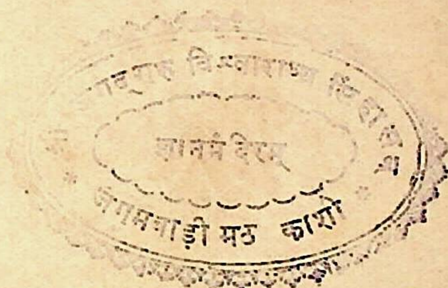

3-13-0

శ్రీమహాగణాధిపతయే నమః

శ్రీ లింగధారణ మంత్రభాష్యం.

సాంగాధ్యయన సంపన్నేన విజయనగర రాజ

సంస్థాన పండితేన.

శ్రీమదివటూరి నందికేశ్వరశాస్త్రిణా

విరచితం.

శ్రీ మన్మదిగొండ మల్లికార్జున శాస్త్రిణా సంశోధితంచ.

☞ వరంగల్ పట్టణస్థితాయాం బ్రహ్మశ్రీ, శివపుర,

వీరయారాధ్యస్య.

శ్రీశివధర్మవర్ధనీ రామలింగేశ్వర ముద్రాక్షరశాలాయాం.

శ్రీమదుద్భటారాధ్య వంశాలంకారస్య కొండయలింగారా

ధ్యస్య ద్రవ్యసహాయేన ముద్రాపితంసత్ సముత్పాద్యాభతి.

విరోధికృద్వత్సర వైశాఖ శు ॥ ౧౩

C. M. ...

శ్రీరామాయనమః.

పుట.	పంక్తి.	అపపాఠం.	సుపాఠం.
౨	౭	వక	ఒక
౩	౪	చెప్పడము వల్లనుంచె	చెప్పుటము వల్లనుండె
,,	౧౧	శృతేః	శ్రుతేః
,,	౧౩	బ్రహ్మాత్మభిపం	బ్రహ్మాత్మభిధం
,,	౧౭	మఖ్ఖం	దుఃఖం
౪	౧	ధీయః	ధియః
,,	౨	క్రేష్టం	శ్రేష్ఠం
,,	౭	మంగస్యా	మంగంస్యా
,,	౮	సంబంధః	సంబంధా
,,	౧౩	శివుణ్ణి	శివుని
౫	౨౫	నివత్రిపుర	నిమత్త్రిపుర
౬	౪	బృంహ్యాణం	బృంహాణం
,,	౬	సార్థ	సార్థం
,,	౧౬	యంన్నో	యన్నో
,,	౨౨	శబ్దాఖ్యా	శబ్దాభ్యా
౭	౫	బృంహ్యాణంశ్రూ	బృంహాణంశ్రూ
,,	౨౧	వల్లనుంచి	వల్లనుండి
,,	౨౭	ధిష్టాతః	ధిష్ఠాతః
౮	౧౧	శృయతే	శ్రూయతే
,,	౧౫	తను	తను
,,	౧౬	స్వంసార	సంస్కార
,,	౨౩	సాప్పు	సాప్పు
,,	౨౫	ధష్టించి	ధిష్ఠించి
౯	౧	దు	రుదు
,,	౪	తనూః	తనూః
,,	౬	శివుణ్ణి	శివుని

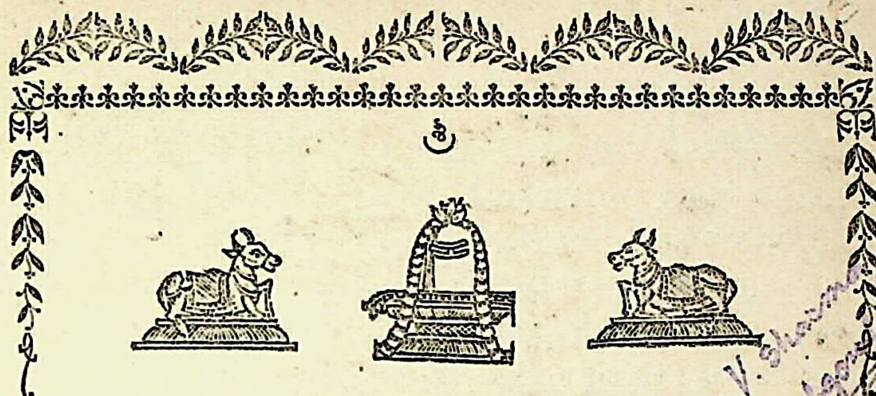
,,	౮	శిపుస్మి	శిప్రం
,,	౧౬	మద్భిసః	మర్త్యేసః
౧౦	౮	ధన	ధనవ
౧౧	౧౭	గాషథ	గావథ
,,	౧౮	కర్తృ	కర్తృ
,,	౨౧	కర్తృ	కర్తృ
,,	౨౨	కర్తు	కర్తృ
౧౨	౫	అధిష్టా	అధిష్ఠా
౧౪	౮	తొడిము	తొడిమె
,,	౧౦	కల్లమంచి	వల్లనుండి
,,	౧౩	ప్రముఖ	ప్రధమ
,,	౨౩	కంఠః	కంఠ
౧౫	౪	వపుశ్శృ	వపుశ్శ్రు
,,	౧౨	నీరొంక	ఏ నీరొంక
,,	౧౭	మందుం	మనుష్య
,,	౨౭	వక	వరాం
౧౬	౬	నిశేశ	నిశేశ
౧౭	౧౨	సర్వేః	సర్వైః
,,	౧౭	హాణ	హాణం
౧౮	౫	శర్వృపు	శత్రువు
,,	౧౩	పునికి	యునికి
,,	౨౩	శరీరముప	శరీరమునను
౧౯	౧౪	శృతేః	శ్రుతేః
,,	౨౧	కర్ణాభ్యా	కర్ణాభ్యాం
౨౦	౨	మోక్షాధీ	మోక్షాధీ
,,	౫	స్వపర	స్తుపర
	౧౦	కోశాధి	క్లోశోధి
,,	౧౬	వల్లపుంచి	వల్లనుండి
,,	౧౭	వల్లసుంచి	వల్లనుండి
,,	౧౯	[illegible]	[illegible]

,,	౨౦	వొక్క	ఒక్క
,,	౨౨	దేహనము	దేహము
౨౦	౯	పాపక్ష్యతే	పాపత్వతే
౨౨	౧	గగ్గిర	దగ్గర
,,	౩	అంగప్ట	అంగుష్ఠ
,,		వుంచున్నదో	యున్నదో
౨౨	౪	అధిష్టించ	అధిష్ఠించ
,,	౫	కల్లకుంచి	కల్లనుండి
,,	౯	వుంచ	యుంచ
,,	౧౦	క్రేలుచు	వ్రేలాడుచు
,,	౧౧	దేవేన్ర	దేవేంద్రు
,,	౧౨	చిన్మకుఁడు	చిన్మఁయు
,,	౧౩	వ్రేలుచు	వ్రేలాడుచు
,,	౧౪	వుందుకున్నాడు	యుండుమన్నాడు
,,	౧౫	యాజ్ఞష్య	యాజ్ఞిక్య
,,	౨౮	కడమ	దళము
,,	,,	యాజ్ఞష్య	యాజ్ఞిక్య
,,	౨౫	మాతోస్వశ్వం	మాచోస్వశ్వం
౨౩	౭	మాతోస్వశ్వం	మాచోస్వశ్వం
,,	౨౪	బ్రహ్మ	బ్రహ్మ
,,	౨౮	శతృణా	శత్రుణా
,,	,,	కథాచన	కదాచన
౨౪	౯	లేకయుండు	లేకనుండు
,,	౧౪	మాత్స్వ	మాద్వ
,,	౧౫	వాణ్నిగా	వానిగా
౨౫	౫	కర్తృత్వ	కర్తృత్వ
,,	౧౪	మణ్యాభుక్తం	మణాభుక్తం
,,	౨౩	విద్రుము	విద్రుమ
౨౪	౧౮	[illegible]	[illegible]

,,	౨౦	వొక్క	ఒక్క
,,	౨౨	దేహానము	దేహము
౨౦	౯	సాపత్న్యకే	సాపత్న్యకే
౨౧	౧	గ్గిర	దగ్గర
,,	౩	అంగష్ట	అంగుష్ఠ
,,		వుంచున్నదో	వున్నదో
౨౨	౪	అధిష్టించ	అధిష్ఠించి
,,	౫	కల్లకుంచి	కల్లనుండి
,,	౯	వుంచ	యుంచ
,,	౧౦	క్రేలుచు	క్రేలాడుచు
,,	౧౧	దేవేన్ర	దేవేంద్రు
,,	౧౨	చిన్మకుడు	చిన్మయు
,,	౧౩	క్రేలుచు	క్రేలాడుచు
,,	౧౪	వుండున్నాడు	యుండున్నాడు
,,	౧౭	యాజ్ఞక్య	యాజ్ఞీకప్య
,,	౨౮	కదమ	దశమ
,,	,,	యాజ్ఞవక్య	యాజ్ఞవల్క్య
,,	౨౭	మాలోన్యథ్వం	మాచోన్యథ్వం
౨౩	౭	మాతోన్యథ్వం	మాచోన్యథ్వం
,,	౨౪	బ్రహ్మ	బ్రహ్మ
,,	౨౮	శతృణా	శత్రుణా
,,	,,	కధాచన	కదాచన
౨౪	౯	లేకయుండు	లేకనుండు
,,	౧౪	మాత్సవి	మాద్య
,,	౧౫	వాణ్నిగా	వానిగా
౨౫	౫	కర్తృత్వ	కర్తృత్వ
,,	౧౪	మణ్యాప్తవుక్తం	మణ్యావృక్తం
,,	౨౩	విద్రుపు	విద్రుమ
౨౬	౧౮	[illegible]	[illegible]

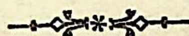
౩౦	౮	తిష్టతే	తిష్ఠతే
〃	౫	పడుతూవున్న	పడుచున్న
〃	౧౨	జిహ్వా	జిహ్వా
〃	౧౩	ముప్పదైదు	ముప్పదియైదు
〃	౧౫	పాది	సాకాది
〃	౨౮	సిభ్రుని	శిభ్రుని
౩౨	౩	హ్వాదయాం	హ్వాదయాం
〃	౮	ములనే	ములను
〃	౬	వలశిన	వలసిన
〃	౫	వలశిన	వలసిన
〃	〃	అనేది	అనునది
〃	౧౭	ధ్యోజసారి	ద్యోజసార్త
〃	౧౯	మస్మిని	మస్మిన్ని
〃	౨౩	పురుష	పురుషః
〃	౨౬	కురాత్మ	కురాత్మా
౩౩	౨	ధితే	ధీయతే
౩౪	౨	శిద్దాంత	సిద్ధాంత
౩౬	౧౦	సః	వః
〃	౨౭	బృంహా	బృహా
౩౭	౭	గాత్రిలే	గాత్రిలే
〃	౨౯	పర్వతి	పర్వితి
౩౯	౯	భగవత్రి	భగవత్రి

శ్రీశివాయగురవేనమః.

శ్రీ శివలింగధారణ మంత్రభాష్యం.

ఉద్భటఃకోటిపల్లిశ్చ వేమారాధ్యఃప్రకీర్తితః । మంచన
శ్రీపతిశ్చైవ మల్లికార్జునపండితః ॥

ఋగ్యజుస్సామాథర్వణ వేదస్థిత లింగధారణ విధాయక మంత్రభాష్య తదర్థోపబృంహణోపయుక్త పురాణాదివచనభాష్య గ్రంథవివరణాంధ్ర భాషోక్తార్థ బోధప్రకరణం.

౧ ఆదౌ ప్రణవాది సృష్టిప్రకారో వక్ష్యతే.

కృష్ణయజుర్వేదే । బ్రాహ్మణే ద్వితీయకాండే చతుర్థప్రపాఠకే షష్ఠానువాకే ఏకత్రింశద్దృక్ ॥

గౌరీమిమాయసలిలాని తక్షత్యేకపదీ । ద్విపదీ సాచతుష్పదీ ! అష్టాపదీ । నవపదీ । బభూవుషీ । సహస్రాక్షరా పరమేవ్యోమన్ ॥

పరమేవ్యోమన్ ? వ్యోమ్ని ॥ బ్రంహ్మణి । ప్రతిష్ఠితా। గౌరీ। గౌరవర్ణవాగ్దేవీ । సృష్ట్యపరమే। సలిలాని। సలిలసదృశాని । వర్ణపదవాక్యాని । తక్షతీ। సృజంతీ । మిమాయ । శబ్దమకరోత్ । కథం । సా । వాగ్దేవీ । [illegible] । ప్రణవాత్మనా । ఏకపదీ బ్రహ్మణో ముఖాన్ని[illegible]తా ॥ అనంతరం వ్యాహృతిరూపేణ సావిత్రీరూపేణ చద్విపదీ ॥ తతోవేదాంగైష్షడ్భిః పురాణధర్మశాస్త్రాభ్యాం చాష్టాపదీ ॥ తతోమీ

మాంసా న్యాయ సాంఖ్యయోగ । పాంచరాత్ర । పాశుపతాయుర్వేద ధనుర్వేద గాంధర్వైర్నవపదీ॥ తతోనంతై ర్వాక్సందర్భైః స్సహస్రాక్షరా అనంతవిధా బభూవుషి సంపంన్నా ॥ ఏతద్విద్యారణ్యభాష్యం.

పరమేవ్యోమన్ పరమాత్మయందున్న గౌరి। గౌరవర్ణముగలవాగ్దేవి । సలిలాని । మహాప్రళయమందు దకసమానమైన వర్ణపద వాక్యములను । తక్షతీ సృజించినదై । మిమాయ । ధ్వనినిచేసెను ॥ యెట్టుగాను । సా । అవాగ్దేవి - ఏకపదీ । ముందుగా - ఓం అనే ఓంకార రూపముచే - వకపదముగలదై - పరమాత్మ ముఖమునల్లను బయలుదేరినది.

ద్విపదీ తర్వాత భూర్భువస్సువః - అనేవ్యాహృతిరూపముచే - తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్యధీ మహి । ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ॥ అనేగాయత్రిరూపముచేతనున్న రెండుపదములుకలది.

చతుష్పదీ ॥ తరువాత ఋగ్వేద యజుర్వేద సామవేదా ధర్వణ వేదములనే నాలిగింటి రూపముచే నాలుగు పదములు కలది.

అష్టాపదీ ॥ తర్వాత శిక్షా వ్యాకరణచ్ఛందో నిరుక్తజ్యోతిష కల్పములనే వేదాంగములు - పురాణము - ధర్మశాస్త్రము - అనే యనిమిదింటిచేతనున్నా - యెనిమిదిపదములు కలది.

నవపది ॥ తర్వాత పూర్వోత్తర మీంమాంసాశాస్త్రము - న్యాయశాస్త్రము - సాంఖ్యశాస్త్రము - యోగశాస్త్రము - పాంచరాత్రమనే వైష్ణవాగమశాస్త్రము - పాశుపతమనే శైవాగమశాస్త్రము - ఆయుర్వేదమనే వైద్యశాస్త్రము - ధనుర్వేదమనే అస్త్రవిద్యాశాస్త్రము - గాంధర్వమనే గానశాస్త్రము - యీతొమ్మిదింటిచేతను తొమ్మిది పదములు కలది,

సహస్రాక్షరా ॥ తర్వాత అంతములేని వాక్సందర్భములచేత ఆంధ్రము మొదలగు అంతములేని భాషాప్రకారము కలదై - బభూవుషి - వృద్ధికలదీ । ఏవంప్రథమం బ్రహ్మముఖతో నిర్గతిస్యప్రణవస్య లింగాంగ సంయోగరూప లింగధారణార్థః కథితః ॥ యథా - కృష్ణయజుర్వేదే ఆరణ్యకే॥ ఓం అతిఅకార ఉకార మకారా వర్తంతే ॥ అకారోలింగం-ఉకారోంగం- మకార స్సంయోగః ॥ లింగాంగసంయోగ ఇత్యేతల్లింగధారణ మితిజ్ఞాతవ్యం। లింగాంగ సంయోగోక్తేరేవ లింగధారణార్థసిద్ధిః॥ అస్యమంత్రస్యోప బృంహణం శ్రూయతే॥ వాతూలోత్తరతంత్రే - శివానుభవసూత్రే - పంచమాధికరణె - అకారోలింగమిత్యుక్తం - ఉకారోంగమితీరితః - సంయోగోయం

మకారస్య - త్ర్యణవాంశప్రభేదత - ఇతి ॥ అర్థము ॥ అకారః లింగము - ఉకారః అంగము - మకారః సంయోగము - లింగాంగ సంయోగమనే లింగధారణమని తెలుసుకోతగినది.

లింగధారణ సంయోగముయొక్క చెప్పడమువల్ల నుంచె లింగధారణము యొక్క సిద్ధి అభిప్రాయము.

తతో బ్రహ్మ ముఖతో నిర్గతస్య వ్యాహృతిత్రయస్యాపి లింగధారణార్థో వక్తవ్యః । యథా ॥ కృష్ణయజుర్వేదే ఆరణ్యకే సప్తమప్రపాఠకే సాహిత్యుపనిషది పంచమానువాకే భూర్భువస్సువరితివా ఏతాస్తిస్రో వ్యాహృతయ ఇతి వాక్యే ॥ భూర్భువస్సువః ॥

భూః - అంగం - భూరితి వై ప్రాణ ఇతిశ్రుతేః ప్రాణరూప ఇతి జీవ ఉచ్యతే ఇతిశంకరసంహితోక్తేశ్చ ॥ అంగం - జీవః - పశుర్మో లింగమితి శివానుభవ సూత్రోక్తేశ్చ ॥ భువః - బ్రహ్మాభిదం లింగం భువ ఇతి వాయుః - నమస్తే వాయో - త్వమేవ ప్రత్యక్షం - బ్రహ్మాసీతి శ్రుతిభ్యాం ॥ బ్రహ్మేతి లింగమాఖ్యాత మితి శైవసిద్ధాంతశిఖామణ్యుక్తేశ్చ॥ అంగమాత్మేతి నిర్ణీతం - లింగం బ్రహ్మేతి నిశ్చితమితి శివానుభవసూత్రోక్తేశ్చ ॥ సువః - సంయోగః - సువరిత్యసౌలోక ఇతి శ్రుతేః ॥ అసౌలోక ఇతి నాకః - కం సుఖం తన్నభవతీత్యకం దుఃఖం తన్నాస్త్యత్రేతి నాకః - ఆనందస్థానమిత్యర్థః । ఆనందమాత్రమనయో స్సంయోగ ఇతికీర్తితమితి శివానుభవ సూత్రోక్తేశ్చ ॥

భూః - అంగము - భువః - లింగము - సువః - అంగలింగములకు సంయోగము.

తతో బ్రహ్మ ముఖతో నిర్గత తస్యయజ్ఞోపవీతధారణ బ్రాహ్మణ ప్రధానభూతస్య గాయత్రీమంత్రస్యాపి లింగ ధారణార్థః కథితః ॥ యథా ॥ కృష్ణ యజుర్వేదే । సంహితాయాం ప్రథమకాండె పంచమప్రపాఠకే షష్ఠానువాకె । చతుర్థపంచాశతి తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్యధీమహి । ధియో యోనః ప్రచోదయాత్ ॥

దేవస్యదీప్యమానస్యసవితుః - అంగరూపస్య సూర్యస్య - మధ్యేయోభర్గః ॥

లింగరూపశ్శివః - నః - అస్మాకం - ధీయః - ధర్మాదిగోచరాః - బుద్ధీః - ప్రచోదయాత్ - ప్రేరయేత్ ॥ వరేణ్యం శ్రేష్ఠం - తత్ - తల్లింగరూపం భర్గాంలింగస్యత్వ్యయశ్చాందసః - ధీమహి - ఉపాస్మహే ॥ సంయోగరూపోపాసనాం కుర్మహ ఇత్యర్థః ॥ ఉపాస్యైవ - సంయోగస్సంయోగో ద్వైతసంలయ ఇతి శివానుభవ సూత్రోక్తేః ॥ అస్మిన్మంత్రే సవితురి పదమంగం-భర్గ ఇతి లింగం ధీమహీతిపదం సంయోగః ॥ అస్యమంత్రస్యాప బృంహణం శ్రూయతె ॥ వాతూలోత్తరతంత్రే శివానుభవ సూత్రే సప్తమాధికరణే ॥ సవితుః పదమంగస్యాద్భర్గ పదంలింగ మేవసంబంధః ॥ ధీమహిపదమిత్యేషా గాయత్రీహ్యంగ లింగసంబంధః ॥ జీవస్సవితా దేవః ॥ పరమోభర్గస్తదర్థకం వరేణ్యం ॥ అనయోరైక్యం ధీమహిపద మేవాప్రాహ ॥ జీవపరమైక్యం - ఇతి ॥ అర్థము ॥ దేవస్య ॥ ప్రకాశించుచున్న - సవితుః అంగమైన సూర్యునియొక్క మధ్యమందు - యోభర్గః - ఏలింగమైన శివుడు - నః - మాయొక్క - ధియః - ధర్మార్థకామ మోక్షుభక్తులను చూచుచున్న బుద్ధులను - ప్రచోదయాత్ ప్రేరేపించునో - వరేణ్యం - శ్రేష్ఠమైన - తత్ - ఆలింగాకార శివుణ్ని - ధీమహి - సంయోగరూపమగు శేవనుజేయుచున్నాము - యీ మంత్రమందు సవితృడు అంగము భర్గుడు లింగము.- ధీమహి - యనేదిసంయోగము అని తెలియవలెను.

తతో బ్రహ్మ ముఖతో నిర్గత వేదస్థస్య పంచాక్షర మంత్రస్యాపి లింగధారణార్థ ఉక్తః । యధా । అథర్వణవేదే । అష్టోత్తర శతోప నిషత్సు ॥ ద్విపంచాశత్సంఖ్యాకాయాం । త్రిపాద్విభూతి మహా నారాయణోపనిషది । ఉత్తరకాండె సప్తమాధ్యాయె ॥ షట్కోణకపోలేషు ప్రణవయుక్త । శివపంచాక్షర మంత్రః । ఓం నమశ్శివాయేతి। అధర్వణవేదే అష్టోత్తరశతోప నిషత్సు ఆశీతి సంఖ్యాకాయాం త్రిపురతాపి న్యుపనిషది । తురియోపనిషది ॥ ఓంనమశ్శివాయేతి । యాజుష మంత్రోపాసకో రుద్రత్వం ప్రాప్నోతి । కల్యాణం ప్రాప్నోతి య ఏవం వేద ॥ అధర్వణవేదే అష్టోత్తర శతోప

సిషత్సు సప్తాశీతి సంఖ్యాకాయాం భస్మజాబాలోప నిషది ।ద్వితీయా
ధ్యాయే । తతశ్చైకాదశ గుణరుద్రోజపనీయ ఏకగుణోనంత్త షడక్ష
రో వాశైవో మంత్రోజపనీయః । ఓమిత్యగ్రే వ్యవహారే న్నమఇతిప
శ్చా త్తశ్శివాయేత్యక్షరత్రయం । ఓమిత్యగ్రే వ్యాహారేన్నమఇతి । ప
శ్చాత్తతో మహాదేవాయేతి పంచాక్షరాణి నాతస్తారకః ॥ పరమోహామం
త్రస్తారకోయం పంచాక్షరః । సోయంశైవో మనుశ్శైవ స్తారకో
య ముపదిశ్యతే । మనురవిముక్తే । శైవేభ్యోజీవే భ్యశ్శైవపోయమే
వ మంత్రస్తారయతి సఏవ బ్రంహోపదేశో బ్రంహ్మసోమోహాం ప
వనస్సోమోహంప్లవతే ॥

అథర్వణవేదే అష్టోత్తరశతోపనిషత్సు ఏకోత్తర శతసంఖ్యాకా
యాం । దత్తాత్రేయోపనిషది ద్వితీయకాండే ॥ సర్వమంత్ర సర్వ
యంత్ర సర్వతంత్ర సర్వపల్లవ సర్వరూపాయేతి ఓంనమశ్శివాయే త్యు
పనిషత్ ॥ సర్వవిద్యోత్పత్తిస్థానే సర్వవేదప్రకాశ కారణే ॥ ఋక్సామ
మధ్యమణౌ ॥ కృష్ణయజుర్వేదే । శుక్లకృష్ణ యజుర్వేద ప్రకాశ కా
రణే ॥ రుద్రాధ్యాయ ప్రకాశకాశితే ॥ చతుర్థకాండే । చతుర్థకాండప్ర
కాశకారణే శివపదపరిభాషిత పంచాక్షర ప్రకాశితే । పంచమప్రపాఠకే
రుద్రాధ్యాయే రుద్రాధ్యాయప్రకాశకారణే , శివపరభాషిత పం
చాక్షరయుక్తే అష్టమానువాకే । నమశ్శివాయచ శివతరాయచ ॥

అథర్వణవేదే అష్టోత్తర శతోపనిషత్సు షడ్వింశతి సంఖ్యాకా
యాంబృహజ్జాబాలోపనిషది చతుర్థబ్రాహ్మణే స్మరన్నమశ్శివాయేతి
లలాటేతత్త్రిపుండ్రం ॥

కృష్ణయజుర్వేదే అష్టోత్తరశతోపనిషత్సు త్రినవతిసంఖ్యాకా
యాం పంచబ్రహ్మోపనిషది ॥ పంచాక్షరమయగ్ంశంభుం । పర
బ్రహ్మస్వరూపిణం నకారాది యకారాంతం జ్ఞాత్వాపంచాక్షరంజపేత్ ॥
త్రిపాద్విభూతి నారాయణోపనిష త్త్రిపురతాపి నారాయణోపనిషత్త్రి
పురతాపి న్యుపనిష ద్భస్మ జాబాలోప నిషద్దత్తాత్రేయోప నిషత్సు
శైవషడక్షర మంత్రోస్తి ॥ రుద్రాధ్యాయ బృహజ్జాబాలోప నిష
త్పంచ బ్రహ్మోపనిషత్సు ॥ శైవపంచాక్షరమంత్రోస్తి ॥ షడక్ష

రమంత్రాది భూతస్య ఓంకారస్య లింగధారణార్థః । ప్రథమత్రప్రదర్శి తః । ఇదానీం పంచాక్షర మంత్రస్య లింగధారణార్థోలిఖ్యతే ।

నమశ్శివాయ। నమఇత్యంగం । శివేతిలింగం । ఆయేతిసంయోగః ॥ అస్యమంత్రస్యోప బృంహణం శ్రూయతే॥ వాతూలోత్తరతంత్రే శివానుభవసూత్రేషష్ఠాధికరణే ॥శ్లో॥ అంగంనమః పదమసౌ శివఏవలింగం సంబంధఏషయదరోయేతి పదంతయుక్తం లింగాంగ సంగమ పదత్రయ బోధనార్థ మంత్రోయమేవ మభిధాస్యతి మంత్రరాజః నమఃపదంత త్వలుజీవవాచి । శివేతియత్తత్పరమాత్మవాచి । ఆయేతితాదాత్మ్యపదంత। దేతన్నమశ్శివాయేతి జగాదమంత్రః ।

బ్రహ్మోత్తరఖండేచ ॥ నమస్కారేణజీవత్వం। శివేతి పరమాత్మని॥ ఆయేత్యైక్యం గతోమంత్రః పరబ్రహ్మ మయోహ్యసౌ ॥ అర్థము ॥ నమఃఅంగము । శివః।లింగము । ఆయ।యీ అంగలింగములకు।సంబంధము ॥ ౪॥

౫. ఋగ్వేదే ॥ పంచమాష్టకే ప్రథమాధ్యాయే సప్తదశ పంచాశతి ॥ కృష్ణయజుర్వేదే సంహితాయాం ప్రథమకాండే అష్టమప్రపాఠకే ద్వావింశత్యనువాకే పంచమపంచాశతిచ ॥

సోమారుద్రాయువమే తాన్యస్మేవిశ్వా తనూషుభేషజాని ధత్తం।అవశ్యతం ముంచతం యంన్నో అస్తి తనూషుబద్ధంకృత మేనో అస్మత్ ॥ సోమారుద్రేతి ॥ హేసోమారుద్రా । ఉమయాసహితః సోమః । పంచోపనిషన్మయ దివ్యమంగళవిగ్రహ అనుగ్రాహికా అఘోరమూర్తిః ॥

కృష్ణయజుస్సంహితాయాం పంచమకాండే సప్తమప్రపాఠకే తృతీయానువాకే తృతీయపంచాశతి పరమేశ్వరస్య మూర్తిద్వయంశ్రూయతే!

రుద్రోవాఏషయదగ్ని స్తస్యైతే తనువౌ । ఘోరాన్యా శివాన్యేతి ॥ తస్మాత్సోమరుద్ర శబ్దాఖ్యామఘోర ఘోరమూర్తిద్వయముక్తం ॥ భోపరమేశ్వరస్య । అఘోర ఘోర మూర్తీ యువం । ఉభాయువాం । అస్మేఅస్మాకం । తనూషు స్థూలసూక్ష్మ కారణ శరీరేషు । విశ్వా।విశ్వాని।సర్వాణి । ఏతాని । భేషజాని। భవరోగహారాణి । ఇష్టప్రాణ భావలింగ భస్మ రుద్రాక్షాదిసాక్షికాని । ఔషధానిధత్తం।ధారయతం । అవస్యతం। తైర్భేషజై రనిష్టం వినాశయతం । కృతం లింగధారణాత్పూర్వం । అస్మాభిఃకృతం । నః।అస్మాకం।తనూషుబద్ధం। స్థూ

లసూక్ష్మకారణ శరీరేషుబద్ధం । ఏనః మలత్రియాత్మకం దురితం యద స్తి॥తత్ అస్మత్॥అస్మత్తః ముంచతం మోచయతం ॥ ఏతా వుభౌ యువామస్మచ్ఛరీరేషు ఇష్టాది లింగస్వరూపాణి ధారయిత్వా ॥ అస్మచ్ఛరీరావచ్ఛిన్న మలత్రియాత్మక కిల్బిషనాశం కురుతమిత్యర్థః ॥ అస్యోపబృంహణం శ్రూయతే, శైవాగమేపరిశిష్టకె యజుర్వేదే ప్రశ్నచరమసంజ్ఞికే ॥

శ్లో ॥ లింగధారణ మాఖ్యాతం । వేదపుంసా మహాత్మనా ॥ సోమారుద్రా యువామేతా । న్యస్మైస్మ అస్మాక మేవహి ॥ తనూషుదేహత్రితయే ధత్తం ధారయతంసదా।తనూషు దేహత్రితయే। బద్ధంమాయా మలాత్మకం ॥ కృతం యదేనో దురితం, మనోవాక్కాయ కర్మజం।తదస్మదస్మత్తస్తూర్ణం ముఖ్యతోఽవ స్యతంయువాం ॥ ముంచతం కృపయాసమ్య । క్ప్రమోచ యతమీశ్వరా ॥ఏతన్మంత్రిభాష్యం శ్రీకరభాష్యేస్థితం ॥

అర్థము ॥ హేసోమారుద్రా । ఓశివుని యొక్క అఘోర ఘోరమూర్తులారా యువం । మీరు । అస్మే మాయొక్క । తనూషు స్థూలసూక్ష్మకారణ శరీరములయందు । విశ్వా। సమస్తమైన । ఏతాని। ఈ । భేషజాని । భవరోగ హరములైన ఇష్టలింగ ప్రాణలింగ భావలింగ భస్మరుద్రాక్ష మొదలగు సంజ్ఞగల । ఔషధములను । ధత్తం ధరింపజేయుడి । అవస్యతం । ఆఔషధములచేత అనిష్టమును నశింప జేయుడి । కృతంమాచే జేయబడిన। నః । మాయొక్క । తనూషు స్థూలసూక్ష్మ కారణ శరీరములయందు । బద్ధం । కట్టబడిన । ఏనః । మలత్రయ రూపమైన పాపము । యత్ । యేది । అస్తి। కలదో । తత్ । ఆపాపమును । అస్మత్ । మావల్లనుంచి। ముంచతం। విడిపించవలసినది ॥

౬ ఋగ్వేదే సప్తమాష్టకే ప్రథమాధ్యాయే సప్తమపంచాశతి॥ కృష్ణయజుర్వేదే ఆరణ్యకే ప్రథమప్రపాఠకే ఏకాదశానువాకేచ ॥ పవిత్రం తేవితతం బ్రహ్మణస్పతే। ప్రభుర్గాత్రాణి పర్యేషివిశ్వతః । అతప్త తనూర్నతదామోఅశ్నుతే। శృతాసఇద్వహం తస్తత్సమాసత ॥ పవిత్రమితి ॥ హేబ్రహ్మణస్పతే । లింగస్యాధిష్ఠాతః । పరమశివ । తే । తవతత్ । బ్రహ్మపదవాచ్యం । లింగరూపశరీరం ।పవిత్రంశుద్ధికారణం

శుచికాలేప్య శుచికాలేపి। ధర్తుంయోగ్య మిత్యర్థః । ప్రభుః నిగ్రహాను గ్రహసమర్థః। భుక్తిముక్తి ఫలప్రదాతావా। త్వం। విశ్వతః సమస్తానిగా త్రాణి భక్తశరీరాణి పర్యేషి ప్రాప్నోషి ధార్యమాణస్సన్ లింగరూపశ రీరద్వారా భక్తాంగయుక్తోసీ త్యర్థః। అతప్తతనూః తప్తా। వేధా మనుక్రియా దీక్షాత్రయేణ। నిర్దగ్ధపాపపంజరాతనూర్యస్య స నభవతీత్యతప్తతనూః । అథవా। అతప్తాఅక్లేశితా శైవదీక్షాదినా తనూ ర్యేనసతథోక్తః। దీక్షా తయారహిత ఇత్యర్థః ॥ ఆమః అపరిపక్వాంతః కరణస్సన్ తత్పరంశివ స్వరూపం। నాశ్నుతే నప్రాప్నోతి। శ్రుతాసఇత్ పరిపక్వాంతః కరణాపన । వహంతః। స్థూలసూక్ష్మ కారణశరీరేషు । ఇ ష్టాది లింగానిధరంతః । తత్ । పరమ శివస్వరూపం। సమాసత సమ్య క్ప్రాప్నువంతిః । అస్య మంత్రస్యైవ బృంహణం శ్రూయతే ॥ లింగపు రాణే। ఉత్తరభాగే। ఏకవి శతి తమాధ్యాయె శ్లో। బ్రహ్మేతిలింగ మా ఖ్యాతం । బ్రహ్మణ స్పతిరీశ్వరః । పవిత్రం తద్ధివిఖ్యాతం తత్సంప ర్కాత్తను శ్శుచిః । ఋగిత్యాహ పవిత్రంతె వితతంబ్రహ్మణ స్పతే। తస్మాత్పవిత్రం తల్లింగంధార్యం శైవమనామయం । అతప్తత నుఃజ్ఞో వా ఆమస్సంసార వర్జితః। దీక్షయా రహితస్సాక్షా న్నాప్నుయా ల్లింగ ముత్తమం ॥ యఃకరోతి తపఃపూర్వం । సతప్తతను రుచ్యతే । పరిప క్వోవిమోక్షాయ । సోశ్నుతే లింగధారణం ॥ నకరోతి తపఃపూర్వం। సోత ప్తతనురుచ్యతే । అపిమోయం విమోక్షాయ । నాశ్నుతేలింగధా రణమితి॥ శైవసిద్ధాంత శిఖామణౌ। షష్ఠపరిచ్ఛేదేచ ।శ్లో। వేదశాస్త్రపు రాణేషు । కామికాద్యాగమేషుచ । లింగధారణ మాఖ్యాతం । వీర శైవస్య నిశ్చయాత్ ॥ బ్రహ్మేతి లింగమాఖ్యాతం బ్రహ్మణస్పతిరీ శ్వరః। వాప్నుయాల్లింగముత్తమ మితి ॥ ఏతన్మంత్రభాష్యం లింగధా రణ దీపికా లింగధారణచంద్రికా మిశ్రిశాంభవేషు । స్థితం ॥

అర్థము ॥ హే బ్రహ్మణస్పతే । లింగమూర్తిని అధిష్టించి యున్న ఓపరశివు డా । తే । నీయొక్క । తత్ । ఆలింగాకారము । పవిత్రం । శుద్ధమైనది । అశుచికా లమందున్ను ధరించ తగినది । వితతం । ఇష్టలింగ ప్రాణలింగ భావలింగాచారలింగ గురులింగ శివలింగ చరలింగ ప్రసాదలింగ మహాలింగములనే భేదములచేతను। భక్తశరీ

డు । భుక్తి ముక్తి ఫలముల నిచ్చువాడవైన ॥ త్వం । నీవు । విశ్వతః । సమస్తమైన గాత్రాణి। భక్తశరీరములను। పర్యేషి।పొందుచున్నావు। ఓపరశివ । నీవుధరింపబడుచున్న వాడవౌచుండూ । లింగాకార మార్గముచే భక్తశరీరములతో కూడినవాడవగుచు అతప్తతనూః । వేధామను క్రియాదీక్షలచే తపించబడని శరీరము కలవాడు । చిన్మయదీక్షను పొందనివాడు । ఆమః । పరిపక్వములేని మనస్సు కలవాడగుచున్న తత్ । పరశివున్ని। నాశ్నుతే। పొందలేడు । శృతాసఇత్ । పరిపక్వ మనస్సుకలిగినజనులవలే । వహంతః ; స్థూలము మొదలగు । శరీరములందు । ఇష్టము మొదలగు లింగములనుధరించినవారలై । తత్ । పరశివున్ని । సమాసత । పొందుచున్నారు ॥

౭ ఋగ్వేదేఅష్టమాష్టకే। ప్రథమాధ్యాయే।చతుర్వింశతి పంచాశతి ॥ అయంమేహస్తోభగవా। నయంమేభగవత్తరః । అయంమేవిశ్వభేషజోయం శివాభిమర్శనః । అయంమాతా । అయంపితా।అయంజీవాతు రాగమత్ ఇదంతవప్రసర్పణం। సుబంధవేహినిరిహి ॥ అయమితి । అయం। మేమమ। హస్తః। వామోదక్షిణశ్చకరః । భగవాన్పూజ్యః। మే।అయంభగవత్తరః అతిశయేన పూజ్యః । మేఅయంవిశ్వభేషజః । విశ్వస్య । మాయాప్రపంచస్య రోగప్రాయస్య । భేషజః । ఔషధరూపః । సంసార రోగనాశక ఇత్యర్థః ॥ అయంశివాభిమర్శనః । శివలింగం । అభిమర్శన శబ్దోన కేవలస్పర్శనవాచి । కింతుఅభితః పరితఃమృశతి స్పృశతీత్యభిమర్శనః । దక్షిణకరశాఖాదిభిః వామకరతలకలిత లింగమూర్తే స్సర్వాంగం స్పృశతీత్యర్థః । శివమభితస్సర్వదా మృశతీతిశివాభిమర్శన ఇత్యర్థోవా । తథాచ। సార్వకాలీన స్పర్శాన్యథానుప పత్త్యా।హస్తాదా ధారణంలభ్యతె । అయం పితా । పితృరూపః । అయం మాతా । మాతృరూపః । అయం జీవాతుః । జీవనౌషధరూపః । హేసుబంధో । శోభనశ్చాసౌబంధుశ్చ సుబంధుః । తస్యసంబుద్ధిః। హేసుబంధో పరమశివ । తవ । తె । ఇదం । ఏతత్ । ప్రసర్పణంలింగం ॥ ని ॥ లింగంప్రసర్పణంచేతి పవిత్రంజనిమేతిచ। తనుభద్రంచ చరణంసూత్రకంచవిసూత్రక మితివిశ్వమేదిన్యా । అగమత్ । ప్రాప। పూజాకాలె। వామహస్తః। ధారణార్థం। దక్షిణహస్తః పూజనార్థంచ।లింగం ప్రాపేతిభావః । అతః కారణాత్ హేలింగరూపశివ । పూజాదికాలెత్వం ॥ శ్లో ॥ కరాబ్జపీఠరూ

పంచ తత్రోహ్యావాహనంపరం । ఆదాయాంగస్థలింగోప వేశనంత్రచా
సనం। ఇతివిశేషార్థ ప్రకాశికావచనసంభవాత్ ॥ భక్తశరీర ధృతమ
హారజతాదిపేటికాయాః । వామహస్తం ప్రతిపహిఆగచ్ఛ । విసర్జనం
కరస్థస్యలింగ స్యాంగేని వేశనమితివిశేషార్థ ప్రకాశికోక్తత్వాత్ ॥
పూజావసానకాలె వామహస్తాత్ భక్తశరీరధృత మహారజతాదిపేటికాం
ప్రతినిరీహి । నిర్గచ్ఛ ॥ అస్యమంత్రస్య ప్రకారాంతరేణ భాష్యంవర్త
తే । తదపిలిఖ్యతె ॥ అయమితి । అయంఏషః । భగవాన్ లింగరూప
శ్శివః । మేమమహస్తః హస్తగతః । మేమత్సంబంధీ । అయంశివః భప
త్తరః । అతిశయేన పూజ్య ఇత్యర్థః । మెఅయంశివః । విశ్వభేషజః ।
విశ్వస్యభవరోగస్య భేషజః । ఔషధరూపః । సంసారరోగనాశక ఇత్య
ర్థః । అనేనసంహారకర్తృత్వముక్తం । అయంభగవాన్ । శివాభిమ
ర్శనః । శివఇత్యభిమృశ్యతె పరామృశ్యత ఇతితథోక్తః । శివపదోపస్థా
ప్య ఇతియావత్ । అయంశివః। మాతా। మాతృరూపః । అయంశివః
పితా పితృరూపః । అనేనసృష్టికర్తృత్వముక్తం । అయంశివః జీవాతుః
జీవనౌషధ రూపః । అనేన స్థితికర్తృత్వ ముక్తం । యస్మాత్కార
ణాత్। లింగధారణ స్థానభూతోహస్తః । హేసుబంధో। పరమశివ ఇదం
ఏతత్త్వసర్పణం । అనుసరణంఅగమత్ ప్రాప । తస్మాత్కారణాత్ । మె
హస్తం ఏహిఆగచ్ఛ । నిరీహి।సర్వదావస । కదాచిదపిహస్తాద్వియుక్తో
నభవేత్యర్థః ॥ ఉపసర్గవశాద్ధాతూ నామనేకార్థత్వ మిత్యుక్తత్వా
న్నిరీహీత్యస్య సర్వదావస్థానార్థఉక్తః । అస్యమంత్రస్యోప బృంహణాం
శ్రూయతె। కామికాగమె ।శ్లో।అయం మేహస్తోభగవానితి మంత్రేణసర్వ
దా । ప్రాణలింగధృతిర్వేద పురుషేణసమీరితేతి ॥ ఏతన్మంత్రభాష్యం।
సోమనాథభాష్య లింగధారణదీపికా లింగధారణ చంద్రికా శైవమతభూ
షణాఖ్య గ్రంథేషుస్థితం ॥

అర్థము ॥ మె । నాయొక్క । అయం । ఈ । హస్తః । యడమది కుడిదియైన
నహస్తము । భగవాన్ । పూజ్యమైనది । మె । నాయొక్క । అయం । ఈ । హస్తము
భగవత్తరః । మిక్కిలి పూజ్యమైనది ।మె। నాయొక్క। అయం । ఈహస్తము। విశ్వభేష
జః । రోగతుల్యమైన । మాయాప్రపంచమునకు । ఔషధరూప మైనది । సంసారరోగ

మును వశింపజేయునది । అయం । ఈ । హస్తము । శివాభిమర్శనః । లింగమునంతోటస్పృశించునది । లింగమును । యెల్లప్పుడూస్పృశించినదైనా । వేరేప్రకారము ॥

యెల్లప్పుడు లింగమూర్తి యొక్క । స్పర్శసంభవించినందున । హస్తాదికమునందు ధారణము పొందబడుచున్నది ॥ అయం । ఈ హస్తము మాతా తల్లియు । అయం । ఈ హస్తము । పితా । తండ్రియు । అయం । ఈ హస్తము । జీవాతుః । జీవనౌషధమునైనదై । హేసుబంధో । మంచిబంధువగు । ఓపరమశివుడా । తవ । నీయొక్క ఇదం । ఈ । ప్రసర్పణం । లింగమును । ఆగమాత్ । పూజాకాలమందు । యెడమహస్తము ధరించుట నిమిత్తము । కుడిహస్తము పూజించుటకు నిమిత్తమున్నూ । పొందెను । ఈపొందడమువల్లనుంచి । ఓ పరమశివలింగమా । నీవు పూజాప్రారంభమందు । భక్తశరీరమందు ధరించబడిన । బంగారము మొదలగు పేటికలవల్లనుంచి । యెడమహస్తమునుగూర్చి । ఏహి । రమ్ము ॥ పూజావసానమందు । యెడమహస్తము వల్లనుంచి । భక్తశరీరమందు ధరించబడిన । బంగారము మొదలగు । పేటికనుగూర్చి । నిరీహి । వెళ్లుమా ॥

మరొక అర్థము ॥ అయం । ఈ । భగవాన్ । లింగరూపమైన శివుడు । మే । నాయొక్క । హస్తః । హస్తమును పొందినవాడు । మే । నాసంబంధియగు । అయం । ఈ । శివుడు । భగవత్తరః । అత్యంతపూజ్యుడు । మే । నాసంబంధియగు । అయం । ఈ శివుడు । విశ్వభేషజః । భవరోగౌషధరూపుడు । సంసారరోగనాశకుడు । ఈవిశేషణముచే । సంహారకర్తృత్వము చెప్పబడినది । అయం । ఈ । భగవంతుడు । శివాభిమర్శనః । శివుడని పరామర్శించ బడినవాడు । అయం । ఈ శివుడు । మాతా । తల్లియు । అయం । ఈ శివుడు । పితా । తండ్రియున్నూ । ఈ విశేషణములచే । సృష్టికర్తృత్వము చెప్పబడినది । అయం । ఈ శివుడు । జీవాతుః । జీవనౌషధము । ఈవిశేషణముచే స్థితికర్తృత్వము చెప్పబడినది । ఏకారణమువలన । లింగమూర్తిని ధరించుటకు । స్థానమైనహస్తము । హేసుబంధో మంచిబంధువగు । ఓపరమశివుడా । తవ । నీయొక్క । ఇదం । ఈప్రసర్పణం । అనుసరణమును । ఆగమాత్ । పొందెను । ఆకారణమువలన నాయొక్కహస్తమును గూర్చి । ఏహి । రమ్ము । నిరీహి । యెల్లప్పుడూవుండుము । యెల్లప్పుడును హస్తమువల్లనుంచి । విడువబడువాడవుకాకుము ॥

౮ శుక్లయజుర్వేద అష్టోత్తరశతోపనిషత్సు । ప్రాథమికాయాం వాజసనేయ సంహితోపనిషది । ఈశావాస్యమిదగ్ం సర్వంయత్కించ

జగత్యాంజగత్ । తేనత్యక్తేనభుంజీథా మాగృధః కస్యస్విద్ధనం ఈశావాస్యమితి ॥ యద్యస్మాత్కారణాత్ । ఈశావాస్యం। ఈశస్యఆవాస్యంనివాసార్హం।ఇదం వక్షోనిక్షిప్తతయా।పురస్ఫూర్తం సర్వంసర్వాత్మకం। శివాధిష్ఠితత్వాదితిభావః । కించ । కించిచ్ఛిలామృద్దారుధాత్వాదిలింగం । జగత్యాం। పృథివ్యాం। జగత్ ఉపాసనార్హతయా అధిష్ఠానతాం।క్రియాసమభిహారేణ గచ్ఛత్ ।తస్య నిత్యధార్యత్వాదివిధత్తే॥ తేనకారణేనత్యక్తే। ।ప్రమాదాదినా పరిత్యాగె। పునరసంగ్రహేచ సతి। హేశివలింగధారిన్। త్వం। నభుంజీథాః । మాభుంక్ష్వ । ఉదకాదిపతితలింగాలాభే అనశనాదినా శరీరమేవ విసృజేత్ ॥ నత్వన్యలింగం ధార్యమిత్యాహ ॥ కస్యస్విత్ ॥ కస్యాపిధనంలింగం మాగృధాః నస్వీకురుష్వ ॥ ధనం వైలింగం । తస్మాన్నాన్యేషాం వైలింగం। గృహ్ణీతేతికౌషీతకీశ్రుతేః ॥ అస్యమంత్రస్యాప బృంహణంశ్రూయతే।శివరహస్యే।ఈశాం శసంజ్ఞికద్వాదశాంశే ।తృతీయాధ్యాయె । ఈశావాస్య మిదంసర్వం యత్కించజగత్యాంజగత్ తేనత్యక్తేనభుంజీథామాగృ ధాన్యంసురాంతరమితి॥ ఏతన్మంత్రభాష్యం ఈశోపనిషచ్ఛైవ భాష్యేస్థితం ॥

అర్థము ॥ యత్ ।యేకారణమువల్లనుంచి । ఈశావాస్యం । ఈశ । సాంబశివునకు । ఆవాస్యం। వుండతగిన । ఇదం। ఈవక్షస్థలమందుంచబడిన। దగుటచేత । ముందు ప్రకాశించుచున్న। సర్వంశివాధిష్ఠిత మగుటవలన । సమస్తరూపమైన । కించ । శిలాదులవల్లనైనా । ఒకానొక లింగము। జగత్యాం। భూమియందు । జగత్ ।సేవింపతగినదగుటచే । వ్యవస్థా। కరణత్వమును । మాటిమాటికిని పొందెనో । తేన। ఆకారణముచే త్యక్తే। ప్రమాదాదికముచే విడవబడినదగుచు। నుండగా । తిరిగి దొరకని దగుచుండగానున్నా । ఓ శివలింగధారి । నీవు । నభుంజీథాః । భోజనమునుచేయకుము । శరీరమునే విడువవలశినది । కస్యస్వీత్ । మరొకని యొక్క ।ధనం। లింగమూర్తిని। మాగృధః। స్వీకరించకుము ॥ ధనంవైలింగం । కౌషీతకీశ్రుతి వలన ధనశబ్దమునకు లింగార్థమును చెప్పిరి ॥

౯ శుక్లయజుర్వేదే। అష్టోత్తర శతోపనిషత్సు। దశమ్యాం బృహదారణ్యకోపనిషది।తృతీయాధ్యాయె। చతుర్థబ్రాహ్మణే ॥ బ్రహ్మవాఇదమగ్రఆసీదితి । దశమమంత్రే । అహంబ్రహ్మాస్మి । అహమితి ॥ అహం

వాత్మాఖ్యమంగం బ్రహ్మ పరశివాఖ్యం లింగం। అస్మీతి। సంయోగాఖ్యస్సంబంధః ॥ జీవాత్మా అహం । పరశివతత్వం బ్రహ్మ । అస్మి భవామి ॥ ఏతన్మంత్రభాష్యం లింగధారణ చంద్రికాయాం స్థితం ॥

అర్థము ॥ అహం । జీవుడనైన । నేను । బ్రహ్మ । పరశివత్వమును । అస్మి అగుచున్నాను ॥

౧౦ కృష్ణయజుర్వేదే । సంహితాయాం ప్రథమకాండే అష్టమప్రపాఠకే । షష్ఠానువాకే ద్వితీయ పంచాశతి ॥ కృష్ణయజుర్వేదే । ఆరణ్యకే దశమప్రపాఠకే యాజ్ఞిక్యుపనిషది షట్పంచాశత్ఖండేచ ॥ త్ర్యంబకం యజామహే । సుగంధిం పుష్టివర్ధనం। ఉర్వారుకమివబంధనాన్మృత్యోర్ముక్షీయ మామృతాత్ ॥ త్ర్యంబకమితి। త్రీణి అంబకాని నేత్రాణి యస్య సః త్ర్యంబకః। అబి శబ్ద ఇతి ధాతుముపజీవ్య । త్రయోంబకా అకారోకార మకారవాచకత్వేన యస్యేతి విగృహీతం భట్టభాస్కరాదిభిః। శోభనశ్శరీరగంధః పుణ్యగంధో వాయస్యాసౌ సుగంధః । యథా వృక్షస్య సంపుష్పితస్య దూరాద్గంధో వాత్యేవం పుణ్యస్య కర్మణో దూరాద్గంధో వాతీతి॥ శ్రుతేః ॥ పుష్టిం శరీర ధనాదివిషయాం । వర్ధయతీతి పుష్టివర్ధనః । తాదృశం త్ర్యంబకం లింగాకారం శివం యజామహే। సంగతిం కుర్మహే । యజామహా ఇతి సంగతీకరణార్థత్వాద్యజేః లేడ్రూపతా శ్రూయతే। ఆత్మనేపదం చ సంగతీకరణస్యాత్మగామిత్వేనసా మంజస్యేనోపపద్యతే । ధారయామ ఇత్యర్థః ॥ ఉర్వారుకమివ । లోకే యథా । ఉర్వారుకఫలాని బంధనాత్ వృంతాత్ స్వయమేవ ముచ్యంతే । తద్వదహం త్ర్యంబక ప్రసాదేన మృత్యోః మరణాత్ ముక్షీయం మోచనయుక్తో భూయాసం । అమృతాత్ । చిరజీవితాత్ । కైలాసాదేర్వా । మాముక్షీయ మోచనయుక్తో మాభూయాసం॥ అస్య మంత్రస్యోప బృంహణం శ్రూయతే ॥శ్లో॥ త్రియంబకం విరూపాక్షం లింగం బ్రహ్మ సనాతనం । యజామహే ధారయామ స్సుగంధిం పుష్టివర్ధనం। ఉర్వారుకం యథా బంధాన్మృత్యోర్ముక్షీయ మామృతాత్ ॥శ్లో॥ ప్రథమ షష్ఠే యజుర్వేదే ప్రశ్నే చరమసంజ్ఞికే। లింగధారణమాఖ్యాతం వేదపుంసా మహాత్మనేతి। వసిష్ఠసంహితాయాం చ । యో దృశ్యతే మహాన్గంధః శోభన స్సర్వవస్తుషు । సయస్య చ సదే

వస్యసుగంధిః కథ్యతేబుధైః । అథవాశోభనైర్గంధైః పుష్పైశ్చాపిమనోహరైః । ఇత్యాది ॥ ఏతన్మంత్రభాష్యం మిశ్రశాంభవేస్థితం ।

అర్థము ॥ సుగంధిం । మంచిదైనశరీర గంధము । పుణ్యగంధమైనాకలిగిన। పుష్టివర్ధనం । శరీర । ధనాదులయొక్క పుష్టిని । వృద్ధిచేయుచున్న । త్ర్యంబకం । మూడునేత్రములు । వాచకత్వముచే । మూడైన । అకారఉకారమకారములు । కలిగిన లింగరూపమైనశివుణ్ణి । యజామహే । భక్తులమైనమేము కూరుచ్చొనచున్నాము । ధరించుచున్నాము । ఉర్వారుకమివ । లోకమంతఏలాగున । దోసపండ్లు । బంధనాత్ । తొడిమనల్లనుంచి । తామె । విడువబడుచున్నవో । ఆలాగుననేను । శివానుగ్రహముచే । మృత్యోః మరణమునల్లనుంచి । ముక్షీయ । విడిచినవాడనగుచున్నాను । అమృతాత్ । చిరకాలజీవనము వలన। కైలాసాదికము వలననైనా మాముక్షీయ । విడిచినవాడను కాను॥

౧౧ కృష్ణయజుర్వేద సంహితాయాం। చతుర్థకాండె పంచమప్రపాఠకే। రుద్రాధ్యాయే ప్రథమానువాకె। ప్రథమ పంచాశతి ॥ కృష్ణయజుర్వేదె। అష్టోత్తరశతోపనిషత్సు। చతుర్దశసంఖ్యాకాయాం పంచరుద్రాంతర్గతాయాం శ్వేతాశ్వతరోపనిషది। తృతీయాధ్యాయేచ । యాతేరుద్ర శివాతనూర ఘోరాపాపకాశినీ । తయానస్తనువా శంతమయాగిరిశంతాభిచాకశీహి ॥ యాతేరుద్రేతి । హేరుద్ర పరమశివ । అఘోరా । శాంతాకారా । శివా సర్వమంగళప్రదా । యాతేతవతనూః । లింగరూపశరీరమస్తి । సాఅపాపకాశినీ । అపాపేషు పాపరహితేషు కాశత ఇత్యపాపకాశినీ । లింగరూపశరీరావచ్ఛిన్న శివశ్శమదమాది సంపన్న భక్తగాత్రేధార్య ఇతి పర్యవసితార్థోఽత్ర జాగరూకః ॥ హేగిరిశంత । గిరౌకైలాసేస్థిత్వా నిత్యం ప్రాణిభ్యోయశస్సుఖం తనోతీతిగిరిశంతః । తస్యసంబుద్ధిః హేగిరిశంతః । రుద్ర । శంతమయా అతిశయేనసుఖకారిణ్యా । తయా తవ లింగరూప శరీరేణ। నః అస్మాన్ । అభిచాకశీహి । అభిలక్ష్య ప్రకాశంకురు । తాదృశం । త్వదీయాం లింగరూపాంతనుం। అస్మచ్ఛరీరేషు ప్రకాశ్యఅస్మాన్ సుఖినః కుర్విత్యర్థః । అస్యమంత్రస్యోప బృంహణం శ్రూయతే, శివపురాణే॥ యాతేశివాతనూ రుద్రలింగం మంగళదాయకం। లింగంశివాతనూః ప్రోక్తామూర్తిర్ఘోరాతనుస్స్మృతా।

అపాపేషుచభక్తేషు తయోర్మధ్యేశివాతనూః । కాశతేపరమేశస్య శిష్టాస్తేలింగధారిణః ।తయాశంతమయాసౌఖ్య కారిణ్యాలింగరూపయా । అభిచాకశీహితన్వాత్వాంగిరిశంతాభిరక్షమాం ॥కారణాగమేచ ।శ్లో॥అపాపకాశీతి నపుంసకృతంతేశిష్టాః ప్రసిద్ధాభగవన్నపాపాః । అతస్త్వదియానపహాయభక్తాన్నాన్యాన శిష్టానితినిశ్చినోమి॥శివయోగదీపికాయాంచ॥శ్లో ॥నిత్యంభాతిత్వదీయేషు యాతేరుద్రశివాతనూః। అఘోరాపాపకాశీతి శ్రుతిరాహసనాతనీ॥శైవసిద్ధాంతశిఖామణౌచ ॥శ్లో।అఘోరాపాపకాశీతియాతేరుద్రశివాతనూః యజుషాగీయతేయస్మాత్తస్మాచ్ఛైవేషువర్జితః ॥ ఇతి॥పతస్మంత్రభాష్యం సోమనాథభాష్య లింగధారణదీపికా లింగధారణచంద్రికా శైవమత భూషణాది షుస్థితం॥

అర్థము ॥ హేరుద్ర ! ఓపరశివుడ ! అఘోరా ! శాంతమైన । శివా । శుభప్రదమైన। యా । ఏతత్తె । నీయొక్క । తనూః । లింగరూపమైన శరీరము । అస్తి కలదో । సా । ఆలింగరూపమైనశరీరము । అపాపకాశినీ । అపాప । పాపరహితులయందు । కాశినీ । ప్రకాశించుచున్నది । లింగరూపుడైన శివుడు । శమదమాదులతో కూడిన భక్తశరీరమందు ధరించవలసినవాడు ॥ హేగిరిశంత్ర । కైలాసమందుండి । సుఖమును జేయుచున్న । ఓపరశివుడా । శంతమయా । అతిశయముచే । సుఖమును చేయుచున్న । తయా । ఆ । తనువా ! లింగరూపశరీరముచేత ! నః । మమ్మును । అభిచాకశీహి । చూచి । ప్రకాశింపజేయుము ॥ ఆవిధమైన నీసంబంధమైన । లింగరూపశరీరములను । మాశరీరములయందు । ప్రకాశింపచేసి । మమ్ము్మను । సుఖముగలవాండ్లనుగాను చేయుము ॥

౧౨ కృష్ణయజుర్వేదే। బ్రాహ్మణే ద్వితీయకాండే చతుర్థప్రపాఠకే ద్వితీయానువాకె । లింగోపనిషదచ ॥ వయుగ్ం సోమవ్రతేతవ । మనస్తనూషుభ్రతః । ప్రజావంతో అసీమహి ॥ వయమితి ॥ హేసోమ ॥ హిమవత్పుత్ర్యాః గౌర్యాః బ్రహ్మవిద్యాభిమానిరూపత్వాద్గౌరీవాచక ఉమాశబ్దః । బ్రహ్మవిద్యాముపలక్షయతి ॥ అతఏవ తలవకారోపనిషన్నామికాయాం కేనోపనిషది బ్రహ్మవిద్యా మూర్తిపరిస్తావె। శ్రూయతె ॥ బ్రహ్మవిద్యామూర్తింపర బహుశోభమానాముమాం హైమవతీంతాం హోవాచేతి । తద్విషయః పరమాత్మా । తయో

మయాసహ వర్తమానత్వాత్సోమః । తస్యసంబుద్ధిః హేసోమ । పరమ శివ । తవ । త్వదీయే । వ్రతే । అసిధారావ్రత రూపలింగధారణ వి భూతిరుద్రాక్ష ధారణవ్రతే ॥ వయం వర్తమానాః । తనూషుస్థూల సూక్ష్మకారణ శరీరేషు । మనః బ్రహ్మాభిధం । ఇష్టప్రాణ భావాత్మకం లింగం । మనోబ్రహ్మేతివ్యజానాదితిశ్రుతేః బ్రహ్మేతి లింగమాఖ్యా తమితి। శైవసిద్ధాంత శిఖామణౌ రేణుకోక్తేశ్చ ॥అంగవాత్మేతి నిర్దే తం లింగంబ్రహ్మేతి నిశ్చితమితిశివానుభవసూత్రే। మాయిదేవాచా ర్యోక్తేశ్చ । బిభ్రతః ధారయంతః । ప్రజావంతః పుత్రపౌత్రాదియుక్తాః। అసీమహి । శుద్ధసిద్ధప్రసిద్ధప్రసాదాది భోగాన్ భుంజీమహి ॥

అర్థము ॥ హేసోమ ; బ్రహ్మవిద్యామూర్తియగు ఉమా । శక్తితోకూడ ప్రవర్తించు చుండుటవల్లసోముండనగా । పరమాత్మవాచకము ఓపరశివుడ తవ నీసం బంధియగు । వ్రతే । కత్తియొక్క । దారిమీద నడుచుటవంటి । లింగధారణ । వి భూతి రుద్రాక్షధారణ । వ్రతమందు । వయం । వర్తించుచున్న । మేము । తను షు । స్థూలసూక్ష్మకారణ శరీరములయందు । మనః । బ్రహ్మమనె । ఇష్టాదిలింగమూ ర్తిని । బిభ్రతః । ధరించినవారమై । ప్రజావంతః । పుత్రపౌత్రాదులతో । కూడిన వారమై । అసీమహి । శుద్ధము మొదలగు । ప్రసాదములయొక్క । భోగములను । అనుభవించుచున్నాము ॥

౧౩ కృష్ణయజుర్వేదే । బ్రాహ్మణే । తృతీయకాండే । ద్వాద ప్రపాఠకే । తృతీయానువాకే । కృష్ణయజుర్వేదే। ఆరణ్యకే। దశమప్రపా ఠకే । యాజ్ఞిక్యుపనిషది ప్రథమానువాకేచ । చరణంపవిత్రం వితతంపు రాణం। యేనపూతస్తరతి దుష్కృతాని । తేనపవిత్రేణ శుద్ధేనపూతా అతిపాప్మానమ రాతింతరేమ ॥ లోకస్యద్వార మర్చిమత్పవిత్రం జ్యోతిష్మద్భ్రాజమానం మహస్వత్ । అమృతస్యధారా బహుధాదో హమానం చరణంనోలోకే సుధితాందధాతు ॥చరణమితి ॥ చరత్య నేన చరణం ఉత్తమగతి సాధనంలింగం శ్లో.లింగంప్రసర్పణంచేతి పవిత్రే జనిమేతిచ । తనుర్భద్రంచ చరణం సూత్రకంచ విసూత్రకమితి విశ్వే దిన్యావితి శైవమతభూషణోక్తేః॥ పవిత్రంపవేర్మహాభయాత్త్రాయత పవిత్రం। శుద్ధికారణం। శుచ్యశుచికాలేపి ధారణయోగ్యం । వితతం ।

ష్టాదిభేదేన। భక్తశరీరాది భేదేనవా విస్మృతం। పురాణం అనాదిసిద్ధం॥ యేనశరీరస్థితలింగేన। పూతాః పవిత్రీకృతాః। భక్తాః।పాపాని దుష్కృతాని। తరతి నాశయతి।పవిత్రేణ అన్యస్యశోధకేన। శుద్ధేనస్వయమపి పవిత్రేణ। తేనలింగేన। పూతాశ్శోధితాః వయం। పాప్మానం పాపరూపం। అరాతిం శత్రుం అతితరేమ। అతిశయేన లంఘయామ। లోకస్యేతి॥ యదేతచ్చరణం శివలింగం। తదేతత్। నో। అస్మాకంలోకే। మహాకైలాసే।సుధితాం సుఖయుక్తామస్థితిం।దధాతు సంపాదయతు। యద్వా॥ నోఽస్మాన్। లోకే। సదాఉత్కృష్టే। మహాకైలాసే। నిత్యపరమశివేవా। సుధితాన్।ఆత్మారామాన్। దధాతు కరోతు।కీదృశంచరణం శివలింగం। లోకస్యద్వారం। మహాకైలాసస్య ద్వారవత్ప్రవేశసాధనం। అర్చిష్మత్ దీప్తియుక్తం। సర్వైఃపూజ్యంవా। పవిత్రం శోధకం। జ్యోతిష్మత్ పరమప్రకాశన సామర్థ్యోపేతం। విజ్ఞానసంజ్ఞితంవా। భ్రాజమానం। స్వయమపి దీప్యమానం। మహస్వత్ మహాత్మ్యయుక్తం। శక్తిసంయుతంవా। అమృతస్య పీయూషస్య। మోక్షస్యవా। ధారాః। బహుధా అనేకప్రకారేణ। దోహమానం సంపాదనశీలం। అస్యమంత్రద్వయస్యోపబృంహణంశ్రూయతే। శైవాగమే॥ మణిమంజరీ భేదిన్యామష్టమసర్గేఽపి॥

చరధాత్వర్థయోగేన గతిసాధనముత్తమం। పవిర్మహాభయం ప్రోక్తం తస్మాత్త్రాతీతి పవిత్రకం। వితతంవిస్తృతంచైవ సర్వధారణహేతునా।పురాణమతిసంప్రోక్త మనాదిత్వేనలింగకం। యేనలింగేనపూతస్తు దుష్కృతానితరత్యహో। శుద్ధేనతేనలింగేన పాపరూపమరాతికం। తరేమవయమిత్యేతే। లింగంకీదృశమిత్యపి। లోకస్యకైలాసాదేశ్చ ద్వారంసాధనమీరితం। అర్చిష్మద్దీప్తిమచ్చైవ జ్యోతిర్విజ్ఞానసంజ్ఞితం। భ్రాజమానం స్వప్రకాశం మహస్వచ్ఛక్తిసంయుతం। అమృతస్యచమోక్షస్య ధారా నానావిధాశ్శుభాః। దోహమానందజనకం చరణం లింగమేవహినోఽస్మాన్ లోకే సదోత్కృష్టే నిత్యేవాపరమాత్మని।ఆత్మారామాంస్తుసుధితాన్లింగం తాన్ప్రకరోతు చేతి।

అర్థము॥ చరణం। ఉత్తమమగు గతికి సాధనమగు లింగమూర్తి। పవిత్రం। మహాభయమువల్లను। రక్షించునది। వితతం। సమస్తజనధారణ కారణముచే। విస్త

శంపబడినది । పురాణం । అనాదిసిద్ధమైనది । యేన । యే । శరీర ధృత లింగముచేత । పూతః । పవిత్రుడుగా చేయబడిన భక్తుడు । దుష్కృతాని । పాపములను । తరతి । నశింపజేయుచున్నాడో । పవిత్రేణ । ఇతరులను శుద్ధిచేయుచున్న । శుద్ధేన । తానున్నూ పవిత్రమైన । తేన । ఆలింగముచేతను । పూతాః । శుద్ధిచేయబడిన । వయం । మేము పాప్మానం । పాపరూపమైన । అరాతిం । శత్రువును । అతితరేమ । అతిశయముగా దాటుచున్నాము । లోకస్య । మహాకైలాసమునకు । ద్వారం । ద్వారమునందు ప్రవేశించుటకు సాధనమైన । అర్చిమత్ । సర్వజనముచే బూజింపదగిన । పవిత్రం । శుద్ధిచేయుచున్న । జ్యోతిష్మత్ । పరులను ప్రకాశింపచేయుచున్న । విజ్ఞానసంజ్ఞ కలదైన భ్రాజమానం । తానున్నూ ప్రకాశించుచున్న । మహస్వత్ । మహత్త్వముతో కూడిన శక్తితో కూడినదైన । అమృతస్య । పీయూషముయొక్క । మోక్షము యొక్కయున్నూ । ధారాః । ప్రవాహములను । బహుధా । చాలాభేదములుగాను । దోహమానం । సంపాదించుచున్న । చరణం । లింగమూర్తి । నః । మాకు । లోకే । మహాకైలాసమందు । సుధితాం । సుఖముతో కూడిన వునికిని । దధాతు । సంపాదించుగాక ॥ నః । మమ్మును । లోకే । మహాకైలాసమందు నిత్యమైన । పరశివుని యందైన । సుధితాన్ । ఆత్మయందే । క్రీడించు వారలను గాను । దధాతు । చేయుగాక ॥

౧౮ కృష్ణయజుర్వేద అరణ్యకే తృతీయప్రపాఠకే । ద్విచత్వారింశదనువాకే । అశ్మానమాఖణం ప్రపద్యే । ఆశ్మానమితి ॥ ఆఖణం । అత్రవ్యత్యయేన ణకారః । ఖననపర్యంతం । అహం । అశ్మానం । శిలామయం శివలింగం । ప్రపద్యే । ప్రాప్నోమి ॥ ప్రపద్యేఇతి లట్ప్రత్యయేన శరీరస్య గర్తనిధానమభివ్యాప్య । శివలింగధారణ మభిధియ్యతే । ఏతన్మంత్రభాష్యం మిశ్రశాంభవేస్థితం ॥

అర్థము ॥ ఆఖణం । మరణానంతరమందు శరీరమును । భూనిక్షేప పర్యంతము । అహం । నేను । అశ్మానం । షడధ్వన్యాసాది సంస్కృతమైన శిలామయమైన । శివలింగమును । ప్రపద్యే । పొందుచున్నాను ॥

౧౯ కృష్ణయజుర్వేదే ఆరణ్యకే సప్తమప్రపాఠకే । సాహిత్యుపనిషది చతుర్థానువాకే ॥ యశ్ఛందసామృషభో విశ్వరూపశ్ఛందోభ్యో ధ్యమృతాత్సంబభూవ । సమేంద్రో మేధయాస్పృణోతు । అమృతస్య దే

ధారణోభూయాసం । శరీరంమేవిచర్షణం । జిహ్వామేమధుమత్తమా।
కర్ణాభ్యాంభూరివిశ్రువం। బ్రహ్మణఃకోశోసి మేధయాపిహితః । శ్రు
తంమేగోపాయ ॥ యశ్ఛందసామితి॥ యశ్శివః ఛందసాం । సర్వేచద్యో
త్కృష్టానాం। ఋగాదివేదానాంఋషభః । శ్రేష్ఠః ప్రభుః। సర్వవిద్యాక
ర్తేత్యర్థః ॥ ఈశానస్సర్వవిద్యానామితిశ్రుతేః । విశ్వరూపః ప్రపంచమ
యః । సర్వోవైరుద్రఇతిశ్రుతేః. ఛందోభ్యఃఋగాదివేదేభ్యః। అధివిశ్వా
ధికత్వేన । అమృతాత్। మోక్షనిమిత్తం। సంబభూవప్రాదురభూత్।
యోదేవానాంప్రథమం పురస్తాద్విశ్వాధికోరుద్రోమహర్షిరితిశ్రుతేః
యతఃకారణాత్ అహం।అమృతస్య మోక్షస్య। మోక్షార్థ మిత్యర్థః॥
దేవంలింగరూపశివం । ధరతీతిదేవధారణః । యద్వా। దేవస్యలింగరూప
శివస్య ధారణం యస్యసదేవధారణః । భూయాసం।భవేయం । తతఃకార
ణాదింద్రః । పరమైశ్వర్యశాలీసశివః॥ స్వరైశ్వైర్యసంపన్న స్సర్వేశ్వరశ్శం
భు రాత్మానమధ్యే । శివఏకోధ్యేయశ్శివంకరస్సర్వ మన్యత్పరిత్యజ్య ।
ఇతిశ్రుతేః ॥ మా । మాం । మేధయా । శివైకనిష్ఠా గరిష్ఠబుద్ధ్యా ।
స్పృణోతు । సంయోజయతు । ప్రీణయత్విత్యర్థః॥ శరీరమితి ॥యతో
హంచిచ్ఛక్తి ప్రకటీకృత పరశివేష్ట లింగధారీ । భూయాసం। అతః మే
మమ।శరీరం స్థూలసూక్ష్మకారణాత్మక దేహం। విచర్షణం। కార్మికాది
మలత్రయనివృత్తతయా । పరిశుద్ధంభూయాత్ । మే।మమజిహ్వారసనా
మధుమత్తమా । అలౌకికదుశ్శాస్త్రవాక్యోచ్చారణనివృత్తిపూర్వక నిగ
మాగమమోక్షయ వేదాంతవాక్యాది విషయమధురసంభాషిణీ। సదాభూ
యాత్।కర్ణాభ్యాం।శ్రోత్రాభ్యాంభూరిబహు।విశ్రువం।శృణవానీత్యర్థః
హేభక్తశరానుగ్రహ లింగాకార।త్వంబ్రహ్మణః జగత్కారణస్య।పరమ
శివస్య ధ్యానాయ।కోశవదాలంబనభూతఃఅసి । యథాచర్మమయః కో
శఃస్వాంతఃకారణాయాలంబనభూతఃతద్వత్పరశివధ్యాన రక్షణాయ లింగాకా
రః ఆలంబనభూతః తాదృశోలింగాకారః।మేధయాధారణశక్త్యాపిహితః
వ్యాప్తః । తథాచ । లింగాధిష్ఠిత పరశివస్వాం మేమదీయంశ్రోత్రాభ్యా
మవగతం । నిగమార్థరహస్యభూతం భక్తిజ్ఞానాదికం । గోపాయరక్ష ।
తదపిస్మరణాదికం కుర్వితిభావః॥ అస్యమంత్రస్యాపబ్రుంహణం శ్రూయ

తే। శైవపురాణే శ్లో॥తథా వేదాంతవాక్యేషు లింగధారణమీర్యతే. వేదోత్తమే యజుర్వేదే తైత్తిరీయే విశేషతః। మోక్షార్థినాం ముక్తిహేతుర్లింగధారణముచ్యతే। యోవేదానాం ప్రభుః శ్రేష్ఠోవిశ్వరూపశ్శివోధికః। ఛందోభ్యస్సర్వవేదేభ్యో హ్యమృతాత్సంబభూవహి। ఇంద్రస్య పరమైశ్వర్య శాలీ సాంబస్త్రిలోచనః। మాం మేధయా ప్రజ్ఞయాచ స్పృణోతు ప్రీణయత్వథ। అమృతస్యచ మోక్షాయ సర్వదేహేషుసర్వదా। దేవస్యలింగరూపస్య శివస్యపరమాత్మనః। ధారణంతు స్మృతిర్యస్య దేవధారణమిష్యతే। శరీరంమేసదాలోకే విచర్షణమకిల్బిషం। జిహ్వామెరసనాభూయా న్మధురాలాపభాషిణీ। కర్ణాభ్యాంశ్రోత్రయుగ్మేన భూరివ్యశ్రువమస్స్వహం। బ్రహ్మణఃపార్వతీశస్య కోశాధిష్ఠానమేవహి। అసేవయాధాలోకే మేధయాప్రజ్ఞయావృతః। శృతంతచ్ఛ్రవణాదీనిమే గోపాయసదాశివేతి॥ ఏతన్మంత్రభాష్యం లింగధారణదీపికా లింగధారణచంద్రికా। శ్రీకరభాష్యోపనిషచ్చైవ భాష్యేషుస్థితం।

అర్థము ॥ యః॥ యేశివుడు। ఛందసాం। ఋగ్యజు స్సామాథర్వణ వేదములకు। ఋషభః। మహాప్రభువై। విశ్వరూపః। ప్రపంచమయుఁడై। ఛందోభ్యః। ఋగాది వేదములవల్లనుంచి అధి।విశ్వాధిప డగుటచేతను। అమృతాత్। మోక్షనిమిత్తమై। సంబభూవ। ప్రత్యక్షమాయెను। ఏకారణమువల్లనుంచి నేను। అమృతస్య। మోక్షమునకు। దేవధారణః। దేవ। లింగరూప శివునియొక్క। ధారణః ధారణకలవాడను। భూయాసం। అయితినో। అకారణము వల్లనుంచి। ఇంద్రః పరమైశ్వర్య శాలియగు। సః। అశివుడు। మాం। నన్ను। వొక్కశివునియందు నిష్ఠచేస్థిరమైన బుద్ధిచేత। స్పృణోతు। సంతోషింపచేయుగాక। మే। నాయొక్క శరీరం స్థూలసూక్ష్మకారణ రూపమైన దేహము। విచర్షణం। కార్మికమాయాణవ మలనివృత్తి మగుటచేత పరిశుద్ధమైనది అగుగాక। మే।నాయొక్క। జిహ్వా। నాలుక।మధుమత్తమా నిగమాగమ వేదాంత వాక్యాతిశయము గల మధురసంభాషణ కలది అగుగాక॥ కర్ణాభ్యాం। చెవులచేత। భూరి। విస్తారమైన పరశివకథను। విశ్రువం। వినుచున్నాను। ఓశరీరధృతమైన లింగాకారమా। నీవు। బ్రహ్మణః। పరశివునియొక్క ధ్యానముకొరకు। కోశః। కత్తియొక్క। రక్షణకొరకు వరవలెను। ఆధారమైనదానవు। అగుచున్నావో। ఆ లింగాకారము। మేధయా। ధారణశక్తిచేత। పిహితః। వ్యాప్తమైన

డి। ఆ లింగమూర్తిని। అధిష్ఠించిన ఓ పరశివుడా। నీవు। మే నాసంబంధియగు। శ్రుతం। శ్రోత్రములచే। వినబడిన। వేదాగమార్థరహస్యమైన భక్తిజ్ఞానాదికమును। గోపాయ। రక్షించుము। వినబడిన శివగ్రంథమును। మరువకుండునటుల చేయుము॥

౧౬ కృష్ణయజుర్వేదే ఆరణ్యకే సప్తమ ప్రపాఠకే। సాంహిత్యుపనిషది। షష్ఠానువాకే ॥ శ్రు ॥ స య ఏషో౽న్తర్హృదయ ఆకాశః। తస్మిన్నయం పురుషో మనోమయః। అమృతో హిరణ్మయః। అన్తరేణ తాలుకే। య ఏష స్తన ఇవావలంబతే। సేంద్రయోనిః। యత్రాసౌ కేశాంతో వివర్తతే। వ్యపోహ్య శీర్షకపాలే। భూరిత్యగ్నౌ ప్రతితిష్ఠతి॥

అస్మిన్మంత్రే కంఠోపకంఠ(ఓం)కంఠధారణం। కంఠ ఏవాభిహితం ప్రాపథ్యతే। స ఇతి॥ స ఏష ఇతి దూరాభ్యాశాభిధాయిసర్వనామతో వ్యవహితశాఖాద్యంతరప్రసిద్ధిస్సంనిహితా। పరోక్షప్రసిద్ధిశ్చావగమ్యతే। అంతర్హృత్పుండరీకమధ్యే। యః ఆకాశః భూతాకాశో వర్తతే। తస్మిన్నాకాశే అయం పురుషః పురుషాధిష్ఠిత లింగవిశేషః లింగాకార శివ ఇత్యర్థః। పురుషో వై రుద్ర ఇతి శ్రుతేః। మనోమయః। భక్తిశ్రద్ధాది విశిష్టమనసా గతః। అమృతః। మృతం మృతిర్యస్మాన్నేత్యమృతః। షడ్భావవికారాతీత శుద్ధస్వరూపసాక్షాత్కార హేతురితి భావః। హిరణ్మయః। హిరణ్యవికారః। హిరణ్యపాత్రస్థో వా। అంతరేణ తాలు। తాలుహిత్వా। కే। కంఠే। య ఏషః। లింగాకారశ్శివః। స్తన ఇవ। కుచవత్ అవలంబతే। అవస్రంసతే। కంఠతసూత్రేతి సంయుక్తో మహారజతాది పేటికాస్థాపితత్వాదితి భావః। సా। స శివః లింగవ్యక్త్యయుశ్చాదసః। ఇంద్రయోనిః। ఇంద్రస్యాపి కారణం। యత్ర కే సుఖాత్మకే లింగే అసౌ దీక్షితః। శాంతః శాంతియుక్తః। యద్వా। కే న సుఖే ఈష్ట ఇతి కేశః। అత ఏవ అంతః రమ్యః। వివర్తతే। విశేషభక్త్యా తిష్ఠతి। శీర్షకపాలే బ్రహ్మకపాల ద్వయం వ్యపోహ్య। వర్జయిత్వా। స్వోపచరిత మహాభోగైః। పరితోషయన్। అసౌ సిద్ధిం గత ఇత్యర్థః। అగ్నౌ। రుద్రో వా ఏష యదగ్నిరిత్యాది ప్రసిద్ధాగ్నిశబ్దశబ్దితే రుద్రే। భూరితి ప్రథమ వ్యాహృత్యా। ప్రతితిష్ఠతి। అవినాభావస్థిత్యా దిశాభిధేయో వసేయః॥ ఏతన్మంత్రభాష్య మిశ్ర శాంభవ గ్రంథే స్థితం॥

అర్థము ॥ సః । దూరముగానుండి ప్రసిద్ధమయిన । ఏషః । దగ్గిరగానుండి ప్రసిద్ధమయిన । అంతర్ హృదయె । హృత్పుండరీక మధ్యమందు । యః । యే ఆకాశః । అంగుష్టపరిమితమైన ; ఆకాశము వుంచున్నదో । తస్మిన్ । ఆ । ఆకాశమందు పురుషః । శివునిచే । అధిష్టించబడిన । లింగవిశేషము । లింగాకారమయిన శివుడు । మనోమయః । భక్తిశ్రద్ధాదులతోకూడిన । మనస్సువల్లనుంచి వచ్చినవాడు । అమృతః । మరణరాహిత్యమును చేయువాడు ! మోక్షమునిచ్చువాడు । హిరణ్మయః । బంగారము మొదలగు పెట్టెయందుండువాడు । అంతరేణతాలు । నోటిలోపలిదౌడనువిడిచి । కే । కంఠమందు యఏషః । యేలింగాకారమైన శివుడు । స్తనఇవ । కంఠమందుధరించబడిన సూత్రముతోకూడిన । బంగారపుపెట్టె మొదలగు ఆలయములయందు వుంచబడినవాడగుటవలన కుచమువలె । అవలంబతే । వ్రేలుచున్నాడో । సా । ఆ శివుడు । ఇంద్రయోనిః । దేవేంద్రునకు । కారణుడు । యత్ర । యే । కే ! ఆనందరూపమైన లింగమందు । అసౌ । ఈ చిన్మయదీక్షను పొందిన । లింగాంగి । శాంతః । శాంతిగలవాడై । వివర్తతె : విశేష భక్తిచేత నుంచున్నాడో । ఆలింగమూర్తి వ్రేలుచున్నాడు । శీర్షకపాలె ! శిరస్సుయొక్క యడమపడి యముకలను । వ్యపోహ్య । విడిచి । ఐహిక ; మహాభోగములచే సంతోషించినవాడై ! ఈలింగాంగసిద్ధిని । పొంది అగ్నౌ । అగ్నిశబ్దార్థమయిన । శివునియందు । భూరితి । భూః । అనే । మొదటివ్యాహృతిచే । ప్రతితిష్ఠతి ॥ అవినాభావుడై వుంచున్నాడు ॥

౧౭ కృష్ణయజుర్వేదే ఆరణ్యకే దశమప్రపాఠకే । యాజ్ఞక్యుపనిషది ప్రథమానువాకె ॥ శ్రు ॥ ఆర్ద్రంజ్వలతిజ్యోతి రహమస్మిఇతిమంత్రే । బ్రహ్మాహమస్మి ॥ బ్రహ్మ । పరమశివాఖ్యం । లింగం । అహం । జీవాత్మాఖ్య మంగం । అస్మిసంయోగాఖ్యస్సంబంధః ॥ జీవాత్మా అహం । పరశివతత్త్వం బ్రహ్మ । అస్మిభవామి । ఏతన్మంత్రభాష్యం లింగధారణచంద్రికాయాంస్థితం ॥

అర్థము ॥ అహం । జీవుడనైననేను । బ్రహ్మ । పరశివతత్వమును । అస్మి । అగుచున్నాను ॥

౧౮ కృష్ణయజుర్వేదే ఆరణ్యకే శదమప్రపాఠకె । యాజ్ఞక్యుపనిషది నవమానువాకె ॥ శ్రు ॥ నమోబ్రహ్మణే ధారణంమె అస్త్వనిరాకరణం ధారయితాభూయాసం । కర్ణయోశ్రుతం మాచ్యోఢ్వం మమాము

ష్యటం । నమోబ్రహ్మణఇతి । ఓంకారవాచ్యాయ । బ్రహ్మణేశివాయ నమః। మే మమధారణం । తస్యశివస్యధారణం । ధారణశబ్దస్యసాకాంక్షపదత్వాత్ ॥ తచ్ఛబ్దాధ్యాహారఆవశ్యకః । అథార్చ్ఛినలింగ ధారణమిత్యర్థః । అనిరాకరణం అవిభాజ్యమానసంబంధం యథాభవతితథా । అస్తుభవతు । ధారయితా।శివలింగధారణవిశిష్టః । భూయాసం।భవేయం అహమితిశేషః అముష్యమమ శివలింగధారణవిశిష్టస్య । మేకర్ణయోః శ్రోత్రయోఃశ్రుతం । శ్రవణపూర్వక లింగాంగసామరస్య మిత్యర్థః ॥ మాతోస్యర్థ్వంమాత్స్యసత్ వచనవ్యత్యయశ్ఛాందసః।తద్విస్మృతిర్నభవేటతియావత్ ॥ అస్యమంత్రస్య ప్రకారాంతరేణ భాష్యంవర్తతే। తదపిలిఖ్యతే ॥ నమోబ్రహ్మణఇతి । బ్రహ్మణేపరశివ స్వరూపాయ। గురవేనమః నమస్కారః అస్త్వితిశేషః । మెమమ। ధారణంశివ లింగస్యధారణం । అస్తుభవతు । నిరాకరణంవిశ్వం । ఉత్పత్తివినాశవత్త్వాత్ । తన్నభవతీత్య నిరాకరణం । ఉపాదేయం ।కర్ణయోఃశ్రోత్రయోః శ్రుతం అవధృతం । వేదశాస్త్రప్రతిపాద్యత్వాత్ । ఓంఓంకారవాచ్యం శివలింగం మమమె । ఊర్ధ్వంఉపరిస్థితం యథాతథా । అహంధారయితా ధారకః । భూయాసం।భవేయం । లింగేప్రాణంసమాధాయ ప్రాణేలింగంతుశాంభవం। ఇతి శంకరసంహితోక్తేః । ఊర్ధ్వమిత్యత్ర రేఫలోపః థకారస్థానేధకారశ్ఛాందసః । మెత్యత్రఅనుదాత్తస్వరస్థానేఉదాత్తస్వరశ్ఛాందసః । చేత్యత్రఅధికయకారశ్ఛాందసః ।అస్మిన్నర్థేఅస్య మంత్రస్యోప బృంహణంశ్రూయతే। బ్రహ్మాండపురాణే ॥ శ్లో ॥ నమోస్తుబ్రహ్మణేతుభ్య మాచార్యాయమహాత్మనె । తన్నిరాకరణంవిశ్వం జన్యత్వాన్మృత్యునైవహి।అనిరాకరణాబ్రహ్మ కారణత్వాచ్చిరంతనం। అనిరాకరణంమేస్తు ధారణందేశికోత్తమ । వేదశాస్త్రపురాణేషు ప్రసిద్ధంకర్ణయోఃశ్రుతం । అహంధారయితాదేవం భూయాసంసర్వకాణం। బ్రహ్మవిష్ణ్వాదయోదేవాః ప్రసిద్ధాశ్చతథాశ్రుతాః । తేనిరాకరణాస్సర్వే మృత్యునాసర్వశత్రుణా । మేనిరాకరణాస్త్వితే నహిధార్యాఃకథాచన । నాహంధారయితాదేవాన్ భూయాసంమజ్జతస్సురాన్ । నశక్నువంతుమాంతర్తుం మజ్జంతంమృత్యుసాగరే। ఊర్ధ్వంమమేతద్భోంలింగం మాంచా

ముష్యనమాశ్రయం ॥ ఇత్యేతన్మంత్రభాష్యం తైత్తిరీయోపనిషద్భా
వభాష్య లింగధారణ భాష్యేష్వస్థితం ॥

అర్థము ॥ ఓం । ఓంకారార్థమైన । బ్రహ్మణే శివునికొరకు । నమః । నమ
స్కారము ॥ మే । నాకు । ధారణం ।లింగాకారమగు । ఆ శివునియొక్క । ధార
ము । అనిరాకరణం । విభాగించబడని సంబంధము కలుగునట్టుగాను । అస్తు । అగుగా
అహం । నేను । ధారయితా । శివలింగమును ధరించినవాడను । భూయాసం । అగు
దును గాక । అముష్య । మమ । శివలింగమును ధరించినాడు । కర్ణయోః । చెవుల
శ్రుతం । వినబడిన లింగాంగసామరస్యము మాత్యోష్వం । చేరకపోవుగాక ॥ మరువ
లేకయుండుగాక । మరియొక అర్థము । బ్రహ్మణే । పరశివరూపమైన గురువుకొరకు
నమః । నమస్కారము । అగుగాక । మే । నాకు । ధారణం । శివలింగధారణము
అస్తు । ఆగుగాక । అనిరాకరణం । తిరస్కరింప శక్యముకానట్టి స్వీకరించతగినది
ర్ణయోః । శ్రోత్రములకు । శ్రుతం । వినబడిన । వేదశాస్త్ర ప్రసిద్ధమైన । ఓం । ఓం
కారార్థమైన శివలింగమును । మమ । నాయొక్క । ఊర్ధ్వం । మీదనున్న దానినిగా
ను । మాత్స్వ । మాచ । నన్నునన్ను । అముష్య । ఈ । శివలింగము యొక్క ।
ఊర్ధ్వంమీద నున్నవాణ్నిగాను । అహం । నేను । ధారయితా । ధరించిన వాడ
ను । భూయాసం । అగుదునుగాక । నాయందు లింగము । లింగమందు నేను । అన్యో
న్యముగా నుండుముగాక ॥

౧౫ కృష్ణయజుర్వేదే । ఆరణ్యకే దశమప్రపాఠకే యాజ్ఞికృ్యుపనిషది
షోడశానువాకే ॥ నిధనపతయేనమః । నిధనపతాంత్రికాయనమః । ఊ
ర్ధ్వాయనమః । ఊర్ధ్వలింగాయనమః । హిరణ్యాయనమః । హిరణ్యలిం
గాయనమః । సువర్ణాయనమః । సువర్ణలింగాయనమః । దివ్యాయనమః
దివ్యలింగాయనమః । భవాయనమః । భవలింగాయనమః । శర్వాయ
నమః । శర్వలింగాయనమః । శివాయనమః । శివలింగాయనమః । జ్వ
లాయనమః । జ్వాలలింగాయనమః । ఆత్మాయనమః । ఆత్మలింగాయన
మః । పరమాయనమః । పరమలింగాయనమః । ఏతత్సోమస్య సూర్య
స్య । సర్వలింగగ్గ్ స్థాపయతి పాణిమంత్రం పవిత్రం । నిధనపతయేనమ ఇతి
ప్రథమతో । నిధనపతయేనమ ఇత్యాది । శివాభిన్న । మఖండలింగాది
లింగదశకంప్రస్తుత్య ॥ తతః ॥ ఏతత్సోమస్యసూర్యస్య సర్వలింగగ్గ్స్థా

యత్రీత్యాదినా లింగధారణంవిధత్తే । నిధపతయేనమః । నివృత్తోర్ధఙా సంబంధోత్ర నిధనః ప్రళయః ఏవనిధనశబ్దః । సృష్టిస్థిత్యో । రుపలక్షకః అతః । తస్య । సృష్టిస్థితిప్రళయానాం । పతిః । పాతిస్వాను । జీవినమితి పతిః । ప్రభుః । తస్మైనమః । నమస్కారః ॥ అస్త్వితిశేషః । ఏ తే న । సృష్టిస్థితిలయ కర్తృత్వముక్తం ॥ నిధనపతాంతికాయనమః ॥ నిధనేప్ర లయేపతంతీతి నిధనపతాః । బ్రహ్మాద్యాః ప్రాణినః । తేషామంతర్యామి తయా । అంతికః । సామిప్యం । తస్మైనమః । ఏతేన । సర్వాంతర్యామి త్వముక్తం । అతో వేదాంతవేద్యం । బ్రహ్మైవలింగమిత్యుక్తం ॥

ఊర్ధ్వాయనమః । ఊర్ధ్వః । పృథివ్యాదిశక్త్యంతపంచత్రింశత్తత్వా నాం । స్థాణ్వాదిచిచ్ఛక్త్యంత షట్త్రింశత్తత్వానాంచోపరి । వర్తమానః తస్మైనమః ॥

ఊర్ధ్వలింగాయనమః । ఊర్ధ్వం । బ్రహ్మాండోపరిస్థితం । శరీ రస్థసర్వచక్రోర్ధ్వ గతైకదళపశ్చిమచక్రస్థితంచ । లింగం ॥ శ్లో ॥ లయం గచ్ఛతి యత్రైవ జగదేతచ్చరాచరం । పునః । పునస్సముత్పన్నం । త ల్లింగం బ్రహ్మశాశ్వతం । తస్మాల్లింగ మితిఖ్యాతం । సత్తానందచిదాత్మ కం । బృహత్వాద్బృంహణత్వాచ్చ । బ్రహ్మశబ్దాభిధేయక ॥ మితిశైవ సిద్ధాంత శిఖామణావ్యుక్తం ॥ అఖండలింగం తస్మైనమః ॥

హిరణ్యాయనమః । హయ్యతిసర్వం గచ్ఛతీతిహిరణ్యం । సర్వ వ్యాపీచభగవాంస్తస్మాత్సర్వగతశ్శివః । ఇతిశ్వేతాశ్వతరోపనిషదిఉక్తం ॥ సర్వలింగంతస్మైనమః ॥

హిరణ్యలింగాయనమః । హిరణ్యంకనకం । తత్తుల్యేమణిపూరక చక్రేస్థితం ।తత్తుల్యంవా । లింగంప్రాణలింగంతస్మైనమః । సువర్ణాయనమః శోభనాః । వర్ణాఃసద్యోజాతాది పంచముఖేషు ॥ ముక్తావిద్రుమనీల హే మధవళాః । యస్యతస్మైనమః ॥

సువర్ణలింగాయనమః ॥ శోభనైఃవర్ణైఃనకారాద్యైష్షడ్భిః । క ల్పితంసువర్ణం । షడ్వర్ణరూపం ।తదుక్తంశైవాగమే;శ్లో॥నమఃపీఠమితి ప్రోక్తం శికారంమధ్యమీరితం । వాకారంగోముఖంవృత్తం । యకారం గోళకంస్మృతం।ఓంకారంలింగమాఖ్యాతం। షడ్వర్ణంలింగరూపకమితి

లింగంఇష్టలింగంత స్మైనమః॥

దివ్యాయనమః ॥ దివిహృదాకాశేడుపాస్యత్వేన । భవం । దివ్యం తస్మైనమః ॥

దివ్యలింగాయనమః॥ దివ్యం ఆకాశతత్వనియామకం । లింగంప్రసాద లింగంత స్మైనమః ॥

భవాయనమః ॥ సర్వమస్మాద్భవతీతిభవః ॥ భవంతిప్రాణినోస్మాదితి భవఃతస్మైనమః ॥

భవలింగాయనమః ॥ భవః । జలమూర్తిః । అతోజలతత్వ నియామకం ॥ లింగం గురులింగంత స్మైనమః ॥

శర్వాయనమః । ప్రళయే । భూతానిశృణాతి హింస్తితిశర్వః । శృహింసాయాం । త స్మైనమః ।

శర్వలింగాయనమః శర్వః । పృధివీమూర్తిః । అతఃపృధివీ । తత్వనియామకం । లింగం । ఆచారలింగం త స్మైనమః ॥ ౬ । ౧ ॥

శివాయనమః । శామ్యతిపరమానంద రూపత్వా న్నిర్వికారోభవతీతిశివః । శేరతే । సజ్జనమనాం స్యస్మిన్నితి । వా । శేతే । సజ్జనమనస్స్వితివా । శీఙ్‌స్వప్నే ॥ శివం కల్యాణం తద్యోగాద్వా శివ పదత్వాద్వా శివః । కళ్యాణరూపః । స్వయంనిష్కల్మష ఇత్యర్థః । తస్మైనమః

శివలింగాయనమః ॥ శివఇతిలింగం శివలింగం త స్మైనమః ॥ ౭ ౩॥

జ్వాలాయనమః ॥ జ్వలతీతిజ్వలః । దీప్తః । జ్వలదీప్తౌ త స్మైనమః

జ్వాలలింగాయనమః ॥ జ్వలతీతిజ్వాలః ఉగ్రో వాయుమూర్తిరతో వాయుతత్వ నియామకం । లింగం । చరలింగం । త స్మైనమః ॥ ౮ ౪

ఆత్మాయనమః । అతీతసర్వభూతేష్వాం శరూపేః స్థిత్వా సంసరతీత్యాత్మా । అతసాతత్యగమనే ॥ ఆకారాంతత్వంచా దస... త స్మైనమః

ఆత్మలింగాయనమః ॥ ఆత్మనః ఉపాసకస్య లింగం ఉపాస్యం మహాలింగం. త స్మైనమః ॥

పరమాయనమః ॥పరమంఉత్కృష్టం । ప్రమాణత్వేన ఆదణీయం తస్మై నమః ॥

పరమలింగాయనమః ॥ పరమం స్థూలసూక్ష్మాభ్యా । మిష్టలింగ ప్రాణలింగాభ్యా ముత్కృష్టం । లింగం భావలింగం తస్మైనమః ॥

అత్రశ్రుతిః ॥ సామవేదె । జైగీషవ్యశాఖాయాం। సదానందోపనిషది ॥ స్థూలేస్థూలం సూక్ష్మేసూక్ష్మం కారణేతత్పరం చేతి ॥ ౧౦ ౯ ॥ఏతత్సోమస్య సూర్యస్య సర్వలింగగ్గ్ స్థాపయతి పాణిమంత్రంపవిత్రం ॥ సూర్యస్య సూర్యమండలాంతర్వర్తినః ॥ అత్ర శ్రుతిః ॥ ఏతస్మిన్నారాయణ ప్రశ్నే యఏషోంతరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుష ఇతి ॥ సోమస్యహిమవత్పుత్ర్యాః గౌర్యాః బ్రహ్మవిద్యాభిమాని రూపత్వాద్గౌరీవాచక ఉమాశబ్దః । బ్రహ్మవిద్యా ముపలక్షయతి ॥ అతఏవ । తలవకారోపనిషన్నామకాయాం । కేనోపనిషది । బ్రహ్మవిద్యా । మూర్తిః ప్రస్తావేశ్రూయతే । బ్రహ్మవిద్యా మూర్తిః పర్వతే । బహుశోభమానా। ముమాం హైమవతీం తాంహోవాచేతి తద్విషయః । పరమాత్మా తయోమయాసహ । వర్తమానత్వాత్సోమః । తస్యసంబంధి । పాణిమంత్రం ॥ పాణి । ర్వామోహస్తః ॥ పాణిపదం బహిః ప్రాత్యక్షి కేష్టలింగధారణోపయోగిమస్తకకంధరకక్ష వక్షోహృదయ భుజమధ్యానాం ॥ అంతర్భావ నీయాచారలింగాది । నవలింగధారణోపయోగి । ఘ్రాణజిహ్వాచక్షుస్త్వక్ష్రోత్రహృదయభోగాంగయోగాంగ పశ్చిమచక్రాణా ముప్యుపలక్షకం ॥ ధార్యత్వేన । మంత్రోస్యాస్తీతిమంత్రం । అత్రమత్వర్థేచ్ప్రత్యయః ॥ పాణౌ తదుపరి । లక్షితమస్తకాదిషు మంత్రంపాణిమంత్రం ॥ యద్వామన నాత్పూజనాత్రాయత ఇతిమంత్రం । పాణౌమంత్రం పాణిమంత్రం ॥ ఇష్టలింగం వామహస్తేవిన్యస్య । పూజనాద్భక్తంరక్షతీత్యభిప్రాయః ॥ పవిత్రం । పూయతేనేనేతిపవిత్రం । పూఙ్ పవనే ॥ భక్తస్య శుచికాలేపిధారణ యోగ్యమిత్యర్థః ॥ ఏతత్ పూర్వోక్తం ॥ సర్వలింగం సర్వంచతల్లింగంచ సర్వలింగం । ఆచారలింగ గురులింగ శివలింగ చరలింగ ప్రసాదలింగ మహాలింగేష్టలింగ ప్రాణలింగ భావలింగాఖండలింగ నామకం లింగదశకం ॥ పూర్వోక్తేషు। ఘ్రాణజిహ్వాచక్షుస్త్వక్ ష్రోత్రహృదయత్యాగాంగ భోగాంగ యోగాంగ పశ్చిమచక్రేషు । స్థాపయతి ధారయేదిత్యర్థః ॥ గురురితిశేషః ॥ స్థాపయతీత్యయం నప్రథమ

లకారః । కింతు । పంచమోలకారః । తస్యచ । విధాయకత్వం లిఙ్గర్థే లేడితిసిద్ధం । బహిఃప్రాత్యక్షికేష్టలింగవిషయేకిం ధార్యమిత్యాకాంక్షాయామాహ ॥ సామవేదే జైగిషవ్య శాఖాయాం సదానందోపనిషది ॥ శ్లో ॥ అంతర్ధారణశక్తోవా హ్యశక్తోవాద్విజోత్తమః । సంస్కృత్యగురుణాదత్తం శైలంలింగమురస్థతే । ధార్యంవిప్రేణముక్త్యర్థమేవంవేదాంతపదోనదంతి । అత్రశైలం లింగమిత్యుక్తత్వాత్ స్ఫటికశిలాసంబంధి నీలశిలాసంబంధివా లింగంధార్య మిత్యభిప్రాయః । అస్యానువాకస్యాప బృంహణంశ్రూయతే బసవపురాణే సప్తవింశోధ్యాయే ॥ శ్లో ॥ యజుర్వేదేమహాపుణ్యే నైకోర్ధ్వశతభేదకే । తైత్తిరీయాఖ్యశాఖాయాం గ్రంథేచారణ్యకాండకే । నారాయణాఖ్యసప్రశ్నే సర్వలింగమితిశ్రుతిః ॥ శివంప్రస్తుత్యనిధనపతయేచనమఃపరం । ఇత్యారభ్యైవలింగస్య ధారణంవిదధాతిహి ॥ శ్లో ॥ సర్వస్యజీవవర్గస్య నిధనస్యపతిశ్శివః । జగజ్జన్మాదికర్తృత్వ మేతేనప్రతిపాద్యతే । పతంతి నిధనేయేతు బ్రహ్మాద్యాః ప్రాణినఃపరే । అంతర్యామితయా తేషాంతదంతికఇతీరితః ॥ సర్వాంతర్యామిభావేన సర్వసంహారణేనచ । వేదాంతవేద్యంబ్రహ్మైవ లింగమిత్యభిధీయతే । బ్రహ్మాండోపరిసంస్థిత్వా చోర్ధ్వలింగమితిస్మృతం । తదేవభావనాగమ్యం పరమంలింగముచ్యతే । తదేవభావలింగంస్యాత్సర్వత్రైవైకకారణం । పంచాశత్స్వపివర్ణేషు షడక్షరమనాస్థితం । శోభనాయతిషిజ్ఞేయా నకారాద్యాశ్చవర్ణకాః । నమఃపీఠమితిప్రోక్తం శికారోమధ్యఈరితః । వాకారోగోముఖంవృత్తం యకారోగోళకంస్మృతః । ఓంకారోలింగమాఖ్యాతం లింగంషడ్వర్ణకల్పితం । సువర్ణలింగమిత్యుక్త మిష్టలింగంమహాత్మభిః । ౭ । తప్తకాంచనసంకాశే మణిపూరేమహాత్తరే । ఆవస్థితంప్రాణలింగం కాంచనాద్రిసమప్రభం । హిరణ్యలింగమిత్యుక్తం శైవశాస్త్రార్థకోవిదైః । క్షితిమూర్తిధరశ్శంభు శ్శర్వఇత్యభిధీయతే । నకారవాచ్యంపృథ్వీశం శర్వలింగంవదంతిహి ॥ ౧ ॥ జలమూర్తిధరోదేవో భవఇత్యభిధీయతే ॥ మకారవాచ్యంయల్లింగం చరలింగంతదుచ్యతే । ౨ । సంహారరుద్రపవాసా జ్వాలఇత్యభిధీయతే । ౩ ॥ వాయవ్యలింగమేవైత జ్జ్వాలలింగమితిస్మృతం । శివతత్త్వంమహోద్ధా

మ తేజస్తత్వనిమానుకం ॥ ౪ ॥ శివలింగమితిఖ్యాతం మునిభిస్తత్వవాదిభిః । చిదాకాశేస్థితత్వేన శివోదివ్యఇతిస్మృతః । లింగరూపధరస్సోయం దివ్యలింగమితీరితం ॥ ౫ ॥ అంతఃకరణసంయుక్త మాత్మాయంశివ ఈరితః । సఏవలింగరూపత్వా దాత్మలింగమితిస్మృతం ॥ ౬ ॥ నకారవాచ్యంశర్వాఖ్యం యల్లింగంపార్థివంపరం ।ఆచారలింగమిత్యుక్తం శైవాగమవిశారదైః ॥ ౧ ॥ భవాఖ్యలింగంతత్వజ్ఞా గురులింగంవదంతిహి । ౨ యల్లింగం తైజసంప్రోక్తం శివలింగంతమచ్యతే । ౩।వాయువ్యంజ్వాలలింగంయ చ్చరలింగమితీర్యతే । ౪ ॥ ప్రసాదలింగమిత్యుక్తం దివ్యలింగం యదుచ్యతే ॥ ౫ ॥ మహాలింగమితిప్రోక్త మాత్మలింగంమహత్తరం॥ ౬ సువర్ణలింగంయత్ప్రోక్త మిష్టలింగంతదుచ్యతే ॥ ౭ ॥ హిరణ్యలింగం యత్ప్రోక్తం ప్రాణలింగంతదీరితం ॥ ౮ ॥ తద్భావలింగంపరమ లింగం యత్సంప్రకీర్తితం ॥ ౯ ॥ యదుక్తమూర్ధ్వలింగంతదఖండంలింగముచ్యతే । ౧౦ । స్తుత్వైవందశలింగాని ధారణంతువిధీయతే । లింగానాం దశకంచైత త్సూర్యమండలవర్తినః । ఉమయాసహితస్యైవ శివస్యపరమాత్మనః । సర్వలింగమితిఖ్యాతం శైవశాస్త్రవిశారదైః ॥ తదిష్టాపయతీత్యుక్త్వా స్థాపనంహివిధీయతే । వాచ్యవాచకరూపేణ ద్విధామంత్రః ప్రకీర్తితః । వాచకోవర్ణరూపస్స్యా ద్వాచ్యశ్చపరమశ్శివః । శివస్యలింగరూపత్వం జ్ఞేయంప్రకరణేనహి । పాణౌతుమంత్రమిత్యుక్త్వా హస్తాధికరణంస్మృతం । తచ్చపాణిపదంశ్రౌత మన్యస్థానోపలక్షకం ॥ ఉత్తమాంగంగళశ్చైవ భుజమధ్యమురస్థలం । లింగధారణయోగ్యాని స్థలానివిధధాతిహి ॥ పవిత్రపదసామర్థ్యా ద్ధారణంసార్వకాలికం । పురీషోత్సర్జనేమూత్ర విసర్గే దేహలింగయోః ॥ సంబంధేపిచదేహస్య పావిత్ర్యంననిహన్యతే । యజ్ఞోపవీతంపరమం పవిత్రమితివాక్యవత్ ॥ పవిత్రపదసామర్థ్యా దుపవీతమివామలం । నజహాతిస్వపావిత్ర్యం లింగంచైతత్తథైవహి । ఏవమాదిప్రమాణాని పురస్తత్పురవాసినాం । ఉపన్యస్యతతస్తేషాం చక్రేలింగస్యధారణమితి । సర్వలింగగ్గ్ స్థాపయతీత్యస్యోపబృంహణంశూయతే । లింగపురాణేఉత్తరభాగె ఏకవింశతితమాధ్యాయే । యచ్చరస్యాహసర్వంవై లింగంస్థాపయతీతిచ । తస్మాద్ధార్యంమహాలింగం

పాశిమంత్రేతిమంత్రతః ॥ పాశాలింగంవినిక్షిప్య దీక్షాకాలేసురుశ్శివం। యేనస్తుపతితన్మంత్రం పాశిమంత్రంవదంతిహి॥పవిత్రత్వాన్మహేశస్య శివస్యప్రతిపాదనాత్ ॥ పవిత్రకరణాత్పుంసాం పవిత్రమితికథ్యతే అతస్సర్వేషుకాలేషు ధారయేల్లింగముత్తమం। గచ్ఛంస్తిష్ఠన్స్వపన్ జాగ్రన్నున్మిషన్నిమిషన్నపి। శుచిర్వాప్య శుచిర్వాపి లింగంసర్వత్రధారయేదితి। ఏతన్మంత్రభాష్యం లింగధారణదీపికాచంద్రికయోస్థితం ॥

అర్థము ॥ నిధనపతయే। నిధన। సృష్టిస్థితిలయములకు। పతయే। ప్రభువైన శివునికొరకు। నమః ॥ నమస్కారము। అస్తు। అగుగాక ॥ నిధనపతాంతికాయ నమః ॥ నిధన। ప్రళయమందు। పత। పడుచున్నవున్న బ్రహ్మమొదలగు ప్రాణులకు। అంతికాయ సమీపమందున్న పరమశివునికొరకు। నమః। నమస్కారము। అస్తు అగుగాక ॥ ఊర్ధ్వాయ ॥ పృథివ్యప్తేజో వాయ్వాకాశ।.గంధరసరూప స్పర్శశబ్ద। పాయూపస్థపాద పాణి వాగ్ఘ్రాణ జిహ్వాచక్షుస్త్వక్ఛ్రోత్ర। మనోహంకారబుద్ధిప్రకృతి పురుషరాగనియతివిద్యా కలాకాలమాయా శుద్ధవిద్యా మహేశ్వర సదాశివశక్తులనే ముప్పదైదు తత్వములయొక్క। ఉరులింగోద్భవ। దక్షిణామూర్తి। సుఖాపహైక। పాద। స్కందజనక। విఘ్నేశ్వర। ప్రసాద। చక్రప్రదాన। విషాపహరణ। చండీశానుగ్రహ। కంకాళధర। అర్ధనారీశ్వర। నృసింహధ్వంసక। దక్షాధ్వరధ్వంసక। బ్రహ్మశిరఖండన। జలంధర సంహార। పురత్రయవిభేదక। దండధరచ్ఛేదక। కందర్పదాహక। భిక్షాటన। సతీపతీన్యాయ। మహానట్య। వృషారూఢ। గౌరీసహిత। సోమకళాధర। కర్మకర్తృ॥ మూర్తామూర్త శివసాక్రియాజ్ఞానేచ్ఛాదిపరా। చిచ్ఛక్తులనే ముప్పదియారు తత్వములయొక్కయున్న। మీదనున్న పరశివతత్వము కొరకు।నమః॥ నమస్కారము। అస్తు। అగుగాక ॥ ఊర్ధ్వలింగాయ బ్రహ్మండము మీదనున్న। శరీరమందున్న। సర్వచక్రమందున్న। పరశివతత్వమనే ॥ అఖండ లింగము కొరకు। నమః। నమస్కారము। అస్తు। అగుగాక ॥ ౧ ॥ ౧౦ ॥ హిరణ్యాయనమః ॥ సర్వమును పొందిన పరశివుని కొరకు। న। అ। గాక॥ హిరణ్యలింగాయనమః ॥ బంగారు ప్రకాశగలమణిపూరక చక్రమందున్న। బంగారపు ప్రకాశగలప్రాణ లింగము కొరకు నమః నమస్కారము ॥ అస్తు। అగుగాక ॥ సువర్ణాయనమః ॥ మంచిదైన సద్యోజాత వామదేవా ఘోరతత్పురుషేశానులనే అయిదుముఖముల యందు। తెలుపు। యెఱుపు। నలుపు। పసుపు। తెలుపనేకాంతులు గల శివుని కొరకు।నమః ॥ నమస్కా

రము । అస్తు । అగుగాక ॥ సువర్ణలింగాయనమః ॥ మంచిదైన । నకార । మకారశికార వాకారయకార ఓంకారములనే ఆరు వర్ణములచే కల్పించబడిన । ఇష్టలింగముకొరకు నమః । నమస్కారము । అస్తు । అగుగాక ॥ దివ్యాయనమః ॥ సేవించదగినవాడగుటచే । హృదాకాశమందున్న శివునికొరకు । నమః । నమస్కారము । అస్తు । అగుగాక ॥ దివ్యలింగాయనమః ॥ దివ్య । ఆకాశమనే ఉపాంగము కలశరణాంగముచే సేవించదగిన । లింగాయ ప్రసాదలింగముకొరకు । నమః । నమస్కారము । అస్తు । అగుగాక ॥ భవాయ । భవునికొరకు నమః । నమస్కారము । అస్తు । అగుగాక ॥ భవలింగాయ జలమనే ఉపాంగముగల మాహేశ్వరాంగముచే సేవించదగిన గురులింగముకొరకు । నమః । నమస్కారము । అస్తు । అగుగాక ॥ శర్వాయ ॥ శర్వునికొరకు నమః । నమస్కారము । అస్తు । అగుగాక ॥ శర్వలింగాయ ॥ పృథివియనే ఉపాంగముగల భక్తాంగముచే సేవించదగిన ఆచారలింగము కొరకు నమః । నమస్కారము । అస్తు । అగుగాక ॥ శివాయ ॥ శివునికొరకు । నమః ॥ న ॥ అ ॥ గాక ॥ శివలింగాయనమః ॥ శివునికొరకు । నమః । నమస్కారము । అస్తు । అగుగాక ॥ జ్వాలాయ । సర్వప్రకాశుడైన శివునికొరకు । నమః । నమస్కారము । అస్తు । అగుగాక ॥ జ్వాలలింగాయనమః ॥ వాయువనే ఉపాంగముగల । ప్రాణలింగిచే సేవించదగిన చరలింగముకొరకు । నమః । నమస్కారము । అస్తు । అగుగాక ॥ ఆత్మాయనమః ॥ జీవాత్మరూపమైన శివునికొరకు । న । అ । గాక ॥ ఆత్మలింగాయనమః । జీవాత్మయనే ఉపాంగముగల । ఐక్యాంగముచే సేవించదగిన మహాలింగముకొరకు । నమః । నమస్కారము । అస్తు । అగుగాక । పరమాయనమః ॥ పరమాత్మరైన శివునికొరకు । నమః । నమస్కారము । అస్తు । అగుగాక ॥ పరమలింగాయనమః ॥ స్థూలసూక్ష్మములైన ఇష్టలింగ ప్రాణలింగములకంటె । అతిశయమైన భావలింగముకొరకు । నమః । అస్తు । అగుగాక ॥ సూర్యస్యసూర్యమండలములోనున్న । సోమస్య । బ్రహ్మవిద్యారూపమైన చిచ్ఛక్తితో కూడిన పరమశివ సంబంధియగు । పాణిమంత్రం । పాణి । వామహస్తమందు । ఈపాణిపదముచే । సూచించబడిన । ఇష్టలింగ ధారణకో పయోగమైన । మస్తక । కంఠ । కక్షు । వక్షోహృదయ । భుజమధ్యముల యందు ఆచారలింగాది నవలింగ ధారణోపయోగమైన । ఘ్రాణచక్షుస్త్వక్ఛ్రోత్ర హృదయములనే జ్ఞానేంద్రియ షట్కమందు పాయూపస్థ । పాదపాణి । వాఘ్హృదయములనే కర్మేంద్రియ షట్కమందు । భోగాంగయోగాంగ షట్చక్రములయందు । మంత్రం ॥ ధరించతగిన దగుటచే । మంత్రముకలిగిన పాణిమంత్రం । వామహస్తమందు ఉంచిపూజించుటవలన రక్షించుచున్న పవిత్రం । దీనిచేభక్తుడు । పవిత్రం చేయబడిన భక్తుడు । అనుదికాలమందున్నా । ధరించదగిన । ఏకత్ । ఈసర్వలింగం ।

ఆచారలింగ । గురులింగ । శివలింగ । చరలింగ । ప్రసాదలింగ । మహాలింగేష్టలింగ ప్రాణలింగ భావలింగాఖండ లింగములనే లింగదశకమును పూర్వమందు చెప్పబడిన ఘ్రాణాదిహృదయాంత జ్ఞానేంద్రియ షట్కమం దుపాయ్వాది హృదయాంత కర్మేంద్రియ షట్కమందు । త్యాగాంగయోగాంగ భోగాంగములనే । స్థూలసూక్ష్మ కారణశరీరములయందు పశ్చిమ చక్రమందు । స్థాపయతి: స్థాపింపవలశినది । గురుడు ధరింపచేయవలశినది ॥ జ్ఞానేంద్రియ షట్క మందున్న్నా । కర్మేంద్రియ షట్క మందున్నా ॥ ఆచారలింగాది లింగషట్కమును స్థూలాది శరీరత్రయమందు ఇష్టాదిలింగత్రయమును పశ్చిమచక్రమందు అఖండలింగమున్నా । ఈరీతిగా గురుడుపది లింగములను శిష్యునకు ధరింపచేయవలశినది। స్థాపయతీఅనేది ॥ వర్తమానార్థమైన లట్ కాదు ॥ మరేమంటె ॥ లిజునకు । చెప్పిన విధ్యర్థకమైన లేట్ అనితెలియతగినది ॥ పైన కనిపించియున్న ఇష్టలింగవిషయమై యేది ధరించతగినది అనేశంకకు స్ఫటిక శిలాసంబంధిగాని నీలశిలా సంబధిగాని పంచసూత్ర ఘటితలింగము ధరించతగినది సదానందోపనిషద్వాక్యముచే సమాధానము చేయదగినది ॥

౨౦ కృష్ణయజుర్వేదే అష్టోత్తర శతోపనిషత్సు చతుర్దశసంఖ్యాకాయాం పంచరుద్రాంతర్గతాయాం శ్వేతాశ్వరోపనిషది ప్రథమాధ్యాయే॥ క్షరం ప్రధానమమృతాక్షరం హరః । క్షరాత్మానావీశతే దేవఏకః । తస్యాభిధ్యానాద్యోజనాత్తత్వభావా । ద్భూయశ్చాంతే విశ్వమాయానివృత్తిః । అస్యార్థః॥ క్షరమితిప్రధానంవియత్ప్రముఖం సర్వమస్మినివృత్త త్వేన ప్రలీయతఇతిప్రధానం । ప్రకృతిస్వరూపం క్షరంక్షంతీతిక్షరం। సముజ్ఞానేననాశ్యత్వ యోగ్యతాం । వివక్షిత్వాక్షర మిత్యనిత్యత్వముచ్యతె ॥ అమృతాక్షరం। అమృతంచ తదక్షరంచేత్యమృతాక్షరం । అసం యోగత్వాత్ప్రాణవియోగ లక్షణామృతిర్నాస్తి । సాక్షిత్వాత్స్వరూపనాశోపి న భవతీత్యమృతాక్షరంపురుష । సర్వరూపం । హరః అద్వితీయత్వాత్ స్వేననిత్యపరిపీక్షి త ద్వైతజాతత్వాత్ సమ్యగ్జ్ఞానేన ఫలకారూఢః । ప్రతిభాసమాత్రశరీరం ద్వైతజాతం తన్మూలావిద్యాంచ । స్వతావన్మాత్రతేయాహరతితిహరః । ఏకఃఅద్వితీయః దేవః చిదేకరసఃశివః । క్షరాత్మనా । క్షరంపూర్వోక్తాం ప్రకృతిం । ఆత్మానం । స్వప్రతిబింబాఖ్యాం పురుషంచ ఈశతే ఈష్టేప్రకృతేః స్వరూపస్ఫురణ ప్రదత్వేనాధిష్ఠా

త్వాత్ ఘటాకాశస్థానీయానాం ప్రతిబింబస్థానీయానాంచ । జీవానాంని రుపాధికచిన్మాత్ర రూపేణనిర్వోఢత్వాత్ తాపిష్ట ఇత్యభిధితే ॥ యస్మిన్ ప్రకృతిపురుషావిష్టే ॥ తస్యశివస్య అభిధ్యానాత్ జ్యోతిర్లింగరూపేణాం తద్హృదిధ్యానాత్ యోజనాత్ ఇష్టలింగరూపేణ సంయోగాత్ ధారణాదిత్యర్థః ॥ తత్వభావాత్ । తత్వసాక్షాత్కారాత్ తత్వావాదితిపాఠాంతరం ॥ అంతేశరీరావసానకాలే । భూయశ్చ । పునరపి విశ్వమాయానివృత్తిః । సకలాజ్ఞాననివృత్తిర్భవతి । తస్మాద్యోగస్సర్వదాకర్తవ్య ఇతిప్రతీయతే ॥ ఏతన్మంత్రభాష్యం లింగధారణదీపికా లింగధారణచంద్రికా శ్రీకరభాష్యేషుస్థితం ॥

అర్థము ॥ ప్రధానం ప్రకృతి । క్షరం। అనిత్యమైనది। అమృతాక్షరం । అమృతః। మరణములేనిది । అక్షరం । స్వరూపనాశనము లేనిదన్ని । పురుషశక్తియు ॥ దేవః జ్ఞానప్రకాశమైన । ఏకః । ఒక్కడైన । హరః । శివుడు । క్షరాత్మనౌ । ప్రకృతిపురుషులను । ఈశతే । శిక్షించుచున్నాడో ॥ తస్య । ఆ శివునియొక్క అభిధ్యానాత్ । జ్యోతిర్లింగరూపముచే । హృత్పుండరీకమందు । ధ్యానించుటవల్ల యోజనాత్ । ఇష్టలింగరూపముచే । సంయోగించుట ॥ అనగా ధరించుటవల్ల । తత్వభావాత్ । తత్వధ్యానమువల్ల । అంతే । దేహావసాన కాలమందు భూయశ్చ । తిరిగిన్ని । విశ్వమాయానివృత్తిః । సకలాజ్ఞాన నివారణము అగుచున్నది.

౨౧ అన్యాంశ్చేతాశ్వతరోపనిషది తృతీయాధ్యాయే ॥ సర్వాననశిరోగ్రీవ । స్సర్వభూతగుహాశయః । సర్వవ్యాపీచ భగవాంస్తస్మాత్సర్వగతశ్శివః ॥ సర్వాననేతి । భగవాన్ షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నశ్శివో మహేశ్వరః । సర్వాననశిరోగ్రీవః । సర్వేషాం లింగధారిణాం యోగ్యానాం । ఆననశిరోగ్రీవాః । అష్టకరణం యస్యాసౌ ఉక్తః । ధార్యమాణస్సన్ । తత్రైతి ఇష్టలింగరూపేణాస్థిత ॥ ఇత్యర్థః ॥ సర్వభూతగుహాశయః । సర్వభూతానాం సకలప్రాణినాం । గుహాయాం । దహరపుండరీకేశయః । అంతర్లింగరూపేణాస్థిత ఇత్యర్థః । సర్వవ్యాపీచ । సర్వవ్యాపకశ్చ ప్రవిస్తరిచ్ఛేద రహితశ్చేత్యర్థః ॥ తస్మాత్కారణాత్ సర్వగతః సకలప్రపంచగత ఇత్యర్థః । ఏతన్మంత్రభాష్యం లింగధారణ చంద్రికాయాంస్థితం ।

అర్థము ॥ భగవాన్ । సంపూర్ణమహాత్మ్యము । ధైర్యము । కీర్తి । సంప

వ । జ్ఞానము । వైరాగ్యము। ఈషడ్గుణైశ్వర్యములుగల । శివః । మహేశ్వరుడు । సర్వాననశిరోగ్రీవః । సర్వాః సమస్తమైన లింగధారణసు దగినజనులయొక్క । ఆననశిరోగ్రీవా। ముఖము । శిరస్సు । కంఠము । అనేధారణ స్థానము కలవాడు । ధరించబడిన వాడగుచును ఆస్థానములయందు ఇష్టలింగ రూపముచే నున్నవాడు । సర్వభూతగుహాశయః । సమస్త జనులయొక్క హృదయ పుండరీకమందు జ్యోతిర్లింగరూపముచేనున్నవాడు । సర్వవ్యాపీచ సర్వవ్యాపకుడున్ను । దేశతః । పరిచ్ఛిన్నమైనది। ఆకాశము। కాలతః పరిచ్ఛిన్నమైది । కార్యమాత్రము । వస్తుతః । పరిచ్ఛిన్నమైన భిన్నమున్ను । వాస్తవికమైనదికాదు । గనుక త్రివిధపరిచ్ఛేద శూన్యుడు । తస్మాత్ ఆకారణము వల్లనుండి సర్వగతః । సమస్తమైన ప్రపంచము పొందినవాడు ॥

౨౨ సామవేదే అష్టోత్తర శతోపనిషత్సు నవసంఖ్యాకాయాం ఛాందోగ్యోపనిషది। షష్ఠప్రపాఠకే అష్టమఖండే । ఐతదాత్మ్యమితిచరమమంత్రే। తత్వమసి శ్వేతకేతో। శ్వేతకేత్వంతస్థిత హేజీవాత్మన్ తత్ పరశివాఖ్యంలింగం । త్వంజీవాత్మాఖ్యమంగం । అసి । సంయోగాఖ్యస్సంబంధః । జీవాత్మాత్వం । పరశివతత్వంగతత్ । అసిభవతి ॥ అస్యామంత్రస్యైవ బృంహణంశ్రూయతే ॥ స్కాందపురాణే । శంకరసంహితాయాం । తత్పదేనోచ్యతేలింగంత్వంపదేనాంగమీరితం । అనయోరైక్యభావోయం । సంబంధోసిపదేనచః ఇతివాక్యానుసంధానం । భాసతేయస్యపంతత్వంగురూపదేశా ల్లింగాంగ సంబద్ధిలిసఉచ్యతే ॥ ఇతి ॥ వాతూలోత్తరతంత్రే శివానుభవసూత్రే లింగంతత్పదమాఖ్యాత మంగంత్వంపదమీరితం సంయోగోసి పదంప్రోక్త । మనయోరంగ లింగయోరితి । ఏతన్మాత్రభాష్యం । లింగధారణ చంద్రికాయాంస్థితం ॥

అర్థము ॥ హేశ్వేతకేతో శ్వేతకేతు మొదలగువారియందున్న । ఓ జీవాత్మ త్వంజీవాత్మవైననీవు । తత్ । పరశివుడైన ఆతత్వము । అసి । అగుచున్నావు ॥

౨౩ సామవేదే జైగిషవ్యశాఖాయాం । సదానందోపనిషదీ అంతర్ధారణశక్తోవా । వ్యక్తోవాద్విజోత్తమః । సంస్కృత్యగురుణాదత్తం శైలలింగమురస్థలె । ధార్యంవిప్రేణముక్త్యర్థ । మేవంవేదాంతవిదోవదంతి ॥ అంతర్ధారణశక్త ఇతి ద్విజోత్తమః । బ్రాంహ్మణశ్రేష్ఠః। అంతర్ధారణ శక్తోవా । అంతఃశరీరమధ్యే । ధారణం ॥ ఛిద్రా

పంపరమంలింగం । శాంకరంసర్వకారణం । యత్తస్యధారణంచిత్తే । త
ద్ధాంతరముదాహృతం । ఇత్యాదినాశిద్ధాంతశిఖామణౌ షష్ఠపరిచ్ఛేదో
క్తం । జ్యోతిర్లింగానుసంధానం । తస్మిన్ శక్తోవా । సమర్థోవా ।
అశక్తోవాపి । అసమర్థోవాపి విప్రేణబ్రాహ్మణేన ।ముక్త్యర్థం । మోక్షా
ర్థం । గురుణా । దేశికేన । సంస్కృత్యస్నపన । షడధ్వశోధనాది
సంస్కారంకృత్వా । దత్తంకృతదానం శైలం । స్ఫటికశిలాసంబంధి ।
నీలశిలాసంబంధివాలింగం । శివమూర్తిః । ఉరస్థలే । వక్షసి । ధార్యం
ధారణీయం ॥ ఏవంఅనేనప్రకారేణ । వేదాంతవిదః ఉపనిషదర్థజ్ఞానినః ।
వదంతిబృవతే । అస్యమంత్రస్యోప బృంహణంశ్రూయతే॥ శిద్ధాంతశిఖా
మణౌ । షష్ఠపరిచ్ఛేదే । అంతర్ధారయితుంలింగ । మశక్తశ్శక్తఏవవా ।
బాహ్యేచధారయేల్లింగం । తద్రూపమితినిశ్చయా । దితి ।

అర్థము ॥ ద్విజోత్తమః బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుడు । అంతర్ధారణశక్తోవా । జ్యోతి
ర్లింగానుసంధానమందు । సమర్థుడైనా । అశక్తోవాపి । అసమర్థుడైనను ।
విప్రేణబ్రాహ్మణునిచేత । ముక్త్యర్థం । సాయుజ్య ముక్తికొరకు । గురుణాఆచార్యుని
చే । సంస్కృత్య । మంత్రయుక్తాభిషేక । షడధ్వ మంత్రశోధ న్యాసము మొదల
గు । సంస్కారములుచేసి । దత్తం।ఇవ్వబడిన । శైలం। స్ఫటికశిలాదిసంబంధియగు। లిం
గం । శివమూర్తి ఉరస్థలే । వక్షస్థలమందు। ధార్యం ధరించదగినది ॥

౨౮ అథర్వణవేదే అష్టోత్తరశతోపనిషత్సు । షడ్వింశతిసంఖ్యా
కాయాం ॥ బృహజ్జాబాలోపనిషది పంచమబ్రాహ్మణే ॥ త్రిపుండ్రం
యేవినిందంతి । నిందంతిశివమేవతే । ధారయంతిచయోభక్త్యా । ధార
యంతిశివంచతే॥ త్రిపుండ్రమితి । యేజనాః । త్రిపుండ్రంభస్మకృతోత్త
మాంగాది స్థానస్థిత । తిర్యగ్రేఖాత్రయం వినిందంతి । విశేషేణని దిత
వంతోభవంతి । తేజనాః శివంమహేశ్వరం । నిందంత్యేవ । నిందిత
వంతోభవంత్యేవ ॥ యేజనాః భక్త్యాభావేన త్రిపుండ్రంధారయంతిచ ।
ధృతవంతశ్చభవంతి । తే ॥ జనాః । శివంచలింగాకారం । మహేశ్వరం
చధారయంతి । ధృతవంతోభవంతి । ఏతన్మంత్రోదాహరణం లింగధార
ణదీపికా । లింగధారణ చంద్రికయోస్థితం ॥

అర్థము । యే । ఎవరు । త్రిపుండ్రంభస్మచే చేయబడిన త్రిపుండ్రమును మొదలగు

స్థలములయందున్న । అడ్డముగానున్న । గీతలమాటిని । నిందంతి । ఆక్షేపించుచున్నారో । తే । వారు । శివం । మాహేశ్వరుని । నిందంత్యేవ । ఆక్షేపించుచున్నారయ్యేది । ఎవరు । భక్త్యాభావముచే త్రిపుండ్రమును । ధారయంతిచ । ధరించుచున్న వారగుచున్నారో । తే । వారు । శివంచ । లింగాకారమైన శివునిన్ని । ధారయంతి ధరించుచున్న వారగుచున్నారు ॥

౨౫. అథర్వణవేదే ఐశ్వర్యశాఖాయాం । యోవామహస్తార్చిత లింగమేకం । పరాత్పరం ధారయతేచనిత్యం । విప్రః । క్షత్రియోవా తస్యైవలభ్యః । పరమేశ్వరోసౌ । నిరంజనంపరమంసామ్య ముపైతిదివ్యం య । ఇతి ॥ విప్రః । బ్రాహ్మణః । క్షత్రియః । రాజావా । యః । జనః । ఏకం । ఏకత్వసంఖ్యావత్ । పరాత్పరం । శ్రేష్ఠాదపి । శ్రేష్ఠం వామహస్తార్చితలింగం । వామేసవ్యే । హస్తే । కరే । అర్చితం । పూజితం । లింగం । శివమూర్తిం । సతతం । నిత్యం । ధారయతే ధరతి । తస్యైవ । తస్య । జనస్యైవ । పరమేశ్వరః పరశివః । లభ్యః । ప్రాప్యః అసౌ అయంజనః నిరంజనం నిర్దోషం । పరమం ఉత్కృష్టం దివ్యం మనోహరంసామ్యం పరశివేనసమతాం ఉపైతిప్రాప్నోతి ॥ అస్యశ్రుతేః స్మృత్యుప బృంహణాన్ప్రూయతే ॥ వాతూలాగమే । ధారయేద్యస్తుహస్తే సదా । లింగాకారంశివంసదా । తస్యహస్తస్థితంవిద్ధి । మత్పదంసర్వదాంపదమితి ॥

ఆథశాయు । విప్రః బ్రాహ్మణుడు । క్షత్రియోవా । రాజైనా । యః । యెవడు । ఏకం । ఒకటిదైన । పరాత్పరం । శ్రేష్ఠమైన । దానికంటె శ్రేష్ఠమైన వామహస్తార్చితంలింగం । యెడమచేతియందు పూజింపబడిన శివమూర్తిని । సతతం । యెల్లప్పుడు ధారయతే । ధరించుచున్నాడో । తస్యైవ । వానికయ్యేవే । పరమేశ్వరః । పరశివుడు లభ్యః పొందశక్యమైనవాడు । అసౌ । ఆ జనుడు । నిరంజనం । దోషరహితమైన । పరమం ఉత్కృష్టమైన । దివ్యం । మనోహరమైన । సామ్యం । పరశివునితో । సమత్వమును అనగా పరశివ సాయుజ్యమును । ఉపైతి । పొందుచున్నాడు ॥

౨౬. అథర్వణవేదే అష్టోత్తర శతోపనిషత్సు షడ్వింశతి సంఖ్యాకాయాం । బృహజ్జాబాలోపనిషది చతుర్థ బ్రాహ్మణే । తద్బ్రహ్మాస్థానంకుర్యా । త్సర్వాత్రైవ త్రిపుండ్రకం బ్రహ్మా విష్ణు మహేశానాం

త్రయ్యగ్నీనాంచ ధారణః। గుణలోకత్రయాణాంచ। ధారణం తేన వై శ్రుతం। తద్భస్మధారణమితిసర్వత్ర శరీరాదిషుసమస్తేషుఉక్తస్థానేషు త్రిపుండ్రకమేవ। రేఖాత్రయంయుక్తమేవ। తత్పూర్వోక్తం భస్మధారణం విభూతిధారణంకుర్యాత్। తేన వై పూర్వోక్తేన భస్మధారణేనైవ। బ్రహ్మావిష్ణుమహేశానాం। విధిహరిశివమూర్తీనాం। త్రయ్యగ్నీనాం త్రయాణాం। ఋగ్యజుస్సామాఖ్య వేదత్రయస్యఅగ్నీనాం। గార్హపత్యదక్షిణాగ్న్యాహవనీయ్యానాం ధారణంచశరీరే విధారణంచ గుణలోక త్రయాణాంగుణానాం రజస్సత్వతమసాం లోకత్రయాణాం భూర్భువస్స్వరాదీనాం ధారణంచశ్రుతం అవధృతం ప్రసిద్ధమిత్యర్థః॥

అర్థము॥ సర్వత్ర శిరస్సు మొదలగు చెప్పబడిన సమస్తస్థానములయందు త్రిపుండ్రకమేవ, మూడురేఖలతో గూడినదయ్యేవే। తత్। యిదిగాలో చెప్పబడిన భస్మధారణం। విభూతి ధారణమును। కుర్యాత్ చేయవలెను। తేనవై ఆవిభూతిధారణము చేసినయ్యేవే। బ్రహ్మవిష్ణుమహేశానాం। విధివిష్ణు శివమూర్తులయొక్క గార్హపత్య దక్షిణాగ్న్యాహవనీయ్యాగ్నులయొక్క। ధారణంచ। శరీరమందు ధరించుట యున్ను। గుణలోకత్రయాణాం। రజస్సత్వతమో గుణములయొక్క భూర్భువస్స్వ లోకములయొక్క ధారణంచ। శరీరమందు ధరించుటయున్ను। శ్రుతం వినబడినది! అనగా ప్రసిద్ధమైనదని తాత్పర్యము॥

౨౭ కించయజుర్వేదే సంహితాయాం ప్రథమకాండే ద్వితీయప్రపాఠకే॥ శ్రు॥ అగ్నే వ్రతపతే త్వం వ్రతానాం వ్రతపతి రసియామమ తనూరేషాసాత్వయియాతవ తనూరియగుం సామయి సహనౌవ్రతపతే వ్రతినోర్వ్రతానియాతె అగ్నేరుద్రియా తనూస్తయానఃపాహి। అస్యార్థః వ్రతపతే వ్రతానామధిప-అగ్నే త్వం వ్రతానాం దీక్షానాం వ్రతపతిః సియామమ- అసి- భవసి- అతః- సహ- వ్రతినోః- నౌ- ఆవయోః- కానిచిద్వ్రతాని- స- తి- తాని- త్వాం- సమ్యక్- పరిపాలయేతి- ప్రార్థనాధ్యాహా॥ తాన్ని వ్రతాని- కానిత్యాకాంక్షాయామాహ-మమ-యా- తనూరస్తి-సా- ఏషాతనూః-త్వయి- యథావావసేత్ -తథా-కురు-తథైవ-తవయా తనూ స్తి- సా-ఇయం-తనూః-మయి- యథావా-వసేత్ -తథాకురు- అస్మత్తనూః- త్వయి... యథా తత్తథాకుర్వితి-

ప్రార్థనా-అహోఖాక్షేమేవముచ్యతే-కదళీపత్రకంటకయోః- పరస్పర-సంయోగేన- కదళీపత్రస్యైవ-హానివత్- అనయోస్తన్వోర్మధ్యే- ఏకాదాహ్యా- అన్యా-దాహికా కథమేతయో ర్దాహ్య- దాహకయోః- పరస్పరధార్యధారకత్వం- సంభవతీత్యాకాంక్షాయాం- ఆహ- హే- అగ్నే తే- తవ- యా- రుద్రియా- రుద్రరూపా- లింగరూపా- తనూర్వర్తతే- తయాతన్వా- నః- అస్మాన్- పాహి-త్రాహి । శ్రు । రుద్రోవా ఏషయదగ్నిస్తస్యైతేతనువౌ ఘోరాన్యాశివాన్యా ॥ శ్రు ॥ యాతేరుద్ర శివాతనూః ॥ ఇతిశ్రుతిభ్యాం - భగవత శ్రీరుద్రస్య- ఘోరాతనూరితి- శివాతనూరితి- తనుద్వయం- శ్రూయతే తత్ర- శివతనుధారణ- మస్మదాదీనాం యుక్తమితి శ్రుతిర్బోధయతీతిభావః శివాతనూరేవ లింగ- మితిలోకప్రసిద్ధేః- సర్వేషాం- లింగధారణం- విధీయతేఅస్మిన్మంత్రే-వ్రతపతిరితి పునఃపునరుదాహరణం-అవిస్మరణే- నాస్మదాదీనాం రుద్రతనుధారణం భగవతా అవశ్యంనిర్ణేతవ్యం సూచయతి.

అర్థము ॥ వ్రతపతే ॥ వ్రతనాయకుడవైన । అగ్నే । ఓ అగ్నిదేవుడా । త్వం నీవు । వ్రతానాం । దీక్షాది వ్రతములకు । వ్రతపతిః । నియామకుడవు । అసి । అగుచున్నాడవు । అందువల్ల । సమవ్రతినోః సమానవ్రతస్థులమైన । నౌ । మనయిద్దరికి కొన్ని వ్రతములు కలవు । వానిని । పరిపాలించుము । ఆ వ్రతములులేవనగా । యా । మమ । తనూః । ఏషా । యేది ! నాయొక్క యీశరీరముకలదో । సా । ఆ శరీరము । త్వయి । నీయందుండునట్లు । తవ । యా । ఇయం । తనూః । నీయొక్క । యే । ఈ శరీరముకలదో సా । ఆ శరీరము । మయి । నాయందుండునట్లును సేయుము । ఇదేమన యిద్దరివ్రతము యీవ్రతమును కాపాడుమని । ప్రార్థన । ఆహా యిదియేమి । కంటకరం భాపత్రముల కన్యోన్య సంపర్కము కలుగుచుండగా రంభా పత్రమునకే మోసమగునట్లు । దాహ్య దాహక స్వభావములుగల మనయిద్దరి శరీరములకు । పరస్పరసంయోగమువలన । నొక శరీరమునకు । మోసముకలుగగలదంటె చెప్పుచున్నాడు । హే అగ్నే । ఓ అగ్ని దేవుడా । తే । నీయొక్క । యా । యేది । రుద్రియా । లింగరూపమగు । తనూః । శరీరముకలదో । తయా । ఆశరీరముచే । నః । మమ్ము । పాహి । రక్షింపుము । అనగా । అగ్నిదేవునకు । జ్వాలా రూపముగలది । లింగ రూపముగల । శరీరములు రెండు గలవని శ్రుతి చెప్పుటచే లింగరూపమగు శరీరమును మేము । యెడ తెగకుండు నటుల

ధరించుచున్నారమని యభిప్రాయము ॥

౨౨ విశేషతశ్చ యజుర్వేదే తృతీయకాండే। పంచమ ప్రపా ఠకే । ప్రస ॥ అగ్నినాగ్నిస్సమిధ్యతే కవిర్గృహపతిర్యువా హవ్యవాడ్జు హ్వాస్యః త్వగ్గహ్యగ్నే అగ్నినావిప్రోవిప్రేణ సంత్సతాసఖాసఖ్యా సమి ధ్యసే ఆస్యార్ధః । అగ్నినాడుపాసక శివేన అగ్నిః ఉపాస్యరూప శివఃస మిధ్యతె ధార్యతె పూజ్యతె సతాభక్తరూప లింగేనసక్ ఉపాస్యరూప లింగంసమిధ్యతె ధార్యతె పూజ్యతె సఖ్యాభక్తరూపరుద్రేణ సఖా ఉ పాస్యరూప రుద్రః సమిధ్యతె ధార్యతె పూజ్యతె జుహూః ఆస్యంయ స్యస జుహ్వాస్యః జుహూరితి స్రుక్స్రువ పర్యాయః అత్రన్యూనాధిక్య భావనాశార్ధస్సఖా సఖ్యేతిశబ్దప్రయోగః ॥

అర్ధము ॥ యీ మంత్రమందు । పూజ్య । పూజ్యకులు । ధార్య । ధారకులు ట్యాయధ్యాత్ములగు । శివేశ్వరుల కిద్దరికిని । అత్యంత సామ్యము । చెప్పబడినది । కను క నే । లింగధారిని సాక్షాత్పర శివునిగా జూడవలసి వచ్చినది.

౨౩ కృష్ణయజుర్వేదే అష్టోత్తర శతోపనిషత్సు చతుర్దశసంఖ్యా కాయాం పంచరుద్రాంతర్గతాయాం శ్వేతాశ్వతరోపనిషది షష్ఠాధ్యా యే ॥ సవిశ్వకృద్విశ్వ విదాత్మయోనిఃజ్ఞః కాలకాలో గుణీసర్వవిద్యః ప్ర ధానక్షేత్రజ్ఞపతిర్గుణేశః । స్సగ్సారమోక్షస్థితి బంధహేతురితి ॥ అ స్యాంశ్రుతౌ ॥ ప్రధానక్షేత్రజ్ఞపతిరితి । పరస్యలింగధార ణార్ధఉచ్యతే । యథా । ప్రధానంప్రకృతిః । అంగంక్షేత్రజ్ఞః । పురుషఃలింగంతయోః ప్రకృతి । పురుషయోఃపతిః । ఈశ్వరఃతయోరంగ లింగయోస్సంయో గః । అస్యోప బృంహణంశ్రూయతే । వాతూలోత్తరతంత్రే శివానుభవ సూత్రే పంచమాధికరణే ॥ అంగంప్రకృతి । రాఖ్యాతా । లింగంపురు ష ఈరితః । తయోఃప్రేరకభావేన సంయోగస్స్వయమీశ్వర ॥ ఇతి ॥

అర్ధము ॥ ప్రధానక్షేత్రజ్ఞపతిః । ప్రధానము అంగము । క్షేత్రజ్ఞః లింగము । పతిః । ఆ అంగలింగములకు సంయోగము ॥

౨౪ సామవేదే అష్టోత్తర శతోపనిషత్సు షట్త్రింశత్సంఖ్యాకా యాం వజ్రసూచికోపనిషది ॥ సచ్చిదానందమాత్మాన । మద్వితీయ్యం బ్రహ్మభావయే । దాత్మానం । సచ్చిదానందం । బ్రహ్మభావయేత్ ॥

అస్యాం శ్రుతౌ సచ్చిదానంద మితిపదస్య లింగధారణార్థఉచ్యతే ॥ యథా ॥ సత్ లింగం । చిత్ అంగం । ఆనందః । సంయోగః అస్యోపబృంహణం శ్రూయతే ॥ వాతూలోత్తరతంత్రే ॥ శివానుభవసూత్రే పంచమాధికరణే॥ సన్మాత్రంలింగమాఖ్యాతం । చిన్మాత్రంత్వంగమీరితం । ఆనందమాత్రమనయో । స్సంయోగ ఇతికీర్తితం ॥

అర్థము ॥ సత్ లింగము । చిత్ అంగము । ఆనందము ఈ లింగాంగములకు సంయోగము ॥

౩౧ అధర్వణవేదే అష్టోత్తర శతోపనిషత్సు । త్రయోవింశతి సంఖ్యాకాయాం పంచరుద్రాంతర్గతాయాం ॥ అధర్వశిరోపనిషది ॥ సప్త హ్యాంకారః॥ చతురక్షరశ్చతుష్పాద శ్చతుశ్శిరశ్చతు రర్ధమాత్రస్థూలమే తత్ హ్రస్వదీర్ఘ ప్లుత ఇతి ॥ అస్యాం శ్రుతౌ ॥ హ్రస్వ దీర్ఘ ప్లుతేతి పదస్యలింగధారణఉచ్యతే ॥ యథా హ్రస్వఃలింగం । దీర్ఘః అంగం ప్లుతఃసంయోగః ॥ అస్యోపబృంహణం శ్రూయతే ॥ వాతూలోత్తరతంత్రే శివానుభవసూత్రే పంచమాధికరణే లింగం హ్రస్వోంగమేనస్యా । దీర్ఘఃప్లుతముదీరతం । తయోస్సంయోగ ఇత్యేవ । యోంకారేణాభిధీయ్యత ఇతి ॥

అర్థము ॥ హ్రస్వదీర్ఘప్లుతాః । హ్రస్వఃలింగం । దీర్ఘఃఅంగము । ప్లుతః ఈ లింగాంగములకు సంయోగము ॥

౩౨ అధర్వణవేదే అష్టోత్తరశతోపనిషత్సు త్రిచత్వారింశత్సంఖ్యాకాయాంనారద పరివ్రాజకోపనిషది అష్టమోపదేశే ॥ ఓమిత్యేకాక్షరమంత్రం ప్రణవంవిధీయతే । సచాష్టధాభిద్యతే । అకారఉకారో మకారశ్చ మాత్రా నాదబిందుకలాశ్శక్తిశ్చేతి ॥ అస్యాం శ్రుతౌ ॥ నాదబిందుకలా ఇతి । పదస్యలింగధారణార్థః ఉచ్యతే ॥ యథా నాదః । లింగం । బిందు అంగం । కలాసంయోగః ॥ అస్యోప బృంహణం శ్రూయతే ॥ వాతూలోత్తరతంత్రే శివానుభవసూత్రే పంచమాధికరణే ॥ నాదోలింగమితి ప్రోక్తో । బిందురంగమితీరితః । కలాసంయోగ ఇత్యుక్తా । తయోర్లింగాంగ యోస్సదేతి ॥

అర్థము ॥ నాదబిందుకలాః ॥ నాదః । లింగము । బిందుః । అంగము ॥ కల

సంపూర్ణము ॥

—]* శ్రీషట్స్థల బ్రహ్మార్పణమస్తు. *[—

నమామి శైవసిద్ధాంత స్థాపకానాంయుగేయుగే । షణ్ణాం దేశికవర్యాణా ముద్భటం ప్రథమంగురుం ।

శ్రీమత్పాలంకవిశ్వేశా రాధ్య దేశికవంశజః । ఇవటూరిగృహాభిఖ్యః శ్రీమత్కాశ్యపగోత్రవాన్ ॥

సుందరేశాఖ్యపుత్రశ్చ వేదవిన్నందికేశ్వరః । చతుర్వేదస్థితానాం తు లింగధారణబోధినాం ।

త్రింశత్సంఖ్యాకమంత్రాణా ముపబృంహణసంయుతం । భవ్యమంత్రార్థసహితం ప్రకటీకృతవానిహ ॥

దుర్మఖ్యబ్దే పౌషమాసె కృష్ణషష్ఠితిథావిహ । ఆదిత్యవారేగౌరీశా రాధ్యసత్సేవకః ॥

లక్ష్మణేశారాధ్యపౌత్ర స్సుందరారాధ్యనందనః । లింగధారణమంత్రాణాం భాష్యంనందీశ్వరోలిఖత్ ॥

ఇతి శ్రీలింగధారణ మంత్రభాష్యం

సంపూర్ణం.

శ్రీశివాయనమః.

శివధర్మవర్ధనీ రామలింగేశ్వర ముద్రాక్షరశాలలో విక్రయించు గ్రంధములు.

౧.	పండితారాధ్య చరిత్ర.	౨ - ౦ - ౦
౨.	శివభజన కీర్తనలు.	౦ - ౪ - ౦
౩.	శ్రీకాళహస్తీశ్వర శతకము.	౦ - ౨ - ౦
౪.	తటస్థగ్రామ పంచరత్నములు.	౦ - ౨ - ౦
౫.	శివపూజావిధి.	౦ - ౪ - ౦
౬.	చెన్నమల్లు సీసములు.	౦ - ౧ - ౦
౭.	చిన్మయదీక్షా.	౦ - ౫ - ౦
౮.	ప్రభులింగలీల.	౦ - ౮ - ౦
౯.	సీమంతినీ విలాసము.	౦ - ౮ - ౦
౧౦	తీర్థప్రసాదసంరక్షణ.	౦ - ౪ - ౦
౧౧	ధర్మభూషణం.	౦ - ౨ - ౦
౧౨	మతస్థల నిర్ణయం సీలసంపాదన.	౦ - ౨ - ౦
౧౩	శ్రీమదసవేశ్వర శతకము.	౦ - ౧ - ౦
౧౪	శ్రీ శంకర స్తుతి మంజరి.	౦ - ౧ - ౦
౧౫	అంతేష్టి.	౦ - ౧౨ - ౦
౧౬	శివపురాణము వాయవీయ సంహిత.	౨ - ౦ - ౦
౧౭	లింగధారణ మంత్రభాష్యం.	౦ - ౪ - ౦
౧౮	వేమనారాధ్య చరిత్ర అచ్చులోనున్నది.	

వలయువారు వ్రాయు అడ్రస్.

బ్రిహ్మా శ్రీ శివపురం వీరయ్యగారు.

వరంగల్.

శ్రీ

శివాయ గురవే నమః.

అయుంకిల భారద్వాజకులజలధి కౌస్తుభమణిభిః
శ్రీశ్రౌతశైవాచార్య శ్రీమదుద్భటారాధ్య
వంశావతంసైః శ్రీకృష్ణవేణీప్రాంత
విరాజమాన
తాడికొండగ్రామ వాస్తవ్యైః
బ్ర. శ్రీ, మదిగొండ - నాగలింగశాస్త్రిభిర్విరచితః

శ్రౌతమేవహి ధారణం లింగస్య

ఇతి
మహోపన్యాసః.
సాంధ్రితాత్పర్యః
ముముక్షూణాం శాంభవాగ్ర్యాణా మత్యంతోపకారాయ
స్వీయాయాం శ్రౌత శైవ ప్రకాశికాయాం వినివేశ్య
లేఖనాదిదోష రహితం సంశోధ్యచ
చెన్నపురీ ప్రతిష్ఠాపితే
శైవసిద్ధాంతముద్రాయంత్రే
ముద్రాపితస్సన్
విజయతేతరాం.
శుభకృతుసంవత్సరాశ్వయుజబ ౧౦ భానువాసరే
౧౯౬౨.

మూల్యమస్య. రు ౦--౮౦.

శ్రౌతమేవహి ధారణంలింగస్య.

ఆర్యాశ్శాంభవాగ్ర్యాః! కించిదిహావధత్త.

శిష్టైః కిలసమనుష్ఠీయతే ధారణం లింగస్యేష్టసంజ్ఞితస్య, తదధికృత్య విజ్ఞైస్సమాధేయాః ప్రశ్నాః (౧) కిమిదం ధారణం లింగస్య విధీయతే నిగమేషు (౨) స్థాపయతీతి లడంతోఽయం కథమివ విధిం బోధయేత్ (౩) విధిత్రయే కోఽయం విధిః (౪) స కిమయమంతర్లింగ స్థాపనావిషయః (౫) కుతోఽస్య న భూమ్యాదౌ స్థాపనవిధిర్వ్యాచ్యస్స్యాత్ (౬) పాణిమంత్రమిత్యత్ర పాణిపదం తృతీయాంతం కేన గమయేత్ (౭) కిమయమస్యార్థః ప్రాకరణికార్థావిరుద్ధః (౮) కిమయముపబృంహితః పురాణైశ్చ (౯) కిమస్య తాఽపి ప్రతిపాద్యతే (౧౦) కిమిదం సర్వేషు విధీయతే నిగమేషు (౧౧) కిమథ ప్రతిపాద్యతే ధర్మశాస్త్రేషు (౧౨) కిమథ విధీయతే కల్పేషు (౧౩) కిమయం నిత్యో విధిః (౧౪) కిమయం సర్వాశ్రమ సాధారణః (౧౫) కిమయంపు

శ్రౌతమేకదా లింగధారణము.

మహాశైవులారా! వినందగు.

శిష్టులచే నిష్టలింగముయొక్క ధారణ మనుష్ఠించబడుచున్నది గదా? అందు విషయమై పండితులచే సమాధేయములగు ప్రశ్నలు. (౧) ఈ లింగధారణము వేదములయందు విధించబడుచున్నదా? (౨) స్థాపయతియనులడంతము విధ్యర్థము నెటుల బోధించును? (౩) మూడువిధములైన విధులయందు నీవిధి యేవిధమైనది. (౪) ఇది అంతర్లింగధారణవిషయమైనది కాదా? (౫) ఈవచనమునకు భూమ్యాదులయందు స్థాపనవిధి యెందువలన వచించతగదు? (౬) పాణిమంత్రమనుచోట పాణిపదము తృతీయాంత మెందువలన బోధింపదు? (౭) ఈయర్థము ప్రాకరణికార్థంబునకు విరుద్ధము కాదా (౮) ఈయర్థము పురాణములచే నుపబృంహితమాయెనా? (౯) వేరొకచోట ప్రతిపాదింపబడునా? (౧౦) ఈ ధారణవిధి అన్ని వేదములయందు విధించబడుచున్నదా యేమి? (౧౧) ధర్మశాస్త్రములయందును ప్రతిపాదింపబడుచున్నదా? (౧౨) కల్పసూత్రములయందు విధించబడుచున్నదా; (౧౩) ఇది నిత్యవిధియా నేమి?

రాణేతిహాసాభ్యాంప్రశంస్యతే (౧౬) కిమయంమోక్షజనకః (౧౭) కిమయం శిష్టైరనుష్ఠితః ఇతి.

పశ్యత చోపక్రమాద్వివృత్య ప్రశ్నాన్ సమాధాస్యంతే. తత్రాద్యమాద్యోయథా(౧) కిమిదంధారణంలింగస్య విధీయతేనిగమేషు ఇతి. అస్యాయమాశయః. వేదోఖిలోధర్మమూలమితి ధర్మస్య వేదైక ప్రతిపాద్యత్వావసాయాత్. యదీదంనిగమేషునిగద్యేత. తర్హ్యనవద్యం స్యాదితి. అస్యేదంసమాధానం. ఆర్యాఃనిరణాయిఖలు పూర్వతంత్ర నిష్ణాతైః. ధర్మోనామచోదనాలక్షణః. సచద్వివిధః. నిగమప్రతిపాదితః శిష్టాచారానుగతశ్చేతి. అత్రకీలాద్యోప్యపిద్వితీయమపేక్షేత. నపునరాద్యం ద్వితీయః. యథా, సద్యస్సంజాతశిశుముండనాదివిధి శ్శిష్టాచార మనపేక్ష్యనప్రగల్భేతానుష్ఠాపయితుం. యథాచాశిషిద్ధ శ్శిష్టాచరితః. దేశాచారాదిరూపః శ్రుతిమనపేక్ష్యైవ ప్రవర్తతేచోదనాయై. నాపిపునః

---

(౧౪)ఇది సర్వాశ్రమసాధారణమైనదా? (౧౫) ఈవిధి పురాణేతిహాసములచే ప్రశంసింపబడెనా? (౧౬) ఇది మోక్షజనకమైనదా; (౧౭) ఈధర్మముశిష్టులచే యనుష్ఠింపబడెనా? అని పదునేడు ప్రశ్నములు.

ఉపక్రమము మొదలుగా నీప్రశ్నములు వివరించి సమాధానములు జెప్పంబడు, (౧) ఈలింగధారణము వేదములయందు విధించబడుచున్నదా అని అనగా వేదోఖిలో ధర్మమూలంవేదమంతయు ధర్మమూలమని ధర్మము వేదముచేతనే ప్రతిపాదింప బడదగుటచే నిదియును వేదములయందు జెప్పంబడెనేని యనింద్యంబగుననిఅభిప్రాయము. దీనికి సమాధానము. ఆర్యులారా! పూర్వమీమాంసకులచే ధర్మమనగా చోదనాలక్షణం (చేయుటకు ప్రేరణజేయునది) నియు, నదియు వేదములయందు జెప్పంబడినదియు శిష్టులచే నాచరింపబడినదియనియు రెండువిధములనిర్ణయించంబడె. ఇచట మొదటిదగు వేదములయందు జెప్పంబడినది, రెండవదియగుశిష్టాచారమును నపేక్షించునుగాని నీరెండవవిధియగుశిష్టాచరితంబగు ధర్మము మొదటిదగువేదములయందు జెప్పంబడవలయునను దాని నపేక్షించదు. ఎటులనగా, వేదములయందు జెప్పంబడెడు, అపుడుపుట్టినశిశువుకువపనవిధిమొదలగువిధులు శిష్టాచారమునపేక్షించకయనుష్ఠింపజేయుటకు సమర్థములుగావో అటులనే

యేంత త్తదీయానామేవచోదక ఇతినియమః. సామాన్యజనాచరితస్యాపి కుల దేశాచారాదిరూపస్య. తత్తదీయానాంచోదకత్వ దర్శనాత్. శిష్టాచరితస్యనిఖిల జనచోదకత్వసంప్రతిపత్తేః. పూర్వతాంత్రికై శ్శిష్టాచారానుగతస్య సామాన్యతశ్చోదనా లక్షణత్వాంగీకారాత్. అన్యథా. విధాంతరస్యద్వితీయస్యవైయర్థ్యాపాతాచ్చ. శిష్టాచారానుగతస్య. సర్వజనచోదకత్వం దురపలపం. నైవపునరస్యైచ్ఛికతా శక్యానిగదితుం. శిష్టైర్నిత్యతయా పరిగృహీతస్య నిత్యత్వం ఐచ్ఛికతయా పరిగృహీతస్యైచ్ఛికత్వమితితస్యాప్యాచారత. ఏవనిర్ణేయత్వాత్. సామాన్యతస్త్వాచారసిద్ధస్యైచ్ఛికతాయానిరూపయితుమశక్యత్వాత్.నపునస్తప్తచక్రాంకనాదీనామపి శిష్టాచారానుగతత్వేన. ధర్మతావాప్త్యా తేషామప్యనుష్ఠేయత్వమాపద్యేతేతివాచ్యం. తప్తచక్రాంకనాదీనాం బహుప్రమాణ

అనిషిద్ధంబును, శిష్టులచే నాచరితంబునగు దేశాచారాది రూపంబగు ధర్మము వేదము నపేక్షించకనే, చోదనకై (ప్రేరణజేయుటకు) ప్రవర్తించునో సామాన్య జనులచే ఆచరితంబగు కులదేశాచారాది రూపంబైన ధర్మంబును, తత్తత్సంబంధులకు చోదకంబగుటచే అనిషిద్ధంబును శిష్టాచరితమునగు ధర్మము సర్వజన చోదకంబగుట న్యాయసిద్ధంగుటవలనను పూర్వమీమాంసకులచే శిష్టాచరితంబగు ధర్మమునకు సామాన్యముగా సర్వజనచోదకత్వముఅంగీకరించబడుటవలనను, లేనియెడలశిష్టాచరితత్వరూపమగు రెండవ విధమునకు వైయర్థ్యము (ప్రయోజనములేకుండుట) ప్రసక్తించునుగాన ఆచారసిద్ధంబగు ధర్మము తత్తత్సంబంధులగు వారలకే చోదకంబని వచించఁదగదు. ఇందుచే శిష్టాచారసిద్ధంబగు ధర్మమునకు సర్వజనచోదకత్వమునిస్సంశయము. పెద్దలచేనిత్యముగా నాచరింపబడిన ధర్మమునకు నిత్యత్వమును, ఐచ్ఛికముగా నాచరింపబడిన ధర్మమునకు ఐచ్ఛికత్వమునుయని. అదియును ఆచారముచేతనే నిర్ణయించవలయు గావునను ఆచారసిద్ధంబైనది యెల్లయును ఐచ్ఛికంబని వచించ శక్యముగాదు గనుకను శిష్టాచార సిద్ధంబైన ధర్మమునకు ఐచ్ఛికత్వము (పెద్దలాచరించిరిగాన మనము ఆచరించవలెనను ఇచ్ఛ గలిగినయెడల ఆచరించుటయు, లేనియెడల ఉపేక్షించుటయు) తటస్థించునని చెప్పం

నిషిద్ధతయా. తదనుష్ఠాతౄణామపి నిషిద్ధధర్మాచరణద్వారా శిష్టత్వస్యైవాశామాత్రత్వాత్.

నపునర్లింగాంకనాదికమపి నిషిద్ధమితి వాచ్యం. తప్తలింగాంకనస్యైవనిషిద్ధతయాలింగధారణస్యకుత్రాపినిషేధాదర్శనాత్. అవిహితాచరణద్వారాలింగధారిణామపిశిష్టత్వంసందిగ్ధమితివాచ్యం. శిష్టజనాచరితత్వే నైవాస్యమంగళాద్యాచరితస్యేవ. అనుమేయ వేదమూలకత్వాత్. నచసకలశిష్టానాచరితత్వేన. కతిపయజనాచారస్య వేదానుమాపకత్వం నసంభవతీతివాచ్యం. సకలజనానుష్ఠీయమానస్య ధర్మస్యకస్యాప్యదర్శనాత్. కతిపయశిష్టజనాచరితస్యేవ. విధిశ్రుతిబోధకత్వం. కతిపయశిష్టజనానాచరితస్యాపి నిషేధశ్రుతిబోధకత్వం యుజ్యతఇతివాచ్యం. అనుష్ఠానగౌరవబలేన. ఉభయవిధస్థలే ఆచరితస్యైవ ప్రాధాన్యాత్. విధిశ్రుత్యనుమాపకత్వస్యైవన్యాయసిద్ధత్వాత్. నచఅనిషిద్ధానాంస్త్రీశూన

దగదు. తప్తచక్రాంకనాదులు బహుప్రమాణంబులయందు నిషేధింపఁబడుటచే వాటిననుష్ఠించెడువారలకు శిష్టత్వమే సంశయగ్రస్తంబగుటచే తప్తచక్రాంకనాదులను శిష్టాచారానుగతంబు లగుటచే నవియు ధర్మములుగాన వాటికిని యనుష్ఠేయత్వము ప్రాప్తించునాయనఁదగదు.

తప్తలింగాంకనమే నచటచట నిషేధింపబడుటచే లింగధారణమునకు యెచటను నిషేధము గనుపించకుండుటచే లింగాంకనమున్ను నిషేధింపబడినదేయనం దగదు శిష్టజనులచే నాచరింపఁబడుటచేతనే గ్రంథాదియందు మంగళాద్యాచరితంబువలె అనుమాన సిద్ధంబైనవేదమే మూలముగా గలదిగాన అవిహితాచరణమువలన లింగధారులకును శిష్టత్వము సంశయగ్రస్తంబనందగదు. సకలజనులచే నాచరింపబడుధర్మము లేదియు గనుపించకుండుటచే కొందఱియొక్క ఆచారమాత్రమునకు వేదానుమాపకత్వము సంభావించనేరదని జెప్పందగదు.

ఆచరణము, అనాచరణము రెండుగల ధర్మమునందు అనుష్ఠానగౌరవముయొక్క బలముచే అనుష్ఠింపబడెడుపక్షమే ప్రధానమాటవలన, విధిశ్రుత్యనుమాపకత్వము న్యాయముగాన కొందరుశిష్టజనులచే ఆచరింపబడుటవలన విధిశ్రుతియొక్క అనుమాన

ర్వివాహాదీనా మప్యనుష్ఠేయత్వం ప్రసజ్యేతేతివాచ్యం తాదృశానామపి ద్ధానామపి. బహుప్రమాణవిరుద్ధతయా, తేషామనుష్ఠేయత్వస్య దూరాపాస్తత్వాత్ ఏవంచ అనిషిద్ధస్య బహుప్రమాణా విరుద్ధస్య శిష్టాచారానుగతస్యాస్యేష్ట లింగధారణస్య సర్వజనసమనుష్ఠేయత్వం దురపహ్నవమిత్యనేనైవాస్యానవద్యతాసుస్థా. అథయదిపునరత్రప్రథమోపివర్తేత ర్హిసర్వాత్తమ్యం లభేతాయమితి, తత్తామప్యస్య నిరూపయామః యథా శ్రు. సర్వలింగగ్ స్థాపయతి, సర్వరూపస్య శివస్య యదధికరణం లింగం సర్వరూపం భవంజ్ఞాత్వా లింగేర్చయతియః ప్రభుమితి, సర్వరూపస్య శివస్య లింగాధికరణకత్వ స్మరణాతి, యద్వా, సర్వస్య శివస్య యదభి వ్యక్తిస్థానం లింగం, శ్రు. సర్వోవైహ్యేషరుద్రఇతిశ్రుతేః, అథవా, సర్వస్యచరాచరా

వలె కొందరిచే నాచరింపబడకుండుటచే నిషేధశ్రుత్యనుమానము యుక్తముకాదగదా యనందగదు.

స్త్రీ పునర్వివాహాదులు అనిషిద్ధంబులైనను బహు ప్రమాణవిరుద్ధంబులగుటచే వాటికి అనుష్ఠేయత్వము సిద్ధించదుగాన స్త్రీ పునర్వివాహాదులును అనిషిద్ధంబులగుటచే వాటికిని అనుష్ఠేయత్వము సిద్ధించునాయనందగదు.

ఈ తీరున అనిషిద్ధంబును బహుప్రమాణావిరుద్ధంబును శిష్టాచారానుగతంబునగు నీ యిష్టలింగధారణమునకు సర్వజనసమనుష్ఠేయత్వము దురపహ్నవమని ఈజెప్పంబడిన విధాంతరముచేతనే నీ లింగధారణమునకు యనవద్యత సిద్ధమైనది.

ఇకనీయర్థమందు మొదటిప్రకారమును గలిగియుండెనేని సర్వోత్తమ్యము సిద్ధించునని అదియును ఇందువిషయమై గనబరచుచున్నారము. ఎటులన శ్రు. సర్వలింగగ్ స్థాపయతి. సర్వరూపం యఃప్రభుం. యేమహావిష్ణు భవుని సర్వరూపునిగానెరిగి లింగంబునందారాధించుచుండునో యని సర్వరూపుడగు భవునకు లింగాధికరణకత్వము స్మరించబడుటవలన సర్వరూపుడగు శివునకు నధికరణమగు నేలింగముగలదో యని యర్థము.

మరియును శ్రు. సర్వోవైహ్యేషరుద్రః - సర్వము శివుడేగదా. యను శృతిచే శివునకు నభివ్యక్తిస్థానమగు లింగమనిగానియర్థము వచింపందగు. ఇదియునుగాక

త్మకస్య ప్రపంచస్య యల్లింగం ప్రభవాప్యయస్థానం లీయతే గమ్యతే యస్మిన్ యతస్సర్వం చరాచరమితిస్మృతేః యద్వా, సర్వేషాం భావాది భేదభిన్నానాం దశవిధానాం, నిధనపతయేనమ ఇత్యాదినా ప్రతిపాదితానాం, యల్లింగమభిద్యోతకం, తత్ స్థాపయతీతి ఉపస్థితత్వాత్. కర్తురాత్మనిత్యర్థః, ఏతేన వపుషి ధారణం లింగస్య విహితం, ఇతి.

అథాయం ద్వితీయః (౨) స్థాపయతీతి లడంతోయం కథమివ విధిం బోధయేత్ ఇతి, అస్యాయమాశయః, లిఙ్ లోట్ తవ్యప్రత్యయాంతానామేవ, విధ్యర్థబోధకతయా, అస్యచలడంతత్వేన, నవిధివచనత్వాదితి అస్యేదం సమాధానం, అగ్నిహోత్రం జుహోతి, దధ్నాజుహోతి, పయసాజుహోతీత్యాదీనామపి, లడంతానాం పూర్వమీమాంసకైర్విధ్యర్థకత్వ

లీయ్యతే గమ్యతే యస్మిన్ యతస్సర్వంచరాచరం యను స్మృతివలన చరాచరాత్మకమగు ప్రపంచముయొక్క సర్గలయములకు స్థానమగు నేలింగముగలదో యనియైన జెప్పందగు. విధాంతరమున శ్రు. నిధనపతయేనమః యని ఇవిమొదలుగా నెన్నబడిన భావాదిభేదంబుచే భిన్నములగు పదివిధములగు లింగములకును అభిద్యోతకమగు నేలింగముగలదో అట్టి లింగమును స్థాపయతి - నిల్పుచున్నాడు. యెచటనను - నధికరణాకాంక్షయందు సర్వపదార్థములకంటె నుపస్థితమగుటవలన కర్తయొక్క శరీరమందని యర్థము. ఇందుచే శరీరమందు లింగధారణము శ్రుతివిహితంబని దెల్పంబడె.

ఇక రెండవప్రశ్నము. (౨) స్థాపయతియను లడంతము విధ్యర్థము నెట్లు బోధించును. అనగా లిఙ్ లోట్ తవ్య ప్రత్యయాంతములే విధ్యర్థబోధకములగుటచే స్థాపయతియనునది లడంతముగాన నీవచనము విధివాచకమెటులగునని యభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము. శ్రు. అగ్నిహోత్రంజుహోతి. దధ్నాజుహోతి. పయసాజుహోతియని యివిమొదలగు లడంతములగు వచనములకును పూర్వమీమాంసకులు విధ్యర్థ

కారాత్, తథాప్రకృతేపి త్వవధేయం, వస్తుతస్తు, లేటోఽడాటౌ ఇతి, అటిలేటోయంప్రయోగః, ఇతి, లేటోపి విధ్యాదిషువిహితత్వాదస్య విధ్యర్థకత్వమవిరుద్ధం ఇతి,

అథాయంతృతీయప్రశ్నః (౩) విధిత్రయేకోయంవిధిః, ఇతి, అస్యాయమాశయః, విధిర్హి త్రివిధః, అపూర్వవిధిర్నియమవిధిః పరిసంఖ్యావిధిశ్చేతి, తత్రయోవిధిరత్యంతాప్రాప్తమర్థం ప్రాపయతి, స అపూర్వవిధిః యథాదర్శపూర్ణమాసప్రకరణే వ్రీహీన్ప్రోక్షతీతి, ఏతద్విధ్యభావే దర్శపౌర్ణమాసీయ వ్రీహిషు, ప్రోక్షణం, కథమపినప్రాప్నోతి, యే తద్వి

త్వము నంగీకరించిరిగాన నటులనే నిచటను విధ్యర్థకత్వము యుక్తము. వాస్తవమున నిది సూ. లేటోఽడాటౌ, లేట్టునకు, అట్టు,ఆట్టు ఆగమముగావచ్చునుఅను పాణినిసూత్రముచే అటాగమమునందు లేట్టుయొక్క ప్రయోగము లేట్టును విధ్యర్థములయందు విధించబడుటచే నీలేడంతమునకు విధ్యర్థకత్వము విరుద్ధముగాదు.

ఇక మూడవ ప్రశ్నము. (౩) మూడువిధములైన విధులయందు నీ విధి యేవిధమైనది అనగా అపూర్వవిధి నియమవిధి పరిసంఖ్యావిధియని విధి మూడువిధములైనది గదా. అందు యేవిధి అత్యంతాప్రాప్తమగు అర్థమును బోధించునో నది అపూర్వవిధియనంబరగు. ఎటులనగా దర్శపూర్ణమాసప్రకరణమందు శ్రు. వ్రీహీన్ప్రోక్షతి. వ్రీహిధాన్యమును ప్రోక్షించుచున్నాడు. అని విధివచనము లేకున్న దర్శపూర్ణ మాసల యం

ధిషు సత్స్వపి, తత్సంబంధివ్రీహిషు, ప్రోక్షణం ప్రాప్నోత్యేవేతి, అత్యంతాప్రాప్తప్రోక్షణ ప్రాపకత్వాదయ మపూర్వవిధిః. యోవిధిః పక్షే ప్రాప్తమర్థం నియమయతి, స నియమవిధిః, తత్రైవ వ్రీహీనవహంతీతి, యోతద్విధ్యభావే దర్శపూర్ణమాసికేషు వ్రీహిషు, ఉత్పత్తివాక్యావగత పురోడాశోపయోగితండులనిష్పత్త్యనుకూల వైతుష్యకార్యాయ అవహననవత్, కదాచిన్నఖవిదళనమపి ప్రాప్నుయాదితి. తస్మిన్ పక్షే అవఘాతనస్య ప్రాప్త్యభావాత్, తస్మిన్ పక్షే అప్రాప్తాంశ పరిపూరణ ఫలకో విధి ద్వితీయః, తథాద్వయోస్సముచ్చిత్యప్రాప్తౌ, ఇతరనివృత్తిఫలకో విధిః పరిసంఖ్యావిధిః యథాచయనప్రకరణే. శ్రు. ఇమామగృభ్ణన్రశనామృతస్యేత్యశ్వాభిధానీమాదత్తే. ఇత్యశ్వరశనాగ్రహణాంగత్వేన మంత్రవిధిః.

దలి వ్రీహిధాన్యములయందు ప్రోక్షణము యెటులను ప్రాప్తించదు. ఈవిధివచనము ఉండినయెడల నావ్రీహిధాన్యములయందు ప్రోక్షణము ప్రాప్తించునని అత్యంతాప్రాప్తమగు ప్రోక్షణమునకు ప్రాపకమగుటచే నిది యపూర్వవిధి యనంబరగు.

ఇక నేవిధి పక్షప్రాప్తమగు యర్థమును నియమించునో, అది నియమవిధి అదే ప్రకరణమున వ్రీహీనవహంతి. ధాన్యములను దంచుచున్నారు అని చెప్పంబడునది, ఈవిధి లేనియెడల దర్శపూర్ణమాసలయందలి ధాన్యములయందు ఉత్పత్తి వాక్యముచే తెలియబడిన పురోడాశమునకు ఉపయుక్తమయిన తండులములయొక్క సిద్ధికి అనుకూలమగు వైతుష్యకార్యమునకై అవహననమువలె ఒకానొకప్పుడు నఖవిదళనమున్ను ప్రాప్తించునని ఆపక్షమునందు అవహననమునకు ప్రాప్తిలేనందున ఆ పక్షమున అప్రాప్తమగు అంశమునయొక్క పరిపూరణమే ప్రయోజనముగాగలవిధి రెండవది. అదేప్రకారము రెంటికిసముచ్చయమున ప్రాప్తికలుగగా యితరనివృత్తియే ఫలముగాగలవిధి పరిసంఖ్యావిధియనంబడును. యెటులనగా చయనప్రకరణమునందు శ్రు. ఇమామగృభ్ణన్ మాదత్తే అనునట్టి శ్రుతివాక్యముచే అశ్వరశనాగ్రహణాంగముగా మంత్రవిధియనంబడును.

ఏతద్విధ్యభావేహి రశనాగ్రహణప్రకాశకో మంత్రో రశనాదానప్రకాశన సామర్థ్య రూపాల్లింగా దశ్వరశనాదానఇవ గర్ధభరశనాదానేపి నియమేన ప్రాప్నుయాత్ సత్యస్మిన్ విధౌ అనేనమంత్రేణా శ్వరశనామేవాదదీత నతుగర్ధభరశనాంసాతు తూష్ణీమేవగ్రాహ్యేతి గర్దభరశనానాం మంత్రనివృత్తిర్భవతీతి ద్వయోస్సముచ్చిత్య ప్రాప్తావితరనివృత్తిఫలకత్వాదయం పరిసంఖ్యావిధిః ప్రకృతే సర్వలింగగ్ స్థాపయతీత్యత్ర నాపూర్వవిధిః లింగధారణస్యసర్వాననశిరోగ్రీవఇతి శ్వేతాశ్వతరోపనిషద్వాక్యప్రాప్తత్వేన ప్రమాణాంతరా ప్రాప్త్యభావాత్ శ్రు. సర్వాననశిరోగ్రీవ స్సర్వభూతగుహాశయః సర్వవ్యాపీచభగవాన్ తస్మాత్సర్వగతశ్శివః ఇతి అస్యాయమర్థః సర్వేషాం లింగధారణయోగ్యానాం ఆననశిరోగ్రీవాః అధికరణంయస్య ససర్వాననశిరోగ్రీవఃధార్యమాణస్సన్

ఈవిధి లేకున్న రశనాగ్రహణప్రకాశకమగు మంత్రము రశనాదానప్రకాశన సామర్థ్యరూపమగు లింగమువలన అశ్వరశనాదానమందువలె గర్ధభరశనాదానమందును నియమముచే ప్రాప్తించేని. ఈవిధివచనముండినయడల నీమంత్రముచే అశ్వరశననే గ్రహించవలయు. గర్దభరశనను గ్రహించదగదు.

ఆగర్దభరశనమాతకనే గ్రహించవలయునని గర్దభరశనలకు మంత్రనివృత్తికలుగునని రెంటికి సముచ్చయముచే ప్రాప్తికలుగగా ఇతరనివృత్తిఫలముగా గలదౌట్ల వలన నిదిపరిసంఖ్యావిధియనంబడు.

ప్రకృతమునందు లింగధారణము సర్వాననశిరోగ్రీవః యను శ్వేతాశ్వతరోపనిషద్వాక్యముచే ప్రాప్తమగుటవలన ప్రమాణాంతరాప్రాప్తిలేమిగనుక సర్వలింగగ్ స్థాపయతియనుచోట నపూర్వవిధికానేరదు. శ్రు. సర్వానన ..... శివః. లింగధారణయోగ్యులగు నందరియొక్క ఆననశిరోగ్రీవములు యెవరికి అధికరణమౌ వాను ధరింపబడువాడై ఆచటచటను నిష్టలింగరూపముచే శివుడుండువాడుఅని యర్థము. సర్వభూతగుహాశయః. అనుపదమునకు సర్వభూతములయొక్క గుహయందు అనగా దహరపుండరీకమునందు ఉండువాడు. లింగేసుషుప్తిః లింగమునందు సుషుప్తియను హంసోపనిషద్వాక్య

తత్ర ఇష్టలింగరూపేణ స్థితశ్శివ ఇత్యర్థః సర్వభూతగుహాశయ ఇత్యస్య సర్వ భూతానాం గుహాయాం దహరపుండరీకే శయః లింగేసుష్ఠు స్థితి హాంసోపనిషత్ప్రాప్త లింగరూపశ్శివోంతర్లింగరూపేణాస్థితఇత్యర్థః సర్వ వ్యాపీతి త్రివిధపరిచ్ఛేదరహితః అతఏవ సర్వగతఇతి నచసర్వాననశిరోగ్రీవ ఇత్యస్య ఆననశిరోగ్రీవ మాత్రాధికరణ లింగార్థకత్వే తస్మాత్సర్వగత శ్శివఇతి వాక్యవిరోధ ఇతివాచ్యం భక్తానుగ్రహార్థమౌపాధిక పరిచ్ఛిన్నేష్ట లింగరూపేణ అంతర్లింగరూపేణచ ఆననాదిషు గుహారూపదహరాంభోజేచపూర్వ వాక్యేనస్థితింప్రదర్శ్య

వాస్తవికాపరిచ్ఛిన్న రూపప్రదర్శన పరస్సర్వ వ్యాపీచ భగవా త్యుత్తర వాక్యసందర్భఇతి యోజయితుంశక్యత్వాత్ అతఏవ పూర్వవా క్యాపగత పరిచ్ఛిన్న రూపసముచ్చయార్థ స్సర్వవ్యాపీచ భగవానిత్యత్ర

ముచే ప్రాప్తమగు లింగరూపమునుగలశివుడు అంతర్లింగరూపముచే నుండువాడు అ ర్థము. సర్వవ్యాపీత్రివిధపరిచ్ఛేదరహితుడు అందుననే సర్వగతుడని అభిప్రాయము.

సర్వాననశిరోగ్రీవః యనుపదమునకు ఆననశిరోగ్రీవమాత్రాధికరణక లింగార్థ కత్వము చెప్పినయెడల తస్మాత్సర్వగతశ్శివః. అందువలనశివుడు సర్వగతుడను వాక్య విరోధమనికల్పింపవలెనని భక్తానుగ్రహార్థమై ఔపాధికపరిచ్ఛిన్నమైన ఇష్టలింగరూపముచే తను అంతర్లింగరూపముచేతను శిరోగ్రీవాదులయందు గుహారూపదహరాంభోజమం దునను పూర్వవాక్యముచేత స్థితిని గనుపరచి సర్వవ్యాపీచభగవాన్ అనుఉత్తరవాక్య సందర్భము వాస్తవికమగు అపరిచ్ఛిన్నరూపముయొక్క గనుపరుచుటయే ప్రయోజ నముగాగలదని యోజించుటవలన విరోధములేదు. కావుననే పూర్వవాక్యావగతమైన పరిచ్ఛిన్నరూపముయొక్క సముచ్చయమునకై సర్వవ్యాపీచభగవాన్ యనుచోట చకా రమున్ను సార్థకము.

మరియు ఉత్తమాంగే ..... ధరేత్సుధీః. బుద్ధిమంతుడు ఉత్తమాంగమున గళ మున కక్షమున వక్షస్థలమున హస్తతలమందున ప్రాణలింగమును ధరించవలయు నను సిద్ధాంతవచనముచేతను కృత్వా ..... కరస్థలే లింగమును వస్త్రముచే వేష్టితముచే

చకారస్సార్థకః అద్వైవమపి ఉత్తమాంగేగళేవాపి కక్షేవక్షస్థలేపివాత ఛాహస్తతలేవాపి ప్రాణలింగంధరేత్సుధీః ఇతిసిద్ధాంతవచనేన కృత్వావి నిధేహిసతతం లింగంవస్త్రేణ వేష్టితం మస్తకే కంధరేకక్షేవక్షస్యథకర స్థలే ఇతిస్కాందే శంకరసంహితావచనేనశిరోగ్రీవయోర్లింగ ధారణప్రసి ద్ధావపి ఆననే తదభావాత్ కథమేత దిత్యప్యనాకలిత రమణీయం మన నాత్త్రాయతే యస్మాత్తస్మాన్మంత్రోయమీరితః వాచ్యవాచక రూపేణ ద్విధామంత్రః ప్రకీర్తితః వాచకోవర్ణ రూపస్స్యాద్వాచ్యస్స పరమశ్శివః మనురేవతయోరైక్యంతస్మాదాహుర్మహర్షయః ఇతివ్యాసనిరుక్త్యా నమః పీఠమితిప్రోక్తంశికారమ్మధ్యమీరితం వాకారంగోముఖం ప్రోక్తంయకారం గోళకంస్మృతం ఓంకారంలింగ మాఖ్యాతం షడ్వర్ణంలింగముచ్యతే ఇతి సిద్ధాంతవచనేనపంచాక్షరీ లింగయోరైక్యేన మంత్రరూపేణానలేంగ రూపేణశిరోగ్రీవయోరధిష్ఠితఇతి వక్తుంశక్యత్వాత్ అతఏవవిహిత్వభిన్న జేతయావైర్యజేతేత్యత్ర పురోడాశనిష్పాదన ప్రయోజనస్య ఏకత్వేనయ

మస్తకమున కందరమున కక్షమున వక్షస్సున కరస్థలమందున ఎల్లప్పుడు ధరించుమనియు ను శంకరసంహితావచనముచే శిరోగ్రీవములయందు లింగధారణప్రసిద్ధియుండినను ఆ ననమునందు ధారణప్రసిద్ధిలేదు గనుక నిదియెట్లనంటేని మననాత్త్రాయతే ...... మహర్షయః మననముజేయుటచే రక్షించునదిగాన నిదిమంత్రమని జెప్పంబడియె. మం త్రమువాచ్యవాచకరూపములచే రెండువిధములైనది. వర్ణరూపము వాచకము. పరమ శివుండు వాచ్యుండునగు. ఈరెంటికిని మహర్షులు ఐక్యమును వచించిరి అనువ్యాసవ చనముచేతను నమఃపీఠమితిప్రోక్తం ..... లింగముచ్యతే. నమఃపదము పీఠము శికార ము మధ్యభాగము వాకారము గోముఖము యకారము గోళకము ఓంకారము లింగము అందువలన షడక్షరము లింగమని జెప్పంబడుననను సిద్ధాంతవచనముచేతను పంచాక్షరీ లింగములకు ఐక్యముండుటవలన మంత్రరూపముచే ఆననమునందున్ను లింగరూపముచే శిరో గ్రీవములయందున్ను నుండువాడు అని జెప్పబడుటవలన నిట్టిదోషములేదు.

ఘావికల్పః తత్పాత్ర-దాచిచ్ఛిరసి కదాచిద్గ్రీవాదిషు చధార్యమిత్యనగ
వ్యం అస్యాముపనిషది. త్సురం ప్రధానమృతాత్సురగ్౦హారః.

ఇతి పరశివం ప్రస్తుత్య లింగధారణ మాఖ్యాతం ద్వివిధాసర్వా
సాధకైః బాహ్యమాభ్యంతరంచైవ మునిభిర్మోక్ష కాంక్షిభిః ఆధారే హృ
దయేవాపి భ్రూమధ్యేవానిరంతరం జ్యోతిర్లింగానుసంధానం తదేవా
రముచ్యతే అంతర్ధారయితుంలింగమశక్తశ్శక్త ఏవవా బాహ్యేచధార
ల్లింగంతద్రూపమితినిశ్చయాత్ ఇతి సిద్ధాంతవచనప్రాప్తముభయవిధధా
రణమపి తస్యాభిధ్యానాద్యోజనాత్తత్వభావాదిత్యనేన తస్యాధ్యానాజ్జ్యో
తిర్లింగరూపేణాంతస్స్మృతిధ్యానాత్ యోజనాదిష్టలింగరూపేణ సంధా
గాదితి ప్రదర్శ్య కుత్రధర్తవ్యమిత్యాకాంక్షాయాం ధారణాధికరణప్ర
శ్నార్థం ప్రవృత్తమిదం సర్వాననశిరోగ్రీవ ఇత్యాదివాక్యం తత్రగుహాశ

ఇచట వ్రీహిభిర్యజేత యవైర్యజేత వ్రీహిధాన్యములచే యజించవలయు
యవధాన్యముచే యజించవలయు ననెడి స్థలములయందు పురోడాశనిష్పాదనప్రయోజ
మొకటియేగావున తుల్యబలవికల్పమో అట్టులనే కానాకస్పదు శిరస్సునందు ఒకానొ
క్కప్పుడు గ్రీవాదులయందు అనను ధార్యమనియూహించవలయు. ఈయుపనిషత్తునందే ప
ప్రధానమృతాత్సురగ్౦హారః అని పరశివుని ప్రస్తావించి లింగధారణమాఖ్యాతం ....
నిశ్చయాత్. సర్వార్థసాధకులును మోక్షకాంక్షులగుమునులచే బాహ్యమనియు
భ్యంతరమనియు లింగధారణము రెండువిధములుగా జెప్పంబడినది.

ఆధారమున హృదయమునందుగాని భ్రూమధ్యమునగాని నిరంతరము జ్యోతిర్లి
గానుసంధానము ఆభ్యంతరమనబడు. అంతస్సున లింగమునుధరించుటకు శక్తు
గాని అశక్తుడుగాని బాహ్యమునందును తద్రూపమగులింగమును ధరించవలయు ఇ
సిద్ధాంతవచనము వేప్రాప్తమగు ఉభయవిధధారణమును తస్యాభిధ్యానాద్యోజ

ఇత్యంతర్లింగధారణం ప్రదర్శ్య బహిర్లింగధారణస్థానాప్రదర్శనే సందర్భవిరోధో వ్రజలేపాయతే యద్యేవం నాంగీకరోషితదా సర్వాననశిరోగ్రీవ ఇత్యేతన్నిరర్థకమేవస్యాత్. తథాహి. అనేనవాక్యేన శివస్యాననశిరోగ్రీవాభేదో విధీయతే. ఆహోస్విత్తద్వృత్తిత్వంవా నాద్యః సర్వంవాక్యంసావధారణమితిన్యాయేన తావన్మాత్రాభేదసిద్ధా. సర్వోహ్యేషరుద్రఇతి శ్రుతివిహితసార్వాత్మ్యభంగాపత్తేః నద్వితీయః. తస్మాత్సర్వగతశ్శివ ఇతివాక్యాపాదిత సర్వగత్వరూప బ్రహ్మలింగస్య సంకోచాపత్తేః అస్మన్మతేతుసార్థక్యముక్తమేవ ననుసర్వానన శిరోగ్రీవఇత్యత్ర. అధికరణతాబోధకపదసత్వే సర్వమేతదేవంస్యాత్. తచ్చాత్రనాస్తీతిచేన్నైవం

త్రత్వాభావాత్. అను మంత్రముచే తస్యాభిధ్యానాత్ జ్యోతిర్లింగరూపమున హృదయాంతరమందు ధ్యానించుటవలన ననియు యోజనాత్ ఇష్టలింగరూపముచే సంయోజనమువలన ననియు నిరూపించి యచటనను సభకరణా కాంతుయందు ధారణాదికరణమును గనుపరచుటకై సర్వానన శిరోగ్రీవః అను వాక్యము ప్రవర్తించినది. అచట గుహాశయః అని అంతర్లింగధారణమును గనుపరచి, బహిర్లింగధారణమునకు స్థానమును గనుపరచకున్నయెడల సందర్భవిరోధము తటస్థించును. మరియును సర్వాననశిరోగ్రీవః అను వాక్యమున్నూ, వ్యర్థమగు. ఎటులనగా, ఈవాక్యముచే శివునకు ఆననశిరోగ్రీవాభేదము బోధించబడునా? లేక, ఆననశిరోగ్రీవ వృత్తిత్వము బోధించబడునా? మొదటిపక్షమునందు, సర్వంవాక్యంసావధారణం అను న్యాయముచే, ఆననశిరోగ్రీవ మాత్రాభేద సిద్ధికలుగగా సర్వోహ్యేషరుద్రః. అంతయుశివుడేకదా. అను శ్రుతివచనముచేత విహితమగు సార్వాత్మ్యమునకు భంగము కలుగును గాన శివునకు ఆననశిరోగ్రీవా భేదమువచించదగదు. తస్మాత్సర్వగతశ్శివః అందువలన శివుడు సర్వవ్యాపకుడుయను శ్రుతివాక్యముచే సిద్ధమైన సర్వగత్వరూపము గు బ్రహ్మలింగమునకు సంకోచము తటస్థించుగాన, ఆననశిరోగ్రీవ వృత్తిత్వమున్నూ జెప్పదగదు.

మేము జెప్పినపక్షమందు సార్థక్యము సిద్ధించెనుగదా? ఆననశిరోగ్రీవములు, అధికరణములుగాగలవని మత్వర్థియాచ్ప్రత్యయముచేత, ఈవాక్య సమాహారమునకై,

ఆననశిరోగ్రీవాః అధికరణత్వేనాస్య సంతీతిమత్వర్థీయాచ్ప్రత్యయేన. ఏతద్వాక్యవైయర్థ్యపరిహారాయ వరంహివాక్యవైయర్థ్యాత్పదమాత్రస్య లక్షణేతి న్యాయేన. లక్షణాయాంవాతదర్థావశ్యంభావాత్. అభ్యుపగతంచపూర్వతంత్రే ఏకాదశవైపశోరవదానాని తానిద్విరవద్య తీత్యత్రపశుకహవిషి ప్రకృతివద్వికృతిః కర్తవ్యేతిబోధకేనైవ ద్విరవదానప్రాప్తౌ తానిద్విరవద్యతీతి. అవదానద్విత్వవిధాయకవాక్యస్యవైయర్థ్యమితిపూర్వపక్షీకృత్య. యద్యపిచతురవత్తీయజమానః పంచావత్తైవ వపాకార్యేతి వాక్యేవపాపదస్యహృదయాది సాధారణ్యేనపాశుకహవిర్మాత్రేలక్షణాం స్వీకృత్యహృదయాదిష్వపిపంచావదానసిద్ధ్యర్థం ఉపస్తరణాభిఘారయోస్సత్త్వే అవదానత్రితయప్రాప్తౌ.

హవిర్ద్విరేవావదాతవ్యం పంచసంఖ్యాపూరణంతు. ఉపస్తరణాదివృద్ధ్యాకర్తవ్యమితితత్సార్థక్యం సాధితమితి సర్వంసుస్థమితి.

అన్యేతు. సర్వలింగస్థాపయతీత్యత్రనా పూర్వవిధిః పాణిషం

వరంహివాక్యవైయర్థ్యాత్పదమాత్రస్యలక్షణా వాక్యము వ్యర్థమగుటకంటె పదమాత్రమునకు లక్షణజెప్పుట యుక్తము యను న్యాయముచే లక్షణచేతనాయర్థము అవశ్యము వచింపదగ్గది గావున సర్వాననశిరోగ్రీవః యనుచోట అధికరణత్వ బోధకమగు పదము వుండినయడల సంలీతి జెప్పవచ్చును. అదియు నిచట లేదనందగదు.

ఈయర్థము పూర్వతంత్రమునందు జెప్పబడినది. ఏకాదశవైపశోరవదానానితానిద్విరవద్యతి అనుచోట ప్రకృతివద్వికృతిః కర్తవ్యాఅను న్యాయముచేతనే, ద్విరవదానము ప్రాప్తించగా తానిద్విరవద్యతి అను అవదానద్విత్వపునర్విధాన వాక్యముయొక్క వైయర్థ్యము తటస్థించుసని పూర్వపక్షించి యద్యపిచతురవత్తీయజమానః పంచావత్తైవపాకార్యా, అను వాక్యమునందు వపాపదమునకు హృదయాది సాధారణ్యముగా పాశుకహవిర్మాత్రమునందు లక్షణను స్వీకరించి హృదయాదులయందునను పంచావదానసిద్ధికై ఉపస్తరణాభిఘారణములు కలుగునపుడు అవదానత్రితయము ప్రాప్తించగా హవిస్సు రెండుమార్లు నివ్వందగ్గది. పంచసంఖ్యాపూరణము ఉపస్తరణాదివృద్ధిచే కలుగునని దానికి సార్థక్యము సాధింపబడె.

త్రమితివిశేషణస్య వక్ష్యమాణరీత్యా పాణ్యధికరణకపూజాప్రతిపాదకత్వస
మర్థనేన తదన్యథానుపపత్త్యా లింగధారణప్రాప్తౌ - త్రైకాలికాప్రా
ప్త్యభావాదిత్యాచుః నను మాస్తు అపూర్వవిధిః. పరంతు యాజనాధ్యా
పన ప్రతిగ్రహైర్బ్రాహ్మణో ధనమార్జయేదిత్యాది వివనియమవిధిరేవాస్త్వి
తి చేత్తదపి గగనకుసుమమాలికాధారణమనుకరోతి ముక్తివిషయే భ
స్మచ్ఛన్నో భస్మశయ్యాశయానో రుద్రాధ్యాయీ ముచ్యతే సర్వపా
పైరితి శాతాతపాదివిహిత భస్మరుద్రాక్షాది ధారణస్యేవ లింగధారణ
స్యాపి పక్షతః ప్రాప్తౌ లింగధారణమేవ కర్తవ్యం న భస్మాది నియమోంగీక
రణీయః సోప్యనిష్ట ఏవ. పిండతా పిండవిజ్ఞానం సంసారగుణహేయతా
దీక్షాలింగధృతిశ్చైవ విభూతేరపి ధారణం రుద్రాక్షధారణం చైవ పంచా
క్షరజపస్తథా భక్తిమార్గక్రియా చైవ గురోర్లింగస్య చార్చనం యోగినశ్చ
తథా హ్యేషాం ప్రసాదస్వీకృతిస్తథా ఏతాని శివభక్తస్య కర్తవ్యాని ప్రయ
త్నతః ఇతి సిద్ధాంతే సర్వేషామప్యావశ్యకతోక్తేః

అందువలన సర్వలింగస్థాపయతి. అనునది యపూర్వవిధి గాదు. మఱికొందరును పాణిమంత్రమను విశేషణమునకు జెప్పబడబోవువిధముచె పాణ్యధికరణ పూజాప్రతిపాదకత్వము సమర్థితముగాన అందుకు విధాంతరమున నుపపత్తిలేదు గనుక లింగధారణము ప్రాప్తించగా త్రైకాలికా ప్రాప్తిలేదు గావున నిది యపూర్వవిధి కాసేరదని బల్కిరి.

ఇకనిది యపూర్వవిధి గాకుండుగాక యాజనాధ్యాపన ప్రతిగ్రహైర్బ్రాహ్మణో ధనమార్జయేత్. బ్రాహ్మణుడు యాజనాధ్యాపన ప్రతిగ్రహములచే ధనము నార్జించవలయుననునీ మొదలగుచోట్లయందువలె నియమవిధియే యగునంటివేని అదియును గగనకుసుమమాలికాధారణము ననుకరించుచున్నయది. ముక్తివిషయమై భస్మచ్ఛన్నో భస్మశయ్యా శయానో రుద్రాధ్యాయీ ముచ్యతే సర్వపాపైః అను శాతాతపాదులయందు విహితమగు భస్మరుద్రాక్షాది ధారణమువలె లింగధారణమున్నూ వికల్పమున ప్రాప్తించగా.

ననులింగధారణాకర్తవ్యతా నిషేధపూర్వకకర్తవ్యతా ఫలకత్వ సంఖ్యైకభూయాదిశ్చేన్న స్త్రవంతతత్కర్తవ్యాకర్తతయోరేకదా ప్రసక్త్యా సముచ్చయాసంభవేన. తదితరభస్మాదినివృత్తిమాత్రే. అకర్తవ్యతా షేధమాత్రేవాస్యవచనస్యచారితార్థ్యాత్ నవిధావస్యతాత్పర్యం పంచప చనఖాభక్ష్యా ఇత్యాదావభక్ష్య ప్రతిషేధమాత్రస్య శాస్త్రసాధ్యత్వాత్ యథాపంచపంచనఖభక్షణం ననియతంతద్వద్విదమప్యనియతం తదితరస్య ప్రతిషిద్ధమిత్యనిష్టాంతరం. అథచస్యాదయంకశ్చిదర్థవాదః ఇతి.

అస్యేదంసమాధానం. సర్వలింగగ్ స్థాపయతీత్యత్ర పూర్వవిధి రేవ నచధారణస్య సర్వాననశిరోగ్రీవ ఇతివాక్యవిహితత్వేన. నత్రైకా లికాప్రాప్తిరితివాచ్యం అస్యాశ్రుతేఃపాణ్యాధి కరణప్రతియోగి లింగధా రణవిధాయక సర్వలింగవాక్యసాపేక్షత్వేన ఉపజీవకనోప జీవ్యాస్యథా

లింగధారణమే ఆచరించవలయు. భస్మాదినియమ మంగీకరించదగదు. అన సర్థము తటస్థించగా పిండతాపిండ విజ్ఞానమని మొదలుగా జెప్పంబడిన సిద్ధాంతో క్తి నన్నియు నావశ్యకముగాన నీయర్థమిష్టపడము.

ఇకను లింగధారణాకర్తవ్యతానిషేధ పూర్వకమును కర్తవ్యతాఫలకమును పరిసంఖ్యైకానిమ్ము అంటివేని నాలింగధారణయొక్క కర్తవ్యతా కర్తవ్యతలకు ఏ కాలమున ప్రసక్తిలేకుండుటచే సముచ్చయ మసంభవముగుటవలనను తదితరములగు భస్మాదుల నివృత్తిమాత్రమునందుగాని అకర్తవ్యతానిషేధమాత్రమునందుగాని ఈవచ నము చరితార్థముగాన కర్తవ్యతావిధిని బోధించదు. పంచపంచనఖాభక్ష్యా ఇత్యా స్థలములయందు అభక్ష్యప్రతిషేధమే శాస్త్రసాధ్యముగాన పంచపంచనఖ భక్షణమె యటులనియతముగాదో అటుల ప్రకృతమగు లింగధారణము అనియతమున్ను యింకో నితరములైన భస్మాదులు ప్రతిషిద్ధములని యిష్టము సిద్ధించకుండుటయు అనిష్టాన్త యున్ను తటస్థించును. అందువలన నిది యర్థవాద విశేషమగునని యభిప్రాయము.

ఇందుకు సమాధానము సర్వలింగగ్ స్థాపయతి. అనుచోట నపూర్వవిధియే యగుచున్నది. లింగధారణము సర్వాననశిరోగ్రీవః అను వాక్యముచే విధింపబడుట లన త్రైకాలికా ప్రాప్తిలేదంటివేని ఇందువిషయమై చెప్పుచున్నారము. ఈవ

సిద్ధ్యయోగాత్. నచాస్యాస్స్వసమానాధికరణ తస్యాభిధ్యానాద్యోజ నాత్తత్వభావాదితివాక్య విహితధారణాధికరణనిరూపకత్వేన నసర్వలిం గవాక్యసాపేక్షతేతివాచ్యం. వైషమ్యాత్ అత్రానితరసాధారణ లింగశృతి సత్త్వేనస్థాపయతీతి ధారణవిధాయక పదసత్వేనచవిలంబోపస్థితికతద్వా క్యాపేక్షయాబలవత్వాత్. నచలోకవేదాధికరణేవ్యాకరణాదినాగృహీత శక్తికలౌకికశబ్దానామేవ వైదికత్వం నిర్ణయేన పశునాయజేతేత్యత్ర ఆదౌ పశ్వాదిశబ్దానాంశక్తిగ్రహార్థం వ్యాకరణాదిసాపేక్షత్వేపి. యథా విధా యకత్వం స్వీకృతం తద్వదిహాపి కింనస్యాదితివాచ్యం. వ్యాకరణాదీనాం శక్తిగ్రహమాత్రోపయోగిత్వేనతథాత్వేపి అత్రయావద్వాక్యార్థ విచా రంవినాలింగధారణాప్రాప్తేః. తత్రాబలఏవసర్వలింగవాక్యస్యవిధాయక త్వసిద్ధేః కించ. అత్రసర్వవ్యాపీచ భగవానితి లింగస్తుతిసమర్పణేన. అర్థ

వచనము పాణ్యధికరణ ప్రతియోగియగు లింగధారణమునకు విధాయకమైన సర్వ లింగవాక్యసాపేక్షమగుటవలన ఉపజీవకముచే ఉపజీవ్యమునకు అన్యధాసిద్ధి యుక్త ముకాదు. కాన త్రైకాలికా ప్రాప్తికలదని యూహించవలయు. ఇక నీశ్రుతివచ నము స్వసమానాధికరణమైన తస్యాభిధ్యానాద్యోజనాత్తత్త్వభావాత్ అను వాక్య ముచే విహితమగు లింగధారణకు అధికరణ నిరూపకమగుటచే సర్వలింగ వాక్యసా పేక్షత్వము లేదంటివేని వైషమ్యమేల యూహించదగదు. (అనగా సర్వలింగవాక్య విహితమగు ధారణమునకు అధికరణ నిరూపకమగుటచే తస్యాభిధ్యానాత్ అనువా క్యసాపేక్షత్వములేదని యేల యూహించతగదు. అని యభిప్రాయము) ఇచట అని తరసాధారణమగు లింగశబ్దశ్రుతియుండుటచేతను స్థాపయతీయనిధారణ విధాయక మగుపదముండుటచేతను విలంబోపస్థితికమైన మంత్రోపనిషద్వాక్యాపేక్షచే నిది బల వత్తరమగుటవలననని తెలియవలయు. ఇకను లోకవేదాధికరణమందు వ్యాకరణాదిక ముచే గృహీత శక్తికములగు లౌకిక శబ్దములకే వైదికత్వము నిర్ణయించుటచేత ,, పశు నాయజేత ,, అనుచోట మొదటను పశ్వాదిశబ్దములకుశక్తిగ్రహార్థమై వ్యాకరణాది సా పేక్షయుండినను యెటులవిధాయకత్వము స్వీకరించబడెనో అటులనే ఇచటను ఏల కాదనందగను, వ్యాకరణాదులుశక్తిగ్రహమాత్రమునకే ఉపయోగమైన నగుటచేనచట

వాదత్వనిశ్చయే సత్యనేనతదన్యథాసిద్ధ్యయోగాచ్చ యచ్చోక్తం పా
మంత్రమితివిశేషణశ్రుతిపాద్యర్థాన్యథానుపపత్త్యాతస్యప్రాప్తత్వేననిష్ఠ
సంభవఇతితన్న౦అస్యాపిసర్వలింగవాక్యేన సామాన్యతో ధారణవిధా
కరణవిశేషసమర్పకత్వేన తదుపజీవకేనతదన్యథాసిద్ధ్యయోగాత్ పా
మంత్రమిత్యస్యధార్యత్వేన మంత్రోఽస్యాస్తీతి మంత్రమితి మత్వర్థీయః
ప్రత్యయేకృతే. మంత్రలింగం పాణౌ మంత్రంపాణిమంత్ర మిత్యర్థః. తస్మా
ద్ధార్యంమహాలింగం పాణిమంత్రేతి మంత్రిత ఇతిలింగపురాణోక్తేః అత్రచ
అగ్నిహోత్రంజుహోతీతి వాక్యవిహిత నిరధికరణాగ్నిహోత్ర నామ
హోమస్యాధికరణసమర్పకాహవనీయే జుహోతీతివాక్యస్థల ఇవ నియమ
విధిః సర్వలింగవాక్యవిహితలింగే.

సటులైనను ఇచట వాక్యార్థమునంతను విచారించక లింగధారణప్రాప్తిలేకుండుటచే
వాక్యార్థమునంతను విచారించినకాలమందు సర్వలింగవాక్యమునకు విధాయకత్వము
సిద్ధించెనుగదా. ఇంతియేగాక ఈసర్వానన శిరోగ్రీవః అనుమంత్రమునందు సర్వవ్యా
పీచభగవాన్ అనిలింగస్తుతియుండుటచే అర్థవాదత్వనిశ్చయముకలుగగా ఈమంత్రము
చేతసర్వలింగవాక్యదృష్టిచే అన్యథాసిద్ధివచించుటకుయుక్తముకాదు. పాణిమంత్రము
విశేషణమునకును సర్వలింగవాక్యముతోడ సామాన్యముగాధారణ విధేయంబునధికర
విశేషసమర్పక మగుటచే సర్వలింగవాక్యోపజీవకమగు నీపాణిమంత్రమనువాక్యము
సర్వలింగవాక్యదృష్టిచేత నన్యథాసిద్ధియుక్తముగానుకదా. పాణిమంత్రమనుపదమునకు
ధారణయోగ్యమునిమంత్రముదీనికి కలదుగాన లింగముమంత్రమనంబడునని మత్వర్థీ
యాప్రత్యయముజేయగా మంత్రమనగా లింగముపాణ్యధికరణకమైనలింగము పా
మంత్రమనంబడునని ఈ యర్థము. తస్మాద్ధార్యం ... మంత్రితః. అందువలన పాణిమం
త్రమను మంత్రముచే మహాలింగమునుధరించవలయునను లింగపురాణోక్తివలన జెప్ప
నది. పాణిమంత్రమనునీచోట అగ్నింహోత్రంజుహోతి అనువాక్యముచే విహితమగు
నిరధికరణమైన అగ్నిహోత్రమనెడి హోమమునకు అధికరణసమర్పకమగు ఆహవనీ
యేజుహోతి ఆహవనీయమందుహోమము జేయుచున్నాడనువాక్యస్థలమందువలె
యమవిధిజెప్పంబడు. సర్వలింగవాక్యవిహితమగులింగమునందు పీఠాద్యధికరణమునకు

పీఠాద్యధికరణస్యైవ పాణ్యాదేః పక్షతః ప్రాప్తౌ పాణ్యాదికమేవేతి నియమోవిధీయతఇతి నచాహవనీయేవాక్యే అధికరణతా బోధకసప్తమీవిభక్తి సత్వేనతథాత్వేపి. అత్రతదభావాత్కథ మితివాచ్యం లుప్తసప్తమీస్మరణేన అత్రాప్యధికరణత్వప్రతీతేః పవిత్రశబ్దేన యజ్ఞోపవీతం పరమంపవిత్రమిత్యత్రేవ అశుచికాలధారణప్రయుక్తాపావిత్ర్యనిరసనద్వారాపావిత్ర్యం విధీయతే.నచానేక విధానే వాక్యభేద ఇతివాచ్యం. ఆగ్నేయోష్టాకపాలోమావాస్యాయామిత్యత్రేవ.అప్రాప్తత్వేవిధీయంతే బహవోప్యేకయత్నతఇతి న్యాయేన. అనేకవిధానే దోషాభావాదస్య అపూర్వవిధిత్వం సుస్థమితి.

అథాయంతురీయఃప్రశ్నః (౪) నకిమయమంతర్లింగస్థాపనావిషయ ఇతి అస్యేదమభిప్రేతం.అంతర్లింగధారణస్యశ్రుత్యంతర ప్రతిపాదితతయా ప్రకృతస్యాపి వచనస్యతత్పరత్వం యుజ్యతఇతిఅస్యేదంప్రతివచనంశ్రుత్యం

పాణ్యాదికమున్నూపక్షమునప్రాప్తించగాపాణ్యాదికమేనని నియమమువిధించఁబడుచున్నది. ఆహవనియ్యవాక్యమునందు అధికరణబోధకమగుసప్తమీవిభక్తియుండుటచే అచటనటులైనను పాణిమంత్రమనుచోట సప్తమీవిభక్తిలేదుగావున యెటులనధికరణనియమమనందగదు. పాణిపదమునందు లుప్తసప్తమీస్మరణముచే ఇచటనునధికరణతా ప్రతీతికలదుగదా. పవిత్రశబ్దముచేత యజ్ఞోపవీతంపరమంపవిత్రమను స్థలమందువలెనే అశుచిసమయమునధారణచే ప్రయుక్తమగు అపావిత్ర్యముయొక్కనిరసనద్వారాపావిత్ర్యమే విధించబడుచున్నది. అనేకవిధులుకలుగగావాక్యభేదమనందగదు. ఆగ్నేయోష్టాకపాలోమావాస్యాయాంచ అనుప్రదేశమందువలె బహువిధివాక్యములును అప్రాప్తమగుటచే ఏకయత్నమునవిధించుచున్నవి. అనున్యాయముచేత అనేక విధివాక్యములుండినను దోషములేదుగదా. ఈసర్వలింగవాక్యమునకు అపూర్వవిధిత్వముసుస్థమైనది, ఇకనాలవప్రశ్నము, (౪) ఇది అంతర్లింగస్థాపనావిషయమైనది గదా అనగా అంతర్లింగధారణముశ్రుత్యంతరములయందు ప్రతిపాదింపబడియుండుటచే ప్రకృతమైన సర్వలింగవాక్యమును అంతర్లింగధారణవిషయత్వము యుక్తమనియభిప్రాయము. ఇందుకుసమా

తరేష్వంతర్లింగ ధారణే ప్రతిపాదితేపి ప్రకృతవచనస్య తత్పరత్వస్యనిరూ
ఇతుంగమకాభావాత్ పాణిమంత్రం పవిత్రమిత్యుత్తరవాక్య విరోధాచ్చ
ఇష్టలింగ ధారణ పరమేవేదం వాక్యమితి॥ తతోయం పంచమః ప్రశ్నః (౫
కుతోస్యనభూమ్యాదౌ స్థాపనవిధిర్వాచ్యస్యాదితి అస్యేదం హృదయ
సర్వలింగగ్ స్థాపయతీత్యనేనభూమ్యామేవ లింగస్థాపనం విధీయతే. స్థా
యతీతిపదసారస్యేన సకలజనాచారవిషయత్వేన తస్యైవావశ్యకత్వాది

అస్యేదంసమాధానం. స్థాపయతీతస్య. భూమిశరీర సాధార
నైవలింగస్థాపనవిధాయకత్వమిత్యవసీయతే శ్రుతేస్సంకోచాసహిష్ణుత్వా
ద్వినిగమకాభావాచ్చ తథాసతి. సందిగ్ధేతు వాక్యశేషాదితి న్యాయే
పాణిమంత్ర మితివాక్యశేష బలాచ్ఛరీర ఏవలింగస్థాపన విధాయకత్వ
సిధ్యతీతి.

ధానము. శ్రుత్యంతరములయందు అంతర్లింగధారణము ప్రతిపాదింపబడినను ప్రకృత
గుసర్వలింగవాక్యమునకునాయంతర్లింగధారణ పరత్వము జెప్పుటకు హేతువలేకుండు
వలనను, పాణిమంత్రంపవిత్రము ను ఉత్తరవాక్యవిరోధమువలనను, ఈవాక్యము ఇష్ట
గధారణపరమేగదా.

ఇక నైదవప్రశ్నను (౫) ఈవచనమునకు భూమ్యాదులయందు స్థాపనవిధియె
వలనవచించతగదు అనగా, సర్వలింగగ్ స్థాపయతి అనుమంత్రముచేత భూమియ
లింగస్థాపనమువిధించబడుచున్నది. స్థాపతియనుపదసారస్యముచేతను సకలజనా
విషయమగుటచేతనుభూమియందలి లింగస్థాపనమే ఆవశ్యకమగుటవలనననియభి
యము.

ఇందుకుసమాధానము. స్థాపయతి యనుపదమునకు శ్రుతివాక్యముసంకోచ
ర్హమగుటను బాధకాభావమువలనను భూమిశరీరసాధారణ్యముచే లింగస్థాపన
యకత్వమునుయేర్పడుచున్నది. అటులకాగా, సందిగ్ధేతువాక్యశేషాత్, సందేహము
గునపుడువాక్యశేషమువలన నిర్ణయింపవలయుననున్యాయముచే, పాణిమంత్రమను
క్యశేషబలమువలన శరీరమునందేలింగస్థాపనవిధాయకత్వము సిద్ధించుచున్నది.

తతోఽయం షష్ఠః ప్రశ్నః. (౬) పాణిమంత్ర మిత్యత్ర పాణిపదం తృతీయాంకింనగ మయేదితి, అస్యేదమాకూతం. పాణిమంత్రమితి వాక్య శేషబలాన్నాస్య శరీరేలింగస్థాపన విధాయకత్వంసిధ్యతి. పాణిమంత్రమిత్యత్ర పాణిపదస్య తృతీయా సమాసాశ్రయణాత్, తథాచ. పాణినా అభిమంత్రితం షడధ్వశోధనద్వారా సంస్కృతం. అతఏవ పవిత్రమితిసార్థకం భవతీత్యనేన భూమ్యామేవలింగస్థాపన విధిర్బోధ్యతఇతి; అస్యేదం ప్రత్యాఖ్యానం. పురాణాదౌ మాన్యఇత్యత్ర పూజార్థకత్వేన ప్రసిద్ధస్య పూజార్థకధాతు నిష్పన్నస్యచ మనుశబ్దస్య పూజార్థకత్వే. మననాత్పూజనాత్త్రాయత ఇతి మంత్రం. పాణౌ మంత్ర ఇతిసిద్ధే పాణ్యధికరణక పూజాయాస్థావరే అప్రసక్త్యాశరీరధృతలింగ పరత్వావసాయాత్ నచపాణినామననాత్త్రాయతఇతి తృతీయాసమాసాశ్రయణేన స్థావరేనవిరోధఇతి వాచ్యం. తథాసతిసాపేక్ష సమాసాశ్రయణేన సమర్థపరిభాషా భంగా

ఇక నారవ ప్రశ్నము (౬) పాణిమంత్రమనుచోట పాణిపదము తృతీయను యెందువలన బోధించదు, అనగా. పాణిమంత్రమనుచోట పాణిపదమునకు తృతీయా సమాసము నాశ్రయించుటవలన పాణిమంత్రమను వాక్యశేషబలముచే నీ సర్వలింగ వాక్యమునకు శరీరమున లింగస్థాపన విధాయకత్వము సిద్ధించదు, అది యెటులనగా పాణిచే అభిమంత్రమైనదిఅనగా, షడధ్వశోధన ద్వారా సంస్కరింపబడినదనితాత్పర్యము గావుననే పవిత్రమను పదమున్నూ సార్థకమైనది. ఇందుచే, భూమియందే లింగస్థాపన విధి బోధింపబడునని యభిప్రాయము.

ఇందుకు సమాధానము. పురాణాదులలో మాన్యః అనుచోట పూజార్థకముగా ప్రసిద్ధమై పూజార్థకమగు ధాతువువలన నిష్పన్నమగు మనుశబ్దమునకు పూజార్థకత్వము వచించగా మననాత్ పూజనమువలన త్రాయతే రక్షించునదిగావున మంత్రమని జెప్పంబడు. పాణియందలి మంత్రము అనగా లింగము అను నపుడు పాణ్యధికరణమగు పూజ స్థావరమునందు ప్రసక్తించదు గాన శరీర్ధృతలింగ పరత్వమేనిశ్చయమైనది, ఇక పాణిచే పూజించుటవలన రక్షించునది గావున పాణిమంత్ర మని తృతీయా సమాసము నాశ్రయించుటచేత స్థావరమునను విరోధము లేదంటివేని అపుడు సాపేక్షసమాసము నాశ్ర

౩౫.

పత్తేః, సాపేక్షత్వేపిగమకత్వా త్తథాంగీక్రియత ఇతిచేన్న. పాణిపదస్యై
యర్థ్యాత్ నచ మననాత్త్రాయత ఇత్యుక్తేర్మానసాదీనామపి కరణత్వేన
ప్రాప్త్యా తద్వ్యవచ్ఛేదార్థం పాణిపదమితివాచ్యం. శివపూజాదికం కా
ర్యం మనోవాక్కాయకర్మభి రిత్యభియుక్తోక్త్యా తేషామపికరణత్వ ప్రా
ప్తేః, కించతృతీయాసమాసాశ్రయణే ఏకదేశాన్వయాపత్తిః. నచసప్తమీ
తత్పురుషాశ్రయణేప్యేష దోషఇతివాచ్యం. పాణిపదస్య విశిష్టే నైవాన్వ
యాస్వీకారాత్, యచ్చోక్తంపాణినా అభిమంత్రితమితితన్న. పురాణప్ర
సిద్ధ్యాపూజావాచకస్య. అభిమంత్రితార్థకత్వే గౌణార్థస్వీకారా పత్తేః
నచేష్టాపత్తిః ఈక్షత్యధికరణ విరోధాత్, తత్రహి. తత్తేజఐక్షత తా ఆప
ఐక్షంతేత్యాదౌగౌణార్థస్వీకారేణప్రాయపాఠానురోధాత్ గౌణేక్షితృత్వ
మాదాయప్రధాన పరత్వమితి పూర్వపక్షే. ఏకత్రగౌణార్థక శబ్దదర్శ
నేపి సర్వత్రతథాత్వే యోగాన్ముఖ్యసంభవతి గౌణార్థస్వీకారస్యాయు

యించుటచే సమర్థపరిభాషా భంగముగలుగు. అందుచే నట్లువచింపదగదు. తృతీయా
సమాసమున పాణిపదమే వ్యర్థమగుటచే సాపేక్షమైనను గమకమగుటవలన పరిభా
భంగము లేదనందగదు. శివపూజాదికం కార్యం మనోవాక్కాయ కర్మభిః మనో
వాక్కాయ కర్మములచే శివపూజాదిక మాచరించవలయుననను యభియుక్తోక్తిచే నవియు
శివపూజోపకరణములగుగదా, పాణిపదమునకు మంత్రమను విశిష్టపదముతోడనేఅన్వ
యము స్వీకరించుటవలన, పూజించుటవలన రక్షించునదియని వచించగా మానసా
కును కరణత్వప్రాప్తిచే తద్వ్యవచ్ఛేదమునకై పాణిపదమని జెప్పదగదు. సప్తమీసమా
సము నాశ్రయించినను ఈదోషము కలదనందగదు. పాణి మంత్రమనుచోట పాణి
యభిమంత్రితమని యేయర్థము జెప్పబడెనోఅదియుక్తముగాదు. ఏలనువలననగా పురా
ప్రసిద్ధిచే పూజావాచకమగు పదమునకు నభిమంత్రితార్థకత్వమును వచింపగా గౌణా
స్వీకారము తటస్థించు. అదియును ఇష్టమంటివేని ఈక్షత్యధికరణ విరోధమున్నా
గును ఈక్షత్యధికరణమునందుగదా తత్తేజఐక్షత. తా ఆప ఐక్షంత. ఈ మొదలగు
ములయందు గౌణార్థమును స్వీకరించుటచేత ప్రాయ పాఠానురోధమువలన గౌణే
తృత్వమును గ్రహించి ప్రధానపరమను పూర్వపక్షమునందు ఒక్కచో గౌణార్థకమ

స్యత్వేన ముఖ్యేక్షితృత్వమాదాయ బ్రహ్మపరత్వమేవేతి నిర్ణయాత్ ఇతి,

అథాయం సప్తమః ప్రశ్నః. (౭) కిమయమస్యార్థః ప్రాకరణికార్థావిరుద్ధఇతి, అస్యేదమభిప్రేతం. అస్యామేవోపనిషది ప్రకృతమంత్ర పురోభాగే. దహ్రంవిపాపంపరవేశ్మభూతం యత్పుండరీకం పురమధ్యసగ్ంస్థంతత్రాపిదహ్రంగగనం విశోకస్తస్మిన్యదంతస్తదుపాసితవ్యమితి దహరోపాసనాయాస్సమామ్నానాత్, ప్రకృతమంత్రస్యేష్టలింగధారణపరత్వే ప్రకరణవిరోధో దుర్నివారఇతి, తస్యేదంసమాధానం.పురోభాగనిరూపితఏవార్థేప్రకృతమంత్రేపి నిరుచ్యమానే పౌనరుక్త్యాపాతాత్ పాణిమంత్రమితి వాక్యశేషబలాచ్చ. ఇష్టలింగధారణపరత్వే.నకోపిప్రకరణవిరోధః, నిధనపతయేనమ ఇత్యారభ్యఏతత్సోమస్య సూర్యస్యేత్యంతం సర్వోప్యయమర్థవాదః, అత్రఅఖండమేకం లింగంస్యాత్తదేవ గురుణాపరం. భావప్రాణేష్టభేదేన త్రిధాభూతంనగాత్మజే, ఇష్టలింగప్రకృతికే ఆచార

శబ్దమా గనుపించినను అంతట నటుల యుండదు గావున ముఖ్యార్థము సంభవించగా గౌణార్థ స్వీకారము నింద్యమగుటచే ముఖ్యేక్షితృత్వము నంగీకరించి బ్రహ్మ పరత్వమును నిర్ణయించిరి. ఇక నేడవ ప్రశ్న [౭] ఈ యర్థము ప్రాకరణికార్థమునకు విరుద్ధము గాదా, యనునది. అనగా ఇదే యుపనిషత్తునందు ప్రకృతమగు మంత్రమునకు పురోభాగమున దహ్రంవిపాపం పరవేశ్మభూతం అనే మంత్రముచే దహరోపాసనా శబ్దితమైన యంతర్లింగోపాసన జెప్పంబడుటవలన ప్రకృతమంత్రమునకు నిష్టలింగధారణ పరత్వము జెప్పినయెడల ప్రకరణ విరోధము దుర్నివారమనియభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము, పురోభాగమున జెప్పబడిన యర్థమునందే ఈ మంత్రమునకును తాత్పర్యము జెప్పినయెడల పౌనరుక్త్యము గలుగుటను పాణిమంత్రమను వాక్యశేష బలమువలనను ఇష్టలింగధారణ పరమగుటయందు నేలాటి విరోధమున్ను లేదు. నిధనపతయేనమః అను వాక్యము మొదలు ఏతత్సోమసూర్యస్య. అను పర్యంతము. అంతయునర్థవాదము. అందు అఖండమేకంలింగంస్యాత్,——మహత్తరం. ఒక్కటియగు మహాలింగమే భావప్రాణేష్ట భేదముచే మూడువిధములైనది. ఆచార గురులింగములు రెండును ఇష్టలింగముయొక్క భేదములు. ఆచారలింగము పృథివీ తత్వమయము. గురులింగము జల తత్వ

గురులింగకే. పార్థివాప్యఇతిప్రోక్తే శైవాగమవిశారదైః, ప్రాణలింగ
కృతికే తేజోవాయుమయేతథా. శివలింగచరాభిక్యే లింగేద్వేవరవర్ణి
వ్యోమప్రకృతికం లింగంప్రాసాదాఖ్యం మహత్తరం. ఆత్మతత్వ మయ
ప్రోక్తం మహాలింగం మహత్తరం, ఇతి సిద్ధాంత వచనే
క్తానాం దశవిధలింగానాం నమోంతఃస్తుతిర్దృశ్యతే, తత్రోర్ధ్వలింగా
యనమ ఇత్యఖండలింగముచ్యతే. తస్యసర్వచక్రోర్ధ్వగత్రైకదళైక పశ్చి
చక్రస్థితత్వాత్, హిరణ్యలింగాయనమ ఇత్యనేనప్రాణలింగం స్తూయ
తప్తకాంచన సంకాశం కందస్థానసమాశ్రితం యోగిభిశ్చ సదాధ్యేయ
ప్రాణలింగం విదుర్బుధా ఇతిసిద్ధాంతవచనేన తస్యకాంచనమయత్వని
యాత్. సువర్ణలింగాయనమఇతి ఇష్టలింగార్థవాదః నమఃపీఠమితిప్రోక్త
శికారంమధ్యమీరితం, వాకారంగోముఖంవృత్తం యకారంగోళకంస్మృ
తం ఓంకారంలింగమాఖ్యాతం షడ్వర్ణంలింగముచ్యత ఇత్యనేనలింగశ

మయము, శివలింగచరలింగములు. ప్రాణలింగముయొక్క భేదములు. శివలింగను.
స్వరూపము. చరలింగను. వాయుతత్వమయము. ప్రసాదలింగ మహాలింగములు రెండు
భావలింగముయొక్క భేదములు. ప్రసాదలింగము ఆకాశతత్వమయను. మహాలింగ
ఆత్మతత్వమను సిద్ధాంత వచనముచేత జెప్పంబడు పదివిధములగులింగములకును నమో
తముగా స్తుతిగనుపడుచున్నది. ఇందు, ఊర్ధ్వలింగాయనమః అనువాక్యముచేసర్వ
ములకు నూర్ధ్వగతమగు నేకదళచక్రమునందుండునదిగాన నఖండలింగము జెప్పం
హిరణ్యలింగాయనమః అను వాక్యముచేత, తప్తకాంచన సంకాశం===విదుర్బుధా
కందస్థానము నాశ్రయించి. తప్తకాంచన సంకాశమై యోగనిష్ఠులచే నెల్లపుడు
ధ్యానము జేయఁబడునది ప్రాణలింగమను సిద్ధాంత వచనముచేత నాలింగమునకు కాం
చనమయత్వము నిశ్చయింప బడియె. సువర్ణలింగాయనమః అనునది ఇష్టలింగముయొక్క
అర్థవాదము, నమఃపీఠమితిప్రోక్తః===లింగముచ్యతే, నమఃపదము పీఠమనియు, శి
రము మధ్యభాగమనియు వాకారము గోముఖమనియు, యకారము గోళకమనియు, ఓం
కారము లింగమనియు నారువర్ణములతో జేరి సపిండికమగు లింగమనంబడునను. సిద్ధాం
తవచనముచేత లింగశరీర ఘటకములచేతనే సుష్టుత్వ విశిష్ట వర్ణరూపత్వము నిశ్చయ

ఘటకత్వేనైవసుష్ఠుత్వ విశిష్టవర్ణరూపత్వ నిశ్చయాత్, దివ్యలింగాయనమ ఇత్యాకాశతత్వాధిష్ఠితప్రసాదలింగస్తుతిః. దివిభవందివ్యమితివ్యుత్పత్యా తయోరభేదాత్, భవలింగాయనమః ఇత్యనేన గురులింగస్తుతిః క్రియతే. జ్యేష్ఠాజలమయీతత్ర స్థిత్యుపాదాన రూపిణీ, భవస్తనతదీశస్య జ్యేష్ఠా తచ్ఛక్తిరీరితా. ఇతిజలతత్వాధిష్ఠిత గురులింగేన భవలింగాభేదాత్, శర్వలింగాయనమ ఇత్యనేనాచారలింగస్యస్తుతిః క్రియతే, వామాత్రపృధివీతత్వభూతానామాత్మ మాయయా, సృష్టిఃప్రవర్తతేవామాసాశర్వః శివ మూర్తిపఇతి సిద్ధాంతసారావళి వాక్యేన పృధివీతత్వాభిమానిన ఆచార లింగస్యశర్వలింగాభేద ప్రతిపాదనాత్ శివలింగాయనమ ఇతిశివలింగస్య స్తుతిః, అగ్నేశ్చరుద్రరూపత్వా ద్రౌద్ర్యాగ్నేయీతదీశ్వరః, సవైపశుపతీ రుద్రోరౌద్రీతచ్ఛక్తిరిష్యత ఇత్యనేన తేజస్తత్వాభిమాని శివలింగస్య శివ పదస్థానాపన్న రుద్రపదవాచ్యాభేదప్రతీతేః; జ్వాలలింగాయనమఇతి, చర

పబడియె, దివ్యలింగాయనమః అనునది ఆకాశతత్వాధిష్ఠితమగు ప్రసాద లింగముయొక్క స్తవము. ఆకాశమందుండునది గాన దివ్యమను వ్యుత్పత్తిచే నా రెంటికిని భేదములేదు. భవలింగాయనమః అను వచనముచే గురులింగము స్తవింపబడుచున్నది, జ్యేష్ఠా——ఈరితా, జ్యేష్ఠా అనుశక్తి, స్థిత్యుపాదానరూపమగు నదియు, జలమయమగునదియునగు, అట్టి శక్తికి భవుండధిపతి అని చెప్పంబడుటనని జలతత్వాధిష్ఠితుండగు గురులింగమునకును భవలింగమునకును అభేదము చెప్పంబడెను, శర్వ లింగాయనమః అనుటచే, నాచారలింగము స్తవింపబడు, వామా——మూర్తిపః, వామాఅనునది పృధివీతత్వంబు నాశక్తిమాయచే సృష్టిప్రవర్తించు, అట్టిశక్తికధిపుండు శర్వుండని చెప్పంబడునను సిద్ధాంతవాక్యంబుచే, పృధివీతత్వాభిమానియగు నాచారలింగమునకు శర్వలింగంబుతోడ నభేదంబు చెప్పంబడియె, శివలింగాయనమః అని శివలింగముయొక్క స్తుతి, అగ్నే——ఇష్యతే, అగ్ని రుద్రరూపుండు గావున నాగ్నేయీశక్తి రౌద్రీయని చెప్పంబడు, నాశక్తికి నధిపుండు రుద్రుండు యనుటచే తేజస్తత్వాభిమానియగు శివలింగమునకు శివపద స్థానీయమగు రుద్రపదంబుతోడ నభేదము గనుపించు, జ్వాలలింగాయనమః అనుటచే చరలింగముయొక్కస్తుతి, ప్రాణస్య——విశ్రుతః, ప్రాణము కాలరూపంబగు

లింగస్యస్తుతిః, ప్రాణస్యకాలరూపత్వాత్ కాలాశక్తిస్తు వాయవీ,వా
మూర్తిపడుగ్రస్తు సకాలఇతి విశ్రుతఇత్యనేన వాయుతత్త్వాధిష్ఠిత
లింగస్య. ఉగ్రపదవాచ్యజ్వాలలింగాభేద నిశ్చయాత్, పరమలింగాయ
మఇతి. ఆత్మతత్త్వాభిమానినో మహాలింగస్యస్తుతిః. ఆత్మలింగాయ
ఇతికారణ శరీరాధిష్ఠితభావలింగం స్తౌతి, తథాచార్థవాదస్యాగమ
స్తాచారాద్యుపాధిక భేద భిన్నశరీర ధృతలింగవిషయత్వేన సర్వలిం
స్థాపయతీత్యస్య స్థావరలింగ విధాయకత్వే విధ్యర్థవాదయోర్వై
కరణ్యాపత్తిః, కించ. ఉపక్రమోపసంహారావభ్యాసోపూర్వతా ఫ
అర్థవాదోపపత్తీచ లింగంతాత్పర్యనిర్ణయఇతి, షడ్విధతాత్పర్య లిం
నామ్మధ్యే, అసంజాతవిరోధిన ఉపక్రమస్యవేదోవా ప్రాయదర్శనా
వేదోపక్రమాధికరణ న్యాయేనబలవత్త్వేన ఊర్ధ్వలింగాయనమ ఇత్యు
క్రమస్య ప్రాణలింగపరత్వనిశ్చయే, సర్వలింగవాక్యస్యాత దతిరక్తవిష

టవలన వాయుతత్త్వాభిమానియగు నది కాలాశక్తియసంబరగు, వాయుతత్త్వాధిష్ఠి
రుద్రుండు కాలుండని జెప్పంబడు ననుటచే వాయుతత్త్వాధిష్ఠితంబగు చరలింగము
నుగ్రపదవాచ్యమగు జ్వాలలింగముతోడ నభేదమువక్కాణించబడియె, పరమలింగా
మః అని, యాత్మతత్త్వాభిమానియగు మహాలింగముయొక్కస్తుతి, ఆత్మలింగాయ
అని కారణశరీరాధిష్ఠితంబగు భావలింగము స్తవింపబడు చున్నదియు. ఇందుచేత
వాదము, ఆగమములయందు జెప్పంబడు నాచారలింగము మొదలగా నొపాధిక
ముచే వేరువేరగు శరీరధృతలింగమును బోధించునది యగుటచే సర్వలింగస్థాప
అనువచనమునకు స్థావరలింగ విషయత్వమును జెప్పినయడల విధ్యర్థవాదములకు వై
కరణ్యము తటస్థించు, ఇదియునుంగాక, ఉపక్రమ—నిర్ణయే, ఉపక్రమోపస
రంబులును, అభ్యాసంబును, అపూర్వతయు, ఫలంబును, అర్థవాదంబును, ఉప
యు, తాత్పర్య నిర్ణయంబునకు సూచకంబులు, అని యాఱువిధంబులగు తాత్పర్య
గంబులలో నసంజాత విరోధియగు నుపక్రమంబునకు వేదోవా ప్రాయ దర్శనాత్,
వేదోపక్రమాధికరణమందలి న్యాయముచే, బలవంతమైనదగుటచే, ఊర్ధ్వలింగా
మః, అను యుపక్రమమునకు ప్రాణలింగపరత్వము నిశ్చయించబడగా సర్వలిం

కత్వమనుపపన్నమేవ, సర్వలింగవాక్యస్య తగతిరక్తవిషయత్వ ఏవ ప్రక
రణవిరోధఇతి, సిద్ధోత్రప్రాకరిణికార్థానుసారః, ననుఏతత్సోమస్యసూర్య
స్యేతిపూర్వోక్త నమస్కార పరామర్శకైః తచ్ఛబ్దేన సూర్య సోమనమ
స్కారాభిధానా త్ప్రకరణ విచ్ఛేదఇతివాచ్యం, ఉపక్రమోప సంహార
యోశ్శివపరత్వ నిశ్చయేన మధ్యేసోమసూర్య నమస్కారాభిధానే సంద
ర్భవిరోధాపత్త్యా సోమఏకః సహితేష్వృష మేక ఉపాసతఇత్యాతేరివ. ఉమ
యాసహితస్సోమ ఇతివ్యుత్పత్త్యా సూర్యమండలాంతర్వర్తిన సోమస్య
లింగరూపశివస్యే త్యర్థావశ్యం భావాత్ ఉక్తరీత్యా సర్వలింగవాక్య
స్యశరీరధార్య లింగపరత్వే, ఔదుంబరోయూపో భవత్యూర్గ్వాఉదుంబర
ఊర్క్పశవ. ఊర్జైవాస్మా ఊర్జం పశూనాప్నోత్యూర్జో వరుంధాఇత్య
త్రేవ అర్థవాదవైయర్థ్య భీత్యావిధికల్పన మపిసంగచ్ఛతఇతి,

అథాయమష్టమః (౮) ప్రశ్నః, కిమయముపబృంహితః పురాణేన
ఇతి, అస్యాయమాశయః, పురుషబుద్ధీ నామవ్యవస్థి తమర్యాదత్వేనతత్క

స్థాపయతి అను వాక్యమునకు నన్యార్థపరత్వము అయుక్తమేయగు సర్వలింగ వాక్యము
నకు శరీరధృతలింగను కన్న నితగపరత్వము చెప్పినపుడే ప్రకరణ విరోధము తటస్థించు
నని ప్రాకరణికార్థముయొక్క యనుసరణ మీయర్థమునందే సిద్ధించినది, ఓయీ,
ఏతత్సోమస్య సూర్యస్య అని పూర్వోక్తములగు నమస్కారములను, పరామర్శించు నేత
చ్ఛబ్దముచే సూర్యసోమ నమస్కారములు జెప్పంబడుటచే, ప్రకరణ విచ్ఛేదము గలిగె
నని వచించవగదు, ఉపక్రమోప సంహారములయందు శివపరత్వ నిశ్చయము గలుగగా
మధ్యభాగమున సూర్యసోమ నమస్కారముల వచించగా సందర్భవిరోధము తటస్థించు
గావున సోమఏకః అను స్థలమందువలె, ఉమతో సహితుండు సోముండను వ్యుత్పత్తిచే
సూర్యమండలాంతర్వర్తియగు సోముండనగా లింగరూప శివుండను యర్థము యవశ్య
ముగా నంగీకరించదగ్గది గావున జెప్పంబడినరీతిచే సర్వలింగవాక్యమునకు శరీర ధార్య
మగు లింగపరత్వము విషయమై ఔదుంబరో యూపోభవతి అను ప్రదేశమందువలె,
అర్థవాదము వ్యర్థమగునను భీతిచే విధికల్పనంబును సంగతంబగుచున్నయది.

ఇక నెనిమిదవప్రశ్న [౮] ఈయర్థము పురాణముచే యుపబృంహితం బాగునా
యేమి, అనునది, అనగా, పురుషబుద్ధులయొక్క వైశద్యమునకు మేరలేమిగావున వారిచే

ల్పితన్యాయైరర్థవ్యవస్థిత్యసిద్ధేః, బిభేత్యల్పశ్రుతాద్వేదో మామయం
ప్రతరిష్యతి, ఇతిహాసపురాణాభ్యాం వేదార్థముపబృంహయేత్. వే
దార్థో యస్స్వయం జ్ఞాతస్తత్రాజ్ఞానం భవేదపి, ఋషిభిర్నిశ్చితేతస్మిన్
శంకాస్యాన్మహాత్మనా మితివచనాచ్చ. యదిప్రకృత శ్రుత్యర్థస్సమ్య
గ్బృంహితస్తర్హి తస్యాన్నిర్విచికిత్స ఇతి, అస్యాయం ప్రత్యుక్తిసరణిః,
ర్యాస్సంభవదన్యార్థకస్య శ్రుతిలింగాద్యనిర్ణీతార్థకస్యైచయుక్తము
బృంహణగవేషణం, అసంభవదన్యార్థకస్యానయుక్తంమార్గణముపబృం
హణస్య, తథాపికించిదిహ ప్రదర్శ్యతే, లైంగే, యజురప్యాహసర్వ
లింగంస్థాపయతీతిచ, తస్మాద్ధార్యంమహాలింగంపాణిమంత్రేతిమం
త్రః, పాణౌలింగంవినిక్షిప్యదీక్షాకాలేగురుశ్శివం, యేనస్మరతితంమం
త్రంపాణిమంత్రంవదంతిహి, పవిత్రత్వాన్మహేశస్యశివస్యప్రతిపాద
త్. పవిత్రీకరణాత్పుంసాంపవిత్రమితికథ్యతే.అతస్సర్వేషుకాలేషుధా

కల్పింపంబడిన న్యాయములచే యర్థవ్యవస్థ సిద్ధించదు, బిభేతి — మహాత్మనాం, అ
శాస్త్రజ్ఞునిగాంచి వీడు ననుభంగపరచునని వేదము భయమునొందు, అందున నితిహా
పురాణములచే వేదార్థము నుపబృంహింపజేయవలయు, వేదార్థముతనంతట దెలుసుకొ
బడగా నందజ్ఞానము సంభవించేని, ఆయర్థము ఋషులచే నిశ్చయించ బడియె
మహాత్ములకేలాటి సంశయము గలుగనేరదను వచనమువలనను ప్రకృత మంత్రార్థ
బృంహింపబడియేనేని నిస్సంశయంబగు ననియభిప్రాయము, ఇందుకు సమాధా
అర్యులాగా, అన్యార్థ సంభవముగలిగినట్టియు శ్రుతిలింగాదులచే యనిర్ణీతంబగు
ముగలదానికి నుపబృంహణమును, వెదకుటయుక్తము అన్యార్థ మసభవ మైన
నుప బృంహణమును వెదకుట యుక్తము గాదు, ఐనను కొంచెము గనుపరు
బడుచున్నది, లింగపురాణమందు, యజు — ధారయేత్ సర్వలింగగ్ స్థాపయతి
యజుర్వేదంబు పలికె. అందువలన పాణి మంత్రముచే లింగము ధరించదగినది, దీక్షా
లంబున గురువు పాణితలంబున లింగంబునుంచి యేమన నీమంత్రంబును స్మరించు
అందున నీమంత్రము పాణిమంత్రమని వచింతురు, మహేశుండు పవిత్రుండు గావున
శివుని ప్రతిపాదించుట వలనను, పురుషుల పవిత్రులచేయుటవలనను పవిత్రంబని

యేల్లింగముత్తమం, గచ్ఛంస్తిష్ఠన్ స్వపన్ జాగ్రన్నున్మిమిష న్నిమిషన్నపి, శుచిర్వాప్యశుచిర్వాపిలింగంసర్వత్రధారయేత్ ఇత్యుక్తత్వాదస్యోప బృంహణానుసారేణాపిదుశ్ఛేద్యాప్యర్థవ్యవస్థితిః, ఇతి,

అథాయంనవమః (౯) ప్రశ్నః, కిమన్యత్రాపి ప్రతిపాద్యతే, ఇతి, అస్యేదమభిప్రేతం, ఏకయైవశ్రుత్యా ప్రతిపాద్యతే లింగధృతిః, యద్యే నామన్యా అపికాశ్చననిగమగిరః ప్రశంసేయుః తర్హ్యస్యావైదికమూర్ధన్య తాస్యాదితి, అస్యేదంసమాధానం, ఏకయాశ్రుత్యాప్రతి పాదితస్యాపివైది కజనశిరోలాల్యతా సంభవత్యేవ, తథాపికాశ్చన ప్రతిపాద్యంతే,అత్రై) వోపనిషది మంత్రాంతరేణాపితత్సిద్ధిః, నమోబ్రహ్మణే ధారణంమే అస్త్వనిరాకరణంధార యితాభూయాసంకర్ణ యోశ్శ్రుతంమాచ్యోఢ్వం మమాముష్య ఓమితి, అత్ర. ధారయితాభూ యాసమితిసామాన్యతో ధారణంవిధాయ ధార్యంకిమిత్యా కాంక్షాయాంమమాముష్య ఓమితి.

బడు, అందువలన సర్వకార్యంబులయందు నుత్తమంబగు లింగంబును ధరించవలయు, నడ చుచును, నిద్రించుచు, మేల్కనియు, శుచియునశుచియునై అంతటలింగంబునుధరించ వలయు, నని జెప్పంబడుటవలన నీమంత్రమునకు నుపబృంహణము ననుసరించుట చేతను. అర్థవ్యవస్థదుశ్ఛేద్యమగునది.

ఇకతొమ్మిదవప్రశ్న. (౯) ఇక ప్రదేశాంతరమందున జెప్పంబడునా అనునది, అనగా. ఒకశ్రుతిచేగదా. లింగధృతిప్రతిపాదించబడినది. ఈలింగధారణమును ఇతరము లైనకొన్ని శ్రుతివచనంబులు ప్రశంసించెనేని ఈలింగధారణకు వైదికమూర్ధన్యతగలుగు ననియభిప్రాయము, ఇందుకుసమాధానము, ఒకశ్రుతిచేజెప్పంబడినను వైదికజనశిరోలా ల్యతసంభవించును. ఐనను కొన్ని ప్రతిపాదించుచున్నయవి, ఈయుపనిషత్తునందేమంత్రాం తరముచేతను లింగధారణముసిద్ధించు, నమో———ఓం, ఈమంత్రమునందు. ధారయి తాభూయాసం అనిసామాన్యముగా ధారణమువిధించి ధార్యమేదియనునాకాంక్షయందు మమాముష్యఓంఅని ఓంకారవాచ్యమగు శివలింగమునువిధించుటవలననాశివలింగమునక్కే ధారణయందన్వయము, మరియునువేదశాస్త్ర ప్రతిపాద్యమగుటచే కర్ణములయందు నంబడినట్టి. ఓం. ఓంకారపదవాచ్యమగునే శివస్వరూపమగు లింగముగలదో,అట్టిలిం

ఓంకారవాచ్యశివలింగస్యవిధానాత్తస్యైవధారణేన్వయః, తథాచవేదశా
స్త్రప్రతిపాద్యత్వేనకర్ణయోశ్శ్రుతం. ఓం. ఓంకారపదవాచ్యం యచ్ఛి
స్వరూపంలింగంతద్ధారయితా భూయాసమిత్యక్షరార్థః, ఉపబృంహిత
శ్చైతదేవమేవ, నమోస్తుబ్రహ్మణేతుభ్యమాచార్యాయమహాత్మనే, అ
రాకరణంమేస్తు ధారణందేశికోత్తమ, వేదశాస్త్రపురాణేషుప్రసిద్ధం
యోశ్శ్రుతం, అహంధారయితాదేవం భూయాసంసర్వకారణమి
కించ, తైత్తిరీయశాఖాయామేవ, యశ్ఛందసామృషభో విశ్వరూప
దోభ్యోధ్యమృతాత్సంబభూవస మేంద్రో మేధయాస్పృణోతు, అమృ
స్యదేవధారణోభూయాసం శరీరంమే విచర్షణంజిహ్వామేమధుమత్తమ
కర్ణాభ్యాంభూరివిశ్రువం, బ్రహ్మణఃకోశోసిమేధయాపిహితః, శ్రుతం
గోపాయ, ఇతిమంత్రేణాపి తదేవసిధ్యతి, దేవధారణోభూయాసమి
త్రదేవశబ్దస్య, తందేవతానాం పరమంచదైవతమితి, తస్మాద్దేవ

గనుధరించినవాడనగుదునని యక్షరార్థము, ఇదియిటులనేయుపబృంహితంబా
నమోస్తు———కారణం, పరమేశ్వరునికొరకును. ఆచార్యుండవగునీకొరకును నమ
రము, నిరాకరణవర్జితంబుగా ధారణనాకుయగుంగాక, వేదశాస్త్ర పురాణ
యందు ప్రసిద్ధంబైకర్ణములయందు వినంబడునట్టిసర్వకారణంబైన దేవునినేను ధరించి
గాకయని జెప్పంబడియె.

మఱియును. తైత్తిరీయశాఖయందే, యః———గోపాయ, అనుమంత్రము
ఆలింగధారణమే సిద్ధించుచున్నయది, దేవధారణోభూయాసం అనుచోట దేవ
నకు తందేవతానాంపరమంచ దైవతం. అనుచోటను. తస్మాద్దేవశ్శిస్సృతః అని
పరమశివునియందే ప్రయోగముగనుపించుటవలనను. దేవతాంతరధారణవిధాయక
ప్రమాణము లేకుండుటవలనను. అటులనాచారము లేకుండుటవలనను. ధారణశబ్దమ
రిల్యుడంతముగావున. దేవంధరతిఅను యర్థముసిద్ధించగా అమృతస్య. మోక్షమ
దేవధారణః. లింగమునుధరించినవాడ నెందుననగుదునో అందువలన. ఇంద్రః. నిగ్రహా
హ సమర్థుండును లింగరూపుండునగు శివుండు. మా. నను. మేధయా. ప్రజ్ఞ
ణోతు. సం[illegible]

స్స్మృత ఇతిచపరమశివే ప్రయోగదర్శనాత్, దేవతాంతరధారణవిధాయకప్రమాణాభావాచ్చ, ధారణశబ్దస్య కర్తరిల్యుడంతత్వేన, దేవంధరతీత్యర్థేసతి, అమృతస్యమోక్షార్థం దేవ ధారణోలింగధారణోయతో భూయాసం, అతఇంద్రః నిగ్రహానుగ్రహసమర్థః సలింగరూపశ్శివః, మామాంమేధయాస్పృణోతు సంతోషయత్వితియోజనా, అత్రేదంవిచార్యతే, యశ్ఛందసామృషభోవిశ్వరూప ఇత్యయమనువాద ఇత్యభ్యుపేతవ్యం, యచ్ఛబ్దోపబంధాత్ తస్యచపురోవాద సాపేక్షత్వేన, తస్యాశ్శిఖాయామధ్యేపరమాత్మా వ్యవస్థితఇత్యేవం నారాయణోపనిషద్వాక్యమిహపురోవాదః, తత్రచపద్మకోశ ప్రతీకాశమిత్యాదినా హృదయంనిరూప్యతస్యాంతేసుషిరమితితదంతర్వర్తి వహ్నిశిఖాధిష్ఠితపరమాత్మనః ప్రదర్శితత్వేనతథావిధమాత్మానంయశ్ఛందసామృషభ ఇత్యనేన అనూద్య దేవధారణోభూయాసమితి విధీయతే, తథాచ, దేవధారణో దేవస్యశిఖామధ్యవర్తిపరమాత్మనః ధారణోంతర్ధారణోభూయాసమిత్యర్థేసతి నలింగ

ఇందిట్లువిచారించబడుచున్నయది, యచ్ఛబ్దసంబంధమువలన యశ్ఛందసామృషభోవిశ్వరూపః అనునదియనువాదమని యంగీకరించదగినది. ఆయనువాదము పురోవాదసాపేక్షమగు శబ్దముచే, తస్యాశ్శిఖాయా మధ్యేపరమాత్మా వ్యవస్థితః అనునారాయణోపనిషద్వాక్యమిచట పురోవాదము, అందు. పద్మకోశప్రతీకాశం అని మొదలుగా హృదయమును నిరూపించి తస్యాంతేసుషిరం అనిపద్మకోశాంతర్వర్తియగు వహ్నిశిఖనధిష్ఠించి యుండుపరమాత్మ గనుపరచంబడుటచే, అట్టియాపరమాత్మను యశ్ఛందసామృషభః అనుమంత్రముచేయనూదించి దేవధారణోభూయాసం అనివిధించుచున్నది.అదియును. దేవధారణః. అంతర్ధారణగలవాడనగుదునని యర్థముజెప్పంబడగా లింగధారణముసిద్ధించనేరదు, ఇదియునుంగాక, ఇచటవిశ్వరూపఃఅని బ్రహ్మ లింగమును గనుపరచుటచే బ్రహ్మణఃకోశోసిఅని నిరుపదమగు బ్రహ్మపదప్రయోగముచేపరమాత్మకేయంతద్ధారణము ప్రసక్తించేననగానటులగానేరదు, ఈమంత్రమందు, దేవధారణోభూయాసమనుచోట దేవస్యపరమాత్మయొక్క ధారణః అంతరనుసంధానము. అనగా. ఉపాసనమనిఫలితార్థము. ఇట్లుతస్యాశ్శిఖాయామధ్యే అనిపురోవాదప్రాప్తమగు దహరంవిషా

ధారణసిద్ధిః, కించాత్రవిశ్వరూప ఇతి బ్రహ్మలింగ ప్రదర్శనేన బ్రహ్మణః
శోఽసీతి నిరుపపద బ్రహ్మపద ప్రయోగేనచ పరమాత్మన ఏవ అంతర్ధారణ
తీత్యేచ్చేతి చేన్నైవం, త్వన్మతే దేవ ధారణో భూయాసమిత్యత్ర దేవ స్య
రమాత్మనః ధారణోఽంతరనుసంధానం ఉపాసనమితి ఫలితం, తథాచ,
స్యాక్షిఖాయామధ్యే పరమాత్మా వ్యవస్థిత ఇత్యేతత్పురోవాదప్రాప్తస్య
హారం విపాపం పరవేశ్మభూత మిత్యాదిచాపురోవాదత ఏవ అంతరుపా
నావిషయత్వవిధానేన తస్యైవ దేవ ధారణో భూయాసమిత్యత్రాపివి
యత్వాంగీకారే పురోవాదప్రాప్తార్థసిద్ధిర్న స్యాత్, నహిపురోవాదప్రా
ప్తమనూద్య తదప్రాప్తం కించిద్విధాతుం ప్రవృత్తం వాక్యం తదప్రా
మేవార్థం విధాయ సాఫల్యం లభతే, నచాత్ర తస్యాశ్శిఖాయామధ్య ఇతి
రోవాదతోఽంతరుపాస్యత్వేన ప్రాప్తమేవ పరమాత్మానమనూద్య అమృత
త్యనేన మోక్షరూపఫలం విధీయత ఇతి వాచ్యం తస్యాపి బ్రహ్మణస్సాయు
గ్ంసలోకతామాప్నోతీతి పురోవాదత ఏవ ప్రాప్తత్వేన తదప్రాప్తత్వా
వాత్, అథ భవన్మతేపి దేవధారణో భూయాసమిత్యత్ర స్థూలాంగలింగధా
విధానే పురోవాదవిరుద్ధార్థవిధానం స్యాదితి చేన్నైవం, నహియశ్ఛంద

పం అని మొదలగు పురోవాదమువలననే. యంతరుపాసనావిషయత్వము విధింపబడ
చే ఆయంతరోపాసనా విషయత్వమునకే దేవధారణో భూయాసం అనుచోటను
యత్వమునంగీకరించినయెడల ననువాదమనంపు పురోవాదము చేతనప్రాప్తమగు య
ధానమ్ముగలుగకుండేని పురోవాదప్రాప్తమునమాదించి దానిచేనప్రాప్తమగు సిద్ధా
విధించుటకు ప్రవర్తించినవాక్యముపురోవాదప్రాప్తమగు నర్థమునువిధించియెట్లు సా
ల్యమును జెందును, నిక ఇచటతస్యాశ్శిఖాయామధ్యే అనిపురోవాదమువలన నంతరుపా
ప్యుగా ప్రాప్తుండగు పరమాత్మననూదించి అమృతస్య అనుపదముచే మోక్షరూపఫల
విధించబడునని జెప్పందగదు, ఆమోక్షరూపమగు ఫలంబును బ్రహ్మణస్సాయుజ్యగ్ం
లోకతామాప్నోతి అనుపురోవాదమువలననే ప్రాప్తమగుటచే పురోవాదాప్రాప్తమ
గాకుండెగదా, ఇక నీమతంబున దేవధారణో అనుచోట స్థూలాంగమనకులింగధా
విధించబడగా, పురోవాదమునకు విరుద్ధమగు నర్థవిధానము తటసించు ననందగదు

వృషభోవిశ్వరూప ఇత్యేస్యతస్యాశ్శిఖాయామధ్యే ఇత్యయమేవపురో వాద ఇతినియమః పరంతుసర్వలింగగ్ స్థాపయతీత్యయమేవపురోవాదః తత్రాప్తమేవస్థూలాంగ లింగధారణ మనూద్యప్రకృతేఅమృతస్యేత్యనే నతదప్రాప్తమోక్షరూప ఫలంవిధీయతే.

అన్యథావాక్యమే వేదంవ్యర్థంస్యాత్, నచేష్టాపత్తిః పూర్వతం త్రేద్విత్వవిధాయక వైయర్థ్య పరిహారాయ పంచావత్త్యేవవపాకార్యే త్యత్ర. లక్షణాం స్వీకృత్యవైయర్థ్య పరిహారఃకృతః, ఇహతులక్షణాం వినైవదేవధారణో భూయాసమిత్యత్ర బహిర్లింగధారణే మోక్షరూప ఫలవిధానేన సామంజస్యకరణేకోభారఇతి, నచసర్వలింగవాక్యేనాన్యథా సిద్ధిరపి. సామాన్యేనవిశేషఫల విధానస్యాన్యథాసిద్ధ్యయోగాత్, కించా స్యశరీరధృత లింగధారణవిధాయకత్వే శరీరంమేవిచర్షణం. జిహ్వామే మధుమత్తమా. కర్ణాభ్యాంభూరివిశ్రువమితి బహిఃపదార్థేషు విశేషఫల విధానమపి సార్థకంభవతి, రుద్రోభూత్వాయజేద్రుద్రంనా రుద్రోరుద్ర

శ్ఛందసామృషభోవిశ్వరూపః అనువచనమునకు తస్యాశ్శిఖాయామధ్యేఅనునీమంత్రమే పురోవాదమనినియమము లేదు. ఇకను సర్వలింగగ్ స్థాపయతి అనునదే పురోవాదను,అట్టి పురోవాదముచే ప్రాప్తమగు స్థూలాంగలింగధారణమున నూదించిప్రకృతంబున అమృ తస్యఅనుపదముచే మోక్షరూపమగు ఫలమువిధింపబడుచున్నయది, లేకున్న నీవాక్యమే వ్యర్థంబగు, ఇకనిష్టమేతటస్థించెననదగదు. పూర్వతంత్రంబునద్విత్వవిధాయకంబగు వా క్యముయొక్క వైయర్థ్యమునుపరిహరించుటకై పంచావత్తైవపాకార్యా అనుచోట లక్షణనుస్వీకరించి వైయర్థ్యముపరిహారము జేయఁబడినది,ఇచటలక్షణనువిడనియే,దేవధా రణోభూయాసమనుచోట బహిర్లింగధారణమునందు, మోక్షరూప ఫలవిధానముచే సామంజస్యమును జేయుటయందు యేమిభారము, సర్వలింగవాక్యముచేత నన్యథాసిద్ధి యు లేదు సామాన్యముచే విశేషఫలవిధానమునకు నన్యథా సిద్ధియుండదుగదా, ఇదియు నుంగాక ఈవచనమునకు శరీరధృతమగులింగధారణవిధాయకత్వమును జెప్పగా శరీరమ్మే విచర్షణం. జిహ్వామేమధుమత్తమా, కర్ణాభ్యాం భూరివిశ్రువం అను బహిఃపదార్థంబుల యందు విశేషఫలవిధానంబును సార్థకంబగుచున్నయది, రుద్రో====సంశయః, రుద్రుం డైరుద్రుని యజించవలయును, రుద్రుండుగాక రుద్రునియజించదగదు, ప్రాణలింగాంగను

మర్పయేత్. ప్రాణలింగాంగ సంబంధీసరుద్రోనాత్రసంశయఇతి. శం
సంహితావచనేన లింగసంబంధాదేవ శివాభేదసిద్ధ్యాశరీర స్యోత్కృష్ట
సిద్ధేః. ఇష్టలింగప్రకృతిక గురులింగస్య జలతత్త్వాభిమానినో జిహ్వాగ్ర
ర్తిత్వేన. మధుమత్తమత్వప్రాప్తేః, భావలింగప్రకృతిక ప్రసాదలింగస్యా
కాశతత్త్వాభిమానినః శ్రోత్రవర్తిత్వేన భూరిశ్రవస్త్వసిద్ధేశ్చేతి,

కించసకలవేదశిఖామణౌరుద్రైకాదశిన్యాం,యాతేరుద్రశివా
తనూరఘోరాపాపకాశినీతి శ్రుతిరపి, రుద్రః, రుద్ధిసంసారజందుఃఖం
ద్రావయతియః ప్రభుః. రుద్రఇత్యుచ్యతే సద్భిరితివాయూక్తేః, రుద్రః
సంసారమోచకః. అవ్యాజకృపానిధిరితియావత్ రుణద్ధీతిరుత్ క్విబంత
బ్దః ప్రాహాసంసారేజీవం రుంధత్ అజ్ఞానం అతఏవపురాణం, రుద్దుఃఖం
దుఃఖహేతుర్వా ఇతి. తద్ద్రావయతీతిరుద్రః, అథవా. అరున్మఖాన్మ
త్యాదారుచ్ఛబ్దస్యశబ్దపరత్వదర్శనాత్,రుద్రఃశబ్దసామాన్యంస్వవశేకుర్వ
న్రోదేర్ణిఃలుక్చేతి. అంతకాలేరోదయతీతివాతథావిధః, అన్యదర్ధజాతం

బంధియగువాఁడు రుద్రుండనుశంకరసంహితా వచనముచే లింగసంబంధమువలననే శి
భేదము సిద్ధించుటచే శరీరంబునకు నుత్కర్షసిద్ధించు, జలతత్త్వాభిమానియగు నిష్టలిం
ప్రకృతికమైన గురులింగముజిహ్వాగ్రవర్తియగుటచే మధుమత్తమత్వము ప్రాప్తించు
శతత్త్వాభిమానియు, భావలింగప్రకృతికమునగు ప్రసాదలింగము శ్రోత్రవర్తియగుట
భూరిశ్రవస్త్వంబును సిద్ధించు.

మఱియును సకలవేదశిఖామణియగు రుద్రైకాదశినియందు, యాతే==కా
అనుశ్రుతియును, రుద్రః, రుద్ధి==సద్భిః, రుత్. అనగాసంసారజమగు దుఃఖము, దా
ద్రవింపజేయువాఁడుగావున సజ్జనులచే రుద్రుండని జెప్పంబడునను వాయూక్తివలన సం
సారమోచకుండు, అవ్యాజకృపానిధియని యభిప్రాయము, నిరోధించునది గాన
రుత్. అని జెప్పంబడుక్విబంతశబ్దము సంసారంబున జీవునినిరోధించు యజ్ఞానముచెప్ప
గావుననే పురాణంబును, రుద్దుఃఖందుఃఖహేతుర్వా, దుఃఖముగాని దుఃఖహేతువుగాని
రుత్. అని జెప్పంబడు, దాని ద్రవింపజేయువాఁడు రుద్రుండు, లేకున్న అరున్మఖాన్మ
ఇత్యాదిప్రదేశములయందు రుచ్ఛబ్దమునకు శబ్దపరత్వము గనుపించుటవలన, రుద్రః శబ్ద
సామాన్యమును స్వవశముచేసికొనువాఁడు అనియర్థము, రోదేర్ణిలుక్చ అను సూత్రము

థాసంభవమను సంధేయం, హేరుద్రపరమశివ. అఘోరాశాంతాకా రాశివా సర్వమంగళప్రదాయాతే తవతనూః లింగరూపశరీరం. సాఽపా పకాశినీలింగరూపశరీరా వచ్ఛిన్నశ్శివశ్శమదమాదిసంపన్నభక్తగాత్రేధా ర్యఇతిపర్యవసితోర్థః, లింగంశివాతనూః ప్రోక్తామూర్తిర్ఘోరతనూస్స్మృ తా, అపాపేషుభక్తేషుత యోర్మధ్యేశివాతనూః, కాశతేపరమేశస్య శిష్టాస్తేలింగధారిణః ఇతిశివపురాణే, తన్వోర్లింగరూప శరీరపరత్వేనైవో పబృంహితత్వాన్నశంకాకళంకః.

కించ పవిత్రంతేవితతం బ్రహ్మణస్పతే. ప్రభుర్గాత్రాణిపర్యేషివి శ్వతః. అతప్తతనూర్నతదామోఅశ్నుతేశ్రుతాస ఇద్వహంతస్తత్సమా సాసతేఇతి, అత్రబ్రహ్మశబ్దేన లింగముచ్యతే, లీనమర్థంగమయతీతివ్యు త్పత్త్యా తదధికరణత్వాత్తద్వ్యపదేశః, తల్లింగంబ్రహ్మశాశ్వతం. లిం గంబ్రహ్మసనాతనమిత్యభియుక్తవ్యవహారాత్, తస్యపతిః. అధిష్ఠాతా

అంతకాలమున రోదింపజేయువాడుగావున రుద్రుండనంబరగు. ఇతరంబగునర్థజాతము సంభవముననుసరించి యనుసంధించదగినది, హెరుద్ర. ఓపరమశివుడా. అఘోరా. శాంతాకారమును. శివా. సర్వమంగళప్రదమగు యా. ఏతే నీయొక్కతనూః లింగ రూపశరీరముగలదో. సా. ఆశరీరము. అపాపకాశినీ. లింగరూపశరీరా వచ్ఛిన్నుండగు శివుండు శమదమాదిసంపన్నులగు భక్తులయొక్కగాత్రంబులయందు ధరించదగిన దానని యర్థముపర్యవసించినది, లింగం———ధారిణః, లింగముశివాతనువుఅనియుమూర్తిఘోరా తనువుఅనియు జెప్పంబడు, అట్టితనువు, అపాపులగుభక్తులయందు ప్రకాశించు. అందువల నలింగధారులుశిష్టులను శివపురాణంబున తనూశబ్దము లింగరూపశరీరపరముగానే యుప బృంహింపబడుటను శంకాకళంక మెద్దియు లేదు,

ఇదియునుంగాక, పవిత్రం———సమాసతే, అనియిచటబ్రహ్మశబ్దముచే లింగము జెప్పంబడు, లీనంఅర్థమును గమయతి తెలియజేయునను వ్యుత్పత్తిచే అందుకధికరణము గావుననట్లు వ్యవహారము, తల్లింగంబ్రహ్మశాశ్వతం, లింగంబ్రహ్మసనాతనంఅని యభి యుక్తవ్యవహారమున్నుగలదు, ఆలింగమునకుపతి యధిష్ఠాత. అదియే శరీరముగా గలిగి యుండువాడనియర్థము. తత్, అనియధ్యాహారము, పవిత్రపదవిశేషపదములకు లింగా

తచ్ఛరీరకస్సన్ తత్రస్థితఇత్యర్థః, తదిత్యధ్యాహారః, పవిత్రపదవితత
దయోర్లింగార్థకత్వే కోశాద్యభావేన. వృద్ధప్రయోగాభావాచ్చ. వి
షణవిశేష్యభావాసంభవేన విశేషణద్వయాన్వయానుపపత్త్యావిశేష్య
చకతత్పదాధ్యాహారావశ్యంభావాత్, పవిత్రంతద్ధివిఖ్యాతమితివక్ష్యమాణ
పబృంహణస్య మంత్రేతత్పదాధ్యాహారవాచకత్వాచ్చ, తథాహి,బ్రహ్మ
ణస్పతే. లింగరూపశరీరావచ్ఛేదేనశరీరభావేనాధిష్ఠితపరమశివతే, తే
తత్. బ్రహ్మపదవాచ్యం. లింగరూపశరీరంపవిత్రం ఉక్తరీత్యాశుచి
లేప్యశుచికాలేపిధర్తుంయోగ్యం వితతంఇష్టాదిభేదేనభక్తశరీరాదిభే
నవాబహువిధం. ప్రభుఃనిగ్రహానుగ్రహసమర్థః త్వంవిశ్వతస్సమస్తా
సార్వవిభక్తికస్తసిల్, గాత్రాణిభక్తశరీరాణిపర్యేషివ్యాప్నోషీత్యర్థః.న
బ్రహ్మణస్పత ఇత్యత్ర బ్రహ్మపదేన స్థావరలింగముచ్యతే. తతశ్చ హేబ్ర
హ్మణస్పతే శరీరభావేనస్థావరలింగాధిష్ఠితపరమశివతే బ్రహ్మపదవా
చ్యం.లింగం.అధ్వశోధనాదినాసంస్కృతత్వేనపరిశుద్ధం,వితతంస్వయం

ర్థకత్వము జెప్పుటకుకోశను లేకుండుటవలనను వృద్ధప్రయోగము లేకుండుటవలనను వి
షణ విశేష్య భావను అసంభవనుగావునను విశేష
ద్వయమునకు అన్వయము అనుపపన్నమైనది గావునను, విశేష్యవాచకమగు తత్పద
యొక్క యధ్యాహారమవశ్య మంగీకరించదగినది. పవిత్రంతద్ధివిఖ్యాతం అనిజెప్పంబో
నుపబృంహణము. మంత్రమునందలి తత్పదాధ్యాహారము ననుసరించి హేబ్రహ్మణస్పతే
లింగరూపశరీరవైశిష్ట్యమున నధిష్ఠించిన. యోపరమశివుడా, తేనీయొక్క.తత్, బ్రహ్మ
పదవాచ్యమగు, లింగరూపశరీరను. పవిత్రంజెప్పంబడినమార్గమున శుచికాలమందునను
అశుచికాలమందునను ధరించనర్హమైనది, వితతం ఇష్టాదిభేదముచేగాని లేక భక్తశరీ
రాదిభేదముచేగాని బహువిధమైనదియునగు, ప్రభుః నిగ్రహానుగ్రహసమర్థుండవగు నీవు
విశ్వతః సమస్తములగు గాత్రాణి భక్తశరీరములను పర్యేషి వ్యాపించుచున్నాడవని
యర్థము.

ఓయీ బ్రహ్మణస్పతే. అనుచోట బ్రహ్మపదముచే స్థావరలింగము జెప్పంబడును
అందువలన హేబ్రహ్మణస్పతే. శరీరభావముచే స్థావరలింగము నధిష్ఠించిన యోపరమ

క్తేంపురుషకృతాది భేదేనానావిధ మిత్యర్థః కిం షట్స్యాదితిచేన్నైవం, స్థావరలింగస్య శరీర ధారణాసంభవత్వేన ప్రాగుక్తార్థకస్య గాత్రాణిపర్యేషి విశ్వత ఇత్యన్వయాపత్తేః, నచతస్యాప్యపరిచ్ఛిన్న స్వరూపేణభక్త శరీరసంబంధోస్తీతివాచ్యం, తర్హ్యపరిచ్ఛిన్నత్వేన బ్రహ్మణః విశ్వవ్యాపిత్వస్యైవవక్తవ్యత్వేనభక్తగాత్రమాత్రసంబంధకథనే ప్రయోజనాభావాత్ నను పవిత్రంత ఇత్యేతన్మంత్రస్య సోమేద శాపవిత్రానుమంత్రణే వినియుక్తత్వేనకథం లింగధారణపరత్వం, యత్రయత్ర వినియుక్తం తస్యతత్పరత్వమేవ సంధ్యావందన కాలీనతత్తద్దేవతోపస్థాన వినియుక్త మిత్రస్యేత్యాది మంత్రాణాంతత్తద్దేవతాపరత్వవదితి, కించ, సోమప్రకరణపఠిత స్యాస్యలింగధారణపరత్వే ప్రకరణవిరోధశ్చేతి చేత్తదప్యసారం, వినియోగమాత్రస్యపూర్వోదాహృతప్రయోగావగమితబ్రహ్మపద లింగపరత్వభంజకత్వాయోగాత్, అస్తివాన్యపగానామపి మంత్రాణామన్యత్రవిని

శివుడా. నీ, నీయొక్క బ్రహ్మపదవాచ్యమగు లింగము అధ్వాశోధనాదులచే సంస్కరించబడినదిగావున పరిశుద్ధమగునది యయి, వితతం స్వయంవ్యక్తము అక్షము. పురుషకృతము మొదలైన భేదములచే నానావిధమైనదని యర్థము. ఎందుకు జెప్పందగదంటివేని అట్లుగాదేదు. స్థావరలింగమునకు శరీరధారణ యసంభవమైనది గావున గాత్రాణి పర్యేషి విశ్వతః, సమస్త భక్తగాత్రంబులను వ్యాపించుచున్నాడనను అర్థమునకు యన్వయము తటస్థించదుగదా.

ఇకనా స్థావరలింగమునకును అపరిచ్ఛిన్న స్వరూపముచే భక్తశరీరసంబంధముగలదని జెప్పందగదు, అపరిచ్ఛిన్నమగుటచే బ్రహ్మమునకు విశ్వవ్యాపిత్వము జెప్పందగినదగుటచే, భక్తగాత్రమాత్ర సంబంధమును జెప్పుటయందు ప్రయోజనము లేదుగదా.

పవిత్రంతే అను మంత్రము, సోమమునందు దశాపవిత్రానుమంత్రణమున వినియుక్తమగుటచే లింగధారణపరంబెట్లగును ఎచ్చట వినియుక్తంబో యొకయదానికితత్పరత్వం బేగలుగు. సంధ్యావందనకాలీనములగు నాయా దేవతోపస్థానంబులయందు, వినియుక్తములగు మిత్రస్య అను మొదలగు మంత్రములకు నాయా దేవతాపరత్వము వలె యూహించదగినదిగదా, ఇదిగాక, సోమప్రకరణపఠితమగు నీమంత్రమునకు లింగధా

యోగః- అగ్నిర్మూర్ధాదివఃకకు దిత్యాదిమంత్రాణాంవాచక శ్రుతిబ
లదగ్న్యాదిపరాణామేవ, గ్రహయజ్ఞేభౌమాది పూజాయాం వినియో
దర్శనాత్, యజేత్పురుషసూక్తేన ధనదంవిశ్వరూపి ణమితిదేవతాంత
పరస్యాపిపురుషసూక్తస్యధనదయజనే వినియోగదర్శనాచ్చ, యద్యత్ర
నియుక్తమితినియమస్తు. ప్రకృతార్థవాచకపద ఘటితమంత్రవినియోగ
లఏవ, నహిపవిత్రశబ్దస్యదశాపవిత్రార్థకత్వే కించిన్నియామకమస్తి,
స్యాభిధాయకశ్రుతి ఘటితవినియోగస్థలే ప్రకృతప్రకాశనం కథమితిచే
కదాచన స్తరీరసి నేంద్రసశ్చసి దాశుషేతీంద్రదేవతా కస్యమంత్రస్య
ఐంద్ర్యాగార్హపత్యము పతిష్ఠత ఇతిగార్హపత్యోప స్థానవినియో
మంత్రస్యాభిధాన శ్రుతిప్రాప్తేంద్రపరత్వంనహీయతే, ప్రకృతప్రకాశన
తు లక్షణాదినా భవతీత్యైంద్ర్యధికరణన్యాయేనా వగంతవ్యమితి, య
దుక్తంప్రకరణవిరోధ ఇతితదపిన, సోమఃపవతేర్జనితామతీనాంజనితా

రణపరత్వము జెప్పంబడగా ప్రకరణవిరోధం బనియు. ఎద్ది జెప్పంబడెనో. అదియు
అయుక్తము, వినియోగమాత్రమునకుపూర్వము నుదాహరింపబడిన ప్రయోగములచే
యంబడిన బ్రహ్మపదముయొక్క లింగపరత్వమునకు భంజకత్వము యుక్తముగామగ
అన్యపరంబులగు మంత్రంబులకును. వేరొకచో వినియోగమున్నాగలదు, అగ్నిర్మూ
దివఃకకుత్ ఈమొదలగు మంత్రములకు వాచకశ్రుతిబలంబున - నగ్న్యాది పరంబుల
వానికే గ్రహయజ్ఞంబున భౌమాదిపూజలయందు వినియోగము, గనుపించుచున్నయది
యజేత్===రూపిణం, పురుషసూక్తముచే విశ్వరూపుండగు ధనదుని యజించవలయు
నని దేవతాంతర పరమగునట్టిదైనను పురుషసూక్తమునకు కుబేరపూజయందు వినియో
ము గనుపించుచున్నయది, ఎద్ది - యెచట వినియోగించబడియెనో అను నియమంబు
ప్రకృతార్థవాచకమగు పదముచే ఘటితమగు మంత్రముయొక్క వినియోగస్థలమం
యగు, ప్రకృతార్థప్రకాశక మెటులనంటివేని, కదాచన===దాశుషే - అని ఇంద్ర
దేవతాకమగు మంత్రమునకు. ఐంద్ర్యగార్హపత్యముపతిష్ఠతే అని, గార్హపత్యో
పస్థానమున వినియోగముగలుగగా - మంత్రమునకు - అభిధానశ్రుతిచే ప్రాప్తమగు
నింద్రపరత్వము, పోనేరదు, ప్రకృతార్థప్రకాశనము లక్షణాదులచే యగునని ఐంద్రి

వోజనితాపృథివ్యాః, జనితాసూర్యస్యజనితేంద్రస్య జనితోతవిష్ణో, రిత్యత్రజడీభూతసోమలతాయాం నారాయణాది జనకత్వాసంభవేన, ఉమయాసహితస్సోమ ఇతిసోమపదశ్లేషమహిమ్నా శివస్యాపిప్రసక్తత్వమాదాయతత్సిద్ధిరితి. భాష్యకారైస్సిద్ధాంతితత్వేన లింగధారణప్రకరణస్యాపిసోమప్రకరణత్వేనవిరోధాభావాత్ కించ. అయంసోమః కపర్దిన ఇతిశ్రుత్యాసోమయాగస్య. ఉత్పత్తివిశిష్ట శివసంబంధ బోధనేనరుద్ర ఆహుతఇతిశ్రుత్యా. సోమపదస్థానేరుద్రపద ప్రక్షేపేణసోమయాగస్య రుద్రతాదాత్మ్యబోధనేన, అహంనాసర్వహ విషాంభోక్తాచైవఫలప్రదః, సర్వదేవతనుర్భూత్వాసర్వాత్మాసర్వసంస్థితఇతి, కూర్మపురాణే, శివవచనేనశివస్యసర్వహవిర్భోక్తృత్వకర్మఫల ప్రదత్వప్రతిపాదనేవ సోమయాగస్యరుద్రదేవతాకత్వనిశ్చయాత్! తత్ప్రకరణపఠితస్యాప్యస్య మంత్రస్యలింగధారణ పరత్వే. ప్రకరణవిరోధాభావాచ్చ,

---

ధికరణమున జెప్పంబడిన న్యాయముచే తెలియవలయు, ప్రకరణవిరోధమని యెద్ది జెప్పంబడెనో, అదియును యుక్తముగాదు, సోమః.——విష్ణోః, అనుచోట. జడీభూతంబైన సోమలతకు నారాయణాది జనకత్వము. అసంభవముగావున సోమపదమందలి శ్లేషమహిమచే శివునకు ప్రసక్తినిగ్రహించి ముఖ్యార్థసిద్ధియని భాష్యకారులచే సిద్ధాంతిత మగుటచే, లింగధారణ ప్రకరణంబును సోమప్రకరణము గావున విరోధములేదు, ఇదియునుంగాక- అయంసోమః కపర్దినే అను శ్రుతిచే సోమయాగము. ఉత్పత్తివిశిష్టమగు శివసంబంధమును బోధించుటచే, రుద్ర ఆహుత అను శ్రుతిచేత, సోమపదస్థానమందు రుద్రపదము నుంచుటచేతను - అహం.——సంస్థితః, ఏను సర్వహవిస్సులను భుజించువాడనై ఫలప్రదుండనగుచు సర్వదేవ శరీరుండనై సర్వాత్మనై యంతట నుండువనని కూర్మపురాణమునందు శివవచనముచేత శివునకు సర్వహవిర్భోక్తృత్వము సకర్మఫలప్రదత్వమును ప్రతిపాదించుటచేతను, సోమయాగము రుద్రదేవతాకమని నిశ్చయించుటవలన ఆప్రకరణము నవిధించబడిన యీలింగమునకు లింగధారణ పరత్వమును వచించగా. ప్రకరణ విరోధంబును లేదు, ఓయీ. జెప్పంబడినరీతిచే ప్రకరణాది విరోధము లేకుండక నిమ్మొ, ఐనను, పవిత్రంతే అనుమంత్రమునందు. లిఙ్గాదులు లేకుండుటచే విధిసంభవించు

నన్వాస్తాంతావదుక్త రీత్యాప్రకరణాద్యవిరోధః, తథాపి పవిత్రఇత్యేతన్మంత్రలిఙ్గాద్వ్యభావేన్నవిధి సంభవః, నవావిధిప్రయోజకరూపసంపత్తిః, ఏతన్మంత్రవిహిత లింగధారణస్యతత్పావిత్ర్యస్యచ సర్వలిఙ్గస్థాపయతీతివిధి ప్రాప్తత్వేన అన్యథాసిద్ధత్వాదితి చేన్నైవం, తత్పవిత్రంతల్లింగంధార్యంశైవమనామయమితివక్ష్యమాణోపబృంహణానురోధేన ప్రసూర్గాత్రాణిపర్యేషివిశ్వత ఇతిమంత్రలింగేనచ, తల్లింగధార్యమితికల్పితుంశక్యత్వాత్ యదప్యన్యథాసిద్ధత్వేనవిధి ప్రయోజకరూపంనాస్తీతి ప్రాచీనగ్రంథేనోక్తంతదప్యయుక్తం, శాఖాభేదాత్ స్వశాఖాంతరేవిహితకర్మణాం శాఖాంతరేణాన్యథా సిద్ధిసంభవః, తథాసతియజుశ్శాఖావిహిత కర్మణామేవకేషాంచిదృగ్వేదవిహితత్వేన విధాయకవాక్యానాం ప్రవర్తకత్వానుపపత్తేరిత్యలంప్రసక్తానుప్రసక్త

నేరదు, విధిప్రయోజకరూప సంపత్తియును లేదు, ఈమంత్రంబున విధించబడిన లింగధారణంబును తత్కృతంబగు పావిత్ర్యంబును, సర్వలింగగ్గ్స్థాపయతి అనువిధిచే ప్రాప్తమగుటచేత నన్యథా సిద్ధముగదా యంటివేని కానేరదు, అందువలన పవిత్రమగు లింగమును ధరించవలయుననుయుపబృంహణమననుసరించి భక్తశరీరంబులనంతయు వ్యాపించుచున్నాడనను మంత్రలింగముచేతను ఆలింగము ధరించదగినదనికల్పించుటశక్యముగాన ఎటులనను. అన్యథా సిద్ధముగుటచే విధిప్రయోజక రూపము లేదని ప్రాచీనగ్రంథమందు చెప్పబడినది, అదియుక్తముగాదు, శాఖాభేదముగలదుగదా, శాఖాంతరముచే విధించబడిన కర్మలకు శాఖాంతరముచే, అన్యథా సిద్ధిసంభవము లేదు, యజుశ్శాఖయందు విధింపబడినకర్మలె కొన్ని ఋగ్వేదమున విధింపబడినవిగావున. యాకర్మంబులను విధించువాక్యములకు ప్రవర్తకత్వము అనుపపన్నముగదాయని ప్రసంగానుప్రసంగముచేసి చాలు

ఇట్లు పవిత్రంతే అని యారంభించి పర్యేషి విశ్వతః అనుపర్యంతము, లింగధారణమును తత్కృతమగు పావిత్ర్యమునువిధించి. అనేకశ్రుతి విహితత్వమునందు. ఈలింగధారణకు అత్యంతాభ్యర్హితమగు ఫలము లేదు గావున లింగధారణము చేయదగదని కొంతమంది జనుల యాశాపిశాచిని ఉచ్చాటనచేయుటకై శ్రుతియే ముక్తివిషయమగు పాఠ్యాంతర రాహిత్యమునుసూచించుటకై వ్యతిరేకముఖముననలింగధారణ ప్రయో

ఏవంపవిత్రంత ఇత్యారభ్య పర్యేషివిశ్వత ఇత్యంతేన. లింగధార ణంతత్పావిత్ర్యంచ విధాయ అనేకశ్రుతివిహితత్వేన. అత్యంతాభ్యర్హి తఫలాభావాల్లింగధారణ మకర్తవ్యమితికేషాంచిజ్జనానా మాశాపిశా చ్యుచ్చాటనార్థంభగవతీశ్రుతిరేవ ముక్త్యుపాయాంతరవ్యవచ్ఛేదసూ చనాయవ్యతిరేకముఖేన లింగధారణప్రయోజకత్వమభివదతి, అతప్తత నూర్నతదామో అశ్నుతే ఇతితత్రా. వేధామనుక్రియాదీక్షాత్రయేణనిర్ద గ్ధపాపపంజరాతనూర్యస్య. సనభవతీత్యతప్తతనూః, దీక్షాత్రయరహితః. ఆమః అపరిపక్వాంతఃకరణస్సన్, తత్ పరమశివస్వరూపం నాశ్నుతే, ఏవంచ, లింగాంగసంగినో వత్సలునర్జన్మ నవిద్యతే ఇతిశంకరసంహితా వచనానురోధేన. దీక్షాత్రయమేవముక్త్వావసా ధారణకారణమితిఫలితా ర్థః, రామానుజమతానుయాయినస్తు. పవిత్రంచరణంచక్రమితి కోశప్ర సిద్ధ్యాపవిత్రపదంచక్రార్థకం, బ్రహ్మణస్పత ఇత్యత్రబ్రహ్మ పదంచతుర్ము

జకత్వమును జెప్పుచున్నయది- అతప్తతనూర్నతదామో అశ్నుతే, తస్మా వేధామనుక్రియ లను మూడుదీక్షలచే నిర్దగ్ధపాప పంజరముగలవాడు తప్తతనువు, ఇట్టివాడుగాకున్న నతప్తతనువని జెప్పంబడు, దీక్షాత్రయరహితుడు ఆమః - అపరిపక్వాంతఃకరణుడై తత్ ఆపరమశివస్వరూపమును, నాశ్నుతే పొందనేరడు, ఈతీరున, లింగ.——విద్యతే, లిం గాంగసంబంధవంతునకు పునర్జన్మలేదను శంకరసంహితావచనము ననుసరించి, దీక్షాత్ర యమే ముక్తికి యసాధారణ కారణమని ఫలితార్థము.

రామానుజమతస్థులు, పవిత్రంచరణంచక్రం అనుకోశప్రసిద్ధిచే పవిత్రపదము. చ క్రార్థకము - బ్రహ్మణస్పతే అనుచోట - బ్రహ్మపదము - చతుర్ముఖబ్రహ్మను జెప్పు చున్నయది, నారాయణాద్బ్రహ్మాజాయతే అనుశ్రుతిచే జనకుండుగావున నారాయణుం డు - బ్రహ్మణస్పతి, ఇందుచే హేబ్రహ్మణస్పతే - చతుర్ముఖాది జనకుడవగు యోనా రాయణుడా, తే నీయొక్క పవిత్రం చక్రమును - ప్రభుః - సకలభువన నియామకుడ వగు - త్వం - నీవు. గాత్రాణి - భక్తాంగములను, పర్యేషిపొందుచున్నాడవు, కావున నే, అతప్తతనూర్నతదామో అశ్నుతే, అనువచనము సార్థకమైనది, తప్తా - వహ్నిసంతప్త మగు చక్రముచే పూర్వగాత్రావృత్తి పూర్వకమైన- రూపాంతర ప్రాదుర్భావముగల

ఖబ్రహ్మాభిధాయీ, తస్యపతిః. నారాయణాద్బ్రహ్మాజాయత ఇతిశ్రు
జనకత్వేన, అధీశ్వరః. తథాచ, హేబ్రహ్మణస్పతే, చతుర్ముఖో
త్పాదక. తే. పవిత్రంచక్రంవితతం, ప్రభుః,నిఖిలభువననియామకః. త్వ
గాత్రాణిభక్తాంగాని పర్యేషి,ప్రాప్నోషి, అతఏవ. అతప్తతనూర్న
దామోఅశ్నుతే ఇత్యస్యార్థకం, తప్తావహ్నిసంతప్తచక్రేణ. పూర్వరూ
పపరావృత్తి పూర్వాకరూపాంక ప్రాదుర్భావాతనూర్యస్యసన భవతీత్య
తప్తతనూః, దోర్మూలచక్రధారణ రహితః, తత్ నారాయణాత్మకపర
హ్మస్వరూపం ఆమః అపరిపక్వాంతః కరణో నాశ్నుతే నప్రాప్నో
ర్ధ్వితివ్యాచఖ్యుఃతదస్యశ్రద్ధేయం యద్యపిపవిత్రంచరణం చక్రమితి. త
త్వైష్ణవకల్పిత స్యాకోశత్వే ఏవవివాదః, తథాపితుష్యతుదుర్జన ఇతిన్యా
నలభ్యుపేత్యాపి ప్రాక్రియుతే. మంత్రేచక్రధారణ విధాయకవచన
వాత్, నచగాత్రాణిపర్యేషి విశ్వతఃత్యేత త్తద్విధాయకం, తస్యవి

తనువుగలవాడు - తప్తతనువు - ఇట్టివాడుగాకున్న - అతప్తతనువు అనిజెప్పంబ
దోర్మూలచక్రధారణ రహితుడు, తత్ - నారాయణాత్మకమగుపరబ్రహ్మస్వరూపము
ఆమః - అపరిపక్వమగు అంతఃకరణగలవాడు, నాశ్నుతే పొందడని- వ్యాఖ్యానముజే
అదియును విశ్వసించదగినదిగాదు- ఎట్లులనగా- పవిత్రంచరణంచక్రం అను ఘార్త్రై
వకల్పితమగు వచనమునకు. కోశత్వమునందే వివాదముగలదు, ఐనను - దుర్జనుడు త
జెందుగాక. అను న్యాయముచే యంగీకరించి నిరాకరించుచున్నారము, మంత్రమునం
చక్రధారణవిధాయకమగువచనములేదుగదా, ఇక గాత్రాణిపర్యేషి విశ్వతః అనునది
చక్రాంకనవిధాయకమైనదిగాదు, ఆమంత్రము విష్ణునకేభక్తాంగ సంబంధమునువిధించు
చున్నదిగదా, పవిత్రంతే అనివిష్ణుసంబంధమగు చక్రమునుజెప్పి గాత్రాణిపర్యేషివిశ్వతః
అనుటచే ధారణనువిధించుటవలన నారాయణునకు ధారణ - అప్రసిద్ధముగావున.
యచక్రమునకే, ధారణసిద్ధియంటివేనియట్లుగానేరదు, విచారణయందు నిల్వనేరదుగదా
చక్రము విష్ణులాంఛనమగుటచే ధారణార్హమా, లేక విష్ణుస్వరూపమగుటచేతనా
ఇక నారాయణాశ్రయమగుటచేతనా. శార్ఙ్గమోదకీగదా ఖడ్గః అని విష్ణులాంఛనములన
క్తములు గనుక, చక్రమే ధారణార్హమనుటయెట్లు, ప్రమాణము లేదుగావున, మొదట

విధోక్తాంగసంబంధ విధాయకత్వాత్ నను, పవిత్రం తఇతినిష్ఠసంబంధి చక్రమభిధాయః గాత్రాణి సర్వేషి విశ్వాతఇత్యనేన. ధారణవిధానాత్, నారాయణస్యధారణా ప్రసక్త స్యాతదీయ చక్రస్యైవతత్సిద్ధిరితిచేన్నైవం, వికల్పాసహత్వా త్తథాహి చక్రస్యతల్లాంఛనత్వేనధార్యత్వం. ఉతతత్స్వరూపత్వేన ఆహోస్విత్, నారాయణాశ్రయత్వేనవా, నాద్యఃశాఙ్గ్ర మోదకీగదాఖడ్గోనందకః కౌస్తుభోమణిరితితల్లాంఛనానాం బాహుళ్యత్వేనతస్యైవధార్యత్వే వినిగమకాభావాత్. నద్వితీయః, తత్స్వరూపత్వేతిదభేదసిద్ధా చక్రనారాయణయోర్భేదగర్భితలాంఛన లాంఛనిభావేనతద్బాధకకోశానుపపత్తేః, నతృతీయః,అంతర్బహిశ్చతత్సర్వంవ్యాప్య నారాయణస్థితఇతిశ్రుతిబోధితసర్వాంతర్యామిభావేన తదాశ్రయత్వం ఉతశరీరిభావేనవా, నాద్యఃపక్షశ్శోభాంకలయుతే అంతర్యామిభావేననారాయణస్యసకల పదార్థవృత్తిత్వేన. సర్వేషాంధారణీయతాపత్తేః,నో

పక్షము యుక్తముగాదు, చక్రము నారాయణ స్వరూపమైనయడల - చక్రనారాయణులకు భేదగర్భితమగు లాంఛన లాంఛనిభావముచే తద్బోధకకోశము. అనుపన్నమగుటవలన రెండవపక్షము యుక్తముగాదు, మూడవపక్షమునందు, అంతర్బహిశ్చతత్సర్వం వ్యాప్యనారాయణస్థితః అను శ్రుతిచే బోధితమగు సర్వాంతర్యామి భావముచేత నారాయణాశ్రయమా, లేక - శరీర శరీరిభావముచేతనా. అంతర్యామిభావముచే నారాయణుడు సకలపదార్థవృత్తియగుటచే. నందరకు ధారణీయత తటస్థించు, గావున. మూడవపక్షమున మొదటి వికల్పముయుక్తముగాదు, శరీరభావముచేస్థితిని అంగీకరించినయడల, సాలగ్రామము వైష్ణవపూజ్యములగు తామ్రాదివిగ్రహములు విష్ణ్వాలయ ప్రతిష్ఠితములగు నారాయణప్రతిమలకు జేసిన మూలయంత్రములయందువలె నారాయణునకు పూజావందనాధికరణత్వముతటస్థించును, అత ప్తతనూర్నతదామో అశ్నుతే, అనుటచే చక్రాంకనసిద్ధి అని యెద్ది చెప్పంబడెనో, అదియు మేఘరహితంబగు నాకాశంబున వర్షధారల ననుకరించుచున్నయది, బ్రాహ్మణస్య===కులం, బ్రాహ్మణునియొక్క శరీరమును. సర్వదేవతాసమాశ్రయమైనట్లు తెలియవలయు, నట్టిశరీరమును తప్తము జేసినయడల వానిపాతకము నేమనివచింతు, గంగాస్నానరతుండైనను అశ్వమేధరతుండైనను చక్రాంకితునిజూచెనేని

త్తగః పత్రుః శరీరిభావేనస్థిత్యంగీకారాత్ సాలగ్రామ వైష్ణవపూజ్యా
గ్రామాదివిగ్రహప్రతిష్ఠాలయ ప్రతిష్ఠిత తత్తత్ప్రతిమాన్విత బహుమ
చక్రాద్యంకిన పౌరాణికస్య పూజావందనాధికరణత్వాపత్తేః, మధ్య
మతప్తతనూర్నతదామో అశ్నుత ఇత్యనేన తత్సిద్ధిరితి తదపినిర్ముక్త
దాం కౌశేవర్ష ధారామనుకరోతి బ్రాహ్మణస్య తదాజ్ఞయా సర్వదేవస్య
శ్రితా; సాచేత్సంతాపితా రాజన్ కింవక్ష్యామ్యత్రపాతకం, గంగాస్నా
తో వాపిహ్యా శ్వమేథరతోపివా. చక్రాంకితతనుం దృష్ట్వాపశ్యేత్సూ
జపేన్నరః, జపేచ్చపౌరుషం సూక్త మన్యథా రౌరవం వ్రజేత్ భుజాగ్రే
నశో విప్రస్తప్తచక్రాంకితోయది, వేదాగ్నిజ్ఞానవాన్ సోపి దహత
ప్తసంకులమితి ధర్మశాస్త్ర వచనైస్తప్తముద్రా ధారణస్య నిషిద్ధ
తత్పరత్వేన వ్యాఖ్యానాసంభవేన. అస్మదుక్తరీత్యైవ వ్యాఖ్యేయత్వా
కించాస్య మంత్రస్య సోమ ప్రకరణ పఠితస్య చక్రధారణపరత్వే ప్రక

సూర్యునిజూచి పురుషసూక్తమును జపించవలయు, లేకున్న రౌరవమును జెందు విప్రు
భుజాగ్రంబున తప్తచక్రాంకనంబు గలవాడయ్యేనేని వేదాగ్ని జ్ఞానంబులుగలవాడై
వతరంబువరకు కులంబును గాల్చునను ధర్మశాస్త్ర వచనంబులచే తప్తముద్రా ధార
నిషిద్ధము గావున నట్టి తప్తముద్రా ధారణపరముగా వ్యాఖ్యాన మసంభవమగుటచే
జెప్పంబడిన రీతిచేతనే వ్యాఖ్యానము జేయుట న్యాయము.

ఇదియునుంగాక, సోమప్రకరణమున పఠింపబడిన యీమంత్రమునకు చక్ర
ణపరత్వమును జెప్పగా- ప్రకరణవిరోధంబును గలదు, పూర్వము నిరసింపబడుటను
తమునందు ప్రకరణవిరోధము లేదు, ఇటులైనను అతప్తతనూః అనువచనమునకు
సానమునకు చక్రసంతప్తశరీరార్థకత్వము నే యంగీకరించితివేని అప్పుడు, ఆకారము
వాచకమను స్మృతిచేత, అయః. నిష్ణువు కొరకు, తప్తా - తప్తము జేయబడిన తనూ
రము గలవాడు. ఆమః - అపరిపక్వాంతః కరణుడై. తత్ - పరబ్రహ్మ స్వరూప
నాశ్నుతే పొందడు.

ఇకనేమనగా. శృతాః - సంతప్తులై తాపజనితమగు వేదనను సహించుచు
ఆవేదనచేనే పొందుదురని మున్ను దెల్పంబడిన నిషేధానుసారముగా యర్థమగును

రోధశ్చ, నచాస్మిన్మతేతదాపత్తిః పూర్వమేవనిరసితత్వాత్, యద్యేవమ
పృత ప్రతనూరిత్యస్య పర్యవసానగత్యా చక్రసంతప్తశరీరార్థకత్వమేవాంగీ
కరోషితదా అకారోవిష్ణువాచక ఇతిస్మరణేన ఆయవిష్ణవే. విష్ణ్వర్థమితి
యావత్ తప్తాతనూర్యస్యసతప్తతనుః. ఏవంభూతః ఆమః అపరిపక్వాం
తఃకరణస్సన్ తత్పరబ్రహ్మ స్వరూపంనాశ్నుతే. పరంతుశ్నుయనవ్యాప్తా ఇతి
ధాతోః శ్నుతాస్సంతప్తాస్సంత ఇతితాపజనితంవినాంసహాంత తత్ విన
మేవసమాసత్రేప్రాశ్నువంతీత్యేవార్థస్స్యాత్ ప్రాగుక్తాషేధానురోధా
త్ అతైవమపి పవిత్రపదస్యకోశప్రసిద్ధ్యా చక్రార్థకమావశ్యకం. తథాచన
పావిత్ర్యాదిబోధఃరూఢేర్యోగాపహారకత్వాదితిచేన్న, సతిబాధకేకోశస్య.
శక్తిగ్రాహకత్వానంగీకారాత్ అతఏవ. నీలోఘటః శుక్లఃపటఇత్యాదా
గుణేశుక్లాదయః పుంసిగుణిలింగాస్తుతద్వతీతికోశేన నీలాదిపదేనస్వరూ
పవాచకత్వేపి సమానవిభక్తికరూపస్థలే భేదసంసర్గబోధా సంభవేన.
రూపవతిశక్త్యంగీకారే గౌరవేణచ నీలరూపలక్షణైవాంగీకృతా, రూఢే
ర్యోగాపహారకత్వమపి రూఢ్యర్థాబాధాస్థలఏవ అన్యథాపంకజమాన
యేత్యాదౌపద్మబోధాయామపియోగార్థకుముదబోధోనస్యాత్ పరిష్కృతే

నిట్లైనను పవిత్రపదమునకు - కోశప్రసిద్ధిచే చక్రార్థకత్వమావశ్యకము, అయిన పావి
త్ర్యామల బోధించదు, రూఢియోగము నపహరించునటివేని. యట్లనందగము, బాధక
ముండగా కోశమునకు శక్తిగ్రాహకత్వము అంగీకార్యముగాదు, గావుననే నీలోఘటః.
ఈమొదలైనప్రదేశములయందు, శుక్లాదిశబ్దము గుణమునందు వర్తించినపుడు పుంలిం
గంబులు గుణవత్పదార్థమును జెప్పునపుడు గుణియొక్క లింగముగలవియగు, ననుకోశము
చే నీలాదిపదముచే స్వరూపవాచకత్వముండినను సమానవిభక్తికమగు స్థలమందే. భేద
సంసర్గకమగు బోధయసంభవము గనుక రూపవత్పదార్థమునందు శక్తినంగీకరించు,
గౌరవముగుటచేతను నీలరూపలక్షణయే యంగీకరించబడినది,రూఢియోగము నపహరించు
ననుటయు, రూఢ్యర్థమునకు బాధలేనిస్థలమందేయగు, లేకున్న పంకజమానయ. ఈమొ
దలగుచోట పద్మబోధగలిగినను యోగార్థకుముదబోధగలుగకుండేని.

౬-౫.

తూక్తదిశా. చక్రార్థకంబాధితమేవేతి, ఏతేనతప్తంచక్రంద్విభుజేధా
మితివిధితఏవ.చక్రధారణసిద్ధిరిత్యపాస్తం, పఠ్యమానశాఖాయామను
నేనపాఠాదర్శనాత్ తస్యశ్రుతిత్వఏవవివాదాత్ యదివిప్రకీర్ణశాఖాపా
దికనుభ్యుపేత్యతథాత్వ మంగీకరోషి, తథాపినతత్సిద్ధిః ప్రాగుక్త
ల్పపరాహతత్వాత్ నిషిద్ధశాస్త్రానురోధాచ్చ, సర్వంవాక్యమితిన్యా
సభుజద్వయోద్దేశ్యేన చక్రధారణమాత్రవిధానే శంఖధారణాసి
దక్షిణేతుభుజేవిప్రోబిభృయాద్వైసుదర్శనం, సవ్యేతుశంఖంబిభృయా
త్బ్రహవిదోవిదురితివచనవిరోధః ఆచారవిరోధశ్చేత్యలమసదా
శేనః బ్రహ్మణస్పత ఇత్యనేనవిశ్వాధికోరుద్రోమహర్షిః హిరణ్యగర్భ
న్యాయమాసపూర్వం. యోబ్రహ్మాణంవిదధాతిపూర్వం ఇత్యాదిశ్రు
హిరణ్యగర్భజనయితృత్వేన ప్రసిద్ధః పరమశివోభిధీయతే, పవిత్రమ
లింగార్థకంసర్వలింగగ్గ్స్థాపయతిపాణిమంత్రంపవిత్రమిత్యత్రలిం
దసామానాధికరణ్యాత్ లింగపదసమానాధికృతపవిత్రశబ్దస్యకథం

ప్రకృతంబున జెప్పంబడినరీతిచే చక్రార్థకము బాధింపబడియెననిఇందుచే తప్తచ
క్రంద్విభుజేధార్యం అనువిధివలననే చక్రధారణసిద్ధి అని చెప్పట దూరాపాస్తమైశ్వ
పఠింపబడు శాఖయందు, ప్రాచీనపాఠము గనుపించకుండుటను. ఆమంత్రమునకుశ్రు
త్వమునందే వివాదగదా, ఇక విప్రకీర్ణశాఖలయందలి పాఠము నంగీకరించి శ్రుతిత్వ
నుసాధించితివేని. అటులైనను మున్నుజెప్పంబడిన వికల్పనుచే దూషింపబడుటను.
ద్ధశాస్త్రానురోధనువలనను, చక్రాంకనము సిద్ధించనేరదుగదా, సర్వంవాక్యం సా
రణమను న్యాయముచే భుజద్వయోద్దేశమున చక్రధారణ మాత్రమునువిధించగా,
ధారణ సిద్ధించకుండుటచే దక్షిణే====విదుః, దక్షిణకరంబున విప్రుండు సుదర్శనము
ధరించవలయు, సవ్యకరంబున శంఖమును ధరించవలయునను వచనవిరోధము, ఆచా
విరోధము తటస్థించునని యప్రస్తుత విచారముచేసి చాలును.

బ్రహ్మణస్పతే అనుటచే విశ్వాధికో. అను శ్రుతిచే హిరణ్యగర్భునకు జనకుడు
ప్రసిద్ధుండగు పరమశివుండు జెప్పంబడు, సర్వలింగగ్గ్స్థాపయతి పాణిమంత్రం పవి
అనుచోట లింగపద సామానాధికరణ్యమున పవిత్రపదమునకు లింగార్థకత్వ మెటుల

గార్థకత్వమితిచేన్న, వజ్రంయథామక్షికయానకీర్ణమితి రామాయణశ్లోక వ్యాఖ్యానే. వజ్రోవాఆజ్యమితిశ్రుతౌ ఆజ్యపదసామానాధికరణ్యేనవజ్రపద స్యసంస్కృతాజ్యపరత్వమితి మహేశ్వరతీర్థైరంగీకృతత్వాత్. నచప్రకృ తేపవిత్ర పదస్యమంత్ర పదసామానాధికరణ్యేననలింగపదసామానాధికర ణ్యమితివాచ్యం, మననాత్త్రాయత ఇతివ్యుత్పత్త్యామంత్రపదస్యాపి లింగా ర్థకత్వాత్, వాచ్యవాచకరూపేణ ద్విధామంత్రః ప్రకీర్తితః, వాచకోవ ర్ణరూపస్స్యాత్ వాచ్యస్తుపరమశ్శివ ఇతివ్యాసనిరుక్తేశ్చ, తథాచహేబ్ర హ్మణస్పతే, పరమశివతేతవ పవిత్రం. లింగంవితతం, ఇష్టప్రాణాదిభే దేన. అనేకవిధత్వాద్విస్తృతం, ప్రభుఃఅఖండజగదండని యామకఃత్వం గాత్రాణిభక్త శరీరాణివిశ్వతస్సమంతాత్పర్యేషి సర్వాంగేషుచసర్వత్ర సర్వదాసర్వతోముఖం, లింగంగురూపదేశేనసుప్రతిష్ఠిత మాత్మనీత్యా రభ్య. ఏకమేవపరం లింగమంగేస్మిన్సుప్రతిష్ఠితం. సర్వతోముఖ మాభాతి

వేని. వజ్రంయథా అనురామాయణ శ్లోకవ్యాఖ్యానమునందు. వజ్రోవాఆజ్యం అనుశ్రుతి యందు. ఆజ్యపదసామానాధికరణ్యముచేత. వజ్రపదము, సంస్కృతాజ్యపరమని మహే శ్వరతీర్థులచే యంగీకరింపబడినరీతిచేతనని యూహించవలయు, ప్రకృతంబున పవిత్రపదం బునకు మంత్రపద సామానాధికరణ్యముచేత లింగపద సామానాధికరణ్యము లేదని జెప్పం దగదు, మననాత్ - పూజించుటవలన త్రాయతే రక్షించునది, అను వ్యుత్పత్తిచే మంత్ర పదంబును లింగార్థకంబేగదా, వాచ్య వాచకరూపములచే మంత్రము రెండువిధములు. వర్ణరూపము వాచకమగు పరమశివుండు. వాచ్యుండగు, ననియు వ్యాసనిరుక్తియుగ లదు, ఇందుచే హేబ్రహ్మణస్పతే. ఓ పరమశివుడా, తే నీయొక్క పవిత్రం లింగము, ఇష్టప్రాణాదిభేదములచేత ననేకవిధము గావున విస్తృతమైనది, ప్రభుః - అఖండ జగ దండ నియామకుండవగుత్వం నీవు గాత్రాణిభక్తశరీరములను విశ్వతః, అంతటను పర్యే షివ్యాపించుచున్నాడవు,సర్వాంగేషు===ప్రతిష్ఠితం, సర్వాంగంబులయందంతట నెల్లపు డును. సర్వతోముఖంబగు లింగంబు గురూపదేశముచే, యాత్మయందు సుప్రతిష్ఠితం బాయె, నని యారంభించి ఏకంబగు మహాలింగం బీయంగంబునందు సుప్రతిష్ఠితంబై. నామరూపక్రియాత్మకంబై సర్వతోముఖంబుగాదీపించు. బాహ్యాంగంబున యిష్టలింగం

నామరూపక్రియాత్మనా, ఇష్టలింగంతుబాహ్యాంగే ప్రాణలింగంత
రే ప్రాణలింగంతథైవాంతే ఆత్మాంగేసుప్రతిష్ఠితం, హృదయాంగేమహా
గం శ్రోత్రాంగేతు ప్రసాదకంత్వగంగే చరలింగంచ దృగంగేశివలింగ
జిహ్వాంగే గురు లింగంస్యాత్. నాసికాంగేతథైవచ, ఆచారలింగమత్రాం
సుప్రతిష్ఠితమేవహి యథాజ్ఞానేంద్రియాంగేషు క్రమాల్లింగంప్రతిష్ఠి
తివాతులోత్తరభాగే అనుభవసూత్రస్థితవచనరీత్యా. సమస్తభ
గాని అఘటితఘటనా పటీయాన్ త్వమేవవ్యాప్నోషీత్యర్థ ఇతిప్రా
అన్యేతుపవిత్రంతే వితతమిత్యత్రవితతశబ్దస్తను శబ్దవత్తనువిస్తార
తునిష్పన్నత్వేన శరీరార్థకం బ్రహ్మపదం లింగార్థకం, తథాచహేబ్ర
ణస్పతే. లింగాధిష్ఠానక పరమశివ. తేవితతంలింగరూపశరీరం ప
శుచ్యాశుచికాలయోరపిధర్తుంయోగ్యం, ప్రభుః తాదృశలింగరూపశరీర
త్తిముక్తిఫలప్రదాతా. గాత్రాణిభక్తశరీరాణిపర్యేషి ప్రాప్నోషిలి
రీరావచ్ఛిన్నశ్శివోభక్తగాత్రేషుధార్య ఇత్యక్షరార్థ ఇతిప్రాహుః, గు

బును. అంతరంబున ప్రాణలింగంబును. ఆత్మాంగంబున భావలింగంబును. హృ
బున మహాలింగంబును. శ్రోత్రాంగంబున. ప్రసాదలింగంబును. త్వగంగంబున
గంబును, దృగంగంబున శివలింగంబును. నాసికాంగంబున నాచారలింగంబును.
ద్రియాంగంబులయందు క్రమంబున లింగంబులెట్టుల సుప్రతిష్ఠితంబులో కర్మేంద్రియా
బులందట్లు లింగంబులు ప్రతిష్ఠించబడినవని వాతూలోత్తరభాగంబున. అనుభవ
మందలి వచనరీతిచే సమస్తభక్తాంగములను. అఘటితఘటనయందు సమర్థుండవు
వ్యాపించుచున్నాడవని. యర్థమును జెప్పి, కొందరు- పవిత్రం తేవితతం అనుచోట
శబ్దమును, తనుశబ్దమువలె. తనువిస్తారే అనుధాతు నిష్పన్నమగుటచే శరీరార్థక
బ్రహ్మపదము లింగార్థకము, అదియును, హేబ్రహ్మణస్పతే, ఓయి. లింగాధిష్ఠా
నవగు పరమశివుడా, తే నీయొక్క వితతం లింగరూపశరీరము, పవిత్రంశుచ్యా
శుచులయందు ధరించుటకు యోగ్యమైనది, అట్టిలింగరూపశరీరకుండును. భుక్తిము
క్తిఫలప్రదాతవగు నీవు గాత్రాణి భక్తశరీరంబులను, పర్యేషి పొందుచున్నాడవు, లింగ
విశిష్టుండగు శివుండు భక్తగాత్రంబులయందు ధరించదగినవాడని. అక్షరార్థము
బ్రుఘ్ను, గురుకుల...

తేత్యేయాస్వి శేషః, ఉద్దేశ్యవచనం పూర్వంవిధేయశ్చతతః పరమితిమిశ్రకారికానురోధేన పవిత్రంతేవితతమిత్యత్ర పవిత్రశబ్దస్యలింగార్థకత్వేవితతపదవాచ్యవిస్తృతత్వస్య విధేయత్వేన. ఉద్దేశ్యవిధేయవాచక పౌర్వాపర్యంసిధ్యతి, వితతశబ్దస్యలింగార్థకత్వే పవిత్రశబ్దస్యవిధేయత్వేన వైపరీత్యమితి. ఉక్తానురోధేనైవాస్య మంత్రస్య ఉపబృంహణమప్యస్తి, బ్రహ్మేతిలింగమాఖ్యాతంబ్రహ్మణఃపతిరీశ్వరః, పవిత్రంతద్ధివిఖ్యాతంతత్సంపర్కాత్తనుశ్శుచిః, ఋగత్యాహపవిత్రంతేవితతంబ్రహ్మణస్పతే, తస్మాత్పవిత్రంతల్లింగంధార్యంశైవమనామయం, అతప్తతనురజ్ఞోవైవ్యామస్సంస్కారవర్జితః, దీక్షయారహిత స్సాక్షాన్నాప్నుయాల్లింగముత్తమం, యఃకరోతి తపఃపూర్వం సతప్తతనురుచ్యతే, పరిపక్వోవిమోక్షాయసాశ్నుతే లింగధారణం, నకరోతితపఃపూర్వంసతప్తతనురుచ్యతే, అథమోయంవిమో

ఉద్దేశ్యవచనము పూర్వంబును, విధేయవచనంబనంతరంబునని మిశ్రకారికననుసరించి - పవిత్రంతే . వితతం. అనుచోట పవిత్రశబ్దమునకు లింగార్థకత్వమును జెప్పగా వితతపదవాచ్యంబగు విస్తృతత్వము విధేయమగుటచే. ఉద్దేశ్యవిధేయవాచకములకు పౌర్వాపర్యము. సిద్ధించుచున్నయది, వితతశబ్దమునకు లింగార్థకత్వము జెప్పినయడల పవిత్రశబ్దము విధేయమగుటచే వైపరీత్యమని జెప్పంబడినది, ఈజెప్పంబడినయర్థము ననుసరించి, యీమంత్రమునకు నుపబృంహణంబుగలదు, బ్రహ్మేతి——ధారణం బ్రహ్మ అను శబ్దముచే లింగము జెప్పంబడినది, బ్రహ్మణఃపతి అనగా. ఈశ్వరుండు ఆలింగము పవిత్రం అనిజెప్పంబడు నట్టిలింగముయొక్క సంపర్కమునుగల శరీరముశుచియగు, పవిత్రంతే, అనుమంత్రమును. ఋగ్వేదము జెప్పుచున్నయది, అందువలన పవిత్రమగు లింగమును ధరించవలయు, అతప్తతనువు అనగా. అజ్ఞంపు ఆమః. అనగా సంస్కారవర్జితుండు అట్టిదీక్షారహితుండు లింగమును పొందనేరడు. ఎవ్వండు పూర్వంబు తపంబు జేసెనో. అట్టినరుడు తప్తతనువని జెప్పంబడు. అట్టివాడు విముక్తికై లింగమును ధరించు, ఎవ్వండు మున్ను తపంబుజేయకుండెనో. అట్టి యధముండు విముక్తికై లింగమును ధరించనేరడు, పవిత్రం తద్ధివిఖ్యాతం అనియు, ధార్యంశైవమనియు నుక్తార్థమునకు నుపోద్బలకములని స్పష్టము.

ష్టాయనా శ్రుతేలింగధారణమితి, పవిత్రంతద్ధివిఖ్యాతమితి ధార్యం
మితి ఉక్తార్థోపోద్బలకమితిస్పష్టం. ఋగ్వేదేపిన కేవలంపవిత్రంత
మంత్రేణైవతత్సిద్ధిః, కింత్వయంమే హస్తఇతిమంత్రాంతరేణాపిత దేవసిద్ధి
అయంమేహస్తోభగవానయంమే భగవత్తరఃఅయంమేవిశ్వభేషజోయం
శివాభిమర్శనః.అయంమాతా అయంపితా.అయంజీవాతురాగమత్,
తవప్రసర్పణంసుబంధవేహినిరీహి.ఇతి. అత్రభగవచ్ఛబ్దేనపరమశివప్రో
తే. అథైనంభగవంతంరుద్రంకుమారఃపప్రచ్ఛ, కాలాగ్నిరుద్రంభగవ
సనత్కుమారః పప్రచ్ఛేత్యాది శ్రుతిషు, ఇతి సంస్తూయమానస్తు భ
వాన్గోవృషధ్వజః ఇతిహరివంశాదిషుచ శివేతత్పదప్రయోగాత్,
చాయంభగవాన్ లింగరూపశ్శివః మేహస్తః హస్తగతః మేమత్సంబ
అయంశివః భగవత్తరఇత్యర్థః, నన్వుహస్తగతోభగవానితి వక్తవ్యేహ
ఇత్యుక్తిః కథమితిచేన్న. ఆదిత్యోభగవాన్ సూర్యోనీలగ్రీవస్త్రిలోచ
అధీయతేసహస్రాంశుస్సామగాధ్వర్యుహోతృభి రిత్యాదిత్య పురాణ
నేన. యఏషోంతరాదిత్యే హిరణ్మయఃపురుషోదృశ్యత ఇత్యారభ్యఅంబి

ఋగ్వేదమునను కేవలమున్నూ పవిత్రంతే. అను మంత్రమేగాదు,
నేమన అయంమేహస్తః అను మంత్రాంతరముచేతనూ లింగధారణ సిద్ధించున్నయ
అయం====నిరీహి, ఇచట. భగవచ్ఛబ్దముచే పరమశివుడే చెప్పంబడు, అథై=
ధ్వజ, భగవంతుండగు రుద్రుని కుమారుండు పృచ్ఛజేసె, సనత్కుమారుం
భగవంతుడగు కాలాగ్నిరుద్రుని పృచ్ఛజేసె, భగవంతుండగు గోరాజవాహనుండట్లు
తింపబడువాడై అను ప్రదేశములయందు శివునియందు భగవత్పదము ప్రయోగిం
డియె, ఇందుచే. అయం భగవాన్. లింగరూపుండగు శివుండు. మే, నాయొ
హస్తగతుండు, మే. మత్సంబంధియగు, నీ శివుండు భగవత్తరుండని యర్థము.
ఓయీ. హస్తగతోభగవాన్. అని జెప్పదగియుండగా హస్తః అని జెప్ప
ట్లనందగదు, ఆదిత్యో====హోతృభిః, ఆదిత్యుండునగు త్రిలోచనుండు సామగా
ర్యుహోతలచే ధ్యానము జేయంబడుచుండునను. ఆదిత్యపురాణవచనముచేత, యఏషో
త్తరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుషోదృశ్యతే. అని యారంభించి - అంబికాపతయ ఉమా

పతయ ఉమాపతయే పశుపతయే నమోనమఇత్యంతేన తైత్తిరీయవచనేన సౌరమండలమధ్యస్థం సాంబంసంసారభేషజం. మండలాంతరగతం హిరణ్మయంభ్రాజమాన వపుషం శుచిస్మితమిత్యాది వచనైశ్చాదిత్యగతత్వే నప్రతిపాదితే పరమశివే. శివాదిత్యయో రవిభాజ్యసంబంధ ద్యోతనాయాదిత్యగతస్త్రిలోచన ఇత్యనుక్త్వా ఆదిత్యస్త్రిలోచన ఇత్యుక్తివత్. అయమ్మేహస్తో భగవానిత్యత్రాపి హస్తశివలింగయో రవిభాజ్యసంబంధ సూచనాయ హస్తగతఇత్యనుక్త్వా హస్తోభగవానిత్యుక్తమితివక్తుం శక్యత్వాత్. ఏవంచోభయోరవిభాజ్య సంబంధాన్యథానుపపత్త్యాః సంస్కృత్యగురుణాదత్తం షడధ్వన్యాసపూర్వకం. వామహస్తగతంలింగంసావధానేనపూజయేత్. ధారయేద్యస్తుహస్తాభ్యాం లింగాకారం శివంసదా. తస్య హస్తస్థితం విద్ధిసత్పదంసంపదాం పదమితివాతూల వీరాగమాద్యుపబృంహణాద్యనురోధేన హస్తాదౌధారణంలభ్యతే. హస్తశివలింగ సంబంధస్యావిభాజ్యత్వాదేవ, ధారయేదవధానేన లింగంతద్గురుణార్పితం. ప్రమథా

తయే పశుపతయే నమోనమః, అనుపర్యంతము తైత్తిరీయవచనముచే, సౌరమండలమధ్యస్థుండును సంసారవైద్యుండగు సాంబశివుని. అను నీమొదలగు వచనములచేత నాదిత్యగతుండుగా ప్రతిపాదింపబడిన పరమశివునియందు. శివాదిత్యులకు నవిభాజ్యసంబంధమును ద్యోతించుటకై. ఆదిత్యగతుండు త్రిలోచనుండని జెప్పక నాదిత్యుండు త్రిలోచనుండని జెప్పుటవలె. అయంమేహస్తో భగవాన్. అనుచోటను హస్తశివలింగములకు నవిభాజ్యసంబంధమును సూచించుటకై హస్తగతుండనిజెప్పక హస్తోభగవాన్ (హస్తము భగవంతుడనిజెప్పుట శక్యమగుచు. ఈవిధమున రెండగుహస్తశివలింగములయొక్క అవిభాజ్యసంబంధమునకు వేరువిధమున నుపపత్తిలేదు గావున సంస్కృత్య——పదం, షడధ్వన్యాసపూర్వకముగా సంస్కారముజేసి గురువుచే నివ్వంబడిన లింగంబు నవధానంబుతోడ పూజింపవలయు.

ఎవ్వండు లింగాకారుండగు శివుని హస్తములయందు ధరించునో, సంపదలకు నిదానంబగు నాదు పదంబట్టి నరునకు హస్తగతంబని వాతూల వీరాగమాదులయందు జెప్పంబడిన యుపబృంహణము ననుసరించుటచేతను హస్తాదులయందు లింగధారణను

దాత్పతితేలింగే ప్రాణానపిపరిత్యజేత్. పతితే ప్రాణలింగే యః ప్రాణ
త్రే నరాధమః సచండాల ఇతిజ్ఞేయ శ్శివద్రోహీనసంశయః, హస్తసింహా
సనే లింగమప్రమాదేన ధారయేత్. ప్రమాదాత్పతితేలింగే సహస్ర
ణాన్పరిత్యజేత్. ఇతి. లింగాంగవిభాగే దోషవిధాయక శంకరసంహిత
వచనాన్యపి సంగతాని. ననునారాయణోపిభగవాన్ దేవకీతనయోహ
తతస్సభగవానజ్ఞే బ్రహ్మాలోకపితామహః, సనత్కుమారోభగవానిత
దిషు దేవఋష్యాదిసాధారణ్యేన ప్రయుజ్యమానస్య భగవచ్ఛబ్దస్యకథ
శివలింగపరత్వ మితిచేన్న. హస్తేనావద్యతి, స్రువేణావద్యతి స్వధితినా
ద్యతీత్యత్ర అవదానమాత్రే సాధారణస్య అవద్యతిశబ్దస్య. హస్తాదిలిం
సాదృశ్యేన తత్పురోడాశావదానాదిపరత్వవత్. ప్రకృతేపి దేవతాం
తరాణాం హస్తాదిధారణా ప్రసిద్ధ్యాహస్తగతత్వలింగేనభగవచ్ఛబ్దస్య
లింగపరత్వావశ్యం భావాత్. కించ. అయం శివాభిమర్శనఇతి వాక్య

లభించుచున్నది, హస్తశివలింగములకు సంబంధము అవిభాజ్యముగుటవలననే, ధార
——త్యజేత్, గురువుచేత నర్పించంబడిన లింగంబును వధానంబున ధరించవలయు, లిం
గంబు ప్రమాదంబున నష్టంబైనయడల ప్రాణంబులను పరిత్యజించవలయు. ప్రాణలింగ
నష్టంబయ్యేనేని యే నరాధముండును ప్రాణంబుల ధరించునో. అట్టివాని చండాలుని
యూహించవలయు, అట్టినరుడు శివద్రోహియగును, హస్తసింహాసనంబున లింగం
ప్రమాదంబున ధరించవలయు, ప్రమాదంబున లింగంబు నష్టంబయ్యేనేని ప్రాణంబుల
విడువవలయు, నని లింగాంగవియోగంబున దోషవిధాయకంబులగు శంకరసంహితా
నంబులును సంగతములైనవి, ఓయీ - నారాయణో——భగవాన్, దేవకీతనయ
డును భగవంతుండునగు నారాయణుండు, లోకపితామహుండును భగవంతుండు
బ్రహ్మయు, భగవంతుడగు సనత్కుమారుండును. ఇత్యాదిస్థలములయందు దేవఋష్య
సాధారణముగా ప్రయోగింపబడు భగవచ్ఛబ్దమునకు శివలింగపరత్వమెట్లంటివేని
స్తేన——అవద్యతి. అనుచోట. అవదానమాత్ర సాధారణమగు. అవద్యతి. శ
వచనమునకు - హస్తాదిలింగ సాదృశ్యముచే పురోడాశావదానాది పరత్వమువలె
కృతమునను దేవతాంతరమునకు హస్తాదిధారణ. అప్రసిద్ధమగుటచే హస్తగతత్వలిం

షేణ, అయంమద్ధస్తగతోభగవాన్, శివఇత్యభివ్యజ్యతే పరామృశ్యత ఇతి శివాభిమర్శనః, శివపదోపస్థాప్య ఇతి యావదిత్యర్థకేన యవవరాహాధికరణన్యాయేన భగవత్పదస్యశివలింగ పరత్వనిశ్చయాచ్చ, ఏవం హస్తాదౌ లింగధారణంవిధాయ. తస్యలింగస్య సృష్ట్యాదికర్తృత్వేన అర్థవాదః క్రియతే. తత్రాయం మాతా అయంపితేతి సృష్టికర్తృత్వ మభిధీయతే. అయంమేవిశ్వభేషజ ఇత్యనేనవిశ్వస్యభవస్యభేషజః సంసారరోగనాశన ఇత్యర్థకేన సంహారకర్తృత్వం, అయంజీవాతుః జీవనౌషధ మితిస్థితికర్తృత్వం ప్రతిపాద్యతేఇతి,

నన్వయంశివాభిమర్శన ఇత్యత్రఇదం శబ్దేన ప్రాగుక్తహస్తఃపరామృశ్యతే, శివమభిమృశతిచందన లేపనాదినాస్పృశతీతి శివాభిమర్శనః తథాచ దారుపీఠాదౌ బాణమరకతలింగాద్యర్చనాకాలే. దక్షిణహస్తస్య చందనలేప పూజానివేదనాది వినియుక్తస్యాస్యాత్యంతాభ్యర్హితస్యఅయం

ము చేతను భగవచ్ఛబ్దమునకు శివలింగపరత్వము. అవశ్యమంగీకరించదగినది, ఇదియునుంగాక అయంశివాభిమర్శనః అను వాక్యశేషముచే, అయం నాయొక్క హస్తమును పొందిన - భగవాన్. షడ్గుణైశ్వర్యశాలి శివుండని పరామర్శింపబడుచున్నగావున శివాభిమర్శనుండని జెప్పంబడు. శివపదోపస్థాప్యుండని యభిప్రాయమను అర్థముగల యవవరాహాధికరణన్యాయముచే, భగవత్పదమునకు, శివలింగపరత్వము నిశ్చయింపబడియె. ఇట్లు హస్తాములయందు లింగధారణమునువిధించి ఆలింగమునకు సృష్ట్యాదికర్తృత్వభావనుచేత, నర్థవాదము జేయంబడినది, అందు. అయంమాతా. అయంపితా అని సృష్టికర్తృత్వము జెప్పంబడుచున్నది. అయంమే విశ్వభేషజః అనుటచే విశ్వస్యభవమునకు భేషజము. సంసారరోగనాశనుడనుటచే సంహారకర్తృత్వమున్ను, అయం జీవాతుః, జీవనౌషధమనుటచే, స్థితికర్తృత్వంబును ప్రతిపాదింపబడుచున్నయది.

ఓయీ శివాభిమర్శనః అనుచోట నిదంశబ్దముచే మున్ను జెప్పంబడిన హస్తము పరామర్శింపబడుచున్నది. శివుని చందనలేపనాదులచే స్పృశించునది గావున శివాభిమర్శనః అని జెప్పంబడు. అదియును దారుపీఠాదులయందు బాణమరకత లింగాదులయొక్క అర్చనాకాలమున చందనలేప పూజానివేదనాదులయందు వినియుక్తమై యత్యంతా

మేహస్తో భగవానిత్యాదినా భగవత్త్వమాతృత్వపితృత్వాదినార్థవాదః క్రియతే, ఇతినాయంమంత్రో హస్తాదౌ లింగధారణవిధాయకఇతి, చేన్నైవం. హస్తస్యాచేతనత్వేనతత్రభగవత్త్వమాతృత్వ పితృత్వాదిసంబంధాసంభవేన, ఉక్తరీత్యాసమవేతగుణ సంబంధబోధకత్వే సంభవత్యసమవేతగుణసంబంధ బోధకత్వాంగీకారస్యాజఘన్యత్వాత్ అతఏవసోమఃపవతేర్జనితామతీనామిత్యాదౌ సోమలతాయాః మంత్రోక్తగుణసంబంధబోధనార్థం ఉమయాసహితస్సోమ ఇతిశ్లేషమహిమ్నా పరశివాభివ్యంజనమితిగ్రంథకృతాంలేఖనమపి సంగచ్ఛతే, కించాఖిలభువన భవనపాలనవిలయనలీలాధురంధరస్యశివ లింగస్యదారు పీఠాద్యర్చనాసమయే, కదాచిత్కర స్పర్శమాత్రవత ఏవహస్తస్యాభ్యర్హితత్వేనస్తుతివిషయత్వే అస్మదుక్తరీత్యా అవిభాజ్యసంబంధేన అనంతకల్యాణగుణమణిగణరత్నాకరశివ లింగాంగీకరణస్యైక్యమునః కన్యాయోనస్తుత్యతాసిద్ధేః తత్పక్షే

భ్యర్హితమగు దక్షిణహస్తమునకు. అయంమేహస్తో భగవాన్ అని మొదలుగా భగవత్త్వంబును మాతృత్వ పితృత్వంబులును మొదలగు ధర్మములచే యర్థవాదము జేయంబడుచున్నది యని యీమంత్రము హస్తాదులయందు లింగధారణ విధాయకమగు నంటివే? వినుము; హస్తంబచేతనముగావున అందు భగవత్త్వము మాతృత్వ పితృత్వాది సంబంధమ సంభవమగుటచే, జెప్పంబడినవిధమున సంయుక్తగుణ సంబంధమును బోధించుదైనను, అసంయుక్తగుణ సంబంధమును బోధించునదని యంగీకరించుట యన్యాయముగదా. కావుననే, సోమఃపవతేః అనునీమొదలైన ప్రదేశములయందు సోమలతకు మంత్రోక్తములగు గుణములయొక్క సంబంధము లేకుండుటచే, సంయుక్తగుణ సంబంధమును బోధించుటకై, ఉమతోకూడినవాడు సోముండను. శ్లేషమహిమచే పరశివాభివ్యక్తి యని గ్రంథకర్తలయొక్క లేఖనంబును సంగతమగుచున్నయది.

ఇదియునుంగాక నిఖిలభువనములయొక్క సృష్ట్యాది లీలా ధురంధరంబగు శివలింగమును దారుపీఠాదులయందు పూజించుతరిః యొకతూరి కరస్పర్శమాత్రముగలుగగనే హస్తమునకు ప్రాశస్త్యముచే స్తుతివిషయత్వము సిద్ధించగా మాచే జెప్పంబడినరీతిచే నవిభాజ్యసంబంధముచేత ననంత కల్యాణ గుణమణిగణ రత్నాకరంబగు శివలింగమునకు

లింగధారణపరత్వేన పాయాత్ శివమభిమృశతి. అవిభాజ్యసంబంధేన సర్వదాస్పృశతీతి శివాభిమర్శనః, ఏవంభూతో మేహస్తోస్తోత్రార్హ ఇతి, నచాస్మన్మతే. చందనలేపనాదావభ్యర్హితస్యదక్షిణహస్తస్యైవఉపయోగేనస్తుతిసంభవః, భవన్మతేతు వామహస్తస్యధారణాధికరణత్వేన. తత్సంభవఇతివాచ్యంవామహస్తాభ్యర్హితత్వస్యపూర్వమేవసాధితత్వాత్. సంస్కృత్యగురుణాదత్తమిష్టలింగమతంద్రితః, నిత్యంస్వవామహస్తాగ్రేసావధానేనపూజయేదితిశంకరసంహితావచనేన, తత్రధారణపూజాదియోగ్యతాయాః ఆవశ్యకత్వాచ్చేతి, నను శాఖాభేదేన సర్వలింగగ్రంథాపయతీత్యనేన అన్యథాసిద్ధ్యభావేపి సమానశాఖాపఠితపవిత్రంతే వితతమితి మంత్రవిహితస్యైవలింగధారణస్య అనేకవిధానే. అన్యథాసిద్ధిర్దుర్వారైవేతిచేన్న, పవిత్రమితిమంత్రేణ సామాన్యతశ్శరీరేలింగ ధారణవిధానే, శరీరే. కుత్రధార్యమిత్యాకాంక్షాయాం అయంమేహస్తో భగవానితి

నధికరణంబైన యామహస్తంబునకు నికనేమి జెప్పవలయుననను న్యాయముచే స్తోత్రార్హత సిద్ధించుచున్నయది. ఈపక్షంబున లింగధారణపరత్వము. అనుగతమైనది, శివమభిమృశతీతి, అవిభాజ్యసంబంధమున నెల్లపుడు స్పృశించునది గావున శివాభిమర్శనమని జెప్పంబడు. ఇట్టిదగు నాయొక్కహస్తము భగవంతుడును తల్లియు తండ్రియు అని మొదలుగా స్తోత్రము జేయదగినది. ఇక నీమతమునందు ప్రశస్తమగు దక్షిణహస్తమునకే చందనలేపనాదులయందు. ఉపయోగముచే స్తుతిసంభవమైనది, నీమతమందు వామహస్తము ధారణాధికరణమగుటచే స్తుతిసంభవించునంటివేని వామహస్తమునకు ప్రాశస్త్యము మున్నే సాధింపబడుటవలనను సంస్కారము జేసి గురువుచే సమర్పింపబడినట్టి యిష్టలింగము నెల్లపుడును తన యెడమచేత నిడుకొని పూజించవలయుననను శంకరసంహితావచనముచేతనే యందు ధారణపూజాదియోగ్యత యావశ్యకమైనది.

ఓయీ శాఖాభేదమున సర్వలింగగ్రంథాపయతి అను వచనముచే అన్యథాసిద్ధిలేకుండినను యొకశాఖయందు పఠించబడిన పవిత్రంతేవితతం అను మంత్రముచే విధించబడిన లింగధారణకు ననేకవిధానంబున యన్యథాసిద్ధి దుర్వారంబయినదంటివేని వినుము, పవిత్రమను మంత్రముచే సామాన్యముగా శరీరమున లింగధారణ విధించబడగా శరీరం

మంతే౽హస్త రూపాధికరణ విధానేనాన్యథాసిద్ధ్య భావాదితి, ర్వాచార్యాస్తు. అయంహస్తః శివమభితః సర్వదా స్పృశతీతి శివా ర్శనః, తథాచసార్వకాలిక శివస్పర్శస్యధారణం వినానుపపద్య త్వాత్ హస్తాదావత్సిద్ధిః; నవాభిత ఇత్యస్య. సర్వభాగావచ్ఛేదేన ధారాత్తథావిధస్పర్శస్య భూమ్యాద్యప్రతిష్ఠిత లింగస్యాపిసంభవేన లింగ రణసిద్ధిరితివాచ్యం, అభిత ఇత్యస్య. హస్తేనాన్వయః ఉతలింగేనవా, ద్యః హస్తస్యపృష్ఠ భాగావచ్ఛేదేన హస్తస్పర్శాసంభవాత్, ఏవ అభిత ఇత్యస్య. దేశకాలోభయాత్మకత్వేన హస్తాదిధృత లింగస్య థావిధస్పర్శసంభవేన లింగధారణసిద్ధిః. యేనకారణేన శివాభిమర్శ జీవాతుర్జీవనౌషధం మేహస్తః హేసుబన్ధో పరమశివత వేదంప్ర ణం అనుసరణం, అగమత్, ప్రాపత్ తేనమేహస్త ఏవహిధృతస్సర్వ దాతిష్ఠ, తథాచదక్షిణహస్తస్య శివపూజాకరణత్వేన. ఇతరహస్త

బున నెచట ధరించవలయునను నాకాంక్షయందు, అయంమేహస్తోభగవాన్ అను ముచే హస్తరూపమగు నధికరణమును విధించుటచే యన్యథా సిద్ధిలేదుగదా. ప్ర చార్యులు, అయంహస్తః. ఈహస్తము శివమభితః శివునెప్పుడు ధరించునదిగావున భిమర్శనః అనిచెప్పంబడు, అందుచే సార్వకాలికమగు శివస్పర్శము ధారణలేనిచో నా పపన్నమగుటవలన హస్తాదులయందు లింగధారణ సిద్ధించినది. అభితః అనుపదము సర్వభాగమైశిష్టంబను చేతనను అర్థమువలన నట్టిస్పర్శము భూమ్యాదులయందు ప్రతి బడిన లింగమునకును సంభవించుటచేత లింగధారణ సిద్ధిలేదంటివేని అభితః అనుపద హస్తముతోడ అన్వయమునా, లేక లింగముతోడనా, హస్తమునకు పృష్ఠభాగమైన తోడ హస్తస్పర్శను సంభవము గావున మొదటిపక్షము యుక్తముగాదు. అ అభితః అనుపదము, దేశకాలోభయాత్మకముగా హస్తాదిధృతలింగమునకే, నట్టి సంభవము గావున లింగధారణము సిద్ధించు. ఏకారణముచే శివుని ఎల్లప్పుడుస్ప ర్శనో, జీవాతుః - జీవనౌషధంబగు నాయొక్క-హస్తము, హేసుబంధో. ఓసు డా, తవ. నీయొక్క. పదం. ప్రసన్నం. అనుసరణమును. అగమత్ - పొం దెనుచేత నాయొక్క - హస్తమునందే ధరింపబడెను. ఎల్లప్పుడు. ఉండుమా,

దధికరణత్వేన చసార్వకాలికశివస్పర్శవిశిష్టః కరోభ్యర్హిత ఇతిభగవత్త్వ మాతృత్వపితృత్వాదినా స్తుతిరుపపద్యతే. సర్వదాశరీరస్యశివ లింగసంబంధే శివస్వరూపత్వం, శుద్ధిమత్త్వంచకైముతికన్యాయసిద్ధం ప్రాణలింగాంగసంబంధీ సరుద్రోనాత్ర సంశయఇత్యుక్తేరితి, బహుళమస్యశ్రౌతంప్రమాణజాతం,

అథాయందశమః ప్రశ్నః (౧౦) కిమిదంసర్వేషువిధీయతేనిగమేషుఇతి, అస్యేదమభిప్రేతం,యదీదంసర్వేషునిగ మేషునిగద్యేతతహిప్రశస్యంస్యాదితి, అస్యేదంసమాధానం, యజుషిప్రథ మాష్టకచరమపన్నే సోమారుద్రాయువమేతాన్యస్మె విశ్వాతనూషు భేషజానిధత్తం, అవశ్యతంముంచతంతన్నో అస్తుతనూషు బద్ధంకృతమేనో అస్మత్ అస్యార్థః, యువంయువాం, అస్మే అస్మభ్యం సుపాంసులుగిత్యాదినా. శేప్రత్యయః, విశ్వేతిటాబంతమేతత్, విశ్వానీత్యర్థః, ఏతాః భేషజానిభవరోగహరాణి, ఇష్టప్రాణభావ భస్మరుద్రాక్షాది సంజ్ఞకానితనూషు శరీర

దక్షిణహస్తము శివపూజాకరణముగుటచేతను, ఇతరహస్తము తదధికరణముగుటచేతను, సార్వకాలికమగు శివస్పర్శముగలకరము ప్రశస్తమైనదని భగవత్త్వ మాతృత్వ పితృత్వాదులచే స్తుతియుపపన్నమగును. ఎల్లపుడు శరీరమునకు శివలింగసంబంధమునందు శివస్వరూపత్వంబును శుద్ధిమత్త్వంబును, కైముతికన్యాయముచే సిద్ధించినవి. ప్రాణలింగాంగసంబంధసంపుడు రుద్రుండే యను వచనమువలనను వేదములయందు ప్రమాణజాతము, విస్తారమైనది.

ఇకనిది పదియవప్రశ్న [౧౦] ఇదీ సర్వవేదములయందు విధింపబడుచున్నదా, అనునది, అనగా- ఈలింగధారణము. అన్ని వేదములయందు జెప్పంబడియున్నేని. అప్పుడు ప్రశస్తంబగునని యభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము, యజుర్వేదమున ప్రథమాష్టకమున చరమపన్నంబునందు, సో===అస్మత్ ఈమంత్రమునకు అర్థము. యువాం- మీరిరువురు, అస్మే మాకొరకు సుపాంసులుక్ అను సూత్రముచేత. శే, ప్రత్యయము, విశ్వా అనునది. టా ప్రత్యయాంతము, సమస్తమైనటువంటి భేషజాని సంసారరోగనాశనంబులగు. ఇష్టప్రాణభావ భస్మరుద్రాక్ష సంజ్ఞితంబులను తనూషు మూడుశరీ

శ్రితశ్రుతేః. ధర్తుంధారయితుం నః తనూషు బద్ధం. అనాద్యవిద్యావా కృతంనః దురితం, యదస్తితత్, అస్మత్ అస్మతః యువాం అవశ్యతః ఖ్యాతః. ముంచతం మోచయతమితి, త్రియంబకం యజామహ ఇత్యత్ర తేస్సంగతీకరణార్థత్వాత్ లింగధారణమభిధత్తే. సర్వ లింగగ్రస్థా త్యాదీని వచనాన్యనంతాని, తథా ఋగ్వేదేపి, పవిత్రంత ఇత్యాదీని గధృతి మభిష్టువంతి వచనాని బహూని, తథా సామ్ని జైగిషీయశాఖా సదానందోపనిషది, అంతర్ధారణ శక్తోవాప్య శక్తోవా ద్విజో స్సంస్కృత్య గురుణాదత్తం శైవంలింగ మురస్థలే, ధార్యం విప్రేణము మేవం వేదాంతవిదోవదంతి. ఇతి, ఆథర్వణే. ఐశ్వర శాఖాయాం, మహాస్తార్పిత లింగమేకం పరాత్పరం ధారయతే విప్రః క్షత్రియోవా, ఫలభ్యాక్ పరమేశ్వరో సౌనిరంజనం పరమం సామ్యము పైతి దివ్యమి చతుష్వపి లింగమేవ్యస్య ప్రశంసా సిద్ధా,

---

ర్థంబులయందు. ధర్తుం - ధరించుటకొఱకు, నః మాయొక్క తనూషు శరీరములం బద్ధం అనాద్యవిద్యావాసితంబగు. కృతం - మాయొక్క పాపమును. అస్మత్ - లనుండి. యువాం - మీరు. అవశ్యతం - ముఖ్యముగా. ముంచతం - విడిపింపుఁడు తెలియ్యవలయు, త్రియంబకం యజామహే అనుచోట యజధాతువు సంగతీకరణా ర్థది గావున యాపక్షీనలింగధారణను జెప్పుచున్నయది. సర్వలింగగ్రస్థాపయ ఈ మొదలైన వచనంబు లనంతంబులు. అట్టుల ఋగ్వేదంబునను. పవిత్రంతే అని ల్లగు బహువచనంబులు శివలింగధృతిని స్తుతించుచున్నయవి. అట్లు సామవేదంబున షీయ శాఖయందు, సదానందోపనిషత్తు. అంతః===వదంతి, అంతర్ధారణ శక్తుండుగాని, అశక్తుండుగాని, విప్రుండును, గురువుచే సంస్కరించి యివ్వంబడి లింగమ్ము నురస్థలంబున ముక్తికై ధరించవలయునని వేదాంతవిదులు జెప్పుచున్నా వచనంబున్నయది, ఆథర్వణంబున నైశ్వరశాఖయందు, యో===విప్రుం గాని, క్షత్రియుండుగాని, యెవ్వండు పరాత్పరంబును, వామహస్తార్పితంబునగు బును ధరించువాఁడో, అట్టినరునకే పరమేశ్వరుఁడు ప్రాప్యుఁడు. అట్టినరుడు బును దివ్యంబునగు సామ్యంబును జెందునని నాలుగువేదంబులయందును. ఈలింగ ణ్ణకు ప్రశంససిద్ధమైనది.

అథాయమేకాదశః (౧౧) ప్రశ్నః, కిమథ ప్రతిపాద్యతే ధర్మశా
స్త్రేష్వితి, అస్యాయమాశయః, ధర్మశాస్త్రాణిధర్మనిర్ణయార్థం తా
దర్థ్యేన ప్రవృత్తతయా. యదీదం తేషునిగద్యేత తర్హి శిష్టైః ప్రశస్యేదితి.
స్యేదంసమాధానం, నిఖిలనిగమనిగదితస్యహి ధర్మస్యనైవసంభవతిస్మృ
త్యపేక్షా, తథాపి ప్రదర్శ్యతే గౌతమస్మృతౌ. ముఖేమంత్రం హృది ధ్యానం
స్తకేలింగధారణం, శిఖాసూత్రం తథా భస్మ హ్యేతద్బ్రాహ్మణలక్షణ
మితి, తథా మనుశివధర్మ బోధాయన శాతాతపాదిస్మృతిష్వనంతం వచన
జాతం ప్రశంసతి లింగధృతం, ౧౧

అథాయం ద్వాదశః ప్రశ్నః (౧౨) కిమథ విధీయతే కల్పేష్వితి,
స్యేదం హృదయం, కల్పసూత్రప్రణేతౄణాం మహర్షీణాం ధర్మనిర్ణే
తృత్వేన కల్పానాం వేదాంగత్వేనచ. కల్పసూత్రే యథా వేద ఇతి తేషాం
దతుల్యత్వ స్మరణేనచ. యద తేష్విదం నిగద్యేత తర్హి ముఖ్యతోనస్యాత్

ఇకనిది పదునొకండవ ప్రశ్న [౧౧] ఇక ధర్మశాస్త్రములయందు ప్రతిపాదించ
బడునా. అనునది, అనగా, ధర్మశాస్త్రములు ధర్మనిర్ణయముకొరకు. అందుకై ప్రవ
ర్తించుటచేత నీలింగధారణము, వాటియందు జెప్పంబడియెనేని అపుడు శిష్టులచే ప్ర
శంసింపబడునని యభిప్రాయము: ఇందుకు సమాధానము, సమస్తవేదములయందు జెప్పం
బడిన ధర్మంబునకు స్మృత్యపేక్ష సంభవించదు. ఐనను గనుపరచుచున్నారము. గౌత
మస్మృతియందు, ముఖే——లక్షణం; ముఖంబున మంత్రంబును హృదయంబున ధ్యానం
బును మస్తకంబున లింగధారణంబును, శిఖాసూత్రంబులును భస్మయు నివి బ్రాహ్మణలక్ష
ణంబులని యిట్లు మను శివధర్మబోధాయన శాతాతపాదిస్మృతులయందు ననంతంబగు
వచనజాతంబు లింగధారణమును ప్రశంసించుచున్నయది.

ఇక పండ్రెండవ ప్రశ్న [౧౨] ఇక నీలింగధారణము కల్పసూత్రములయందు విధిం
పబడుచున్నదా. అనునది, అనగా, కల్పసూత్రకర్తలగు మహర్షులు ధర్మనిర్ణా
యకులు గావునను, కల్పసూత్రములు వేదాంగములు గావునను, కల్పసూత్రేయథా
వేదే; వేదమునందెట్టులనో కల్పములయందట్టులనని. కల్పసూత్రములకు వేదతుల్యతను
స్మరించుటచేతను. ఈలింగధారణము కల్పసూత్రములయందు జెప్పంబడియెనేని: అప్పు

య స్యాదితి, అస్యేదంసమాధానం. నిఖిలనిగమోద్ఘోషితే ధర్మేకల్ప సూచ్యమాన ఏవతస్యానుష్ఠేయత్వేతి ప్రసాధితమత్ర భవతావైదిక శిఖామణినాహ్యనపేక్షత యాప్రామాణ్యం బ్రహ్మరాశేః, అతశ్చస్పష్టంనిగ మనిగదితోధర్మోనస్మృతికల్పావపేక్షతే, అథాపినిగదితశ్చాయంకల్పే యథాబోధాయన గృహ్యపరిశిష్టే, అథాతోద్విజాతీనా మాదేహపా మహాపాశుపత దీక్షాం వ్యాఖ్యాస్యామః, వ్రతమేతత్పాశుపతం సర్వే వేదేషు వేదవాదిభిరుక్తం భవతి. తత్సమాచరే దితిహ్యామ్నాయతే, తథా. శాతాతప గృహ్య రిశిష్టేపి ద్రష్టవ్యం, నచాపస్తంబాది వ్య త్వేన. ఆపస్తంబాదీనా మనావశ్యక మితివాచ్యం అనుక్తమన్యతో గ్రా మిత్యనుశాసనేన, అనుక్తానామవశ్య గ్రాహ్యత్వాంగీకారాత్, అన్య బోధాయనకల్పాతి రిక్తకల్పాంతరే ష్వనుక్తత్వేన యజ్ఞోపవీత ధా స్యాపి భంగాపత్తేరితి సమాహితోయం ప్రశ్నః,

డు ముఖ్యముగా యనుష్ఠించ తగినదని యభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధాన నిఖిలనిగమములచే యుద్ఘోషింపబడినను ధర్మము కల్పసూత్రంబులయందు జెప్పం పుడే యనుష్ఠించదగినదని, వైదికశిఖామణివగు నీచే వేదరాశికి. ఇతరము నపేక్షించని ప్రామాణ్యము సాధింపబడినది. అందువలన నిగమములయందు జెప్పంబడిన ధర్మ స్మృతికల్పముల నపేక్షించదని స్పష్టము. ఐనను, ఈధర్మము, కల్పసూత్రములయం జెప్పంబడెను. ఎటులన బోధాయనగృహ్య పరిశిష్టంబున. అథ——అమ్నాయతే, ఈ నిందువలన ద్విజులకు దేహావసానపర్యంతము మహాపాశుపతదీక్షను జెప్పుచున్నా సర్వవేదంబులయందు వేదవాదులచే జెప్పంబడిన యీమహాపాశుపతవ్రతంబు నా చవలయునని యామ్నాయము జెప్పుచున్నయదిగదా. అనియు. అట్లు శాతాత హ్యపరిశిష్టమునందు నను జూడవలయు. ఆపస్తంబాది సూత్రంబులయందు జెప్పం డుటచేత నాపస్తంబాదుల కనావశ్యకమనందగదు. అనుక్తమన్యతో గ్రాహ్యం స్మృ బున జెప్పంబడనిది యన్యసూత్రంబువలన గ్రహించవలయు నను యనుశాసనము క్తధర్మములకును, అవశ్యగ్రాహ్యత్వము - అంగీకరించబడియెగదా. లేకున్న బోధాయ కల్పముకంటె నితరకల్పములయందు జెప్పంబడకుండుటచే యజ్ఞోపవీత ధారణమును మతిక్రమించునని. యీ ప్రశ్న సమాధానపరచబడినది.

అథాయంత్రయోదశః (౧౩) ప్రశ్నః, కిమయం నిత్యోవిధిరితి;
అస్యేదమాకూతం, నిత్యనైమిత్తికానామేవ సర్వానుష్ఠేయత్వేనతత్రాపి
నిత్యస్యైవాభ్యర్హితత్వేనచ, యదీదంనిత్యంతర్హి సర్వైరేవసమనుష్ఠీ
యేతేతి, అస్యేదంసమాధానం, యుక్తంచైతత్, అనిరాకరణంధారాయి
తాభూయాసమిత్యత్ర తన్నిరాకరణనిషేధముఖేన. అకరణేప్రత్యవాయశ్ర
వణాత్, ఫలాభిసంధ్యశ్రవణాచ్చ నిత్యత్వంసిద్ధం, నచ. అమృతస్యేత్యాది
వాక్యేఅమృతపదేన ఫలాభిసంధిరుక్తేతినాచ్యం. మోక్షరూప ఫలాభిసం
ధానిత్యత్వావిఘాతాత్, అత్రేదమవధేయం, ఫలశ్రుతిరహితస్యైవనిత్య
తాంగీకృతావిబుధైః సాచకామ్యవ్యావృత్త్యర్థమితివిదితమిదంవిదుషాం
ఏవంచ. ఐహికాముష్మికాన్యతరస్య కామ్యఫలస్యైవఫలశ్రుతి శబ్దేఫల
శబ్దేనగ్రహణాచ్చ; అతఏవఅకామనయాభజనస్య మోక్షహేతుత్వమా
విష్కృతమార్యమిశ్రైః మోక్షరూపఫలస్యాపి కామ్యఫలాంతర్వర్తి

ఇక పదమూడవప్రశ్న (౧౩) ఈలింగధారణము నిత్యవిధియా? యేమి; అను
నది, అనగా, నిత్యనైమిత్తికములే సర్వజనానుష్ఠేయములగుటచేతను అందునను నిత్యమే
శ్రేష్ఠమైనది గావుననే లింగధారణము నిత్యమగునేని యెల్లరచే యనుష్ఠించబడియేనని
యభిప్రాయము. ఇందుకుసమాధానము, ఇదియుక్తమేయగు. అనిరాకరణంధారయితా
భూయాసం, అనుచోట లింగధారణమును నిరాకరించదగదను ద్వారా అకరణే ప్రత్య
వాయము వినంబడుటవలనను ఫలశ్రుతి వినంబడకుండుటను నిత్యత్వము సిద్ధించినది.
అమృతస్య అనువాక్యమునందు. అమృతపదముచే, ఫలశ్రుతి జెప్పంబడియెనని వచించదగ
దు- మోక్షరూపమగు ఫలశ్రుతియున్నను నిత్యత్వమునకు విఘాతము లేదుగదా.

ఇదియర్థము నిశ్చయించదగినది, ఫలశ్రుతిరహితమునకు నిత్యత్వము- పండితులచే
యంగీకరించబడినది. అదియును కామ్యఫలవ్యావృత్తికొరకని పండితులకు విదితముగదా.
ఇందుచే ఐహికాముష్మికాన్యతరమగు కామ్యఫలమునకే ఫలశ్రుతిశబ్దమునందు ఫలశబ్ద
ముచే గ్రహణము గావుననే. అకామనచే జేయబడు భజనమునకు మోక్షహేతుత్వము
పండితులచే ప్రకటించబడినది. మోక్షరూపఫలంబును కామ్యఫలాంతర్వర్తియగునేని
అందు మోక్షకామనయుండుగావున, అకామనయా. అను విశేషణము అసంగతమగును

త్వేతత్ర మోక్షకామనాయా స్సంభవేన అకామనయేతి విశేషణ
సంగతత్వాత్, ఫలశ్రుతిరహితానాం నిత్యానామపి. పరంపరయా
ముక్తిహేతుత్వస్య అనిరాకార్యత్వాచ్చ, ఏవంచ. మోక్షరూప ఫల
ణే స్యస్యనిత్యతాహాని రితిసుధియోవిభావయంతు, కించవాక్యాంతరే
త్రేఫలశ్రవణేపి. సర్వలింగగ్ స్థాపయతీతి విధివాక్యేఫలశ్రుతి విరహ
నిత్యతాస్యప్రచ్యవతీతి సర్వంసమంజసం,

అథాయంచతుర్దశఃప్రశ్నః (౧౪) కిమయంసర్వాశ్రమ సా
ణ ఇతి, అస్యేదంవివక్షితం, ముక్తిఫలకతయాస్య నిగద్యమానత్వేన,
విధిః, యతీన్వనస్థాన్ వావ్యాప్నుయాదితి, అస్యాయంసమాహితిః
సదానందోపనిషదాదిషు ధారణప్రకరణేషు. బ్రహ్మచారిగృహీ వా
స్థోయతిర్వాఇతి సర్వాశ్రమా సాధారణ్యేన విధానాత్. ఉపనయనా
తరకాలే ధారణవిధానేన తస్య చామరణాంత మవర్జనీయత్వా
సర్వాశ్రమాసాధారణమితి సిద్ధం.

ఫలశ్రుతిరహితములగు నిత్యధర్మములకునుపరంపరచే ముక్తిహేతుత్వము అనివార్య
ఇందుచే మోక్షరూపఫలశ్రుతియుండినను. ఈధర్మమునకు నిత్యత్వహాని లేదని విద్వా
దలంతురుగాక; ఇదియునుంగాక వాక్యాంతరమున మంత్రమునందు ఫలశ్రుతియు
సర్వలింగగ్గ్ స్థాపయతీ అను విధివాక్యమునందు ఫలశ్రుతి లేదు గావునను ఈలింగ
యొక్క నిత్యత్వము భంగముగాదని సర్వము యుక్తము.

ఇకనిది పదునాలవప్రశ్న [౧౪] ఈలింగధారణము సర్వాశ్రమస్థులకు స
యమా, అనునది, అనగా. ఈలింగధారణము ముక్తిఫలకముగా జెప్పంబడుచు
చేత నీవిధి యతులనుగాని, వనస్థులనుగాని పొందునని యభిప్రాయము. ఇందుకు
ధానము. సదానందోపనిషత్తు మొదలగు ధారణప్రకరణములయందు బ్రహ్మచారియై
హియు, వానప్రస్థుండును. యతియునని సర్వాశ్రమ సాధారణముగా విధించబడు
తను ఉపనయనానంతరమున ధారణనువిధించి. ఆమరణాంతము; అత్యాజ్యతను
చేతను సర్వాశ్రమ సాధారణమని సిద్ధించినది.

అథాయంపంచదశః ప్రశ్నః (౧౫)కిమయంపురాణేతిహాసాభ్యాం ప్రశంస్యతఇతి, అస్యేదంహృదయం, నిగమేషు నిగద్యతామయం తథాపి తదుపబృంహణ భూతయోఃపురాణేతిహాసయోః ప్రశస్యేతతర్హి నిగమ నిరూపితత్వాంశ స్పష్టీకృతస్స్యాదితి, అస్యేదంసమాధానం, బ్రహ్మాండపురాణే. నమోస్తుబ్రహ్మణే తుభ్యమాచార్యాయమహాత్మనే, అనిరాకరణం మేస్తుధారణం దేశికోత్తమ, వేదశాస్త్రపురాణేషు ప్రసిద్ధం కర్ణయోశ్శ్రుతం, అహంధారయితాదేవం భూయాసం సర్వకారణమితి, స్కాందే, సనత్కుమారసంహితాయాం, తీర్థయాత్రాఖండే, లింగధారణకంనామవ్రతంమాహేశ్వరాభిధం, యేధారణంప్రకుర్వంతి తేయాంతిశివమందిరమితి, తథాశంకరసంహితాయాం, యూయంశ్రద్ధాన్వితావిప్రాః ప్రాణలింగాంగసంగినః, స్థాపయధ్వమిమంమార్గం భుక్తిముక్తిఫలప్రదమితి, తథాలింగపురాణే వేదేషుశాస్త్రసంఘేషు పురాణేష్వాగమే.

ఇక పదునేనవ ప్రశ్న [౧౫] ఈలింగధారణము. పురాణేతిహాసములచే ప్రశంసించబడినదా. అనునది, అనగా, వేదములయందు లింగధారణము జెప్పంబడునుగాక. ఐనను, వేదోపబృంహణరూపంబులగు పురాణేతిహాసములయందు ప్రశంసించబడెనేని. అపుడు వేదములయందు జెప్పంబడినదను యంశమ్ము స్పష్టంబయ్యెనని అనియభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానమ్ము, బ్రహ్మాండపురాణంబున, నమోస్తు===కారణం. పరబ్రహ్మకొరకును. ఆచార్యునికొరకును నమస్కారము. అనిరాకరణంబుగా ధారణంబగుంగాక వేదశాస్త్రపురాణంబులయందు ప్రసిద్ధంబుగా కర్ణంబులయందు వినంబడినట్టియు. సర్వకారణంబగు నట్టిదేవుని నేను ధరించెదనుగాక. అని జెప్పంబడియున్నది. స్కాందంబున, సనత్కుమారసంహితయందు, తీర్థయాత్రాఖండంబున. లింగం===మ్మందిరం, లింగధారణవ్రతంబు మాహేశ్వరంబని ప్రసిద్ధమైనది. ఎవరలులింగమునుధరింతురో, వారలు శివమందిరమును జెందుదురని యెన్నంబడియున్నది. శంకరసంహితయందున్నను, యూయం===ఫలప్రదం. ఓయి విప్రులారా, మీరలు శ్రద్ధాసహితులరై ప్రాణలింగాంగసంబంధముగలిగి భుక్తిముక్తి ఫలప్రదంబగు నీమార్గంబును నిలుపుడు. అనియునట్టుల లింగపురాణంబున వేదంబులయందునను శాస్త్రసంఘములయందున్నను. పురాణంబులయం

షుచ, బ్రాహ్మణస్యసమాఖ్యాతం లింగధారణముత్తమ మిత్యుపక్ర
మ్య యజుర్వేదేప్యాహ సర్వాంగైర్లింగం స్థాపయతీతిచ, తస్మాద్ధార్యో మహాలిం
గంప్రాణమంత్రేతి మంత్రతః, ప్రాణేలింగంవినిక్షిప్య దీక్షాకాలేగురుశ్శి
వేనస్మరతీత్యేతం మంత్రం ప్రాణమంత్రంవదంతిహి, పవిత్రత్వాన్మహేశ
శివస్యప్రతిపాదనాత్, పవిత్రీకరణాత్పుంసాం పవిత్రమితికథ్యతే, అత
శ్శైవస్సర్వకాలేషు ధారయేల్లింగముత్తమం, గచ్ఛంస్తిష్ఠంస్స్వపన్ జాగ్రన్
న్నిమిషన్నిమిషన్నపి, శుచిర్వాప్యశుచిర్వాపి లింగంసర్వత్ర ధారయేత్
లింగధారీసదాశుద్ధో నిజలింగంమనోహరం, అర్చయేద్గంధపుష్పాద్యైః
కరపీఠేసమాహితః నిత్యానికర్మబృందాని తథానైమిత్తికానిచ, శివార్ప
ణధియాకుర్యాత్సమ్యగ్జ్ఞానాభివృద్ధయే, ఇతిస్కాందే. శంకరసంహితాయా
మపి, ఘోరాహ్యస్తపీఠేశివలింగమిష్టం విన్యస్యతల్లీనమనఃప్రచారః, బాహ్య
క్రియాస్వప్యపృహస్సంకులాత్మాసం పూజయత్యంగసపీఠశైవః, తదేవ

దునను. ఆగమంబులయందునను బ్రాహ్మణునకు సుత్తమంబగు లింగధారణము జెప్ప
బడియున్నది. అనియారంభించి యజుర్వేదంబును సర్వాలింగగ్స్థాపయతి అనివచించె
నువలన ప్రాణమంత్రం అనుమంత్రమువలన మహాలింగంబును ధరించవలయు. దీక్షాకా
లమునందు గురువు ప్రాణమునందు లింగమునుంచి యేమంత్రముచే శివుని స్మరించెనో ఆ
మంత్రము ప్రాణమంత్రమని జెప్పంబడినది. మహేశుండు పవిత్రుండగావున నట్టిశివుని ప్రతి
పాదించుటవలనను పురుషులను పవిత్రనుజేయుటవలనను పవిత్రం అనిజెప్పంబడియున్న
దందువలన సర్వకాలంబులయందును లింగంబును ధరించవలయు. నడచుచును నిద్రిం
చుచు లేచియు, శుచియైయున్ను, అశుచియైయున్ను, లింగంబునంతట ధరించవల
సదాశుద్ధుండగు లింగధారి మనోహరంబగు నిజలింగంబును కరపీఠంబున గంధపుష్పా
ద్యులచే పూజించుచు, నిత్యంబులగు కర్మబృందమును నైమిత్తికంబులను జ్ఞానాభివృద్ధికై
శివార్పణబుద్ధిచే యాచరించవలయు, నని జెప్పంబడియున్నది. స్కాందంబున శంక
రసంహితయందునను, ఘో——వరం, ఏనరుడు – హస్తపీఠంబున శివలింగము నిడుకొని
తల్లీనమైన మనఃప్రచారంబుగలవాడై బాహ్యక్రియలయందు నిస్పృహంబగు చిత్త
ముగలిగి హస్తాంబుజపీఠమధ్యంబున లింగంబునిడ బాహ్యాంతరభేదభిన్నంబులగు నుపచా

ష్టాంబుజపీఠమధ్యే నిధాయలింగం పరమాత్మచిహ్నం ప్రపూజయేద్రైక్యాధియోపచారైర్నరస్తు బాహ్యాంతరభేదభిన్నైః, బాహ్యపీఠార్చనాచేతత్కరపీఠార్చనంపరమితిలింగపురాణే, బ్రహ్మేతిలింగమాఖ్యాతంబ్రహ్మణఃపతిరీశ్వరః, పవిత్రంతద్ధివిఖ్యాతంతత్సంపర్కాత్తనుశ్శుచిః, ఋగిత్యాహపవిత్రంతేవితతంబ్రహ్మణస్పతే, తస్మాత్పవిత్రంతల్లింగం ధార్యంశైవమనామయం. అతప్తతనురజ్ఞో వైహ్యామస్సంస్కారవర్జితః, దీక్షాకారరహితస్సాక్షాన్నాశ్నుయాల్లింగముత్తమం, యఃకరోతితపఃపూర్వం సతప్తతనురుచ్యతే, అథమాయంవిమోక్షాయ నాశ్నుతే లింగధారణమితి, లింగస్య ధారణం పుణ్యం సర్వపాపప్రణాశనం ఆదృతంమునిభిస్సర్వైః నిగమార్థవిశారదైః ఇష్టలింగమిదంసాక్షాదనిష్టపరిహారకం, ధారయేదవధానేన లింగం తద్గురుణార్పితమితి శంకరసంహితాయాముక్తం, యావజ్జీవమిదం లింగం శరీరాన్నవియోజయేదిత్యాదినా పురాణేష్వనంతం వచనజాతం, మహా

ములచే పూజించుచుండునో వాడు వీరశైవుండనంబగు. బాహ్యపీఠార్చనంబుకన్న కరపీఠార్చనంబు శ్రేష్ఠంబనియు జెప్పంబడియున్నది. లింగపురాణంబున, బ్రహ్మేతి——ధారణం, బ్రహ్మ అనుశబ్దముచే, లింగము జెప్పంబడినది. బ్రహ్మణఃపతి అనగా యీశ్వరుండు, ఆలింగము పవిత్రమనియు జెప్పంబడినది. తత్సంపర్కమువలన శరీరంబు శుచియగు పవిత్రంతేవితతం బ్రహ్మణస్పతే అని ఋగ్వేదము జెప్పుచున్నయది. అందువలన పవిత్రంబగు లింగమును ధరించవలయు. అతప్తతనువు అనగా నజ్ఞుండు ఆమః అనగా, సంస్కారవర్జితుండు. ఇట్టిదీక్షారహితుండు యుత్తమంబగు లింగమునుపొందడు. ఎవ్వండు మున్ను తపంబుజేయకుండెనో, అట్టియధముండు విముక్తికై లింగధారణమును పొందనేరడు. లింగధారణంబు పుణ్యంబైనదియు, సర్వపాపప్రణాశనంబైనదియు. నిగమార్థవిదులగు మునులచే యాదరింపబడినదియునగు. అనిష్టపరిహారకంబును గురువుచే నివ్వంబడినట్టి యిష్టలింగమును ధరించవలయునని శంకరసంహితయందునను జెప్పియున్నది. యావజ్జీవంబు నీలింగంబును శరీరమునుండి వియోగము జేయదగదనియు, పురాణంబులయందు వచనజాతంబనంతంబైనది. మహాభారతంబున, సద్వృత్త——తపస్విన్, సద్వృత్తమును విచారించి యుభయులు తపశ్శాలులగుదురేని లింగధారికిగాని,

భారతే, సద్వృత్తమపి విజ్ఞాయ లింగినే చేతరాయచ, దేయమాహ్వ షోశాజ ఉభావేతౌ తపస్వినావితి, శివరహస్యేప్యనంతం వచనజాతం పురాణేతిహాసయోస్సర్వోత్తరా ప్రశంసాసిద్ధా,

అథాయంషోడశః ప్రశ్నః (౧౬) కిమయం మోక్షజనక అస్యేదం హృదయం, పురుషార్థేషు చరమస్యైవాశంస నీయత్వేన ధంతదాపాదకం, తహిసమనుష్ఠే యంభవేదితి, అస్యేదం సమాధాన అమృతస్యదేవధారణో భూయాసమితి, వ్రతమేతత్పాశుపతం తత్స క్షతేమ్మ ముక్షు ర్నపునర్భవా యేతి, శంకరసంహితాయాం లింగాంగ గినోషత్స పునర్జన్మనవిద్యతే, యుగపద్జ్ఞానసిద్ధిస్స్యాత్తతో మోక్షమ వ్నుయాదిత్యాదినా చబహునావచనజాతేన ముక్తిఫలకత్వ మస్య ర్ద్వివాదం,

ననుసర్వలింగగ్గ్ స్థాపయతీత్యత్రార్థ భావనాయా అంశత్రయ

యన్యునికిగాని దానము జేయందగుననియు జెప్పంబడియున్నది. శివరహస్యమందు అనంతమగు వచనజాతము లింగధారణమును ప్రతిపాదించుచున్నయది గావున పురా తిహాసములందు సర్వోత్తరమగు ప్రశంస సిద్ధమైనది.

ఇక పదునారవ ప్రశ్న (౧౬) ఇది మోక్షజనకమ్మనదా ఏమి, అనునది, అన పురుషార్థంబులలో చరమపురుషార్థమే కోరదగినదగుట చేత నీలింగధారణము మోక్ష దకమగునేని అపుడు సమనుష్ఠించదగినదని యభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధాన అమృతస్య దేవధారణోభూయాసం అనియు వ్రతమే తత్పాశుపతం మముక్షుర్నపు ఖాయ ముక్తికై లింగమును ధరింతును. పాశుపతంబును నీవ్రతంబును ముముక్షు పునర్భవనిర్ముక్తికై యాచరింపవలయు, ననియు. శంకరసంహితయందు లింగా బంధవంతునకు పునర్జన్మయు లేదు శీఘ్రంబున జ్ఞానంబు సిద్ధించు, ననంతరంబున మోక గలుగునని మొదలగు వచనజాతంబుచేత నీలింగధారణకు ముక్తిఫలకత్వము నిర్వ ధమైనది.

ఓయూ సర్వలింగగ్గ్ స్థాపయతి అనుచోట అర్థభావన అంశత్రయమైనదిగాను టవలన విధిత్వము సిద్ధించదంటివేని, ఇపుడు విధివాక్యమునకు విధాయకత్వప్రకారము

శిష్టత్వాభావాత్, విధిత్వంనసిధ్యేదితి చేదిదానీంవిధివాక్యస్యవిధాయక. త్వప్రకారః కథ్యతే, స్థాపయతీత్యత్ర. ణ్యంతాత్తిష్ఠతేరుపరితనేతిప్రత్యయే ధర్మద్వయమస్తి, ఆఖ్యాతత్వం. లేట్త్వంచేతి, తత్రఆఖ్యాతత్వంచ సర్వలకారసాధారణం, తదవచ్ఛేదేన లేడ్గతార్థః పురుషప్రవృత్తిరూపాం అర్థభావనాం ప్రతిపాదయతి, సాచార్థభావనా. కింకేన కథమితి అంశత్రయవిశిష్టా. తథాహిస్థాపయతీత్యత్ర ప్రథమంప్రత్యయేనభావయేదితిప్రతీయతే, సుబంతాభిహితానాం సర్వేషాంకారకాణాం తిజం తార్థక్రియాన్వయనియమేసతి, తిజంతార్థస్యప్రాధాన్యాత్, ప్రథమంప్రత్యయార్థ భావనాయా ఉపస్థితిర్యుక్తా తితిః కరోతిసమానార్థకం, భావయతేస్స కర్మకత్వాత్, కింభావయేదితికర్మాకాంక్షాయాం.

అమృతస్యదేవ ధారణోభూయాసమితిభిన్న పదోపాత్తోఽప్యమృతపదవాచ్యోమోక్షః విధిమంత్రార్థవాచానామేక వాక్యతాంగీకారేణ భా

జేస్పుచున్నారము. స్థాపయతియనుచోటఁణిచ్ప్రత్యయాంతమగుస్థాధాతువుకు, ఉపరిభాగమందలి తిప్ప్రత్యయమునందు, ఆఖ్యాతత్వము, లేట్త్వము, అనిరెండుధర్మములుగలవు. అందు ఆఖ్యాతత్వము సర్వలకార సాధారణమైనది. ఆఖ్యాతత్వవైశిష్ట్యముచే లేడ్గతమగు నర్థము. పురుషప్రవృత్తిరూపమగు అర్థభావనను ప్రతిపాదించుచున్నయది. ఆయర్థమలదల భావనయు, దేనిని, దేనిచేత - ఎట్లు అని అంశత్రయముతోగూడినది. అది యుక్తమేగదా, స్థాపయతి అనుచోట మొదలు ప్రత్యయముచేత భావయేత్, చేయవలసినది అని ప్రతీయమానమగుచున్నది. సుబంతముచే చెప్పంబడిన సర్వకారకములకును తిజంతార్థమగు క్రియయందు అన్వయనియమముండఁగా, తిజంతార్థము ప్రధానంబగుటవలన మొదలు ప్రత్యయార్థభావనయొక్క యుపస్థితియే యుక్తమైనది. అందువలన భావయతి అనునది. కరోతి అనుపదమునకు సమానార్థకమైనది. భావయతి సకర్మకముగావున, కింభావయేత్, దేనినిజేయవలయుననను కర్మాకాంక్షయుండు అమృతస్య దేవధారణో భూయాసం అని భిన్నపదోపాత్తంబైనను అమృతపదవాచ్యంబగు మోక్షంబు. విధిమంత్రార్థవాదములకు. ఏకవాక్యత, యంగీకరించబడుటచేత. కర్మగా, నన్వయించుచున్నది. దుస్సా

ష్యత్వేనాన్వేతి, దుస్సాధ్యాత్మకస్య ధారణస్య. ఈప్సితతమస్వరూప
త్వాద్యోగ్యత్వాత్, తతశ్చ మోక్షంభావయేదితి బోధోభవతి, తత
నేతికరణాకాంక్షాయాం సమానపదోపాత్తం లింగధారణం కరణ
నాన్వేతి; లింగధారణేన మోక్షంకుర్యాదితి. తతఃకథంలింగధార
మోక్షంకుర్యాదితి కథంభావాకాంక్షాయాం, అధ్వనామధ్వపతేః
మసీయవ్రతమేతత్పాశుపతం, త్రియంబకంయజామహ ఇత్యాదిశ్రుతి
స్మరుద్రాక్షశివ లింగధృతిశివో పాసనాసహితమహా పాశుపత దీక్షా
కేన లింగధారణేన మోక్షంకుర్యాదితి; భస్మరుద్రాక్షాదిధారణ
జాతమితికర్తవ్యతయాన్వేతి. కథంభావాకాంక్షాపూరకత్వమితి కర్త
తాత్వంయథా ఓదనకామఃపచేదిత్యత్ర లిజాభావనా ప్రతీయతేకిం
యేదిత్యాకాంక్షాయాం. ఓదనోభావ్యత్వేనాన్వేతి, కేనేత్యాకాం
యాంపాకేనేతిలభ్యతే కథమిత్యాకాంక్షాయాం తృణపూతాఽరసి

ధ్యాత్మకమగు లింగధారణకు, నీప్సితతమ స్వరూపమగు కర్మత్వము యోగ్యము
గావున మోక్షము; ఆనందాత్మకమగుటచేత నీప్సితతమమగుటవలన యన్వయము
మగదా. అందువలన మోక్షమును జేయవలయునని బోధగలిగినది. అనంతరము
చేత జేయవలయునను కరణాకాంక్షయందు సమానపదోపాత్తమగు లింగధారణము
ణముగా నన్వయించుచున్నయది. లింగధారణముచే మోక్షమును జేయవలయునని
యము. అనంతరము ఎట్లు లింగధారణముచే మోక్షమును జేయవలయునను కథం
కాంక్షయందు, అధ్వనామధ్వపతేః పాకమసీయవ్రతమే తత్పాశుపతం త్రియంబకం
జామహే. ఈ మొదలగు శ్రుతులచే భస్మరుద్రాక్ష శివలింగధృతి శివలింగోపాసనా
తమగు మహాపాశుపత దీక్షాత్మకమైన లింగధారణముచే మోక్షమును జేయవలయు
భస్మరుద్రాక్షాది ధారణరూపమగు నంగజాతము. ఇతికర్తవ్యతాభావము చే
యించుచున్నది. ఇతికర్తవ్యతయనగా, కథంభావాకాంక్షాపూరకమైనది. ఇం
నుదాహరణము. ఓదనకామః పచేత్. ఓదనమును గోరువాడు వండవలయు నను
లిఙ్ చే చేయుట ప్రతీయమానమగుచున్నయది. దేనిని జేయవలయునను నాకాంక్ష
ము, ఓదనము కర్మగా నన్వయించుచున్నది. దేనితోడనను కరణాకాంక్షయందు

నేతి. తతశ్చతృణపూత్కారాద్యుపకృతేన పాకేన తేజస్సంయోగేనఓదనం భావయేదితివాక్యార్థస్సంపద్యతే, తద్వద్వేదేపిబోధ్యః; సఏవంలిఙ్త్వావచ్ఛేదేనశబ్దభావనాం ప్రేరణాఖ్యామభిధత్తే, లోకేపిగామానయేత్యాచార్యవాక్య శ్రవణానంతరం అయమాచార్యో మాంగామానయేతి ప్రేరయతీతి ప్రేరణాఖ్యావ్యాపారంజ్ఞాత్వైవశిష్యోగవానయనేప్రవర్తత ఇత్యన్వయవ్యతిరేకాభ్యాం ప్రేరణాజ్ఞానం ప్రవృత్తికారణం ప్రేరణాజ్ఞానస్యచాన్వయవ్యతిరేకాభ్యాం లిఙాదిశ్రవణ జన్యత్వావధారణాత్; లిఙాదేః ప్రేరణాయాం శక్తిర్లోకేగృహ్యతే ఇతివేదేపితత్రైవ శక్తికల్పనాచిత్యాత్; ఇయాంస్తువిశేషః, లోకేపిగవానయనాదిం ప్రత్యనుకూల ప్రేరణాఖ్యోవ్యాపారః ప్రయోక్తృపురుషగతాభిప్రాయవిశేషః, వేదేతుప్రయోక్తృపురుషాభావాత్, లిఙాదిశబ్దేష్వేవసఇష్యాంగీక్రియతే;

కముచేతనని లభించుచున్నయది ఎటులనను కథం భావాకాంక్షయందు తృణపూత్కారసహితమగు పాకముచేతనని యన్వయను అందువలన తృణపూత్కారాదిసహితమగు తేజస్సంయోగముచే ఓదనమును జేయవలయునని వాక్యార్థము. ఉపపన్నమగుచు, అటులనే వేదమందునను తెలుసుకొనందగినది:

ఈప్రకారముననే బోధను లిఙ్త్వవైశిష్ట్యముచే శబ్దభావనయను ప్రేరణనుజెప్పుచున్నయది: లోకమందునను, గామానయ, గోవునుదెమ్ము అను నాచార్యవాక్యమునువినిన యనంతరము; ఈయాచార్యుండు నన్ను గోవునుదెమ్మని ప్రేరణజేయుచున్నవాడని దెలుసుకొనియే శిష్యుడు గోవునుదెచ్చుటయందు ప్రవర్తించుచున్నవాడని యన్వయవ్యతిరేకములచే ప్రేరణాజ్ఞానము. అన్వయవ్యతిరేకములచే లిఙాది శ్రవణ జన్యమైనదను నిశ్చయమువలన. లిఙాదులకు ప్రేరణయందు శక్తిలోకమున గ్రహించబడుచున్నయది యని వేదమునను లిఙాదులకు ప్రేరణయందే శక్తికల్పన యుచితమైనది. ఇంతియగ దావిశేషము, లోకమందునను-గవానయనాదికి యనుకూలమగు ప్రేరణాఖ్యమైన వ్యాపారము. ప్రయోక్తయగు పురుషునియొక్క యభిప్రాయవిశేషము: వేదమందు ప్రయోక్తయగు పురుషుండులేడు గావున నావ్యాపారము. లిఙాదిశబ్దంబులయందే యుండునది.

అత్రపీవ. శబ్దనిష్ఠవ్యాపారత్వాచ్ఛాబ్దీభావనేత్యుచ్యతే యాగహో
దివిషయప్రవృత్తిహేతుత్వాత్ ప్రవర్తనాప్రేరణేతి చోచ్యతే.

అథాయం సప్తదశః ప్రశ్నః (౧౭) అథకిమయం శిష్టైరను
ష్ఠితః, అస్యేదమభిప్రేతం నిగద్యతాం శ్రుతిస్మృతిముఖేషు యది శిష్టైరను
ష్ఠీయేత తర్హ్యసంశయమస్యానుష్ఠేయతేతి. అస్యేదం సమాధాన
స్కాందే, బ్రహ్మవిష్ణ్వాదయో దేవా మునయో గౌతమాదయః, ధార
యంతి సదా లింగముత్తమాంగే విశేషతః ఇతి, లైంగే, కశ్యపాత్రిభర
ద్వాజగౌతమాద్యా మహర్షయః, ధారయంతి సదా లింగముత్తమాంగే విశే
షతః, నారాయణోఽపి భగవాన్ దేవో బ్రహ్మాదయోఽనఘాః, ధారయ
న్త్యుత్తమాంగేషు శివలింగమనామయం, లక్ష్మీసరస్వతీముఖ్యాస్స్వోత్త
ర్ధ్వదేశకే, ధారయంత్యప్రమాదేన. లింగం త్రిభువనేశ్వరమితి, సా
దేశంకరసంహితాయాం, ఉరస్థలే హరిర్లింగం ధృత్వా మూర్ధ్ని పిత—

యని యంగీకరించంబడును గావుననే. శబ్దనిష్ఠమగుటవలన, శాబ్దీభావనయని జెప్ప
యాగహోమాది విషయమగు ప్రవృత్తికి హేతువగుటవలన, ప్రవర్తనయనియు ప్రేర
ణయనియు జెప్పంబడు.

ఇక పదునేడవప్రశ్న (౧౭) ఈలింగధారణము, శిష్టులచే యనుష్ఠింపబడి
యున్నది, అనగా శ్రుతిస్మృతులు మొదలగు నాటియందు జెప్పంబడుటగాక. ఇక శిష్ట
యనుష్ఠింపబడియున్నదేని అపుడు ఈలింగధారణము నిస్సంశయముగా యనుష్ఠించదగి
యభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము, స్కాందమున బ్రహ్మ——విశేషతః, బ్ర
విష్ణ్వాదిదేవతలును గౌతమాది మునులును. ఉత్తమాంగంబున లింగమును ధరిం
న్నారలు. అని జెప్పంబడియున్నది. లింగపురాణంబున, కశ్యప——త్రిభువనేశ్వ
కశ్యపుండును, అత్రియు, భరద్వాజుండును, గౌతముండును మొదలగు మహర్షు
లింగంబు నెపుడు నుత్తమాంగంబున ధరించుచుండుదురు. భగవంతుండగు నారాయ
ణుడు బ్రహ్మాదులగు దేవతలును శివలింగంబు నుత్తమాంగంబున ధరించుచుందురు. ల
సరస్వతులు మొదలగు శక్తులును తమ కిరీటములయొక్క యూర్ధ్వభాగంబున య
త్తులై త్రిభువనేశ్వరంబగు లింగంబును ధరించుచున్నారు. అనియు జెప్పంబడియున్న

ష్ఠాః, లింగస్థం మాం సమారాధ్య స్వం స్వం పద మవాపతుః, మల్లింగం ము స్తకాద్యంగే, ధృత్వా శక్రపురోగమాః, దేవా మాం లింగమధ్యస్థం సంపూజ్య స్వః పదం యయుః, లక్ష్మీసరస్వతీముఖ్యా దేవ్యో మల్లింగమాదరాత్ ధృత్వా నిజాంగే తల్లీనభావా జగ్ముః పరం సుఖమితి సిద్ధాంతాగమే, లక్ష్మ్యాదిశక్తయస్సర్వాశ్శివభక్తి విభావితాః ధారయంత్యలికాగ్రేషు శివలింగమహర్నిశమితి.

అథైవమార్యా విద్వద్వరేణ్యాః కర్మకాండజ్ఞానకాండోభయశ్రుత్యర్థం గకల్పసూత్రస్మృతీతిహాసాదిష్వవి ప్రతిపన్నస్యాదివ్యభౌమశిష్టగణసమ్మతస్య లింగధారణస్య చేద వైదికత్వం కథమత్రత్ కర్మయద్వైదికమసర్వగుణసంస్తుతమితి నాత్రవక్తవ్యం బహు. అతశ్చాస్య శ్రౌతత్వాద్దుర్విభేద్య ఇతిసత్యమవదాతం,

---

స్కాందంబున శంకరసంహితయందు, ఉరస్థలే — అహర్నిశం, నారాయణుండు ఉరస్థలంబునను పితామహుండు శిరంబునను లింగంబును ధరించి లింగస్థుండనగు నను నారాధించి తమతమ పదవులనొందిరి. లక్ష్మీసరస్వతులు మొదలగు శక్తులును నాదు లింగంబును నిజాంగంబులయందు ధరించి పరమపదమును జెందిరి. అనియు, సిద్ధాంతమున, లక్ష్మ్యాదిశక్తులు శివభక్తి విశిష్టులై ఫాలభాగంబుల యందహర్నిశంబును శివలింగంబును ధరించుచున్నారలు అనియు జెప్పంబడియున్నది.

ఇక నింతవలన విద్వచ్ఛ్రేష్ఠులగు ఆర్యులారా, వేదములయందు కర్మ
కాండ జ్ఞానకాండోభయంబునను వేదాంగంబులగు కల్పసూత్రం
బులయందునను స్మృతీతిహాసాదులయందునను అవిరుద్ధమై
దివ్యభౌమ శిష్టగణ సమ్మతమగు లింగధారణ యవైదిక
మయ్యేనేని ఇకనే కర్మ సర్వగుణ సంస్తుతమై
వైదికమైనదగునని ఇందువిషయమై విశే
షము జెప్పవలసినది లేదు.

ఇందువలన నీలింగధారణకు శ్రౌతత్వము దుర్విభేద్యమైనదని, సత్యము శివుఢ్డు,

ఇతిశ్రీమద్వార ద్వాజకులజలధికౌస్తుభ శ్రీశ్రౌతశైవాచార్య
శ్రీమదుద్భటారాధ్యవంశావతంసశ్రీమద్భగవన్మాహే
శ్వరశ్రీప్రసాద ఘోర నాథారాధ్యతనూభవేనశ్రీజ్వా
లాంబాగర్భశుక్తిముక్తా ఫలేనదేశికశ్రీవీరేశ్వరా
రాధ్యచరణ సేవాపరాయణేనశ్రీపరసమయ
పంచాననపాంచజన్య శ్రీశ్రీనివాసమఖి
వరాను శిష్టేన శ్రీప్రత్యగర్థ పరశివ
నిష్ఠాపర పారమేశ చరణసే
రోజరజస్త్రసరేణునా
శ్రీ నా గ లిం గ శా స్త్రి ణా వి ర చి తా యాం
శ్రీశ్రౌతశైవ ప్రకాశికాయాం శ్రౌతమేవహి
ధారణం లింగస్యేతి మహానుపన్యాసః
శ్రీ పరమేశ్వర కృపయా
సంపూర్తిమగమత్
శుభం.

ఇట్లు,
శ్రౌతమేవహిధారణం లింగస్య అను మహోపన్యాసము సమాప్తమైనది.
శుభము.

శ్రీ శివాయ గురవే నమః

అయంకిల శ్రీమద్భారద్వాజకుల జలధి కౌస్తుభ మణిభిః

శ్రీ శ్రౌత శైవాచార్య శ్రీమదుద్భటారాధ్య

వంశావతంసైః శ్రీ కృష్ణవేణీప్రాంత

విరాజమాన

తాటికొండ గ్రామ వాస్తవ్యైః

బ్ర॥ శ్రీ॥ ముదిగొండ - నాగలింగశాస్త్రి భిర్విరచితః

శిష్టాస్సర్వే శివం ప్రపన్నాః

ఇతి

మహోపన్యాసః

సాంధ్రతాత్పర్యః

సైషేవ,

ముముక్షూణాం శాంభవాగ్రణ్యా మత్యంతోపకారాయ

స్వీయాయాం శ్రౌత శైవ ప్రకాశికాయాం విని

వేశ్య లేఖనాది దోషరహితం సంశోధ్య చ

చెన్నపురీ

ప్రతిష్ఠాపితే

శైవసిద్ధాంత ముద్రాయంత్రే

ముద్రాపితస్సన్.

విజయతేతరాం.

శుభ సం॥ అధికాషాఢ శుద్ధత్రయోదశీ స్థిరవాసరే.

౧౯౦౧.

[మూల్యమస్య రు ౦-౩-౦]

C. M. V. Shan... Nalgonda

శిష్టాస్సర్వే శివం ప్రపన్నాః.

ఆర్యాః! సాదరమిహాలోకయత.

శాంభవాగ్రేసరాః.

అథర్వ శిఖాయాం కింతద్ధ్యానం కోవాధ్యాతా కశ్చధ్యేయ ఇతి ప్రశ్నత్రితయ మవతార్య ధ్యానధ్యాతృ స్వరూప నిరూపణానంతర మామ్నాయతే. ధ్యాయీతేశానం ప్రధ్యాయితవ్యమిత్యాదినా. శివ ఏకోధ్యేయశ్శివంకర స్సర్వమన్య త్పరిత్యజ్యేత్యంతం. శివఏవ ప్రపత్తవ్య ఇతిస్పష్ట మవగమ్యతే. విశేషశ్చోపాస్య విచారేభవిష్యతి. ప్రకృత ఇహ ప్రపన్ననిర్ణయః. కేతేశివం ప్రపన్నా ఇతిచేత్. శిష్టాస్సర్వే శివంప్రపన్నాః. తథాచ. శ్రు. విష్ణురిత్థాపరమస్య విద్వాన్. పరమస్య బ్రహ్మణః ఇత్థా. ఇత్థంభావేన విద్వాన్ విదితవాన్ విష్ణురిత్యనేన. ఏకఏవ మహావిష్ణు శ్శివజ్ఞాన మహోదధి రితిసూతసంహితావచనేన. శ్రు. విష్ణోదేవ

శిష్టులందరు శివునేగొల్చిరి.

సుజనులారా! అవధరింపుడు.

అథర్వశిఖయందు ధ్యానమనగానేమి? ధ్యానముజేయువాడెవరు? ఎవరిని ధ్యానముజేయవలయు? అని ప్రశ్నములను పృచ్ఛజేసి మొదటిరెండు ప్రశ్నములను సమాధానపరచి మూడవ ప్రశ్నముయొక్క సమాధానముకొరకు ఈశానశబ్దవాచ్యుని ధ్యానముచెయ్యవలసినది యని యుపక్రమించి ఇతరుల నెల్లరనువదలి నిశ్శ్రేయసమును గలుగజేయు శివునే ఉపాసించవలయునని జెప్పుటవలన శివుడే ఉపాస్యుండని స్పష్టమగుచున్నది. ఈయర్థమునందు విశేషాంశము ఉపాస్య విచారణమునందు తేటబడగలదు. ఇచట నుపాసకులయొక్క నిర్ణయము ప్రస్తుతము. శివుని సేవించువారలెవ రనగా శిష్టులగు విష్ణు బ్రహ్మేంద్రాదు లెల్లరును శివునే సేవించువారలు. ఎటులనగా, శ్రు. "విష్ణురిత్థాపరమస్యవిద్వాన్" ఉత్కృష్టంబగుబ్రహ్మపదార్థమిట్టిదని తెలిసినవాడు విష్ణువనియు, సూతసంహితయందు ఏకఏవమహావిష్ణు శ్శివజ్ఞాన మహోదధిః. మహావిష్ణువొక్కడే శివజ్ఞానమునకు సముద్రమువంటివాడనియు శ్రు. విష్ణోదేవత్వం

త్వంపరమస్యవిత్సే హేవిష్ణోపరమస్య ఉత్కృష్టస్య బ్రహ్మణః. దేవ విభుత్వం విత్సేజానాసీత్యాదిభిశ్చవిష్ణో శ్శివజ్ఞానిత్వం స్పష్టముక్తం.

అతఏవ వేదాహమేతం పురుషంమహాంత మాదిత్యవర్ణంతమ పరస్తాదిత్యత్రమంత్ర ద్రష్టానారాయణః. స్వానుభూతిం దర్శయ వ్యాఖ్యాతారోప్యభ్యుపయంతి. అత్రచప్రసక్త్యద్వి శేషజాతంతదర్థవిచా నిర్గమిష్యతి. కించకౌర్మే. కృష్ణద్వైపాయన స్సాక్షాద్విష్ణు రేవసనాత కోహ్యన్య స్తత్వతోరుద్రం వేత్తితం పరమేశ్వరం. ఇతి. తథా అను నికే వ్యాఖ్యాతుం దేవదేవస్య శక్తోనామాన్యశేషతః. ఇతిచతత్వ పారమేశ్వరస్య పారమ్యస్య అనితరసాలభ్యముక్తం. అథచాస్య పాద్యతే ప్రపన్నత్వం శ్రు. ప్రతద్విష్ణు స్తపతేవీర్యాయ. నారాయ ధ్యాతే త్యనేనచవిష్ణోర్వీర్యా పేక్షయాతపస్విత్వం, పరనారాయణస్య తృత్వంచస్పష్టముక్తం.

పరమస్యవిత్సే. ఓయి విష్ణుమూర్తి ఉత్కృష్టంబగు బ్రహ్మయొక్క విభుత్వ గుర్తెరుగుదు వనియును మొదలైన వచనములచేత మహావిష్ణువు శివజ్ఞాని తెలియుచున్నది. కావుననే శ్రు. వేదాహమేతంపురుషం మహాంతం ఆదిత్యవర్ణం తమ పరస్తాత్. ప్రకృతికి పరుండును, నాదిత్యవర్ణుండును; పురుషపదము మహత్పద నభిధేయముగాగల నీయీశ్వరుని నేను యెరుగుదునని మంత్రద్రష్టయగు నారాయ ణుండు వచించెనని వ్యాఖ్యాతలును నీయర్థము నంగీకరించుచున్నారు.

ఇచట తోచెడు సందియములు పురుష సూక్తార్థ విచారమునందు విడిపో అదియునుంగాక. కూర్మపురాణమునందు కృష్ణద్వైపాయనస్సాక్షాద్విష్ణురేవ సనా కోహ్యన్య స్తత్వతోరుద్రంవేత్తితంపరమేశ్వరం. వ్యాసుండుసనాతనుండగు సాక్షాద్వి కదా, అన్యుండు యెవడు పరమేశ్వరుని యథార్థముగా గుర్తెరుగు నని. మరియు అనుశాసనికమునందు తస్మాత్పరతరంచైవ నాన్యంపశ్యామిభారత, వ్యాఖ్యాతుం దేవస్యశక్తో నామాన్యశేషతః. దేవదేవుండగు నప్పరమేశ్వరుని నామధేయముల షముగా వివరించుటకు సమర్థుని శ్రీకృష్ణమూర్తికంటె వేరొకని జూడమని జెప్పంబడిన ప్రమాణములచే నిమ్మహావిష్ణునకు తెలిసిన పరమేశ్వర మహిమను

ప్రపత్తవ్యశ్చాస్య నస్పష్టం ప్రతీయత ఇతిచేత్త దప్యన్యత్ర, శ్రు॥ తవశ్రియేమరుతో మర్జయంత రుద్రయత్తేజ నిమచారుచిత్రమితి, శివాభివ్యక్తిస్థానంలింగం ప్రకృత్యాతన్విశేషయతా మంత్రవర్ణేన. శివారాధకత్వం శివప్రసాదాత్తస్య సర్వోత్తరపదవైశిష్ట్యంచదర్శితం. శ్రు॥ పదం యద్విష్ణోరుపమంనిధాయి ఇతి. అస్యార్థః పరాశర పురాణే స్ఫుటీకృతః. రౌద్రంవిష్ణు ర్మహాలింగం భక్త్యాశుద్ధం శిలామయం, చారుచిత్రంసమభ్యర్చ్య లబ్ధవాన్ పరమంపదం, ఇతి. కాశీఖండేచ చతుర్భుజాభిషేకాధ్యాయే పట్టాభిషేకపూర్వకం వైకుంఠస్థానమఖిలజగత్ప్రభుత్వం ఆత్మనోప్యధికంశౌర్యం, అన్యచ్చానితరసులభం వరజాతం, శివేనవిష్ణవేదత్తమిత్యుపవర్ణితం. అరణ్యపర్వణిచతీర్థయాత్రావిధౌ. తతోగచ్ఛేత్సువర్ణాఖ్యంత్రిషులోకేషువిశ్రుతం, యత్రవిష్ణుః ప్రసాదార్థం రుద్రమారాధయత్పురా, వరాంశ్చసుబహూన్లేభే దైవతైరపిసుదుర్లభానితిప్రతిపాదితం,

---

లకు తెలియ శక్యముగాదనియు తేటబడుచున్నది. ఇక నుపాసకత్వమును గనుపరచుచున్నారము. శ్రు॥ ప్రతద్విష్ణుస్తవతేవీర్యాయ. వీర్యముకై విష్ణు తపంబాచరించుచుండె. శ్రు॥ నారాయణపరోధ్యాతా. పరనారాయణుండు ధ్యానముజేయువాడు అను వచనములచే తపస్విత్వము నుపాసకత్వమును సిద్ధించె. నారాయణున కుపాస్యుండును జెప్పంబడలేదనినయెడల నదియును ప్రదేశాంతరమందు, శ్రు॥ తవ శ్రియే మరుతోమర్జయంతరుద్రయత్తేజనిమచారుచిత్రం. అని శివాభివ్యక్తిస్థానమైన లింగమును ప్రస్తుతపరచి అనంతరమున, శ్రు॥ పదంయద్విష్ణోరుపమం నిధాయి. అని జెప్పబడియె. దీనియర్థము పరాశర పురాణమందు, రౌద్రంలింగంమహావిష్ణుర్భక్త్యాశుద్ధంశిలామయం చారుచిత్రంసమభ్యర్చ్య లబ్ధవాన్ పరమంపదం. మహావిష్ణువుశుద్ధమును శిలామయమును సుందరమును చిత్రవర్ణమునగు రుద్రునిలింగమును భక్తిచే నారాధించి శ్రేష్ఠంబగు స్వపదమును జెందెనని స్పష్టీకరించబడె. కాశీఖండమునందు చతుర్భుజాభిషేకాధ్యాయములో పట్టాభిషేకపూర్వకముగా వైకుంఠస్థానమును అఖిల జగత్ప్రభుత్వమును, ఇతరములగు నితరులకు సులభములుగాని వరములును శివునిచే విష్ణుకొరకు నివ్వబడెనని వర్ణించియుండె. అరణ్యపర్వమున తీర్థయాత్రావిధియందు. తతోగచ్ఛేత్సువర్ణాఖ్యం త్రిషు

అన్యచ్చతత్రైవ తీర్థం కురుకులశ్రేష్ఠత్రిషు లోకేషు విశ్రు
ప్రమీతినామ్నా విఖ్యాతం, సర్వపాపవిమోచనం, యత్ర బ్రహ్మా
దేవాః ఉపాసంతే మహేశ్వరం, తత్రస్నాత్వార్చయిత్వాచ రుద్రం
ణేశ్వరం, జన్మప్రభృతి పాపాని కృతానితుద తేనరం, దేవీయత్ర నర
సర్వలోకైరభీష్టుతా తత్రస్నాత్వానర శ్రేష్ఠహయ మేధమవాప్నుయ
జిహ్మాక్షయత్ర మహాప్రాజ్ఞ విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా, పురాశౌచంకృతంరా
హత్వా దైవతకంటకానితి, దేవాదికంటకవధ జనితస్య, దోషస్య
ద్దేన శివారాధన మేవ ప్రాయశ్చిత్తముక్తం. యత్ర బ్రహ్మాదయో
ఉపాసంతే మహేశ్వరమితి సన్నిధానపాఠాత్. అపిచ ద్రోణప

లోకేషువిశ్రుతం యత్రవిష్ణుః ప్రసాదార్థం రుద్రమారాధయత్పురా, వరాంశ్చ సుబహ
లేభే దేవైరపిసుదుర్లభాన్. అని యనగా, అనంతరమున ముజ్జగముల ప్రసిద్ధంబు
ణ్ణాక్షమనకుం జనందగు అచట పూర్వమున విష్ణుండు ప్రసాదమును గోరి రు
రాధించి దేవతలకునుపొందశక్యనులుగానిబహువరముల నొందెయని జెప్పె
మరియు నదే ప్రకరణమందు తీర్థంకురుకులశ్రేష్ఠ త్రిషులోకేషు విశ్రుత
నామ్నా విఖ్యాతం సర్వపాపవిమోచనం యత్ర బ్రహ్మాదయో దేవా ఉపాసంతే మహే
తత్రస్నాత్వార్చయిత్వాచ రుద్రందేవగణేశ్వరంజన్మప్రభృతి పాపానికృతానితు
దేవీయత్రనరశ్రేష్ఠ సర్వలోకైరభీష్టుతా, తత్రస్నాత్వా నరశ్రేష్ఠ హయమేధ మ
యాత్, జిహ్మాక్ష యత్రమహాప్రాజ్ఞ విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా, పురాశౌచం
రాజన్ హత్వా దైవతకంటకాన్. అనగా పార్థివేంద్రా! మరియును మ
బుల ప్రసిద్ధంబును సర్వపాప విమోచనంబును ప్రమీతియను పేరుచే విఖ్యా
తీర్థంబుగలదు. ఎచట బ్రహ్మాదిదేవతలుమహేశ్వరుపూజించుచుందురో నచట
బాచరించి దేవగణములకీశ్వరుండగురుద్రునర్చించి మనుజుడుజన్మము మొదలుగా
రించిన పాతకముల విడుచును. మరియు సర్వలోకములచే స్తవింపబడు నంబిక
జెల్వొందునో నచట స్నానంబాచరించి మనుజుడు అశ్వమేధఫలమును జెందు
నుంగాక నెచట పూర్వమున ప్రభవిష్ణుడగుమహావిష్ణువు కపటులగు దేవకంట
వధించి శౌచంబాచరించెనని. ఇచట యత్ర బ్రహ్మాదయో దేవా ఉపాసంతే
శ్వరం. ఎచట బ్రహ్మాదిదేవతలు మహేశ్వరు పూజించుచుందురో యను

ఊర్ధ్వబాహుర్మహాతేజాః జ్వలనాదిత్యసన్నిభః, షష్టివర్ష సహస్రాణితత ప్త్యేవశతానితు, వ్యశోషయత్తదాత్మానం వాయుభక్షోంబుజేక్షణః, ఇత్యాదినానారాయణస్యతపశ్చర్యాముక్త్వాతతస్తపసాప్రసన్నే శివే ప్రత్యక్షేసతి, నారాయణేనబహుధా బ్రహ్మధర్మైస్స్తవః కృతః, యథాసజానుభ్యాంమహీంగత్వాకృత్వాశిరసిచాంజలిం, పద్మాక్షస్తంవిరూపాక్ష మభితుష్టావ భక్తిమాన్.

తద్భూతా వైభూతకృతో వరేణ్య, గోప్తారో మే భువనస్యగోపాః ప్రవిశ్యేమాం పృథివీం యే వ్యరక్షన్ పురాపురాణీతవదేవసృష్టిః.

శక్త్యాలోకాయథాయాంతిపృథక్త్వాం, తాభిశ్చైక్యం సంక్షయే యాంతిభూయః, ఏవం విద్వాన్ ప్రభవంచాప్యయంచత్వ త్సంభూతం తవ సాయుజ్యమేతి.

పాతమువలన దేవాది కంటకవధ జనితమగుదోషమునకు శౌచశబ్దముచే శివారాధనమే ప్రాయశ్చిత్తముగా దెల్పంబడినది. మరియును, ద్రోణపర్వమునందు ఊర్ధ్వబాహుః, అంబుజేక్షణః, మహాతేజస్వియు, జ్వలనాదిత్యసన్నిభుండునగు నప్పద్మాక్షుండు, నూర్ధ్వబాహుండును, వాయుభక్షుండునగుచు నరువదియారువేల (౬౬౦౦౦) వత్సరంబులు తపంబుజేయువాడై, శరీరమునుశుష్కింపజేసెనని మొదలుగా నారాయణునితపశ్చర్యను నిరూపించి యనంతరమున, నాతపముచే ప్రసన్నుండగు శివుండు, ప్రత్యక్షంబైనతరి, నారాయణునిచే బహువిధంబులగు పరబ్రహ్మ ధర్మంబులచే స్తవం బాచరింపబడె. ఎటులన, సజానుభ్యాం, లోకపితర్మహేశ భక్తియుక్తుండగు నక్కమలపత్రాక్షుండు జానువులచే పుడమిన్నిలచి, శిరంబునదోసిలినుంచి, నవ్విరూపాక్షునుతించె. నోవరేణ్యా భువనజాతంబునకు సృష్టికర్తలగువారలు నీవలనగదా జనించిరి నటుల లోకానీకంబునకు రక్షకులగువారలును నీవలనగదా యుద్భవించిరి. మరియును యెవరలు పుడమినిజేరి గాచిరో, అష్టభూపాలురును, నీయందు జనిమగాంచిరి. నీదగు దేవతాసర్గంబును పురాతనంబగునదిగదా.

ఇచ్ఛాజ్ఞాన క్రియాశక్తులతోడ లోకంబులు యెటుల నీనుండి వేరగుచున్నవో నటులనే ప్రళయంబున నాశక్తులతోడ లోకంబులు నీయందణగుచున్నవని, యెరుగుము.

భూతంభవ్యంభావియచ్చాప్యదృష్టం, త్వత్సంభూతాస్సప్త లోకాః, భక్తంహిమాంభజమానంభజస్వ, ప్రీత్యామాంత్రైలోక హేశ, ఇతి.

తతశ్చణ్ణతరదుర్లభా, వరా, బహవః, ప్రార్థితాః, తేచవరాస్స శివేన మత్ప్రసాదాన్మనుష్యేషు, దేవగంధర్వయోనిషు, అప్రమే బలాత్మాచనారాయణభవిష్యసి, నచత్వాంప్రసహిష్యంతి దేవాసురమ రగాః, నపిశాచా నగంధర్వా ననరా నచరాక్షసాః నసుపర్ణాస్తథానా నవిశ్వావిశ్వయోనయః, నకశ్చిత్వాంచదేవోపిసమరేషువిజేష్యతి, నశస్త్రేణనచాస్త్రేణ నాగ్నినానచవారిణా, నార్ద్రేణనచ శుష్కేణత్రస స్థావరేణచ, నహస్తేన నపాదేన నకాష్ఠేన నలోష్టునా, కశ్చిత్తవ కర్తామత్ప్రసాదాత్కథంచన.

అపిచేత్సమరంప్రాప్య భవిష్యసిమమాధికః, ఇతిదత్తాఇత్య తథా, ద్రోణవధానంతరం కృష్ణార్జునయోరధికోత్ధేనపరితఃకోశప

కాలత్రితయ గోచరంబగు వస్తుజాతంబెల్లయు నీ యేడు భువనంబులును జనించు. లోకజనకుండవగు నో సర్వేశా భక్తుండను ప్రసన్నుండవగు నన్ను గ్గూర్పుండగు యని యనంతరంబున ఇతరుల దుర్లభంబులగువరంబులనేకంబులుగోర నవియును, మత్ప్రసాదాన్మనుష్యేషు అపిచేత్సమరం ప్రాప్య భవిష్యసి మమా నేకమలేక్షణా, నాయనుగ్రహంబువలన దేవమానవ గంధర్వ యోనులయందు అప్ర బగుసామర్థ్యంబుగలవాడవగుదువు. దేవతలు, అసురులు, మహోరగంబులు, పిశా బులు, గంధర్వులు, నరులును మొదలగువారలు నినుప్రసహించనేరరు. ఎవ్వండేని ర్ముఖుండును సమరాంగణంబున నినుజయింపనోపడు. మరియు శస్త్రంబుచే బున, ఆర్ద్రంబున, శుష్కంబున, దేనిచేనైనను యెవ్వండును నినుబాధింపనశక్తుం అదియునుంగాక నాతోడసమరంబాచరించువాడవైనను నాయనుగ్రహంబున నా నధికుండవగుదువని యీవిధంబున శివునిచే నవ్విష్ణుకొరకు వరంబులు యివ్వం జెప్పంబడియుండె. మరియును, ద్రోణవధానంతరమందు కృష్ణార్జునులయం

పరిదృశ్యమానసకృష్ణార్జున సకలపరిపంథిసైన్య భస్మీకరణ ముద్దిశ్య, అశ్వథ్థామ్నాఆగ్నేయాస్త్రేప్రయుక్తే, తేనచాస్త్రేణ, తథైవ, సగజాశ్వరథే, సర్వస్మిన్నర్జునసైన్యే భస్మీకృతే తన్మధ్యలగ్నౌకృష్ణార్జునావపి, తథైవజాతావిత్యశ్వత్థామ్నస్సర్వేషామప్యన్యేషాం నిశ్చయేజాతే తదస్త్రశాంత్యనంతరం యథాపూర్వం రథేపరిభ్రాజమానౌ కృష్ణార్జునౌదృష్ట్వా చింతాశోకపరీతం ధిక్ ధిక్ స్వాస్త్రమాహాత్మ్యం శాస్త్రంమిథ్యేతి రథాదవరుహ్యరణాజరాత్ప్రద్రుతం యదృచ్ఛయాతత్ర సమాగతే వేదవ్యాసే దృష్టే తమభివాద్య స్వాస్త్రప్రయోగవైఫల్యే కారణంపృష్టవంతమశ్వత్థామానంప్రతి,

వేదవ్యాసేన, దేవదేవస్త్వచింత్యాత్మాఅజేయో విష్ణురవ్యయః,

డగు నశ్వత్థామచే నలుదిక్కులను కోశపర్యంతము గాసంబడెడి కృష్ణార్జునులతో గూడిన సకలశతృసైన్య భస్మీకరణంబునుద్దేశించి ఆగ్నేయాస్త్రను ప్రయోగించబడగా నాయస్త్రంబుచే నదేప్రకారంబున గజాశ్వరథంబులతోడంగూడిన యర్జున సైన్యంబెల్లయును, భస్మీభూతంబగువరకు, నాసైన్యమధ్యస్థులగు కృష్ణార్జునులును నదేప్రకారంబున నైరియని నశ్వత్థామకు నితరులకెల్లరకును నిశ్చయంబుగలుగగా నాయస్త్రశాంతికి యనంతరమున పూర్వముపగిది రథంబున ప్రకాశించెడి కృష్ణార్జునులగాంచి చింతాశోకపరీతుండై స్వాస్త్రమాహాత్మ్యమును నిందించి శాస్త్రంబసత్యమని రథంబునుండిగి రణస్థలంబునుండి పరుగిడుచు దైవవశంబుననచ్చోటికిచ్చేయు వేదవ్యాసుడు గనుపించగా ప్రణమిల్లి తనయస్త్రప్రయోగము విఫలంబగుటయందు కారణమునడుగు యశ్వత్థామను గూర్చి వేదవ్యాసునిచే దెల్పంబడియె. దేవదేవః॥ మాయయా మోహయన్జగత్ షేన దేవుండును అచింత్యాత్మయు నవ్యయుండునగు నవ్విష్ణు అజేయుండు సర్వంసంభవుని స్వరూపునిగా మెరిసి లింగంబునందర్శింపచుండునో నట్టి యమ్మహా విష్ణువందు సృష్టి

సర్వైరూపంభవంజ్ఞాత్వాలింగేర్చయతియః ప్రభుం, తస్మిన్నభ్యధికాం
కరోతివృషభధ్వజః. ఇతి,ఏవమాదీన్ వరాన్ లబ్ధ్వాప్రసాదాదధశూ
సఏవదేవశ్చరతిమాయయామోహయన్జగత్, ఇతిచ, శివారాధన
గతేతరదుష్ప్రాపతత్ప్రసాదసమవాప్తదుర్జయత్వవైశిష్ట్యంశ్రీకృష్ణస్య
పాదితం, ఏవంవేదవ్యాసేనకథితే, అహంకింనశివపూజకఇతి, కృతా
గమశ్వత్థామానంప్రతి, తస్యైవవచనం, జన్మకర్మతపోయోగాస్త
వచపుష్కలాః తాభ్యాంలింగేర్చితోదేవః తయార్చాయాం యుగే
ఇతి, ఇదంచమైనాకేశ్రీకృష్ణస్యతపశ్చరణం బహువరలాభశ్చేతి ఉ
మిత్యుక్తం.

పారిజాత జిహీర్షయా, శివసంపూజ్యస్తువన్ కృష్ణశ్శివేనైవ
తః ఇతి సంస్తూయమానస్తు భగవాన్గోవృషధ్వజః,

ధ్వజుండు యభ్యధికంబగు ప్రీతి నొసఁగుచుండు నట్టి శివుని ప్రసాదంబువలన నీ
బులఁగొనిమాయచే జగత్తును మోహింపజేయుచు చరించుచుండు. అని శివారాధ
సంప్రాప్తంబైన ఇతరులకు దుర్లభంబగు తత్ప్రసాదంబున సమవాప్తంబగు దు
వైశిష్ట్యము శ్రీకృష్ణునకు ప్రతిపాదింపబడె. ఈప్రకారము వేదవ్యాసుడు చెప్ప
నేను శివారాధనము జేయువాడగానాకోయని మారుబలుకు యశ్వత్థామ నుద్దేశించి
వేదవ్యాసుడు బలికె. జన్మకర్మ * యుగేయుగే. జన్మకర్మంబులును, తపోయో
లును, వారలకు నీకును సమృద్ధంబులు. అయినను వారలచే దేవుండు ప్రతియుగ
లింగంబునందారాధితుండయ్యె. నీచే ప్రతిమయం దర్చితుండయ్యె. ఇదియును శ్రీ
నకు మైనాకంబున తపశ్చరణము బహువరలాభంబును, యుభయంబుగలదు అని
పాదింపబడె. ఇదియునుంగాక పారిజాతంబును దేగోరి శివుని పూజించి స్తుతి
శ్రీకృష్ణుండు శివునిచేస్మారితుండయ్యె. ఇతి సంస్తూయమానస్తు * తత్రధానస్తు
భగవంతుండగు వృషధ్వజుండు నీకీర్తి స్తవింపబడువాడై దక్షిణ కరంబును

ప్రసార్యదక్షిణంబాహుం వాసుదేవమథాబ్రవీత్. మనీషితానామర్థానాంప్రాప్తిస్తేస్తుసురోత్తమ పారిజాతంచహర్తాసి మాభూత్తేమనసో వ్యథా. పురామైనాకమాశ్రిత్య తపస్త్వమకరోర్యదా. తదామమవచః కృష్ణసంస్మృత్యస్థైర్యమాప్నుహి. అవధ్యస్త్వమజయ్యస్త్వంమత్తశ్శూరతరస్తథా. భవితాసీత్యవోచంయత్తత్తథానతదన్యథా ఇతి. తథా. అనుశాసనికే భీష్మవచనే. కోహిశక్తోభవం జ్ఞాతుంమద్విధఃపరమేశ్వరం. ఋతేనారాయణాత్పుత్ర శంఖచక్రగదాధరాత్. ఏషవిద్వాన్గుణశ్రేష్ఠోవిష్ణుః పరమదుర్జయః. దివ్యచక్షుర్మహాతేజాః వీక్షతేయోగచక్షుషా. రుద్రభక్త్యాతుకృష్ణేన జగద్వ్యాప్తంమహాత్మనా. తంప్రసాద్యతదాదేవంబదర్యాం కిలభారత. అర్థాత్ప్రియతరత్వంచ సర్వలోకేషువైతదా. ప్రాప్తవానేవరాజేంద్ర సువర్ణాక్షాన్మహేశ్వరాత్. పూర్ణంవర్షసహస్రంతు తప్తవానేషమాధవః ప్రసాద్యవరదందేవంచరాచరగురుంశివం యుగే

శ్రీకృష్ణునుద్దేశించిపలికె. ఓసురోత్తమ నీకుసంకల్పితార్థసిద్ధియగుంగాక పారిజాతమునుంగొనిదెత్తువు. నీకు మనోవ్యథయుండదగదు. మున్ను మైనాకశిఖరనాశ్రయించి యెపుడు తపంబాచరించితో అప్పటి నావచనమును తలచి స్థైర్యమునొందుము. నీవవధ్యుండవజయ్యుండవు నాకన్న శూరుండవగుదువని యేరీతి వచించితినో అదిఅంతయగుంగాక వ్యతిరిక్తముగాదు అని చెప్పబడియుండె. మరియును ఆనుశాసనికమునందు భీష్మవచనము. కోహిశక్తో ..... హారచ్యుతశ్శంఖచక్రగదాధరుడగునారాయణునికన్నపరమేశ్వరుడగు భవునిగుర్తెరుంగుటకు యెవ్వడు శక్తుండు. విద్వాంసుడును గుణశ్రేష్ఠుడును పరమదుర్జయుడును దివ్యచక్షుష్కుండును మహాతేజస్వియునగు విష్ణుయోగచక్షుస్సుచే నప్పరమేశ్వరుగాంచుచుండు. మహానుభావుడగు కృష్ణుచే రుద్రభక్తివలననే జగము వ్యాపింపబడె. బదరీక్షేత్రమందు నమ్మహేశు ప్రసాదంబువలన సర్వలోకములయందును ప్రియతరత్వమునొందె. నీ మాధవుడు పూర్ణముగా సహస్రవర్షములు తపమాచరించి చరాచరగురుండును వరదుండునగు శివు ప్రసాదింపబడసె. ప్రతియుగంబున శ్రీకృష్ణు

యుగే పుత్రకృష్ణేన తోషితో వై మహేశ్వరః భక్త్యా పరమయా చైవ శ్రైష్ఠ్యవమహాత్మనః తదయం దృష్టవాన్ సాక్షాత్ పుత్రార్థీ హరిరచ్యుతః కృష్ణస్య శాంకరీ నిష్ఠా ఆమూలరూపాదనుస్యూతా నావతారాది వర్యాదానురోధేన పాతనికా పరిహారస్సుకరః తత్ర వర్షసహస్రాదేః శతరుద్రీయనిర్దిష్టస్య లక్షాధికస్య చ కాలస్య అసంభవాత్ తథా. ఆనుశాసనికే ద్వాదశాధ్యాయమారభ్య ఆషోడశాత్పంచభిరధ్యాయైః కృష్ణస్య భగవత్యుపమన్యౌ భక్తిః ప్రదర్శితా తత్ర భగవతశ్శోపమన్యోః పరతా చ చతుర్దశాధ్యాయే వ్యాసప్రతి సంవలితాత్ శ్లోకశతాద్యాత్ త్రయస్త్రింశదంతాద్ద్విశతాత్ షష్ట్యా శ్లోకానాం వర్ణితా సాయథా స్యతు వచశ్శ్రుత్వా నాహం ప్రీతమనాభవం అబ్రవంచ తదా కృష్ణేన జమిదం వచః నాహం త్వత్తో వరం కాంక్షే నాన్యస్మాదపి దైవతాత్ :ర

నిచే పరమభక్తిచే తోషితుండై నమ్మహేశుండు సుప్రీతుండగు జగద్యోనియగు సర్వ సైశ్వర్యమును పుత్రార్థియగు యచ్యుతుడు గాంచె అను భీష్మవచనములచే శ్రీకృష్ణునకు శంకరునియందు నిష్ఠ మూలరూపము మొదలుగా యనుస్యూతమైనదని తెలియుచున్నది. ఇచట అవతారమర్యాదానురోధముచేతనని పరులకు అనిష్టపరిహారము సుకరముగా అచట వర్ష సహస్రాదికాలమునకును శతరుద్రీయమున జెప్పబడిన లక్షాధికకాలము సంభవము లేదుగనుకనని యూహించవలయు.

అదియునుంగాక అనుశాసనికమునందు ద్వాదశాధ్యాయము మొదలు షోడశాధ్యాయపర్యంతము అయిదు ౫ అధ్యాయములచే కృష్ణునిచేతనే తనకు జ్ఞానవైరాగ్యసంపన్నుడగు ఉపమన్యునియందు ప్రపత్తిగనుపరచంబడె. అచటనే ఉపమన్యునకు న్యపరత్వము చతుర్దశాధ్యాయమునందు నూటయెబ్బదిరెండవ ౧౭౨ శ్లోకము మొదలు యిన్నూటముప్పదిమూడవ ౨౩౩ శ్లోకమువరకు అరువది ౬౦ శ్లోకములచేత వర్ణింపబడె. అదియెటులనగా శుశ్రూస్యతు వచశ్శ్రుత్వా .... సర్వకామఫలామపి. ఇంద్రుని వచనము విని నేను ప్రీతమనస్కుండగాక దేవరాజు నీరీతివచించితి. ఓయింద్ర మహాదేవునికం

దేవాద్వృతే సౌమ్య సత్యమేతద్బ్రవీమి తే సత్యం సత్యం హి నశ్శక్ర వాక్యమే తత్సునిశ్చితం నయన్మహేశ్వరం ముక్త్వాన్యకథాన్యామమరోచతే పశుపతి వచనాద్భవామి సద్యః క్రిమిరథవా తరురప్యనేకశాఖః అపశుపతివరప్రసాద జా మే త్రిభువనరాజ్యవిభూతిరప్యనిష్టా జన్మశ్వపాకమధ్యేపి మేస్తు హర చరణవందనరతస్య మామానీశ్వరభక్తో భవాని భవనేపి శక్రస్య వాయ్వం బుభుజోపి సతో నరస్య దుఃఖక్షయః కుతస్తస్య భవతి హి సురాసురగురౌ యస్య న విశ్వేశ్వరే భక్తిః అలమన్యాభిస్తేషాం కథాభిరప్యన్యధర్మయుక్తాభిః యేషాం న తృణమపి రుచితో హరచరణస్మరణవిచ్ఛేదః హరచరణనిరతమతి నా భవితవ్యమనార్జవం యుగం ప్రాప్య సంసారభయం న భవతి హరభక్తి రసాయనం పీత్వా దివసం దివసార్ధం వా ముహూర్తం వా క్షణం లవం నహ్యా

నీవలనగాని యన్యద్రవమువలనగాని వరముఁగోర నేను సత్యమును జెప్పుచున్నవాఁడ. మహేశ్వరుని విడచి వేరువృత్తాంతము రుచించదను మాట యేదిగలదో అది సత్యమును సునిశ్చితమునుగదా.

పశుపతి వచనమువలన తత్క్షణమున క్రిమినిగాని అనేకశాఖలుగల వృక్షమునుగాని యగుదును. పశుపతికన్న నితరుని వరప్రసాదమునగలుగు త్రిభువనరాజ్యాధిపత్యమైన నీయిష్టము హరచరణవందనరతుడనగుదునేని శ్వపాకమధ్యమునైననే జనింతును గాక ఈశ్వరభక్తుండగానేని మహేంద్రభవనమునైననే జనించ యవనికి సురాసురగురుడగు విశ్వేశ్వరునియందు భక్తిగలుగదో అట్టి నరుడు వాయ్వంబువులమాత్రము భుజించువాడైనను వానికి దుఃఖక్షయమెటులగు. ఎవరలకు క్షణమైన హరచరణస్మరణవిచ్ఛేదము యిష్టపడదో వారల కితరధర్మయుక్తములగు కథలతోడ నేమికార్యము. అకుటిలమగు యుగమునుపొంది హరచరణాసక్తచిత్తుండై యుండవలయు. దివసముగాని దివసార్ధముగాని ముహూర్తముగాని క్షణముగాని హరభక్తిరసాయనమును పానము

లబ్ధప్రసాదస్య భక్తిర్భవతిశంకరే. అపికీటఃపతంగోవా భవేయంశ
జ్ఞయా నతుశక్రత్వయాదత్తం త్రైలోక్యమపికామయే శ్వాపిమ్మ
వచనాద్భవామి సహినఃపరఃకామః త్రిదశగణరాజ్యమపిఖలునేచ్ఛా
హేశ్వరాజ్ఞప్తం ననాకపృష్ఠంనచదేవరాజ్యం నబ్రహ్మలోకంనచ
శశ్వం ససర్వకామానఖిలాన్వృణోమి హరస్యదాసత్వ మహంవృ
యావచ్ఛశాంకశకలామలబద్ధమౌళి ర్నప్రీయతే పశుపతిర్భగవాన్మ
తావజ్జరామరణ జన్మశతాభిఘాతై ర్దుఃఖానిదేహవిహితాని స
హంతి దివసకరశశాంకవహ్ని నేత్రం త్రిభువనసారమపార మాద్య
అజరమమరమప్రసాద్య రుద్రంజగతిపుమానిహకోలభేతశాంతిం.

జేసినేని సంసారభయముగలుగదు. అలబ్ధప్రసాదునకు శంకరునియందు భక్తియు
డు. శంకరాజ్ఞచే కీటమునుగాని పతంగమునైనయగుదు. ఓ యింద్రుడా నీవు త్రై
క్యమొసగనన్నే యపేక్షించ. మహేశునవచనమున సారమేయమునైననగుదు. ఆ
మాకుము ఖ్యేప్సితము. ఆ మహేశువలననివ్వబడు త్రిదశగణరాజ్యమునైనగోర నా
మును దేవరాజ్యమును బ్రహ్మలోకమును నిష్కళత్వమును సర్వకామములనైన
గోర. ఇక శివునకు దాస్యమునేగోరువాడ. ఎంతవరకు చంద్రకళాబద్ధమౌళియ
పతియు షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్నుడగు మహేశుడు సుప్రీతుడుగాడో అదివరకు జరా
ములయొక్క యభిఘాతంబులచే దేహనిహితములగు దుఃఖములను మనుజులు
న్నారలు. సోమసూర్యాగ్ని నేత్రుంఆద్యుండమరుండునగు రుద్రుని ప్రసన్నుం
జగతియందే పురుషుడు శాంతినిజెందు?

యదినామజన్మభూయోభవతిమదీయైస్సైః పునర్దోషైః తస్మిన్‌తస్మిన్‌జన్మ
నిభవేభవేన్మేక్షయాభక్తిరితి. తమసః పరమంజ్యోతిః తపస్తద్వృత్తినాం
పదం యజ్జ్ఞాత్వానానుశోచంతి వరంతస్మాద్వృణీమహే ఇతి. అగ్నిరా
పోనిలః పృథ్వీఖంబుద్ధిశ్చమనోమహాన్. స్రష్టాచైషాంభవేద్యోన్యోబ్రా
హ్మణః పరమేశ్వరాత్ మనోమతిరహంకారస్తన్మాత్రాణీంద్రియాణిచ.
బ్రాహ్మీచైషాంభవేచ్ఛక్రకోన్యోస్తి పరమశ్శివాత్. ఇతి. దిగ్వాసాఃకీర్త
తేకోన్యోలోకేకశ్చోర్ధ్వరేతసః. కస్యచార్ధస్థితాకాంతా అనంగఃకేన
నిర్జితః. బ్రాహ్మీంద్రపరమంస్థానం కస్యదేవైఃప్రశస్యతే. శ్మశానేకస్యక్రీ
డార్థం నృత్యేవోవాభిభాష్యతే ఇతి.

యద్బ్రహ్మేంద్రహుతాశవిష్ణుసహితాదేవాశ్చ దైత్యాసురానా
న్యత్కామసహస్రచందితధియః శంసంతియస్మాత్పరం, తందేవంసచరా
చరస్యవిదితం వ్యాఖ్యాతదేవోత్తమం కామార్థీవరయామిసంయతమనా

ఇకనాదుదోషములచే తిరుగా జన్మసంభవించెనేని నాయాయా జన్మలయందు
నాకు శివునియందక్షయమగుభక్తి కలుగుంగాక. ప్రకృతికి పరమైతపస్విజనులకు ప్రాప్యు
డగు యెద్దేవునిగాంచి దుఃఖమునుజెందరో నద్దేవునివలన వరమునుగోరుచున్నారము.
పృథివ్యాది పంచభూతములకును మనోబుద్ధులకు మహత్తత్త్వమునకును అంతఃకరణచతు
ష్టయమునకును ఇంద్రియములకు తద్విషయములకును స్రష్ట పరమేశ్వరుకన్న నితరుం
డెవడు. దిగంబరుడనియు నూర్ధ్వరేతస్కుండనియు మహేశుకన్న నితరుండెవడు. లోక
మున ప్రశంసింపబడు హిమవత్పుత్రి యవని కైనరీతుంచె. ఎద్దేవునిచే మదనుండు నిర్జి
తుండయ్యె? ఉత్కృష్టమగు యెద్దేవునివాసస్థానము దేవతలచే ప్రశంసింపబడును? విలాసా
ర్థమగు శ్మశానమందలి నృత్యమున దేవతలచే యద్దేవుండు కొనియాడబడును? యో
మహేంద్రా జెప్పుమా?

విష్ణుబ్రహ్మేంద్ర హుతాశసహితులగు దేవతలు దితిజులు దనుజులును బహు
విధములకోరికల నపేక్షించువారలై యెద్దేవుకన్న సర్వోన్నతమును ప్రార్థించురో?
చరాచరాత్మకమగు ప్రపంచమున ప్రసిద్ధుడగుసమ్మహాదేవునే కామార్థినై ముముక్షుడ
నయ్యువరించుచున్నవాడ. దేవగుణకారణములచే? మహేశుండు కారణకారణము

మోక్షాయసద్యశ్శివం. హేతుభిర్వా మన్యైస్త్వైరీశః కారణకారణ
శ్చ మోయదన్యస్యలింగమభ్యర్చితంసురైః. కస్యాన్యస్యసురైస్సర్వై
ముక్త్వామహేశ్వరం. అర్చ్యతేర్చితపూర్వంవా బ్రూహియద్యస్తితే
యస్యబ్రహ్మాచ విష్ణుశ్చత్వంచాపిసహదైవతైః అర్చయేథాస్సదా
తస్మాచ్ఛ్రేష్ఠతమోహికః ఇతి. పుంలింగంసర్వమీశానం స్త్రీలిం
చాప్యుమాంద్వాభ్యాం తనుభ్యాంవ్యాప్తంహి చరాచరమిదంజగత్.
ద్వరమహంకాంక్షేనిధనంవాపికౌశిక. గచ్ఛవాతిష్ఠవాశక్ర యథ
సూదనః. కామమేషవరోమేస్తు శాపోవాథమహేశ్వరాత్ నచా
దేవతాంకాంక్షే సర్వకామఫలామపి.

ఇత్యాది. తథాశైవకౌర్మలైంగాదిషుతు పురాణేషుస్పష్ట
స్యప్రపత్తిః ప్రదర్శితా. తథా శ్రీరామస్యతుపాద్మే శివగీతాసుభ
గస్త్యేస్పష్టమేవవిరజా దీక్షాసహితంప్రపదనముక్తం. ఏవంచశ్రీరా
దిభిరవతారైర్మూలరూపేణచ భగవతానారాయణేన ప్రపదనస

గదా. సురలచే యన్యుని లింగమర్చింపబడెనని వినకుంటిమి. మహేశ్వరలింగము
ఇతరుడగు యెవనిలింగము ఇపుడు పూజింపబడుచుండునో పూర్వము సురలచే
పబడెనో నీకు విదితమైయుండినయడల వచింపవలయు. బ్రహ్మయు విష్ణువు నీవ
తులతోడ యెద్దేవు లింగము నెల్లపుడారాధించుచుందురో నద్దేవుకన్న శ్రేష్ఠుం
పుంలింగమెల్లయు నీశానుడును స్త్రీలింగమెల్లనుమయు నీరెండు తనువులచే
రాత్మకమగు ప్రపంచమువ్యాపింపబడె. అట్టిమహేశువలన వరమునుగాని లయ
యభిలషింతు. నోమహేంద్రా? నీయిష్టానుసారమున నరుగుమునోయుండుము
మహేశ్వరునవలన వరమున్నాపంబైనగానిమ్ము. అదియె మాకిష్టమైనది. సర్వ
నిచ్చెడిదైన దేవతాంతరమునుగాంక్షించము అని మొదలుగానెన్నంబడె?

అదేవిధమున. శైవకౌర్మలైంగాదులగు పురాణములయందును శివస్పష్ట
మన్యునియందు ప్రపత్తి స్పష్టముగా గనుపరచంబడె. అదేప్రకారము పాద్మ
గీతలయందు జ్ఞానవైరాగ్యాది సంపన్నుడగు యగస్త్యునియందు శ్రీరామునకు
తోడ ప్రపత్తిజెప్పంబడె. ఈప్రకారము శ్రీరామకృష్ణాద్యవతారములచేతను మూ

తత్వాత్. శ్రేయస్కామైస్తదవశ్య మనుష్ఠేయముక్తప్రాయం. అతఏవ పురాణమపి. ఓంనమోవాసుదేవాయ శివశాస్త్రావతారిణే శివలింగార్చనవ్యగ్రచేతసేబ్రహ్మణేనమః. యథార్థవచసానేన యోహం స్తోతుంసముద్యతః. తస్యైవసులభోవ్యాస నాన్యస్యాబ్దశతైరపీత్యుక్తం. తథాతమేవ చాద్యంపురుషంప్రపద్యే. ఇతి. తమేవశరణంగచ్ఛ సర్వభావేనభారత. ఇతిచ. గీతోపదేశేన శ్రీకృష్ణార్జునయోరపిశివేప్రపత్తిః ప్రదర్శితా. ఏతేన. ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామియుగేయుగేఇతి. భగవతస్సంకల్పాత్ లోకరక్షార్థమవతీర్ణఏవభగవాన్ ధర్మేషునివృత్తిసాధనేషు పరమంపారమేశ్వరమైకాంత్యం శ్రీరామ కృష్ణ వామన కలికి ముఖేష్వవతారేషు. తథాన్యత్రవ్యాసాదరూపే తథామూలభూతాయాంచమూర్తౌ ప్రాచకశదితిసర్వవైదికసంప్రదాయ రాజమార్గసంసిద్ధసిద్ధాంతః. తథాబ్రహ్మాదీనామపి. స్రష్టారంభువనస్యాహవదంతివాపితానహం. ఆరాధ్యసతుదేవేశమశ్నుతేమహతీంశ్రియం. ఇతి. యస్యబ్రహ్మాచవిష్ణుశ్చత్వంచ శక్రసహామ

డగు ఆదినారాయణమూర్తిచేతను శివునియందు ప్రపత్తి యనుష్ఠింపబడెగావున, శ్రేయస్కాములకు నది యవశ్యముగా యనుష్ఠేయమనుయర్థము సిద్ధమైనది.

కావుననే పురాణమందునను శివశాస్త్రోద్ధర్తయు శివలింగార్చనవ్యగ్రచేతస్కుండును మహానుభావుండునగు వాసుదేవునికై నమస్కారమని యథార్థమగు నీవచనముచే యెవ్వండు నన్ను స్తుతించుటకు యత్నించువాడో అతనికేసులభుడగాక, అన్యునకు అనంతవత్సరములకైనను సులభుడగాను అని జెప్పబడియుండె. అట్టివిధమున నాయాది పురుషునే ప్రపత్తించెదననియు సర్వభావముచే నాయీశ్వరునే శరణు జొచ్చునాయనియును గీతోపదేశముచే శ్రీకృష్ణార్జునులకును శివునియందు ప్రపత్తిగనుపరచంబడె. ఇందుచే ధర్మసంస్థాపనముకై ప్రతియుగమున నవతరించెదనను భగవంతుని సంకల్పమువలన లోకరక్షార్థముగా నవతీర్ణుడై ముక్తిసాధనములగు ధర్మములయందు పరమమైన పారమేశ్వరమగు నేకాంతభక్తత్వమునే శ్రీరామకృష్ణ వామదనకల్క్యాద్యవతారములయం

శ్లో॥ అర్చయధ్వంసదాలింగం తస్మాచ్ఛ్రేష్ఠతమోహికః॥ ఋషయ
దేవాశ్చ గంధర్వాప్సరసస్తథా. లింగంయస్యార్చయంతిస్మతదా
మస్మృతః. ఇత్యాద్యానుశాసనికవచనైః దేవానాంగంధర్వాణాం
సాంచశివారాధకత్వంస్మృతం. తథా. వైష్ణవేచతథాబ్రాహ్మే లో
లాష్టకేతథా. పైతృకేషుచలోకేషు దివిదేవాలయేషుచ. విద్యాధ
గాంధర్వేయక్షరక్షఃపిశాచకే. గణేగరుడనాగేషు తథావైకిన్నరే
పాతాళేష్వథవాస్వర్గే మానవేషుచసుందరిః. ఆరాధితోమహాదేవో
మూర్తిర్మహేశ్వరః. బ్రహ్మావిష్ణుస్తథాశక్రఃలోకపాలాశ్చదేవతాః
ర్చనరతా ఏతేమానుషేషుతుకాకథా. ఇత్యాదిభిర్వచనైః పురా
బ్రహ్మాద్యాశ్శివపూజనం కుర్వంతీత్యుద్ఘోషితం. జైమినీయభారతేపి

దును అటుల వ్యాసాదిరూపములయందును అన్నిటికి మూలభూతమగు ఆదినా
మూర్తియందునను ప్రకాశింపజేసెనని సర్వవైదికసంప్రదాయ రాజమార్గమచే
సిద్ధాంతము. ప్రస్తారం ..... శ్రియం. భువనమునకు సృష్టికర్తనుగా యొవనిబల
నాపితామహుడు మహేశ్వరునారాధించి మహదైశ్వర్యమునుపొందెననియు
హ్మాచ ..... స్మృతః. బ్రహ్మయు విష్ణువును దేవతులతోడ మహేంద్రుడును
లింగమునారాధించుచుందురో అట్టిపరమేశ్వరుకన్న నధికుండెవడు. ఋషులును
లును గంధర్వాప్సరసలును యవనిలింగమును నర్చించుచుందురో అందువలన శివుడే
స్యుండని స్మరింపబడుననని ఈమొదలగు అనుశాసనికవచనములచే బ్రహ్మాదులకు
ద్రాది దేవతులకు ఋషులకు గంధర్వులకు అప్సరసలకును శివారాధకత్వము జెప్ప
అటుల విష్ణులోకమున బ్రహ్మలోకమున లోకపాలాష్టకమందున పితృలో
యందున స్వర్గమున దేవాలయములయందునను విద్యాధరలోకమున గంధర్వలో
యక్షరక్షః పిశాచాదిలోకములయందునను గరుడనాగాది లోకములయందున
యందున పాతాళమునందున మానవలోకమునందునను లింగమూర్తియగుమహేశ్వ
రారాధితుడు. బ్రహ్మయు విష్ణువు అటుల నింద్రుడు లోకపాలురు దేవతులును
నపరులు మానవులు లింగార్చనపరులనుట ఏమివిశేషము. అనునీ మొదలగు వచన
పురాణాదులయందు బ్రహ్మాదులును శివపూజనమును జేయుచుందురని ఘోషింప

పుత్రాణాం మహాప్రస్థానవర్త్మని. త్రిసంధ్యంవిద్యాధరాదిభిః పూజ్య మానానిలింగాని పదేపదేవర్ణితాని. హరివంశేచ. సహస్రాక్షాదిభిర్దేవై ర్భక్త్యాశివస్యోత్సవనిర్మాణం కృతమితిస్మృతంతథా. ఉపమన్యు. నాభ గవతాకృష్ణం ప్రత్యుపదేశే. వేదవ్యాసశ్చయోగాత్మా పరాశరసుతో ము నిః సోపిశంకరమారాధ్య ప్రాప్తవానతులంయశః. ఇతి.

తథాని యాజ్ఞవల్క్యఇతిఖ్యాతఋుషిః పరమధార్మికః. ఆరాధ్యస మహాదేవంప్రాప్తవానతులంయశః. ఇతి తథాశాకల్యశ్శంసితాత్మాశైన వవర్షశతాన్యపి ఆరాధయామాస భవంమనోయజ్ఞేన కేశవ ఇతి. పునః సావర్ణిరితివిఖ్యాతఋుషిరాసీత్కృతేయుగే. ఇహతేనతప స్తప్తం షష్టివర్ష శతాన్యపి ఇతి. తతశ్చ. నారదేనతుభక్త్యాసౌహర ఆరాధితః పురా తస్యతుష్టోమహాదేవోజగౌదేవగురుర్గురుః. ఇతిచాన్యేపి యాజ్ఞవల్క్యాద యశ్శివప్రపదనపరాబహవఉదాహృతాః. తస్మైవోపాఖ్యానే పరాశర

జైమినీయభారతమునందునను పాండవుల మహాప్రస్థానమార్గమున త్రిసంధ్యమును విద్యా ధరాదులచేపూజింపబడెడిలింగములు అడుగడుగున నభివర్ణింపబడినవి. హరివంశమునం దును దేవేంద్రాదిదేవతులచే భక్త్యతిశయమున శివునకు మహోత్సవమాచరింపబడెనని స్మరింపబడినది. అటుల నుపమన్యునిచేత శ్రీకృష్ణమూర్తినుద్దేశించి బోధించునెడ. వేద వ్యాసచ్ఛ ..... యశః. పరాశరసుతుండును యోగనిష్ఠుండునగు వేదవ్యాసుండును శంకరునారాధించి యనుపమమగు యశమునొందెనని చెప్పంబడియె.

అటులనే యాజ్ఞవల్క్యుడని ప్రసిద్ధుండైన పరమధార్మికుండగు నొకఋషిగలడో అతడు మహాదేవునారాధించి అనుపమమగు యశమునుజెందె. అదేవిధంబున శంసితా త్మయగు శాకల్యుండు తొమ్మిదినూర్ల వత్సరంబులు భవునిమనోయజ్ఞమున నారాధించె. మరియు కృతయుగమున సావర్ణియను ప్రసిద్ధుడగు ఋషిచే నరువదినూర్ల వత్సరంబులు శివునుద్దేశించి తపమాచరించబడె. ఇదియునుంగాక నారదునిచే భక్తిలోడ శివుడారా ధితుండాయె. అందుచే మహాదేవుడు తుష్టుండై గానవిద్యనొసగెననియును మరియు నితరులగు యాజ్ఞవల్క్యాదులును శివప్రపదనపరులని యుదాహరింపబడె. ఆయుపా ఖ్యానమునందే పురాణేతిహాసాదిప్రణేతలగు పరాశరవ్యాసవాల్మీకి జైమినివ్యాసులు నసే

వ్యాసవాల్మీకి జైగీషవ్యాద్యాః పురాణేతిహాసప్రణేతారో బహవః శాంభవాఉక్తాః.

తథాశైవస్కాందలైంగాదిషుపురాణేషు తథేతిహాసేశివరహస్యనంతమాంతంచశివప్రపదనపరాణా మృషీణాం దేవానాం మానసాంచవచనజాతం. తథారామాయణే. నాన్యంపశ్యామిభేషజ్యమంవృషధ్వజం. నాశ్వమేధాత్పరోయజ్ఞః ప్రియశ్చైవ మహాత్మనఇతి నంతరగతవచనోపన్యాసేనచ స్వయమశ్వమేధేనశివఆరాధనీయ శయమహాపిశ్చకార. తథైవఋషిభిరపి శివప్రీత్యర్థమేవ అశ్వమేధః ఇత్యేతత్. తేనురామవచస్శ్రుత్వా నమస్కృత్వా వృషధ్వజం అ ధ ద్విజాస్సర్వేపూజయంతిస్మనిత్యశః. ఇతిశ్లోకేనవ్యంజితం. అత పచంద్ర శ్శివ స్సేవారాధితవానితి జ్ఞాయతే రాజ్యకాంక్షీచ రాక్ష శ్రీరామచంద్రవచనాద్విభీషణస్య రాజ్యార్థమేవ శ్రీరామప్రపత్తిశ్శబ్

కులును స్పష్టముగ శాంభవులుగా యుదాహరింపబడిరి. అటుల శైవస్కాందలైం పురాణములయందును శివరహస్యమును నితిహాసమునందునను చివరవరకును శివప్ర పనులకు ఋషులు దేవతలు మానవులు మొదలగువారలను అనంతమగు వచన ప్రశంసించుచున్నది. అటుల రామాయణమునందు నాన్యం ... మహాత్మనః జునివిశని ఇతరునిసంసారవైద్యునిజూడను. అట్టిమహేశునకు అశ్వమేధముకన్న మగు వేరుయజ్ఞమున్న లేదని వచించినవెనుక జెప్పంబడిన వచనోపన్యాసముచే యారాధింపబడును నశ్వమేధముచేత శివుడే ఆరాధనీయుడని శ్రీరామచంద్రుడు ప్రాయమును ప్రకటనచేసె. అటులనే ఋషులకులచేతను శివప్రీత్యర్థమే ముజేయించబడెననుయర్థము. తేను ... నిత్యశః. ఆ విప్రులు శ్రీరామచంద్రు నిని వృషధ్వజనినమస్కరించి ద్విజులందరును అశ్వమేధమును నిత్యముయజించు రలను శ్లోకముచే సిద్ధమైనది. ఇందువలన శ్రీరామచంద్రుడు శివునే యారాధిం తెలియుచున్నది. రాజ్య ... రాక్షసః. రాక్షసుడు రాజ్యమునేగోరువాడను చంద్రవచనమువలన విభీషణునకురాజ్యార్థమై శ్రీరామప్రపత్తియని స్పష్టమైనది. సప్తోత్తర శతోపనిషత్తులయందు చివరదగు ముక్తికోపనిషత్తునందు హనుమ

తథాష్టోత్తరశతకే చరమాయాంముక్తికోపనిషది. పరావిద్యాగ్రహణార్థమేవహనూమతశ్రీరామచంద్ర ప్రపత్తి రిత్యామ్నాతం తథా ద్రోణపర్వణిశతరుద్రీయే. కిరీటినముద్దిశ్యవ్యాసేన ఈశానంవరదంపార్థ దృష్టవానసిశంకరం తంగచ్ఛశరణందేవం వరదం భువనేశ్వరం. తస్మైనమస్తు కుర్వంతో దేవాస్తిష్ఠంతివై దివి. యేచాన్యేమానవాలోకేయేచస్వర్గ జితో నరాః యేభక్తావరదందేవం శివంరుద్రముమాపతిం. అనన్యభావేనసదాసర్వేశంసముపాసతే. ఇత్యుపదిశ్యబహుధా శివమహిమప్రపంచనానంతరం శరణంగచ్ఛకౌంతేయవరదం భువనేశ్వరం, ఉమాపతిం విరూపాక్షం దక్షయజ్ఞనిబర్హణం. ఇతిచోపదిశ్యతే. తత్రైవభగవతాబాదరాయణేన ప్రపద్యేశరణం దేవంశరణ్యంచీరవాససం. ఇతిస్వయమపి. తథా.

బ్రహ్మవిద్యాగ్రహణార్థమై శ్రీరామచంద్రప్రపత్తియని జెప్పంబడినది. అటుల ద్రోణపర్వమున శతరుద్రీయమునందు అర్జునునుద్దేశించి ఈశానం ... తముపాసతే. పార్థా వరదుండు నీశానుండునగు శంకరునిగాంచితివి. భువనేశ్వరుడగు నమ్మహాదేవుని శరణుజొచ్చుమా? అప్పరమేశ్వరు నమస్కరించువారలై దేవతలు నంతరిక్షముననుండియున్నారలు. లోకముననితరులగు యేనరులుగలరో యేనరులు స్వర్గమును జయించువారలో యేనరులు భక్తులోవారలెల్లరును వరదుడును ఉమాపతియు సర్వేశుండునగు శివుని యనన్యభావముచే యెల్లపుడు యజించుచున్నారలని యుపదేశించి బహురీతుల శివమహిమప్రపంచనము జేసినవెనుక శరణంగచ్ఛ ... నిబర్హణం. ఓ కౌంతేయా వరదుడు భువనేశ్వరుడు ఉమాపతియు దక్షయజ్ఞనిబర్హణుండునగు విరూపాక్షుని శరణుజొచ్చుమాయనియు వ్యాసునిచే యుపదేశింపబడె. ఆపర్వముననందే జ్ఞానవైరాగ్యాదిసంపన్నుడగు బాదరాయణునిచే చీరాంబరధరుండును రక్షకుండునగు శంకరు శరణుజొచ్చెదనని బలుకంబడె. మరియు శరణ్యుండగు నమ్మహేశుండు సుప్రీతుండయ్యేనని శరణాగతుల విముక్తులజేయునని జెప్పంబడె. ఈయర్థములనుశాసనికమునందు నూటరువది నూటరువదియొకటియునగు నధ్యాయములయందు శ్రీకృష్ణమూర్తిచే యుధిష్ఠిరుని నుద్దేశించి యుపదేశింపబడె. ఆపర్వమునందె మొదటను పదునారు పదునెనిమిదియునగు నధ్యాయములయందు ననేకులగు ఋషులకు ననన్యభావముచే శివప్రపత్తి

సమోచయతిసుప్రీతశ్శరణ్యశ్శరణాగతానితిపునః. అయమే
అనుశాసనికేషష్ట్యుత్తరశతతమైక షష్ట్యుత్తరశతతమాధ్యాయయో
వత్రైవయుధిష్ఠిరం ప్రత్యుపదిష్టః. తత్రైవోపక్రమే షోడశాష్టా దశా
యోః బహూనామృషీణాం శివప్రపదనమనన్యభావేనప్రత్యపాది. వా
ల్మీకి గృత్సమదపరాశరవ్యాసయాజ్ఞవల్క్య జామదగ్న్య ముఖా
పరమేశ్వరం ప్రపన్నానిరదిశషత కర్ణపర్వణిచ ఇతితస్యవచస్స్రి
వాశ్శక్రపురోగమాః బ్రహ్మాణమగ్రతః కృత్వావృషాంకంశరణం
ఇతి. తపోనియమమాస్థాయగృణంతో బ్రహ్మశాశ్వతం ఋషిభిస్సహ
జ్ఞాభవంసర్వాత్మనాగతాః ఇతి. మనోవాక్కర్మభిర్దేవత్వాం ప్రప
భజిష్యనః. ఇతి సత్వం దేవ ప్రపన్నానాం యాచతాంచ దీ
కురుప్రసాదం దేవేశ ఇతిచ. శరణ్యస్త్వంహిలోకానాం తేవయ
గతాః ఇతిచస్పష్టముక్తం పరమేశ్వర ప్రపదనం? దర్శన ప్రణేతా
మునయః. కపిలపతంజలి గౌతమ పాణిని జైమిని బాదరాయణా
తే శాంభవతల్లజాః పురాణేషూక్తాః శాస్త్రాంతర ప్రణేతారోపి
అథస ప్తర్షయశ్చ శాంభవాః.

ప్రతిపాదించబడె. అచట వాల్మీకియు గృత్సమదుడును పరాశరుడును
యాజ్ఞవల్క్యుడు జామదగ్న్యుడును మొదలగువారలనేకులు పరమేశ్వరు
చేసినవారలు నిర్దేశింపబడిరి. కర్ణ పర్వమునందునను ఇతితస్య....గతాః. ఇట
వచనమువిని మహేంద్రాదిదేవతలు బ్రహ్మను అగ్రేసరుగానుంచి వృషాం
జొచ్చిరి. తపోనియమయుతులై శాశ్వతమునగు పరతత్వమును దలచువార
లగు నీదేవతలు భవుని సర్వభావముచే సేవించిరి. మనోవాక్కాయకర్మము
సేవించెడి మమ్ములననుగ్రహింపుమా. ఓ దేవాధినాథా ! నీవు ప్రపన్నులమై
చెడి దీనాకసులమగు మమ్ము ననుగ్రహింపుమా ! సర్వలోకములకును శరణ్యు
ఇట్టి నిన్ను నేము శరణుజొచ్చితిమనియును పరమేశ్వరప్రపత్తి స్పష్టముగా
యె. శాస్త్రకర్తలగు కపిలపతంజలి గౌతమపాణిని జైమినిబాదరాయణులును
షులునందరును శాంభవశ్రేష్ఠులుగా పురాణములయందు చెన్నంబడిరి.
శాస్త్రాంతరకర్తలనేకులును సప్తర్షులును శైవాగ్రగణ్యులుగా దెల్పంబడిరి.

అథ సూత్రకృతో వా బోధాయనాద్యాః పరస్సహస్రమితన్యేన. శివం ప్రపన్నాః నపశవః నపక్షిణః నశిశవః నస్త్రియః నరాక్షసా వా నాన్యేవావ్యపదేశ్యాః పరం. బ్రహ్మపరంపరీణా ఏవమునయః ఇతి. సర్వం శివం.

ఇతి శ్రీమద్భారద్వాజ కులజలధి కౌస్తుభ శ్రీ మద్భగవన్మాహేశ్వర శ్రీమద నన్యపరాయణ పరశివ చరణ వైభవ వివృత యశోధామ శ్రౌతశైవాచార్య శ్రీమదుద్భటారాధ్య వంశావతంస శ్రీమన్మాహేశ్వర శ్రీమదఘోరేశ్వరారాధ్య తనూభవేన శ్రీజ్వాలాంబాగర్భ శుక్తిముక్తాఫలేన దేశిక శ్రీ వీరేశ్వరారాధ్య చరణసేవాపరాయణేన శ్రీపరసమయ పంచానన పాంచజన్య శ్రీ శ్రీనివాస మఖివరానుశిష్టేన పరశివ నిష్ఠాపర

పారమేశ చరణసరోజ రజస్త్రసరేణునా

శ్రీ నా గ లిం గ శా స్త్రి ణా వి ర చి తా యాం

శ్రీ శ్రౌతశైవప్రకాశికాయాం శిష్టాస్సర్వేశివం

ప్రపన్నా ఇత్యుపన్యాసః శ్రీపరమేశ్వరకృ

ప యా స ం పూ ర్తి మ గ మ త్

శ్రీ గురుచరణార్పితః

శు భ ం.

ఇంతియేగాక సూత్రకర్తలగు బోధాయనాదులును వేలకొలదియని ఇందుచే శివుని సేవించువారలు పశువులుగాని పక్షులుగాని శిశువులుగాని స్త్రీలుగాని రాక్షసులుగాని ఇతరులుగాని వ్యవహరించదగినవారలు గానేరరు. ఇకను బ్రహ్మ పారంపర్యము నందలి మునులేయని సర్వము శివము.

ఇటుల శ్రీ నాగలింగశాస్త్రిచే విరచితమగు శ్రౌతశైవ ప్రకాశికయందు శిష్టులందరు శివునే గొల్చిరను యుపన్యాసము శ్రీ పరమేశ్వరకృపచే సంపూర్తినిజెందె.

శ్రీ పరమేశ్వరార్పితము.

శు భ ము.

శ్రౌతాన్యేవ శైవచిహ్నాని.

ఆర్యాశ్శాంభవాగ్ర్యాః. కించిదిహావధత్త.

పురావిద్భిశ్శైవైః కిలపరిగృహీతాని కృత్స్నశశ్శ్రౌతాన్యేవచిహ్నాని తేషుచ కేచనకానిచిత్తాంత్రికాణి సంచక్షతే యథా శిఖా సూత్రాదీని శ్రౌతాని, భస్మాదీని తాంత్రికాణిచేతి, అపరేచ, భస్మరుద్రాక్షయోర్ధారణం శివలింగస్య పూజనంచశ్రౌతమాచక్షతే, తదితరద్ధారణం లింగస్య, శివనామజపాదికమపి తాంత్రికమిహ మన్వతే, తదేవంవిశిష్యశైవైః పరిగృహీతాని విచారణీయానిచ భవంతి పంచచిహ్నాని, భస్మరుద్రాక్ష శివలింగ శివనామజపబిల్వసంజ్ఞికానీతి, తదిహ భస్మవిధిర్విచార్యతే, విషై రత్ర సమాధేయాః ప్రశ్నాః యథా (౧) కింభస్మవిధీయతే శ్రుతిషు (౨) కిమథసర్వేష్వపి విధీయతేనిగమేషు (3) కిమథ కర్మకాండేపి ప్రశంస్యతే(౪) కిమయంనిత్యోవిధిః (౫) కిమథ సర్వాశ్రమసాధారణః (౬) కిమే

శ్రౌతంబులేకదా శైవ చిహ్నంబులు.

ఆర్యులగు శాంభవాగ్రగణ్యులారా, అవధరింపుడు.

పురాతనులును పండితులునగు శైవులచే పరిగ్రహించబడిన చిహ్నము లెల్లను శ్రౌతములె. వాటిలో కొందరు కొన్నిటిని తాంత్రికములని వచింతురు. ఎటులనగా, శిఖా సూత్రాదులు శ్రౌతములని, భస్మ రుద్రాక్షాదులు తాంత్రికము లని, మరికొందరు భస్మరుద్రాక్షల యొక్క ధారణము, శివలింగము యొక్క పూజనమును శ్రౌతంబని పల్కుచుందురు. తదితరములగు శివలింగము యొక్క ధారణమును శివనామజపాదికమును తాంత్రికముగా తలంతురు. అందువలన శైవులచే పరిగ్రహింపంబడిన భస్మ రుద్రాక్ష శివలింగ శివనామజప బిల్వములను నైదు చిహ్నములును విచారించదగినవి. అందు నిచట భస్మవిధి విచారించబడుచున్నది.

ఇందువిషయమై సమాధేయంబులగు ప్రశ్నంబులు.

(౧) భస్మ వేదములయందు విధించబడెనా? (౨) అన్ని వేదములయందు విధించబడుచున్నదా? (3) కర్మకాండయందును ప్రశంసించబడెనా? (౪) ఇది నిత్యవిధినె

తదకరణే తదితరాణివా కర్మాణి నసఫలానిస్యుః (౭) కిమథకల్పే
యతే (౮) కిమాపస్తంబాదీనామప్యావశ్యకం (౯) నకేశభస్మేతి
గౌతమసూత్రేణ నిషిద్ధం కథమివస్యాద్ధార్యం (౧౦) కింస్మృతిష్వపి
తే (౧౧) కిమథపురాణేతిహాసాభ్యాం ప్రశంస్యతే (౧౨) కిమయం
జనకః (౧౩) అథకిమిదం శిష్టైరనుష్ఠితమితి.

పశ్యతచోపక్రమాత్ వివృత్యప్రశ్నాన్సమాధాస్యంతే, తత్ర
మాద్యోయథా. (౧) కింభస్మవిధీయతే శ్రుతిష్వితి, అస్యా
శయః. లోకేహిపుండ్రంవివిధం ధ్రియతే, సర్వమపి తాంత్రికం లౌ
భవతి, కిమత్ర విశేషో భస్మని. యద్యేతద్విధీయేతశ్రుతిషు, తర్హి
తసర్వస్మాదపీతి. అస్యేదముత్తరం. ఆర్యాః ధ్రియతాం బహువిధ
డ్రంలోకే, తాంత్రికమూర్ధ్వపుండ్రాది, లౌకికం చందనకుంకుమాది
నతాదృగిదంభవతిభస్మ యతశ్చవిధీయతే శ్రుతిషు. యథా,

యాయేమి ? (౫) ఇది సర్వాశ్రమసాధారణమైనదా ? (౬) ఇది చేయని
తదితరములగు కర్మనులు సఫలంబులుగావా ? (౭) కల్పములయందు విధింప
చున్నదా ? (౮) ఆపస్తంబీయులకు నావశ్యకమాయేమి ? (౯) నకేశభస్మ
గౌతమసూత్రముచే నిషిద్ధంబైనది యెటుల ధారణార్హంబగు ! (౧౦) స్మృతు
విధెంచబడుచున్నదా ? (౧౧) మరియుపురాణేతిహాసములచే ప్రశంసింపబడు
(౧౨) మోక్షజనకమైనదాయేమి ? (౧౩ శిష్టులచే యనుష్ఠింపబడెనా ? అని
షు ప్రశ్నములు ఉపక్రమంబుమొదలు ప్రశ్నముల వివరించి ప్రత్యుత్తరం బివ్వబడు

(౧) భస్మవేదములయందు విధెంచబడుచున్నదా యని. అనగా లోకమ
పుండ్రము (బొట్టు) బహువిధముగా ధరించబడుచున్నది. అంతయును తాంత్రిక
లౌకికముగాని యగును. ఇక నీ భస్మయందు యేమి విశేషము. వేదములయం
పబడెనేని అపుడు సర్వముకంటె ప్రశస్తమగునని యభిప్రాయము.

ఇందుకుప్రత్యుత్తరము. ఆర్యులారా! లోకమునందు తాంత్రికమగు
పుండ్రము మొదలగునవియు, లౌకికంబులగు చందన కుంకుమాదులు మొదలగు
బహువిధంబులగు పుండ్రంబులును ధరించబడుగాక భస్మత్రిపుండ్ర మిట్టిదిగాను

భూత్యైన ప్రమదితవ్యమితి. బృహజ్జాబాలే. మానస్తోకేతి మంత్రేణమంత్రితం భస్మధారయేదితి. కాలాగ్నిరుద్రోపనిషది. తిర్యక్తిస్రోరేఖాః ప్రకుర్వీత ఇతిచ. అథచభూత్యై ఇతిపదం మంగళవాచక మితిమాస్మశంకిష్ఠాం రాగతఏవ ప్రాప్తేస్తస్యావిధేయత్వాత్. నచ శంకరాచార్యైర్మంగళ పరతయా వివృతమితిశంక్యం. బోధాయనేన. అథాతోద్విజాతీనామహరహస్త్రిపుండ్రవిధింవ్యాఖ్యాస్యామోభూత్యైన ప్రమదితవ్యమితి హ్యామ్నాయతె ఇతి భస్మ పరతయా వివృతత్వాత్, ఋషిభిర్నిశ్చితేత్వర్థేకాశంకాస్యాన్మహాత్మనా మిత్యుక్తేః. కల్పసూత్రే యథావేదే ఇతి స్మృత్యాచ కల్పేషు మహర్షిభి ర్నిర్ణీతస్యార్థస్యా వర్జనీయత్వాత్

వలన వేదంబులయందు విధించబడుచున్నదో వినుడు. తైత్తరీయమునందు. శ్రు. భూత్యైన ప్రమదితవ్యం. అనగా, భస్మవిషయమై ప్రమాదపడ తగదు. బృహజ్జాబాలమునందు. శ్రు. మానస్తోకేతిమంత్రేణమంత్రితంభస్మధారయేత్. అనగా, మానస్తోకయను మంత్రము చేత మంత్రించబడిన భస్మను ధరించవలయును. కాలాగ్ని రుద్రోపనిషత్తునందు. తిర్యక్తిస్రోరేఖాః ప్రకుర్వీత. అనగా అడ్డముగా మూడురేఖలు పెట్టవలయునని. ఇచట భూతిపదను మంగళవాచకమని శంకించందగదు. రాగవశంబుననే దానియందు చేగలుగుచుండగా విధానము నిష్ప్రయోజనము గనుక శంకరాచార్యులవారిచే మంగళపరముగా వివరణము జేయంబడెనని యనందగదు. బోధాయనునిచే అథాతోద్విజాతీనా మహరహస్త్రిపుండ్రవిధింవ్యాఖ్యాస్యామోభూత్యైనప్రమదితవ్య మితిహ్యామ్నాయతే. అనగా నిందువలన ద్విజాతులకు నిత్యముగా త్రిపుండ్రవిధిని విశేషించి జెప్పుచున్నాము. ఎందువల్లననగా, భూతివిషయమై ప్రమాదపడ దగదు అని గదా వినంబడుచున్నది యని భస్మపరముగా వివరణ జెయ్యబడుటవలన ఋషిభిర్నిశ్చితేత్వర్థేకాశంకాస్యాన్మహాత్మనాం. అనగా ఋషులచే నిశ్చయింపంబడినయర్థమందు పెద్దలకు యేమి సంశయము గలుగునను స్మృతివచనంబువలనను, కల్పసూత్రే యథావేదే అనగా వేదమునందు ఎటులనో నటులనే కల్పసూత్రమందు ప్రామాణ్యబుద్ధియను యనుశాసనంబు వలనను కల్పసూత్రమందు ఋషులచే నిశ్చయింపంబడిన యర్థము నిరాకరించ నశక్యంబు గనుక నప్రమదితవ్యంయను తవ్యప్రత్యయాంతముచేతను, ధారయేత్ ప్రకుర్వీత యను

తస్యప్రత్యయాంతేన లింజుతాభ్యాంచ భస్మత్రిపుండ్రవిధిః
హః. అథ ద్వితీయః ప్రశ్నస్సమవతిష్ఠతే (౨) కిమథ సర్వేష్వపి
నిగమేష్వితి. అస్యేదంహృదయం, విధీయతామిదం క్వచిచ్ఛ్రుతౌ,
పుండ్రమివ వాసుదేవోపనిషది, తచ్చయథావశ్యకం వైష్ణవానా
భవతు శైవానామావశ్యకం, నతదిత్వైతదపి భవితుమర్హతి సర్వ
యదిసర్వేషునిగమేషు ప్రశస్యేత, తర్హి విశ్వజనీనంభవేదితి. అస్యో
త్తరపరిపాటీ. ఆర్యాః పశ్యత సత్యం వాసుదేవోపనిష దూర్ధ్వ
విధీయత ఇతి తచ్చ చేత్కిం ద్రవ్యకమితి, గోపీచందన వారిభ్యా
పుండ్రం విధీయతఇతి వచనేన చందన ద్రవ్యకముక్తం. తస్యచ వైకు
కటవర్తిచక్రతీర్థమాత్రలభ్యత్వేనతత్రైవ నిరూపితతయా నోపలభ్య
దస్మాకం, కించవైదికానాంతు సర్వేషాం బ్రాహ్మణా నామనుత్తమ
నేస వైదిక బ్రాహ్మణాధికారికత్వేనచ విహితం, తత్రబ్రాహ్మ

లింజుతంబులచేతను, వేదంబులయందు భస్మత్రిపుండ్రవిధి నిస్సంశయంబైనది
యూహించవలయు.

(౨) అన్నివేదంబులయందు విధించబడుచున్నదా అనగా, వేదమునందొ
బున విధించబడుగాక. వాసుదేవోపనిషత్తునందు విధించబడు నూర్ధ్వ
యటుల వైష్ణవులకావశ్యకమో నిదియు శైవులకే యావశ్యకము. అటువలె
సర్వజనుల కావశ్యకంబుగాదు. ఇక అన్నివేదంబులయందు ప్రశంసింపబడెనేని
యెల్లర కావశ్యకంబగునని యభిప్రాయము.

ఇందుకు సమాధానము. వాసుదేవోపనిషత్తునందు నూర్ధ్వపుండ్రము
బడునను మాట సత్యము. అదియేద్రవ్యముతోడనని విచారించగానచట, గో
వారిభ్యా మూర్ధ్వపుండ్రం విధీయతే. అనగా గోపీచందనముచేతను ఉదక
ఊర్ధ్వపుండ్రము విధించబడుచున్నది యను వచనముచేత జలముతో గూడిన
ద్రవ్యముతోడనని తెలియుచున్నది. నాగోపీచందనమున్ను వైకుంఠమునకు స
దలి చక్రతీర్థమునందుండునదియని నచటనే చెప్పబడుటచే మనకు లభ్యము
ఇంతియేగాక, వైదికానాంతు సర్వేషాం బ్రాహ్మణానా మనుత్తమం. అని వై

వైదికత్వావిశేషాత్ సర్వత్రవైఖానసాధికారికస్య కర్మణః· వైదికపదవిశే షితబ్రాహ్మణాధికారికత్వేన విధేర్దర్శనేన ప్రకృతేఽపీచందనవిధేరపితా దృశత్వాత్ తన్మాత్రాధికారికంతత్ ననుధృతిఃప్రోక్తాహి వైదికైః వైదికే జనే వైదికోక్తేషు కర్మస్విత్యాద్యఘటితాయా దర్శనోపనిషదః సంస్కారో వైదికస్మృతః లౌకికోవైదికోవాపి వైదికైః కర్మభిఃపుణ్యైర్నిషేకాద్ద్విజన్మనామిత్యాదిఘటితాయామనుస్మృతేః వైదికపదఘటితానాం ప్రాచీనవీనగ్రంథానాంచ వైఖానసగ్రంథానువాదకత్వాపత్తిరితిచేత్.

ఉచ్యతే సర్వతోఽపనయనాదౌ అష్టవర్షం బ్రాహ్మణముపనయీత ఓమితిబ్రాహ్మణః ప్రవక్ష్యన్నాహ కుర్వన్బ్రాహ్మణోవిద్వాన్సకలంభద్రమశ్నుతఇత్యాదౌ బ్రాహ్మణఏవాధికార్యుపాదీయతే నతువైదికపదవిశేషితః పరోదాహృతధృతిః ప్రోక్తాహి వైదికైరిత్యాదౌ వైదికశబ్దఏవసము

బ్రాహ్మణులకు విధింపబడుచున్నది యనుటచే బ్రాహ్మణులు వైదికులుగానేయుందురు గాన వైదికపదవిశేషణము వ్యర్థంబగుచు నంతటను వైఖానసులకుమాత్రమువిధింపబడు కర్మభాగము వైదికులగు బ్రాహ్మణులకుయని విధులు గానంబడుటచే నిదియునువారలకు మాత్రమె యనుస్పష్టముంబగు. ఇక, ధృతిఃప్రోక్తాహి వైదికైః వైదికులచే ధృతియని చెప్పంబడియె. వైదికేజనే, వైదికజనమందు వైదికోక్తేషు కర్మసు వైదికులచే జెప్పంబడిన కర్మలయందు అని, ఇవిమొదలగు వచనములచే ఘటితమగు దర్శనోపనిషత్తుకును సంస్కారో వైదికస్మృతః. సంస్కారము వైదికముగా స్మరింపబడినది. లౌకికోవైదికోవాపి, లౌకికంబైనను వైదికంబైనను వైదికైః కర్మభిః పుణ్యైర్నిషేకాద్ద్విజన్మనాం. వైదికంబులగుపుణ్యకర్మములచేద్విజులకు నిషేకను మొదలగుననిజరుపవలయునని. ఇవిమొదలగువచనములచేఘటితమగుమనుస్మృతికిని వైదికపదఘటితములగు ప్రాచీననవీనగ్రంథములకును వైఖానస గ్రంథములయొక్క యనువాదకత్వము తటస్థించునంటివేని.

అంతట ఉపనయనాదియందు అష్టవర్షం బ్రాహ్మణముపనయీత. యెనిమిది (౮) సంవత్సరంబులుగల బ్రాహ్మణునకు ఉపనయనము జెయ్యందగు ఓమితి బ్రాహ్మణః ప్రవక్ష్యన్నాహ, బ్రాహ్మణుడు ప్రవచనము జేయబోవువాడై ఓమ్ అని పలికెను. కుర్వన్ బ్రాహ్మణోవిద్వాన్ సకలంభద్రమశ్నుతే. ఈప్రకారమాచరించువాడై బ్రాహ్మణుడు

యజుష్షు అగ్నేర్భస్మాసి భస్మనాధివాసయతి భస్మనాపదమభివపతి లైః ఇత్యాదీని.

సామసు, జాబాల్యాదిషుసర్వాంశరీరం అథర్వణే అథర్వశిరసి రితిభస్మేత్యాదీని ఏవంసర్వస్మాత్ప్రశస్తతర ఇతిసమాహితోయంప్ర

అథతృతీయః ప్రశ్నః (3) కింకర్మకాండేపిప్రశస్యత ఇతి. అస్య మాశయః కర్మణాంవిధానార్థం పూర్వకాండస్య తాదర్థ్యేన ప్రవృత్త తతాప్రశంసితస్య నావశ్యకతేతి తస్యేదంప్రత్యుత్తరంయద్యపి. అ కాండవిహితానామపి ఇతి. హి బ్రాహ్మణమితి హి బ్రాహ్మణమితి పరిగ్రహాదర్శనాత్ తాదృశామనుష్ఠీయమానత్వాచ్చ నైవంశక్య తదపిప్రదర్శ్యతే పూర్వకాండే యథా గార్హపత్యాద్భస్మాదాయ ర్భస్మాసీనిచప్రశంసంతి భస్మనస్త్రిపుండ్రమితిసమాహితోయంప్రశ్న

మొదలగు వచనంబులును సామవేదమున జాబాల్యుపనిషత్తు మొదలగు వా ఆమూలాగ్రము (మొదలునుండి చివరవరకు) గను అధర్వణవేదమునందు అథర్వ అగ్నిరితిభస్మ వాయురితిభస్మ అగ్నియనగాభస్మ వాయువనగాభస్మ యని భ లగు వచనంబులచేతను ఈప్రకారము సర్వవేద విహితంబగుటవలన సర్వోత్త యర్థములభించె.

ఇక మూడవప్రశ్నను (3) కర్మకాండయందు విధించబడునా అనగా లను విధించుటకొరకు కర్మకాండతాదర్థ్యముగా (అంపుకై) ప్రవర్తించుట యుండు జెప్పంబడని విధానము ఆవశ్యకముగాదని యభిప్రాయము. ఇందుకు సము కల్పసూత్రములయందు ఇతిహి * బ్రాహ్మణం. బ్రాహ్మణను ఈప్ర బ్రాహ్మణము ఈప్రకారముగ చాయనుచు బ్రాహ్మణములయందలి ధర్మంబుల బడుటచేతను శిష్టులచే యనుష్ఠింపబడుటచేతను పూర్వకాండము నందలి యనుష్ఠేయములని జెప్పందగదు. అయినేనుకర్మకాండయందునను గార్హపత్యా యు, గార్హపత్యాగ్నినుండి భస్మను గ్రహించి యని ఇవి మొదలగు వచనములు ధారణను ప్రశంసించుచున్నయవి.

అన్యచ్చ తత్రైవ తదుపరి భస్మధారణమపివిహితమితి గోపీచందనమాత్ర మనాధితంభవేత్ శ్వేతమృదూర్ధ్వపుండ్రస్య విధాయకం నైకకమపివచన ముపలభ్యతే శ్రౌతం తతస్తదశ్రౌతం తాంత్రికమనావశ్యకం విచారణా యాం ఆస్తామిదమప్రకృతం ప్రకృతస్య సకలవేదప్రతిపాద్యతాం ప్రదర్శ యిష్యామః యథా ఋచి. శ్రు. గాథపతిం మేధపతిం రుద్రం జలాషభేష జం ఉన్నోవీరానర్పయ భేషజేభిర్భిషక్తమం త్వాం భిషజాం శృణోమి ఇతి. అనయోశ్చార్చోః త్వమాద్యో భిషగ్భేషజం భస్మ శంభో సముల్లాఘయాస్మాక్ వపుర్లాఘవాయేతి భేషజశబ్దస్య భస్మేత్యర్థః శంకరాచార్యైర్నిర్ణీతః తథా

లగు బ్రహ్మాదులచే ధరింపబడినది అని జెప్పంబడుటచే విష్ణుభక్తులకు మాత్రమే యనుశ్రే యమని స్పష్టమాచున్నది. ఇదియునుంగాక సచటసే సచ్ఛిద్రంబును త్రిశాఖంబు నగు నూర్ధ్వపుండ్రము విధించబడుటచే నది యచ్చట నాచరింపబడుట లేను గనుక సద్యస్సం జాతశిశుముండనాదివలె (అపుడుపుట్టిన శిశువుకు వపనము జెయ్యవలెనను విధి మొదలైన వాటివలె) కేవలము మాటమాత్ర మయ్యేని అచ్ఛిద్రమునకు వచనము లేదు గనుక అశ్రౌతంబగు.

ఇదియునుంగాక ఇదేయుపనిషత్తునందు గోపీచందనకృతమగుయూర్ధ్వపుండ్రము మీద భస్మోద్ధూళనము విధించబడుటచే గోపీచందనమునకుమాత్రము విధిసిద్ధమూగా లేదు.

శ్వేతమృత్తుచే ధరింపబడు యూర్ధ్వపుండ్రమునకు నొకటియు శృతివచనము లేకుండుటచే అశ్రౌతంబును తాంత్రికంబును గాన అందువిషయమై విచారణయనవసరము. అప్రకృతంబదియుండుగాక ప్రస్తుతంబగు భస్మంబునకు సర్వవేద ప్రతిపాద్యత్వమును గానంబరచుచున్నారము. ఋగ్వేదమునందు, గాథపతిం భిషజాం శృణోమి అను మంత్ర మునందు భేషజపదమునకు త్వమాద్యో వపుర్లాఘవాయ, ఓయి రుద్రుడా నీవు మొదటి వైద్యుడవు భస్మమే ఔషధము దానిని శరీరముయొక్క లాఘవముకొరకు మాకు ననుగ్రహింపుమా. అని భస్మార్థకముగా శ్రీశంకరాచార్యులవారు నిర్ణయించిరి. అదే ప్రకారము యజుర్వేదమునందును అగ్నేర్భస్మాసి, ఓయి భస్మమా నీవు అగ్నివల్ల కలిగి తివిగదా భస్మనాధివాసయతి, భస్మచేనధి వసింపజేయుచున్నాడు, భస్మనాపదమభివ షతిశాంత్యై. శాంతికొరకు భస్మచేత స్థానమును శుద్ధిచేయుచున్నాడు. అని ఇవి

యజుష్షు అగ్నేర్భస్మాసి భస్మనాధివాసయతి భస్మనాపదమభివపతి
లైౖ ఇత్యాదీని.

సామసు, జాబాల్యాదిషుసర్వాంశశీరం ఆధర్వణేఆధర్వశిరసి
రితిభస్మేత్యాదీని ఏవంసర్వస్మాత్ప్రశస్తతర ఇతిసమాహితోయంప్ర

అధతృతీయఃప్రశ్నః (3) కింకర్మకాండేపిప్రశస్యతఇతి. అస్యా
మాశయః కర్మణాంవిధానార్థం పూర్వకాండస్యతాదర్థ్యేన ప్రవృత్త
తత్రాప్రశంసితస్య నావశ్యకతేతితస్యేదంప్రత్యుత్తరంయద్యపి. అ
కాండవిహితానామపీతి. హిబ్రాహ్మణమితి హిబ్రాహ్మణమితిక
పరిగ్రహదర్శనాత్ తాదృశామనుష్ఠీయమానత్వాచ్చ నైవంశక్యతే
తదపిప్రదర్శ్యతే పూర్వకాండే యథా గార్హపత్యాద్భస్మాదాయ
ర్భస్మానీనిచప్రశంసంతి భస్మనస్త్రిపుండ్రమితిసమాహితోయంప్రశ్న

మొదలగు వచనంబులును సామవేదమున జాబాల్యుపనిషత్తు మొదలగు వాటి
ఆమూలాగ్రము (మొదలునుండి చివరవరకు) గను అధర్వణవేదమునందు అధర్వ
అగ్నిరితిభస్మ వాయురితిభస్మ అగ్నియనగాభస్మ వాయువనగాభస్మ యని ఇత్యాది
లగు వచనంబులచేతను ఈప్రకారము సర్వవేద విహితంబగుటవలన సర్వోత్త
యర్థములభించె.

ఇక మూడవప్రశ్నను (3)కర్మకాండయందు విధించబడునా అనగా ధ
లను విధించుటకొరకు కర్మకాండతాదర్థ్యముగా (అంగముగా) ప్రవర్తించుటచే
యందు చెప్పంబడని విధానము ఆవశ్యకముగాదని యభిప్రాయము. ఇందుకు స
నము కల్పసూత్రములయందు ఇతిహి * బ్రాహ్మణం. బ్రాహ్మణము ఈప్రకా
బ్రాహ్మణము ఈప్రకారముగదా యనుచు బ్రాహ్మణముయందలి ధర్మంబులు
బడుటచేతను శిష్టులచే యనుష్ఠింపబడుటచేతను పూర్వకాండము నందలి ధర్మ
యనుష్ఠేయములని చెప్పందగును. అయినను కర్మకాండయందునను గార్హపత్యాద్భస్మ
యు, గార్హపత్యాగ్నినుండి భస్మను గ్రహించి యని ఇవి మొదలగు వచనములు
ధారణను ప్రశంసించుచున్నయవి.

అథాయంతురీయః ప్రశ్నః (౪) కిమయంనిత్యోవిధిరితి అస్యేదం హృదయం నిగమేషుహి వివిధాశ్చదృశ్యంతేవిధయః కింసర్వేపిశక్యన్తేయత్న స్సర్వైరనుష్ఠితుం.

యదిస్యాదయంనిత్యోవిధిః తర్హినానిరాకార్యఇతి. తస్యేదంసమాధానం త్రివిధంహినిత్యత్వం నిత్యశబ్దఘటితవచనవిషయత్వం వీప్సాఘటిత వచనవిషయత్వం అకరణేప్రత్యవాయజనకవచనవిషయత్వంచేతి యథాచాద్యంబృహజ్జాబాలే నిత్యోయంధర్మోబ్రాహ్మణానామితి యథాచద్వితీయంకల్పేషుబోధాయనేన అథాతోద్విజాతీనామహరహస్త్రిపుండ్రవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామఇత్యత్ర అహరహరిత్యనేనకథితం యథాచతృతీయం బృహజ్జాబాలే ఏతదకరణేప్రత్యవైతి బ్రాహ్మణఇత్యనేనస్ఫుటం యద్యేకవిధే

ఇక నాలవప్రశ్నము. (౪) ఇది నిత్యవిధియాయేమి అనగా వేదములయందు బహువిధములగు ధర్మములు విధించబడుచుండును. అయినను అందరు అన్నిటిని అనుష్ఠించుటకు శక్తులుకారుగదా. ఇక నిత్యవిధియయినయెడల నిరాకరించ శక్యముకాదు అని యభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము నిత్యవిధియును మూడువిధములు నిత్యమనే శబ్దముతో జేరిన వాక్యమునకు విషయమగుటయు దినదినముయను వీప్సతోచేరిన వాక్యమునకు విషయమగుటయు ఆచరించనియెడల ప్రత్యవాయమును దెల్పు వాక్యమునకు విషయమగుటయును అనిజెప్పంబడు భస్మధారణవిషయమైత్రివిధంబైన నిత్యత్వమును గనుపరచుచున్నారము. ఎటులనగా బృహజ్జాబాలమునందు నిత్యోయంధర్మో బ్రాహ్మణానాం ఈధర్మము బ్రాహ్మణులకు నిత్యము యని నిత్యశబ్దముతోగూడిన వాక్యమునకు విషయమగుట గనుపరచబడినది. ఇక రెండవదియును బోధాయనునిచేత అథాతోద్విజాతీనామహరహస్త్రిపుండ్రవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామః. ఇకనిందువలన ద్విజులకు దినదినము త్రిపుండ్రవిధిని వివరించుచున్నారము యనుటచే దినదినము యను వీప్సతోచేరిన వాక్యమునకు విషయంబగుట నిరూపింపబడియె. ఇకమూడవది కనుపరచంబడు. బృహజ్జాబాలమునందు ఏతదకరణే ప్రత్యవైతిబ్రాహ్మణః ఈభస్మధారణమునాచరించనియెడల బ్రాహ్మణుడు ప్రత్యవాయమును జెందుచున్నాడు యను వచనముచే మూడవదియును సిద్ధించినది. యేకవిధంబుచేతనే నిత్యత్వము సిద్ధించేయెడల నిచటమూడువిధంబులచేతను నదియుప్రా

నైవసిధ్యేన్నిత్యత్వకర్మణః త్రైవిధ్యేనతదుపోద్బలితంనిత్యేభ్యోనిఖిలే
భ్యోగరీయస్త్వంసాధయేదితి,

అథచపంచమః ప్రత్యవతిష్ఠతే ప్రశ్నః (౫) కిమథసర్వాశ్రమసా
ధారణ ఇతి. అస్యాయమాశయః

విధీయతామిదంనిత్యతయానిగమేషుయతిష్వనస్థాన్వావ్యాప్నో
త్యమశ్నువీతయద్యితువిధీయేతసాధారణ్యేనసర్వాశ్రమాణాంతర్హిస
నభివ్యాప్నుయాదితి అస్యేదంసమాధానం యద్యపినయుజ్యతేవిశిష్ట
తంకల్పయితుమాశ్రమాంతరవిషయతయా తథాపిపరిదర్శ్యతే సర్వాశ్ర
మసాధారణతా యథా బృహజ్జాబాలే బ్రహ్మచారీగృహీవానప్రస్థ
తిర్వేతి విహితమాశ్రమసాధారణ్యేనాపీతి.

అథచషష్ఠస్సమవతిష్ఠతే (౬) కిమేతదకరణేతదితరాణి వా క
నసఫలానిస్యురితి అస్యేదంహృదయం విధీయంతాంశ్రుతిషుకర్మాణిబహూ
అనుష్ఠీయంతాంచలోకైః అనుతిష్ఠేమచతదితరాణిబహూని కింగ

ద్బలితమై నిత్యకర్మంబు లన్నిటికంటే ప్రస్తుతంబగు భస్మధారణమును ప్రశస్త

ఇక నైదవప్రశ్నము (౫) యిది సర్వాశ్రమ సాధారణమైనదా అనగా
ధారణము నిగమములయందు నిత్యముగా విధించబడునుగాక అయినను యతులను
లనుగాని వ్యాపించినదై సాఫల్యమును జెందేని. ఇక సర్వాశ్రమ సాధారణ్యంబున
బడెనేని అప్పుడు యెల్లరకావశ్యకంబగు ననియభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధా
యెటులనను ఆశ్రమవిశేషము నుద్దేశించి విధించబడని ధర్మము ఆశ్రమాంతరవిషయ
కల్పించతరముగాదు. అయినను, సర్వాశ్రమ సాధారణ్యము నిరూపించబడు
బృహజ్జాబాలమునందు బ్రహ్మచారి యతిర్వా. బ్రహ్మచారియు గృహస్థుడు వాన
యతియును, అని ఆశ్రమచతుష్టయ సాధారణముగా విధించబడె.

ఇక నారవప్రశ్నము (౬) ఇది యాచరించని యెడల తదితరములయిన
లును సఫలములుగావా. అనగా శ్రుతులయందు బహుధర్మములు విధించబడు
లోకులచే యనుష్ఠించబడునుగాక దీనికి నితరములగు బహుధర్మముల నాచరించు

అథాయంతురీయఃప్రశ్నః (౪) కిమయంనిత్యోవిధిరితి అస్యేదం హృదయం నిగమేషుహి వివిధాశ్చదృశ్యంతేవిధయః కింసర్వేపిశక్నువంతు స్సర్వాననుష్ఠితుం.

యదిస్యాదయంనిత్యోవిధిః తర్హినినిరాకార్యఇతి. తస్యేదంసమాధానం త్రివిధంహినిత్యత్వం నిత్యశబ్దఘటితవచనవిషయత్వం వీప్సాఘటితవచనవిషయత్వం అకరణేప్రత్యవాయజనకవచనవిషయత్వంచేతి యథాచాద్యంబృహజ్జాబాలే నిత్యోయంధర్మోబ్రాహ్మణానామితి యథాచద్వితీయంకల్పేషుబోధాయనేన అథాతోద్విజాతీనామహరహస్త్రిపుండ్రవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామఇత్యత్రఅహరహరిత్యనేనకథితం యథాచతృతీయం బృహజ్జాబాలే ఏతదకరణేప్రత్యవైతి బ్రాహ్మణఇత్యనేనస్ఫుటం యచ్చైకవిధే;

ఇకనాలవప్రశ్నము. (౪) ఇది నిత్యవిధియాయేమి అనగా వేదములయందు బహువిధములగు ధర్మములు విధించబడుచుండు. అయినను అందరు అన్నిటిని అనుష్ఠించుటకు శక్తులుకారుగదా. ఇక నిత్యవిధిఅయినయెడల నిరాకరించ శక్యముకాదు అని యభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము నిత్యవిధియను మూడువిధములు నిత్యమనే శబ్దముతో జేరిన వాక్యమునకు విషయమగుటయు దినదినమయను వీప్సతోచేరిన వాక్యమునకు విషయమగుటయు ఆచరించనియెడల ప్రత్యవాయమును దెల్పు వాక్యమునకు విషయమగుటయును అనిజెప్పంబడు భస్మధారణవిషయమైత్రివిధంబైన నిత్యత్వమును గనుపరచుచున్నారము. ఎటులనగా బృహజ్జాబాలమునందు నిత్యోయంధర్మో బ్రాహ్మణానాం ఈధర్మము బ్రాహ్మణులకు నిత్యము యని నిత్యశబ్దముతోగూడిన వాక్యమునకు విషయమగుట గనుపరచబడియె. ఇకరెండవదియును బోధాయనునిచేత అథాతోద్విజాతీనామహరహస్త్రిపుండ్రవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామః. ఇకనిందువలన ద్విజులకు దినదినము త్రిపుండ్రవిధిని వివరించుచున్నారము యనుటచే దినదినము యను వీప్సతోచేరిన వాక్యమునకు విషయంబగుట నిరూపింపబడియె. ఇకమూడవది కనుపరచంబడు. బృహజ్జాబాలమునందు ఏతదకరణే ప్రత్యవైతిబ్రాహ్మణః, ఈభస్మధారణము నాచరించనియెడల బ్రాహ్మణుడు ప్రత్యవాయమును జెందుచున్నాడు యను వచనముచే మూడవదియును సిద్ధించినది. యేకవిధంబుచేతనే నిత్యత్వము సిద్ధించేయెడల నిచటమూడువిధంబులచేతను నదియుపో

తర్హి సర్వే స్వరాద్రియేతేతి అస్యాయం ప్రత్యుక్తిః కల్పేషు బోధాయన…
అథాతో ద్విజాతీనామహరహ స్త్రిపుండ్రవిధిం వ్యాఖ్యాస్యా… భూత్యైన ప్రమదితవ్యమితి హ్యామ్నాయత ఇతి. తథా ధర్మేషు … ఖకీటాఖుపురీషాణి దృష్ట్వా తం దేశం పిండముద్ధృత్య అద్భిః ప్రోక్ష్య భ… వకీర్య ప్రోక్ష్య వాచాచ ప్రశస్తం భుంజీతేతి పరిమార్జనద్రవ్యాణి గో… స్మచేతి స్పష్టం వై భవం భస్మనో గృహీతం తథా వసిష్ఠేన కేశకీట… జ్యాఅద్భిః ప్రోక్ష్య భస్మనావకీర్య వాచా ప్రశస్తముపభుంజీతేతిచ తథా… తాతపేన మద్యం పీత్వా గురుదారాంశ్చ గత్వా స్తేయం కృత్వా బ్ర… త్యాంచ కృత్వా భస్మచ్ఛన్నో భస్మశయ్యాశయానో రుద్రాధ్యాయీ… తే సర్వపాపైరితి తథా వైఖానసేనాపి ధర్మేషు క్రిమికీటయుతం గవా… తం పక్షిజగ్ధంచ భస్మనాద్భిః ప్రోక్ష్య శుధ్యతీతి.

వచనము కల్పములయందు బోధాయనునిచే అథాతో * ఆమ్నాయతే; ఇక … ద్విజులకు ప్రత్యహంబును భస్మ త్రిపుండ్రవిధిని వివరించుచున్నారము. భస్మ … ప్రమాదపడతగదు అనిగదా వినంబడుచున్నది.

అనియు అటులనే ధర్మములయందు మక్షికాకేశ * భుంజీత. అన్నమునందు… మలను నఖములను, కీటములను ఆఖుపురీషంబులను గాంచినా ప్రదేశమున పిండంబు… ఘుల ప్రోక్షించి భస్మజల్లి నోటిచే ప్రశస్తంబున భుజింపదగు యనియు … భస్మచ, పరిమార్జనద్రవ్యములు గోశకృత్తు భస్మయనియును భస్మయొక్క వై… స్పష్టముగా గ్రహింపబడె. ఆడే ప్రకారము వశిష్ఠునిచేతను, కేశ * ఉపభుంజీత… నందు కేశకీటములతివిచి, నీరంబుల ప్రోక్షించి భస్మజల్లి నోటిచే ప్రశస్తంబున భు… అని ప్రశంసింపబడె. అటులనే శాతాతపునిచేతను, మద్యంపీత్వా * సర్వపా… మును పానముజేసియు గురుతల్పమును పొందియు స్వర్ణస్తేయమును నాచరించియు హత్యను జేసియును భస్మచ్ఛన్నుండును, భస్మశయ్యాశయానుండును, రుద్రా… పరనరతుండు నగుచు సర్వపాతకనులచే విముక్తుండగునని భస్మవైభవము … బడె, అదేవిధంబున వైఖానసునిచేతను ధర్మములయందు క్రిమికీటయుతం * … కీట యుతంబును గవాఘ్రాతంబును పక్షిజగ్ధంబునగు అన్నమును భస్మోదకం… క్షించినయెడల శుద్ధిజెందుననియు బలుకంబడె.

తథా శ్వకాకాద్యుపహతే బహ్వన్నే తత్ర మనుష్యాశనమాత్రం పిండముద్ధృత్యాన్యదపోహ్య పవమానస్సువర్జన ఇతి. భస్మజలైః ప్రోక్ష్య దర్భైః సంస్పర్శయిత్వా గృహ్ణీయాదితి తథా మూత్రపురీషే నద్యాం గోష్ఠే పథి ఛాయాయాం భస్మని వ్యుత్సృజేదర్భైః వా నాచరేదితి తథాహ్నికే స్నానవిధా భస్మనా శుద్ధేన సర్వాంగమాలేపనం సమాగ్నేయమితి ఆపస్తంబాద్యైశ్చ ఆగ్నేయం భస్మనాస్నాన మిత్యాది ప్రపంచితం ఏవం చకల్పే ష్వపి సర్వోత్తరా ప్రశంసా సిద్ధా.

అథాయమష్టమః (౮) కిమాపస్తంబాదీనామావశ్యకమితి అస్యాయమాశయః ప్రదర్శ్య తామిదం కల్పేషు బహుషు విధిశ్చ బోధాయన కల్పే న దృశ్యతే తచ్ఛుభవేదావశ్యకం తత్సూత్రవతాం న ఖల్వాపస్తంబీయానామితి తస్యేయం సమాహితిః అనుక్తమన్యతో గ్రాహ్యమిత్యనుశాసనతోను క్తాంశే సూత్రాంతర నిగదితం కర్మభవత్యవర్జనీయం యథాచ సూత్రాంత

మరియును శ్వకాకాదులచే బహ్వన్నము స్పృశింపబడగా అందు మనుష్యాశనమాత్రము అన్నమును ఎత్తి పవమానస్సువర్జనః యను మంత్రముచే భస్మజలములజల్లి దర్భలచే సంస్పర్శింపజేసి గ్రహింపవలయు అని చెప్పంబడియె. అదే ప్రకారము మూత్రపురీషములను నదియందు గోష్ఠమున మార్గమున నీడయందు భస్మయందు ఉదకములయందు దర్భయందున నాచరింపవగదు అనియుండె. అదే ప్రకారము అహ్నికమున స్నానవిధియందు శుద్ధమగు భస్మచే సర్వాంగముల నాలేపనము ఆగ్నేయమని చెప్పంబడెను. ఆపస్తంబాదులచేత భస్మచేనగు స్నానమాగ్నేయమనియు విస్తరింపబడెను. ఈరీతి కల్పములయందును భస్మకు సర్వోత్తమమైన ప్రశంస సిద్ధమైనది.

ఇక నెనిమిదవ ప్రశ్నము. (౮) ఇది ఆపస్తంబాదులకు నావశ్యకమా యేమి? అనునది. అనగా నిది బహుకల్పములయందును ప్రశంసింపబడుగాక బోధాయనకల్పమునందేవిధి గనుపడుచున్నది. అందున సూత్రమునుగలవారలకే ఆవశ్యకము. ఆపస్తంబీయులకు నావశ్యకముగాదు అని అభిప్రాయము.

ఇందుకు సమాధానము. అనుక్తమన్యతో గ్రాహ్యం స్వసూత్రమున చెప్పబడని తత్త

రావిహితం బోధాయనసూత్రమాత్రవిహితం బ్రహ్మసూత్రమ
భ వేదితి.

అథచాయంనవమః (౯) నకేశభస్మేత్యాదినా గౌతమసూ
షిద్ధంకథమివస్యాద్ధార్యంఇతి అస్యేదం హృదయం గౌతమసూత్రే
శభస్మతుషకపాలామేధ్యాన్యధి తిష్ఠేదితి అధితిష్ఠేన్న కేశాంస్తు
స్మాస్థికపాలికాః నకార్పాసాస్థినతుషాన్ దీర్ఘమాయుర్జిజీవిషుః
ద్ధంవర్జయేత్కర్మ ప్రేతధూమంనదీతరం కేశభస్మతుషాంగారకపా
చసంస్థితిం భస్మాస్థిరోమతుషకపాలాస్థీని నాధితిష్ఠేదితి మను
ల్క్యబోధాయనస్మృతిషు భస్మనఅస్పృశ్యాస్థ్యాదిభిస్సహపాఠస్య
త్తేత దేవంనిషిద్ధం కథమివధార్యతేఇతి అస్యేదం ప్రతివచనం.

కైశ్చిత్స్మృతివచనైః ప్రబలశ్రుతీనాంసంకోచస్యాన్యాయ

ర్మము సూత్రాంతరమునుండి గ్రహించవలయుననే యనుశాసనమువలన అన
నంపు సూత్రాంతరమున జెప్పబడినధర్మము ఆవర్జనీయముగాన సూత్రాంతరమ
డక బోధాయనసూత్రమునందుమాత్రము విధింపబడిన బ్రహ్మసూత్రమెట్లుల న
గునో నట్లులనే భస్మత్రిపుండ్రవిధియు ననిరాకార్యమని యూహించవలయు.

ఇక తొమ్మిదవప్రశ్నము. (౯) నకేశభస్మయను గౌతమసూత్రముచే
న యీభస్మ మెట్టుల ధారణార్హమగు? అనునది. అనగా గౌతమసూత్రమ
నకేశ ..... అధితిష్ఠేత్. కేశములను భస్మను తుషను కపాలమును అమేధ్యము
ష్ఠింపదగదు అని చెప్పబడియున్నది. అధితిష్ఠేన్న కేశాంస్తు ..... నాధితిష్ఠేత్.
లను చర్మను అస్థులను కార్పాసమును తుషను దీర్ఘకాలము బ్రతుకదలచినవా
ష్ఠించతగదు. విరుద్ధమైనకర్మను ప్రేతధూమమును బాహువులచే నదీతరణమును
స్మతుషాంగారకపాలములయందు ఉనికని విడువవలయు. భస్మాస్థి రోమ తుష
ముల నధిష్ఠించదగదు అను మను యాజ్ఞవల్క్య బోధాయన స్మృతులయందు
అస్పృశ్యములగు అస్థ్యాదులతోడ పాఠము స్మరింపబడుచున్నది. అనుపల
ద్ధమగు భస్మ మెట్టుల ధారణార్హమగునని యభిప్రాయము.

ఇందుకు సమాధానము. కొన్ని స్మృతివచనములచే ప్రబలములగు శ్రు

ఔదుంబరీసర్వా వేష్టయితవ్యేత్యాదావివ శ్రుత్యపేక్షయా స్మృతీనాందుర్బలత్వేన స్మృతివచనానామవ కరీయాదిభస్మపరత్వేన సంకోచ్యత్వంయుక్తం కించగౌతమ సూత్రే గుణవాచకేనామేధ్యపదేన మేధ్యస్యభస్మనో వ్యావృత్తతయా తస్యగ్రాహ్యతా స్వరససిద్ధాఽపిచ నాచార్యాసనమధితిష్ఠేదిత్యాదావివ ప్రకృతేఽపి పద్భ్యామిత్యర్థస్యోపస్థిత్యా నాధితిష్ఠేదితి వచనమాత్రేణా గ్రాహ్యతానసిధ్యతీత్యపిమంతవ్యం.

అథాయందశమః(౧౦)కింస్మృతిష్వపివిధీయత ఇతి. అస్యాయమాశయః. స్మృతీనాంధర్మప్రతిపాదనార్థం తాదర్థ్యేనప్రవృత్తతయాయదితత్రప్రతిపాద్యేతతర్హిస్మార్తానామావశ్యకంభవేదితితస్యాయంసమాహితిఃఫక్కికా యద్యపివేదోఽఖిలో ధర్మమూలమితి వేదస్యైవధర్మమూలతయానిఖిలనిగమప్రతిపాదితస్య నైవసంభవతిస్మృత్యపేక్షా తథాపిప్రదర్శ్యతే స్మృతివ

ములకు సంకోచము అన్యాయముగాన ఔదుంబరీసర్వావేష్టయితవ్యా. అని యీమొదలైన ప్రదేశములయందువలె శ్రుత్యపేక్షచే స్మృతులు దుర్బలములగుటవలన నాయా స్మృతివచనములకు అవకరీయభస్మాదిపరముగా సంకోచము యుక్తమైనది. మరియును గౌతమసూత్రమునందు విశేషణవాచకమగు అమేధ్యపదముచే మేధ్యమగు భస్మ వ్యావృత్తమగుటచే మేధ్యమగుభస్మకు గ్రాహ్యత్వము స్వరసముగా సిద్ధించినది. ఇదియునుంగాక నాచార్యాసనమధితిష్ఠేత్ గుర్వాసనమధిష్ఠించతగదు ఇత్యాది స్థలములయందువలెప్రకృతమునను పాదములచేతనను అర్థము ఉపస్థితమగుటచే అధిష్ఠించతగదను వచనమాత్రమున నగ్రాహ్యత్వము కలుగదని తలచవలయు.

ఇక పదియవప్రశ్నము. (౧౦) ఇది స్మృతులయందు విధించబడునా అనునది. అనగా స్మృతులు ధర్మప్రతిపాదనకై తాదర్థ్యమున ప్రవర్తించుటచే వాటియందు చెప్పంబడెనేని అప్పుడుస్మార్తులకావశ్యకమౌనని అభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము. వేదోఽఖిలో ధర్మమూలం. వేదమంతయు ధర్మమునకు మూలమను యీన శాసనమువలన వేదమే ధర్మమునకు మూలమగుటచే నిఖిలనిగమప్రతిపాదితమగు నీభస్మకు శ్రుత్యపేక్షకలుగదు. ఐనను స్మృతివచనములను కనుపరచుచున్నారము. ఎటులననగా. భారద్వాజ

చనజాతం తద్యథా భారద్వాజస్మృతౌ తిర్యక్త్రిపుండ్రవిధినా ల
హృదయే గళే ధృత్వాగ్నిహోత్రజేనైవ భస్మనా తు ప్రసన్నధీః పంచబ్ర
హ్మభిర్వ్యాపిక్రుతేన భసితేనచ ధృతమేతత్త్రిపుండ్రం స్యాత్సర్వ
సుసాధనం ఆతోఽగ్నిహోత్రజేనైవ భస్మనాతు త్రిపుండ్రకం నిత్యం అ
ప్రమాదేన కుర్యాత్కర్మవివృద్ధయే అన్యథా సర్వకర్మాణి ఫలంతి
నేత్యాదీని స్మృత్యంతరే చ మానస్తోకేతి మంత్రేణ మంత్రితం భస్మ
యేత్ ఊర్ధ్వం పుండ్రం భవేత్సామ మధ్యపుండ్రం యజూంషిచ అ
డ్రమృచ స్సాత్తస్మాత్పుండ్రం త్రియాయుషం త్రియాయుషే
తలలాటే చ భుజద్వయే నాభౌ శిరసి హృత్పద్మే బ్రాహ్మణో వైదిక
ఇత్యాదీని శాతాతపస్మృతౌ సత్యం శౌచం తపో హోమ స్తీర్థం దేవా
జనం తస్య వ్యర్థమిదం సర్వం యస్త్రిపుండ్రం న ధారయేత్ ఇత్యా
త్యాయనశ్చ శ్రాద్ధే యజ్ఞే జపే హోమే వైశ్వదేవే సురార్చనే ధృతత్రిపు
పూతాత్మా మృత్యుంజయతి మానవః త్రిపుండ్రం యద్య ధృత్వా

స్మృతియందు తిర్యక్త్రిపుండ్రవిధినా ...... కదాచన. తిర్యక్త్రిపుండ్రవిధిచే
మున హృదయమున గళమున అగ్నిహోత్రజన్యమగు భస్మము పంచబ్రహ్మమంత్ర
ధరించెనేని సర్వకర్మసిద్ధియగు. అందువలన అగ్నిహోత్రజన్యమగు భస్మము నిత్య
ద్విజుడు అప్రమాదమున కర్మవివృద్ధికై ధరించవలయు. లేకున్న సర్వకర్మలున
టిని ఫలించనేరవు అనియును జెప్పంబడియుండె. మరియును స్మృత్యంతరమ
మానస్తోకేతిమంత్రేణ ..... వైదికస్సదా. మానస్తోకయనుమంత్రముచే మంత్రిం
భస్మను ధరించవలయు. ఊర్ధ్వపుండ్రము సామయు మధ్యపుండ్రము యజుస్సు
ధఃపుండ్రము ఋక్కును అందువలన పుండ్రము త్రియాయుషమనంబడు. అట్టి త్రిపుం
డ్రముచే లలాటమున భుజద్వయమున నాభియందు హృత్పద్మమందునను వైదికము
హ్మణుడు యెల్లపుడును ధరించవలయునని జెప్పబడియున్నది.

ఇదేప్రకారము శాతాతపస్మృతియందు సత్యంశౌచం..... నధారయేత్
వాండు త్రిపుండ్రమును ధరించడో వానియొక్క సత్యము శౌచము తపస్సు

ష్యత్కర్మతద్వృథా. ఇత్యాదీన్యపివచనాని ప్రకటయంతి భాస్మనమాహా త్మ్యం. యద్యపిస్మృతిషు. స్నానకాలేమృదాకుర్యా త్సంధ్యాకాలేచ వారిణా. ఇత్యాదీని తదితరాణిచవచనాని పుండ్రాంతరంప్రశంసంతి. తథాపి అశ్రుతిమూలకతయా. శ్రుతివచనవిరుద్ధతయా బహుస్మృతినిషిద్ధతయా, పాంచరాత్ర మారీచాదితంత్రగత ఛిద్రాచ్ఛిద్ర బహువిధపుండ్రానువాదకతయా తేషాం. ధర్మశాస్త్రేపురాణేవాయోర్థ శ్శ్రుత్యావిరుధ్యతే. తంత్రార్థస్తుసవిజ్ఞేయ ఇత్యనుశాసనేన. తాంత్రికత్వంబోధ్యం. శ్రుతి విరోధశ్చ. అకృత్వాభస్మధారణం. నగాయత్రీంజపేన్న జుహుయాదగ్నా విత్యాదినా. సంధ్యాయాగాయత్రీజపాంగతయా. తస్యాహోమస్యచ

ర్థము దేవాదిపూజనము అంతయు వ్యర్థమగునని జెప్పియున్నది. కాత్యాయనుడును శ్రాద్ధేయజ్ఞే .... తద్వృథా. శ్రాద్ధమందు, యజ్ఞమందు, జపమందు, హోమమందు, వైశ్వదేవమందు, సురార్చనయందునను, మనుజుడు త్రిపుండ్రమును ధరించి పూతదేహుండై మృత్యువును జయించు. ఇక త్రిపుండ్రమును ధరించకనే కర్మజేయువాతో అది వ్యర్థమనియునువచించె. ఈమొదలగు స్మృతివచనములు భస్మమాహాత్మ్యమును ప్రకటనజేయుచున్నవి. ఇకను స్మృతులయందు స్నానకాలేమృదాకుర్యా త్సంధ్యాకాలేచవారిణా. స్నానకాలమున మృత్తుచేతను సంధ్యాకాలమున నుదకముచేతనని ఈ మొదలగు వచనములు పుండ్రాంతరమును ప్రశంసించుచున్నవి. ఐనను ఆవచనములు శ్రుతిమూలకములు గాకుండుటచేతను శ్రుతివచనములకు విరుద్ధములగుటచేతను బహుస్మృతినిషిద్ధములగుటచేతను పాంచరాత్ర మారీచాది తంత్రములయందలి ఛిద్రాచ్ఛిద్రములు మొదలగు బహువిధములయిన పుండ్రములకు అనువాదకములగుటచేతను ధర్మశాస్త్రే ... సవిజ్ఞేయః. ధర్మశాస్త్రమందున పురాణమందుగాని యేఅర్థము శ్రుతిచే విరోధించునో నాయర్థము తంత్రార్థమునుగా నూహించవలయునను యనుశాసనముచే నాయాస్మృతివచనములకు తాంత్రికత్వ మూహించవలయు. అకృత్వాభస్మధారణం ... పిత్ర్యాక. అను బృహజ్జాబాలమంత్రమునందు, సంధ్యోపాసనగాయత్రీజపాంగముగాన దానికిని హోమమునకును ముందుగా భస్మధార్యమని వినంబడినది.

పురతోధార్యత్వేనశ్రుతంభస్మ. ప్రకృతేచస్మృతివచనే. సంధ్యా
వారి హోమానంతరం భస్మచవిహితమిత్యాద్యున్నేయః.

అథాయమేకాదశప్రశ్నః (౧౧) కిమథపురాణేతిహాసాభ్యా
సితమితి. అన్యాయమాశయః. ధర్మశాస్త్రేషుతంత్రార్థస్యాపి
గ్రహార్థం ప్రతిపాద్యత్వావసాయాత్. శ్రుతిష్వపి ప్రతిపాది
స్యానుపబృంహితతయా. అర్థాంతరశంకాసమవస్థితేశ్చ. ప్రకృతస్య
తత్త్వంసంశయగ్రస్తం, యదితుపురోపన్యస్తంమంత్రజాతం, పు
హాసాభ్యాముపబృంహితంస్యాత్. తర్హ్యసంశయం శ్రౌతత్వమితి
యంప్రతివచనలహరీ. అర్థ్యాస్సంభవదన్యార్థకస్య శ్రుతిలింగాద్య
కస్యచ శ్రుతివచనస్యయుక్తముపబృంహణగవేషణం. అసంభవ
కస్యనయుక్తంమార్గణముపబృంహణస్య తథాపికించిదిహ ప్రతిపా

ప్రకృతమైన స్మృతివచనమందు సంధ్యాకాలమందు ఉదకంబును హోమాన
భస్మయును విహితమని ఈరీతిన యూహించవలయు.

ఇక పదునొకండవ ప్రశ్నను (౧౧) ఇది పురాణేతిహాసములచే ప్ర
డునా? అనునది అనగా ధర్మశాస్త్రములయందు తంత్రార్థమున్ను తంత్రా
ర్థమై చెప్పంబడుచుండుటవలన శ్రుతులయందు ప్రతిపాదింపబడెడి యర్థము
బృంహితమగుటచే అర్థాంతరశంక తటస్థించును గాన ప్రకృతమగు భస్మము
తత్త్వము సంశయగ్రస్తమైనది. ఇకను మొదట నుపన్యసించబడిన మంత్రజాతము
ణేతిహాసములచే యుపబృంహితమయ్యేనేని అపుడు శ్రౌతత్వము నిస్సంశయ
యభిప్రాయము.

ఇందుకు సమాధానము. అర్థాంతర సంశయముకలిగి శ్రుతిలింగాదులచే
యనిర్ణీతమగు స్థలమందున నుపబృంహణములను వెతకుటయుక్తము. అర్థాంతర
యములేక శ్రుతిలింగాదులచే నిర్ణీతార్థములగు ప్రదేశములందు, నుపబృం
షణయుండదు. ఐనను యుపబృంహణజాతము కొంచమిచట ప్రతిపాదింపబడు

శివతత్వసుధానిధౌ. త్రిపుండ్రం ధారయేన్నిత్యం గృహస్థాశ్రమమాశ్రితః, ధారయేద్భిక్షుకో నిత్యమితి జాబాలికి శ్రుతిః. ఉద్ధూళనం త్రిపుండ్రంచ శ్రద్ధయా నాచరంతి యే తైస్సమాచరితం సర్వం విపరీతం న సంశయః.

బ్రాహ్మణానామయం ధర్మో యత్త్రిపుండ్రస్య ధారణం. మంత్రధ్యానాదిసంయుక్తం నైన వర్ణాంతరస్యతు, భస్మనా వేదమంత్రేణ త్రిపుండ్రమవగుంఠనం. రుద్రలింగార్చనం చైవ మోహేనాపి న సంత్యజేత్. పంచాక్షరజపం భస్మస్నానం లింగార్చనం త్రయం. కదాచిదపి న త్యాజ్యం యథాశక్తి సమాచరేత్ భూత్యైవోద్ధూళనం తిర్యక్త్రిపుండ్రస్య చ ధారణం. నైవ ప్రమదితవ్యం వై భ్రమాదపి కదాచన. ఇతి తథా సూతసంహితాయాం. త్రిపుండ్రం ధారయేన్నిత్యం గృహస్థాశ్రమమాశ్రితః. ధారయే ద్భిక్షుకో నిత్యమితి జాబాలికీ శ్రుతిరితి. అథ సదాధార్యత్వం తత్రైవ ఉద్ధూ

శివతత్వసుధానిధియందు. త్రిపుండ్రధారయేన్నిత్యం .... కదాచన. గృహస్థాశ్రమము నాశ్రయించువాడును. భిక్షువును, యల్లప్పుడు భస్మను ధరించవలయునని, జాబాల శ్రుతి బలుకు. ఉద్ధూళనము త్రిపుండ్రమును, యవరలు శ్రద్ధచే నాచరించరో వారలచే నాచరింపబడినదంతయును, విపరీత ఫలప్రదమగు. ఇందుకు సందియము లేదు.

మంత్రధ్యానాది సంయుక్తమగు త్రిపుండ్రధారణ మేదిగలదో అది బ్రాహ్మణుల ధర్మముగాని వర్ణాంతరుని ధర్మముగాదు. వేదమంత్రమున మంత్రితమగు భస్మచే త్రిపుండ్రమును, అవగుంఠనమును, రుద్రలింగార్చనమును, మోహముచేనైన విడువదగదు. పంచాక్షరజపంబును, భస్మస్నానమును, లింగార్చనమును, యీ మూటిని విడువక యథాశక్తి జరుపవలయు. భస్మచేత నుద్ధూళనమును, తిర్యక్త్రిపుండ్రము యొక్క ధారణమును, భ్రమచేనైన ప్రమాదపడదగదు. అటుల సూతసంహితయందునను, త్రిపుండ్రం .... శ్రుతిః. గార్హస్థ్యము నాశ్రయించినవాడును భిక్షువును. నిత్యము త్రిపుండ్రమును ధరించవలయునని జాబాలశ్రుతి వచించుననియు ఉద్ధూళనం .... మునిపుంగవాః. ఉద్ధూళనము త్రిపుండ్రమున్ను యవరలచే సంతోషమున నాచరింపబడెనో. వారలే శిష్టులును, విద్వాంసులు నగుదురు. ఇతరులు కానేరరని

శనం త్రిపుండ్రంచ స్త్రై సదాచరితంముదా. తఏవశిష్టవిద్వాంసో...
నిపుంగవా ఇతి అథాస్యాలంఘనీయత్వమపి తత్రైవ త్రిపుండ్రం...
ద్భక్త్యా మనసాపినలంఘయేత్. శ్రుత్యావిధీయతే యస్మాత్త...
తోభవేత్ సత్యాద్ధర్మాచ్చ కుశలాద్భస్మనోద్ధూళనాదపి. త్రిపుండ్ర...
ణాచ్చైవస్వాధ్యాయాధ్యయనాదపి. దైవాత్పిత్ర్యచ్చ కార్యద్వా...
పితాదిపూజనాత్ తథాన్యేభ్యశ్చ సర్వేభ్యశ్శ్రౌతేభ్యశ్చ తథైవ...
ర్తేభ్యశ్చ ముముక్షుశ్చే త్సదానప్రచ్యుతోభవేదితి తత్రైవ. భస్మ...
దసిద్ధేన త్రిపుండ్రం భస్మకుంఠనం రుద్రలింగార్చనంచాపి మోహాత్...
నత్యజేత్. పరాశరపురాణేచ. భస్మనా వేదసిద్ధేన త్రిపుండ్రం...
నం రుద్రలింగార్చనంచాపి మోహాతోవాపినత్యజేత్ ఇతి తథా కూర్మ...
పుండ్రం బ్రాహ్మణో విద్వాన్ మనసాపినలంఘయేత్. శ్రుత్యా...
యస్మాత్తత్త్యాగీ పతితోభవేత్ - ఇతి.

భస్మకుధార్యత్వము జెప్పంబడియె. మరియును సూతసంహితయందె త్రిపు...
సదానప్రచ్యుతోభవేత్. భస్మత్రిపుండ్రమును భక్తిచే ధరించవలయు. మన...
తిరస్కరించదగదు. ఎందువలన శ్రుతిచే విధింపబడునో అందువలన నిట్టి భస్మ...
డ్రమును త్యజించువాడు పతితుండగు.

సత్యమువలన, ధర్మమువలన, కుశలమువలన, భస్మోద్ధూళనమువలన...
డ్రధారణమువలన, స్వాధ్యాయాధ్యయనమువలన, దైవికమును పిత్ర్యము...
మువలనను, మాతాపితృపూజనమువలనను, అటుల నితరములును, సమస్త...
శ్రౌతస్మార్తధర్మములవలనను, ముముక్షువైనను ప్రచ్యుతుడు కాదగదు (...
బడినవాటిని విడువగూడదనుట) అని జెప్పబడియె. ఈరీతి నా సూతసంహి...
భస్మనా .... త్యజేత్. వేదసిద్ధమగు భస్మచే త్రిపుండ్రమును, భస్మ...
మును, శివలింగార్చనమును, మోహముననైన విడువతగదు అని వర్ణి...
పరాశర పురాణమందునను భస్మనా ... నత్యజేత్. వేదసిద్ధమగు భస్మ...
డ్రమును, అవకుంఠనమును, రుద్రలింగార్చనమును, భ్రమచేనైన విడువ...
వచింపబడినది. అట్లులనే కూర్మపురాణమందునను, త్రిపుండ్రం ... పతి...
విద్వాంసుడగు బ్రాహ్మణుడు భస్మత్రిపుండ్రమును మనసుచేనైన, తిరస్క...

తథావాయవీయే భూత ప్రేతపిశాచాద్యా రోగాశ్చాతీవ దుస్సహాః
భస్మనిష్ఠస్య సాన్నిధ్యాద్విద్రవంతి నసంశయః ఇతి. భవిష్యత్పురాణే మహా
పాతకయుక్తోవా యుక్తోవా సర్వపాతకైః భస్మస్నాన నిషేవేణము
చ్యతే సర్వపాతకైః ఇతి. వాశిష్ఠలైంగే ఏవంభస్మధృతంయేనతస్యపుణ్య
ఫలం శృణు. మహాపాతకసంఘాశ్చ! పాతకాన్యపరాణ్యపి నశ్యంతి ముని
శార్దూల సత్యంసత్యంనచాన్యథా ఇతి. తథాపాద్మే అథ రామగిరౌ రామః
పుణ్యేగోదావరీతటే భూతిభూషిత సర్వాంగో రుద్రాక్షా భరణైర్యుతః
ఇతి. తథా బ్రహ్మకైవర్తే ధార్యంభస్మసదాగ్నిహోత్రజమిదంయద్వైదికం
వైదికైస్తిర్యక్పుండ్రతయాలలాటఫలకే వక్షస్థలేమస్తకే బాహ్వోర్మంత్ర
పురస్సరం క్రతుశతంతైరేవ సమ్యక్కృతంస్నానంతీర్థ సహస్రకోటిషు
రాదత్తానవదాఖిలా ఇతి.

శ్రుతిచే విధించబడు గాన దీని విడచువాడు పతితుండగునని యభివర్ణింపబడె.
అటులనే వాయవీయమున భూతప్రేత .... నసంశయః, భూతప్రేతపిశాచాదులును
మిగుల దుస్సహములగు రోగములును భస్మనిష్ఠుని సాన్నిధ్యమువలన పరుగిడునని
జెప్పంబడియె. భవిష్యత్పురాణమందునను, మహాపాతక ... సర్వపాతకైః మహాపా
తకయుక్తుండైన, సర్వపాతకముల నాచరించినవాడైనను, భస్మస్నానమును సేవించు
టవలన, సర్వపాతకములచే విముక్తుండగునని ప్రశంసింపబడె. వాశిష్ఠలైంగమునందు
నను, ఏవంభస్మ .... నచాన్యథా. యెవనిచే నీరీతి భస్మధరింపబడునో, యానరుని
పుణ్యఫలమును వినుము. మహాపాతక సంఘములును, యితరములున్నగు పాతకము
లును నాశమునుజెందు. ఈయర్థము ముమ్మాటికి నిజము యని స్పష్టీకరించబడె. అటు
లనే పాదపద్మమునందునను అథరామగిరౌ ... యుతః, అనంతరమున, పుణ్యమగు
గోదావరీతటమున, రామగిరియందు శ్రీరామచంద్రుడు, భూతిభూషితసర్వాంగుడును,
రుద్రాక్షాభరణయుతుండునగుచు, యని ప్రశంసింపబడె. అటులనే బ్రహ్మకైవర్త
మునందునను, ధార్యంభస్మ ... అనవద్యాఖిలో. వైదికులగు యేనరులచే, అగ్నిహో
త్రజన్యమును వైదికమునగు నీభస్మచే, లలాటఫలకమందును, వక్షస్థలమందును, మస్తకమం
దున, బాహువులయందునను, మంత్రపురస్సరముగా తిర్యక్త్రిపుండ్రము ధరింపబడెనో.

తథా. కౌర్మలైంగశైవాదిషుచపురాణేష్వనంతం తథా.
సనికే. రక్షార్థం మంగళార్థంచ పవిత్రార్థంచ భామినిలాంఛన
భక్తానాం భస్మదత్తంమయా పురేత్యాదీని. శివరహస్యేప్యాంత
జాతం ప్రశంసతి భస్మనోహివైభవం. తదేతేనపురాణేతిహా
స్సర్వోత్తరాప్రశంసా భస్మనస్సిద్ధా.

అథాయంద్వాదశఃప్రశ్నః (౧౨) కిమయంమోక్షజనకః
దమాకూతం స్వర్గసాధనంహి కర్మజాతంబహుథాప్రతిపాదితం
స్యాదిదమపితాదృక్. వయంత్వభిలషామహేచరమమేవ పురుషార్థ
కంకిమనేనేతి తస్యేయంప్రత్యుక్తి పరిపాటికా ఆర్యాః. ముక్తిమా
లషమాణానామపి నిత్యానినైమిత్తికానిచభవంత్యవర్జ్యాని. నిత్యత్వ
సుదృఢా అపిచ. నిరూప్యతేముక్తిహేతుత్వమపి. యథా. బృహజ్జా
సర్వపాపనాశకో మోక్షహేతురితి. జాబాల్యుపనిషది. పరమ
భస్మోద్ధూళనపర ఇతిచామ్నానేన ముముక్షూనుష్ఠేయత్వమస్య
వారమితి.

వారలచే శతక్రతువులాచరింపబడె. ఈవిధమున కౌర్మలైంగ శైవాది పురా
ణుంమనను అనంతముగా జెప్పబడియున్నది. అటులఅనుశాసనికమునందు రక్ష
మయాపురా. రక్షణకై మంగళమునకును భక్తులయొక్క లాంఛనమునకును
పూర్వమున భస్మ ఇవ్వంబడెనని జెప్పంబడియుండె. శివరహస్యమున సనత్కు
జాతము భస్మవైభవమును ప్రశంసించుచున్నయది. ఇందుచే పురాణేతిహాస
దును భస్మయొక్క ప్రశంస విశేషముగా గనుపరచబడినది.

ఇక పదిరెండవప్రశ్న (౧౨) ఇది మోక్షజనకమైనదా ఏమి. అనగా నిః
యందు స్వర్గసాధనమగు కర్మజాతము విశేషముగా ప్రతిపాదించబడినది.
నాలాటిదగు. మేముచరమమగు పురుషార్థమునే గోరుచున్నారము. దీనితోడమాకేల
యభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము.

విద్వాంసులారా, ముక్తిమాత్రమును గోరువారలకును నిత్యనైమిత్తికము
నియములగు నీభస్మధారణకు నిత్యత్వము దృఢముగా మందుగనుపరచంబడెను
యును ముక్తిహేతుత్వమున్ను గనుపరచబడుచున్నది. బృహజ్జాబాలమున సర్వ
నాశకోమోక్షహేతుః. నీభస్మధారణము సర్వపాపనాశకమును ముక్తిహేతు

అథాయంత్రయోదశః ప్రశ్నః (౧౩) కిమిదం శిష్టైరనుష్ఠితమితి అస్యాయమాశయః. ప్రతిపాద్యతామిదం సర్వేష్వపి శాస్త్రేషు. యదితు శిష్టైః పురాతనైరనుష్ఠితం తర్హి భవేదనివార్యమితి తస్యేదం సదుత్తరం. యద్యపి నిఖిలవిద్యాప్రతిపాదితం. కర్మనైవాపేక్షేత తదనుష్ఠాతౄన్ తదపీహ నిరూప్యతే. యథా. బృహజ్జాబాలే శ్రూయతే. విష్ణ్వాదీన్ ప్రస్తుత్య సర్వేతే భస్మదిగ్ధాంగా ఇతి తథా అన్యత్రచ. శివవక్షసి స్థితం నఖేనాదాయ హరిర్మస్తకగాత్రేషు సమర్పయేదితి. ఇంద్రాద్యైస్తు తద్ధరణస్య దండాపూపికయైవ సిద్ధేః పృథగనుక్తిః అంగిరోముఖానాం దివ్యశిష్టానాంతు తద్ధరణం పురాణేషూక్తం శ్రీరామస్యతు. రామరహస్యోపనిషది. రామం త్రినేత్రం సోమార్ధధారిణం శూలినం పరం భస్మోద్ధూళిత సర్వాంగం సుప్రసన్నం మనుస్మరన్నిత్యనేన

జెప్పంబడె. జాబాల్యుపనిషత్తునందు పరమహంసో భస్మోద్ధూళనపరః పరమహంస భస్మోద్ధూళనమునందాసక్తుండు గావలయునని జెప్పంబడెగావున ముముక్షువనుష్ఠేయత్వము న్ను (మోక్షేచ్ఛగలవారల కనుష్ఠించతగినదగుట) దుర్నివారము.

ఇక నిది పదమూడవ ప్రశ్న (౧౩) ఇది శిష్టులచే యనుష్ఠింపబడెనా ఏమి. యనగా ఇది సర్వశాస్త్రములయందున ప్రతిపాదింపబడుగాక ఇకను పురాతనులగు శిష్టులచే యనుష్ఠించబడెనేని అపుడు యల్లగక నివార్యమగునని యభిప్రాయము. ఇందు కు సమాధానము. సమస్తవిద్యలయందు ప్రతిపాదితమైన ధర్మజాతము శిష్టాచారము మొదలగుదాని నపేక్షించదు.

ఐనను శిష్టాచారము గనుపరచబడుచున్నది. ఎటులన, బృహజ్జాబాలమునందు విష్ణ్వాదులను ప్రస్తుతపరచి సర్వేతే భస్మదిగ్ధాంగాః. వారందరును భస్మానులిప్తసర్వాంగులనియు ప్రదేశాంతరమందునను శివవక్షస్సునందలి భస్మను నఖముచేదీసి విష్ణువు శిరస్సు కాదులయందు నుంచుకొనుననియు జెప్పంబడుచుండు. ఇంద్రాదులకు భస్మధారణము దండాపూపికన్యాయముచేతనే సిద్ధించుటవలన వేరుగా జెప్పపనిలేదు. అంగిరస్సు మొదలగు దివ్యశిష్టులకును భస్మధారణము పురాణములయందు జెప్పంబడియున్నది. శ్రీరామునకు రామరహస్యోపనిషత్తునందు రామం .... భస్మోద్ధూళితసర్వాంగం సుప్ర

సిద్ధం. శ్రీకృష్ణస్యతు హరివంశాదౌ. భాస్వ త్త్రిపుండ్రో భసితైస్స్వే
మానీజటీవల్కలవాన్ ముకుందఇత్యాదినాసిద్ధం తథాసప్తర్షీణాం ప్రభృ
ణంతు. ఋషిపంచమీపూజాయాం. ధ్యానేసర్వేషాం భస్మత్రిపుండ్ర
నాత్. అన్యైశ్చసిద్ధం.

ఋభునిదాఘాదీనాంతద్ధరణంతు. తత్రసంవర్తకారుణి శ్వే
దూర్వాసఋభునిదాఘజడభరత దత్తాత్రేయ రైవతకభుసుండ
యోవిభూతిధారణాదేవముక్తాఇతి జాబాలసూక్త్యావగమ్యతే
ర్యావిద్వద్వరేణ్యాః కర్మకాండజ్ఞానకాండోభయతదంగకల్పసూత్ర
స్మృతీతిహాసాదిష్వ విప్రతిపన్నస్య. దివ్యభౌమజనశిష్ట పరిగృ
వైదికప్రధానస్య భస్మనశ్చేదవైదికత్వంకతమత్తత్కర్మయద్వైదిక
శ్రుతం. అనుపబృంహితమితిహాసపురాణైర ననుగృహీతం కల్పసూ

సన్నమనుస్మరేత్. అనుచోట భస్మోద్ధూళిత సర్వాంగుడగు రాముని యను వ
భస్మధారణము సిద్ధించినది. శ్రీకృష్ణునకు హరివంశాదులయందు భాస్వత్త్రిపుండ్ర
ముకుందః. త్రిపుండ్రధారియు భస్మచే తెల్లనివాడును మౌనియు జటావల్కలుడ
నగు ముకుందుడు యను వచనముచే సిద్ధమైనది. అటుల సప్తర్షులకు భస్మ
ఋషిపంచమీపూజయందు ధ్యానమునందునందరికి భస్మత్రిపుండ్రవర్ణనమువల
హేతువులవలనను సిద్ధించినది. ఋభునిదాఘాదులకును భస్మధారణము బృహ
మునందె సంవర్తకారుణి .... ముక్తాః సంవర్తకారుణి. శ్వేతకేతువయదూర్వ
ను ఋభువు నిదాఘుడు జడభరతుడు రైవతకుడు భుసుండియు నీమొదలగు
భస్మధారణవలననే ముక్తులైరియని సూక్తిచే తెలియుచున్నది. అందువలన విద్వ
లరగు ఆర్యులారా, కర్మకాండ జ్ఞానకాండలయందునను తదంగములగు క
ములయందునను పురాణములయందును స్మృతులయందును ఇతిహాసాదులయందును
తిపత్తిశూన్యమై దివ్యభౌమజనులగు శిష్టులచేపరిగృహీతమై వైదికప్రధానమగు
కు అవైదికత్వముగలిగెనేని ఇకనే కర్మ యొకభాగమునవినంబడి ఇతిహాసపు
ణైయనుపబృంహితమై కల్పసూత్రకారులచే యననుగృహీతమై ప్రాచీనులు

ృద్భిరననుష్ఠితం ప్రాగ్భిర్బ్రాహ్మగోత్రమహిత్రైర సంస్కృతం వైదికైర్మం
త్రైః కించిదన్యద్గ్రాహ్యమితి నతత్రాస్త్యధికం లేఖనీయమిత్యాద్యస్య
రస్మనశ్శ్రౌతతానవద్యేతి సర్వంసమంజసం.

అథచ ద్వితీయస్య రుద్రాక్షధారణస్య. శ్రౌతతావిషయే విద్వ
న్నైస్సమాధేయాః ప్రశ్నాః (౧) కిమిదంధారణం రుద్రాక్షాణాం విధీ
యతే నిగమేషు (౨) కిమయం నిత్యోవిధిః (౩) శ్వేతానామేవవిహిత
యాకథ మివాశ్వేతాధార్యాస్స్యుః (౪) కింతద్ధారణం నిగద్యతే
స్మృతిషు (౫) కింతత్ప్రశస్యతే పురాణేతిహాసాభ్యాం (౬) కిమిదమ
నాపితం విద్యాస్థానేషు (౭) కిమిదంమోక్షజనకం (౮) అథ కిమిదం
ష్టై రనుష్ఠితమితి. చోపక్రమాద్వివృత్య ప్రశ్నానిరస్యంతే.

త్రజులైన శిష్టులచే యననుష్ఠితమై వైదిక మంత్రములచే య సంస్కృతమైనది
దియో గ్రాహ్యమని అందువిషయమై విశేషముగా వ్రాయ పనిలేదు. ఇందువలన
యవటిదగు భస్మకు శ్రౌతత్వము దుర్నిభేద్యమైనది.

ఇక రెండవదగు రుద్రాక్షధారణకు శ్రౌతత్వవిషయమై విద్వజ్జనులచే సమా
ధేయములగు ప్రశ్నలు [౧] ఈ రుద్రాక్ష ధారణ వేదముల యందు విధించ
బడుచున్నదా [౨] ఈ విధి నిత్యవిధియా ఏమి [౩] శ్వేతరుద్రాక్షలే విధించబడు
చే అశ్వేతము లెటుల ధారణయోగ్యములగు [౪] ఈ రుద్రాక్ష ధారణ
స్మృతులయందు విధించబడుచున్నదా ఏమి [౫] పురాణేతిహాసములచే ప్రశంసింప
బడినదా [౬] విద్యాస్థానములయందు అనిషిద్ధమైనదా [౭] ఇది మోక్షజనకమైనదా
[౮] ఇక నిది శిష్టులచే యనుష్ఠింపబడెనా ఏమి యనునవి. ఉపక్రమమునుండి వివ
రించి ప్రశ్నలు నిరసింపబడుచున్నవి.

తత్రచాయ మాద్యోయథా (౧) కిమిదం ధారణం రు... ణాంవిధీ యతే నిగమేష్వితి. అస్యాయమాశయః. విద్యానాం స్థా... మపి మూలభూత తయాధర్మ మూలతయాచ నిగమానాం యది... ప్రతిపాద్యేత ప్రకృతస్య శ్రౌతతా దుర్నివారేతి. అస్యేదం సమా... భస్మజాబాలే యథాస్థానం భస్మనా త్రిపుండ్రం శ్వేతేనైవధృత్వా... క్షాన్ శ్రౌతాన్ బిభృయాన్న తత్రసమ్మర్శ ఇతి. తథాపు ద్రాక్షజాబ్య... ర్యావిక్రమాదు ద్రాక్షాన్ ప్రశస్యంతే. బృహజ్జాబాలవ దేవమంత్ర... స్మృతాః. బిభృయాదితి తద్ధరణస్య విధిర్బోధితః తథా రామరహస్య... హ్రైమమంత్ర పురశ్చరణవిధౌ చతుర్థాధ్యాయే పద్మాక్ష తులసీ...

ఇందు మొదటి ప్రశ్న యెటులనగా (౧) ఈ రుద్రాక్షధారణము వేదములు... విధించబడుచున్నదా ఏమి. అనగా వేదములు సర్వవిద్యలకును మూలభూతము... ధర్మమూలములు నగుటచే నావేదములయందు రుద్రాక్షధారణము ప్రతిపాదించ... జేని ప్రకృతమగు రుద్రాక్షధారణకు, శ్రౌతత్వము నిరసింప శక్యముగా... ప్రాయము.

ఇందుకు సమాధానము. భస్మజాబాలమునందు. శ్రు; యథాస్థాన... మర్శః. స్థానము నతిక్రమించకుండునటుల శుద్ధమగు భస్మచే త్రిపుండ్రము... ములగు రుద్రాక్షలను ధరించవలయునని జెప్పంబడియె. అటులనే, రుద్రా... లమునందునను ఉపక్రమము మొదలుగా రుద్రాక్షలను ప్రశంసించిరదను బృహ... మునందువలె మంత్రములు పఠించబడినవి. ఇచట బిభృయాత్ అనే లిఙ... నీరుద్రాక్షధారణకు విధిబోధించబడినది. అటులనే రామరహస్యమున... పురశ్చరణవిధియందు చతుర్థాధ్యాయములో పద్మాక్ష తులసీకాష్ఠరుద్రా...

రుద్రాక్షకృతమాలయా ఇతి. రుద్రాక్షాణాం మాలా రామమంత్ర సాధనమిత్యపి గృహీతా. యద్యప్యత్ర తులసీకాష్ఠస్య సహానివేశ కృతః తథాపి తస్యాధార్యత్వాత్. రుద్రాక్ష సాహచర్యేణ ప్రకృత రామమంత్ర సాధనత్వ మనేన బోధ్యత ఇతి ధ్యేయం. రుద్రాక్ష ధారణస్య అన్యత్ర విధానాదీ హానకశ్చిద్విరోధః అతఏవ సర్వజపా వృత్తిగణన వినియోజ్యాక్షమాలా పరిగణనైదంపర్య ప్రవృత్తాయా మత్ర మాలికాయా ముపనిషది. ప్రవాళ మౌక్తిక స్ఫటిక రజితాష్టా పదచందన పుత్ర జీవికాబ్జ రుద్రాక్షా ఇతి నతులసీకాష్ఠస్య పరిగణనం. తథా బృహజ్జాబాలే రుద్రాక్షా నధికృత్య. సఏష భస్మజ్యోతీ రుద్రా

క్షమాలయా. పద్మాక్షలు తులసీకాష్టములు రుద్రాక్షలును వీటిచే కూర్చబడిన మాలికచే ననుశ్లోకముచేత రుద్రాక్షమాలిక. రామమంత్రసాధనమనియును గ్రహించబడినది. ఇచట తులసీకాష్ఠముయొక్క చేరికయును జెప్పంబడినది. ఐనను తులసీకాష్ఠముధరించ నర్హముగావున రుద్రాక్షలతో జేర్చినయడల ప్రకృతమగు రామమంత్ర జపమునకు సాధనమని యూహించవలయు. రుద్రాక్షధారణము వేరొకచో విధించబడుటవలన ఇచట విరోధశంక గలుగనేరదు. కావుననే సర్వవిధములగు మంత్రములయొక్క జపావృత్తిని లెక్కించుటయందు వినియుక్తములగు అక్షమాలికల పరిగణనమునకై తాత్పర్యమున ప్రవర్తించిన అక్షమాలికోపనిషత్తునందు శ్రు. ప్రవాళ ... రుద్రాక్షాః. పవ ళములు, ముత్యములు, స్ఫటికములు, రజితఘుటికలు, సువర్ణఘుటికలు, చందనకాష్ఠము. పుత్రజీవికాబీజములు, తామరసబీజములు, రుద్రాక్షలును. అను మంత్రమునందు తులసీకాష్ఠమునకు పరిగణనము లేదు. అటులనే బృహజ్జాబాలమునందు రుద్రాక్షల

షు ఇతి. ఏవం చతుర్భిరుప నిషద్భిరుపపాదితా ఇతి శ్రౌతతాచాస్య తద్ధారణస్య సుదృఢా ఇతి.

అథ ద్వితీయః ప్రశ్నః (౨) కిమయం నిత్యోవిధిరితి అస్యాయ మాశయః. విధీయతాం ప్రశస్యతాంచేదం నిగమేషు యదీదంస్యా న్నిత్యం తర్హి స్యాద నివార్యమితి. అస్యేదం సమాధానం బృహజ్జాబాలోపనిషది. అష్టమ బ్రాహ్మణే తృతీయఖండే అథభుసుండిర్జాబాలో మహాదేవం సాంబం ప్రణమ్యపునః పప్రచ్ఛ కింనిత్యం బ్రాహ్మణానాం కర్మకర్తవ్యం యదకరణే ప్రత్యవైతి బ్రాహ్మణః ఇత్యనేన నిత్యతయా బ్రాహ్మణానాం కింకర్మ కర్తవ్యమితి ప్రశ్న ముపన్యస్య యథాస్థానం భస్మనా త్రిపుండ్రం శ్వేతేనేత్యుక్త్వా తదుపరి రుద్రా

క్షనుద్దేశించి సవిష భస్మజ్యోతి రుద్రాక్షః. అయిూభస్మజ్యోతిస్సు గదా రుద్రాక్షము అని చెప్పబడియుండెను. ఇటుల నాలుగు యుపనిషత్తులచే ప్రతిపాదింపబడుటను ఈ రుద్రాక్ష ధారణకు శ్రౌతత్వము దృఢమైనది.

ఇక రెండవ ప్రశ్న (౨) ఇది నిత్యవిధియా యేమి. అనునది. అనగా ఇది వేదములయందు విధించబడి ప్రశంసించబడుగాక, ఇకను నిత్యవిధియగుచో నీ యల్లరకుననివార్యమగునని యభిప్రాయము.

ఇందుకు సమాధానము. బృహజ్జాబాలమున అష్టమ బ్రాహ్మణమునందు తృతీయఖండమములో శ్రు. అథభుసుండిర్జాబాలో ... బ్రాహ్మణః. అనంతరమున జాబాలుడను మహర్షి పార్వతీసహితుడగు మహాదేవుని ప్రణమిల్లి తిరుగా పృచ్ఛజేసె. బ్రాహ్మణులకు నిత్యమగు కర్మమెద్ది. యేకర్మము నాచరించకున్న బ్రాహ్మణుడు ప్రత్యవాయమును జెందు అనువచనముచే బ్రాహ్మణులు నిత్యముగా జేయదగినకర్మ యేదియని ప్రశ్నము నుపన్యసించి. శ్రు. యథాస్థానం... నైవతత్ర సమ్మర్శః. స్థానము నతిక్రమించకుండునటుల శుద్ధమగు విభూతిచే త్రిపుండ్రమును ధరించవలయునని వచించి యనంతర

ష్ఠా శ్వేతావా౽శ్వేతావానైవ తత్రసమ్మర్శ ఇతి నిత్యతయానుష్ఠేయ ధర్మేష్వేవాస్యాపి రుద్రాక్షధారణస్య పరిగణనాదస్యాకరణే ప్రత్య వాయ జనకత్వరూప నిత్యవిధిత్వం సిద్ధం ఇతి.

అథచాయం తృతీయః ప్రశ్నః (3) శ్వేతానామేవ విహితతయా కథమివా౽శ్వేతా ధార్యాస్స్యురితి. అస్యేదమాకూతం రుద్రాక్షాణ్ శ్వేతానేవ బిభృయాదితి. బ్రాహ్మణో బిభృయాచ్ఛ్వేతా నిత్యాదినా శ్వేతాదీనామేవ విధానాత్. తేషాంప్రకృతే అలాభాచ్చ తద్ధారణం నసంభవతీతి. అస్యాయం విదళన పరిపాటీ విప్రేషుక్లాతు మృచ్ఛౌచే రక్తాక్షత్రేవిధీయతే. హారిద్రవర్ణా వైశ్యేతు శూద్రే కృష్ణాం వినిర్దిశే దితి పరాశర మాధవీయగత వచన విహితాయా శ్వేతాయాశ్శౌచ

మున. రుద్రాక్షలు తెల్లనివైనను గాకుండినను ధరించవలయును. ఇందువిషయమై విచారణ యనవసరమని నిత్యముగా యనుష్ఠింపదగిన ధర్మములయందే పరిగణనమువలన నీ రుద్రాక్షధారణకు జేయకున్న ప్రత్యవాయజనకమను నిత్యత్వము సిద్ధమైనది.

ఇకమూడవప్రశ్న (3) శ్వేతరుద్రాక్షలే విధింపబడుటచే తదితరము లెటుల ధారణార్హములగు. ననునది అనగా, ప్రశ్న. రుద్రాక్షాణ్ శ్వేతానేవ బిభృయాత్. తెల్లనగు రుద్రాక్షలనే ధరించవలయును. బ్రాహ్మణో బిభృయాచ్ఛ్వేతాణ్. బ్రాహ్మణుడు తెల్లనగు రుద్రాక్షలనే ధరించవలయునను నీ మొదలైన వచనములచే తెల్లనగు రుద్రాక్షలే విధింపబడినవి గావున. నవి ప్రస్తుతము లేకుండుటచే. నారుద్రాక్షధారణను సంభవించదని యభిప్రాయము.

ఇందుకుసమాధానము. శౌచవిషయమై విప్రునకు శ్వేతమృత్తును క్షత్రియునకు రక్తమృత్తికయు, వైశ్యునకు పీతమృత్తికయు, శూద్రునకు కృష్ణమృత్తికయు విధించబడియున్నను.

పరాశర మాధవీయగతమగు వచనముచే విహితమైన. శ్వేతమగు శౌచమృత్తు

మృదశితాదృగలాభే. గుణలోపేచ ముఖ్యస్యేతి న్యాయేన యథా సంభవం మృత్తికాయా గ్రహణం తథైవ తేనైవన్యాయేన తతోపి శ్వేత రుద్రాక్షాణామలాభేపి యథాసంభవం రుద్రాక్షధారణస్యైవ న్యాయ్యత్వాత్, అతఏవ విప్రాదీనాంక్రమాచ్ఛ్వేతం రక్తంపీత మథాసితం తథాలాభే యథాలాభం ధారణీయ మదూషిత మితి శివపురాణ వచనమపిసంగచ్ఛతే. యత్త్వత్రోక్తం బ్రాహ్మణో బిభృయాదిత్యాది వచన విరుద్ధస్య తథాలాభే యథాలాభ మిత్యాది వచనస్యా ప్రమాణత్వా దితి, తదపి శ్రుత్యంతరా పరిజ్ఞానమూలం. బృహజ్జాబాలోపనిషది అష్టమబ్రాహ్మణే తృతీయఖండే. రుద్రాక్షాశ్శ్వేతావా అశ్వేతావానైవ

లభించకున్నరు. గుణలోపేచముఖ్యస్య గుణము లోపించినను ముఖ్యమునకు త్యాగము లేదను న్యాయముచే యథా సంభవముగా మృత్తికా గ్రహణ మెటులనో అటులనే అదే న్యాయముచేత ప్రాకృతమనను శ్వేతరుద్రాక్షలు లభించకున్నను యథా సంభవమున రుద్రాక్షధారణమే న్యాయమను. కావుననే శ్లో॥ విప్రాదీనాం ... అదూషితల విప్రులు మొదలగు వారలకు శ్వేతాదులు క్రమమున ధారణార్హములగు యటులనగా, విప్రలకు శ్వేతములును క్షత్రియులకు రక్తములును వైశ్యులకు పీతములును శూద్రులకు కృష్ణములును యని యభిప్రాయము. అటుల దొరకకుండినయడల యథాలాభమున ధరించవలయునను శివపురాణ వచనమున్ను సంగతమగుచున్నది. ఇందు విషయమై బ్రాహ్మణుడు శ్వేతరుద్రాక్షలనే ధరించవలయునను నీ మొదలైన శ్రుతి వచనములకు విరుద్ధమగు తథాలాభే యథాలాభం. అటుల దొరుకకున్న యథాలాభమున ధరించవలయునను నీపురాణవచనము. అప్రమాణమగునను నేపూర్క్తిగలదో అనియనిన్. శ్రుత్యంతరము నెరుగకుండుటచే జెప్పంబడినది, బృహజ్జాబాలోపనిషత్తునందు, అష్టమబ్రాహ్మణమున, తృతీయఖండములో రుద్రాక్షలు తెల్లనివైనను గాక

త్ర సమ్మర్శ ఇతి. భస్మజాబాలేపి రుద్రాక్షాన్ శ్వేతానేవ బిభృ యాన్న తత్ర సమ్మర్శ ఇత్యనేనచ రుద్రాక్షేషు శ్వేతాశ్వేత విమర్శనం వినానిత్యతయా ధార్యత్వస్య ప్రతిపాదనాత్. కించ తామ్రాస్స్నిగ్ధా వృత్తాస్థూలా ఇత్యాదినా తామ్రాదీనామపి విధానాత్. శ్వేతాదీనాం వృత్తపర్యాయత్వాచ్చ నతరామయం ప్రశ్నస్సంగత ఇతి.

అథ చతుర్థః ప్రశ్నః (౪) కింతద్ధారణం నిగద్యతే స్మృతిష్వితి. అస్యాయమాశయః స్మృతీనాం ధర్మనిర్ణయార్థం తాదర్థ్యేన ప్రవృత్త తయా యదితాసు ప్రతిపాద్యేత తర్హ్యనవద్యంస్యాదితి. అస్యేదం సమాధానం. బహుశ్రుతి ప్రతిపాదితస్యాస్య రుద్రాక్షధారణస్య నైవస్మృత్యపేక్షా, తథాపి ప్రదర్శ్యతే. హారీతః శంఖరూప్య మయీమాలాకాంచ నీభిరథోత్పలైః పద్మాక్షైరపి రుద్రాక్షైః విద్రుమైర్మణి మౌక్తికై రితి.

స్సను ధరించవలయు, ఇంక వివేచన యనవసరమని చెప్పబడియె, భస్మజాబాల మందునను తెల్ల రుద్రాక్షలనే ధరించవలయునని తెల్లనివేయను అర్థమునందు నియమములేదని చెప్పుటచేతను రుద్రాక్షల విషయమై శ్వేతాశ్వేత విచారమును వదలి నిత్యముగా ధరించతగినవనుటయే ప్రతిపాదించబడుచున్నది. మరియును తామ్రాస్స్నిగ్ధాః అని ఈ మొదలుగా గల రుద్రాక్షలును విధింపబడియుండుటవలనను శ్వేతాది శబ్దములు వృత్తపర్యాయము లగుటవలనను ఈ ప్రశ్న సంగతమైనదికాదు.

ఇకనాలవప్రశ్న (౪) ఈరుద్రాక్షధారణ స్మృతులయందు చెప్పబడుచున్నదా అనునది. అనగా స్మృతులు ధర్మనిర్ధారణకొరకై ప్రవర్తించిన వగుటచేత ఈరుద్రాక్షధారణ స్మృతులయందు చెప్పబడెనేని శ్రేష్ఠమగునని యభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము అనేకశ్రుతులచే ప్రతిపాదింపబడిన ఈ రుద్రాక్షధారణకు స్మృత్యపేక్ష యుండకను అయినను గనుపరచుచున్నారము. హారీతుడు శంఖ ... మౌక్తికైః శంఖములచేతను వెండిచేతను సువర్ణముచేతను తామరపీజములచేతను రుద్రాక్షలచేతను పగడములచేతను మణులచేతను ముత్తెములచేతను జపమాలిక ఏర్పరచతగినదని వచించె.

గౌతమస్తు మాలా సు తారతమ్యం వదన్ పద్మాక్షైర్దశలక్షంతు సౌవర్ణైః కోటిరుచ్యతే. కుశగ్రంథ్యాచ రుద్రాక్షై రనంతఫలముచ్యతే. ఇత్యన్యేపి స్మర్తారః ప్రశంసంతి రుద్రాక్షం. యద్యపి ప్రహ్లాదస్మృతౌ నధారయంతి యేమాలాం తులసీకాష్ఠ సంభవాం. నరకాన్న నివర్తంతే దగ్ధాః కోపాగ్నినాహరే రితివచనేన సర్వైస్తులసీకాష్ఠ ధారణం కర్తవ్యమితి తదప్యాశామాత్రం. అశ్రౌతత్వాదస్యా ఆసుర్యాస్స్మృతేః క్వాపినిబంధనే కేనాపినిబంధార్ అగ్రహణాత్. అశిష్ట పరిగ్రహాత్ అనార్షత్వాత్ అననుష్ఠాపకతా అథమన్యాసుహే. ప్రకృతాం సైద్ధాంతికీం పద్ధతిం అనుకల మవలంబమానానాంస్మృతిం కథంకారంచనభగవతః కమలాక్షస్య యదుకులపతేః. క్షిపామ్యహం హితాన్మూర్ఖానాసురీష్వేవయో

గౌతముడును జపమాలికలయందు ఎచ్చుతగ్గును చెప్పదలంచినవాడై. పద్మాక్షైః ... ఉచ్యతే. తామరవిత్తులచేత జపించెనేని దశలక్షగుణితమగు ఫలంబును సౌవర్ణములచేత జపించెనేని కోటిగుణితమగు ఫలంబును దర్భముడి చేతను రుద్రాక్షలచేతను అపరిమితంబగు ఫలంబును కలుగునని చెప్పె. ఇటుల నితరులగు స్మృతికర్తలును రుద్రాక్షను విశేషముగా ప్రశంసించుచున్నారలు. ప్రహ్లాదస్మృతియందు. నధారయంతి ... హరేః. తులసీకాష్ఠములచే రచింపబడిన మాలికను యెవరలు ధరించరో వారలు విష్ణుయొక్క కోపాగ్నిచే దహించబడినవారలై నరకమునుండి తిరుగా రాబోరను వచనముచేత నందరును తులసీకాష్ఠమును ధరించవలయునని చెప్పుటయు యుక్తముగాదు. ఈ రాక్షసస్మృతి అవైదికమగుటవలనను యే నిబంధనమునందు యేనిబంధనకర్తచేతను గ్రహించబడకుండుటవలనను శిష్టులచే పరిగ్రహించబడకుండుటవలనను ఆర్షముగాకుండుటవలనను అనుష్ఠాపకమైనదిగాదు. ఇక ప్రకృతమగు సిద్ధాంతపద్ధతి నవలంబించినవారలకు, అట్టిమూర్ఖులను రాక్షసయోనులయందే బడవేయుచున్నానను

స్మృతివచనస్స్వవిషయే కుర్వాత్. అథ కథంవోపాలబ్ధ సనకస్మృతౌ. సుహృత్తులసీకాష్ఠధారణం సజీవతపనసత్సంప్రదాయ ప్రవర్తకవచనమణి మాలామంజుళయోః వృద్ధహారీత వైష్ణవసనకవ్యపదేశ వచనరూపయోః స్మృత్యోరితి కించతులసీకాష్ఠ సంభూతాం స్కంధేమాలాంబిభర్తియః సశూద్రవద్బహిష్కార్య స్సర్వస్మాద్ద్విజకర్మణః. ఇత్యాదినాబహుస్మృతి నిందితత్వాత్. ద్విజాతిరిక్తాధికారికమేవేతిసిద్ధం స్కంధేతులసీకాష్ఠ ధారణనిషేధస్యాపి త్వదుదాహృతవచనస్య కంఠేతన్నిషేధకత్వా సంభవా దితి. తదపి వినాసంధానపంగం అత్యంతాశ్లీలఫలప్రాపకం. అపిన విదితంనవ్య సైద్ధాంతికై స్త్రికాలజ్ఞై స్స్మర్తృభిః. స్కంధేకంఠే శిఖాయాంవాయస్తుధారయతేమణీన్ దైవేకర్మణి పిత్ర్యేచతం విప్రందూరత స్త్యజేదితికంఠగ్రహేణాపి తద్ధారణస్యనిషేధః. తత్రచేదుక్తం నథా.

శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క వచనము స్వవిషయమెట్లుగాకుండేని. ఇక సజీవదహనమను సత్సంప్రదాయమునకు ప్రవర్తకములగు వచనమణి మాలికలచే మనోహరములగు వృద్ధహారీతసనక స్మృతులయందు తులసీకాష్ఠధారణను స్నేహితుడనుయటుల స్వవిషయముగా జేసుకొనకుండేని. మరియును తులసీకాష్ఠమువలన జేయంబడిన మాలికను స్కంధము నందు ధరించుచున్నట్టి అట్టినరుడు సమస్తములగు ద్విజకర్మలనుండీ శూద్రుడువలే బహిష్కృతుండగునని ఈమొదలుగా బహుస్మృతులచే నిందింపబడుటవలన ఈ తులసీకాష్ఠధారణకు ద్విజేతరులే యధికారులగుదురని తాత్పర్యము. మరియును స్కంధమున తులసీకాష్ఠధారణనిషేధింపబడినను కంఠమున ధరించుటకు నిషేధములేదుగదాయన్న పక్షవచనమునకలదో అదియును స్కంధమునబడకుండునటుల కేవలముకంఠమునందేవుంచిన యడల మిగుల నశ్లీలమైనఫలమునకు ప్రాపకమగును ఇదియునుంగాక త్రికాలజ్ఞులగుస్మృతికర్తలచే స్కంధేకంఠే...దూరతస్త్యజేత్. స్కంధమునందుగాని కంఠమునందుగాని ధరించునరుని దూరముగావిడువవలయునని కంఠగ్రహణముచేతను తులసీకాష్ఠధారణకు నిషేధము జెప్పంబడియె. ఇచట యవరలు తులసీకాష్ఠమాలికను ధరించరో అను

రయంతి యే నూలాం తులసీకాష్ఠసంభవా. మిత్యాదివచన పర్యాలోచన యాత్వదుదాహృత వచనస్య తులసీమణి ధారణ వ్యతిరిక్త మణిధారణ విషయత్వాత్. అతఏవ రుద్రాక్షధారిణం విప్రం సదాభస్మాను లేపినం సకులంతంత్యజేన్నిత్యం సర్వకర్మ బహిష్కృతమితీతి. తదప్యాత్మనో శ్రౌతత్వప్రకాశకమేవ. పూర్వోక్త ప్రహ్లాదస్మృతివచనస్య ద్విజాతిరిక్తాధికారికత్వస్య పురతఏవ నిరూపితత్వాత్. కించ కాసాంచిత్ స్మృతీనాం శ్రౌతమణిధారణ దూషణపరత్వాంగీకారే చావంపరిబిభావయిషూణాం శలభానామివస్వేషాం స్వరూపాసిద్ధేః దుర్నివారత్వాత్. బహుశ్రుతి స్మృతీతిహాస పురాణ ప్రతిపాదితానాం రుద్రాక్షాణాం దూషకంయద్వచనం తత్సంగచ్ఛత ఇతి వక్తుర్హృదయస్య వైశద్యేన విస్ఫుటితత్వాత్. ధారణం రుద్రాక్షాణాం బహుస్మృతి సంప్రతిపన్నమితి.

నీ మొదలైన వచనములయొక్క పర్యాలోచనచే స్కంధేకంఠే అను శ్లోకమునకు తులసీకాష్ఠధారణకంటె నితరములగు మణులయొక్క ధారణవిషయముగా చెప్పబడినది. కావుననే రుద్రాక్షధారియు నెప్పుడును భస్మానులేపనంబు నాచరించు విప్రుడు సర్వకర్మబహిష్కృతుడుగావున వంశంబుతోడ వానిని త్యజించవలయునని జెప్పబడెననుటయేదిగలదో అదియు తమకవైదికత్వమును ప్రకటనజేయును పూర్వమునందు చెప్పబడిన ప్రహ్లాద స్మృతివచనమునకు ద్విజేతరులే అధికారులని పూర్వమే నిరూపించబడియె కొన్నిస్మృతివచనములకు వైదికములగు మణులయొక్క ధారణవిషయమై దూషకత్వ మంగీకరించినయెడల. కారుచిచ్చును పరిభవింపదలచిన మిడుతలకువలె తమకే స్వరూపనాశనము దుర్నివారమైనది. అనేకములగు స్మృతీతిహాసపురాణములచే ప్రతిపాదింపబడిన రుద్రాక్షులను దూషించెడువచనము న్యాయసిద్ధమైనదిగానేరదు ఇందుచే రుద్రాక్షయొక్క ధారణము బహుస్మృతి సంప్రతిపన్నమైనదని జెప్పబడియె.

అథ పంచమః ప్రశ్నః (౫) కింతత్ర్పశస్యతే పురాణేతిహాసాభ్యాం ఇతి. అస్యేదం సమాధానం యద్యప్యయమపి ప్రశ్నో బల్బజః బహుశ్రుతి స్మృతి ప్రతిపాదితత్వాత్. తథాపి ప్రతిపాద్యతే పురాణేతిహాసయోః యథా స్కాందే లక్షకోటి సహస్రస్య లక్షకోటి శతస్యచ. జపేచల భతేపుణ్యం నాత్రకార్యావిచారణా. ఉచ్ఛిష్టోవావికర్మస్థ స్సంయుక్త స్సర్వపాతకైః లిప్యతేనసపాపేన రుద్రాక్షస్యతుధారణాత్. కంఠే రుద్రాక్షమాలాంయ ధృతాతుక్రియతేయది సోపిరుద్రత్వమాప్నోతి కిం పునర్మానుషాదయ ఇతి. తత్రైవప్రదేశాంతరే భక్తిహీనో థవాభక్తో మూర్ఖో మూర్ఖతరోపివా. రుద్రాక్షం ధారయేద్యస్తు ముచ్యతే పాత కైరయం మహావ్రతమిదం ప్రాహుర్మున యస్తత్వదర్శినః రుద్రాక్షధారణ పుణ్యం కేనవాసదృశంభవేత్. ఇత్యాది ప్రతిపాదితం తథా లైంగకౌర్మా దిషుచ పురాణేషు శివరహస్యేప్యనంతం వచనజాతమితి. పురాణేతిహాస యో స్సర్వోత్తరా ప్రశంసాసిద్ధా ఇతి,

---

ఇక నైదవప్రశ్న (౫) ఈ రుద్రాక్షధారణ పురాణేతిహాసములచే ప్రశంసింప బడునా అనునది. ఇందుకు సమాధానము- ఇదివరకు అనేకములగు శ్రుతిస్మృతులచే ప్రతిపాదింపబడుటవలన పురాణాదులలో జెప్పబడునా అనుప్రశ్నయే బల్బజమైనది. అయినను పురాణేతిహాసములయందున్ను గనపరచుచున్నాగము స్కాందమునందు లక్ష కోటి ... మానుషాదయః. రుద్రాక్షలతో జపించగా లక్షకోటి సహస్రగుణితంబును లక్షకోటి శతగుణితంబును పుణ్యముగలుగు నందుకు సందియములేదు పతితుండుగాని సర్వపాతకయుతుండుగాని రుద్రాక్షధారణవలన పాపముచే స్పృశించబడడు కంఠ మున రుద్రాక్షమాలికను ధరించెనేని. రుద్రత్వమునుజెందు భక్తిహీనుడుగాని భక్తుం డుగాని. అతిమూర్ఖుండుగాని విశేషజ్ఞుడుగాని రుద్రాక్షనుధరించెనేని సర్వపాతక వినిర్ముక్తుండగు. యథార్థవిదులగు మునులు యీ రుద్రాక్షధారణను గొప్పవ్రతముగా వచించిరి యీ రుద్రాక్షధారణతోడ నేదియు సమానముగాదని జెప్పంబడియె. ఇట్లు లైంగకౌర్మాది పురాణాదులయందును శివరహస్యమునందునను విశేషమగు వచనజా తము రుద్రాక్షధారణను ప్రశంసింపుచున్నది. ఇందుచే పురాణేతిహాసములయందునను రుద్రాక్షధారణయొక్క ప్రశంసప్రసిద్ధమైనది.

అథషష్ఠః ప్రశ్నః (౬) కిమయం మోక్షజనక ఇతి. అస్యేదమా కూతం పురుషార్థేషు చతుర్ష్వపి చరమస్యైవ నిత్యానందకారణతయా తస్యైవప్రార్థనీయత్వాత్. యదీదంస్యాత్తజ్జనకం తర్హి తదవశ్యమనుష్ఠేయంస్యాదితి. అస్యేదంసమాధానం యద్యప్యయమపి ప్రశ్నో౽సంగతః యతః నిత్యతయావిహితస్య సమనుష్ఠేయత్వం సిద్ధరపలపం తథాపి సమాధీయతే బ్రహ్మకైవర్తే. కిం సూక్తైర్బహుభిస్సమంత్రకమిదంస్వాంగే సదాధారకః సంసారంనపునః ప్రయాతి మనుజో వక్ష్యేనవద్యైతవ రుద్రాక్షద్రుమపుష్పపల్లవ ఫలస్పృష్టానిల స్పర్శనాత్. దూరస్థాస్తరవస్తృణాన్యపిలతాయాం త్యక్షయంతత్ఫలం. తత్సంభవ్యద్రుమజాత లక్షణమణిం బిభ్రత్యజస్రం నరోముంచేత్సంసృతిబంధనాదితిపునశ్చిత్రంనకించిత్ప్రియే. ఇత్యాదినా ప్రతిపాదితం ఏవం రుద్రాక్షజాబాలాద్యుపనిషత్సు బహుష్వపి పురాణేషుచ ముక్తిజనకత్వమస్య నిర్వివాదమితి.

ఇక నారవప్రశ్న (౬) ఇది మోక్షజనకమైనదా. అనునది, అనగా నాలుగు పురుషార్థములయందు చివరదగు పురుషార్థమే నిత్యానందకారణమగుటచే నదియే కోరదగినదగుటచేతను ఈరుద్రాక్షధారణ మోక్షజనకమగునేని అవశ్యమనుష్ఠించతగినదని యభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము. నిత్యముగా విధించబడినధర్మము అనుష్ఠించితీరవలెగావున మోక్షజనకమగునేని అవశ్యమనుష్ఠించతగినదను ప్రశ్నయసంగతమైనది. అయినను మోక్షజనకత్వమును గనుపరచుచున్నారను బ్రహ్మకైవర్తమునందు కిం సూక్తైః ... నకించిత్ప్రియే ఈ రుద్రాక్షను సమంత్రకముగా శరీరమున ధరించినవాడు సంసారమును తిరుగా పొందడని విశేషముగా నేమిజెప్పవలయు. రుద్రాక్షవృక్షముయొక్క పుష్పపల్లవ ఫలములను స్పృశించిన వాయువుయొక్క స్పర్శమువలన దూరస్థములగు వృక్షగుల్మ లతాదులును అక్షయమగు సుకృతమును జెందు. అట్టిపుణ్యవృక్షమున జనించిన రుద్రాక్షలను ధరించిన మనుజుడు సంసారబంధమును విడుచునుట చిత్రముగాదని ఈమొదలుగా చెప్పంబడినది. ఇట్లు రుద్రాక్షజాబాలము మొదలగు ఉపనిషత్తులయందునను అనేకములగు పురాణములయందునను ఈ రుద్రాక్షధారణము ముక్తిజనకత్వము వివాదరహితమైనది.

అథ సప్తమః ప్రశ్నః (౭) అథకిమిదం శిష్టైరనుష్ఠితమితి, అస్యేదంహృదయం శ్రుతిస్మృతి పురాణేషు విధీయతామిదంనిత్యతయా ప్రశస్యతాంచ ముక్తిజనకత్వేన తథాపి యదీదంస్యాచ్ఛిష్టైరనుష్ఠితం తర్హిస్యాత్సర్వైస్సమనుష్ఠేయం ఇతి. అస్యేదం సమాధానం రుద్రాక్ష ధారిణో మహర్షయః సనత్కుమార సమరనిదాఘ కాత్యాయనదత్తాత్రేయ భరద్వాజ కపిలవశిష్ఠ పైప్పలాదముఖాః. రుద్రాక్షజాబాలాది షూపనిషత్సు ప్రశంసితాః తథాపాద్మేచ. అథ రామగిరౌరామః పుణ్యే గోదావరీతటే భూతి భూషిత సర్వాంగో రుద్రాక్షాభరణైర్యుత ఇతి. శ్రీరామస్యాపి తద్ధారణంస్మృతం. సూతసంహితాయాం ఏతస్మిన్నంతరే శ్రీమాన్ మహాకారుణికోత్తమః కృష్ణాజినోత్తరీయశ్చ ఆషాఢేనవిరాజితః భస్మోద్ధూళిత సర్వాంగశ్శుద్ధ తిర్యక్త్రిపుండ్రధృక్. రుద్రాక్ష

ఇక నేడవప్రశ్న (౭) ఈ రుద్రాక్షధారణ శిష్టులచే యనుష్ఠింపబడెనా అనునది. అనగా శ్రుతిస్మృతి పురాణేతిహాసములయందు నిత్యముగా విధింపబడుగాక ముక్తిజనకముగా ప్రశంసింపబడుగాక అయినను ఇది శిష్టులచే అనుష్ఠింపబడెనేని యల్లరకు ననుష్ఠేయమగునని యభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము. రుద్రాక్షధారులైన మహర్షులు సనత్కుమారుడు సమరుడు నిదాఘుడు కాత్యాయనుడు దత్తాత్రేయుడు భరద్వాజుడు కపిలుడు వశిష్ఠుడు పైప్పలాదుడు ఈ మొదలగువారలు రుద్రాక్షజాబాలము మొదలగు ఉపనిషత్తులయందు ప్రశంసింపబడిరి. నటుల పద్మపురాణమునందు అథ రామగిరౌ ... యుతః. అనంతరను పుణ్యమగు గోదావరీతీరమున చిత్రకూటమునందు రామచంద్రుడు భస్మచేయలంకరింపబడిన సర్వాంగములు గలవాడై రుద్రాక్షాభరణయుతుండును యనుచు శ్రీరామునకు రుద్రాక్షధారణ చెప్పబడినది సూతసంహితయందు ఏతస్మిన్నంతరే ... స్వయమాగతః ఇట్టిసమయమున మిగులదయాశాలియు, కృష్ణాజినము నుత్తరీయమునుగా ధరించినవాడును. పలాశదండముచే శోభిల్లువాడును, భస్మచే సర్వాంగోద్ధూళన మాచరించినవాడును. శుద్ధభస్మచే తిర్యక్త్రిపుండ్రమునుధరించి రుద్రాక్షమాలికలే ఆభరణములుగాగలవాడై పంచాక్షరిని జపించుచు

మాలాభరణోజపన్ పంచాక్షరంముదా. శిష్యైస్తాదృగ్విధైర్యుక్తో
మహాత్మా స్వయమాగత ఇతి. సత్రావసానే సన్నద్ధా ఇతి. ప్రస్తుత్య
ఋషివర్ణనావసరే ఋషయోమృదవస్స్వస్థా స్సర్వద్వంద్వ వివర్జితాః
రుద్రాక్షమాలాభరణా స్సితభస్మావకుంఠితాః ఇతి. విశిష్టధర్మ గ్రహ
ణార్థినస్స్నాపనీయాన్ ఋషీన్ ప్రస్తుత్య భస్మోద్ధూళిత సర్వాంగా
స్త్రిపుండ్రాంకితమస్తకాః రుద్రాక్షమాలాభరణాః జటావల్కలధారిణ
ఇతి. పురా శ్వేతాదిరిష్యంతా మునయోమునిసత్తమాః సంఖ్యాచశతమే
తేషాం సహద్వాదశసంఖ్యయా. తపతే భస్మదిగ్ధాంగా స్త్రిపుండ్రాంకిత
మస్తకాః. రుద్రాక్షమాలాభరణాః రుద్రారాధనతత్పరాః. ఇతిచ ప్రతి
పాదితం తథా బహుష్వపిపురాణేషు బహవస్తద్ధారిణః ప్రశంసితా ఇతి.
మహతీయమనుష్ఠాతృ ప్రశంసా. తదేవం ప్రకృతస్య రుద్రాక్షధార
ణస్య బహుశ్రుతిస్మృతి పురాణేతిహాస ప్రతిపాదితత్వాత్. నిత్యత్వాచ్చ

ఆత్మతుల్యులగు శిష్యులతోడ పూజ్యుండగు మహానుభావుండు జనుదెంచెననియు సత్రా
వసానే సన్నద్ధాః అనియును ప్రస్తావించి ఋషులవర్ణించు నవసరమున ఋషయః...
తత్పరాః, శమదమాదిగుణసంయుక్తులును సమస్తమగు ద్వంద్వదోషమును విడచినవార
లును రుద్రాక్షమాలికలే ఆభరణములుగా గలవారనియును మరియును ప్రదేశాంత
రమున విశిష్టధర్మగ్రహణార్థులును స్తోత్రార్హులైన ఋషులను ప్రస్తావించి భస్మో
ద్ధూళిత సర్వాంగులును రుద్రాక్షమాలాభరణులును జటావల్కలధారులనియును పూ
ర్వము శ్వేతుడు మొదలుకొని రిషిపర్యంతము నూటపన్నిద్దరగు మహర్షులున్ను భస్మ
దిగ్ధాంగులును త్రిపుండ్రాంకిత మస్తకులును రుద్రాక్షమాలికలే ఆభరణముగా గలవా
రును రుద్రారాధనయం దాసక్తులనియును చెప్పబడియున్నది. ఇట్లు అనేకములగు
పురాణములయందు అనేకులు రుద్రాక్షధారులు ప్రశంసింపబడిరి. గావున యనుష్ఠాత
లయొక్క ప్రశంస విస్తారముయినది. ఈప్రకారము ప్రకృతమగు రుద్రాక్షధారణ
మనేకములగు శ్రుతి స్మృతి పురాణేతిహాసములచే ప్రతిపాదింపబడుటవలనను నిత్యవిధి

సర్వజన సమనుష్ఠేయత్వం దురపహ్నవమితి ద్వితీయస్య రుద్రాక్షధారణస్య శ్రౌతతా సిద్ధా.

అథ తృతీయస్య శివలింగస్య శ్రౌతతా మీమాంస్యతే. ప్రకృతస్యహి ధారణే పూజనేచ వినియోగః ధారణమధికృత్య శ్రౌతమేవహి ధారణం లింగస్యేతి ప్రకరణాంతరమారబ్ధం, తత ఏవ తద్విషయక ప్రశ్న తద్వివరణ తత్సమాధానాదికంచ భవతీతి విజ్ఞేయం ప్రకృతేహి పూజనమధికృత్య ప్రశ్నోత్తరావళీ నిగద్యతే.

౧. కింలింగం. ౨. తత్కిం మూర్తముతామూర్తం. 3. అథ కిమిదమంగముతాంగి. ౪. కిమిదం ప్రశంస్యతే నిగమేషు. ౫. అథ కిమస్య పూజా సంవిధీయతే శ్రుతిస్మృతిముఖేషు. ౬. కిమిదమర్చార్చనాద్గరీయః, ౭. కిమయం నిత్యో విధిః. ౮. ఉరులింగోద్భవతః పురాపి కిమస్తి తదర్చనం. ౯. పరమేశ్వరావమంతౄన్ మహర్షీనుద్దిశ్యహిత దర్చనం స్మృతం తదిహాప

అగుటవలనను సర్వజనులకు సమనుష్ఠేయమనుట దురపహ్నవమైనదని రెండవదగు రుద్రాక్షధారణకు శ్రౌతత్వము సిద్ధించినది.

ఇక మూడవదగు శివలింగమునకు శ్రౌతత్వము విచారింపబడుచున్నది ఈ లింగమునకు ధారణయందు పూజయందు ననువిని యోగము కలదు ధారణనుద్దేశించి శ్రౌతమేవహి ధారణం లింగస్య అని ప్రకరణాంతర మారంభించబడినది ఆప్రకరణమునందే ఆంతద్విషయమైన ప్రశ్న సమాధానాదులు తెలుసుకొనందగినవి ప్రస్తుతము పూజనుద్దేశించి ప్రశ్నోత్తరావళి చెప్పబడును.

[౧] లింగమనగా నేమి [౨] అది మూర్తమా లేక అమూర్తమా [3] ఇకనిది అంగమా లేక అంగియా (౪) ఇది నిగమములయందు ప్రశంసింపబడునా [౫] ఈ లింగముయొక్క పూజ శ్రుతిస్మృతులు మొదలగు వాటియందు విధించబడునా [౬] ఈలింగార్చన ప్రతిమార్చనకంటె శ్రేష్ఠమయినదా (౭) ఈ లింగార్చన నిత్యవిధియా ఏమి [౮] ఈ లింగార్చన ఉరులింగోద్భవముకంటె పూర్వమందు కలదా [౯] శివాపరాధమును నాచరించిన మహర్షుల నుద్దేశించి శివలింగార్చన విధింపబడెగదా అట్టి

ర్వస్య వైథంకథమివస్యాజ్జనస్య. ౧౦. కిమిదంకల్పేసమాఖ్యాతం. ౧౧. కిమస్యలక్షణం. ౧౨. కిమస్యప్రయోజనం. ౧౩. అథకేతేతదనుష్ఠాతారః. ౧౪. ఇత్యేషాహి ప్రశ్నావళ్యా మూలాన్వివృత్య నిరస్యతే. ౧. కింలింగం. ఇతి. అస్యాయమాశయః. లింగంనామనకశ్చిద్దేవతావిశేషః. నతస్యాస్తిలోకాదికమపిసుప్రసిద్ధం అథచేదిదం కస్యచిచ్చిహ్నమభిదధ్యాత్ తర్హి తద్వానేవ నకథం ప్రధానీ భూతస్స్యాత్. యతశ్చభవతోంకాంకి నావయుతసిద్ధా. కారణం నిరంకమితి పక్షేస్యాల్లింగమవస్తు. సాంకమితిపక్షేపి. నఖలువిశేష్యమనభిసంక్రమ్య విశేషణమాత్ర మాశ్రయణీయంస్యాత్.

తదతోఽనిర్ణీతస్వ పదార్థకమసహేతుప్రయోజనకంచ. వస్తునమహాతామాలంబనంభవేదితి. అస్యేదంనిరసనం. లింగంనామ మహేశితుః

లింగార్చన సమస్తజనులకు విధిసిద్ధమెటులగు [౧౦] ఇది కల్పసూత్రమందు చెప్పబడెనా [౧౧] ఈ లింగమునకు లక్షణమేమి (౧౨) ఈ శివలింగార్చనకు ప్రయోజనమేమి (౧౩) ఇకదీని నాచరించినవారలెవరు. అను నీప్రశ్నలు మొదటినుండి వివరించి నిరసింపబడును.

అందుమొదటిప్రశ్న (౧) లింగమనగానేమి, అనునది అనగా లింగమని ఒకానొక దేవుడులేడుగదా అట్టివానికి ప్రసిద్ధమగు లోకమున్నులేదు. ఇక నీలింగపదము ఒకానొకని చిహ్నను జెప్పెనేని. అపుడు అట్టిచిహ్నగలవాడే యందుచే ప్రధానపరచబడకుండేని యందువలన చిహ్నమున్ను చిహ్నముగలవాడున్ను వేరుగాయుండరో కారణవస్తువు నిరంకమనుపక్షమునందు లింగము ఒకపదార్థమేకానేరదు. సాంకమనుపక్షమందునను విశేష్యమునుగల వక విశేషణమాత్రమెటుల నాశ్రయింపతగేని. అందువలన అనిర్ణీతమగు స్వపదార్థముకలిగి సహేతువైన ప్రయోజనమున్ను లేని పదార్థము పెద్దలకు ఆధారముగాకుండేని అని అభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము లింగమనగా మహేశ్వరునియొక్క ఒకానొకమూర్తివిశేషమని లోకవేదములయందు ప్రసిద్ధికలదు

కశ్చన మూర్తివిశేష ఇతి లోకవేదప్రసిద్ధిః. లింగం చిహ్నమితి పక్షేపి సచ్చిత్సుఖలక్షణస్య తస్య గుణగుణినోరభేదాధ్యవసాయేన తదభేదదృష్ట్యా తత్త్వేనచ గృహ్యత ఇతి న కాపి క్షతిః- ఏతేన లోకాదికమపసు ప్రసిద్ధమేవన ఖలు విశేషణమాత్రమేవ సంగృహీతమితి నిరస్తః కుతర్కః.

అథ ప్రశ్నాంతరం (౨) తత్కిం మూర్తముతామూర్తం. ఇతి: అస్యే దశభిః ప్రేతం ఇయం హి లైంగిమూర్తిర్న ఖలు కరచరణాది సన్నివేశోపలక్షితా తతశ్చ నేదం రూపం మూర్తం. అతోపి యత్కించిదవయవ వైశిష్ట్యేన నైవ స్యాదమూర్తమపి. మూర్తామూర్తాత్మకరూపద్వితయమేవ దేవ కారణమితి సిద్ధాంతదృష్ట్యా ప్రకృతస్యానుభయకోట్యాం తద్బాహ్యతయా నేదం కారణరూపమితి. అస్యేదం విదళనం. పూర్వైరుక్తం హి లింగం నామ కశ్చన్మహేశితుర్మూర్తివిశేష ఇతి. మూర్తివిశేషో హి సంభవతి రూపే మూర్త ఏవ. కించ కరచరణాది సన్నివేశోపలక్షితమేవ మూర్తమితి న నియ

లింగమనగా చిహ్నమను పక్షమందునను సచ్చిత్సుఖములే లక్షణముగాగల అద్వైతతత్వమునకును ఆతని లక్షణములగు సచ్చిత్సుఖములకును గుణగుణులకు అభేదదృష్టిచే పరతత్వముగానే గ్రహించబడుననని ఏలాటిబాధయును లేదు ఇందుచే లోకాదికమును ప్రసిద్ధమయినది. విశేషణమాత్రమే గ్రహించబడలేదని ఈకుతర్కము నిరసింపబడియె.

ఇక రెండవప్రశ్న (౨) అదిమూర్తమా లేక అమూర్తమా. అనునది; అనగా ఈలింగమూర్తిగదా కరచరణాది సన్నివేశముతో గూడినదిగాదు అందువలన నిదిమూర్తముగాదు అనంతరము యేదో ఒకానొకవిధమయిన రూపములుగల దేకారణవస్తువను సిద్ధాంతరీతిచేత ప్రస్తుతము ఈలింగము రెంటియందు జేరకుండుటచే నిదికారణరూపముగా నేరదని యభిప్రాయము; ఇందుకు సమాధానము లింగమనగా మహేశ్వరునియొక్క ఒకానొకవిధమయిన మూర్తి విశేషమని ఇదివరకే చెప్పబడియె. మూర్తివిశేషము మూర్తరూపమునందెగదా సంభవించును. ఇదియునుగాక కరచరణాది సన్నివేశముతో గూడినదె మూర్తమని నియమము లేదు యేదో ఒకానొక

మః యత్రకించి దవయవవైశిష్ట్యేనాపి మూర్తత్వమవిరుద్ధం. అవయవ వైశిష్ట్యమేవహి మూర్తత్వస్యలక్షణం. అతశ్చేదంపంచ సూత్రోపలక్షితం మూర్తంమహేశ తూరూప మితినిరవద్యం. ఇతి.

అథతృతీయః ప్రశ్నః (3)కిమిదమంగముతాంగి. ఇతి. అస్యేదమాకూతం. అవయవవిశేష వాచకోపిలింగశబ్దః తతశ్చానేన బోధ్యతేనాంగీ.కించ. శివలింగమభ్యర్చ్యం. శివలింగాయనమ ఇత్యాదా యది శివలింగ శబ్ద ద్వితయంధర్మి వాచకంతర్హి తస్యోభయస్యాపి విశేష వచన తయా సామానాధి కరణ్యం నప్రసజ్యేత. అవయవ విశేష వాచకం లింగమితి పక్షే శివస్యలింగ మితియుజ్యతే.

షష్ఠీ సమాసః తదా తదిద మవయవ విశేష మేవాభిదధ్యాత్ యద్యేవమభిదధ్యాత్. తర్హిప్రకృతస్య హేయతయా అప్రధాన తయా

విధమయిన అవయవ వైశిష్ట్యముండినను మూర్తత్వము సంక్రమించకుండుట అవయవ వైశిష్ట్యమేగదా మూర్తత్వమునకు లక్షణము. ఇందువలన ఈ లింగము పంచసూత్రోపలక్షితమయిన మహేశ్వరునియొక్క మూర్తరూపమని సిద్ధాంతాభిప్రాయము.

ఇకమూడవప్రశ్న [3] ఇది అంగమా లేక అంగియా. అనగా లింగశబ్దము అవయవవిశేషమును వచించు అందువలన ఈశబ్దముచే అంగిబోధింపబడదు మరియును శివలింగమభ్యర్చ్యం శివలింగాయ నమః అను నీ మొదలైన స్థలములయందు శివలింగమను సమస్తపదములోని శివశబ్దము లింగశబ్దము ఈ రెండున్ను ధర్మివాచకములైనేని రెంటికి సామానాధికరణ్యము గలుగనేరదు లింగపదము అవయవవిశేషమును జెప్పునను పక్షమునందు శివస్యలింగం అని షష్ఠీ సమాసము యుక్తమగును. అప్పుడు ఈ లింగశబ్దము అవయవవిశేషమునే జెప్పును. ఇట్లు జెప్పగా ప్రకృతమగు ఈ లింగపదవాచ్యము హేయమున్ను అప్రధానమున్ను అకారణమున్ను అగుటచేత సేవ

అకారణ తయాచనిఖిలస్య భవతి తదనర్చ్యం. ఇతి. అస్యేదం సమాధానం. కృష్ణ శబ్దోహిగుణ వచన ఇతి నసర్వత్ర కార్ష్ణ్యమేవాభి దధాతిగుణం. హరిశబ్దోహిక పివాచక ఇతి నసర్వత్ర కపిమేవాభిదధాతి. పరంతు. కృష్ణశబ్దో గుణిన మభిసధాతిసిష్ణం, తద్వైనహరిశబ్దోపి వివక్షయావిష్ణుమపి. తతశ్చైకజాతీయస్యైక ఏవార్థ ఇతిననియమః లింగపదంహి. లీయతేగమ్యతేయస్మిన్ యతస్సర్వం చరాచరం, యస్మిన్ లీయతే యతశ్చగమ్యతే ప్రపంచ ఇత్య వయవార్థేన కారణ వాచకం సముదాయార్థేన పంచసూత్రో పలక్షితే మహేశితుర్మూర్తి విశేషేరూఢం వ్యవహారేణ లోక వేదయోరితినాస్య అవయవ విశేష వాచకత్వ శంకావకాశః. శివలింగ మభ్యర్చ్యమిత్యాదౌ శివస్య లింగమితిషష్ఠీ సమాస ఏవనశరణం

పూజార్హ మైనది గా నేరదని యభిప్రాయము. ఇందుకుసమాధానము, కృష్ణశబ్దము గుణవాచకమని అంతటను నలుపునే బోధించదు. హరిశబ్దము కపివాచకమని అంతట కపినే జెప్పదుగదా. ఇకను కృష్ణశబ్దము గుణియగు విష్ణువును బోధించు ఆటులనే హరిశబ్దమున్ను వివక్షచే విష్ణువునున్ను వచించు. అందువలన నేకజాతీయమగు పదమునకు యొకటే యర్థమని నియమము లేదు లింగపదము లీయతే ... చరాచరం. ప్రపంచము దేనియందు లయమును జెందునో దేనినుండి బయలువెడలునో అను అవయవార్థము చేత కారణవాచకమైనది. లోకవేదములయందలి వ్యవహారమువలన సముదాయార్థముచేత పంచసూత్రోపలక్షితమగు మహేశ్వరునియొక్క మూర్తివిశేషమందు రూఢమైనదిగావున నీ పదము అవయవ విశేషవాచకమను శంకకు అవకాశమేలేదు. శివలింగమభ్యర్చ్యం అని ఈ మొదలైన ప్రదేశములయందలి శివలింగం అను సమస్తపదమునకు శివస్యలింగం అని షష్ఠీసమాసమే గతిగా నేరదు సమానాధికరణ సమాసమున్నూ యుక్తమేను పూర్వస

యుజ్యాతే స్త్రీః సామానాధికరణ్యం నిషాదస్థపతిన్యాయేన తదేవయుజ్యత ఇతి వక్ష్యామః. తత్రహి. కిం నిషాదస్థపతిర్యస్యేతి బహువ్రీహిః ఉత నిషాదస్యస్థపతిరితి షష్ఠీసమాసః. ఆహోస్విత్. నిషాదశ్చాసౌస్థపతిశ్చేతి కర్మధారయః ఇతి త్రేధావికల్ప్య అన్యపదార్థప్రాధాన్యేన బహువ్రీహే ర్వైయధికరణ్యేన షష్ఠీసమాసే గౌరవేణ లక్షణయాచ తదుభయము పేక్ష్య నిషాదశ్చాసౌస్థపతిశ్చేతి కర్మధారయ ఏవేత్యుక్తం తేనైవన్యాయేన ప్రకృతేపి కర్మధారయో యుక్తః. విశేషవచనయోర్ధర్మిణోశ్శివలింగశబ్దయోరుభయోరపి సామానాధికరణ్యానన్వయాత్వాపిమందం. శివశబ్దస్య దేవతావిశేషవచనత్వేపి తల్లీలాంచలింశక సామాన్యవచన

పూర్వతంత్రమున నిషాదస్థపత్యధికరణమునందు చెప్పబడిన న్యాయముచేత సమానాధికరణసమాసమే యుక్తమని చెప్పుదుము. ఆనిషాదస్థపత్యధికరణమునందు నిషాదః స్థపతిర్యస్య నిషాదుడు యెవరికి యాజకుడో అని బహువ్రీహిసమాసమా లేక నిషాదస్యస్థపతిః నిషాదునియొక్క యాజకుడని షష్ఠీసమాసమా ఇదిగాకున్న నిషాదశ్చాసౌస్థపతిశ్చ ఈ యాజకుడు నిషాదుడని కర్మధారయ సమాసమా అని ఈ తీరున మూడువిధము వికల్పించి బహువ్రీహియందు అన్యపదార్థము ప్రధానమగుటచే గౌరవను దోషమ యును షష్ఠీసమాసమందు వైయధికరణ్యముండుటచే లక్షణాదోషమనియును రెంటి యుపేక్షించి నిషాదశ్చాసౌస్థపతిశ్చ ఈయాజకుడు నిషాదుడని కర్మధారయ సమాసమే యుక్తమైనది అని చెప్పబడినది. అదేన్యాయముచేత ప్రకృతమునను కర్మధారయ సమాసమే యుక్తమైనది. ఇకను ధర్మిబోధకములగు శివలింగశబ్దములు రెండూ విశేషవచనములగుటచే ఈ రెంటికి సామానాధికరణ్యము గలుగదనుటయు యుక్తియుక్తముగాదు శివశబ్దము దేవతా విశేషవాచకమైనను ఆద్దేవుని లీలా ప్రపంచ లింగకము

త్రయా లింగశబ్దస్య తన్మూర్తి విశేష వచనతయాచ. సామాన్య విశేష వచన యోశ్శివలింగశబ్ద యోస్సామానాధి కరణ్యేన సమాసః మూర్తివి శేషస్య అన్యదీయత్వ శంకావ్యావృత్త్యామూర్త్యంతరవ్యావృత్త్యాచ తదుభయ పదసార్థక్యం శివస్యలింగం మూర్తి విశేష ఇతిరాహోశ్శిర ఇతివత్ అభేదేషష్ఠ్యుపచారాత్ శివాభిన్నంలింగమితివాషష్ఠీ సమాసేఽపి నకాపి సిద్ధాంతలవక్షుతిః. ఇతి.

అథతురీయః ప్రశ్నః (౪) కిమిదంప్రశంస్యతేనిగమేషు. ఇతి. అస్యాయమభిప్రేతం. లింగంహి ప్రశంసంతి శివాగమాః ననిగమాః అతశ్చ తత్రతాంత్రికాణామేవ గౌరవం, నవైదికానాం. యదీదం ప్రశంస్యేత నిగమేషు తర్హితద్వైదికాః పరిష్టుయురస్మితి. అస్యేదంసమాధానం. ప్రశం

సామాన్యవచనమగుటచే లింగశబ్దము లీలా విశేషవచనమగుటచేతను సామాన్యవిశేష వచనములగు శివలింగశబ్దముల రెంటికిని సామానాధికరణ్యముచేత సమాసముయుక్తమైనది మూర్తి విశేషము అన్యదీయమను శంకావ్యావృత్తిచేతను మూర్త్యంతరవ్యావృత్తిచేతను శివలింగపదముల రెంటికిని సార్థక్యముగలదు. శివస్యలింగం శివునియొక్క మూర్తివిశేషమని షష్ఠీ సమాసము జెప్పినను రాహోశ్శిరః రాహువుయొక్క శిరస్సు అనే ప్రదేశమంచు రాహువే శిరస్సు అని చెప్పబడేవిధమున అభేదమునందే షష్ఠీవిభక్తి ఉపచరించుటవలన శివునికంటె అభిన్నమగు లింగమని షష్ఠీ సమాసమంచునను సిద్ధాంతలేశమునకున్ను యేవిధమైన బాధయులేదు.

ఇక నాలవప్రశ్న (౪) ఇది వేదములయందు ప్రశంసింపబడునా అనునది అనగా శివాగమములుగదా లింగమును ప్రశంసించుచున్నవి. నిగమములు యటను ప్రశంసించుటలేదు. అందువలన అట్టి లింగమునందు తాంత్రికులకే గౌరవముండుగాని వైదికులకు గౌరవము గలిగియుండనేరదు. ఇక నిది నిగమములయందు ప్రశంసింపబడెనేని దీనిని

సంత్యేవ భూయాంసశ్శివాగమా లింగం. నస్తాద్వా తత్రతదీయేఽపి పస్తు పరేషాం విశ్వాసః. నతావతోభయోర్వస్తునోః ప్రామాణ్యలవక్షతిః. అ భ్యుపేత్యైవ పరేస మాధీయంతే విపశ్చిదః. యతశ్చభూయాంస్యాని గమ రశ్చుత దభిష్టువంతిలింగం. యథా. రుద్రయత్తేజనిమచాచు చిత్రమితి. ఊ ర్ధ్వాయనమః ఊర్ధ్వలింగాయనమ ఇత్యాది సర్వలింగస్థాపయత్యంతే నశివలింగస్య ప్రశంసా భూయసీసిద్ధా.

అథాఽయంపంచమః ప్రశ్నః (౫) అథకిమస్య పూజనం విధీయతే శ్రుతిస్మృతి ముఖేష్వితి. అస్యాయమాశయః. యదిలింగస్యార్చనం శ్ర త్యాది షు ప్రతిపాదితం తర్హి తస్యాచ్ఛ్రౌతానామావశ్యకమితి. అస్యే దం సమాధానం. బృహజ్జాబాలే. నిత్యంత్రిసంధ్యం శివలింగమభ్యర్చ్య

వైదికులుచు గొనియాడుదురని యభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము శివాగమము లనేకములు లింగమును ప్రశంసించుచున్నవి. అట్టి శివాగమములయందు ఆ శివాగమస్థ ములగు సదార్థములందునను ఇతరులకు నమ్మిక లేకుండుగాక ఇంతమాత్రముచే నా రెంటికిని ప్రామాణ్యలేశము లోపించదు. అభ్యుపేత్యవాదముచే పరపండితులను సమాధానపరచు చున్నారము. యెందువలన ననేకములగు నిగమవాక్యములును లింగమును స్తవించుచున్న వో యటులనగా రుద్రయత్తే జనిమచారుచిత్రం. ఓ రుద్రుడా యే నీయొక్క లింగము గలదో అనియును ఊర్ధ్వాయనమః ఊర్ధ్వలింగాయనమః అని మొదలుకొని సర్వలింగస్థాపయతి అనేవాక్య పర్యంతము శివలింగముయొక్క ప్రశంస విశేషముగా సిద్ధమైనది.

ఇక నైదవప్రశ్న [౫] ఇక నీ లింగముయొక్క పూజ శ్రుతిస్మృతులు మొదలగు వాటియందు విధించబడుచున్నదా అనునది అనగా లింగముయొక్క పూజ శ్రుతులు మొదలగువాటియందు ప్రతిపాదింపబడెనేని వైదికుల కావశ్యకమగునని యభిప్రాయ ము. ఇందుకుసమాధానము. బృహజ్జాబాలమునందు నిత్యంత్రిసంధ్యం శివలింగమభ్యర్చ్య నిత్యమున్ను మూడగు సంధ్యాకాలములయందు శివలింగమును పూజించవలయునని యు

మితి. కల్పేషుచ బోధాయనేన. అథాతో మహాదేవస్య అహరహః పర్యావిధిం వ్యాఖ్యాస్యామ ఇతి. తథా శాతాతపాదిస్మృతిషుచ బహుళంవిధి వచనాని త్రియంబకం యజామహే ఇత్యాదిమంత్రాశ్చ గద తే శివార్చనమతశ్చేదం శ్రౌతానామావశ్యకమితి.

అథ షష్ఠః ప్రశ్నః (౬) కిమిదమర్చార్చనాద్గరీయ ఇతి. అస్యాయమభిప్రేతం. అర్చైవ సమర్చ్యతాం కిమనేనావయవసన్నివేశేన లింగేనేతి. అస్యేదం సమాధానం ఆనుశాసనికే జన్మకర్మ తపోయోగాస్తయోస్తవచ పుష్కలాః. తాభ్యాం లింగేర్చితో దేవస్త్వయార్చాయాం యుగే యుగే. ఇతి అర్చార్చకస్య అశ్వత్థామ్నః పరాజయోపదేశేన లింగార్చకయోః కృష్ణార్జునయోః జయ్యత్వోపదేశేన వ్యాసేన. అర్చార్చనాద్గరీయస్త్వం లింగార్చనస్య ప్రతిపా

కల్పములయందు బోధాయనునిచే ఇక ననుదినము మహాదేవునియొక్క పూజావిధిని వివరించుచున్నారమనియును అటులనే శాతాతపాది స్మృతులయందునను విస్తారముగా విధి వచనములుగలవు త్రియంబకం యజామహే త్రిలోచనుని పూజించుచున్నారమను నీ మొదలైన మంత్రములును శివార్చనను జెప్పుచున్నవి. ఇందువలన నీ లింగార్చనము వైదికుల కావశ్యకమైనది.

ఇక నారవ ప్రశ్న [౬] ఈ లింగార్చన ప్రతిమార్చనకంటె శ్రేష్ఠమైనదా అనునది. అనగా ఈశ్వరునియొక్క అవయవ సన్నివేశములేని ఈలింగముతోడనేమి ప్రయోజనము పరమేశ్వరునియొక్క సర్వావయవ సన్నివేశముగల ప్రతిమయే పూజింపబడుగాక యని ప్రశ్నాభిప్రాయము. ఆనుశాసనికమునందు జన్మకర్మ ... యుగే యుగే జన్మకర్మ తపోయోగములు కృష్ణార్జునులకును నీకును సమృద్ధములు ఐనను ప్రతియుగమునను ఆకృష్ణార్జునులచే మహాదేవుడవు [illegible] ప్రతిమయందర్చితు

దితం. లింగం హ్యాసీ శ్శావయవ సంస్థాన మిత్యపినసాధు. తదవయవో ప లక్షితా యాః ప్రతిమాయాః అపేక్షయా. తదవయ వానుపలక్షితస్య లింగస్యతదవయవధ్యాన దార్ఢ్యసాధనా నుకూలత్వాత్ అర్చాపర్చనాత్ లింగార్చ నాయాగరీయ స్త్వంసిద్ధమితి.

అథ సప్తమః ప్రశ్నః (౭) కిమయంనిత్యోవిధిరితి. అస్యేదము క్తం పఠీయతామిదం శ్రుత్యాదిషు సమనుష్ఠియతాంచకైశ్చి దధికా భిః. అథ యదీదం నిత్యంతర్హి సర్వైస్సమనుష్ఠీయేతేతి. అస్యేదంసమాధా నంనిత్యంత్రిసంధ్యం శివలింగమభ్యర్చ్య మిత్యత్ర నిత్యశబ్ద ఘటితవచనవిష యత్వేన అథాతో మహాదేవస్య హరహస్సపర్యావిధిం వ్యాఖ్యాస్యా

జయ్యేనని ప్రతిమార్చకుడగు అశ్వత్థామకు పరాజయమును జెప్పుటచేతను లింగార్చకు లగు కృష్ణార్జునులకు అజయ్యత్వమును బోధించుటచేతను వ్యాసునిచేత ప్రతిమార్చనకంటె లింగార్చనకు శ్రైష్ఠ్యము ప్రతిపాదింపబడినది. లింగము ఈశ్వరునియొక్క సర్వావయ వసన్నివేశము కలదిగాదనుట యేదిగలదో అదియును యుక్తముగాదు. ధ్యానార్హ మైన అవయవములుగల మూర్తినిజూచి అవయవములను ధ్యానించుటకంటె అట్టి అవయవ ములులేని మూర్తినిజూచి అవయవములను ధ్యానించుట ధ్యానదార్ఢ్యమునకు సాధనమై దిగావున లింగమునందే ఈశ్వావయవధ్యానము యుక్తమైనది. ఇందువలన ప్రతిమార్చన కంటె లింగార్చనకు శ్రైష్ఠ్యము సిద్ధించినది.

ఇక నేడవ ప్రశ్న [౭] ఇది నిత్యవిధియా ఏమి అనునది. అనగా ఈ లింగార్చ శ్రుతులు మొదలైన వాటియందు విధించబడుగాక కొందరధికారు లనుష్ఠింతురుగా ఇక నీ లింగార్చనవిధి నిత్యవిధియగునేని అపుడు యెల్లరచే యనుష్ఠింపబడునని యభి ప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము నిత్యంత్రిసంధ్యం శివలింగమభ్యర్చ్యం నిత్యము త్రికాలములయందూ శివలింగమును పూజింపవలయు ననుచోట నిత్యశబ్దఘటితమగు వచనమునకు విషయమగుటచేతను కల్పమునందు బోధాయనునిచే అథాతో మహాదేవ స్య హరహస్సపర్యావిధిం వ్యాఖ్యాస్యామః ఇకననుదినము మహాదేవునియొక్క

ఇతి బోధాయనకల్పే అహరహరితి వీప్సాఘటితవచన విషయత్వేన. భుంజీ తనేశార్చనమప్యకృత్వా భుంజీతచేత్పాప మయంచ భుంక్తేనరాధమో సాముసిభిస్స ఉక్తస్సనారకీవిట్ క్రిమికీట భుక్సః. ఈశార్చనావర్జసభోజ్య మన్నం కీటంమలం తత్కుణపంవదంతి. బహిష్కృతస్సర్వ జనైశ్చపాపీ ఘోరాన్ ప్రయాయాన్నరకాన్ సమస్తాన్. వహ్నిప్రవేశో వరముగ్ర శస్త్రైర్వధోవరం సాధుమలస్యభుక్తిః. నేశార్చనాయాం విరతిర్వరిష్ఠా సంసారచక్రే భ్రమతోనవద్యే. అపిప్రాణాపదం ప్రాప్యనత్యాజ్యం శివ పూజనం. ఇత్యాదినా పురాణేష్వకరణే ప్రత్యవాయ జనకవచన విషయ త్వేనచ లింగార్చనస్య నిత్యత్వమభేద్యమితి.

అథాయ మష్టమః ప్రశ్నః (౮) ఉరులింగోద్భవతః పురాపికిమస్తి తదర్చనం ఇతి. అస్యేదమాకూతం బ్రహ్మవిష్ణ్వోః కలహసమయేఖలు

పూజావిధిని వివరించుచున్నారమనుచోట అహరహః దినదినము అను వీప్సాఘటిత మగు వచనమునకు విషయమగుటచేతను. భుంజీత ... అనవద్యే శివలింగము నర్చించక భుజించగూడదు భుజించెనేని పాపము నేభుజించినవాడగు యిట్టినరుడు నరకములజెంది నవాడై మలమును క్రిమికీటములను దినువాడగునని మునులచే జెప్పంబడియె శివలింగ మునర్చించక భుజింపబడెడి అన్నమును భుజించు మనుజుడు సర్వజనులచే బహిష్కరిం పబడినవాడై భయంకరములగు సమస్తములైన నరకములను పొందును మరియును అగ్ని ప్రవేశముగాని తీవ్రములగు శస్త్రములచే యాత్మహననముగాని మలభక్షణగాని శ్రేష్ఠ మైనది సంసారచక్రమున భ్రమించువానికి శివలింగార్చనయందు ఉపేక్షశ్రేష్ఠమైనది గాదని ఈ మొదలైన వచనములచే పురాణములయందు జేయకున్న ప్రత్యవాయమును బోధించు వచనమునకు విషయమగుటచేతను లింగార్చనకు నిత్యత్వ మభేద్యమైనది.

ఇక నెనిమిదవ ప్రశ్న (౮) ఈ లింగార్చన ఉరులింగోద్భవమునకన్న పూర్వ మందు కలదా అనునది. అనగా బ్రహ్మ విష్ణువులయొక్క కలహ సమయమందు గదా ఉరులింగముద్భవించినది అంతకు పూర్వములింగోద్భవలీలయే లేకుండుటవలన. అపుడు

ఉపలింగముద్భూతం నతతః పురాస్తిహి లింగార్చనం లింగోద్భవలీలా యాఏవ అభావాత్. తర్హి తదర్చనం కథమివస్యాన్నిత్యమితి. అస్యేదం సమాధానం ప్రపంచ సర్గాత్ప్రాక్కాల ఏవలింగావిర్భావః యతఏవ ప్రపంచోత్పత్తిః తతశ్చా ప్రపంచో దయాత్ లింగార్చన మస్త్యేవ బ్రహ్మ విష్ణ్వోః కలహసమయే తచ్ఛాంత్యర్థం పూర్వాం స్థితస్యైవ లింగరూపస్య దర్శనం కృతంతథాచ స్కాందే శివతత్త్వ సుధానిధౌ. పూర్వమేకార్ణవే ఘోరే నష్టేస్థావర జంగమే మధ్యే సముత్థితం లింగ మైశ్వరం తైజసంపరం. జ్వాలామాలావృతం దివ్యమప్రమేయ మనామయం. కల్పాంతేతత్రలీయంతే వర్ణంతేతత్రదేవతాః. దక్షిణేలీయతే బ్రహ్మ వామతశ్చజనార్దనః హృదయేచైవగాయత్రీ సర్వదేవోత్తమోత్తమా. లీయతేమూర్ధ్నిచై వేదాస్సషడంగపదక్రమాః జఠరేలీయతేసర్వం

లింగార్చనలేదుగదా ఇకను ఈ లింగార్చన నిత్యమెటులగునని అభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము ప్రపంచసృష్టికంటె పూర్వముననే లింగావిర్భావముగలిగె. యేలింగము నుండె ప్రపంచోత్పత్తిగలిగెనో. అందువలన ప్రపంచోత్పత్తి మొదలుకొని లింగార్చన యుండేయున్నది బ్రహ్మ విష్ణువులయొక్క కలహసమయమున వారికలహము శాంతి చుటకు అంతకు పూర్వమునుండిన లింగరూపమే గనుపరచబడినది అట్లు స్కాందమున శివతత్త్వ సుధానిధియందు పూర్వ ... చరాచరం. పూర్వము చరాచరాత్మకమగు ప్రపంచము లయమునుజెందగా అనంతరము ఏకార్ణవమగు సముద్రముయొక్క మధ్య భాగమందు పరంజ్యోతి స్వరూపంబును జ్వాలామాలావృతంబును దివ్యంబును అప్ర మేయంబునైన ఈశ్వరలింగంబావిర్భవించె కల్పాంతమున. నందు దేవతలు లయమును జెందియుందురు. దక్షిణభాగమున బ్రహ్మదేవుండు లయమును జెందియుండు. వామ భాగమున జనార్దనుడును హృదయమున సర్వదేవోత్తమురాలగు గాయత్రియు శిరోభా గమున షడంగపద క్రమములతోగూడిన వేదంబులును జఠరంబున జంగమస్థావరాత్మక

జగత్స్థావరజంగమం. పునరుత్పద్యతేయస్మాత్ బ్రహ్మాద్యాశ్చ చరాచర మిత్యాదికం ద్రష్టవ్యం ఇతి.

అథాయం నవమః ప్రశ్నః (౯) పరమేశ్వరావమంత్రూన్ దారు కావనస్థాన్ మహర్షీనుద్దిశ్యాపి తదర్చనం స్మృతంతదిహసర్వస్య వైధం కథమివస్యాజ్జనస్య ఇతి. అస్యేదం హృదయం. స్కాందే శివతత్త్వ సుధా నిధౌ. తిష్ఠతిష్ఠసదా స్త్రీణాం మోహకోస్యధ మాధమలింగమే తత్సము త్పాట్య అనయాభార్యయావినా. కృత్వాకర్మ సదాచారో వనేస్మిన్ విహరాధమ. సహాందః ఇత్యుక్తస్తు తదా శంభుః తేషాం మధ్యే తథాకరోత్ లింగముత్పాట్య సంత్యజ్య తయాచాంతర్హితోఽభవత్. తల్లింగం తద్వ నం సర్వం దదాహాశ్రమమండల మిత్యాదనాతదీయం మహాత్మ్యం నిర్వర్ణ్య తతో బ్రహ్మాణం ప్రతి. కశ్చిత్స భార్యశ్శాంతాత్మా నగ్నో వికృత వేష

మగు ప్రపంచంబును లయమును జెందియుండుచురు తిరుగా దేనినుండి బ్రహ్మాదిదేవతలును చరాచరాత్మకమగు ప్రపంచంబును ప్రభవిల్లునో అని మొదలుగా చెప్పంబడియుండె గావున సందుజూడవలయు.

ఇక తొమ్మిదవప్రశ్న (౯) శివాపరాధము సాచరించిన దారుకావనమునందలి మునుల నుద్దేశించి లింగార్చనము జెప్పబడెగదా. అట్టి లింగార్చన సమస్తజనంబునకు నెటులనియతమగుననునది. అనగా స్కాందమున శివతత్త్వసుధానిధి యందు, తిష్ఠ ... ఆశ్రమమండలం. స్త్రీమోహకుండవగు అధమాధముడా జనందగదు. భార్యనువిడచి లింగంబును పెరికివేశినవాడవై సత్కర్మంబు నాచరించి సదాచారుండవై ఈవనంబున విహరింపుమా. అని ఈప్రకారను మునులు బలుకువరకు శంభుండు వారలనడుమ లింగంబును పెరికివైచి భార్యతోడ నంతర్ధానంబును జెందె. నంత నాలింగము, ఆవనంబు నాశ్రమమండలంబు నంతయును దహించెనని మొదలుగా నామహాత్మ్యంబును వర్ణించి. అనంతరమున బ్రహ్మదేవు నుద్దేశించి. కశ్చిత్ ... గతః. భార్యాయుతుండును శాంతరూపుండును దిగంబరుండును. వికృత వేషధారియు వర్ణాశ్రమ ధర్మనిహీనుండు

దృత్. వర్ణాశ్రమవిసర్జనాక్తో దేవదారువనంగత ఇతి. స్వకీయంలింగము త్పాట్యత్యక్త్వాచ భువిపద్మజ త్యక్త్వాచభార్యయాసార్ధంతుణాదంతర్హి తో౽భవత్. ఇత్యాదినా ఋషీణాం ప్రశ్నముపన్యస్య తతః మునీన్ప్రతి అహో మహేశ్వరస్సాక్షాత్ సర్వలోకైకనాయకః. విష్ణునాసహసంప్రా ప్తో దేవదారువనంబుధాః ఇత్యాదినామునీనాం వస్తుస్థితింనివేద్య ఇతః పరం మునిశ్రేష్ఠా శ్శీఘ్రంగచ్ఛత తద్వనంతస్మిన్ భవద్భిర్యద్దృష్టం లింగం భూమౌనిపాతితం తల్లింగంసమ్యగాదాయతత్ర శ్రద్ధాపురస్సరం సంస్థాప్య విష్ణుయో నౌతుపూజయధ్వం మునీశ్వరాః. ఇతిచ బ్రహ్మ ణోవచనేనేదం లింగార్చనం పరమేశ్వరావమంత్రూణాం దారుకావనస్థ మృషీనుద్దిశ్యవిహితం తదిదం కథమివ సర్వస్యనియతం భవతీజనస్యేతి అస్యేదంసమాధానం న్యాయ్యమిదంచ దండన మేషాం పరమేశ్వరావ మంత్రూణాం అన్యేషాంతు పూజనీయం లింగం సమనంతరాధ్యాయే

నగు నాకానాకందు దేవదారువనంబుజొచ్చెననియు తనలింగంబును దెంచి యచట ప త్యజించి క్షణంబున భార్యతోడ నంతర్హితుండాయెనని మొదలుగా మునులగూర్చి అహో... బుధాః సర్వలోకైకనాయకుండగు సాక్షాన్మహేశ్వరుండు మహావిష్ణుతో దేవదారువనంబునుపొందెనని మొదలుగా మునులకు వాస్తవంబు నెరింగించి, ఓముని శ్రేష్ఠులారా ఇకను మీరు శీఘ్రముగా ఆవనంబునకుజని అచట పుడమియందు పడ యంబడిన నేలింగంబు మీచేజూడంబడెనో ఆలింగంబును విష్ణుయోనియందునుంచి శ్ర తోడ పూజింపవలయునను బ్రహ్మదేవునియొక్క వచనముచే నీలింగార్చనము మహే శ్వరావమానకారులగు దారుకావనస్థులైన మునుల నుద్దేశించి విధింపబడె. అట్టిలింగా ర్చనము సమస్తజనులకెట్టుల కర్తవ్యమగునని యభిప్రాయము- ఇందుకు సమాధానము శిక్షాపరాధకర్తలగు నీ మహర్షులకు. ఈదండనము న్యాయ్యమైనది. ఇతరులకు పూ

బ్రహ్మావిష్ణ్వోః కలహశాంత్యర్థం జ్వాలారూపేణ సముపన్యస్తం జగత్సర్గాదికారణత్వేనచ సమాఖ్యాత మన్యదేవేతి.

అథాయం దశమః ప్రశ్నః (౧౦) కిమిదంకల్పే సమాఖ్యాతం ఇతి అస్యేదం హృదయం. యానికర్మాణ్యావశ్యతః కార్యాణి తానికల్పే సమాఖ్యాతాని నైతత్తు దృశ్యతేతత్ర యద్యపివిధీయతాంచనామ బోధాయనే సతథాపి తదావశ్య కంతత్సూత్రవతాం నఖల్వాపస్తంబాదీనాం తదావశ్యక మితి. అస్యేదం సమాధానం బోధాయనేన అథాతో మహాదేవస్యాహరహస్సపర్యావిధిం వ్యాఖ్యాస్యామ ఇత్యేనేనోక్తం అనుక్తమన్యతోగ్రాహ్య మిత్యనుశాసనాత్ స్వస్వగృహ్యేష్వనుక్తమప్యాపస్తంబాదీనామావశ్యకం. యథాచ యజ్ఞోపవీతం భవతి గ్రాహ్యానన్యేనైవోక్తరయేతి.

హమైన లింగము. అనంతరాధ్యాయమునందు. బ్రహ్మవిష్ణువులయొక్క కలహశాంతికై, జ్వాలారూపముచే యుపన్యసించబడినదియును. జగజ్జన్మాదికారణముగా ప్రశంసించబడినదియును, ఇతరమగు లింగమే యగుచున్నదియని సిద్ధాంతాభిప్రాయము.

ఇక పదవ ప్రశ్న (౧౦) ఈ లింగార్చన కల్పసూత్రమునందు జెప్పబడెనా అనునది. అనగా యేయేకర్మలు అవశ్యముగా జేయదగినవో అవి కల్పసూత్రమునందే జెప్పబడినవి అందు ఇదిజూడంబడదు ఇక బోధాయనకల్పమునందు విధించబడుగాక. అయినను బోధాయనసూత్రము గలవారలకే అందు విశ్వాసము. ఆపస్తంబాదులకు అది ఆవశ్యకముగాదని యభిప్రాయము. ఇకసమాధానము బోధాయనుడు, అథాతో ... వ్యాఖ్యాస్యామః. ఇకననుదినము మహేశ్వరుని పూజావిధిని వివరించుచున్నారమని వచించె. అనుక్తమన్యతోగ్రాహ్యం స్వసూత్రమున జెప్పంబడకున్నను అన్యసూత్రోదితమైన ధర్మమును గ్రహించవలయునను అనుశాసనమువలన తమతమ గృహ్యసూత్రములయందు జెప్పబడకున్నను. ఈబోధాయనునిచే జెప్పంబడిన యజ్ఞోపవీతమెటుల గ్రాహ్యమగునో. అటులనే ఇదియునావశ్యకమగును.

అథాయ మేకాదశః ప్రశ్నః (౧౧) కిమస్యలక్షణమితి. అస్యాయ మాశయః లోకేకిల సమర్చయంతి కేచన పంచసూత్రోపలక్షితం లింగం అన్యేత్వశక్తికమపి. ఏవంచ ఉభయత్ర ఏకవిధమేవేతి నియమోస్తి వాన వా ఇతి. అస్యేదం సమాధానం శాస్త్రేషు శివాగమముఖ్యేషు సశక్తికస్యైవ ప్రాధాన్యేన నిర్దేశాత్ శివతత్వసుధానిధౌ. మల్లింగం శక్తిసహితం పూజయేత్సర్వదాశుచిః శక్తిహీనంతు మల్లింగంపూజనాదఫలం భవేదితి వచనోపన్యాసాత్ నాగరఖండే పిండికారహిత లింగార్చనస్యైవ రావణపరాజయ హేతుత్వాభివర్ణనాత్ సర్వేష్వపి క్షేత్రేషు సపిండికస్యైవ లింగస్య దృశ్యమానత్వాచ్చ సశక్తికమేవ సమర్చనీయం భవతీతి సిద్ధాంతస్థితిః ఇ॥.

అథాయం ద్వాదశః ప్రశ్నః (౧౨) కిమస్య ప్రయోజనమితి. అస్యేదమభిప్రేతం ప్రయోజన మనుద్దిశ్యనమందోపి ప్రవర్త ఇతి న్యాయా

ఇక పదునొకండవప్రశ్న (౧౧) ఈలింగమునకేమిలక్షణమనునది. అనగా లోకమునందు కొందరు పంచసూత్రోపలక్షితమైన లింగమును పూజించుచుందురు. వరికొందరు, శక్తిరహితమగు లింగమునారాధించుచుందురు. ఈ రెంటియందు. ఒకవిధమైనదే పూజ్యమని నియమముకద్దా లేదాయని యభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము. శివాగమములు మొదలగు శాస్త్రములయందు ప్రధానముగాసశక్తికమైనదే నిర్దేశింపబడియె శివతత్వసుధానిధియందునను. మల్లింగం ... అఫలంభవేత్. పరిశుద్ధుండై శక్తిసహితమగు లింగమును పూజింపవలయు శక్తిరహితమగు లింగమును పూజించుటవలన నిష్ఫలమగునని జెప్పబడుటవలనను నాగరఖండమునందు రావణునిచే పూజింపబడెడి లింగమునకు పీఠిక లేకుండుటయే. తనకు పరాజయము కలుగుటకు హేతువగా జెప్పబడుటవలనను సర్వక్షేత్రములయందునను లింగము సపిండికముగానే చూడబడుటవలనను సపిండికమగు లింగమే పూజార్హమగునని సిద్ధాంతాభిప్రాయము.

ఇక పండ్రెండవప్రశ్న (౧౨) ఈ లింగార్చనకేమిప్రయోజనమనునది. అనగా ప్రయోజనమునుజూడకమందుడును ప్రయత్నించడను న్యాయముచేత. నీ లింగార్చనకు గొప్పదగు ప్రయోజనముండెనేని ముఖ్యముగా ననుష్ఠింపదగినదని ప్రశ్నాభిప్రాయము

త్ యదిస్యాదస్య మహత్ప్రయోజనం తర్హ్యస్యాన్ముఖ్య మనష్ఠేయ మితి. అస్యేదం సమాధానం పురుషార్థేషు సర్వేష్వపి మోక్షస్యైవ ముఖ్యతయా త్రియంబకం యజామహ ఇత్యాది మంత్రేషు మోక్షఫలకత్వేనైవామ్నానాత్ సర్వేషామపి భవత్యావశ్యకం. కించసౌరపురాణే క్రమేణ లభ్యతేన్యేషాంముక్తి రారాధనాద్విజాః ఆరాధనాన్మహేశస్య తస్మిన్ జన్మనిముచ్యతే ఇత్యుక్తం. ఓంకారస్య ప్రసాదేన విష్ణోశ్చైవ ప్రసాదతః రుద్రారాధనవాంఛస్స్యాత్త దారాధనతత్పరః జ్ఞాన మద్వైవతే మానందం పరంబ్రహ్మాధిగచ్ఛతీతి. సూతసంహితాయామపి సాక్షాన్మోక్షజనకత్వముక్తం. తథా అసార సంసార వనాంతరాళే త్రితాపఘర్మే భ్రమతో జనస్య శివార్చనాకల్పలతా పురస్తాత్ సంసార సంతాప హారిణీచాన్యా. ఇష్టాపూర్తి విమోహితో యది శివంసాంబం నచాభ్యర్చయేద్యోనీనాంబహుకోటిమేతి వివిధాద్దుఃఖాద్బహిర్నిస్సరేత్. నిర్ధారద్రవిణో నిర

ఇందుకుసమాధానము పురుషార్థములన్నిటియందును మోక్షమే ముఖ్యమగుటచే త్రియంబకంయజామహే. ఈ మొదలైన మంత్రములయందు మోక్షఫలకముగానే ఈలింగార్చన చెప్పంబడుటవలన నెల్లరకు నావశ్యకమగును. మరియును సౌరపురాణమునందు క్రమేణ ... ముచ్యతే. అన్యదేవతారాధనమువలన క్రమముగా ముక్తిలభించు. శివారాధనమువలన నాజన్మయందే ముక్తుడగునని జెప్పబడియె. ఓంకారస్య ... అధిగచ్ఛతి. ప్రణవముయొక్క ప్రసాదమువలనను. విష్ణువుయొక్క యనుగ్రహమువలనను. శివారాధనతత్పరుండై పరంబ్రహ్మను జెందునని సూతసంహితయందునను సాక్షాత్తుగా మోక్షజనకమని చెప్పబడినది. ఇదియునుంగాక. అసార ... గచ్ఛతి. అసారమగు సంసారమనెడి శుష్కవనమధ్యమున తాపత్రయమను వేసవియందుభ్రమించు జనునకు శివార్చనయను కల్పలతయే, సంసార సంతాపహారియగునుగాని, వేరుమార్గములేదు కామాసక్తుండై యేమనుజుడు శివునారాధించకుండునో. అట్టివాడు బహుకోటి యోనులయందు వివిధములగు దుఃఖములవలన జనించు మరియు ద్రవ్యకళత్రాది శూన్యుడును

స్న, జఠరోసః క్షేత్రదాసీపశుః భ్రాంతశ్చిత్త విపర్యయేణచరతిక్ష్మామండలంకాకవత్. భక్త్యా యశ్శివమర్చయే దనుదినం లింగేసమాప్నోతిసదా నానాంతప సాం త్రివిష్టపమహా తీర్థాప్లుతీనాంఫలం పాపాన్యాశు వినాశ్య శంకరగణశ్రైష్ఠ్యం సమాప్నోత్యసౌ విజ్ఞానాత్పరిహృత్య మోహ మఖలం జ్ఞానంపరంగచ్ఛతి. ఇత్యాదినాచ పురాణేషూద్ఘోషితం ప్రయోజనమస్యేతి.

అథాష్టమంత్రయోదశః ప్రశ్నః(౧౩) అథ కే తేతదనుష్ఠాతారఇతి. అస్యైదంహృదయం యదీదంశిష్టైరనుష్ఠితం తర్హి సమనుష్ఠేయం సర్వేషామితి. అస్యేదంసమాధానం ఆనుశాసనికే. యస్య బ్రహ్మాచ విష్ణుశ్చత్వైంద శక్రసహామరైః. అర్చయత్యేవసదాలింగం తస్మాచ్ఛ్రేష్ఠతమోహికః ఇతి. తథాస్కాందే శివతత్త్వసుధానిధౌ బ్రహ్మావిష్ణుమహేంద్రాశ్చలోకపాలాశ్చదేవతాః. విద్యాధరా గుహ్యకాశ్చ గంధర్వాశ్చాపికిన్నరాః రాక్షసాదానవాదైత్యా వశిష్ఠాద్యామహర్షయః లింగార్చనం ప్రకుర్వంతి సదా

క్షేత్రదార పశురహితుండునై కడుపున కన్నంబునుదొరుకక చిత్తచలనమువలన భ్రాంతుండై కాకమువలె భూమండలమునుచరించు యెవ్వండుభక్తిచే యనుదినంబును లింగమున శివునర్చించునో అట్టినరుడు సర్వవిధంబులగు దానంబులు తపంబులు స్వర్గగా స్నానంబులు మొదలగువాటియొక్క ఫలంబును జెంది శీఘ్రంబున పాపంబుల నాశంజేసి, శంకర గాణాపత్యంబునుపొంది మోహంబునువిడచి యుత్కృష్టంబగు జ్ఞానంబును పొందునని మొదలుగా పురాణములయందు. ఈలింగార్చనకు ప్రయోజనముద్ఘోషింపబడియె.

ఇక పదమూడవప్రశ్న (౧౩) ఇక నీలింగార్చనను జేయువారలెవరనునది. అగా నీలింగార్చన శిష్టులచే యనుష్ఠింపబడెనేని. అపుడు ఎల్లరకను ష్ఠేయమగునని యభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము. ఆనుశాసనికమున. యస్య ... శ్రేష్ఠతమోహికః బ్రహ్మయు విష్ణువు. దేవతలతోడ నింద్రుడును యద్దేవులింగము నారాధింతురో అట్టికన్న నధికుండెవడు. అని జెప్పంబడియె. అటుల స్కాందమున శివతత్త్వసుధానిధియందు, బ్రహ్మా ... కాః తథా. బ్రహ్మవిష్ణుమహేంద్రులును లోకపాలురును దేవతలును దైత్యులును వశిష్ఠాది మహర్షులును లింగము నర్చించుచుందురు. మనుష్యుల నేమిచె

కాలంద్విజోత్తమ లింగార్చన రతాఏతే మానుషేషుతు కాకథా: ఇత్యాదినాశిష్టా స్సర్వేశివంప్రపన్నాః ఇత్యుపన్యాసే సర్వేపిశిష్టా శ్శివలింగారాధనపరా ఉదాహృతా స్తతఏవా వగంతవ్యాఃఇతి. అథకిమిదం. సాలగ్రామార్చనాది కమివానిగమనిగదిత మకల్పపరిగృహీతమనిత్య మసపురాణపరిష్టు తమనిత్యమ సకలశిష్టజన సమనుష్ఠితంవా: పంచాయతనాది కమివాసంభావిత మూలం వానభవతి. పరంతు సకలవిద్యాస్థాన పరిష్టుతతయా సకల హేతువాద సహతయా సకల శిష్టజన సమనుష్ఠిత తయా చతృతీయస్య శివలింగస్య శ్రౌతతాసిద్ధా ఇతిః

అథతురీయస్య శివనామ జపస్య శ్రౌతతామీ మాంస్యతే తత్రేమే ప్రవర్తంతే ప్రశ్నాః (౧) కిమిహాశివనామ (౨) కిమస్యజపోసిగమేషు విధీయతే (౩) కిమయంసర్వేషువేదేషు ప్రశంస్యతే (౪) అథకింపురాణేతిహాసాదిషు పరికథ్యతే (౫) అథకిమయం నిత్యోవిధిః (౬) అథకిమిదం

గలయునని. ఈరీతి శిష్టులందరు శివునేగోల్చిరనే: ఉపన్యాసమున శిష్టులెల్ల రు శివారాధనపరులుగానే యుదాహరింపబడెరి గావున నా ప్రకరణమున నే జూడవలయు.

ఇక నీలింగార్చన సాలగ్రామార్చనవలె నిగమములయందు జెప్పబడకుండెనా కల్పములయందు పరిగ్రహించబడకుండెనా, నిత్యముగాకుండెనా, సకలశిష్టజనులచే యనుష్ఠింపబడకుండెనా, పంచాయతనాదులవలె యప్రామాణికంబాయెనా: ఇకను: సకలవిద్యాస్థానములచే స్తవింపబడుటచేతను, సమస్తహేతువాదసహముగుటచేతను, నిఖిలశిష్టజనులచే యనుష్ఠింపబడుటచేతను,

మూడవదగు శివలింగమునకు శ్రౌతత్వము సిద్ధించినది

ఇక నాలవదగు శివనామజపమునకు శ్రౌతత్వము మీమాంసింపబడును. అందు ఈప్రశ్నలు ప్రవర్తించుచున్నని. (౧) శివనామమనగా నేది (౨) ఈశివనామజపము వేదములయందు విధించబడుచున్నదా (౩) ఇక నన్నివేదములయందు ప్రశంసించబడుచున్నదా (౪) ఇకనది పురాణేతిహాసాదులయందు జెప్పబడునా (౫) ఇది నిత్యవిధే

కర్మసంసిద్ధికారి (౭) కిమిదం మాంగళ్యాపాదకం (౮) అథ కిమస్య ప్రయోజనం (౯) అథ కే తేఽస్య సమనుష్ఠాతారః. (౧౦) ఇత్యామూలాద్వివృత్య ప్రశ్నాస్సమాధాస్యంతే.

తత్రాయమాద్యో యథా (౧) కిమిహ శివనామేతి. అస్యాయమాశయః. శివస్య ఖల్వభిధేయాన్యనంతాని సిద్ధాంతరీత్యా సర్వాణ్యపి తస్యైవ భవంతి వాచకాని. ఏవం స్థితే నామస్వనంతేషు సర్వేషామపి తుల్యబలతయా న కానిచిదేవ నియంతుం యుజ్యతే న ఖల్వనంతాన్యప్యనుష్ఠితుం శక్యంతే చ. ఏవం చ. సహస్రవర్షాధ్వర విధివదనుపలభ్యమానాధికారికోఽయమపి భవేచ్ఛివనామవిధిః. ఏవమదృష్టకర్తృకస్యాస్య విధిః కీదృగపి న భవతి కార్యాయ తతోఽస్య శ్రౌతత్వాశ్రౌతత్వవిచారో న మంజుల ఇతి. అస్యేదం సమాధానం. సూతసంహితాయాం యజ్ఞవైభవఖండే సర్వశబ్దవాచ్యా

రయా (౬). ఇకనిది కర్మసంసిద్ధికరమైనదా (౭) ఈ శివనామజపము మాంగళ్యాపాదకమైనదా [౮] దీనికేమి ప్రయోజనము [౯] ఇకదీని ననుష్ఠించువారలెవరు. అనే ప్రశ్నలు మొదటనుండి వివరించి సమాధానపరచబడుచున్నవి.

ఇందు మొదటి ప్రశ్న [౧] శివనామమనగా నేది యనునది. అనగా శివునకు నామధేయముల నంతములుగదా సిద్ధాంతరీతిచే నన్ని శబ్దములును శివునకే వాచకములై వప్పదగియున్నది. ఇటులుండియుండగా అనంతములగు నామములయందు నన్నియు సమానములగుటచే కొన్నిటినిమాత్రము జపించవలయునని నియమించుటకు వీలుకలుగదు అనంతనామములను జపించుటకున్ను శక్యముగాదు. ఇందుచే వేయువత్సరములాచరింపదగిన యజ్ఞముయొక్క విధివలెనే ఈ శివనామ జప విధియును అధికారిరహితమైనదే యగును. ఇకను చేయువాడు గనుపించకుండుటచే నీ శివనామ జపవిధి యేలాటిదైనను కార్యకారిగానేరదు. అందువలన నిందువిషయమై వైదికావైదికత్వ విచారము యుక్తమైనదికాదని యభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము సూతసంహితలో యజ్ఞవైభవ

త్వం మహేశితుర్నిర్ధార్య తదనంతరం. నామాని సర్వాణ్యపి కల్పితాని స్వమాయయా నిత్యసుఖాత్మరూపే. తథాపి ముఖ్యాస్తు శివాదిశబ్దాః భవంతి సంకల్పనయా శివస్య ఇతి.

ముఖ్యశబ్ద జపతో మునీశ్వరా స్సద్య ఏవ స మహేశ్వరో భవేత్ తస్య వక్త్రకమలే సదా శివో నృత్యతి స్మ పరమేశ యా సహేత్యాది నానాము న సర్వేష్వపి శివాదినామ్నాం ముఖ్యత్వం స్మృతం తద్వాచకేషు శివరుద్రమహేశ్వరాదిశబ్దేషు శివశబ్దస్య ముఖ్యత్వం సిద్ధం వ్యవహారేణ లోకవేదయోః. కించ య ఓంకారస్స ప్రణవ ఇత్యాదినా అథర్వశిఖాయాం క్లేశకర్మ విపాకాశయై రపరామృష్టః పురుషవిశేష ఈశ్వర ఇత్యాదిక ముక్త్వా తస్య వాచకః ప్రణవః తజ్జపస్తదర్థభావనమితి పాతంజల యోగ సూత్రేపి. నశివస్యాణవో బంధః కార్మో మాయేయ ఏవ వా ఇత్యాద్యారభ్య ప్రణవో వాచకస్తస్య శివస్య పరమాత్మనః. శివరుద్రాదిశబ్దానాం ప్ర

ఖండయందు మహేశ్వరునకు సర్వశబ్దవాచ్యత్వమును నిర్ణయించి అనంతరము నామాని... శివస్య నిత్యానందరూపుండగు మహేశ్వరునియందు సర్వవిధములగు నామధేయంబులును స్వమాయచే కల్పింపబడినవి. అటులైనను శివసంకల్పముచే శివాదిశబ్దములు ముఖ్యములగుచున్నవని జెప్పబడియున్నది. ముఖ్యశబ్ద ... పరమేశయా సహ. ఓ మునీశ్వరులారా ముఖ్యశబ్ద జపమువలన తత్క్షణముననే జపించువాడు మహేశ్వరుండగు అట్టి నరునియొక్క ముఖకమలమందు కాత్యాయనితోడ సదా శివుండు నటించుచుండునను మొదలైన వచనముల చేత సర్వవిధములైన నామములయందునను శివాదినామములకు ముఖ్యత్వము స్మరింపబడినది. ఆ శివ రుద్ర మహేశ్వరాది శబ్దములయందు శివశబ్దమునకు ముఖ్యత్వము లోకవేదములయొక్క వ్యవహారముచే సిద్ధమైనది. ఇంతియేగాక అథర్వశిఖయందు య ఓంకారస్స ప్రణవః. ఓంకారమనునది యేదిగలదో అదే ప్రణవమను మొదలైన వచనములచేతను పాతంజల యోగసూత్రమందునను క్లేశ ... ఈశ్వరః క్లేశకర్మ విపాకాశయములచే పరామర్శింపబడని యొకానొక పురుషుడు ఈశ్వరుడనంబరగుచున్ని

ణావస్తు పరస్స్మృతః శంభోః ప్రణవవాచ్యస్య భావనా తజ్జపాదపి యాసి ద్ధిస్సా పరా ప్రాప్యా భవత్యేవ న సంశయ ఇత్యాదినా వాయుసంహితో త్తరభాగేచ పఠితైర్వచనైః ప్రణవస్యాపి శివనామసు సర్వోత్కృష్టత్వం ప్రతిపాదితం. ఏవంచ మూలవ్యాఖ్యానాత్మకస్య ప్రణవపంచాక్షరస్య సర్వోత్తమ్యం సిద్ధం. ఏతేన విధివిచారస్సార్థక ఏవేతి.

అథ ద్వితీయః ప్రశ్నః (౨) అథ కిమస్య జపో నిగమాంతేషు విధీ యత ఇతి. అస్యాయమాశయః శివాగమేష్వేవ ప్రకృతస్య విధానదర్శనాత్ శ్రౌతత్వా శివనామ్నస్సందిగ్ధేతి. అస్యేదముత్తరం. తస్మై నమ ఇత్యుపాసీత. తత్ శివశబ్దితం బ్రహ్మ నమ ఇత్యేన నమశ్శబ్ద పూర్వకముపాసీత ఇత్యనేన. ఓ

ప్రారంభించి తస్య ... భావనం. ఆ యీశ్వరునకు వాచకము ప్రణవము ఆ ప్రణవా భావనమే జపమనియును మొదలైన వచనముల చేతను వాయుసంహితోత్తర భాగమున ను నశివస్యా ... ఏవవా. శివునకు ఆణవమాయిక కార్మికంబులను బంధంబులును లేవని యారంభించి ప్రణవో ... నసంశయః. అట్టి పరమేశ్వరునకు ప్రణవము వాచకమగును శివరుద్రాది శబ్దములలో ప్రణవముత్కృష్టంబగును. ప్రణవవాచ్యుండగు శంభునియొక్క జపమువలనను ధ్యానమువలనను ప్రాప్యమగు నే సిద్ధిగలదో అది యుత్కృష్టంబగునది. ఇందు సందియము లేదు. ఈ మొదలైన వచనముల చేతను ప్రణవమునకు సర్వోత్కృష్ట ము ప్రతిపాదింపబడినది. ఇందుచే మూలవ్యాఖ్యానరూపంబగు ప్రణవ పంచాక్షరమునకు సర్వోత్తమ్యము సిద్ధమైనది. ఈ కారణము చేత విధివిచారము సార్థకమైనది.

ఇక రెండవ ప్రశ్న [౨] ఈ శివనామ జపము వేదములయందు విధించబడుచున్న దా అనునది. అనగా శివాగమములయందే శివనామ జప విధియుండుటవలన శివనామమునకు శ్రౌతత్వము సందిగ్ధమైనదని ప్రశ్నాభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము తస్మై నమ ఇత్యుపాసీత. తత్ ఆ శివసంజ్ఞితమగు బ్రహ్మను నమ ఇతి నమశ్శబ్ద పూర్వకము

ఖలిహ్య గోవ్యాహరేన్నమ ఇతిపశ్చాత్తత్శివాయేత్య క్షరత్రయ మి తిజాబాలామ్నానేన శైవ షడక్షరస్య విధిస్స్పష్టం నిగమాంతేష్వా మ్నాత ఇతి.

అథతృతీయః ప్రశ్నః (3) అథకిమయం సర్వేషు వేదేషు ప్రశం స్యత ఇతి. అస్యేదమభిప్రేతం. యద్యయం సర్వేషు వేదేషు ప్రశంస్యేత త ర్హిసర్వస్మా దపివైదికాత్కర్మణ శ్శ్రైష్ఠ్యంభజేతేతి. అస్యేదంసమాధా నం. ఋక్షుతుశివనామ విధయోయథా. ప్రబభ్రవేవృషభాయస్విత్రీచే మ హామహీం సుష్టుతి మీరయామి. నమస్యా కల్మలీకినం. నమోభిర్గృణే మసిత్వేషం రుద్రస్యనామ. ఇదంపిత్రే మరుతాముచ్యతేవచః స్వాదోస్వా దీయో రుద్రస్య వర్ధనం ఇమారుద్రాయస్థి రధన్వనేగిరః. ఇతి. తథా ఏక శతం హ్యధ్వర్యు శాఖాభవంతి తాసుచశ్రీ రుద్రస్య నియమేనపాఠాత్, శతేశాఖాసు పఠితం హీదం శతరుద్రీయ మామనంతి. తత్రాపి శుక్ల కృష్ణ

గానుపాసించవలయుననుటచేతను ఓం ... త్రయం. ఓం అని మొదలు వక్కాణించ వలయు. అనంతరము నమః అనియు ఆవల శివాయ అని అక్షరత్రయంబును అనియు జాబాలమున జెప్పబడుటచేతను శైవ షడక్షరమునకు విధి స్పష్టముగా నిగమాంతములయందు జెప్పంబడియె.

ఇక మూడవ ప్రశ్న [3] ఇక నన్ని వేదములయందు ప్రశంసించబడునా యను నది, అనగా ఈ శివనామ జపవిధి అన్ని వేదములయందు ప్రశంసింపబడియెనేని సమస్త మగు వైదికకర్మలకంటే శ్రేష్ఠమగునని యభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము ఋక్కులయందు శివనామ జపవిధు లెట్టులనగా, ప్రబభ్రవే ... గిరః. ఈ రుద్రుని నామ మును నమస్కారములతోడ నుచ్చరించుచున్నారము దేవ జనకుండగు మహేశ్వరుని ప్రీతికై వచింపబడునని మొదలగునవి జూడదగినవి. మరియు నూరున్నొకటి యజుశ్శా ఖలు గలవు. అన్నిశాఖలయందునను శ్రీ రుద్రము నియమముగా పఠించబడుటవలన నూరుశాఖలయందునను పఠించబడినది గావున. శత రుద్రీయమని పేరిడిరి. ఆరుద్రము నందుగదా. శుక్ల కృష్ణ యజుస్సులలో గిరిశాచ్ఛావదామసి. ఓ గిరీశా, నిను స్వచ్ఛము

యజుషోః గిరిశాచ్ఛావదామసీతి శ్రూయతే. తథా త్రముష్టుహియస్స్వి ష్టుస్సుధన్వా ఇతి. స్తుహిశ్రుతంగర్తసదంయు వానమిత్యాదికం తథా సామస్సు రుద్రసంహితాయా మనంతం శివనామ భజన మహిమాభివర్ణనం. తథా ఆథర్వణే అథర్వశిరశ్శిఖాదిషు యోవైరుద్రస్స భగవాన్ సఏకస్స ఏకోరుద్రస్స ఈశానస్స భగవాన్ సమహేశ్వరస్స మహాదేవ ఇత్యాదిక మపరిమితం ద్రష్టవ్యం ఇతి.

అథాయం చతుర్థః ప్రశ్నః (౪) అథకిమిదం పురాణేతిహాసాదిషుకథ్యత ఇతి. అస్యైవమాకూతం వేదోపబృంహణరూపత్వాత్ పురాణేతిహాసయోః యదిదం తత్ర ప్రశంసితం తర్హ్యనవద్యంస్యాదితి. అస్యేదంసమాధానం స్కాందే శివతత్త్వసుధానిధౌ. నామ్నోస్తి యావతీ శక్తిః పాపనిర్హరణే హ్వజ తావత్పాపాని కర్తుంవాశక్తఃకోవాకలాయుగే

గా స్మరింతుమనియును అటులనే త్రముష్టుహి ... యువానం యవ్వాండు శ్రేష్ఠంబగు విల్లును బాణంబునుగలవాఁడో, అట్టి మహాదేవుని స్తవించుమా ? అటులనే సామమందు రుద్రసంహితలో శివనామభజన మహిమాభివర్ణన మనంతముగా జెప్పబడినది. మరియును ఆథర్వణమున అథర్వశిరశ్శిఖాదులయందు యోవై ... సమహాదేవః అతఁడే రుద్రుండును ఈశానుండును మహాదేవుండనియు మొదలుగా నపరిమితముగా జెప్పబడినదిగావున నందు జూడఁదగును. ఇందుచే నన్నివేదంబులయందును శివనామ జపము గనుపరచబడినది.

ఇక నాల్గవ ప్రశ్న [౪] ఇక నిది పురాణేతిహాసాదులయందు జెప్పఁబడుచున్నదనునది. అనగా పురాణేతిహాసములు వేదోపబృంహణరూపము లగుటవలన వాటియందు ఈ శివనామ జపవిధి జెప్పబడియుండెనేని శ్రేష్ఠంబగునని ప్రశ్నాభిప్రాయము. దీనికు సమాధానము స్కాందమున శివతత్త్వ సుధానిధియందు నామ్నోస్తి ... యావతీ ఈ శివనామమునకు యెన్నిపాపముల నశింపజేయు శక్తిగలదో అన్ని పాపముల జేయ

ఇతి. తథా నామాసియే మహేశస్యాగృణం త్యజ్ఞానతోపివా తేషామపి శివోముక్తిందదాతికిమతఃపరం: జ్ఞాత్వాయః కీర్తయేచ్ఛంభోః నామా న్యమిత తేజసః ముక్తిఃకరతలేతస్యస్థితేతి మునయోజగురితి. తథాసూత సంహితాయాం: శివభక్తి విచారాధ్యాయే: మహాదేవ పదాదీనాం శ్రవ ణేచ్ఛామహర్షయః. మహాభక్తిరితిప్రోక్తా మహా మాహేశ్వరైర్జనైరితి: తథాభారతే అనుశాసనికేపి. శివసహస్ర నామప్రస్తావే: నామ్నాంశై వానాం ప్రథమం వేదవేదాంగ సంభవత్వముక్తం. బ్రహ్మ ప్రోక్తైః ఋ షిప్రోక్తైః వేదవేదాంగ సంభవైః. సర్వలోకేషు విఖ్యాతం స్తుత్యంస్తో ష్యామినామభిరితి. తథా. తదేవ శివనామ ప్రస్తుత్య. ఇదంధ్యానమిదం యోగ మిదంధ్యేయమనుత్తమం. ఇదంజప్యమిదంజ్ఞానం రహస్య మిదము

టను ఈ కలియుగంబుననైన: శక్తుండెవడు: అనియు నామాని ... మునయోజగుః యే నరులు మహేశ్వరునియొక్క నామంబుల నజ్ఞానంబుననైన స్మరింతురో వారలకును శివుండు ముక్తినొసగు. ఇంతేకు నధికంబెద్ది. మహిమంబునెరిగి మహేశ్వరు నామముల నెవ్వడు కీర్తించునో అట్టి నరుని కరతలంబున ముక్తికలదని మునుఋబలికిరని జెప్పబడి యున్నది. అటులనే సూతసంహితయందు శివభక్తి విచారాధ్యాయమున మహాదేవ ... జనైః మహాదేవాది పదములయొక్క శ్రవణేచ్ఛయే మహాభక్తియని మునులు బల్కిరని జెప్పబడియె: అటుల భారతమున అనుశాసనికమునందునను శివసహస్రనామ ప్రస్తావ మున శివనామములకు మొదలు వేద వేదాంగ సంభవత్వము జెప్పబడినది: బ్రహ్మ ... నామభిః బ్రహ్మదేవునిచేతను ఋషులచేతను జెప్పంబడినట్టియు వేదవేదాంగ సంభ వములైనట్టి నామములచేత సర్వలోక విఖ్యాతుడును స్తోతార్హుడగు శివుని స్తుతిం చుచున్నారమనియు అట్టి శివనామమునే ప్రస్తుతపరచి ఇదంధ్యానం ... ఉత్తమం. ఇదియే ధ్యానను. ఇదియే యోగము, ఇదియే అనుత్తమమగు ధ్యేయనును. ఇదియే జప్యము ఇదియే జ్ఞానము ఇదియే ఉత్తమమగు రహస్యమనియును వర్ణించి జ్ఞాన

త్తమమితి వర్ణయిత్వా భగవతోపమన్యునా భగవంతం వాసుదేవం ప్రతిసిద్ధాంత ఉపదిష్టః యథా. శివమేభిస్తువన్నేవం నామభిః పుష్టివర్ధనైః నిత్యయుక్తశ్శుచిర్భక్తః ప్రాప్నోత్యాత్మాన మాత్మనా. అనేనస్పష్టముక్తి మాత్ర ఫలకత్వమస్యోక్తప్రాయం పరంచ. ఇదం పుణ్యం పవిత్రంచ సర్వదా పాపనాశనం యోగదం మోక్షదంచైవ స్వర్గదం జ్ఞానదం తథా, ఏతద్రహస్యం పరమం బ్రహ్మణో హృదిసంస్థితం ఇతి. తథాన్యత్రభాగవతేపి. యద్ద్వ్యక్షరం నామగిరేరితం నృణాంసకృత్ప్రసంగాదఘమాశుహంతితత్. ఇత్యాదినా ప్రశంసితమితి.

అథాయం పంచమః ప్రశ్నః (౫) కిమయం నిత్యోవిధిరితి. అస్యాయమాశయః నిత్యనైమిత్తిక యోరేవనియతానుష్ఠేయతయా తత్రై

వైరాగ్యాది సంపన్నుడగు ఉపమన్యునిచే వాసుదేవు నుద్దేశించి సిద్ధాంతముపదేశింబడియె. శివం... ఆత్మనా బలకరంబులగు నీ నామంబులచే శివు నీరీతి శుచియై నిత్యమును భక్తితోడ స్తుతించు జనుడు పరమాత్మను జెందుననుటచే స్పష్టముగా ముక్తిఫకత్వ మీ శివనామమునకు సిద్ధించె. ఇదియునుంగాక ఇదం ... సంస్థితం. ఇది పుణ్యంబును ఎల్లపుడు పవిత్రంబును పాపనాశనంబును యోగ మోక్ష స్వర్గజ్ఞానంబు నిచ్చెడిదియనగు మరియు నీ పరమరహస్యంబు వేదములకు హృద్గతంబైనదనియు జెప్పబడియుండె. మరియు నితరమగు భాగవతమందునను యద్ద్వ్య... తత్. యద్దే రెండక్షరములగు నే శివనామగలదో అది సకృదుచ్చారణమాత్రంబున సమస్తవిధంపాతకంబు నపహరించునని మొదలుగా ప్రశంసింపబడియె. ఇందుచే పురాణేతిహాసముయందు శివనామ జప మహిమ గనుపరచంబడినది.

ఇక నైదవ ప్రశ్న [౫] ఇది నిత్యవిధియా యేమి అనునది. అనగా నిత్యనైమిత్తికములే నియతముగా యనుష్ఠింపదగుటచేతను అందునను నిత్యవిధి ప్రబలమగుటచేత

నిత్యస్య ప్రబలతయాచ యదీదం నిత్యత్వేనామ్నాతం తర్హి సర్వేషామప్యనుష్ఠేయమితి. అస్యేదం సమాధానం యథాహ్యామ్నాయతే సంహితాస్వాథర్వణానాం ఏకాదశే కాండే ప్రథమానువాకే పంచమ షష్ఠ సప్తమాఖ్యేషు త్రిషుఖండేషు ఏకత్రింశన్మంత్రాత్మా శ్రీరుద్రసంహితా. తత్ర సప్తదశోయంమంత్రః సహస్రాక్షమతిపశ్యం పురస్తాత్. రుద్రమస్యంతం బహుధావిపశ్చితం మోపారరామజిహ్వయేయమానమితి వ్యతిరేకేణ శివభజన విరామస్య అధర్మత్వం నిరూపయన్ ప్రకృతస్యాత్యతాం నిరూపయామాస ఇతి.

అథాయం షష్ఠః ప్రశ్నః (౬) అథకిమిదం కర్మ సంసిద్ధికారి ఇతి. అస్యాయమాశయః ప్రమాదాత్కుర్వతాం కర్మప్రచ్యవత్యధ్వరేషుయత్ స్మరణాదేవ తద్విష్ణోః సంపూర్ణంస్యాదితిశ్రుతిః యజ్ఞేషువిహీనం తత్సంపూర్ణంభవతీతి విజ్ఞాయతే ఇతి స్మృతికల్పాభ్యాం విష్ణునామస్మరణస్యైవకర్మస్యాంగతా దోషనివృత్తి హేతుత్వేన ప్రకృతస్య అనాథాత్వేనచ తదేవావశ్య కర్తవ్యమితి. అస్యేదంసమాధానం శ్రుతిషుస్విష్ట కృద్ధోమ

ఈ శివనామజపవిధి నిత్యముగా జెప్పబడియున్నది ఎల్లరకను నుష్ఠేయమగునని ప్రశ్నాభిప్రాయము. ఇందుకుసమాధానము అధర్వణసంహితయందు ఏకాదశకాండమున ప్రథమానువాకములో పంచమ షష్ఠమ సప్తమములనెడి మూడు ఖండములయందును ముప్పదియొక మంత్రములుగల రుద్రసంహితయందు పదునేడవమంత్రము సహస్రాక్ష ... ఈ యమానం ఈ మంత్రము. రుద్రుని నాలుకచే స్మరించుచు తృణమైనయుపరమించవలను వ్యతిరేకోక్తిచే శివనామభజన విరామమునకు అధర్మత్వమును నిరూపించుచు ప్రకృతము శివనామజపమునకు నిత్యత్వమును నిరూపింపజేసె ఇందుచే నిత్యత్వమన్న సిద్ధమైనది.

ఇక నారవ ప్రశ్న [౬] ఇక నిది కర్మసంసిద్ధికరమైనది అనునది. అనగా ప్రమాదాత్ ... విజ్ఞాయతే యజ్ఞములయందు ప్రమాదమువలననే కర్మలోపించునో విష్ణునామస్మరణమువలననే అట్టి కర్మ సంపూర్ణమగుననియు యజ్ఞములలో లోపించిన కర్మ సంపూర్ణమగునని తెలియదగిన దనియును స్మృతికల్పములయందు విష్ణునామస్మరణమే కర్మలోపదోషనివృత్తికై హేతువుగా జెప్పబడుటచేతను ప్రస్తుతమగు శివనామము అట్టిదిగాకుండుటచేతను విష్ణునామజపమే అవశ్యముగా జేయదగినదని ప్రశ్నాభిప్రాయము. ఇందుకుసమాధానము శ్రుతులయందు స్విష్టకృద్ధోమమను కర్మ

స్యైవ కర్మవ్యంగతా దోషనివృత్తి హేతుత్వవిధానాత్. ఏవమయం మంత్రః యదస్యకర్మణోఽత్యరీరిచం యద్వాన్యూనమిహాకరం అగ్నిష్టత్స్విష్టకృద్విద్వాన్ సర్వం స్విష్టం సుహుతం కరోతుమే. ఇతి. అత్రమంత్ర లింగాదేవ కర్మన్యూనతాతి రేకయోః ప్రాయశ్చిత్తత్వేన స్విష్టకృద్ధోమసిద్ధే. యేషున ప్రాయశ్చిత్తం ప్రాతస్వికం జ్ఞాతమజ్ఞాతం హాతన్స్మృతే స్మృతేస్తాత్పర్య వర్ణనౌచిత్యాత్. శ్రుతివిరుద్ధార్థస్మృతే స్తాత్పర్య కల్పనస్యాశిష్ట సంమతత్వాత్. వికల్పాదేశ్చతుల్య బలవిషయత్వాత్. విప్రతిషిద్ధ ధర్మాణాం సమవాయే భూయసాంస్యా త్సధర్మత్వమితి జైమిన్యుక్తేః రుద్రస్య స్విష్టకృత్త్వస్య వా సర్వశ్రుతిసమ్మతస్య స్మృతిబలానుమిత శ్రుత్యపేక్షయా ప్రాబల్యస్యావశ్య మంగీకార్యత్వాచ్చ నను స్విష్టకృదగ్నిర్నామన రుద్ర ఇత్యనేన కింభవతస్సిద్ధం శివనామ మాహాత్మ్యమితిచేత్ రుద్రోఽగ్నిస్స్విష్టకృత్. ఇతి బహుషుస్థలేషు రుద్రస్యస్విష్టకృత్సంజ్ఞకత్వాభిధానాత్. తథా యజుష్షుచ దేవావై యజ్ఞాద్రుద్రమంతరాయన్

లోపదోష నివృత్తి హేతువుగా విధించబడియె. ఈప్రకారము గదా మంత్రము యదస్య ... కరోతుమే ఈ కర్మకు యొద్ది యధికమాచరించితినో యెద్దియేని న్యూనమాచరించితినో ఆయాకర్మను అగ్నిరూపుండును స్విష్టకృత్సంజ్ఞుండునగు రుద్రుండు పూర్ణముగా జేయుగాక యని ఇచట మంత్రలింగమువలననే కర్మన్యూనాధిక్యములకు ప్రాయశ్చిత్తముగా స్విష్టకృద్ధోమను సిద్ధించుచుండగా యేకర్మలయందు ప్రాయశ్చిత్తము స్పష్టముగా తెలిసి తెలియకయుండునో అందువిషయమై ఆ స్మృతికి తాత్పర్యవర్ణనముచితమగుటవలనను శ్రుతి విరుద్ధార్థమునందు స్మృతికి తాత్పర్యకల్పనను శిష్టసమ్మతముగాకుండుటవలనను వికల్పాదులు సమాన బల విషయములగుటవలనను విరుద్ధధర్మములకు సమవాయముకలుగగా నెక్కుడు వచనములకు స్వార్థమునందు తాత్పర్యమను జైమిని వచనమువలనను రుద్రునకు స్విష్టకృత్సంజ్ఞకత్వంబు సర్వ శ్రుతి సమ్మతమగుటచే స్మృతి బలమున ననుమానితమగు శ్రుతిద్వారా ప్రాబల్యమవశ్య మంగీకరించదగుటవలనను శివనామజపము కర్మలోప ప్రాయశ్చిత్తార్థమైనదిగాదు. ఇకను స్విష్టకృత్ అనగా అగ్నిదే గాని రుద్రుడుగానేరడు. ఇందుచే నీకేమి శివనామ మహిమ సిద్ధించెనంటివేని రుద్రోఽగ్నిస్స్విష్టకృత్ స్విష్టకృత్ అగు అగ్ని రుద్రుడేనని బహుస్థలములయందు రుద్రునకు స్విష్టకృత్సంజ్ఞకత్వము జెప్పబడుటవలనను అటులనే యజుర్వేదమునందు దేవావై ...

సయజ్ఞమవిధ్యత్తం దేవా అభి సమగచ్ఛంత కల్పతాంన ఇదమితి తే బ్రువన్ స్విష్టంవైన ఇదంభవిష్యతి యదిమంరాధయిష్యామ ఇతి. తత్స్విష్టకృత స్స్విష్టకృత్త్వం. ఇతి స్విష్టకృతశ్చనామ రుద్రస్య నిర్లజ్జముద్ఘుష్య యజనం కంఠరవేణవిహితం యథా యజుషాం బ్రాహ్మణేషు శ్రూయతే. ఉచ్చైస్స్విష్టకృత ముత్సృజతి యథానష్టం విత్త్వా ప్రాహాయమితి తాదృగేవతత్. ఇత్యనేన సంభావితన్యూనాతిరేక సమీకరణేన సుష్ఠుయాగంసంపాద్యాను గృహ్ణాతి పరమేశ్వరోయ మలజ్జ భజనతుష్ట ఇతి శ్రుతేర్హృదయం స్విష్టకృత్సంజ్ఞక రుద్ర హ్వానమస్యైవ ప్రాయశ్చిత్తత్వేన నిగమ నిగదితతయాయస్య నప్రాయశ్చిత్తం ప్రాతిస్వీకం. తస్యాపి శివనామభజనమేవ అవశ్యతః కార్యమితి శ్రుతి హృదయస్వారస సిద్ధోర్థః. ఏతేనకర్మ సంసిద్ధికారిత్వం శివనామ్న ఏవసిద్ధమితి.

అథాయం సప్తమః ప్రశ్నః (౭) కిమిదం మాంగళ్యాపాదకం. ఇతి అస్యేదం హృదయం అమంగళ వృత్తత్వాదస్య రుద్రస్య తన్నామ

కృత్త్వం దేవతలు యజ్ఞమునుండి రుద్రుని పరిత్యజించిరి. ఆ రుద్రుండు యజ్ఞమును వేధించె అంత దేవతలు ఈ రుద్రు నారాధించితిమేని మనలకు స్విష్టంబుగలుగునని రుద్రు నాశ్రయించిరి. అందుచే రుద్రునకు స్విష్టకృత్సంజ్ఞ గలిగెనని చెప్పుటచే స్విష్టకృత్ అనగా రుద్రుడే యగును స్విష్టకృత్సంజ్ఞకుండగు నీ రుద్రుని నామము ఉద్ఘోషముతోడ భజించుట కంఠరవముతోడ విధించబడినది. యజుర్వేద బ్రాహ్మణమునందు ఉచ్చైః ... తత్ స్విష్టకృత్తును ఉచ్చైస్స్వరముతోడ నుచ్చరించుచున్నారు. యటుల నష్టద్రవ్యము నెరిగి ఇదుగోయని బలుకు అటులనే యుచ్చరించవలయుననుటచే అలజ్జ భజనతుష్టుండగు పరమేశ్వరుండు సంభావితములగు న్యూనాతిరేకములను సమానపరచుటచేతను యాగమును సుష్ఠుగాసంపాదించి యనుగ్రహించునని శ్రుతియొక్క తాత్పర్యము స్విష్టకృత్సంజ్ఞకుడగు రుద్రుని హ్వానమే కర్మలోప ప్రాయశ్చిత్తముగా నిగమములయందు జెప్పబడుటచే యేకర్మకు ప్రాయశ్చిత్తము జెప్పబడలేదో ఆకర్మకును శివనామజపమే అవశ్యముగా జేయదగినదని శ్రుతి హృదయస్వారస్యముచే నీ యర్థము సిద్ధమైనది. ఇందుచే కర్మ సంసిద్ధికరత్వము శివనామమునకు సిద్ధమైనది.

ఇక నేడవ ప్రశ్న [౭] ఈ శివనామజపము మాంగళ్యాపాదకమైనదా అనునది. అనగా రుద్రుడు అమంగళచర్య గలవాడగుటచే రుద్రుని నామస్మరణము మాంగ

శివనస్యైకథం మాంగళ్యాపాదకత్వమితి. అస్యేదం సమాధానం ష్ట మాతృకాక్షరాత్మకమూలమంత్రోపనిషద్వ్యాఖ్యానోచ్యతే. ఓం శంకార సర్వప్రద పవిత్రితమ త్ర్యత్వారింశే క్షేత్రే ప్రతిష్ఠ. ఓం వంకార సర్వాప్యాయన కర నిర్మల పంచచత్వారింశే క్షేత్రే ప్రతిష్ఠ ఓం అంకార మృత్యుంజయ సర్వవ్యాపక ప్రథమే క్షేత్రే ప్రతిష్ఠ. ఓం ఇంకార పుష్టిద అక్షోభకర తృతీయే క్షేత్రే ప్రతిష్ఠ, ఇతి. అనేన. శకారే కార వకారాకార సముదాయరూపస్య శివనామ్నోర్థః ప్రతిపాదితః. తథా మంత్రశాస్త్రేపి శవర్ణస్య శుభప్రదత్వం వంబీజస్య అమృత బీజత్వంచ ప్రతిపాదితం. అథవానంత కల్యాణ గుణైకనిధిరీశ్వరః. శివఇత్యుచ్యతే సద్భిశ్శివ తత్త్వార్థకోవిదైరితి వాయుసంహితాయాముక్తం అతఏవ భాగవతేపి యద్ద్వ్యక్షరం నామగిరేరితం నృణాంసకృత్ప్రసంగాదఘమాశుహంతి తత్. పవిత్రకీర్తిం తమలంఘ్యశాసనం భవానహో ద్వేష్టి శివంశివేతరఃఇతి. తత్రైవ. యస్యావ

ళ్యాపాదక మెట్లగునని ప్రశ్నాభిప్రాయము. ఇందుకుసమాధానము అక్షమాతృకోపనిషత్తునందు ఇట్లు జెప్పబడుచున్నది. ఓం శంకార ... ప్రతిష్ఠ సర్వప్రదవగు ఓ శకారమా నీవు నలుబదియారవ అక్షముసందుండుము, సర్వాప్యాయన కారివగు ఓ వకారమా నీవు నలుబదినైదవ అక్షమునందుండుము, మృత్యువినాశివగు ఓ అకారమా, నీవు మొదలవదగు అక్షమునందుండుము, పుష్టిప్రదవగు ఓ ఇకారమా మూడవదగు అక్షమునందుండుము, అనుటచే శకారేకార వకారాకార సముదాయరూమగు శివనామముయొక్క అర్థము స్పష్టీకరించబడినది. అట్లు మంత్రశాస్త్రమునందనను శవర్ణమునకు శుభప్రదత్వమును వం బీజమునకు అమృత బీజత్వమును ప్రతిపాదింపబడినది. అనంత కల్యాణ గుణనిధియగు ఈశ్వరుడు శివతత్త్వార్థ కోవిదులగు సుజనులచే శివుండని జెప్పంబడునని వాయుసంహితయందును జెప్పంబడియుండె. గావుననే భాగవతమందునను యద్ద్వ్యక్షరంనామ ... శివేతరః యద్దేవుని రెండక్షములగు శివనామము వాక్కుచే సకృదుచ్చారణ మాత్రంబున సర్వవిధంబగు పాతకబు నపహరించు పవిత్రకరంబగు కీర్తిగలిగి అలంఘ్యశాసనుండగు శివుని శివేతరుడగు నీవు ద్వేషించుచున్నాడవు. అనియు జెప్పంబడియుండె. మరియు నా గ్రంథమందనే యస్యా... బిభేత్యసౌ యద్దేవుని యనపద్యంబగు చరితంబును అవిద్యాసట

ద్యం చరిత్రం మనీషిణో గృణంత్య విద్యాపటలం బిభిత్సవః. ఇత్యాదినా, హ
సంతి యస్యా చరిత-హి దుర్భగా ఇత్యాదినా చ శివస్య మంగళకరత్వం త
ద్ద్వేషిణాం శివేతరత్వ దుర్భగత్వాది కమపి ప్రతిపాదిత మితి మాంగళ్యా
పాదకత్వం సిద్ధమస్యేతి.

అథాయ మష్టమః ప్రశ్నః (౮) కిమిదం తారకమితి. అస్యాయమా
శయః. రామమంత్ర ఏవ హి తారకో భవతి. తారకో నామ తారయతీతి. త
థా. కలిసంతరణో పనిషద్యామ్నాయతే. ద్వాపరాంతే నారదో బ్ర
హ్మాణం జగామ. కథం భగవన్ గాం పర్యటన్ కలిం సంతరేయమితి స హో వా
చ బ్రహ్మా సాధు పృష్టోఽస్మి. సర్వశ్రుతి రహస్యం గోప్యం తచ్ఛృణు. యేన క
లిసంసారం తరిష్యసి. భగవత ఆదిపురుషస్య నారాయణస్య నామోచ్చా
రణ మాత్రేణ నిర్ధూతకలిర్భవతి. నారదః పునః పప్రచ్ఛ నామ కిమితి స
హోవాచ హిరణ్యగర్భః. హరే రామ హరే రామ రామ రామ హరే హరే
హరే కృష్ణ హరే కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ హరే హరే. ఏతత్ షోడశకం నా

బును భేదించదలచి పండితులు స్మరించుచున్నారో అని మొదలిడి హసంతి ... దుర్భ
గాః యద్దేవు చరిత్రంబును, దుర్భగులగు జనులు హసింతురో యనుటచేతను శివునకు
మంగళకరత్వంబును శివద్వేషులకు, అమంగళత్వ దుష్టభగోత్పన్నత్వాదులును, ప్రతి
పాదింపబడినవి గావున. శివనామజపమునకు మాంగళ్యపాదకత్వము సిద్ధమైనది.

ఇక యెనిమిదవ ప్రశ్న (౮) ఇది తారకమూ ఏమి అనునది, అనగా రామమం
త్రమే గదా తారకమగును తరింపజేయునది గావున తారకమని చెప్పబడును. కలిసం
తారణోపనిషత్తునందు, ద్వాపరాంతే ... నాశనం, ద్వాపరాంతమున నారదుడు
బ్రహ్మదేవు నుద్దేశించి జని, ఓ పితామహా భూమిని జరించుచు కలి నెట్లుల తరింతునని
వచించె. అంత సర్వశ్రుతిరహస్యంబు గోప్యంబగు రహస్యంబును వచించెదను వినుము. దేనిచే
కలిసంసారమును తరింతువో. భగవంతుండును ఆదిపురుషుండునగు నారాయణుని
యొక్క నామోచ్చారణ మాత్రముచే కలివినిర్ముక్తుండగును నారదుండు తిరుగా
యా నామం బెద్దియని యనంతరమున హిరణ్యగర్భుండు వచించె. హరేరామయను

మ్నాం కలికల్మషనాశన మితినారాయణ నామజప ఫలశ్రుతేః. నారాయ
ణనామ్నైవతారకంభవతీతి. అస్యేదంసమాధానం. నారాయణ నామ
జపఫలశ్రుతేః. కార్కోటకస్య నాగస్య దమయంత్యా నలస్యచ ఋతుప
ర్ణస్య రాజర్షేః కీర్తనం కలినాశన మిత్యస్యేవ. కలికల్మష నాశకత్వ మా
త్రమేవా స్యవాచ్యంభవతి. కలికల్మషాత్తారయతీతి తన్నిబంధనైవాస్య
తారకత్వ నిరుక్తిరపి రామరహస్యాదౌ. ప్రకృతస్యతావత్. శివనామ్నః
జాబాలేతు వేదాంతే, అథహైనం బ్రహ్మచారిణ ఊచుఃకింజప్యేనా మృత
త్వంనో బ్రూహీతి. సహోవాచ యాజ్ఞ్యవల్క్యశ్శత రుద్రీయేణేతి.ఏతా
నిహావా అమృతస్య నామధేయాని. ఏతైర్హ్వావా అమృతో భవతి. ఇతిము
క్తిఫలకత్వస్యా స్యనిరూపితతయా. అథర్వశిఖాదౌ. తత్తారమితి. అథక
స్మాదుచ్యతే తారమిత్యాది నానమస్తారాయన మశ్శంభవేచ ఇతి శతరు

మొదలుగా పదునారు నామంబులును కలికల్మష నాశనమని నారాయణ నామ
ఫలశ్రుతివలన నారాయణ నామమే తారకంబగునని యభిప్రాయము. ఇందుకు
సమాధానము. నారాయణనామజప ఫలశ్రుతికి కార్కో... నాశనం. కర్కోటక
సర్పము, నలుడు మొదలగు వారియొక్క నామము కలినాశనమగు ననువచనమున
వలె, కలికల్మషనాశకత్వమాత్రమే. ఈ కలిసంతారణోపనిషత్తునందలి వచనమునకు
ఫలము జెప్పదగినది. కలికల్మషమువలన తరింపజేయునది యని. ఈ తాత్పర్యముచే
రామమంత్రమునకు రామ రహస్యాదులయందు తారకత్వ నిరుక్తి జెప్పబడినది.
ప్రకృతమగు శివనామమునకును జాబాలవేదాంతమునందు, అథ ... భవతి. అనగా
రను యాజ్ఞ్యవల్క్యు నుద్దేశించి, ఏ జపముచే మోక్షముగలుగునో మాకు జెప్పుమా
యని బ్రహ్మచారులుబలుక, యాజ్ఞ్యవల్క్యుండు. శతరుద్రీయ జపముచే ముక్తుండగు.
ఈ శతరుద్రీయమందలి యభిధేయములు అమృతపదవాచ్యుండగు పరమేశ్వరుని నామ
ములు. ఈ పరమేశ్వరుని నామములచేతగదా ముక్తుండగునని ముక్తిఫలకత్వము నిరూ
పించుటచేతను, అథర్వశిఖాదులయందు, తత్తారం. అదితారమనియు. అథ కస్మా
దుచ్యతే తారం. తారమని ఎందువలన జెప్పబడుననియు నమస్తారాయన మశ్శంభవేచ
అని శతరుద్రీయమున శివనామవిశేషణముగానే జెప్పబడుటవలనను, బృహజ్జాబా

త్రిమే శివనామవిశేషణత్వే నైవాస్య నిరుక్తయః. బృహజ్జాబాలే. శ్రీశైవషడక్షరస్యైవ తారకసంజ్ఞకత్వామ్నానేనచ తారకత్వమస్యైవ శివనామ్నస్సిద్ధమితి.

అథనవమః ప్రశ్నః (౯) అథకేతే తదనుష్ఠాతారఇతి. అస్యేదం హృదయం. యదీదంమహద్భిరనుష్ఠితం తర్హి సర్వస్యాపి భవేజ్జప్యం జనస్యేతి. అస్యేదం సమాధానం. ఆనుశాసనికే. నామవిద్యాపరం పరాయాం. బ్రహ్మప్రోవాచ శక్రాయ శక్రః ప్రోవాచ మృత్యవే. మృత్యుః ప్రోవాచ రుద్రేభ్యో. రుద్రేభ్యస్తండిరాప్తవాన్. తండిః ప్రోవాచ శుక్రాయ గౌతమాయచ భార్గవః. వైవస్వతాయమనవే. గౌతమః ప్రాహమానదః. నారాయణాయసాధ్యాయ మనురిష్టాయధీమతే. యమాయ ప్రాహభగవాన్ సాధ్యో నారాయణోచ్యుతః. నాచికేతాయ భగవానాహవైవస్వతో యమః. మార్కండేయాయ వార్ష్ణేయ నాచికేతోభ్యభాషత. మార్కండేయాన్మయాప్రాప్తః నియమేనజనార్దన. తనాప్యహమమిత్రఘ్నస్తవంద్యాహి విశ్రుతం. స్వర్గ్యమారోగ్యమాయుష్యం ధన్యంవేదేనసమ్మితం. ఇత్యంతం. ఆబ్రహ్మణః ఆచకమలాక్షాచ్చతుర్దశాచార్యాని రదిశ

మనెను. శ్రీశైవ షడక్షరమునకే తారకసంజ్ఞకత్వమును జెప్పుటవలనను తారకత్వము శివనామమునకే సిద్ధంబైనది.

ఇక తొమ్మిదవప్రశ్న (౯) ఇకదీని ననుష్ఠించువారలెవరనునది. అనగా, ఈశివనామము పెద్దలచే యనుష్ఠింపబడియున్నయేని సమస్తజనమునకు జప్యమగునని ప్రశ్నాభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము. ఆనుశాసనికమున నామవిద్యాపరంపరయందు, బ్రహ్మ ... వేదేనసమ్మితం. బ్రహ్మదేవుండు, ఇంద్రునకు జెప్పె. ఇంద్రుండు మృత్యువకును. మృత్యువు రుద్రులకును. రుద్రులు నందికిని నందీశుండు శుక్రునకును శుక్రుండు గౌతమునకును గౌతముండు, వైవస్వతమనువు కొరకును, వైవస్వతమనువు నారాయణునకును, నారాయణుండు యమునకును, యముండు నాచికేతునకును. నాచికేతుండు మార్కండేయునకును, మార్కండేయుండు నాకునుదెలిపె. నేనును స్వర్గమును, ఆరోగ్యమును, ఆయుష్యమును గలుగజేయు వేదసమ్మితమైన. ఈస్తవమును నీకొసగుదు. అనుపర్యంతము బ్రహ్మమొదలు కమలాక్షుని పర్యంతము పదునలుగురు. ఆచార్యులు నిర్దేశింపబడిరి. సమనంతరాధ్యాయమున నితరులగు శివనామజపసిద్ధులైన

షత. అన్యేచశివనామ జపసిద్ధా స్సమనంతరాధ్యాయే. కృష్ణద్వైపాయ, సకపిలచారుశీర్ష వాల్మీకి జామదగ్న్య విశ్వామిత్ర దేవలగృత్స మదము ఖాబహవోనిరూపితాః. హరివంశేపి. భాస్వత్త్రిపుండ్ర ఇత్యాదినాషం చ జజాపవర్ణ్ణానిత్యంతే నశ్లోకేన ముకుందస్య శ్రీశైవ పంచాక్షర జపప రాయణత్వం ప్రతిపాదితం. తథాస్కాందేపి. అగస్త్య రామాదిభిరాదృ తత్వాదముష్య మంత్రస్యచ వైదికత్వాత్. పరస్య తత్వస్యచ వాచ కత్వాన్నమశ్శివాయేతి సదాజపేద్విమితీ మహిమాశైవస్య పంచాక్షరస్య సునిరూపితః.

ఏవంచకిమిదం. నారాయణాష్టాక్షరమివ. క్రూరార్ణబంధురం హ రేరామేత్యాదికమివచ కలికల్మష మాత్రనాశకం వాభవతిపరంతు. స ర్వవేదప్రతి పాద్యస్య నిత్యస్యాస్య శివనామ జపస్య శ్రౌతతాయుక్తత్రై వేతి. తురీయస్య శివనామ జపస్య శ్రౌతతాసిద్ధా.

వారలు కృష్ణద్వైపాయనుడును కపిలుడును చారుశీర్షుడును వాల్మీకియు జామదగ్న్యు డును విశ్వామిత్రుడును దేవలుడు గృత్సమదుడు మొదలుగువారలు నిరూపింపబడిరి హరివంశమునను భాస్వ ... వర్ణా భస్మత్రిపుండ్రముచే భాసిల్లువాడై శైవ పంచా క్షరమును జపించెనను శ్లోకముచే శ్రీ విష్ణునకును శైవపంచాక్షర జపపరాయణత్వ ము ప్రతిపాదింపబడినది. అటుల స్కాందమునను అగస్త్య ... జపిత్వం ఈమంత్రము అగస్త్య రామాదులచే యనుష్ఠింపబడుటవలనను వైదికమగుటవలనను పరతత్త్వమున కు వాచకమగుటవలనను నమశ్శివాయయని ఎల్లపుడును జపించుడను వచనముచే శైవ పంచాక్షరముయొక్క మహిమ విశేషముగా నిరూపింపబడియె.

ఇందుచే నీ శైవ పంచాక్షరము నారాయణాష్టాక్షరమువలె రేఫాది క్రూరా క్షర విశిష్టమైనదా హరే రామేత్యాది నామములవలె కలికల్మషమును మాత్రమే నశిం జేయునా ఇకను సర్వవేదశాస్త్ర ప్రతిపాదితంబును నిత్యమున్నగు నీ శివనామజపము నకు శ్రౌతత్వము యుక్తమేయని నాలవదగు శివనామజపమునకు శ్రౌతత్వము సిద్ధించినది.

అథ పంచమస్య బిల్వస్య శ్రౌతతా మీమాంస్యతే. అస్యహిసదార్చనే వినియోగః. ఏనమధికృత్య సమాధేయాః ప్రశ్నాః (౧) కిమస్య విధిశ్శ్రూయతే నిగమేషు (౨) కిమయం నిత్యో విధిః (౩) అథ కిమస్య ప్రయోజనమితి.

తత్రాయమాద్యో యథా (౧) కిమస్య విధి శ్శ్రూయతే నిగమేషు. ఇతి. అస్యాయమాశయః. బిల్వం హి వినియుజ్యతే శివపూజాయాం. యథా తులసీదళం విష్ణ్వారాధనే. కిమత్ర విశేషః. యద్యస్య విధిర్నిగమేష్వామ్నాయేత తర్హి సర్వైరూరీక్రియేతేతి. అస్యేదం సమాధానం. శ్రు. త్రిసుపర్ణమయాచితం బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్. అః విష్ణుః. ఆ. లక్ష్మీః. తద్యాచితం ప్రాప్తం. తవ వృక్షోథ బిల్వ ఇతి లక్ష్మీసూక్తే బిల్వస్య లక్ష్మీవృక్షత్వామ్నానాత్. తథావిధం- త్రిసుపర్ణం. త్రీణి. త్రిసంఖ్యాకాని సుష్ఠూని. కీటచ్ఛిద్రాద్యనాక్రాంతాని పర్ణాని యస్య తత్త్రిసుపర్ణం. బి

ఇక నైదవదగు బిల్వమునకు శ్రౌతత్వము విచారింపబడు. ఈబిల్వమునకు లింగార్చనయందు వినియోగము. దీని నుద్దేశించి సమాధానపరచదగిన ప్రశ్నలెట్టివన [౧] ఈ బిల్వార్చనకు విధి నిగమములయందు జెప్పబడునా [౨] ఇది నిత్యవిధియా యేమి [౩] ఇక నీ బిల్వార్చన కేమి ప్రయోజనము, అనునవి.

అందు మొదటి ప్రశ్న [౧] ఈ బిల్వార్చనకు విధి వేదములయందు జెప్పబడునా అనునది. అనగా బిల్వముగదా శివారాధనమునందు వినియోగపరచబడుచున్నది. తులసీదళ మెటుల విష్ణ్వారాధనయందు వినియోగించబడునో. బిల్వమునందేమి విశేషము. ఇక నీబిల్వార్చనకు విధి వేదములయందు జెప్పబడియున్నేని. అవుడెల్లరచే యనుష్ఠింపబడునని ప్రశ్నాభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము. త్రిసుపర్ణం ... దద్యాత్. అః. విష్ణు ఆ లక్ష్మీ తవవృక్షోథబిల్వః అను శ్రీసూక్తమంత్రమునందు, బిల్వము లక్ష్మీవృక్షముగా జెప్పబడియె గావున. ఆయా లక్ష్మీదేవిచే, ఉతంప్రాప్తమైనట్టియు. త్రీణి మూడగు సుష్ఠూని కీటచ్ఛిద్రాదిరహితములైన, పర్ణాని, దళములు, దేనికో. అట్టిది.

ల్వస్య త్రిపర్ణత్వ దర్శనాత్. తత్ బిల్వదళం బ్రాహ్మణాయ. త్వందే
వేషు బ్రాహ్మణా ఇతి శ్రుత్యా బ్రాహ్మణోభగవాన్ రుద్ర ఇతి పురాణో
క్త్యాచ మహేశితుః బ్రాహ్మణత్వ కథనాత్. తస్మై దద్యాత్. సంద
దీత. ఇత్యనేన శివముద్దిశ్య బిల్వ వినియోగః స్పష్టమామ్నాతః. నచతద
నంతరం. యే బ్రాహ్మణా స్త్రిసుపర్ణం పఠంతీతి వచనేన. బిల్వస్య పఠనా
యోగ్యత్వాత్. త్రిసుపర్ణపదం బిల్వపరం నభవతీతి శంక్యం. తత్రపఠ
ధాతోః అభిష్టుతిపరత్వాత్. యేతావత్. శివోద్దేశేన బిల్వదళం సంద
దీరన్. యేచ బ్రాహ్మణాః బిల్వమభిష్టువీరన్. తే ఉభయేపి. సోమం. శివం
ప్రాప్నువంతీ త్యుత్తరార్థ సందర్భానురోధః శ్రుతి య ఆదిత్యోజాయత
తతోబిల్వ ఉదతిష్ఠ దిత్యస్య త్రాపి ప్రశంసితః. సూ. బైల్వోవాఖాదిరోవా
పాలాశోవా. ఇతి బైల్వేన బ్రహ్మ వర్చసకామ ఇత్యనేనచ కల్పేన బ్రహ్మ

త్రిసుపర్ణము. అనగా మూడుదళములుగలది బిల్వమేగావున. అట్టిబిల్వమును బ్రాహ్మ
ణాయ. అనగా త్వందేవేషు బ్రాహ్మణః, నీవు దేవతలయందు బ్రాహ్మణుడవను
శ్రుతిచేతను, బ్రాహ్మణోభగవాన్ రుద్రః. భగవంతుడగు రుద్రుడు బ్రాహ్మణు
డను. పురాణవచనముచేతను పరమేశ్వరుడే బ్రాహ్మణుడని జెప్పబడుటవలన. అట్టి
పరమేశ్వరునికొరకు దద్యాత్. సమర్పించవలయునని శివునుద్దేశించి. వినియోగముచే
బిల్వవిధి స్పష్టముగా జెప్పబడియె. ఇకను, అనంతరమున యే బ్రాహ్మణా స్త్రిసుపర్ణం
పఠంతి. యే బ్రాహ్మణులు త్రిసుపర్ణమును పఠింతురో. అను వచనముచే బిల్వము ప
నయోగ్యము గాకుండుటవలన త్రిసుపర్ణ పదము బిల్వపరము గాదంటివేని ఏమన
ఇచట పఠధాతువు స్తుతిని బోధించును. యెవరలు శివునుద్దేశించి బిల్వము నర్పింతురో
యేబ్రాహ్మణులు బిల్వమును స్తుతింతురో తేసోమం ప్రాప్నువంతి. తే, వారలు భయు
లును. సోమం, ఉమాపతిని. ప్రాప్నువంతి, పొందుదురని. ఉత్తరార్థ సందర్భాను
రోధము. శ్రు. య, ఆదిత్య ... ఉదతిష్ఠత్. ఆదిత్యుండను జెనినుండిజనించెనో దాని
నుండియే బిల్వము ప్రభవిల్లెనని శ్రుత్యంతరమునను బిల్వము ప్రశంసింపబడినది. సూ
బైల్వోవా ... కామః. బైల్వముగాని, ఖాదిరముగాని, పాలాశముగాని, యూప
ము కర్తవ్యము, బ్రహ్మవర్చసకాముడు. బైల్వయూపము చేతననియు. కల్పో

వర్చ స్సంపాదకత్వే నాప్యుపవర్ణిత మితిశ్రుతి కల్పాదిష్వస్య ప్రశంసాసు నిరూపితేతి. సమాహితోఽయం ప్రశ్నః.

అథద్వితీయః ప్రశ్నః (౨) కిమయం నిత్యోవిధిరితి. అస్యాయమాశయః యద్యస్య. విద్యాస్థానేషు నిత్యతాస్యాత్ప్రతిపాదితా. తర్హి ప్రశస్యేత సర్వస్మాదపీతి. అస్యేదముత్తరం. శివతత్త్వసుధానిధౌ. యోనక్షుర్యాద్బిల్వదళై రర్చనం శంకరస్యతు. శతాయుః పురుషోవాపి తస్య జన్మ నిరర్థకమితి. బిల్వపత్ర విహీనాయా సాపూజా నిష్ఫలాభవేదితి వచనేన చ. తదకరణే నిందారూపేణ నిత్యతాస్యనిరూపితా ఇతి.

అథాయం తృతీయః ప్రశ్నః (3) అథకిమస్య ప్రయోజనం. ఇతి. అస్యేదమభిప్రేతం. యద్యస్య స్యాన్మహత్ప్రయోజనం తర్హి స్యాత్సర్వైస్సమనుష్ఠేయం. ఇతి. అస్యేదముత్తరం. శివతత్త్వసుధానిధౌ. బహుజన్మార్జితైః పుణ్యైః బిల్వపత్రార్చనంలభేత్. బిల్వపత్రార్చన-కృత్వా నపునర్జన్మభాగ్భవేత్. శుష్కైః పర్యుషితైర్వాపి వస్త్రైర్బిల్వదళైరపి. పూ

యందు బ్రహ్మవర్చస్సంపాదకముగా వర్ణించబడినదగుటచే, శ్రుతికల్పాదుల యందు బిల్వమునకు ప్రశంసయు విధియును గనుపరచబడినది.

ఇక రెండవప్రశ్న (౨) ఇది నిత్యవిధియా ఏమి అనునది. అనగా, ఈ బిల్వమునకు విద్యాస్థానములయందు నిత్యత్వము ప్రతిపాదింపబడియుండెనేని అపుడన్నికర్మలకంటె ప్రశస్తంబగునని ప్రశ్నాభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము శివతత్త్వసుధానిధియందు. యోన ... భవేత్. యెవ్వండు బిల్వదళములచే శివునర్చించడో, నూరువత్సరంబులు బ్రతుకువాడైనను వానిజన్మవ్యర్థంబగు. బిల్వపత్రరహితంబగు శివారాధనంబు నిష్ఫలంబనియును జేయకున్న నిందారూపముగా, బిల్వపత్రార్చనకు నిత్యత్వంబు నిరూపింపబడియె.

ఇక మూడవప్రశ్న (3) ఈబిల్వార్చనకు ప్రయోజనంబేమియనునది. అనగా ఈ బిల్వార్చనకు గొప్పదగు ప్రయోజనము గలిగియుండెనేని, అపుడెల్లరకనుష్ఠేయమగునని ప్రశ్నాభిప్రాయము. ఇందుకు సమాధానము శివతత్త్వసుధానిధియందు. బహుజన్మ...నవిద్యతే. బహుజన్మార్జితములగు పుణ్యములవలనబిల్వార్చనలభించు. బిల్వపత్రంబులచే శివునర్చించెనేని మరుజన్మము లేకుండును. శుష్కములు పర్యుషితములైనను బిల్వద

జయేద్గిరిజా నాథం ముచ్యతే సర్వపాతకైః. సత్యం సత్యం పునస్సత్యం బిల్వపత్రార్చనం పరం. బిల్వపత్రార్చనేనైవ పునర్జన్మనవిద్యతే. ఇత్యాదినా ముక్తిఫలకత్వమస్య సునిరూపిత మితి సమాహితోఽయం ప్రశ్నః.

ఏవంచ కిమిదం తులసీ దళమివ. శ్రుతిశోణానాకర్ణితమితి. నిగమ విహితస్య. శ్రుతికల్ప పురాణాది ప్రశంసితస్య ముక్తిమాత్రఫల కస్యాస్య బిల్వదళస్య శ్రౌతతా సిద్ధా. ఇతి. సర్వంశివం.

ఇతి శ్రీమద్భారద్వాజ కులజలధి కౌస్తుభ శ్రీ శ్రౌతశైవాచార్య
శ్రీ మదుద్భటారాధ్య వంశావతంస శ్రీ మద్భగవన్మాహే
శ్వర శ్రీమద ఘోరనాథారాధ్యతనూభవేన శ్రీ జ్వా
లాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫలేన దేశిక శ్రీ వీరే
శ్వరారాధ్య చరణ సేవాపరాయణేన శ్రీపర
సమయ పంచాననపాంచజన్య శ్రీశ్రీని
వాసపుభవశాను శిష్యేన ప్రత్యగ
ర్థపరశివనిష్ఠాపర పారమే
శచరణసరోజరజ స్త్ర
సరేణునా
శ్రీ నా గ లిం గ శా స్త్రి ణా వి ర చి తా యాం
శ్రీ శ్రౌతశైవ ప్రకాశికాయాం శ్రౌతాన్యేవ శైవ
చిహ్నానీతి మహానుపన్యాసః శ్రీపరమేశ్వర
కృపయా సంపూర్తిమగమత్.

శముల చే పార్వతీపతిని పూజించెనేని సర్వపాతకముల చే వినిర్ముక్తుండగు, బిల్వపత్రార్చనము ముమ్మాటికిని శ్రేష్ఠంబైనది, బిల్వపత్రార్చన చేతనే పునర్జన్మ గలుగదు. అని మొదలుగా ముక్తిఫలకత్వము నిరూపించబడె గావున నీ ప్రశ్న సమాధానపరచబడియె.

ఇందుచే నీ బిల్వదళము తులసీదళమువలె శ్రుతులయందు చెప్పటను వినబడకుండెనా ఇకను నిగమవిహితంబై శ్రుతికల్పపురాణాది ప్రశంసితంబై ముక్తిమాత్ర ఫలకంబైన ఈ బిల్వదళార్చనకు శ్రౌతత్వము సిద్ధించినది. ఇట్లు సర్వము శివము.

శ్రౌతంబులేకదా శైవచిహ్నంబులను
యుపన్యాసము.
సంపూర్ణము.

శ్రీశివాయగురవేనమః.

శైవసిద్ధాంతసంగ్రహము.

శ్లో॥ నిలయీకృతశైలాయ వలయీకృతభోగినే
విలయంగమితాశేష జగతేశంభవేనమః॥

అర్థము॥ నిలయీకృతశైలాయ=నివాసముగా జేయబడిన పర్వతముగలిగినట్టియు, వలయీకృతభోగినే=కంకణముగా జేసికొనబడిన సర్పముగలిగినట్టియు, విలయంగమితాశేషజగతే=విలయమును పొందింపబడిన సమస్తప్రపంచముగల, శంభవే=శివునికొరకు, నమః=నమస్కారము.

శ్లో॥ నత్వాగురుపదద్వంద్వం శోధిత్వాశాస్త్రజాలకం
కథ్యతేసుఖబోధాయ శైవసిద్ధాంతసంగ్రహః॥ ౨॥

అర్థము॥ గురుపదద్వంద్వం=దేశికునియొక్కచరణయుగమును, నత్వా=నమస్కరించియు, శాస్త్రజాలకం=శాస్త్రజాలమును, శోధిత్వా=శోధించియు, సుఖబోధాయ=సులభముగాబోధయగుటకై, శైవసిద్ధాంతసంగ్రహః=శైవసిద్ధాంతసంగ్రహమను గ్రంథము, కథ్యతే=చెప్పబడుచున్నయది.

శివుడేజగత్కర్తయనుట.

శ్లో॥ అసంప్రథమమేకోహ మిత్యథర్వశిరోగిరా
కేవలశ్శివఏవేతి శ్వేతాశ్వతరవాక్యతః॥ ౩॥

శ్లో॥ విశ్వాధికోరుద్రఇత్యాద్యనంతశ్రుతిశాసనాత్
ప్రమీయతేపురాణోపబృంహితాత్కారణంశివః॥ ౪॥

అర్థము॥ అహం=నేను, ఏకః=ఒక్కడనే, ప్రథమం=సృష్టికిపూర్వము, ఆసం=ఉంటిని, ఇతి=అను, అథర్వశిరోగిరా=అథర్వశిరోవచనముచేతను, శివః=శివుడు, కారణం=జగత్కారణము, అథర్వశిరస్సనంయు—దేవాహవై స్వర్గంలోకమగమన్, తే

దేవారుద్రమపృచ్ఛన్, కోభవానితి సోఽబ్రవీత్ అహమేకః ప్రథమమాసం వర్తామిచ భవిష్యామిచ నాన్యఃకశ్చిన్మత్తోవ్యతిరిక్తఇతి.

దేవాహవై=దేవతలు, స్వర్గం=అపరిమితసుఖస్వరూపమగు, లోకం=కైలాసమునుగూర్చి, అగమన్=పోయిరి, తే=ఆ, దేవాః=దేవతలు. రుద్రం=రుద్రుని, భవాన్=నీవు, కః=ఎవరు, ఇతి=అని, అపృచ్ఛన్=అడిగిరి, సః= ఆరుద్రుడును, అహం=నేను, ఏకః=ఒకడనే, ప్రథమం=మొదలు, ఆసం=ఉంటిని, వర్తామిచ=ఇప్పుడున్నవాడను. భవిష్యామిచ = ముందు ఉండువాడను, మత్తః=నాకంటె, వ్యతిరిక్తః=వేరగువాడు, అన్యః=ఇతరుడు, కశ్చిత్=ఒకానొకడును, న=లేడు, ఇతి=అని అబ్రవీత్=పలికెను. ఇందు మూడుకాలములయందును అబాధ్యమగు నిత్యసత్తాస్వరూపుడని చెప్పడినది గాపున శివుడే జగత్కారణమని యభిప్రాయము.

మఱియును. శివఏవ=శివుడే, కేవలఇతి=ఒకడుగలడను, శ్వేతాశ్వతర వాక్యతః=శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తుయొక్క వాక్యమువలనను, శివః=శివుడు, కారణం=జగత్కారణము. శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తునందు యదాతమస్తన్నదివానరాత్రిర్నసన్నచాసచ్ఛివఏవ కేవలః తదక్షరం తత్సవితుర్వరేణ్యం ప్రజ్ఞాచ తస్మాత్ప్రసృతా పురాణీ యదా=ఎప్పుడు, తమః=తమస్సుండెనో, తత్=అప్పుడు, నదివా నరాత్రిః=దివారాత్రిభాగములేదు, నసన్నచాసత్=సదసద్విభాగములేదు, శివఏవ=శివుడే, కేవలః=ఒకడు, తత్=ఆశివుడు, అక్షరం=అక్షరతత్వము. తథాక్షరాద్వివిధాస్సోమ్య భావాః అని యీమొదలగు శ్రుతులయందు జీవోత్పత్తిస్థానముగా జెప్పంబడిన యక్షరతత్వము శివుడేయనియభిప్రాయము.

తత్సవితుర్వరేణ్యం. తత్=ఆశివుడు. సవితుః=సూర్యునకు. వరేణ్యం = ఉపాస్యుడు. ఇందుచే గాయత్రీమంత్ర ప్రతిపాద్యుడని తాత్పర్యము.

ప్రజ్ఞాచతస్మాత్ప్రసృతాపురాణీ. తస్మాత్=ఆశివునివలన. పురాణీ = పురాతనియగు. ప్రజ్ఞాచ=ప్రజ్ఞాశక్తియు. ప్రసృతా=వెడలినది. ఇందుచే సఈక్షతలోకాన్నుసృజాఇతి, సోకామయతబహుస్యాంప్రజాయేయేతి అని యీ మొదలగు శ్రుతులచే సృష్టిమొదలగు సృజించదగిన వస్తుజాతముయొక్క యాలోచనమును జెప్పుచున్నది యింటుచే జగత్కర్త శివుడేయని యభిప్రాయము.

విశ్వాధికోరుద్రఇత్యాద్యనంతశ్రుతిశాసనాత్=విశ్వాధికోరుద్రః అని యీమొదలగు ననేకశ్రుతులయొక్క శాసనమువలనను. శివః=శివుడే. కారణం=జగత్కారణము. నారాయణోపనిషత్తునందు విశ్వాధికోరుద్రోమహర్షిః. రుద్రః=రుద్రుడు.

ధికః=ప్రపంచముకన్న నధికుడు. ఈరుద్రుని యంశామాత్రంబున ప్రపంచం బుండుటచేత శ్వరుడు విశ్వాధికుడని యభిప్రాయము. ఆదిశబ్దముచే. ఏకఏవరుద్రో నద్వితీయాయ తస్థే. రుద్రుడు ఒకడే యుండెనను నీమొదలగు ప్రమాణములవలన ననియు యూహించనగును.

పురాణోపబృంహితాత్=పురాణవచనములచేత నుపబృంహింపజేయబడిన వెనుకటి శ్రుతివచనములవలనను. శివః=శివుడు. కారణం=జగత్కారణము.

అథర్వశిరోవచనమునకు నుపబృంహణము, సూతసంహితయందు.

పురావిష్ణ్వాదయో దేవాస్సర్వేసంభూయకారణం. విచార్యజగతో విప్రాస్సంశయావిష్టచేతసః. అతీవసుఖదంశుద్ధం రౌద్రంలోకంసమావిశన్. తేషాంమధ్యేమహాదేవః సంసారద్రావకోహరః. రుద్రఃపరమకారుణ్యాత్స్వయమావిరభూద్ద్విజాః. అదృష్టపూర్వం తందృష్ట్వాదేవావిష్ణుపురోగమాః. ప్రణిపత్యమహాదేవమపృచ్ఛన్కోభవానితి. సోఽబ్రవీద్భగవాన్రుద్రః పశూనాంపతిరీశ్వరః. వర్తామిచభవిష్యామినమత్తోన్యోస్తికశ్చన. మన్మాయాశక్తిసంక్లృప్తం జగదేతచ్చరాచరం.

హేవిప్రాః—ఓ బ్రాహ్మణులారా. పురా=మున్ను. విష్ణ్వాదయః=విష్ణుమూర్తి మొదలగు. దేవాః=దేవతలు. సర్వే=అందరును. సంభూయ=గుంపుజేరి. జగతః=జగత్తుయొక్క. కారణం=కారణవస్తువును. విచార్య=విచారించి - సంశయావిష్టచేతసః=సంశయగ్రస్తచిత్తులై. అతీవ=మిక్కిలిన్ని. సుఖదం=సుఖకరమగు. రౌద్రం=రుద్రునిసంబంధమైన. లోకం=లోకమును. అనగా, కైలాసమును, సమావిశన్=ప్రవేశించినవారైరి. తేషాం=వారలయొక్క. మధ్యే=నడుమ. మహాదేవః=మహాదేవుండును. సంసారద్రావకః=సంసారమును ద్రవింపజేయువాడునగు. రుద్రః=రుద్రుడు. పరమకారుణ్యాత్=దయాతిశయమువలన. స్వయం=తనంతట. ఆవిరభూత్=ఆవిర్భవించెను. విష్ణుపురోగమాః=విష్ణ్వాదులగు. దేవాః=దేవతలు. అదృష్టపూర్వం=మున్ను జూడబడని. తం=ఆదేవుని. దృష్ట్వా=చూచి. ప్రణమ్య=నమస్కరించి. భవాన్=నీవు. కః=ఎవరు. ఇతి=ఈలాగని. అపృచ్ఛన్=అడిగిరి. సః=ఆ. భగవాన్=షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్నుడును, పశూనాంపతిః=పశువులగు బ్రహ్మాదులకు పతియునగు. రుద్రః=రుద్రుడు. అబ్రవీత్=పలికెను. వర్తామిచ=ఉంచున్నవాడను. భవిష్యామిచ=ఉండువాడను నేను. మత్తః=నాకంటె వ్యతిరిక్తః=వేరగువాడు. అన్యః=ఇతరుడు. కశ్చిత్=ఒకానొకడును. న=లేడు. ఏతత్=ఈ. జగత్=జగత్తు. మన్మాయాశక్తిసంక్లృప్తం=నాయొక్క మాయాశక్తిచేత వ్యాప్తమయినది అనియిట్లు యథర్వశిరోవచనమునఁజెప్పంబడినయుక్తార్థము ఉపబృంహింపబడినది.

ఇట్లు శ్రుతివచనములచేతను పురాణోపబృంహణములచేతను శివుఁడేజగత్కా...
మని స్పష్టీకరించఁబడినది.

శివునకు సర్వోపాస్యత్వము.

శ్లో॥ ధ్యాయీతేశానమిత్యేవమారభ్యాశిఖయా పరః।
సర్వమన్యత్పరిత్యజ్య సర్వైశ్వర్యసమన్వితః॥

శ్లో॥ ధ్యేయస్తు శివఏవైక స్సమాప్తాథర్వణీశ్రుతిః.
ఇత్యతశ్శివఏవైక స్సముపాస్య ఇతీర్యతే॥

అర్థము॥ శిఖయా=అథర్వశిఖయనునుపనిషత్తుచే. ధ్యాయీత ఈశానమితి=ఈశా...
నుని ధ్యానముచేయవలయునని. ఆరభ్య=ఆరంభించి. అన్యత్=ఇతరమగు. సర్వం=స...
స్తమయిన దేవతాజాతమును. పరిత్యజ్య=వదలి. పరః=పరుండును. సర్వైశ్వర్యస...
తః=సర్వైశ్వర్యయుతుండునగు. శివః=శివుఁడు. ఏకఏవ=ఒకఁడే. ధ్యేయః=ధ్యా...
చేయదగినవాఁడు. ఆథర్వణీ=అథర్వణమను. శ్రుతిః=వేదము. సమాప్తా=సంపూర్ణ...
యినది. ఇత్యతః=ఇట్లు చెప్పుటవలన. శివః=శివుఁడు, ఏకఏవ=ఒకఁడే. సముపాస్యః...
ఉపాసించదగినవాఁడని, ఈర్యతే=చెప్పఁబడుచున్నది.

అథర్వశిఖయందు కింతద్ధ్యానం కోవాధ్యాతా కశ్చధ్యేయః అను ప్రశ్నలలో ...
రిని ధ్యానముచేయవలయునను ప్రశ్నయొక్క సమాధానావసరమున ధ్యాయీతేశా...
ప్రధ్యాయితవ్యం సర్వమిదంబ్రహ్మవిష్ణురుద్రేంద్రాస్సంప్రసూయంతే. సర్వాణిచే...
యాణిసహభూతైర్న కారణంకారణానాంధాతాధ్యాతా కారణంతుధ్యేయ స్సర్వై...
సంపన్నస్సర్వేశ్వరశ్శంభురాకాశమధ్యే శివఏకోధ్యేయశ్శివ శంకరస్సర్వమన్యత్పరిత్యజ్య స...
ప్తాథర్వశిఖా.

ఈశానం=ఈశానుని, ధ్యాయీత=ధ్యానము చేయవలయును, ప్రధ్యాయి...
వ్యం=మిక్కిలిధ్యానముచేయవలెను, ఇదం=ఈ, సర్వం=సమస్తమగు ప్రపంచ...
బ్రహ్మవిష్ణురుద్రేంద్రాః=బ్రహ్మవిష్ణురుద్రేంద్రులును, సర్వాణి=సమస్తమగు ...
యాణిచ=ఇంద్రియములును, భూతైస్సహ=భూతములతోఁడ - సంప్రసూయంతే=...
చే పుట్టింపఁబడుచున్నారో. కారణం=కారణస్వరూపుఁడగు శివుఁడు. న=ఇతరు...
ట్టించఁబడుటలేదు. కారణానాం=కారణములగు కాలాకాశాదులను. ధాతా=...
వాఁడును. ధ్యాతా=సృష్ట్యాదులనాలోచించువాఁడును. కారణం=కారణస్వరూపుఁ...
సర్వైశ్వర్యసంపన్నః=సర్వైశ్వర్యములతోఁగూడినవాఁడును. సర్వేశ్వరః=సర్వే...

నీ నామముగలవాడునగు. శంభుః=శంభుడు. ఆకాశమధ్యే = చిదాకాశమధ్యమునను ధ్యేయః=ధ్యానముచేయదగినవాడు. అన్యత్=ఇతరమగు. సర్వం=సమస్త దేవతాజాతమును. పరిత్యజ్య=వదలి. శివంకరః = శివునిగా జేసికొనువాడగు. శివః=శివుడు. ఏకః=ఒకడే. ధ్యేయః=ధ్యానముచేయదగినవాడు. అథర్వశిఖా=అథర్వశిఖయనునుపనిషత్తు. సమాప్తా=సంపూర్ణమయినది.

ఇచట విరమించుటచేతనే యుపనిషత్తుసమాప్తమయినదని తెలియనగుచుండగా సన్నివేదములకుకొనయగు నథర్వణవేదంబునను అందున చివరయగు నథర్వశిఖోపనిషత్తుచేత నింతకంటె నిక చెప్పవలసిన యర్థము లేదు. సర్వవేదములు శివుని ధ్యానముచేయవలయునను యర్థమునందు పర్యవసానమును జెందినవని తాత్పర్యము.

ఇట్లు శివునినే ధ్యానముచేయవలయునని స్పష్టీకరించుటచే శివోపాసనమే ముఖ్యమని సిద్ధాంతీకరింపబడినది.

శ్లో॥ విహితత్వాత్సర్వవేదైస్సోపనిషద్భిశ్శాస్త్రజాలకైః
పురాణైరితిహాసైశ్చ విముక్తిఫలకత్వతః॥ ౭॥
శ్లో॥ శిష్టైరనుష్ఠితత్వాచ్చనిత్యత్వాద్ధర్మమూలతః
వైదికైర్భస్మసంధార్యంసర్వపాపప్రణాశనం॥ ౮॥

అర్థము॥ సర్వవేదైః=సమస్తవేదములచేతను. ఉపనిషద్భిః=ఉపనిషత్తులచేతను. శాస్త్రజాలకైః=ధర్మశాస్త్రములచేతను. పురాణైః=పురాణములచేతను. ఇతిహాసైః=ఇతిహాసములచేతను. విహితత్వాత్=విధింపబడినదగుటవలన. వైదికైః=వైదికులగు జనులచే భస్మ=విభూతి. సంధార్యం=ధరించదగినది.

ఋగ్వేదమున గాథపతిం మేధపతిం రుద్రం జలాషభేషజం ఉన్నోవీరానర్పయభేషజేభిర్భిష క్తమంత్వాంభిషజాంశృణోమి॥ అనుసీరుక్కులలోని భేషజశబ్దము—

త్వమాద్యోభిష క్భేషజం భస్మశంభో సముల్లాఘ యస్మాన్వపు ర్లాఘవాయ. హేశంభో=ఓ శంకరుడా. త్వం=నీవు. ఆద్యః=మొదటివాడగు. భిషక్=వైద్యుడవు. భేషజం=ఔషధము. భస్మ=విభూతి. అస్మాన్=మమ్ములను. వపుర్లాఘవాయ=శరీరలాఘవమునకై. సముల్లాఘయ=లఘూకరింపజేయుమా యని శంకరాచార్యులవారిచే భస్మార్థకముగా వ్యాఖ్యానము జేయబడినది.

అట్లుయజుర్వేదమున—భూత్యైనప్రమదితవ్యం. భూత్యై=భస్మధారణకొరకు. నప్రమదితవ్యం=ప్రమాదపడతగదు.

అగ్నేర్భస్మాసి — హేభస్మ=ఓభస్మమా. అగ్నేః=అగ్నివలన. అసి=కలిగితివి. భస్మనాపదమభివపతిశాంత్యై — శాంత్యై=శుద్ధికొఱకు. భస్మనా=భస్మచేత. పదం=స్థానమును. అభివపతి=చల్లుచున్నాడు. అనియు సామవేదమునందు జాబాల్యా ద్యుపనిషత్తులయందంతటను అథర్వణంబునదథర్వశిరస్సు మొదలగునుపనిషత్తులయందును అగ్నిరితిభస్మ వాయురితిభస్మ అగ్నిరితి=అగ్నియన. భస్మ=భస్మము. వాయురితి=వాయువన. భస్మ=భస్మము. అని యీ మొదలగు వచనంబులును భస్మధారణమును విధించుచున్నది.

ఉపనిషత్తులయందును కాలాగ్నిరుద్రమున తిర్యక్తిస్రోరేఖాః ప్రకుర్వీత తిర్యక్=అడ్డముగా. తిస్రః=మూడగు. రేఖాః=రేఖలను. ప్రకుర్వీత=చేయవలయు ననియు. బృహజ్జాబాలమున మానస్తోకేతిమంత్రేణ మంత్రితం భస్మధారయేత్. మానస్తోకేతి=మానస్తోకయను. మంత్రేణ=మంత్రముచేత, మంత్రితం=మంత్రించబడిన. భస్మ=భస్మమును ధారయేత్=ధరించవలసినది అని యీవిధమున విధించబడినది.

ధర్మశాస్త్రములయందును కల్పమున బోధాయనునిచే అథాతోద్విజాతీనామహరహస్త్రిపుండ్రవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామో భూత్యై నప్రమదితవ్యమితి హ్యామ్నాయతే. అథ=అనంతరము. అతః=అందువలన. ద్విజాతీనాం=ద్విజులకు. అహరహః అనుదినము. త్రిపుండ్రవిధిం=భస్మత్రిపుండ్రవిధిని. వ్యాఖ్యాస్యామః=వివరించుచున్నారము. భూత్యై=భస్మధారణకొఱకు. నప్రమదితవ్యం=ప్రమాదపడతగదు. ఇతిహి=అనిగదా. ఆమ్నాయతే=పఠింపబడుచున్నది అనిచెప్పంబడియున్నది.

స్మృతులయందును—భారద్వాజస్మృతియందు. తిర్యక్త్రిపుండ్రవిధినా లలాటే హృదయేగళే। ధృత్వాగ్నిహోత్రజేనైవ భస్మనాతుప్రసన్నధీః। పంచభిర్బ్రహ్మభిర్వాపి కృతేనభసితేనచ ధృతమేతత్త్రిపుండ్రంస్యాత్సర్వకర్మసుసాధనం। అతోగ్నిహోత్రజేనైవ భస్మనాతుత్రిపుండ్రకం। నిత్యంద్విజోప్రమాదేన కుర్యాత్కర్మవివృద్ధయే। అన్యథాసర్వకర్మాణి నఫలంతికదాచన॥

ప్రసన్నధీః=నిర్మలచిత్తముగలజనుడు. తిర్యక్త్రిపుండ్రవిధినా=తిర్యక్త్రిపుండ్రవిధిచేత. అగ్నిహోత్రజన్యమగు భసితేన=భస్మచేత. లలాటే=ముఖమందును. హృదయే=హృదయమందును. గళే=కంఠమందును. పంచభిర్బ్రహ్మభిర్వాపి = పంచబ్రహ్మమంత్రములచేతను. కృతేన=చేయబడిన. భసితేన=భస్మచేత. ధృతం=ధరించినది. ఏతత్=ఈత్రిపుండ్రము. సర్వకర్మసు=సమస్తకర్మలయందును. సాధనం=సాధనమయినది. స్యాత్=గలదు. అతః=అందువలన. అగ్నిహోత్రజేనైవ=అగ్నిహో

న్యాయము—భసితేన—భస్మచేత- ద్విజః—బ్రాహ్మణుడు- నిత్యం—ఎల్లప్పుడును- త్రిపుండ్రం—త్రిపుండ్రమును- అప్రమాదేన—ప్రమాదములేక- కుర్యాత్—చేయవలసినది- అన్యథా — లేకున్న. సర్వకర్మాణి—సమస్తకర్మలును, కదాచన—ఒకప్పుడును. సఫలం న—ఫలించవు.

కాత్యాయనుడును, శ్రాద్ధేయజ్ఞే జపే హోమే వైశ్వదేవే సురార్చనే। ధృతత్రిపుండ్రః పూతాత్మా మృత్యుం జయతి మానవః। త్రిపుండ్రం యద్యధృత్వా తు కుర్యాద్యత్కర్మ తద్వృథా॥

శ్రాద్ధే—శ్రాద్ధమునందును, యజ్ఞే — యజ్ఞమునందును, జపే — జపమునందును, హోమే—హోమమునందును, వైశ్వదేవే—వైశ్వదేవమునందును, సురార్చనే—దేవతార్చనమునందునను, ధృతత్రిపుండ్రః—త్రిపుండ్రమును ధరించిన. పూతాత్మా — పుణ్యాత్ముడు. మృత్యుం—మృత్యువును. జయతి—జయించుచున్నాడు. త్రిపుండ్రం—త్రిపుండ్రమును, అధృత్వా—ధరించక. యత్—ఏకర్మను. కుర్యాత్—చేయునో. తత్—ఆ. కర్మ—కర్మ. వృథా—వ్యర్థమైనది అనియు చెప్పంబడినది.

శాతాతపస్మృతియందు, సత్యం శౌచం జపో హోమ స్తీర్థం దేవాదిపూజనం తస్య వ్యర్థమిదం సర్వం య స్త్రిపుండ్రం న ధారయేత్.

సత్యం—సత్యంబును, శౌచం—ఆచారంబును, జపః—జపంబును, హోమః—హోమంబును. తీర్థం—తీర్థసేవయు, దేవాదిపూజనం—దేవతాపూజాదికంబును, యః—ఎవ్వండు. త్రిపుండ్రం—త్రిపుండ్రమును న ధారయేత్—ధరించడో. తస్య — వానికి. ఇదం — ఇయ్యది. సర్వం—అంతయు, వ్యర్థం—నిరర్థకమైనవి, అనియు చెప్పంబడియున్నది.

ఇట్లు స్మృతులయందు భస్మధారణము విశేషముగా విధింపబడినవి. పురాణములయందును, శివతత్వసుధానిధియందు, ఉద్ధూళనం త్రిపుండ్రం చ శ్రద్ధయా నాచరంతి యే తైస్సమాచరితం సర్వం విపరీతం న సంశయః। బ్రాహ్మణానామయం ధర్మో య స్త్రిపుండ్రస్య ధారణం। మంత్రధ్యానాదిసంయుక్తం నైవ వర్ణాంతరస్య తు॥ భస్మనా వేదమంత్రేణ త్రిపుండ్రమవకుంఠనం। రుద్రలింగార్చనం చైవ మోక్షేణాపి న సంత్యజేత్॥ పంచాక్షర జపం భస్మస్నానం లింగార్చనం త్రయం। కదాచిదపి న త్యాజ్యం యథాశక్తి సమాచరేత్। భూతైర్వోద్ధూళనం తిర్య క్త్రిపుండ్రస్య చ ధారణం। నైవ ప్రమదితవ్యం వై భ్రమాదపి కదాచన॥

ఉద్ధూళనం—ఉద్ధూళనంబును, త్రిపుండ్రం—త్రిపుండ్రంబును, యే—ఎవరలు. శ్రద్ధయా—శ్రద్ధచేత. నాచరంతి—ఆచరించరో. తైః—వారిచేత. సమాచరితం — ఆచరింపబడిన, సర్వం—సమస్తంబును, విపరీతం—విపరీతఫలప్రదమగు, నసంశయః — సందియము

లేను. మంత్రధ్యానాదిసంయుక్తం=మంత్రధ్యానాదులతోఁ గూడిన. త్రిపుండ్రస్య=త్రిపుండ్రము యొక్క. ధారణం=ధారణము, యత్=ఎద్దిగలదో. అయం=ఇయ్యది. బ్రాహ్మణానాం=బ్రాహ్మణులయొక్క. ధర్మ=ధర్మము, వర్ణాంతరస్య=జాత్యంతరునియొక్క, ధర్మః=ధర్మము, నైవ=కాదు, వేదసిద్ధేన=శ్రుతిసిద్ధమగు, భస్మనా=భస్మచేత, త్రిపుండ్రం=త్రిపుండ్రంబును, అవకుంఠనం=అవకుంఠనంబును, రుద్రలింగార్చనం=శివలింగార్చనమును, మోహేనాపి=మోహముచేతనైనను, నసంత్యజేత్=విడువతగదు, పంచాక్షరజపం=పంచాక్షరజపంబును, భస్మస్నానం=భస్మస్నానంబును, లింగార్చనం=లింగార్చనమును, త్రయం=మూడిటిని, కదాచిదపి=ఒకానొకప్పుడును, నత్యాజ్యం=విడువతగదు, యథాశక్తి=శక్త్యనుసారముగా, సమాచరేత్=ఆచరించవలయు, భస్మనైవ=భస్మచేతనే, ఉద్ధూళనం=ఉద్ధూళనంబును, తిర్యక్త్రిపుండ్రస్య=తిర్యక్త్రిపుండ్రముయొక్క, ధారణం=ధారణంబును, భ్రమాదపి=భ్రమమువలనను, నప్రమదితవ్యం=ప్రమాదపడవలదు అనియు.

అట్లు సూతసంహితయందును॥ త్రిపుండ్రంధారయేన్నిత్యంగృహస్థాశ్రమమాశ్రితః । ధారయేద్భిక్షుకోనిత్యమితిజాబాలికీశ్రుతిః॥

గృహస్థాశ్రమం=గార్హస్థ్యమును, ఆశ్రితః=ఆశ్రయించినవాడు, త్రిపుండ్రం=త్రిపుండ్రమును. నిత్యం=ఎల్లపుడు=ధారయేత్=ధరించవలయును, భిక్షుకః=యతి, త్రిపుండ్రం=త్రిపుండ్రమును, ధారయేత్=ధరించవలసినది, అనియును.

ఎల్లపుడు ధరించవలసినదనుట సూతసంహితయందు, ఉద్ధూళనంత్రిపుండ్రంచయైస్సదాచరితంముదా । తఏవశిష్టవిద్వాంసో నేతరేమునిపుంగవాః॥

ఉద్ధూళనం=ఉద్ధూళనంబును. త్రిపుండ్రం=త్రిపుండ్రంబును, యైః=ఎవరిచే సదా=ఎల్లపుడు. ఆచరితం=ఆచరించబడినదో. తఏవ=వారలే. శిష్టవిద్వాంసః=శిష్టులును విద్వాంసులును అగుదురు. ఇతరే=ఇతరులు. న=కారు.

ఈభస్మధారణకునలంఘనీయత్వంబును సూతసంహితయందే. త్రిపుండ్రంధారయేద్భక్త్యామనసాపినలంఘయేత్ । శ్రుత్యావిధీయతేయస్మాత్తత్త్యాగీపతితోభవేత్.

త్రిపుండ్రం=త్రిపుండ్రమును. భక్త్యా=భక్తిచేత. ధారయేత్=ధరించవలయు మనసాపి=మనస్సుచేతనైన. నలంఘయేత్=అతిక్రమించతగదు. యస్మాత్=ఎందువలన శ్రుత్యా=శ్రుతిచేత. విధీయతే=విధించబడుచున్నదో. తత్=అందువలన. తత్త్యాగీ=భస్మమునువదలినవాడు. పతితః=పతితుడు. భవేత్=అగును. అనియును చెప్పం యున్నది.

పరాశరపురాణమందును. భస్మనా వేదసిద్ధేన త్రిపుండ్రం దేహకుంతనం । రుద్రలింగార్చనంచాపి మోహాతో వాపినత్యజేత్॥

వేదసిద్ధేన=శ్రుతిసిద్ధమగు. భస్మనా=భస్మచేత. త్రిపుండ్రం=త్రిపుండ్రంబును. దేహకుంతనం=అవకుంఠనంబును. రుద్రలింగార్చనం=శివలింగార్చనమును. మోహాతోవాపి=మోహామువలనను. నత్యజేత్=విడువతగదు.

అట్లు కూర్మపురాణమునందును త్రిపుండ్రంబ్రాహ్మణోవిద్వాన్ మనసాపినలంఘయేత్ । శ్రుత్యావిధీయతేయస్మాత్తత్త్యాగీపతితోభవేత్॥

విద్వాన్=విద్వాంసుడగు బ్రాహ్మణుడు. త్రిపుండ్రం=త్రిపుండ్రమును. మనసాపి=మనస్సు చేతనైనను. నలంఘయేత్=తిరస్కరించదగదు. యస్మాత్=ఎందువలన. శ్రుత్యా=శ్రుతిచేత. విధీయతే=విధించబడునో. తత్=అందువలన. తత్త్యాగీ=అభస్మధారణమువదలినవాడు. పతితః=పతితుడు. భవేత్=అగును.

అటులవాయుసంహితయందు. భూతప్రేతపిశాచాద్యారోగాశ్చాతీవదుస్సహాః। భస్మనిష్ఠస్యసాన్నిధ్యాద్విద్రవంతినసంశయః॥ భూతప్రేతపిశాచాద్యాః = భూతప్రేతపిశాచాదులును. అతీవ=మిక్కిలి. దుస్సహాః=సహింపతరముగాని. రోగాః=రోగములును. భస్మనిష్ఠస్య=భస్మనిష్ఠునియొక్క. సాన్నిధ్యాత్=సామీప్యమునుండి. విద్రవంతి=పరుగిడుచున్నవి, నసంశయః=సందియము లేదు అని యిట్లు పురాణములయందు భస్మవిధిగనుపరచబడినది,

ఇతిహాసములయందును భారతమున ఆనుశాసనికమునందు రక్షార్థంమంగళార్థంచ పవిత్రార్థంచభామినీ। లాంఛనార్థంచభక్తానాం భస్మదత్తంమయాపురా॥ మంగళార్థం=మంగళముకొరకును, రక్షార్థం=రక్షణకొరకును, పవిత్రార్థం = పావిత్ర్యముకొరకును, భక్తానాం=భక్తులయొక్క, లాంఛనార్థం=లాంఛనముకొరకును, మయా = నాచేత, భస్మ=భస్మము, దత్తం=ఇవ్వబడినది అనిచెప్పంబడినది, శివరహస్యమునను అనంతమగు వచనజాతము భస్మధారణమునువిధించుచున్నది, ఇట్లు ఇతిహాసములచే భస్మత్రిపుండ్రము విధించబడినది.

విము క్తిఫలకత్వాతః=ము క్తిప్రయోజనముగాగలదిగావునను, భస్మ = భస్మ, వైదికైః=వైదికులచేత, సంధార్యం=ధరించదగినది.

ము క్తిఫలకత్వమును బృహజ్జాబాలమునందు, సర్వపాపనాశకో మోక్షహేతుః, భస్మత్రిపుండ్రవిధి- సర్వపాపనాశకః = సమస్తపాతకములనశింపజేయునదియు- మోక్షహేతుః=ము క్తిహేతుకమైనదియునగు, ఇందుచే భస్మత్రిపుండ్రము ము క్తిఫలకమయినదని స్పష్టము.

శిష్టైః=శిష్టులచేత- అనష్ఠితత్వాచ్చ=అనుష్ఠింపబడినదియగుటవలనను- భస్మ=భస్మ- వైదికైః=వైదికులచే- సంధార్యం=ధరించతగినది.

సర్వశిష్టానుష్ఠితత్వము- బృహజ్జాబాలమునవిష్ణ్వాదులను- ప్రస్తావించి- సర్వేతేభస్మదిగ్ధాంగాః- తే=ఆ- సర్వే=సమస్తదేవతలును- భస్మదిగ్ధాంగాః=భస్మానలిప్తసర్వాంగులు- అనుటచే ఇంద్రాదులకుభస్మధారణము దండాపూపన్యాయముచేతనేసిద్ధించినది- అంగిరస్సుమొదలగు దివ్యశిష్టులకుభస్మధారణము పురాణములయందు చెప్పబడినది- శ్రీరామునకు రామరహస్యోపనిషత్తుయందు-రామంత్రిణేత్రంసోమార్ధధారిణం శూలినంపరం। భస్మోద్ధూళితసర్వాంగంసుప్రసన్నమనుస్మరన్॥ త్రిణేత్రం=మూడునేత్రములుగలిగినట్టియు- సోమార్ధధారిణం=చంద్రఖండమునుధరించినట్టియు- శూలినం=త్రిశూలముగలిగినట్టియు- భస్మోద్ధూళితసర్వాంగం=భస్మోద్ధూళనము చేయబడినసర్వాంగములుగల- రామం=శ్రీరాముని- అనుస్మరన్=స్మరించువాడై- అనుటచే సిద్ధించినది, శ్రీకృష్ణునకుహరివంశమునందు- భాస్వత్త్రిపుండ్రో భస్మైస్సితస్రక్ మౌనీజటీవల్కలవాన్ముకుందః। భాస్వత్త్రిపుండ్రః=ప్రకాశించుచున్న త్రిపుండ్రములుగలవాడై- భస్మైః=భస్మముచేత, సితస్రక్=తెల్లనిమాలగలట్టియు- మౌనీ=మౌనముసుధరించినట్టియు, జటీ=జడలనుధరించినట్టియు- వల్కలవాన్=నారచీరలనుధరించిన- ముకుందః=శ్రీకృష్ణమూర్తి యనుటచే సిద్ధించినది- అటులనే సమహర్షులకు- విభూతిధారణము- ఋషిపంచమీపూజయందు ధ్యానమునపఠించుటవలనసిద్ధించినది- ఋభునిదాఘాదులకు భస్మధారణము- బృహజ్జాబాలమున తత్రసంవర్తకారుణిశ్వేతకేతు దూర్వాస ఋభునిదాఘజడభరతదత్తాత్రేయరైవతకభుసుండప్రభృతయోవిభూతిధారణాదేవముక్తాః సంవర్తకారుణియు శ్వేతకేతువు దూర్వాసుడును ఋభువు నిదాఘుడు జడభరతుడు దత్తాత్రేయుడు రైవతకుడు భుసుండియు మొదలుగాగలవారు విభూతిధారణవలననే ముక్తులైరియనుటచే సర్వశిష్టానుష్ఠితత్వముసిద్ధించినది.

నిత్యత్వాత్=నిత్యమగుటవలనను- భస్మ=భస్మ- సంధార్యం=ధరించదగినది.

బృహజ్జాబాలమునందు- నిత్యోయంధర్మోబ్రాహ్మణానాం- అయం=ఈ- ధర్మః=ధర్మము- బ్రాహ్మణానాం=బ్రాహ్మణులకు- నిత్యం=నిత్యమైనది.

కల్పములయందుబోధాయనునిచేత అథాతోద్విజాతీనామహరహస్త్రిపుండ్రవిధిః అనుచోట అహరహః అనుదినముఅనుటచేతను నిత్యత్వముచెప్పబడినది.

బృహజ్జాబాలమునందు ఏతదకరణేప్రత్యవైతిబ్రాహ్మణః. ఏతత్=ఈభస్మధారణము- అకరణే=చేయకున్న- బ్రాహ్మణః=బ్రాహ్మణుడు- ప్రత్యవైతి=ప్రత్యవాయమును పొందుచున్నాడు- అనుటచేతను నిత్యత్వముస్పష్టమయినది.

ధర్మమూలతః=సర్వధర్మములకు మూలమగుటవలనను. భస్మ=భస్మము, సంధా ర్యం=ధరించదగినది

సర్వధర్మమూలత్వము- బృహజ్జాబాలమునందు ప్రమాదా త్త్యక్త్వాన గాయత్రీంజపే న్న జుహుయాదగ్నౌనతర్పయేద్దేవా నృషీంశ్చపితౄన్॥ ఈభస్మధారణమును- ప్రమా దాత్=ప్రమాదమువలన- త్యక్త్వా=వదలి- గాయత్రీం=గాయత్రిని- నజపేత్=జపించ తగదు. అగ్నౌ=అగ్నియందు. నజుహుయాత్=హోమముచేయదగదు. దేవాన్= దే వతలను. ఋషీన్=ఋషులను. పితౄన్=పితరులను. నతర్పయేత్=తర్పణముజేయ ద గదు. ఇట్లు భస్మధారణములేకనే కర్మయననుష్ఠించ తగదనుటచేత నీభస్మధారణము సర్వధర్మములకు మూలమనియు నియ్యదియాచరింపకున్న నితరధర్మములు విపరీత ఫలప్ర దములనియు తాత్పర్యము.

సమస్తపాతకముల పోగొట్టునదియనుట భవిష్యత్పురాణమునందు. మహాపాతక యుక్తోవా యుక్తోవా సర్వపాతకైః। భస్మస్నాన నిషేవేణ ముచ్యతే సర్వపాతకైః॥ మ హాపాతకయుక్తోవా=మహాపాతకములతో గూడినవాడుగాని. సర్వపాతకైః=సమస్తపా తకములతో గూడినవాడుగాని. భస్మస్నాననిషేవేణ=భస్మస్నానమును సేవించుటచే సర్వపాతకైః=సమస్తపాతకములతోడ. ముచ్యతే=విముక్తుడగు ననియు.

కల్పసూత్రమున శాతాతపునిచేతనుమద్యంపీత్వా గురుదారాంశ్చగత్వా స్తేయంకృ త్వా బ్రహ్మహత్యాంచరిత్వా। భస్మచ్ఛన్నో భస్మశయ్యా శయానో రుద్రాధ్యాయీ ముచ్యతే సర్వపాపైః.

మద్యం=సురను. పీత్వా=పానముజేసినను, గురుదారాన్=గురుపత్నిని. గత్వా= పొందియు. స్తేయం=స్వర్ణస్తేయమును. కృత్వా=చేసియు, బ్రహ్మహత్యాం =బ్రహ్మహ త్యను. చరిత్వా=ఆచరించియు, భస్మచ్ఛన్న=భస్మాంగుని ప్రసర్వాంగుడై. భస్మశ య్యాశయానః=భస్మశయ్యయందుశయనించినవాడై. రుద్రాధ్యాయీ=రుద్రాధ్యాయ మును పారాయణజేయువాడగుచు. సర్వపాపైః=సమస్తపాతకములచే. ముచ్యతే=విము క్తుడగు నని యిట్లు సమస్తపాపహరణము భస్మధారణమని చెప్పబడినది. ఇట్లుచెప్పం బడిన హేతువులచేత భస్మత్రిపుండ్రధారణము ముఖ్యానుష్ఠేయమని సిద్ధాంతీకరింప బడినది.

శ్లో॥ శ్రుతిస్మృతివిధానాచ్చ పురాణవిహితత్వతః

ముక్తిప్రదత్వాన్నిత్యత్వాచ్ఛివేనైశ్చానుష్ఠితత్వతః॥ ౯॥

శ్లో॥ సర్వమంత్రజపార్హాణాం ముఖ్యత్వాద్దక్షిజన్మనః

ధార్యాసదాద్విజైర్భక్త్యారుద్రాక్షఫలమాలికా॥ ౧౦॥

శ్లో॥ శ్వేతా నాంవిహితాత్త్వపితదలాభేపరాణవా

ధార్యాణీశుణలో పేచముఖ్యస్యోత్త్యోక్తశాసనాత్॥ ౧౧॥

అర్థము—శ్రుతిస్మృతివిధానాచ్చ=శ్రుతిస్మృతులవలనవిధింపబడుటవలనను, రు ద్రాక్షఫలమాలికా=రుద్రాక్షమాలిక, ద్విజైః=ద్విజులచేత. ధార్యా=ధరించదగినది.

శ్రుతులచే విధింపబడుట బృహజ్జాబాలమునందు తత్రయథాస్థానం భస్మనా త్రిపు ణ్డ్రం శ్వేతేనైవ ధృత్వారుద్రాక్షాన్ శ్వేతాన్ బిభృయాన్నత్రసంశయః॥ యథాస్థానః =స్థానములయందు, శ్వేతేన=తెల్లనగు. భస్మనా=భస్మముచేత, త్రిపుణ్డ్రం=త్రిపుండ్ర మును. ధృత్వా=ధరించి. శ్వేతాన్=తెల్లనగు. రుద్రాక్షాన్=రుద్రాక్షలను. బిభృయా త్=ధరించవలసినది. అనియు నిట్లు రుద్రాక్ష జాబాలోపనిషత్తుల యందును వి పబడినది.

స్మృతులచే విధింపబడుట హారీతస్మృతియందు—శంఖరౌప్యమయీమాలాం కా ఞ్చనైరథోత్పలైః । పద్మాక్షైరపి రుద్రాక్షైర్విద్రుమైర్మణిముక్తికైః । శంఖముల తను వెండిపూసలచేతను బంగారుపూసలచేతను ఉత్పలబీజములచేతను తామరసబీజము చేతను రుద్రాక్షలచేతను విద్రుమములచేతను మణులచేతను ముక్తికములచేతను జపమా లిక రచించవలసినది.

గౌతమునను మాలికలయందు తారతమ్యమును వచించుచు—పద్మాక్షైః ద్దశ లక్షం సౌవర్ణైః కోటిరుచ్యతే ।కుశగ్రంథ్యాచ రుద్రాక్షైరనంతఫలముచ్యతే—పద్మా క్షైః=తామరసబీజములచేత. దశలక్షం=దశలక్షగుణితమగుఫలంబును. సౌవర్ణైః= గపుపూసలచేత కోటిః=కోటిగుణితమగుఫలంబును. కుశగ్రంథ్యాచ=దర్భముడిచేత రుద్రాక్షైః=రుద్రాక్షలచేతను. అనంతఫలం=అపరిమితఫలంబును. ఉచ్యతే=చెప్ప ని వక్కాణింపబడెను. ఇట్లు శ్రుతిస్మృతులయందు రుద్రాక్షధారణ జపాదివిధి స్ప త్తమముగా విధించబడినది.

పురాణవిహితత్వతః=పురాణములచే విధించబడుట వలనను. రుద్రాక్షఫలమా కా=రుద్రాక్షమాలిక. ధార్యా=ధరింపతగినది.

పురాణములలో స్కాందమునందు—లక్షకోటి సహస్రస్య లక్షకోటిశతస్య వే చలభతేపుణ్యం నాత్రకార్యావిచారణా । ఉచ్ఛిష్టో వా వికర్మస్థ స్సంయుక్త స్సర్వపా తైః॥ లిప్యతేనసపాపేన రుద్రాక్షస్యతుధారణాత్ । కంఠేరుద్రాక్షమాలాం యద్ధ

ష్ఠక్రియతేయది । సోపిరుద్రత్వమాప్నోతి కింపునర్మానుషాదయః॥

లక్షకోటిసహస్రస్య=లక్షకోటి వేలయొక్కయు. లక్షకోటిశతస్యచ= లక్షకోటి నూర్లయొక్కయు. జపే=జపమునందు తుల్యమగు. పుణ్యం=పుణ్యమును. రుద్రాక్షల జపించుటవలన లభతే=పొందుచున్నాడు. అత్ర=ఈయర్థమునందు. విచారణా=వి చారణ. నకార్యా=చేయతగదు. ఉచ్ఛిష్టోవా= ఉచ్ఛిష్టుడుండుగాని. వికర్మస్థః=వి రుద్ధకర్మానుష్ఠానము చేయువాడుగాని. సర్వపాతకైః=సమస్త పాతకములతో. సంయు క్తః= కూడినవాడుగాని. రుద్రాక్షస్య= రుద్రాక్షయొక్క. ధారణాత్= ధారణవలన పాపేన=పాపముచేత.నలిప్యతే=లిప్తుడుగాడు.కంఠే=కంఠమునందు, రుద్రాక్షమాలాం= రుద్రాక్షమాలికను.ధృత్వా=ధరించి.యత్=ఏకర్మ.క్రియతే=చేయబడియేనేని.సోపి=ఆక ర్మానుష్ఠానముచేసినవాడును. రుద్రత్వం=రుద్రత్వమును.ఆప్నోతి= పొందుచున్నాడు. అ నిచెప్పంబడియున్నది.

వేరుప్రదేశమునను. భక్తిహీనోథవాభక్తోమూర్ఖోవామూర్ఖతరోపివా । రుద్రా క్షంధారయేద్యస్తుముచ్యతేపాతకైరయం । మహావ్రతమిదం ప్రాహుర్మునయస్తత్వద ర్శినః॥ రుద్రాక్షధారణంపుణ్యంకేననాసదృశంభవేత్।భక్తిహీనః=భక్తిహీనుడుగాని.భ క్తః= భక్తుడుగాని. మూర్ఖః=మూర్ఖుడుగాని. మూర్ఖతరోపివా= అతిమూర్ఖ డుగాని.యః=ఎవ్వడు.రుద్రాక్షం=రుద్రాక్షను.ధారయేత్=ధరించునో.అయం= ఈజను డు. పాతకైః= పాతకములచేత. ముచ్యతే= ముక్తుడగు. తత్వదర్శినః= యథార్థమునె రిగిన,మునయః=మునులు.ఇదం= ఈభస్మధారణను.మహావ్రతం=మహావ్రతమునుగా. ఆ హుః=పలికెరి.పుణ్యం=పుణ్యప్రదమగురుద్రాక్షధారణం=రుద్రాక్షధారణను, కేనవా=దేని తోటి. సదృశం= సమానము. భవేత్= అగును. అనియిట్లుపురాణములయందురుద్రా క్షధారణవిధిగనుపరచబడినది.

ముక్తిప్రదత్వాత్= ముక్తినియిచ్చునది యగుటవలనను. రుద్రాక్షమాలికధరించ వలెను॥ముక్తిప్రదత్వము. బ్రహ్మోక్తైవర్తమునందు. కింసూక్తైర్బహుభిస్సమంత్రకమిదం స్వాంగేసదాధారకః సంసారంనపునః ప్రయాతిమనుజావక్ష్యేననద్యైతవ । రుద్రాక్ష ద్రుమపుష్పపల్లవఫలస్పృష్టానిలస్పర్శనాత్ జాగస్థాస్సరవస్తృణాన్యపిలతాయాంత్య క్షయంతత్ఫలం॥ బహుభిః= అనేకములగు. సూక్తైః= వచనములచేత. కిం= ఏమి. ఇ దం= ఈరుద్రాక్షను, సమంత్రకం= సమంత్రకముగా. స్వాంగే= తనశరీరమునందు. స దా= ఎల్లపుడు - ధారకః= ధరించువాడు. పునః= తిరుగా. సంసారం= సంసారము న ప్రయాతి= పొందడు. హేఅనవద్యే= ఓయనవద్యాంగి. తవ= నీకు. వక్ష్యే=

చెప్పుచున్నాను. రుద్రాక్షద్రుమపుష్పపల్లవ ఫలస్పృష్టానిలస్పర్శనాత్— రుద్రాక్షవృ క్షముయొక్క పుష్పపల్లవములనుస్పృశించినవాయువుయొక్క స్పర్శవలన. దూరస్థాః— దూరమునందున్న. తరవః— వృక్షములును. తృణాన్యపి— తృణములును. లతాః— లతలు ను. అక్షయం— నాశరహితమైన. తత్ఫలం— ఆరుద్రాక్షధారణ ఫలమును యాంతి— పొందు చున్నవి. అనుటచే ముక్తిప్రదము. రుద్రాక్షధారణమనిస్పష్టీకరించబడినది। నిత్యత్వాత్— నిత్యవిధియగుటవలనను. రుద్రాక్షమాలికధరించవలసినది।

బృహజ్జాబాలమునందు. కిం నిత్యం బ్రాహ్మణానాం కర్మకర్తవ్యం బ్రాహ్మణులకు నిత్యముగాచేయదగిన కర్మయేదనిప్రశ్నమునుపక్రమించియథాస్థానం భస్మనాత్రిపుండ్రం శ్వేతేన. యథాస్థానం— విన్యుక్తస్థానములయందు. శ్వేతేన— శుద్ధమగు భస్మనా— భ స్మచేత. త్రిపుండ్రం— త్రిపుండ్రమునుధరించవలెనని చెప్పి అంతనిష్ఠట. రుద్రాక్షాశ్చైవ శ్వేతా వాఽశ్వేతావాస్తైనతత్రసమ్మర్శకాః॥ రుద్రాక్షాః— రుద్రాక్షలు. శ్వేతావా— తెల్లనివిగా ఆశ్వేతావా— తెల్లనివిగాకున్నను. తత్ర— అందు. నసమ్మర్శకాః. విమర్శలేదుఅనినిత్యముగా ననుష్ఠించదగినధర్మములయందే యీ రుద్రాక్షధారణ చెప్పంబడుటచేతనిద్యనిత్యవిధిగ నిస్పష్టీకరించబడినది।

శిష్టైః— శిష్టులచేతను. అనుష్ఠితత్వాత్— అనుష్ఠింపబడుటవలనను. రుద్రాక్షమా కధరించవలసినది।

రుద్రాక్షధారులగుమహర్షులు. సనత్కుమారుడు. సనకుడు. నిదాఘుడు. ర్ణ్యాయనుడు దత్తాత్రేయుడు. భరద్వాజుడు. కపిలుడు. పైప్పలాదుడు. వశిష్ఠుడు దగువారు. రుద్రాక్షజాబాలాద్యుపనిషత్తులయందు ప్రశంసింపబడిరి। పాద్మమునం ధరామగిరౌరామః పుణ్యేగోదావరీతటే. భూతిభూషితసర్వాంగోరుద్రాక్షాభరణై తః। అథ— అనంతరము. రామః— శ్రీరాముడు. రామగిరౌ— చిత్రకూటమునం ణ్యే— పవిత్రమగు. గోదావరీతటే— గోదావరీతీరమునందు, భూతిభూషితసర్వాంగః చేతనలంకరింపబడినసర్వాంగములుగలవాడును. రుద్రాక్షాభరణైః— రుద్రాక్షభూ లతో టి. యుతః— కూడినవాడని శ్రీరామునకును రుద్రాక్షధారణము చెప్పబడి

సూతసంహితయందు. సర్వత్రావసానే సన్నద్ధాః— అనియారంభించి. ఋషయో స్వస్థాః సర్వద్వంద్వవివర్జితాః రుద్రాక్షమాలాభరణాస్సితభస్మావకుంఠితాః॥ ప్ర — శాంతులును. స్వస్థాః— స్వస్థచిత్తులును. సర్వద్వంద్వవివర్జితాః— సమస్తద్వంద్వము లు లేనివారును. రుద్రాక్షమాలాభరణాః— రుద్రాక్షమాలికలుఆభరణములుగాగల సితభస్మావకుంఠితాః— శుద్ధభస్మదిగ్ధాంగులును ఋషయః— మునులు. అని చెప్ప

శ్లోకశ్లాఘాదులయందు రుద్రాక్షధారులయొక్క ప్రశంసావిశేషమైనదిగావున రుద్రాక్ష
కారణము సర్వశ్రేష్ఠానుష్ఠితత్వముగ సూచించబడినది।.
సర్వమంత్రజపార్హాక్షముఖ్యత్వాత్ = సప్తసంత్రముల జపించుటకు సహామ
లు నవమములలో ముఖ్యమగుటచేతను రుద్రాక్షమాలిక ధరించవలయును.

సర్వమంత్రముల జపమున ఉపయోగించతగిన యక్షమాలికల లెక్కించుటయందు
ప్రాధాన్యముగా ప్రవర్తించిన రక్షమాలికోపనిషత్తునందు ప్రవాళ మౌక్తిక స్ఫటిక
శంఖాష్టాపద చందనపుత్ర జీవికాబ్జరుద్రాక్షాః = పవడములు, ముత్యములు, స్ఫటికము
లు, వెండిపూసలు, బంగారుపూసలు, చందనపూసలు, పుత్రజీవికాబీజములు, తామర
బీజములు, రుద్రాక్షలు అని రుద్రాక్షలు లెక్కింపబడినవి. రామమంత్ర జపమునందును,
పద్మాక్షతులసీకాష్ఠ రుద్రాక్షకృతమాలయా, తామరబీజములు తులసీకాష్ఠము రుద్రా
క్షలు వీనిచేత చేయబడిన మాలికచేత జపించవలయునని రుద్రాక్షమాలిక రామమంత్ర
జపాంగమనియు చెప్పబడినవిగాని సర్వమంత్రజపార్హ మాలికలయందు తులసీకాష్ఠము
చెప్పబడియుండలేదు. అందుచే రుద్రాక్షమాలిక సర్వమంత్ర జపార్హమని సిద్ధాంతీక
రింపబడినది.

అక్షిజన్మతః = రుద్రుని నేత్రమువలన జన్మించుటవలనను, ద్విజైః = బ్రాహ్మణులచేత
రుద్రాక్షఫలమాలికా = రుద్రాక్షమాలిక. భక్త్యా = భక్తిచేత. ధార్యా = ధరింపతగినది.
రుద్రాక్షోత్పత్తి = రుద్రాక్షజాబాలమునందు, అథ హైనం భగవంతం కాలాగ్నిరుద్రం భుశుం
డః పప్రచ్ఛ కథం రుద్రాక్షోత్పత్తిః తద్ధారణాత్ కిం ఫలమితి తం హోవాచ స భగవాన్ కాలా
గ్నిరుద్రః పురా త్రిపురవధాయోన్మీలితాక్షోఽహం తేభ్యో జలబిందవో భూమౌ పతితాస్తే రు
ద్రాక్షా జాతాః సర్వానుగ్రహార్థాయ తేషాం నామోచ్చారణమాత్రేణ దశగోదానఫలం
భవతి. దర్శనస్పర్శనాభ్యాం ద్విగుణఫలం భవతి.

అతఊర్ధ్వం వక్తుం న శక్నోమి॥ అథ = అనంతరము. ఏనం = ఈ. భగవంతం = భగ
వంతుడగు. కాలాగ్నిరుద్రం = కాలాగ్నిరుద్రుని. భుశుండః = భుశుండుడు. రుద్రాక్షోత్ప
త్తిః = రుద్రాక్షములయొక్క పుట్టుక, కథం = ఎట్లు, తద్ధారణాత్ = ఆరుద్రాక్షలను ధరిం
చుటవలన. కిం = ఏమి. ఫలం = ఫలము. ఇతి = అని. పప్రచ్ఛ = అడిగెను. సః = ఆ. భగ
వంతుడగు. కాలాగ్నిరుద్రః = కాలాగ్నిరుద్రుడు. పురా = మున్ను. అహం = నేను. త్రిపుర
వధాయ = త్రిపురవధకొరకు. ఉన్మీలితాక్షః = తెరువబడిన నేత్రములుగలవాడను. తేభ్యః =
ఆనేత్రములనుండి. జలబిందవః = అశ్రుబిందువులు. భూమౌ = భూమియందు. పతితాః =
పడినవి. తే = ఆజలబిందువులు. రుద్రాక్షాః = రుద్రాక్షవృక్షములై. సర్వానుగ్రహాయ = స

ర్వలోకానుగ్రహముకొరకు. జాతాః=పుట్టినవి. తేషాం=ఆరుద్రాక్షలయొక్క. నామో చ్చారణమాత్రేణ=నామమునుచ్చరించినమాత్రమున. దశశతగోదానఫలం=పదివేలగోదానములతో పుణ్యమగుఫలము. భవతి=కలుగును. దర్శనస్పర్శనములచేత. ద్విగుణఫలం=రెండుకు ద్విగుణితమగుఫలము. భవతి=కలుగుచున్నది. అతఊర్ధ్వం=ఆ మకుమీద. ధారణాదులకుఫలమును. వక్తుం=చెప్పుటకు. నశక్నోమి=శక్తుడనుగాను. అని చెప్పఁబడిన ప్రకారము. రుద్రనిప్రధానేంద్రియములగు నేత్రములవలన జనించినవిగావున ప్రధానముగా ధరించదగినవని యభిప్రాయము.

శ్వేతానాం=తెల్లనివి. విహితత్వేపి=విధింపబడినను. తదలాభే=అవిదొరుకకుండిన యెడల. పరాణివా=ఎఱ్ఱనివినల్లనివి మొదలయినవియు. గుణాలోపేచముఖ్యస్య=గుణములలోపించినను. ముఖ్యములోపించతగదు. ఇతి=అను. ఉక్తశాసనాత్=చెప్పబడినశాస్త్రమువలన, ధార్యాణి=ధరించతగినవి.

తెలుపుగుణములోపించినను ముఖ్యములగురుద్రాక్షలకుపరిత్యాగయుక్తముకాదను న్యాయమువలన రుద్రాక్షలెయ్యవియైన ధారణార్హములగు.

రుద్రాక్షాః శ్వేతాభిభృయాన్న తత్రసమ్మర్శః అని బృహజ్జాబాలాదులయందు శ్వేతాశ్వేతవిమర్శ చేయతగదని చెప్పఁబడినందుననను రుద్రాక్షసామాన్యము ధారణార్హమగు.

శివపురాణమునందు, విప్రాదీనాంక్రమాచ్ఛ్వేతం పీతం రక్తమథాసితం । తథాలాభే యథాలాభంధారణీయమదూషితం॥ విప్రాదీనాం=బ్రాహ్మణులు మొదలగువారలకు క్రమాత్=క్రమముగా. శ్వేతం=తెల్లనిదియు. పీతం=పచ్చనిదియు. రక్తం=ఎఱ్ఱనిదియు అసితం=నల్లనిదియు. రుద్రాక్షము. ధారణీయం=ధరించతగినది. తథా=అట్లు. అలాభే=దొరకకున్నయెడల. యథాలాభం=దొరికినట్లు. ధారణీయం=ధరించవలసినది. అదూషితం=దోషార్హముగాదు. అని చెప్పబడుటవలనను యథాలాభముగా ధరించవలసినది,

తెల్లనివి అని మొదలుగా చెప్పబడినవర్ణములు వృక్ష పర్యాయములు గావునను తెల్ల రుద్రాక్షవృక్షములవలన కలిగినవని యభిప్రాయముగావున నేవిధమయిన రుద్రాక్షలయిన ధరించదగినవి.

ఇట్లు సర్వవిధములను రుద్రాక్షధారణనియతానుష్ఠేయమని సిద్ధాంతీకరింపబడినది.

శ్లో॥ సర్వలింగస్థాపయత్యేతి శ్రుత్యావిహితత్వతః।
బహుశాస్త్రానుగీతత్వాదర్థవాదపరిష్టుతేః॥ ౧॥

శ్లో॥ విహితత్వాత్సర్వవేదేషూక్తత్వాత్కల్పకేష్వపి।
ధర్మశాస్త్రేషుబహుధాకథితత్వాత్సమంతతః॥ ౧౩॥

శ్లో॥ ఇతిహాసపురాణాభ్యాం స్తుతత్వాన్నిత్యతాశ్రుతేః।
విముక్తిఫలకత్వాచ్చ శిష్టైశ్చానుష్ఠితత్వతః॥ ౧౪॥

శ్లో॥ లింగధారణకం నామవ్రతం శాంభవసత్తమం।
అనుష్ఠేయం ముక్తికామైః శ్రేష్ఠైర్మహాబుద్ధిభిః॥ ౧౫॥

అర్థము. సర్వలింగగ్స్థాపయతీతి=సర్వలింగగ్స్థాపయతిఅను. శ్రుత్యా=శ్రుతిచేత. విహితత్వాతః=విధింపబడుటవలనను. లింగధారణకంనామ = లింగధారణకమను. వ్రతం=నిత్యవ్రతము. అనుష్ఠేయం=అనుష్ఠింపదగినది.

శ్రు॥ ఏతత్సోమస్యసూర్యస్యసర్వలింగగ్స్థాపయతి పాణిమంత్రంపవిత్రం. అనగా సూర్యస్య=సూర్యమండలాంతర్వర్తియగు. సోమస్య=ఉమాపతియొక్క. పాణిమంత్రం=పాణియందుంచుక పూజించుటవలన రక్షించునదియు. పవిత్రం = శుచ్యశుచికాలముల యందెల్లపుడునుపవిత్రమయినట్టియు. సర్వలింగం=సమస్తప్రపంచమునకు నుత్పత్తిలయ కారణమగు లింగమును స్థాపయతి=ధరింపవలసినది.

ఇచట స్థాపయతియనునది లేటంతము గావున విధ్యర్థబోధకమగును. స్థాపయతి యనగా నుంచవలసినదని యర్థము చెప్పినను. ఎచటనను నధికరణాకాంక్ష గలుగగా ప్రతిష్ఠించువాడు శరీరిగావున భూమిపీఠాదులవలె శరీరంబును యుపస్థితంబగుటచే భూమియందా పీఠమందా శరీరమందా యను శంకయందు పృథివీపీఠాదులకన్న కర్తయగు శరీరికి సన్నిధిస్థమై అంతరంగన్యాయముచే శరీరమే యుపస్థితంబగుటవలన శరీరమునందే యుంచవలసినదని యర్థములభించుటచే శరీరమునందగు లింగధారణము సిద్ధించినది.

బహుమంత్రానుగీతత్వాత్ = అనేక మంత్రములచేతననూదింపబడినది గావునను. లింగధారణకంనామ=లింగధారణకమను వ్రతం=నిత్యవ్రతము. అనుష్ఠేయం = అనుష్ఠింప తగినది.

పాణిమంత్రం పవిత్రంఅనునది. స్థాపయతియనువిధికి నర్థవాదము. ఎట్లనగా. ధరించవలసినదియనిచెప్పగా. "ఎచటధరించవలసినదను శంకయందు పాణిమంత్రం= పాణియందుంచుక పూజించుటవలన రక్షించునదియను నర్థవాదముచేత. పాణ్యేకకరణ కమగు పూజస్థావరమందు నప్రసక్తముగావున నిష్టలింగమగువ్యాఖున శరీరమునందు ధరిం

చవలసినదను తాత్పర్యముచేత నిష్టలింగధారణానువాదకత్వమే యేర్పడినది. ఈ వాక్యముచే. శరీరమునందు ధరించగా పూజ చేయుచట ననుసందేహము నివారణమయినది.

పాణిమంత్రంఅనుపదమునకు పాణియందు పూజింపబడునదియనియర్థమును జెప్పకున్న పాణిపదము తప్పకవ్యర్థమగు.

ఎటులనపాణిచే పూజించుటయని యర్థమునుచెప్పగా పూజచేయుచటను పాణిచేతనేగాక పాదాదులచే గానేరదుగావున తిరుగాపాణి చేతనని జెప్పగా పాణిపదము వ్యర్థమగుగదా.

ఇకకొందరు పాణిమంత్రమనగా పాణిచేత నభిమంత్రించబడినదియని యర్థమును జెప్పుదురు. ఎచటనైన. మంత్రాధికరణము నోరుగావున నోటిచేమంత్రించుట కలదుగాని చేతితో మంత్రించుటయు, నోటితోపూజించుటయు, మంత్రోచ్చారణము నెరుంగనివారి కృత్యమేయగుగాని మంత్రజ్ఞులపనిగా నేరదు.

ఇకను శుచికాలమునందు ధరించినను అశుచికాలములయందెటులనను నా శంక యందు పవిత్రం అనుపదము అశుచికాలధారణచేతనగు నపావిత్ర్యమును నిరసించునది యని యభిప్రాయముచే ప్రయోగించబడెనది.

మఱియును అమృతస్యదేవధారణోభూయాసం, అమృతస్య= మోక్షముకొరకు. దేవధారణః=దేవపదవాచ్యుడగుశివునిధరించినవాడను. భూయాసం = అగుదునుగాక. అనుమంత్రంబును లింగధారణను జెప్పుచున్నది.

ఇనియునుంగాకనమోబ్రహ్మణేధారణంమేఅస్త్వనిరాకరణంధారయితాభూయాసం.బ్రహ్మణే=శివునికొరకు. నమః=నమస్కారము. మే=నాకొరకు. ధారణం=లింగధారణము. అస్తు=అగుగాక. అనిరాకరణం=నిరాకరించకుండునటులధారయితా=లింగమునుధరించినవాడను. భూయాసం=అగుదునుగాక. అనుమంత్రంబును లింగధారణమును జెప్పుచున్నది.

ఇటుల ననేకమంత్రములు లింగధారణమును జెప్పుచున్నవి.

అర్థవాదపరిష్టుతేః=అర్థవాదముయొక్క పరిష్టుతివలనను. లింగధారకంనామ= లింగధారణమను వ్రతం నిత్యవ్రతము. అనుష్ఠేయం=చేయదగినది.

నిధనపతయేనమః అనిమొదలు ఏతత్సోమస్యసూర్యస్య అనుపర్యంతమును ఇష్టలింగార్థవాదము. ఇట్టియర్థవాదముచేతను సర్వలింగగ్స్థాపయతి అనునది ఇష్టలింగధారణపరముగావున లింగధారణము నియతానుష్ఠేయమని యేర్పడినది.

సర్వవేదేషు=సమస్తవేదములయందు. నిహితత్వాత్=విధింపబడుటవలనను. లింగధారణము అనుష్ఠించతగినది.

యజుర్వేదమున ప్రథమాష్టకచరమప్రశ్నమున సోమారుద్రాయువమేతాన్యస్మే విశ్వాతనూషు భేషజానిధత్తం. అవశ్యతంముంచతంతన్నో అస్తుతనూషుబద్ధంకృతమేనోఅస్మత్॥ సోమారుద్రౌ=ఘోరాఘోరతనువులుగలిగి సోమరుద్రశబ్దితులగు, యువాం=మీరువురు. అస్మే=మాకొరకు- విశ్వాని=సమస్తమగు. భేషజాని= ఇష్టప్రాణభావములను. తనూషు=మాయొక్క శరీరములయందు. ధర్తుం = ధరించుటకు. నః = మాయొక్క. తనూషు=శరీరములయందు. బద్ధం=లగ్నమగు. కృతం=చేయబడిన- ఏనః=పాపమును. అస్మత్=మానుండి. అవశ్యతం=ముఖ్యముగా. ముంచతం=విడిపింపుడు, అను మంత్రంబున శరీరత్రయంబున ఇష్టప్రాణభావాత్మకంబగు లింగధారణనువిధించుచున్నది.

త్రియంబకంయజామహే, త్రియంబకం=శివుని, యజామహే = సంబంధపరచుకొనుచున్నారము అనుసూత్రముననను యజధాతువు సంగతీకరణార్థకము గావునను లింగధారణము జెప్పంబడినది.

అటులఋగ్వేదంబునను, పవిత్రంతేవితతంబ్రహ్మణస్పతే, ప్రభుర్గాత్రాణిపర్యేషివిశ్వతః, అతప్తతనూర్నతదామోఅశ్నుతే॥

హేబ్రహ్మణస్పతే=లింగమునందుండుపరమశివుడా, తే=నీయొక్క, వితతం=లింగరూపశరీరము, పవిత్రం=శుచ్యశుచికాలధారణయోగ్యమయినది, ప్రభుః=అట్టినీవు, గాత్రాణి=భక్తశరీరములను, పర్యేషి=పొందుచున్నాడవు, అతప్తతనూః= దీక్షాత్రయరహితుడు, ఆమః=అపరిపక్వాంతఃకరణగలవాడై, తత్=ఆపరమశివస్వరూపమును, నాశ్నుతే=పొందడు, అనునీమంత్రంబును, లింగధారణను చెప్పుచున్నది.

ఇందుచే ఋగ్వేదంబునను లింగధారణస్పష్టీకరించబడినది, సామవేదమున జైగీషీయశాఖయందు సదానందోపనిషత్తునందును,

అంతర్ధారణశక్తోవాహ్యశక్తోవాద్విజోత్తమః, సంస్కృత్యగురుణాదత్తంశైవంలింగమురస్థలే, ధార్యంవిప్రేణముక్త్యర్థమేవంవేదాంతవిదోవదంతి॥ అంతర్ధారణశక్తోవా=అంతర్లింగధారణయందుశక్తుడుగాని. అశక్తోవా=అశక్తుడుగాని. ద్విజోత్తమః = ద్విజశ్రేష్టుడు. గురుణా=గురువుచేత. సంస్కృత్య=సంస్కారముచేసి. దత్తం= ఇవ్వబడిన. శైవం=శివునిసంబంధమగు. లింగం=లింగమును. ఉరస్థలే=వక్షస్థలమందుము క్త్యర్థం=మోక్షముకొరకు. ధార్యం=ధరించతగినది. ఏవం=ఇట్లు. వేదాంతవిదః=వేదాంతవిదులు. వదంతి=చెప్పుచున్నారు. అనుమంత్రములింగధారణను విధించుచున్నది.

ఈప్రకారము సామవేదమున లింగధారణము గనుపరచబడినది.

అథర్వణమున ఐశ్వరశాఖయందు యోవామహాస్త్రాప్పితలింగమేకంపరాత్పరంధారయతేవిప్రఃత్రిధాయోవా. తస్యైవలభ్యఃపరమేశ్వరోసౌనిరంజనం పరమంసామ్యముపైతి

దిష్యం॥ విప్రైః=బ్రాహ్మణుడుగాని, క్షత్రియోవా=క్షత్రియుడుగాని. యః = ఎవ్వడు వామహస్తార్పితం=వామహస్తమున నుంచబడినట్టియు. పరాత్పరం=పరాత్పరమయిన, లింగం=లింగమును. ధారయతే=ధరించుచున్నాడో. తస్యైవ=అట్టివానికే. పరమేశ్వరః=పరమేశ్వరుడు, లభ్యః=పొందదగినవాడు, నిరంజనం=సంగరహితమగు, సామ్య=సామ్యమును, ఉపైతి=పొందుచున్నాడు, అను మంత్రము చేతను లింగధారణ విధింపబడినది.

ఇందు చేత నాలుగు వేదములయందును లింగధారణము సిద్ధాంతీకరింపబడినది.

కల్పకేష్వపి=కల్పసూత్రములయందు, ఉక్తత్వాత్=చెప్పబడుటవలనను, లింగము ధరించవలసినది.

బోధాయనగృహ్యపరిశిష్టమునందు, అథాతో ద్విజాతీనామాదేహపాతం మహాపాశుపతదీక్షాం వ్యాఖ్యాస్యామః వ్రతమేతత్పాశుపతం. సర్వేషు వేదేషు వేదవాదిభిరుక్తం భవతి, తత్సమాచరేదితి హ్యామ్నాయతే॥ ఇతి॥ అథ=అనంతరము, అతః=అందువలన, ఆదేహపాతం=దేహావసాన పర్యంతము, ద్విజాతీనాం=ద్విజులకు. మహాపాశుపతదీక్షాం=మహాపాశుపతదీక్షను, వ్యాఖ్యాస్యామః=వివరణ జేయుచున్నారము, ఏతత్=ఈపాశుపతము=పాశుపతమను, వ్రతం=వ్రతము, సర్వేషు=సమస్తమగు, వేదేషు = వేదములయందు వేదవాదిభిః=వేదజ్ఞులచే, ఉక్తం=చెప్పబడినది, ఇతిహి=ఈలాగనిగదా, ఆమ్నాయతే=పఠించబడుచున్నది, అని చెప్పంబడుటవలన కల్పములయందును లింగధారణము విధింపబడినదని స్పష్టము.

ధర్మశాస్త్రేషు=ధర్మశాస్త్రములయందును, సమంతతః = అంతటను, బహుధా=అనేకవిధములు, గదితత్వాత్=చెప్పబడుటవలనను లింగధారణమాచరించతగినది.

శివధర్మశాస్త్రములగు శివాగమములయందు విశేషముగా చెప్పబడినది.

గౌతమస్మృతియందు, ముఖేమంత్రం హృదిధ్యానం మస్తకే లింగధారణం, శిఖాసూత్రం తథా భస్మ హ్యేతద్బ్రాహ్మణలక్షణం॥ ముఖే=ముఖమునందు, మంత్రం=మంత్రంబును, హృది=హృదయమునందు, ధ్యానం=ధ్యానంబును, మస్తకే=శిరమునందు లింగధారణం=లింగధారణంబును, శిఖా=శిఖయు, సూత్రం=యజ్ఞసూత్రంబును, తథా=అట్లు, భస్మ=భూతియు, ఏతత్=ఇయ్యది, బ్రాహ్మణలక్షణం = బ్రాహ్మణ లక్షణము అని చెప్పంబడినది, ఇటుల బోధాయన శాతాతపాది స్మృతులయందు విశేష వచనములుగలవు.

ఇటుచే ధర్మశాస్త్రములయందు లింగధారణవిధి విశేషముగాగనుపరచబడినది, ఇతిహాసపురాణాభ్యాం=పురాణేతిహాసములచేత, స్తుతత్వాత్ = స్తుతించబడినది యగుటవలనను, లింగము ధరించవలసినది.

శివపురాణమున॥ తథా వేదాంతవాక్యేషులింగధారణమీర్యతే। వేదోత్తమే యజుర్వేదేత్రిరీయేవిశేషతః । మోక్షార్థినాంముక్తిహేతుర్లింగధారణముచ్యతే। ఛందోభ్యస్సర్వవేదేభ్యోయోమృతాత్సంబభూవహి॥ ఇంద్రస్తుపరమైశ్వర్యశాలీసాంబస్త్రిలోచనః। మాంమేధయాప్రజ్ఞయాచస్పృణోతుప్రీణయత్వథ । అమృతస్య మోక్షరూపస్య సర్వవేదేషుసర్వదా । దేవస్యలింగరూపస్యశివస్యపరమాత్మనః। ధారణాత్తద్భూతిర్యస్మాత్ దేవధారణమిష్యతే.

వేదాంతవాక్యేషు=వేదాంతవాక్యములయందు, లింగధారణం= లింగధారణము-ఉచ్యతే=చెప్పఁబడుచున్నది, వేదోత్తమే= వేదములలో శ్రేష్ఠమగు, యజుర్వేదమునందు, మోక్షార్థినాం=ముక్తిగోరుజనులకు.ముక్తిహేతుః=మోక్షహేతువగు.లింగధారణం= లింగధారణము. ఉచ్యతే=చెప్పఁబడుచున్నది. యః=ఎవ్వఁడు. అమృతాత్=నిత్యములగు. ఛందోభ్యః=సర్వవేదములవలన. సంబభూవహి=అభివ్యక్తిజెందెనో. ఇంద్రః = పరమైశ్వర్యశాలియు. త్రిలోచనః=మూఁడునేత్రములుగల. సాంబః=శివుఁడు. మాం = నన్ను. స్పృణోతు=బలపరచుగాక. సర్వవేదేషు=సమస్తవేదములయందును. అమృతస్య మోక్షరూపుఁడుగా చెప్పఁబడిన. లింగరూపస్య=లింగరూపుఁడగు. దేవస్య = దేవునియొక్క. ధారణా=ధారణ. దేవధారణః=లింగధారణమని. ఇష్యతే=ఇష్టమయినది. అని. అమృతస్యదేవధారణోభూయాసం అను మంత్రము నుపబృంహింపజేయుచున్నవి.

బ్రహ్మాండపురాణమునందును, నమోస్తుబ్రహ్మణేతుభ్యమాచార్యాయమహాత్మనే। అనిరాకరణంమేస్తుధారణందేశికోత్తమ। వేదశాస్త్రపురాణేషుప్రసిద్ధంకర్ణయోశ్శ్రితం । అహంధారయితాదేవంభూయాసంసర్వకారణం॥ బ్రహ్మణే=శివునికొరకును. మహాత్మనే=మహాత్ముఁడును. ఆచార్యాయ=దేశికుఁడునగు. తుభ్యం=నీకొరకు. నమః=నమస్కారము. అస్తు=అగుగాక. హేదేశికోత్తమ=ఓగురుశ్రేష్ఠుఁడా. మే=నాకొరకు. అనిరాకరణం=నిరాకరణరహితముగాను. ధారణం=లింగధారణము. అస్తు=అగుగాక. వేదశాస్త్రపురాణేషు=వేదములయందు, శాస్త్రములయందు, పురాణములయందును, ప్రసిద్ధం=సుప్రసిద్ధముగా. కర్ణయోః=వీనులయందు. శ్రితం=వినఁబడినట్టియు. సర్వకారణం=సమస్తప్రపంచమునకు కారణభూతుఁడగు. దేవం=దేవుని. అహం=నేను. ధారయితా=ధరించినవాఁడను. భూయాసం=అగుదును గాక. అనుసీవచనంబులు నమోబ్రహ్మణే ధారణంమేఅస్త్వనిరాకరణంధారయితాభూయాసం=అనుమంత్రము నుపబృంహించుచున్నవి.

లింగపురాణంబున యజురప్యాహసర్వంవై లింగంస్థాపయతీతిచ । తస్మాద్ధార్యం మహాలింగంప్రాణమంత్రేతిమంత్రతః॥ ప్రాణౌలింగంవినిక్షిప్యదీక్షాకాలేగురుశ్శివం। యేన స్మరతితంమంత్రంప్రాణమంత్రంవదంతిహి। పవిత్రత్వాన్మహేశస్య శివస్యప్రతిపాదనాత్। పవిత్రీకరణాత్పుంసాంపవిత్రమితికథ్యతే। యజురపి=యజుర్వేదంబును. సర్వంవై=సమస్త ప్రపంచస్వరూపమగు. లింగం=లింగమును. స్థాపయతి=ధరించుచున్నాడు. ఇతి=అని. ఆహ=పలికెను. తస్మాత్=అందువలన. ప్రాణమంత్రేతిమంత్రతః= ప్రాణమంత్రం పవిత్రం అను మంత్రమువలన, మహాలింగం=మహాలింగము. ధార్యం=ధరించతగినది. దీక్షాకాలే= దీక్షనిచ్చు కాలమునందు. గురుః=గురువు, ప్రాణౌ=హస్తమునందు. లింగం = లింగమును, వినిక్షిప్య=ఉంచి. యేన=ఏమంత్రము చేత. శివం=శివుని. స్మరతి = స్మరించుచున్నాడో, తం=మంత్రం=మంత్రమును, ప్రాణమంత్రం=ప్రాణమంత్రమని. వదంతిహి=చెప్పుచున్నారు గదా. పవిత్రత్వాత్=పవిత్రమగుటవలనను. శివస్య=శివుని, ప్రతిపాదనాత్=ప్రతిపాదన జేయునదియగుటవలనను. పుంసాం=పురుషులను. పవిత్రీకరణాత్=పవిత్రము చేయుటవలనను, పవిత్రం=పవిత్రమని. కథ్యతే=చెప్పబడుచున్నది.

లింగపురాణమునందే బ్రహ్మేతిలింగమాఖ్యాతంబ్రహ్మణఃపతిరీశ్వరః । పవిత్రఃతద్ధివిఖ్యాతంతత్సంపర్కాత్తనుశ్శుచిః । ఋగిత్యాహపవిత్రంతేవితతంబ్రహ్మణస్పతే। తస్మాత్పవిత్రంతల్లింగంధార్యంశైవమనామయం।అతప్తతనురజ్ఞోవైహ్యామస్సంస్కారవర్జితః। దీక్షయారహితస్సాక్షాన్నాప్నుయాల్లింగముత్తమం.

బ్రహ్మేతి=బ్రహ్మయని. లింగం=లింగము, ఆఖ్యాతం=చెప్పబడినది, బ్రహ్మణః= లింగమునకు, పతిః=అధిపతి, ఈశ్వరః=ఈశ్వరుడు, తత్=ఆలింగము, పవిత్రం=పవిత్రమైనది, తత్సంపర్కాత్=ఆలింగముయొక్క సంపర్కమువలన, తనుః=శరీరము, శుచి=పరిశుద్ధమైనది. ఋక్=ఋగ్వేదము, పవిత్రంతేవితతం బ్రహ్మణస్పతే=పవిత్రంతేవితతం బ్రహ్మణస్పతే యని, ఆహ=చెప్పెను, తస్మాత్=అందువలన, శైవం=శివునిసంబంధమైనట్టియు, అనామయం=సుఖస్వరూపమగునట్టియు, పవిత్రం=పవిత్రమగు, తత్=లింగము, ధార్యం=ధరించతగినది, అతప్తతనుః=అతప్తతనువనగా, అజ్ఞః=అజ్ఞానియు, ఆమః=అపరిపక్వాంతఃకరణుడనియు, సంస్కారవర్జితః= సంస్కారరహితుడనియు, చెప్పంబడు, సః=ఆజనుడు, దీక్షయా=దీక్షచేత, రహితః=లేనివాడు, ఉత్తమం=ఉత్తమమగు, లింగం=లింగమును, సాక్షాత్=సాక్షాత్తుగా. నాప్నుయాత్=పొందడు, అనియీప్రకారము పవిత్రంతేవితతంబ్రహ్మణస్పతే అను ఋగ్వేదమంత్రము ఉపబృంహింపబడినది.

శంకరసంహితయందును, లింగస్య ధారణంపుణ్యంసర్వపాపప్రణాశనం । ఆదృతం మునిభిస్సర్వైః నిగమార్థవిశారదైః । ఇష్టలింగమిదంసాక్షాదనిష్టపరిహారకం ధారయేద వధానేన లింగంతద్గురుణార్పితం । లింగస్య=లింగముయొక్క, ధారణం= ధారణను. పుణ్యం=పుణ్యమయినదియు, సమస్తపాతకములనశింపజేయునదియు, నిగమార్థవిశారదైః వేదార్థవిదులగు, సర్వైః=సమస్తమైన, మునిభిః=మునులచేత, ఆదృతం=ఆదరించబడి నదియునగు, ఇదం=ఈ, ఇష్టలింగం=ఇష్టలింగము, అనిష్టపరిహారకం = అనిష్టములపహ రించునది, గురుణా=గురువుచేత, అర్పితం=ఇవ్వబడిన, తత్=ఆ, లింగం=లింగమును, అ వధానేన, అప్రమత్తతచేత; ధారయేత్=ధరించవలయును అనియును.

తదేవహస్తాంబుజపీఠమధ్యేనిధాయలింగంపరమాత్మచిహ్నం। ప్రపూజయేదైక్య ధియోపచారైర్నరస్తుబాహ్యాంతరభేదభిన్నైః । బాహ్యపీఠార్చనాదేతత్కరపీఠార్చనం వరం।పరమాత్మచిహ్నం=పరమేశ్వరలక్షకమగు.తదేవ=ఆలింగమును హస్తాంబుజ పీఠమ ధ్యే=కరకమలపీఠమధ్యంబున.నిధాయ=ఉంచి.బాహ్యాంతరభేదభిన్నైః = బాహ్యాంతరభే దములచేత, భిన్నములగు. ఉపచారైః=ఉపచారములచేత.నరః=మనుజుడు. ఐక్యధియా =ఐక్యబుద్ధిచేత. ప్రపూజయేత్=పూజించవలయు. బాహ్యపీఠార్చనాత్= బాహ్యపీఠ మునపూజించుటకంటె. ఏతత్= ఈ.కరపీఠార్చనం=కరపీఠికయందగు. పూజవరం=శ్రే ష్ఠమయినది. అనియును లింగధారణము ప్రశంసింపబడియున్నది.

స్కాందమున యావజ్జీవమిదంలింగంశరీరాన్నవియోజయేత్ । ఇదం=ఈ. లిం గం=లింగమును. యావజ్జీవం=జీవితకాలపర్యంతము. శరీరాత్ = శరీరమునుండి. నవి యోజయేత్=వియోగముచేయతగదుఅని చెప్పంబడియున్నది.

గచ్ఛన్ తిష్ఠన్ స్వపన్ జాగ్రన్నున్మిషన్నిమిషన్నపి । శుచిర్వాప్యశుచిర్వాపిలిం గంసర్వత్రధారయేత్॥ గచ్ఛన్= నడచుచును. తిష్ఠన్= నిల్చినయు. స్వపన్ = నిద్రి చుచును. జాగ్రన్= మేల్కొనియు. ఉన్మిషన్=కనుదెరచియు. కనుమూసియు. శుచి ర్వాపి = పవిత్రుండైయ్యును. అశుచిర్వాపి. అపవిత్రుండైయ్యును. సర్వత్ర= సర్వకాలస ర్వావస్థలయందు. ధారయేత్= ధరించవలసినది । అనిచెప్పంబడియున్నది ।.

మహాభారతమునను. సద్వ్రత్తమపివిజ్ఞాయ లింగినేచేతరాయచ । దేయమాహుః మహారాజఉభౌతౌ తపస్వినౌ॥ సద్వృత్తమపి=సత్ప్రవర్తనననున్న. విజ్ఞాయ= తెలు సుకొని.లింగినే= లింగధారికొరకును. ఇతరాయచ= అలింగికొరకును. దేయం= ఇవ్వ తగినదానిగా. ఆహుః= పలికిరి. హేమహారాజ = ఓధర్మరాజా. ఏతౌ = ఈఉభావ పీ= ఇరువురున్ను. తపస్వినౌ=తపశ్శాలురు ।అనిదానావసరములలోలింగధారిని మొదటిప

క్షముగావ్యవహరించుచున్నవి. । ఇటులశివరహస్యంబునను అనంతమగువచనములింగధారణమునుకొనియాడుచున్నది ।

ఈవిధమున పురాణేతిహాసములయందు లింగధారణవిధిస్పష్టముగాగను పరచబడినవి ।.

నిత్యత్వాచ్ఛ్రుతేః= నిత్యత్వశ్రవణమువలనను. లింగధారణవ్రతననుష్ఠించతగినది।

అనిరాకరణంధారయితాభూయాసం । అనుమంత్రమునందు నిరాకరించకుండునటుల లింగమునుధరించినవాడనగుదుంగాకయని లింగధారణనిరాకరణమునునిషేధించుటచే లింగధారణ నిరాకరణమునందు ప్రత్యవాయమునుబోధించుచూ. ఆకరణేప్రత్యవాయజనకత్వరూపమగునిత్యత్వమును చెప్పుచున్నది ।

ఫలాభిసంధిలేనబడకుండుటచేతను నిత్యత్వముసిద్ధించినది । ఫలముఅనగా. చేయబడుకర్మయొక్క ఫలము. శ్రుతియందుచెప్పంబడుచుండు.కర్మనువిధించునపుడు ఫలంబును ఎందువలనచెప్పంబడుననగా నాఫలమునుగోరినవాడు ఆకర్మచేయుగాకయనునభిప్రాయముచేతనేయని దెలియనగు. అందుచేతనే అయ్యాదికామ్యకర్మయనివ్యవహరింపబడు. ఫలకామము ఉన్నను లేకున్నను సేయకతప్పని కర్మవిషయమై. శ్రుతియందు ఫలముచెప్పబడదు. ఇట్టికర్మనిత్యమనివ్యవహరింపఁబడు. ప్రకృతమున లింగధారణవిధాయకవాక్యములయందు ఫలశ్రుతిలేదుగావున నిత్యాదినిత్యమనుట యందుసందియమెంతమాత్రములేదు.

ఇందుచే లింగధారణకు నిత్యత్వమవ్యాహతమైనది ।

విముక్తిఫలకత్వాచ్చ= ముక్తియేప్రయోజనముగాగలది యగుటవలనను. లింగధారణమనుష్ఠించతగినది ।

అమృతస్యదేవధారణోభూయాసం అనుచోట అమృతస్య అనగా మోక్షము కొరకుయని ముక్తి. యీలింగధారణకు ప్రయోజనముగా చెప్పబడినది.

అథర్వశిరస్సు మొదలగువానియందు వ్రతమేతత్పాశుపతం తత్సమాచరేన్ముముక్షుర్నపునర్భవాయ. ఏతత్=ఈ. వ్రతం=వ్రతము. పాశుపతం=పాశుపతమనునది. తత్=ఆవ్రతమును. ముముక్షుః=మోక్షేచ్ఛగలవాడు. నపునర్భవాయ = పునర్భవరాహిత్యముకొరకు. సమాచరేత్=ఆచరింపవలయు. అనుటచే మోక్షేచ్ఛగలవాడు. పునర్భవరాహిత్యముకొరకు నీవ్రతమునునుష్ఠించవలసినదని చెప్పబడినందున నీలింగధారణకు ముక్తియే ప్రయోజనమని యేర్పడినది. శంకరసంహితయందు లింగాంగ సంగినోవత్స పునర్జన్మనవిద్యతే.యుగపజ్జ్ఞానసిద్ధిస్స్యాత్ తతోమోక్షమవాప్నుయాత్॥ లింగాంగసంగినః—లింగాంగసామరస్యముగలవానికి. పునర్జన్మ=పునర్భవము. నవిద్యతే=లేదు. యుగపత్—ఏకకా

మునందు,జ్ఞానసిద్ధిః=జ్ఞానసిద్ధి, స్యాత్ =కలుగును. తతః=అందువలన, మోక్షం=మోక్షము ను,అవాప్నుయాత్ =పొందునుఅనుటచే,ముక్తిప్రయోజనమనియేర్పడినది.

— ఇందుచే,లింగధారణకు,ముక్తిప్రయోజనమని సిద్ధాంతీకరింపబడినది. శిష్టైశ్చాను ష్ఠితత్వతః-శిష్టైః=శిష్టులచేత,అనుష్ఠితత్వతః=అనుష్ఠింపబడుటవలనను,లింగధారణము ను ష్ఠించవలసినది.

స్కాందమునందు, బ్రహ్మవిష్ణ్వాదయో దేవాఃమునయో గౌతమాదయః, ధారయంతి సదాలింగముత్తమాంగేవిశేషతః॥ బ్రహ్మవిష్ణ్వాదయః=బ్రహ్మవిష్ణు మొదలగు- దేవాః=దే వతలు, గౌతమాదయః=గౌతముడు మొదలగు, మునయః=మునులును, ఉత్తమాంగే=శిర మునందు,సదా=ఎల్లపుడును,లింగం=లింగమును, ధారయంతి=ధరించుచున్నారు.

లింగపురాణమునందు, కశ్యపాత్రిభరద్వాజగౌతమాద్యామహర్షయః, ధారయం తిసదాలింగముత్తమాంగేవిశేషతః, నారాయణోపిభగవాన్ దేవాబ్రహ్మాదయోనఘాం ధారయంత్యుత్తమాంగేషు,శివలింగమనామయం,లక్ష్మీసరస్వతీముఖ్యాస్స్వకిరీటోర్ధ్వదేశకే ధారయంత్యప్రమాదేనలింగంత్రిభువనేశ్వరం॥ కశ్యపాత్రిభరద్వాజగౌతమాద్యామహర్ష యః,కశ్యపుడు,అత్రి,భరద్వాజుడు, గౌతముడు, మొదలగు,మహర్షయః=మహర్షులు ను,ఉత్తమాంగే=శిరమునందు, లింగం=లింగమును-సదా=ఎల్లపుడును,ధారయంతి=ధరిం చుచున్నారు,భగవాన్=భగవంతుడగు, నారాయణోపి=నారాయణుండును, బ్రహ్మాద యః=బ్రహ్మ మొదలగు, దేవాః=దేవతలును, ఉత్తమాంగేషు=శిరములయందు,లింగం= లింగమును, ధారయంతి=ధరించుచున్నారు, లక్ష్మీసరస్వతీముఖ్యాః=లక్ష్మీసరస్వతీ మొ దలగువారలును, స్వకిరీటోర్ధ్వదేశకే=తమకిరీటములయొక్క యూర్ధ్వదేశమునందు,త్రి భువనేశ్వరం=త్రైలోక్యేశ్వరమగు, లింగం=లింగమును, ధారయంతి=ధరించుచు న్నారు.

స్కాందమున, శంకరసంహితయందు, ఉరస్థలేహరిర్లింగం ధృత్వా మూర్ధ్నిపి తామహః, లింగస్థంమాంస మారాధ్యస్వంస్వంపదమవాపతుః, మల్లింగం మస్తకాద్యంగే ధృత్వాశక్రపురోగమాః, దేవామాంలింగమధ్యస్థం సంపూజ్యస్వః పదంయయుః, లక్ష్మీస రస్వతీముఖ్యాదేవ్యో మల్లింగమాదరాత్, ధృత్వానిజాంగే తల్లీనభావాజగ్ముః పరంసు ఖం॥ హరిః=విష్ణుమూర్తి, ఉరస్థలే=వక్షస్థలమందు, లింగం=లింగమును, ధృత్వా=ధరిం చియు, పితామహః=బ్రహ్మదేవుడు, మూర్ధ్ని=శిరమునందు, ధృత్వా=ధరించియు, లిం గస్థం=లింగమునందున్న, మాం=నన్ను, సమారాధ్య=ఆరాధించి, స్వంస్వం=తమతమ, పదం=పదమును, అవాపతుః=పొందిరి, శక్రపురోగమాః=ఇంద్రాదులగు, దేవాః=దేవ

ములు, మల్లింగం=నాయొక్క లింగమును, మస్తకాద్యంగే=శిరస్సు మొదలగునవయవము యందు, ధృత్వా=ధరించి, లింగమధ్యస్థం=లింగమధ్యముననున్న, మాం=నన్ను, సంపూజ్య=పూజించి, స్వంపదః=స్వర్గపదమును, యయుః=పొందిరి, లక్ష్మీసరస్వతీముఖ్యాః=లక్ష్మీసరస్వతీమొదలగు దేవ్యః=దేవతాస్త్రీలు మల్లింగం=నాయొక్క లింగమును ఆదరాత్=ప్రేమవలన నిజాంగే=స్వీయావయవములయందుధృత్వా=ధరించి తల్లీనభావాః అలింగమునందులయించిన చిత్తప్రవృత్తిగలవారలై పరం=ఉత్కృష్టమగు సుఖం=సుఖమును జగ్ముః=పొందిరి అనిచెప్పంబడియున్నది.

సిద్ధాంతాగమమునందునను లక్ష్మ్యాద్యాః శక్తయస్సర్వాః శివభక్తివిభావితాః ధారయంత్యళికాగ్రేషు శివలింగమహర్నిశం॥ సర్వాః=సమస్తమగులక్ష్మ్యాదిశక్తయః=లక్ష్మి మొదలగుశక్తులును శివభక్తి విభావితాః=శివభక్తిగలవారలై అళికాగ్రేషు=ఫాలభాగములయందు శివలింగం=శివలింగమును అహర్నిశం=రాత్రిపగలు ధారయంతి=ధరించుచున్నారు అనియును చెప్పబడినది. అందుచేసమస్తమగు శిష్టజనులులింగమును ధరించినటులగనుపరచబడినది. శాంభవశబ్దితం=శాంభవమనుపేరుగల లింగధారణవ్రతమనుష్ఠించదగినది. కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్తునందు వ్రతమేతచ్ఛాంభవంతత్సమాచరేన్ముముక్షురపునర్భవాయ, ఏతత్=ఈవ్రతం లింగధారణవ్రతము శాంభవం=శాంభవమనుపేరుగలది ముముక్షుః=మోక్షేచ్ఛగలవాడు అపునర్భవాయ=పునర్భవరాహిత్యముకొరకు తత్=అవ్రతమును, సమాచరేత్=ఆచరించవలసినది అని చెప్పంబడియుండుటచేతనీవ్రతమునకు శాంభవమను సంజ్ఞ శ్రుతులయందు వ్యవహరింపడినది.

మొదటినుండి నిరూపింపబడిన ప్రబలహేతువులచేత నీలింగధారణము శ్రౌతమ్మెనది మదుర్భేద్యమైనది.

శ్లో॥ విహితత్వాచ్ఛ్రుతిస్మృత్యోః శ్రేష్ఠత్వాచ్ఛ్రుతిపూర్వతః।
కల్పేషుచపురాణేషు గదితత్వాచ్చసాదరం॥ ౧౬॥

శ్లో॥ నిత్యత్వాన్ముక్తిమూలత్వాత్సర్వశిష్టాదృతత్వతః।
వైదికైః ప్రత్యహం కార్యం త్రికాలం లింగపూజనం॥ ౧౭॥

అర్థము॥ శ్రుతిస్మృత్యోః=శ్రుతిస్మృతులయందు విహితత్వాత్=విధింపబడుటవలనను, వైదికైః=వైదికులచేత, ప్రత్యహం=ప్రతిదినంబును, త్రికాలం=మూడుకాలములయందు, లింగపూజనం=లింగముయొక్కపూజ, కార్యం=చేయతగనది.

బృహజ్జాబాలమునందు నిత్యం త్రిసంధ్యం శివలింగమభ్యర్చ్యం. నిత్యం=యెల్లప్పు

ము. త్రిసంధ్యం=మూడు కాలములయందు. శివలింగం=శివలింగము. అభ్యర్చ్యం=పూజిల్ల వలెగనది: అని త్రికాలములయందును శివలింగారాధనము నిత్యవిధిగా చెప్పబడినది.

అట్లు శాతాతపాది స్మృతులయందును శివపూజా విధాయక వచనము లనేకము లు గలవు.

ఇందుచే శ్రుతి స్మృతులయందు శివపూజావిధానము గనుపరచబడినది.

ప్రతిమార్చతః = ప్రతిమను పూజించుటకంటె. శ్రేష్ఠత్వాత్ = శ్రేష్ఠమగుటవలన ను. వైదికులచేత శివలింగారాధనను చేయతగినది.

ప్రతిమార్చనకంటె లింగార్చనకు శ్రైష్ఠ్యము. భారతమున నానుశాసనిక పర్వమునందు, జన్మకర్మ తపోయోగాస్తయో స్తవచపుష్కలాః । తాభ్యాం లింగేర్చితో దేవ స్త్వర్చాయాం యుగేయుగే। తయోః = ఆ కృష్ణార్జునులకును. తవ=నీకును. జన్మకర్మతపోయోగాః = జన్మకర్మంబులును, తపోయోగంబులును. పుష్కలాః=సమృద్ధంబులు. తాభ్యాం = ఆ కృష్ణార్జునులచేత. యుగేయుగే=ప్రతియుగమునందును. దేవః= ఈశ్వరుడు. లింగే=లింగమునందు. అర్చితః=పూజింపబడియె. త్వయా=నీచేత. అర్చాయాం=ప్రతిమయందు. అర్చితః=పూజింపబడియెనని. ప్రతిమారాధనపరుడగు నశ్వత్థామ కు జయమగలిగినదనియు లింగారాధన పరులగు కృష్ణార్జునులకు విజయ్యాప్తియని చెప్పటచేతను, ప్రతిమార్చనకంటెను లింగార్చనకు శ్రైష్ఠ్యము ప్రతిపాదింపబడినది.

కల్పేషుచ = కల్పసూత్రములయందునను. గదితత్వాత్ = చెప్పంబడుటవలన శివలింగము పూజించదగినది.

కల్పములయందు బోధాయనునిచేతను, అథాతో మహాదేవస్యాహరహస్సపర్యావిధిం వ్యాఖ్యాస్యామః. అథ=అనంతరము. అతః = అందువలన. అహరహః = అనుదినంబును. మహాదేవస్య = మహాదేవుని యొక్క. సపర్యావిధిం = పూజావిధిని వ్యాఖ్యాస్యామః = వివరించుచున్నారము. అని శివపూజావిధినిత్యముగా చెప్పబడినది.

ఈప్రకారము కల్పములయందు లింగపూజావిధి గనుపరచబడినది.

పురాణేషు = పురాణములయందు గదితత్వాచ్చ = చెప్పంబడుటవలనను. శివలింగారాధనము చేయదగినది.

పురాణములయందు నందికేశ్వరుడు । యః ప్రయచ్ఛేద్గవాం లక్షందోగ్ధ్రీణాం వేదపారగే. ఏకాహమర్చయే ల్లింగంతస్యపుణ్యం తతోధికం । సకృత్పూజయతే యస్తుభగవంతముమాపతిం । తస్యాశ్వమేధాదధికం ఫలంభవతి భూసుర.

యః = ఎవ్వాడు. దోగ్ధ్రీణాం = పాలుపితుకు. గవాం = గోవులయొక్క. ల

ఫలం = లక్షను. వేదపారగే = సాంగవేదాధ్యాపకుని యందు. ప్రయచ్ఛేత్ = ఇచ్చు నో. యః = ఎవ్వఁడు. ఏకాహం = ఒకదినము. లింగం = లింగమును. అర్చయే త్ = పూజించునో. తస్య = ఆలింగమును పూజించువానియొక్క. పుణ్యం = పుణ్య ముతతః = ఆలక్షగోవులదానముజేసినవానికంటె. అధికం = అధికమైనది. అనిచెప్పం బడియున్నది.

స్కాందాది పురాణములయందు లింగపూజావిధి విశేషముగాప్రశంసించబడి యున్నది.

నిత్యత్వాత్ = నిత్యవిధియగుటవలనను. శివలింగముపూజించదగినది.

నిత్యం త్రిసంధ్యం శివలింగమభ్యర్చ్యం. నిత్యముమూడు కాలములయందు శివలిం గమును పూజించవలసినదనుచోట. నిత్యశబ్దఘటితవచన విషయముగుటచేతను. అథా తో మహాదేవస్యాహరహస్సపర్యావిధిం అనుబోధాయన కల్పమునందు. అహరహః అని వ్సాఘటితవచన విషయమగుటచేతను. నిత్యత్వముసిద్ధించినది.

ఇదియునుంగాక. శివరహస్యమునందు. భుంజీత నేశార్చనమప్యకృత్వాభుంజీతచే త్పాపమయంచభుజ్జే. సరాధమోసామునిభిస్సఉక్తస్సనారకీవిట్క్రిమికీటభుక్. ఈ శార్చనం = శివారాధనమును. అకృత్వా = చేయక. నభుంజీత = భుజించతగదు. భుం జీతచేత్ = భుజించెనేని. అయం = ఈనరుఁడు. పాపం = పాతకమును. భుంక్తే = భుజించువాఁడగు. అసౌ = ఈనరాధమః = మనుజాధముఁడు. మునిభిః = మునులచే త. నారకీ = నరకములనొందువాఁడనియు. విట్క్రిమికీటభుక్ = మలమును క్రిమికీటా దులనుదినువాఁడనియు. ఉక్తః = చెప్పఁబడియె.

ఈశార్చనావర్జనభోజ్యమన్నం కీటంమలంతత్కుణపంవదంతి. బహిష్కృతస్స ర్వజనైశ్చపాపీఘోరాన్ ప్రయాయాన్నరకాన్ సమస్తాన్.

ఈశార్చనావర్జనం = శివారాధనమునువదలి. భోజ్యం = భుజింపబడు. అన్నం అన్నమును. కీటం = కీటమునుగాను. మలం = మలమునుగాను కుణపం = శవమునుగా ను. వదంతి = చెప్పుచున్నారు. పాపీ = అట్టియన్నమునుదినుపాపాత్ముఁడు. సర్వజనైః సమస్తజనులచే. బహిష్కృతః = బహిష్కరింపఁబడినవాఁడై. ఘోరాన్ = భయంకరము లైన. సమస్తాన్ = సమస్తములగు. నరకాన్ = నరకములను. ప్రయాయాత్ = పొందును.

వహ్నిప్రవేశోవరముగ్రశస్త్రైర్వధోవరం సాధుమలస్యభుక్తిః = నేశార్చ నాయాంవిరతిర్భవేత్తత్సంసారచక్రేభ్రమతోనవద్యే.

వహ్నిప్రవేశః = అగ్నియందుజొచ్చుట. వరం = శ్రేష్ఠమైనది. ఉగ్రశస్త్రైః = భయంకరములగు శస్త్రములచేత. వధః = హత్యయు. వరం = శ్రేష్ఠమైనది. మలస్య = మలముయొక్క భుక్తిః = భోజనము. సాధు = శ్రేష్ఠమైనది. సంసారచక్రే = సంసార చక్రమునందు. భ్రమతః = పరిభ్రమించు. నరస్య = మనుజునకు. ఈశార్చనాయాం = శివలింగార్చనయందు. విరతిః = ఉపేక్ష. వరిష్ఠా = శ్రేష్ఠమైనది. న = కాదు.

అపిప్రాణాపదం ప్రాప్యనత్యాజ్యం లింగపూజనం ప్రాణాపదం = ప్రాణాంతమగుఆపత్తును, ప్రాప్యాపి = పొందియును, లింగపూజనం. శివలింగపూజనము, నత్యాజ్యం = విడువతగినదిగాదు, అనియీవిధమున, అకరణేప్రత్యవాయ జనకత్వమును జెప్పువచనములు గలిగియుండుటవలనను శివలింగపూజనిత్యమైనది. ముక్తిమూలత్వాత్ = మోక్షమునకు హేతువగుటవలనను, శివలింగపూజ, యాచరించదగినది.

శివారాధనకుముక్తి ప్రదత్వము, సూతసంహితయందు. అసారసంసార వనాంతరాళేత్రితాపఘర్మేభ్రమతోజనస్య । శివార్చనాకల్పలతాపురస్తాత్సంసారసంతాపహరీచనాన్యా ॥

అసారసంసార వనాంతరాళే = శుష్కమగు సంసారకానన మధ్యంబున త్రితాపఘర్మే = తాపత్రయమనువేసవియందు, భ్రమతః = పరిభ్రమించు, జనస్య = నరునకు, శివార్చనాకల్పలతా = శివారాధనమనుకల్పలత, సంసార, సంతాపహరీ = సంసారమువలననగు సంతాపమును హరింపజేయు నదియగు, అన్యా = ఇతరమైనది, న = లేదు.

భక్త్యాయశ్శివమర్చయేదనుదినం, లింగేసమాప్నోతిః స దానానాంతపసాం త్రివిష్టపమహాతీర్థాప్లుతీనాం ఫలం, పాపాన్యాశువినాశ్యశంకరగణశ్రైష్ఠ్యంసమాప్నోత్యసౌ విజ్ఞానాత్పరిహృత్య మోహమఖిలం జ్ఞానంపరంగచ్ఛతి.

యః = ఎవ్వడు, భక్త్యా = భక్తిచేత, లింగే = లింగమునందు, శివం = శివుని, అనుదినం = ప్రతిదినంబును, అర్చయేత్ = పూజించుచుండునో, సః = ఆనరుడు, దానానాం = సమస్తదానములయొక్కయు, తపసాం = సమస్తతపస్సులయొక్కయు, త్రివిష్టపమహాతీర్థాప్లుతీనాం = స్వర్గంగాది సమస్తతీర్థస్నానములయొక్కయు, ఫలం = ఫలమును, సమాప్నోతి = పొందుచున్నాడు, అసౌ = ఈమనుజుడు, ఆశు = శీఘ్రముగా, పాపాని = పాపములను, వినాశ్య = నశింపజేసి, శంకరగణశ్రైష్ఠ్యమును, సమాప్నోతి = పొందుచున్నాడు, విజ్ఞానాత్ = విజ్ఞానమువలన, అఖిలం = సమస్తమగు, మోహం = మోహమును, పరిహృత్య = పరిహరించి, పరం = ఉత్కృష్టమగు, జ్ఞానం = జ్ఞానమును, గచ్ఛతి = పొందుచున్నాడు, అని యిట్లు చెప్పంబడుటచేతను సుప్రసిద్ధమైనది.

సర్వాశిష్టాదృతత్వాత్ = సమస్తశిష్టులచేతను, ఆదరించబడుటవలన వైదికైః =

వైదికులచేతను ప్రత్యహం = ప్రతిదినంబును త్రికాలం = మూడుకాలములయందును, లింగపూజనం = లింగపూజ. కార్యంచేయతగినది.

శివారాధనకు సర్వశిష్టానుష్ఠితత్వము. భారతమునయానుశాసనిక పర్వమునందు యస్యబ్రహ్మాచవిష్ణుశ్చత్వంచ శక్రసహామరైః. అర్చయధ్వేసదా లింగం తస్మాచ్ఛ్రేష్ఠత మోహికః.

మహేశక్ర ఓయింద్రుడా. యస్య = ఏద్దేవుని యొక్క...లింగం = లింగమును. బ్రహ్మాచ = బ్రహ్మదేవుడును. విష్ణుశ్చ = విష్ణువును. అమరైః = దేవతులతోడ త్వంచ = నీవును సదా = ఎల్లపుడు. అర్చయధ్వే = పూజించుచుంటిరో. తస్మాత్ = ఆశివునికంటె. శ్రేష్ఠతమః = శ్రేష్ఠుడు. కః = ఎవ్వడు. అని చెప్పంబడియున్నది.

స్కాందమున. శివతత్వసుధానిధియందు. బ్రహ్మావిష్ణుమహేంద్రాశ్చలోకపాలాశ్చదేవతాః. విద్యాధరాగుహ్యకాశ్చ గంధర్వాశ్చాపికింనరాః. రాక్షసాదానవాదైత్యా వశిష్ఠాద్యామహర్షయః. లింగార్చనంప్రకుర్వంతి సదాకాలంద్విజోత్తమ. లింగార్చనరతా ఏతేమానుషేషుతుకాకథా.

బ్రహ్మవిష్ణుమహేంద్రాశ్చ = బ్రహ్మవిష్ణుమహేంద్రులును. లోకపాలాశ్చ = లోకపాలురును. దేవతాః = దేవతులును. విద్యాధరాః = విద్యాధరులును. గుహ్యకాః = గుహ్యకులును. గంధర్వాః = గంధర్వులును. కిన్నరాః = కిన్నరులును. రాక్షసాః = రాక్షసులును. దానవాః = దానవులును. దైత్యాః = దైత్యులును. వశిష్ఠాద్యాః = వశిష్ఠుడు మొదలగు. మహర్షయః = మహర్షులును, సదాకాలం = సమస్తకాలములయందును లింగార్చనం = లింగారాధనమును. ప్రకుర్వంతి = చేయుచున్నారు. ఏతే = వీరలు. లింగార్చనరతాః = లింగార్చనాతత్పరులు. మానుషేషు = మానవులయందు. కాకథా = ఏమివాతఙ. అని చెప్పంబడినది.

ఈవిధమున నే. శిష్టాస్సర్వే శివంప్రపన్నాః అనుయుపన్యాసమునందు. శిష్టులందరు శివారాధనపరులుగానుదాహరింపబడిరి. గావునన ందుజాడవలయు.

వైదికులచేయాచరించదగినది యనగాన వైదికులుయాచరించకున్నను. వైదికులకత్యావశ్యకమనియభిప్రాయము.

శ్లో॥ స్మృతి తంత్రపురాణేష్వబాధ్యత్వపరివర్జనాత్.
దేహావసానపర్యంతమాజ్ఞాచేశినతత్త్యజేత్॥ ౧౮.

అర్థము॥ స్మృతితంత్రపురాణేషు = స్మృతులయందును. తంత్రములయందును. పురాణములయందును. అబాధ్యత్వపరివర్జనాత్ = అబాధ్యత్వమువర్జించబడుటవలనను

దేహావసానపర్యంతం = దేహాంతమురదకు. ఆశౌచేపి = ఆశౌచమందునను. తత్ = ఆరాధనమును. నత్యజేత్ = విడువతగదు.

పరాశరస్మృతియందు శైవందేవార్చనం యస్యయస్యచాగ్నిపరిగ్రహః. బ్రహ్మచారియతీనాంచశరీరేనాస్తిసూతకం.

యస్య = ఎవనికి శైవం = శివసంబంధమగు దేవార్చనం = దేవారాధనముగలదో. యస్య = ఎవనికి అగ్నిపరిగ్రహః = శ్రౌతాగ్న్యుపాసనముగలదో వారికిని బ్రహ్మచారియతీనాంచ = బ్రహ్మచారులయొక్కయు యతులయొక్క శరీరే = శరీరమునందు సూతకం = సూతకమునాస్తి = లేదు. అని చెప్పంబడినది.

సిద్ధాంతాగమమునందు లింగార్చనరతానారీ సూతకేవారజస్వలా. రవిరగ్నిర్యథావాయుః కోటికోటిగుణశ్శుచిః.

లింగార్చనరతా = శివలింగారాధనపరురాలగు నారీ = స్త్రీ సూతకేవా = ప్రసవించినదిగానిరజస్వలా = రజోవతిగానిరవిః = సూర్యుడునుఅగ్నిః = అగ్నిహోత్రుడువాయుః = వాయుదేవుడు యథా = ఎట్లు శుచిః = పవిత్రమైనవారలో తథా = అట్లుకోటికోటిగుణః = కోటికోట్లగుణములుగా శుచిః = పవిత్రమైనది.

శివపురాణమునందుజాతకేమృతకేవాపినత్యాజ్యంశివపూజనం.

జాతకే = జాతాశౌచమందుననను మృతకే = మృతాశౌచమందునను శివపూజనం = శివరాధనము నత్యాజ్యం = విడువతగినదిగాదు అని చెప్పంబడినది.

ఇందుచే శివారాధనమువిషయమై జాతకాదులు బాధకములుగావని సిద్ధాంతీకరింపబడినది.

శ్లో॥ విహితత్వాచ్చ వేదేషు పురాణాదిషుసర్వశః.
కర్మసంసిద్ధికారత్వాన్మోక్షోపాదకత్వతః॥ ౧౯
శ్లో॥ విముక్తిఫలకత్వాచ్చ నిత్యత్వాచ్ఛిష్టసంమతేః.
శైవష్షడక్షరోనిత్యంజప్యస్స్యాచ్ఛ్రుతివర్త్మనా॥ ౨౦ .

అర్థము॥ వేదేషు = వేదములయందు విహితత్వాత్ = విధింపబడుటవలనను శైవః = శివసంబంధమగుషడక్షరః = షడక్షరమహామంత్రము శ్రుతివర్త్మనా = శ్రుతిమార్గనిష్ఠులకు జప్యః = జపించదగినది. స్యాత్ = అగును.

యజుర్వేదమునందు తన్నమఇత్యుపాసీత = తత్ = శివశబ్దితమగుపరం బ్రహ్మను నమఇతి = నమస్కారపూర్వకముగా ఉపాసీత = ఉపాసించతగినది. అని చెప్పంబడుటచేతను.

బృహజ్జాబాలమునందు ఓమితిహ్యగ్రేవ్యాహరేన్నమఇతిపశ్చాచ్ఛివాయేత్యుపరి

రత్రయం॥ ఓమితి=ఓంఅని అగ్రే=మొదలువ్యాహరేత్=చెప్పవలసినది. నమఇతి=నమః అని పశ్చాత్=వెనుక చెప్పవలసినది. తతః=అనంతరము శివాయేతి=శివాయఅనిఅక్షరత్రయం=మూడక్షరములను వ్యాహరేత్=చెప్పవలసినది, అని చెప్పంబడుటచేతను శైవషడక్షరమునకు విధిస్పష్టమైనది.

ఋగ్వేదమునను నమోభిర్గృణీమసి త్వేషం రుద్రస్యనామ, ఏతం=ఈ రుద్రస్య=రుద్రుని యొక్క నామ=నామమును నమోభిః=నమస్కారములచేత గృణీమసి=చెప్పుచుముగాక అని మొదలుగా విశేషముగా ప్రశంసింపబడినది.

పురాణాదిషు=పురాణాదులయందు సర్వశః=సర్వవిధముల విహితత్వాత్=విధింపబడుటవలనను శైవషడక్షరముజపించదగినది.

స్కాందమున బ్రహ్మోత్తరఖండమునందు అగస్త్యరామాదిభిరాదృతత్వాదముష్యమంత్రస్యచవైదికత్వాత్, పరస్యతత్త్వస్యచవాచకత్వాన్నమశ్శివాయేతి సదాజప్యం, అగస్త్యరామాదిభిః=అగస్త్యమహర్షియు శ్రీరామచంద్రుడు మొదలగువారలచేత ఆదృతత్వాత్=ఆదరించబడినది యగుటవలనను అముష్య=ఈ మంత్రస్య=మంత్రము వైదికత్వాత్=వేదములయందు చెప్పంబడినది యగుటవలనను పరస్య=తత్త్వస్య=పరతత్త్వమునకు వాచకత్వాత్=అభిధాయకమగుటవలనను నమశ్శివాయేతి=నమశ్శివాయఅని సదా=ఎల్లపుడు జప్యం=జపించుము అనివిధింపబడినది.

శివతత్త్వసుధానిధియందును నామ్నోస్తియావతీశక్తిః పాపనిర్హరణేద్విజ। తావత్పాపానికర్తుంవాశక్తః కోవాకలౌయుగే.

హేద్విజ=ఓవిప్రుడా నామ్నః=శివనామమునకు పాపనిర్హరణే=పాపములనణచుటయందు యావత్=ఎంతటి శక్తిగలదో. తావత్పాపాని=అన్నిపాపములను కర్తుం=చేయుటకు కోవా=ఎవ్వడు శక్తః=సమర్థుడు అని మొదలుగాని శేషముగాప్రశంసింపబడినది.

హరివంశమునందునను. భాస్వత్త్రిపుండ్రంభసితైస్సితస్సన్మౌనీజటీవల్కలవాన్ముకుందః। నిరంతరం చేతసిచంద్రచూడం విచింతయన్ పంచజజాపవర్ణాన్॥

భాస్వత్త్రిపుండ్రః=ప్రకాశించుచున్న భస్మత్రిపుండ్రముగలవాడును, భసితైః=భస్మములచేత, సితః=తెల్లనైనవాడును, మౌనవంతుడును, జటీ=జడలను ధరించినవాడును, వల్కలవాన్=నారచీరల ధరించినవాడునగు, ముకుందః=శ్రీకృష్ణమూర్తి, నిరంతరం=ఎడతెగకుండునటుల, చేతసి=చిత్తమునందు, చంద్రచూడం=శివుని, విచింతయన్=ధ్యానించువాడై, పంచ=ఐదగు, వర్ణాన్=వర్ణములను జజాప=జపించెనని, శైవపురాణము ప్రశంసింపబడినది.

కర్మసంసిద్ధికారిత్వాత్=కర్మసంసిద్ధికరమైనది యగుటవలనను, శైవపక్షరము జపించతగినది.

శ్రు॥ యదస్యకర్మణోత్యరీరిచం యద్వాన్యూన మిహాకరం. అగ్నిష్టత్స్విష్టకృద్విద్వాన్ సర్వంస్విష్టం సుహుతంకరోతుమే

అస్య=ఈ, కర్మణః=కర్మకు, అత్యరీరిచం=అధికముగా నాచరించితినో. ఇహ=ఈకర్మయందు, యత్=ఏది, న్యూనం=తక్కువగా, అకరం=చేసితినో. స్విష్టకృత్=స్విష్టకృత్తగు, అగ్నిః=రుద్రుడు, తత్=ఆ, సర్వం=సమస్తమును, స్విష్టం=స్విష్టమైనదానిగాను, సుహుతం=సుష్ఠుగా హోమము చేయబడినదిగాను, కరోతు=చేయుగాక అనుటచే, న్యూనాధిక కర్మలో ప్రాయశ్చిత్తముగా రుద్రనామస్మరణ మే చెప్పంబడినది.

స్విష్టకృత్తు రుద్రుం డెటులనంటివేని యజుస్సునందు దేవావైయజ్ఞాద్రుద్రమంతరాయన్ సయజ్ఞమవిధ్యత్తం దేవా అభిసమగచ్ఛంతకల్పతాంన ఇదమితితేబ్రువన్ స్విష్టంవైన ఇదంభవిష్యతియదిమంరాధయిష్యామ ఇతితత్స్విష్టకృతస్స్విష్టకృత్వం.

దేవావై=దేవతులుయజ్ఞాత్=యజ్ఞమునుండిరుద్రం=రుద్రుని అంతరాయన్=తప్పించిరిసః=ఆరుద్రుడుయజ్ఞం=యజ్ఞమునుఅవిధ్యత్=వేధించినవాడాయెతం=ఆరుద్రుని దేవాః=దేవతలు నః=మాకు ఇదం=ఈయజ్ఞము కల్పతాం=కల్పించబడుగాక ఇతి=అని అభిసమగచ్ఛంత=అభిగమనము జేసినవారైరి ఇమం=ఈరుద్రుని ఆరాధయిష్యామః=ఆరాధించితిమేని ఇదం=ఈయజ్ఞము నః=మనకు స్విష్టం=స్విష్టమైనది భవిష్యతి=కాగలదు ఇతి=ఇలాగని తే=ఆదేవతులు అబ్రువన్=పలికిరి అనిచెప్పంబడి యుండుటచే స్విష్టకృత్తురుద్రుడేయని యేర్పడినది.

స్విష్టకృద్ధోమమే కర్మన్యూనాధిక ప్రాయశ్చిత్తార్థముగా జెప్పబడినదిగావున స్విష్టకృద్ధోమము చెప్పబడని ప్రదేశమునందు స్విష్టకృత్తగు రుద్రునినామస్మరణమే యాచరణీయమని సిద్ధించినది.

మాంగళ్యాపాదకత్వతః = మాంగళ్యాపాదకమగుటవలనను శైవపక్షరము జపించదగినది.

మంత్రశాస్త్రమునందు శవర్ణమునకు శుభప్రదత్వంబును వకారమునకు సమృతబీజత్వంబును చెప్పంబడినది.

వాయుసంహితయందు అథవానంతకల్యాణ గుణైకనిధిరీశ్వరః. శివఇత్యుచ్యతేసద్భిశ్శివతత్త్వార్థకోవిదైః.

అథవా—లేకున్న అనంతకల్యాణగుణైకనిధిః=అనంతకల్యాణ గుణమణిగణాకరుండగు ఈశ్వరః=సర్వేశ్వరుడు శివతత్త్వార్థకోవిదైః=శివతత్త్వ

మునెరింగిన సద్భిః=సత్పురుషులచే ఉచ్యతే=చెప్పంబడునని ప్రశంసింపంబడినది.

ఇందు శ్రీశివనామమునకు మాంగళ్యాపాదకత్వము గనుపరచబడినది.

ముక్తిప్రదత్వాత్=ముక్తిప్రదముగావునను తారత్వాత్=తారకమగుటవలనను శైవమత్సరముజపించదగినది.

జాబాలవేదాంతమునందు అథ హైనం బ్రహ్మచారిణ ఊచుః=కింజప్యే నామృతత్వంనో బ్రూహీతి సహోవాచయాజ్ఞవల్క్యః శతరుద్రీయేణేతి అమృతస్య వానామధేయాని ఏతైర్హవా అమృతో భవతి.

అథ=అనంతరము బ్రహ్మచారిణః=బ్రహచర్యస్థులు ఏనం=ఈయాజ్ఞవల్క్యుని కింజప్యేన=ఏద్దానిజపముచే అమృతత్వం=ముక్తిగలుగునో దానిని నః=మాకు బ్రూహి=చెప్పుమాయని ఊచుః=పలికిరి సః=ఆయాజ్ఞవల్క్యుడు శతరుద్రీయేణేతి=శతరుద్రీయాధ్యాయముచేతననియును ఏతాని=ఇయ్యవి అమృతస్య=అమృతునియొక్క నామధేయాని=నామధేయములు ఏతైర్హవా=ఈనామధేయములచే అమృతః=ముక్తుడు భవతి=అగుచున్నాడు ఇతి=అని ఉవాచ=పలికెను అనిచెప్పంబడుటచే ముక్తిప్రదమున్న ప్రసిద్ధమైనది.

అథర్వశిఖయందు తత్తారం అనియు నమశ్శాధ్యాయమునందు నమస్తారాయ అనియు శివనామముగా చెప్పంబడుటచేతను బృహజ్జాబాలమునందు శైవమత్సరమునకు తారకసంజ్ఞ చెప్పంబడుటచేతను శివనామమే తారకమని వేద వేదాంత ఘంటాఘోషముగ సుప్రసిద్ధమైనది.

నిత్యత్వాత్=నిత్యమగుటవలనను శైవమత్సరముజపించదగినది.

అథర్వణసంహితయందు ఏకాదశకాండమున ప్రథమానువాకమునందు పంచసప్తసప్తములగుమూడు ఖండములయందు ముప్పదియొక్క మంత్రములుగల శ్రీరుద్రసంహితగలదు అందుపదునేడవమంత్రము.

సహస్రాక్షమతిపశ్యం పురస్తాత్ రుద్రమస్యంతం బహుధావిపశ్చితం నోపారమజిహ్వయేయమానం.

సహస్రాక్షం=అనంతములగునేత్రములుగలిగినట్టియు అతిపశ్యం=సర్వంబునతిమించిచూచునట్టియు అస్యంతం=సర్వమును గ్రసించునట్టియు విపశ్చితం=సర్వజ్ఞుడగు రుద్రం=రుద్రుని జిహ్వయా=నాలుకచేత ఈయమానం=ఉచ్చరించుచు నోపారం=ఉపరమించకుందుముగాక యనివ్యతిరేకముగా శివభజనవిరామమునకు నిషేధమునునిరూపించుచూ ప్రకృతమగు శివనామ జపమునకు నిత్యతను నిరూపించినారు.

శిష్టసమ్మతేః = శిష్టులయొక్క సమ్మతివలనను శైవపంచాక్షరము జపించదగినది.

స్కాందమున అగస్త్యరామాదిభిరాదృతత్వాత్ అని మొదలుగా అగస్త్యమహర్షి శ్రీరామచంద్రప్రభృతులచే పరిగ్రహించబడినట్లు చెప్పబడినది.

హరివంశమునందు ఘాస్వాస్త్రిప్రంత్రః అని మొదలుగా పంచజపాపవర్గ అను పర్యంతము శ్రీకృష్ణునిచే శైవపంచాక్షరముజపించబడినట్లు చెప్పబడినది.

భారతమునందు అనుశాసనికమునందు కృష్ణద్వైపాయనుడు కపిలుడు చారుశీర్షుడు వాల్మీకి జామదగ్న్యుడు విశ్వామిత్రుడు దేవలుడు గృత్సమదుడు మొదలగువారు శివనామజపనిష్ఠులుగా నిరూపింపబడిరి.

ఇందుచే శైవషడక్షర మంత్ర జపానుష్ఠానతత్పరుల సేకులు గనుపరచంబడిరి.

మొదటినుండి గనుపరచంబడిన హేతువులచే శ్రుతిమార్గానుగులకు శైవషడక్షర మవశ్యానుష్ఠేయమని సిద్ధాంతీకరింపబడినది.

శ్లో॥ ఆమ్నాతత్వాన్నిగమే నిత్యత్వాన్ముక్తికృత్త్వతః।
బిల్వపత్రైస్సమర్చ్యం స్యాచ్ఛివలింగమనారతం॥౨౧॥

అర్థము। నిగమే=వేదమునందు ఆమ్నాతత్వాత్=చెప్పంబడుటవలనను శివలింగం=శివలింగము బిల్వపత్రైః=బిల్వదళములచేత సమర్చ్యం=అర్పించదగినది

శ్రు॥ త్రిసుపర్ణమయాచితం బ్రాహ్మణాయదద్యాత్. యే బ్రాహ్మణాస్త్రిసుపర్ణం పఠంతి తే సోమం ప్రాప్నువంతి.

అయా=లక్ష్మీదేవిచేత చితం=వ్యాప్తమైన త్రిసుపర్ణం=కీటచ్ఛిద్రాద్యనాక్రాంతములగు మూడుదళములుగలబిల్వమును బ్రాహ్మణాయ=శివునికొరకు దద్యాత్=ఇవ్వవలసినది. అశబ్దము విష్ణువాచకముగావున ఆయనగా లక్ష్మీదేవియనియర్థము చెప్పబడినది లక్ష్మీదేవిచేవ్యాప్తమైనది యనగా తవవృక్షోఽథబిల్వః అని బిల్వములక్ష్మీగృహమని చెప్పంబడినది.

త్వం దేవేషు బ్రాహ్మణః అనియీ మొదలగు శ్రుతిప్రామాణ్యముచేత బ్రాహ్మణశబ్దము శివునిబోధించును యే=ఏ బ్రాహ్మణాః=బ్రాహ్మణులు త్రిసుపర్ణం=బిల్వమును పఠంతి=స్తుతిచేయుచున్నారో తే=వారు సోమం=ఉమాసహాయుడగుశివుని ప్రాప్నువంతి=పొందుచున్నారు అనుటచేనాక్షేపము లేదను.

వాజిశ్రుత్యుపాయతతో బిల్వ ఉదతిష్ఠత్ ఆదిత్యం వెద్దానినుండిజనించెనో అద్దానినుండే బిల్వముజనించెనని బిల్వము సూర్యునకును సజన్యముగా వ్యవహరింపబడినది.

నిత్యత్వాత్ = నిత్యమగుటవలనను బిల్వ పత్రములచే శివలింగము పూజింపదగినది.

శివతత్త్వసుధానిధియందు యోనకుర్యాద్బిల్వదళైరర్చనం-శంకరస్యతు శతాయుః పురుషోవాపి తస్యజన్మనిరర్థకం.

యః=ఎవ్వఁడు బిల్వదళైః=బిల్వదళములచేత శంకరస్య=శివుని యొక్క అర్చనం=పూజను నకుర్యాత్=చేయకుండునో శతాయుః పురుషోవాపి=నూరేండ్లు గలమనుజుడైనను తస్య=వానియొక్క జన్మ=జన్మము నిరర్థకమైనది బిల్వ పత్రవిహీనాయాపూజానిష్ఫలాభవేత్.

బిల్వపత్రవిహీనా బిల్వపత్రములులేని యా=ఏపూజగలదో సా=ఆపూజనిష్ఫలా=నిష్ఫలమైనది భవేత్=అగును అనియీప్రకారము బిల్వపత్రములచే పూజింపనివానినింద చెప్పఁబడుటచే నిత్యత్వముని రూపింపఁబడినది.

ముక్తికృత్త్వతః=ముక్తికారియగుటవలనను బిల్వపత్రములచే శివలింగమర్చింపవలయు.

బహుజన్మార్జితైః పుణ్యైర్బిల్వపత్రార్చనం లభేత్ బిల్వపత్రార్చనం కృత్వాపునర్జన్మభాఙ్నభవేత్ శుష్కైః పర్యుషితైర్వాపివనైర్వా బిల్వదళైరపి పూజయేద్గిరిజానాథంముచ్యతే సర్వపాతకైః సత్యంపునస్సత్యంసత్యంబిల్వపత్రార్చనంపరం బిల్వపత్రార్చనేనైవపునర్జన్మనవిద్యతే.

బహుజన్మార్జితైః=అనేకజన్మములయందు సంపాదించబడిన. పుణ్యైః=పుణ్యములచేత. బిల్వపత్రార్చనం=బిల్వపత్రార్చనమును. లభేత్=పొందును. బిల్వపత్రార్చనం=బిల్వపత్రార్చనమును. కృత్వా=చేసి. పునః=మరల. జన్మభాక్=జన్మముపొందువాడు. నభవేత్=కానేరడు. శుష్కైః=ఎండినవియయినను. పర్యుషితైర్వాపి=రోజులుగడచినవియయినను. బిల్వదళైః—బిల్వదళములచేత. గిరిజానాథం=శివుని. పూజయేత్—పూజించినచో. సర్వపాతకైః—సమస్తపాతకములచేత. ముచ్యతే—విముక్తుడగు. సత్యంసత్యంపునస్సత్యం—మున్మాటి నిజము. బిల్వపత్రార్చనం—బిల్వముచే పూజించుట. పరం—శ్రేష్ఠమైనది. బిల్వపత్రార్చనేనైవ—బిల్వపత్రములచే పూజించుటచేతనే. పునర్జన్మ—పునర్జన్మము. నవిద్యతే—లేదు.

అని యీప్రకారము ముక్తిసాధకత్వము కనుపరచఁబడినది.

ఈ చెప్పంబడిన హేతువులచే బిల్వపత్రార్చనమవశ్యని షేయమనినిరూపింపబడినది.

శ్లో॥ రుద్రపీతంపిబేదిత్యాదిశ్రుతేశ్శాసనాత్పరం।
అసమర్పితస్యగర్హ్యత్వాదభోజ్యత్వవిధానతః॥ ౨౨॥

శ్లో॥ అదీక్షితపరత్వేః తన్నిషేధగిరామపి।
నిర్మాల్యస్యనహేయత్వం కింత్వదీక్షావతాంభవేత్॥ ౨౩॥

శ్లో॥ చండాధికారవత్త్యేవలింగేతస్యాః షేధతః।
తదభావాచ్చబాణాదౌ నిర్మాల్యంసేవ్యమాస్తికైః॥ ౨౪॥

అర్థము॥ రుద్రపీతంపిబేదిత్యాదిశ్రుతేః=రుద్రపీతంపిబేత్ అనియీ మొదలగుశ్రుతియొక్క. శాసనాత్=శాసనమువలన. ఆస్తికైః=ప్రామాణికులచే. నిర్మాల్యం=నిర్మాల్యము. సేవ్యం=సేవించదగినది.

శ్రు॥ రుద్రభుక్తంభుంజీత. రుద్రపీతంపిబేత్. రుద్రాఘ్రాతంజిఘ్రేత్ । రుద్రభుక్తం=రుద్రునిచేభుజింపబడినప్రసాదమును భుజింపవలయు. రుద్రపీతం=రుద్రునిచేపానముచేయబడిన తీర్థమును. పిబేత్=పానముచేయవలయు. రుద్రాఘ్రాతం=రుద్రునిచేతనాఘ్రాణింపబడినపుష్పాదులను. జిఘ్రేత్=ఆఘ్రాణించవలెను అని యర్థము. ఇందుచే రుద్రోపభుక్తమేసేవించదగినదనియు వేదాంతములయందుగనుపరచబడినది.

అసమర్పితస్య=శివునకు సమర్పించనిపదార్థము. గర్హ్యత్వాత్ = నింద్యమగుటవలనను. అభోజ్యత్వవిధానతః=అభోజ్యత్వమువిధింపబడినదిగావునను. నిర్మాల్యమునుసేవించదగినది.

కామికమునందు పత్రంపుష్పంఫలంతోయమన్నపానాద్యమౌషధం। అనివేద్యభుంజీతభగవంతంసదాశివం॥ పత్రం=పత్రంబును. పుష్పం=పుష్పంబును. ఫలం= ఫలంబును. తోయం=ఉదకంబును. అన్నపానాద్యం=అన్నపానాదులును. ఔషధం=ఔషధంబును. భగవతం=భగవంతుడగు. సదాశివం=సదాశివునకు. అనివేద్య=నివేదించక. నభుంజీత=భుజించదగదు. అని నిషేధింపబడియున్నది.

శివపురాణమునందును, శంభోర్నిర్మాల్యకంశుద్ధంభుంజీయాత్సర్వతోద్విజః । అన్యదేవస్యనిర్మాల్యం భుక్త్వాచాంద్రాయణంచరేత్॥ శుద్ధం=నిర్మలమును. శంభోః =పరమేశ్వరునియొక్క. నిర్మాల్యకం=నిర్మాల్యమును. సర్వతః=అంతటను. ద్విజః = ద్విజుడు. భుంజీయాత్=భుజించవలయును. అన్యదేవస్య=దేవాంతరునియొక్క. నిర్మాల్యం నివేదితమును. భుక్త్వా=భుజించి. చాంద్రాయణం=చాంద్రాయణమును. చరేత్=చరించవలయును. అని [illegible] శివనివేదిత

ముగానిది అపరిశుద్ధమనియు, దేహాంతరనిర్మాల్యమైనను భుజించతగదని చెప్పంబడి యున్నది.

తన్నిషేధగిరామపి=శివనిర్మాల్యమును నిషేధించువాక్యములును అదీక్షితపక్షే న=దీక్షారహితవిషయమగుటచేతనూ. దీక్షితులకు నిర్మాల్యము సేవించదగినది.

కామికమునందు మల్లింగధారిణో లోకే దేశికా మత్పరాయణాః। మదేకశరణాస్తేషు భోజ్యం నైవాన్యజంతుషు॥ లోకే=లోకమునందు మల్లింగధారిణః=నాయొక్క లింగము ను ధరించినవారును. మత్పరాయణాః=నాయందుభక్తులునుగలరో. తేషు=వారలయందు. భోజ్యం=మదర్పితము భోజనార్హమైనది. అన్యజంతుషు = ఇతరులయందు. నైవ= భోజనార్హము కాదు.

శివపురాణమునందు నిర్మాల్యం నిర్మలం శుద్ధం నిర్మలత్వాదనిందితం । తస్మాదభోజ్యం నిర్మాల్యమశుద్ధై రశివాత్మకైః । జిహ్వాచాపల్యసంయుక్తః శివసంస్కారవర్జితః॥ శివనిర్మాల్యభోజీచేద్రౌరవం నరకం వ్రజేత్॥

నిర్మాల్యం=నిర్మాల్యము. నిర్మలం=నిర్మలమైనది. శుద్ధం = పవిత్రమైనది. నిర్మలత్వాత్=నిర్మలమగుటవలన. అనిందితం=అనవద్యమైనది. తస్మాత్=అందువలన. అశివాత్మకైః =అమంగళాత్ములగు. అశుద్ధైః=అపవిత్రులగువారలచే. నిర్మాల్యం= నిర్మాల్యము. అభోజ్యం=అభోజ్యమైనది. జిహ్వాచాపల్యసంయుక్తః=జిహ్వా చాపల్యముతోగూడిన, శివసంస్కారవర్జితః=శివసంస్కారరహితుడు. శివనిర్మాల్యభోజీచేత్=శివనిర్మాల్యమును భుజించెనేని. రౌరవం=రౌరవమును. నరకం=నరకమును. వ్రజేత్=పొందును. అని యీమొదలగు వచనములచే శివనిర్మాల్యనిషేధము దీక్షారహిత విషయమని యేర్పడినది.

చండాధికారవతి=చండీశాధికారముగల. లింగేఏవ=లింగమునందే. తస్య= ఆనిర్మాల్యముయొక్క. నిషేధతః=నిషేధమువలనను. బాణాదౌ = బాణాదిలింగములయందు. తదభావాత్=అచండాధికారము లేనుగావునను. ఆస్తికైః = ఆస్తికులచేత. నిర్మాల్యం=నిర్మాల్యము. సేవ్యం=సేవించదగినది.

సిద్ధాంతాగమమునందు. చండీశాధికృతిర్యత్ర న సేవేత తదర్పితం ; యత్ర=ఎచ్చట, చండీశాధికృతిః=చండీశునకధికారముగలదో. తదర్పితం=అందుసమర్పించబడిన. వస్తుజాతము. నసేవ్యం=సేవించదగదు. అని చెప్పబడియున్నది,

సిద్ధాంతాగమమునందే, బాణలింగే చ శైలే లోహే రత్నలింగే స్వయంభువి। ప్రతిమాసు చ సర్వాసు న చండో ధికృతో భవేత్॥ బాణలింగే=బాణలింగమునందును. చశైలే=శిలాలింగమునందును. లోహే=లోహకృతమగులింగమునందును. రత్నలింగే=రత్ననిర్మితమగు లింగమునందును. స్వయంభువి=స్వాయంభువమునందును. సర్వాసు = సమస్తములగు

ప్రతిమాపన=ప్రతిమలయందును. చండః=చండీశుడు. అధికృతః=అధికారముగలవాడు. నశాధాడు. అనుటచే చరలింగాదులయందు చండాధికారము లేదు గావున తత్ప్రయుక్తమగు నిషేధమునకు ప్రవృత్తియే లేదు.

ఇందుచే శివనివేదిత మే పగ్రాహ్యమని సిద్ధాంతీకరింపబడినది.

శ్లో॥ శివభావవతాంముక్తేస్సజ్జన్మన్యేవలాభతః।
శివఏవతుసంసేవ్యోముక్తికామైరనారతం॥ ౨౫॥

అర్థము॥ శివభావవతాం=శివభక్తిగలజనులకు. తజ్జన్మన్యేవ = అజన్మయందే. ముక్తేః=ముక్తియొక్క. లాభతః=లాభముగలదుగావున. ముక్తికామైః = ముక్తిగోరువారలచే. అనారతం=ఎల్లప్పుడును. శివఏవ=శివుడే. సంసేవ్యః=సేవింపదగినవాడు.

శివపురాణమునందు. అన్యభావస్తుయోమర్త్యస్సోపిజన్మత్రయాత్పరం. శివభావస్తుయోమర్త్యస్తస్మిన్ జన్మనిముచ్యతే. యః=ఏ. మర్త్యః=నరుడు. అన్యభావః = ఇతరదేవతాభక్తిగలవాడో. సోపి=ఆనరుడును. జన్మత్రయాత్ = మూడుజన్మములకంటె. పరం=పిదప, ముచ్యతే=ముక్తుడగు, యః=ఏనరుడు, శివభావః=శివభక్తి గలవాడో సః=ఆనరుడు, తస్మిన్ =ఆ, జన్మని, జన్మయందే, ముచ్యతే=ముక్తుడగునని చెప్పంబడి.

ఇందుచే శివభక్తిగలవానికినీజన్మమునందేముక్తిగలదని యేర్పడినది,

శ్లో॥ యదాచర్మవదిత్యాదిశ్రుత్యాన్యంసముపాసతాం।
ముక్తేరలాభతశ్చాపి శివస్సేవ్యోముముక్షుభిః॥ ౨౬॥

అర్థము। యదాచర్మవదిత్యాదిశ్రుత్యా=యదాచర్మవత్ అని యీ మొదలగు శ్రుతిచే, అన్యం=ఇతర దేవతను, సముపాసతాం=ఉపాసించువారలకు, ముక్తేః= ముక్తియొక్క, అలాభతశ్చాపి=లాభములేనుగావునను, ముముక్షుభిః = మోక్షముగోరువారలచే, శివః=శివుడు, సేవ్యః=సేవించదగినవాడు,

శ్రు। యదాచర్మవదాకాశం వేష్టయిష్యంతిమానవాః। తదాశివమవిజ్ఞాయ, దుఃఖస్యాంతోభవిష్యతి॥ యదా=ఎప్పుడు, మానవాః=మానవులు, ఆకాశం=ఆకాశమును, చర్మవత్=తోలునువలె, వేష్టయిష్యంతి=చుట్టగలరో - తదా=అప్పుడు, శివం=శివుని, అవిజ్ఞాయ=తెలుసుకొనక, దుఃఖస్య=దుఃఖముయొక్క, అంతః=అంతము, భవిష్యతి = కాగలదు అని యీ ఆకాశమును తోలునువలెచుట్టినప్పుడు శివునితోపని లేక ముక్తి గలుగనని రెండు యసంభవమను నభిప్రాయముచే శ్రుతి చెప్పినదాయె,

శ్లో॥ భవంభవ్యాయసేవంతే-భవ్యామైభవేతర।
[illegible] ॥ ౨౭॥

అర్థము॥ భవం=భవుని, భవ్యముకొరకు, సేవంతే=సేవించుచున్నారు. భవేత
రం=భవునికంటెనితరుని. అభవ్యాయ=అభవ్యముకొరకే. సేవంతే=సేవించుచున్నారు.
శివాయ=మంగళముకొరకు. శివం=శివుని, అర్చంతే=పూజించుచున్నారు. శివేతరం=
శివునికంటెనన్యుని. అశివాయైవ=అమంగళముకొరకు. అర్చంతే=పూజించుచున్నారు.
ఈయర్థము న్యాయసిద్ధమయినది.

శ్లో॥ యేషాంస్యాదీశ్వరో దేవస్సేశ్వరాస్తేప్రకీర్తితాః।
యేషాంతు నేశ్వరో దేవః కథితాస్తేనిరీశ్వరాః॥ ౯॥

అర్థము॥ యేషాం=ఎవరలకు, ఈశ్వరః=ఈశ్వరుడు. దేవః=దేవుడో. తే=
వారు. సేశ్వరాః=సేశ్వరులని. ప్రకీర్తితాః=చెప్పబడిరి, యేషాం=ఎవరలకు, ఈశ్వ
=ఈశ్వరుడు. దేవః=దేవుడు, న=కాడో, తే=వారు, నిరీశ్వరాః=నిరీశ్వరులుగా. కథి
తాః=చెప్పబడినదు, ఈయర్థంబునుక్తన్యాయసిద్ధంబెయగును.

శ్లో॥ బ్రాహ్మణామానవాదేవం బ్రాహ్మణంసముపాసతే।
కులహీనాస్తుసేవంతే కులహీనంనరాస్సురం॥ ౧౦॥

అర్థము. బ్రాహ్మణాః=బ్రాహ్మణులగు. మానవాః=మానవులు, బ్రాహ్మణం=బ్రా
హ్మణుడగు, దేవం=శివుని, సముపాసతే=ఉపాసించుచున్నారు, కులహీనాః=కులహీనుల
నరాః=నరులు-కులహీనం--కులహీనుడగు. సురం=దేవుని, సేవంతే=సేవించుచున్నారు.

శ్రు॥ త్వందేవేషుబ్రాహ్మణోఽస్యహంమనుష్యేషుబ్రాహ్మణోవై బ్రాహ్మణ ము
పధావతిఉపత్వాధావామి, త్వం=నీవు, దేవేషు=దేవతులయందు, బ్రాహ్మణః=బ్రాహ్మణు
డవు, అసి= అగుదువు.అహం=నేను. మనుష్యేషు=మానవులయందు, బ్రాహ్మణః=
బ్రాహ్మణుడను, బ్రాహ్మణోవై=బ్రాహ్మణుడైతే. బ్రాహ్మణం=బ్రాహ్మణుని, ఉపధా
వతి= సేవించుచున్నాడు,అందువలన, త్వాం=నిన్ను, ఉపధావామి=సేవించుచున్నాను.

శివపురాణమునందు బ్రాహ్మణోభగవాన్ రుద్రఃక్షత్రియఃపరమోహరిః। పితా
మహస్తువైశ్యస్స్యాద్వృషలస్తుపురందరః। భగవాన్=భగవంతుడగు. రుద్రః=రుద్రుడు
బ్రాహ్మణః=బ్రాహ్మణుడు. హరిః=విష్ణువు. క్షత్రియః=క్షత్రియుడు. పితామహస్తు
బ్రహ్మదేవుడైతే. వైశ్యః=వైశ్యుడు. పురందరః=ఇంద్రుడు. వృషలః=శూద్రుడు. స్యా
త్=అగును.

ఇందుచే రుద్రుడేబ్రాహ్మణుడనియు విష్ణ్వాదులు క్షత్రియులనియు చెప్పంబడె
పైన చెప్పంబడినశ్రుతియునుమానవులయందు బ్రాహ్మణులు దేవతులయందుబ్రాహ్మణుడౌ
రుద్రునినే సేవించవలయునని స్పష్టము గా చెప్పంబడినది. అట్లు సేవించకనతిక్రమించిన

యోవై స్వాందేవతామతియజతే ప్రస్వాయై దేవతాయైచ్యవతే నపరాం ప్రాప్నోతి పాపీయాన్ భవతి॥ యోవై=ఎవడు. స్వాం=స్వీయమగు. దేవతాం=దేవతను. అతియజతే=అతిక్రమించుచున్నాడో. స్వాయై=తనదియగు. దేవతాయై=దేవతవల్ల. చ్యవతే=భ్రష్టుడగుచున్నాడు. పరాం=రెండవదేవతను. నప్రాప్నోతి=పొందడు. పాపీయాన్=పాపవంతుడు. భవతి=అగుచున్నాడు. అనగా తనదేవతను తాను విడుచుటచేతన నాదేవతవిడుచు. రెండవదేవతయు.

కులక్రమాగతయైన స్వదేవతను వదలిన యీచంచలచిత్తుడు నాయందు స్నేహగుణములవాడగు నాయనునభిప్రాయముచేత నితనిని పరిగ్రహించనేరదు. ఇందుచేతను భయభ్రష్టుండై పాపిష్ఠుండగునని వేదములయొక్క యభిప్రాయము.

శ్లో॥ జన్మమృత్యుప్రహాణాయ జన్మమృత్యుహరశ్శివః ।
అజాతఇతితుశ్రుత్యాసేవ్యోభవతి నిత్యదా॥ ౩౧

అర్థము॥ జన్మమృత్యుప్రహాణాయ=జన్మమృత్యువులయొక్క నాశముకొరకు. జన్మమృత్యుహరః=జన్మమృత్యువుల నపహరించు శివః=శివుడు. అజాతఇతిశ్రుత్యా=అజాత ఇత్యేవం అనుశ్రుతిచే. నిత్యదా=ఎల్లపుడును. సేవ్యః=సేవించదగినవాడు. భవతి=అగుచున్నాడు.

నిగమములయందు భూతస్యజాతఃపతిరేకఆసీత్ అనుటచే. బ్రహ్మదేవునకు జన్మ చెప్పబడెనది. జాతోబృహన్నభిపాతితృతీయం అనుటచే విష్ణునకు జన్మచెప్పంబడినది. తమ జననమరణముల పోగొట్టుకొననేరని యీదేవతలు లోకులయొక్క జననమరణముల నెట్లనూ పోగొట్టజాలరుగావున జననమరణ రహితుడగు రుద్రుడే సేవ్యుడని శ్రుతి చెప్పుచున్నది.

శ్రు॥ అజాతఇత్యేవంకశ్చిద్భీరుః ప్రపద్యతే. రుద్రయత్తెదక్షిణంముఖం తేన మాంపాహినిత్యం॥ భీరుః=జననమరణములవలన భయమునొందిన. కశ్చిత్=ఒకానొకడు. అజాతఇతి=జన్మరహితుడవని. తే=నీయొక్క. దక్షిణం=దక్షిణమగు. ముఖం=అఘోరముఖమును ప్రపద్యతే=పొందుచున్నాడు. తేన=ఆముఖముచేత. మాం=నన్ను. నిత్యం=ఎల్లప్పుడును. పాహి=రక్షించుమా యని యర్థము. ఇందుచే జననమరణములనుండి భయముబొందినవారలు శివునినే యుపాసించవలయునని స్పష్టీకరించబడినది.

శ్లో॥ శివంతునసమం బ్రూయాద్దేవైరన్యైః కదాపివా ।
సమం బ్రువన్ సనిపాత్యశ్చాప్రస్రుచోదిత వర్త్మనా॥ ౩౨

అర్థము॥ శివం=శివుని. అన్యైః=ఇతరులగు. దేవైః=దేవతులతోటి. సమం=సమానునిగా. కదాపివా=ఎప్పటికిని. న బ్రూయాత్=చెప్పవగదు. సమం=సమునిగా. బ్రువన్=చెప్పునట్టి. సః=అనరుడు. శాస్త్రిచోదితవర్త్మనా=ధర్మశాస్త్రములయందు చెప్పంబడిన విధానముచే. నిష్కార్యః=ప్రాయశ్చిత్తము చేయదగినవాడు.

సూతసంహితయందు॥ కేచిదద్వైతమాశ్రిత్య బిడాలప్రతిమానరాః । రుద్రేణసామ్య మన్యేషాంప్రవదంతి విమోహితాః॥ బిడాలప్రతిమాః=గోడమీదిపిల్లి వాటమునసున్న. కేచిత్=కొందరు. నరాః=నరులు. అద్వైతం=అద్వైతమును. ఆశ్రిత్య=ఆశ్రయించి. విమోహితాః=మోహగ్రస్తులై. రుద్రేణ=రుద్రునితోటి. అన్యేషాం=ఇతరదేవతులకు. సామ్యం=సామ్యమును. ప్రవదంతి=చెప్పుచున్నారు. అనియును.

ఖద్యోతోయది చండభాను సదృశస్తుల్యో హరిశ్శంభునా॥ ఖద్యోతః=మెరుగుడుపురుగు. చండభాను సదృశోయది=మధ్యాహ్నసూర్యునితో సమానమగునేని. హరిః=విష్ణు. శంభునా=శివునితోటి. తుల్యః= సమానుడగునని యీమొదలుగా విశేషించి సామ్యవాదము నిరాకరించబడినది.

శివపురాణమునందు యేమాంబ్రహ్మాదిభిస్తుల్యం యేత్వాంలక్ష్మ్యాదిశక్తిభిః । గురుంయేప్రకృతేస్తుల్యం సంస్మరంత్యల్పబుద్ధయః । తేషాంపాపానినశ్యంతి శివరాత్రిప్రజాగరాత్॥ యే=ఎవరలు. మాం=నన్ను. బ్రహ్మాదిభిః=బ్రహ్మాదులతోడ. తుల్యం= సమునిగాను. యే=ఎవరలు. త్వాం=నిన్ను. లక్ష్మ్యాదిశక్తిభిః=లక్ష్మ్యాదిశక్తులతోడ. తుల్యాం=సమురాలినిగాను. యే=ఎవరలు. గురుం=గురువును సర్వజనమునకు. తుల్యం=సమునిగాను. సంస్మరంతి=స్మరించుచున్నారో. తేషాం=వారలయొక్క. పాపాని=పాతకములు. శివరాత్రిప్రజాగరాత్=శివరాత్రియందు జాగరణము జేయుటవలన. నశ్యంతి=నశించుచున్నవి. అని శివునకు నితరదేవతాసామ్యమును దలచినందుకు శివరాత్రి జాగరము ప్రాయశ్చిత్తముగా జెప్పంబడినది.

శ్లో॥ గాయత్రీప్రణవాద్యామే యజ్ఞైచాధికృతానరాః।
తద్బోధ్యం తేతుసేవంతేఽనధికారయుతానవై॥ ౩౨

అర్థము॥ యే=ఏ. నరాః=నరులు. గాయత్రీప్రణవాదౌ= గాయత్రియు. ప్రణవము అగ్నిహోత్రము వీనియందును యజ్ఞేచ=యజ్ఞమునందును అధికృతాః= అధికారము గలవారలో. తే=ఆనరులు. తద్బోధ్యం=ఆగాయత్రీ ప్రణవాదులకు.బోధ్యుడగుశివుని. సేవంతే=సేవించుచున్నారు. అనధికారయుతాః=ఆగాయత్ర్యాదులయందు. అధికారము లేనివారు. నసేవంతే=సేవించరు.

గాయత్రీమహామంత్రము భర్గపదాంకితమై భర్గదేవతాకమైనదిగావున గాయత్రియం దధికారముగలవారు భర్గుని యుపాసించుట న్యాయము.

పాతంజలయోగశాస్త్రమునందు క్లేశకర్మ విపాకాశయైరపరామృష్టః పురుషవిశేష ఈశ్వరః । క్లేశకర్మవిపాకాదులచే పరామర్శింపబడని యొకపురుషుండు. ఈశ్వరుఁడ నంబరగునని చెప్పి. తస్యవాచకః ప్రణవః తస్య=అశివునకు. వాచకః=అభిధాయకము. ప్రణవః=ప్రణవము. అని చెప్పంబడినది.

శివపురాణమునందును. ప్రణవోవాచకస్తస్య శివస్యపరమాత్మనః॥ తస్య=ఆ. పరమాత్మనః=పరమాత్మయగు. శివస్య=శివునకు. ప్రణవః=ప్రణవము. వాచకః=అభిధాయకము. అనిచెప్పంబడియున్నది గావున నీప్రణవమునం దధికారముగలవారు ప్రణవవాచ్యుఁడగుశివుని యుపాసించుట న్యాయము.

శ్రు॥ త్వమగ్నేరుద్రః హేఅగ్నే=ఓ అగ్నీ త్వం=నీవు. రుద్రః=రుద్రుడవు శ్రు.రుద్రోవా ఏషయదగ్నిః, ఏషః=ఈ. అగ్నిః=అగ్ని. రుద్రోవా=రుద్రుఁడు. అనియును చెప్పంబడుటచే అగ్న్యుపాసనయందధికారులును శివునియుపాసించుట న్యాయము.

శ్రు॥ ఆ వోరాజా నమధ్వరస్యరుద్రం॥ అధ్వరస్య=యజ్ఞమునకు. రాజానం=అధిపతియగు. రుద్రం=రుద్రునియనియు. శ్రు॥ అయంసోమః కపర్దినే॥ అయం=ఈ. సోమః=క్రతువు. కపర్దినే=రుద్రునికొఱకనియు. శ్రు॥ గాథపతిం మేధపతిం రుద్రం అనుచోట మేధపతియనగా పశుమేధాదులగు యజ్ఞములకు పతియగు రుద్రుఁడనియును, యజ్ఞాధిపతి రుద్రుఁడుగా జెప్పంబడియె.

ఇమంపశుంపశుపతేతే అద్యబధ్నామి. హేపశుపతే=ఓపశుపతీ. ఇమం=ఈ. పశుం=పశువును. తే=నీకొఱకు. అద్య=ఇపుడు. బధ్నామి=బంధించుచున్నాను- అనుటచేను శివుడు యజ్ఞమునం దారాధనీయుఁడుగా జెప్పంబడియుండుటచేత నట్టియజ్ఞమునం దధికారముగలవారు శివునిసేవింతురనుట ప్రసిద్ధము.

శ్లో॥ విద్యానాథస్యకరుణా యస్మిన్విద్యోతపూర్ణశః।
విద్యాశివమయీతస్మిన్నేతరస్మిన్కదాచన॥ ౩౩॥

అర్థము॥ విద్యానాథస్య=పరమేశ్వరునియొక్క. కరుణా=దయ. యస్మిన్=ఎవనియందు పూర్ణశః=సంపూర్ణముగా. విద్యోత=కలుగునో. శివమయీ=శివసంబంధమగు. విద్యా=జ్ఞానము. తస్మిన్=వానియందు. విద్యోత=ఉండును. ఇతరస్మిన్=శివానుగ్రహములేని వానియందు కదాచన=ఎప్పటికిని. నవిద్యోత=కలుగనేరదు.

ఈశానస్సర్వవిద్యానాం॥ సర్వవిద్యానాం=సర్వవిద్యలకును. ఈశానః=ప్రభువు అని శ్రుతియందు చెప్పంబడుటచే శివుడు విద్యానాథుడనంబరగు.

శ్రు॥ యమేవైష వృణుతే తేన లభ్యః। ఏషః=ఈపరమేశ్వరుడు. యమేవ=ఎవనినై తే. వృణుతే=అనుగ్రహించునో. తేన=వానిచేత. లభ్యః=పొందదగినవాడు.

భారతమున నానుశాసనిక పర్వమునందును, నహ్యలబ్ధప్రసాదస్యభక్తిర్భవతి శంకరే। అలబ్ధప్రసాదస్య=పరమేశ్వరుని యనుగ్రహమును పొందనివానికి. శంకరే=శివుని యందు. భక్తిః=భక్తి. నభవతి=కలుగదు. అనిశివానుగ్రహములేక శివభక్తియు గలుగనేరదని చెప్పంబడినది. ఇందుచే విద్యానాథునికరుణచేతనే విద్యోదయంబగుననియు నితరులయొక్క యాశ్రమముచే తనవిద్యోదయంబేయగునని న్యాయసిద్ధమైనది.

శ్లో॥ బ్రహ్మాశంభురితిఖ్యాత స్తద్భక్తో బ్రాహ్మణస్స్మృతః।
అభక్తా బ్రహ్మణి శివే యే తేత్వ బ్రాహ్మణాస్స్మృతాః॥ ౩౪॥

అర్థము॥ బ్రహ్మా=బ్రహ్మయనగా. శంభురితి=శంభుడని. ఖ్యాతః=ప్రసిద్ధుడు. తద్భక్తః=ఆశివునియందుభక్తుడు. బ్రాహ్మణః=బ్రాహ్మణుడని. స్మృతః=స్మరింపబడినవాడు. యే=ఎవరలు, బ్రహ్మణి=బ్రహ్మయగు. శివే=శివునియందు. అభక్తాః=భక్తిలేనివారలో. తేతు=వారలైతే. అబ్రాహ్మణాః=అబ్రాహ్మణులుగా. స్మృతాః=స్మరించబడిరి.

ఏకఏవరుద్రోన ద్వితీయాయతస్థే॥ అనుమంత్రమునకు సమానార్థకమగు, ఏకోహవై ద్వితీయం బ్రహ్మ అనుచోటను రుద్రశబ్దస్థానమునందు బ్రహ్మశబ్దము ప్రయోగింపబడినది- బ్రహ్మణస్పతి బ్రహ్మాధిపతి ర్బ్రహ్మశివోమే అస్తు అనునీమొదలగు ప్రదేశములయందును- బ్రహ్మశబ్దము శివునియందు ప్రయోగించబడినది-

భారతమునందును॥ మూలంకృష్ణో బ్రహ్మచ బ్రాహ్మణాశ్చ। మూలం=మూలము. కృష్ణః=కృష్ణుండును. బ్రహ్మచ=శివుడును. బ్రాహ్మణాశ్చ=బ్రాహ్మణులునుఅని చెప్పబడు సమవాక్యములచేతనూ బ్రహ్మపదము శివునియందువాడంబడినది. కావున నిరుపపదమగు బ్రహ్మపదము శివునకు వాచకము గావున. అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా అనునీమొదలగు స్థలములయందు బ్రహ్మపదము శివవాచకత్వమని సిద్ధాంతీకరింపబడినది- బ్రహ్మపదవాచ్యుడగు శివునియందు భక్తులు అనగా తద్ద్వైవర్ణ్యులు బ్రాహ్మణులనుబడుదురు నితరులబ్రాహ్మణులు అనియు న్యాయసిద్ధమగునర్థమేయగు-

శ్లో॥ ప్రథమంగదితత్వాచ్చ సర్వవిద్యాసమన్వయాత్।
విముక్తిలాభమూలత్వాచ్ఛైవంతాత్త్వికముచ్యతే॥ ౩౫॥

అర్థము॥ ప్రథమం=మొదలు- గదితత్వాచ్చ=చెప్పబడినదియగుటవలనను. సర్వవిద్యాసమన్వయాత్=సర్వవిద్యా సమన్వయము గలిగియుండుటవలనను, విముక్తిలాభమూలత్వాత్=మోక్షలాభమునకు మూలమగుటవలనను, శైవం=శైవము, తాత్త్వికం=వాస్తవమని, ఉచ్యతే=చెప్పంబడుచున్నది.

శైవంచవైష్ణవంశాక్తం। శైవము, వైష్ణవము, శాక్తము, అని మొదలుగా పురాణములయందు శైవము మొదలు పరిగణనము చేయబడినది, అటుల పరిగణనముచేయబడుటయు, నితరముకన్నను తక్కువ లేక సంభవించదు-

కొన్నిమతములయందు విద్యాస్థానములకు సాత్వికతామసాదివిభాగము కల్పించి కొన్నిటికి నప్రామాణ్యము చెప్పక వీలుకలుగనేరదు- ఈశైవమునందట్లు జెప్పంబనిలేదు. అందుచే నితరములు శ్రుత్యాద్యేకదేశప్రామాణికములనియు నీశైవము సర్వశ్రుతిసమన్వయసహజసిద్ధమైనది యనియు నేర్పడినది-

శైవమునందు పరిగ్రహించబడిన విశేషధర్మంబులన్నియు మోక్షప్రదములుగా సిద్ధాంతీకరించబడినవి.

సూతసంహితయందు శైవమునందే ముక్తిలభించునుగాని ఇతరమతములయందు లభింపనేరదనియు వైష్ణవశాక్తాదులకును క్రమక్రమముగా కొనవరకు శైవులైనపుడే ముక్తిగలుగునని స్పష్టీకరించబడినవి.

ఇందుచే శైవసిద్ధాంతమే వస్తుసిద్ధమనియు సర్వోత్తమమనియు స్థాపించబడినది.

శ్లో॥ దధీచిగౌతమాద్యర్షిశప్తాయే బ్రాహ్మణాధమాః।
నిందకాస్తేబహిష్కార్యాన సంభాష్యాస్తువైదికైః॥ ౩౬

అర్థము॥ దధీచిగౌతమాద్యర్షిశప్తాః=దధీచి గౌతముడు మొదలగు మహర్షులచే శపించబడిన, యే=ఏ, బ్రాహ్మణాధమాః=బ్రాహ్మణాధములుగలరో, తే=వారు, నిందకాః=ఇతరులనిందచేయువారలును, బహిష్కార్యాః = బహిష్కరింపదగినవారును గాన, వైదికైః=వైదికులచేత, నసంభాష్యాః=సంభాషింపదగినవారుకారు.

స్కాందమున శంకరసంహితయందు. దధీచినా గౌతమేన శప్తాయే బ్రాహ్మణాధమాః। కలౌపపతరిష్యంతి నిందకాస్తే బహిష్కృతాః॥ దధీచినా=దధీచిమహర్షిచేతను గౌతమేన=గౌతమునిచేతను, శప్తాః=శపించబడిన, యే=ఏ, బ్రాహ్మణాధమాః=బ్రా

ప్యాణాధములుగలరో, తే=వారు, నిందకాః = శైవసిద్ధాంతమును నిందజేయువారుగా, కలౌ=కలియుగమందు, అవతరిష్యంతి=అవతరించగలరు, తే=వారు, బహిష్కృతాః= బహిష్కృతులని చెప్పంబడుదురు.

స్కాందమున బుద్ధిభ్రంశాత్పరేనష్టాః మోహేనాన్యేవినాశితాః । అన్యేమతాభిమానేననష్టాఃపాపినఏవతే । మత్పితాన్యమతాసక్తోనాహమత్రేతి కేచన॥ పరే=కొందరు బుద్ధిభ్రంశవలన నష్టాః=నాశమైరి, అన్యే=ఇతరులు, మోహేన=అజ్ఞానముచేత, వినాశితాః=నాశమునుపొందిరి- అన్యే=కొందరు- మతాభిమానేన= మతాభిమానముచేత- నష్టాః=నశించిరి, కేచన=మరికొందరు- మత్పితా=నాతండ్రి, అన్యమతాసక్తః= వేరుమతము నవలంబించినవాడు, అహం=నేను, అత్ర=ఈమతమందు. న = ప్రవర్తించను- అని నష్టాః=చెడిరి, అనియిట్లు ప్రశంసించబడినది.

రుద్రపిండసముత్పన్నాః రుద్రభూమౌలయంగతాః । పితరంనాభి జానంతితాః వేశ్యాసుతోయథా॥ రుద్రపిండసముత్పన్నాః=రుద్రపిండమువలన జనించినట్టియు, రుద్రభూమౌ=రుద్రభూమియందు- లయం=లయమును- గతాః=పొందినవారలై. పితరం=తండ్రిని- వేశ్యాసుతోయథా=వేశ్యాతనయుడువలె, నాభిజానంతి=ఎరుంగరు.

యఃపుత్రఃపితరంద్వేష్టితం విద్యాదన్యరేతసం । యేశివద్వేషిణోమర్త్యాఅన్యరేతస్సముద్భవాః॥ యః=ఏ, పుత్రః=పుత్రుడు, పితరం=తండ్రిని. ద్వేష్టి = ద్వేషించునో. తం=వానిని, అన్యరేతసం=అన్యరేతస్సువలనజనించినవానిగా, విద్యాత్ = తెలుసుకొనవలయు, శివద్వేషిణః=శివద్వేషులగు. యే=ఏ. మర్త్యాః=మానవులుగలరో. తే=వారు, అన్యరేతస్సముద్భవాః=ఇతరరేతస్సువలన జనించినవారు అని చెప్పంబడియున్నది.

భాగవతమునందునను. హసంతియస్యాచరితంహిదుర్భగాః॥ దుర్భగాః = దుర్భాగ్యోత్పన్నులు, యస్య=ఏశివునియొక్క. ఆచరితం=చరిత్రము. హసంతి=పరిహసించుచున్నారో అని చెప్పంబడినది.

మఱియును భాగవతమునందే కర్ణౌపిధాయనిరియాద్యదకల్యఈశే ధర్మావితర్యస్వణిభిర్నృభిరస్యమానే । ఛింద్యాత్ప్రసహ్యరుశతీమసతాంప్రభుశ్చేజ్జిహ్వామసూనపితతోవిసృజేత్సధర్మః॥ అస్వణిభిః=నిరంకుశులగు- నృభిః=పురుషులచేత, ఈశే=ఈశ్వరుడు అస్యమానే=దూషింపబడుచుండగా. అకల్యోయది=అసమర్థుడగువాడేని. కర్ణౌ=చెవులను పిధాయ=మూసుకొని. నిరియాత్=వెడలవలయు. ధర్మావితరి=ధర్మగోప్తయగు రాజు వేని- అసతాం=దుష్టులయొక్క. రుశతీం=అకల్యాణియగు. జిహ్వాం=నాలుకను. ప్రసహ్య=బలాత్కారముగా. ఛింద్యాత్=ఛేదించవలయు. తతః=అనంతరము అసూన్

పాపిష్ఠులనున్నా- విసృజేత్=విడువవలయును. సః=అట్టి- ధర్మః= ధర్మము అని యూ. ప్రకారముగా శివదూషణవినినందుకు ఆమరణాంతప్రాయశ్చిత్తము విధింపబడినది కావు న శివనిందకులతో సంభాషణయు వారియొక్క పలుకులవినుటయు కూడదని యని ప్రాయము-

ఈప్రకారము శైవసిద్ధాంతము సర్వవేదసారంబనియు సాక్షాచ్ఛ్రీప్రోక్తంబు స్వయం సర్వోత్కృష్టంబనియు సిద్ధాంతీకరింపబడినది

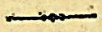
శ్లో॥ భారద్వాజకులక్షీర పారావారహిమాంశునా।
శ్రీమదుద్భటవంశ్యేనా ఘోరనాథతనూభువా॥ ౩౭

శ్లో॥ శ్రీజ్వాలాంబాగర్భశుక్తిముక్తికేన విపశ్చితా।
కథితో నాగలింగేన శైవసిద్ధాంతసంగ్రహః॥ ౩౮

అర్థము॥ భారద్వాజకులక్షీర పారావారహిమాంశునా = భారద్వాజగోత్రియను పాల్కడలికి చంద్రునివంటివాడును. శ్రీమదుద్భటవంశ్యేన= శ్రీమదుద్భటారాధ్యవంశోద్భవుండును అఘోరనాథ తనూభువా=అఘోరపత్యారాధ్యునకు తనయుండును- శ్రీజ్వాలాంబాగర్భశుక్తిముక్తికేన=జ్వాలాంబయొక్క గర్భమను ముత్యపుచిప్పకు ముక్తాఫలాయమానుండును- విపశ్చితా=పండితుడగు- నాగలింగేన= నాగలింగారాధ్యునిచే శైవసిద్ధాంతసంగ్రహః= శయివసిద్ధాంతసంగ్రహమను గ్రంథము-కథితః = చెప్పబడినది.

శ్రీశైవసిద్ధాంతసంగ్రహము.

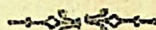
సంపూర్ణము.

శైవప్రచారిణీ గ్రంథమాల. ౧౫

ధర్మ సంగ్రహే

ఆహ్నిక కాండః

ఇది

బ్ర॥ శ్రీ॥ ముదిగొండ నాగలింగ శాస్త్రి గారిచే

రచింపఁబడి

బ్ర॥ శ్రీ॥ విద్వాన్. ముదిగొండ వీరేశలింగ శాస్త్రి గారిచే

ముద్రాక్షర స్ఖాలిత్య రహితముగాఁ బరిశోధింపఁబడి

బ్ర॥ శ్రీ॥ కొడిమేల రాజలింగారాధ్యుల వారిచే

శైవప్రచారిణీ ముద్రాక్షరశాల యందు

ముద్రింపఁ బడినది.

౧౦౦౦

1928

వెల. 1-4-0

1-9-0

విషయసూచిక.

ధర్మసంగ్రహే,
ఆహ్నిక కాండే, ప్రథమభాగః.

శ్రీ

విషయములు.

ప్రథమ భాగః.

సమాప్తః.

శ్రీ

శివాయ గురవేనమః

శ్రీనాగలింగారాధ్యయే ధర్మసంగ్రహే, ఆహ్నికకాండః. ప్రారభ్యతే.

శ్లో. మంగళం దిశతు విఘ్ననాయకో మంగళం దిశతుశక్తి సాయకః।
మంగళం దిశతు మే సదాశివామంగళం దిశతుమే సదాశివః.

శ్లో. యోవిశ్వప్రభవో యమేతినిఖిలం యేనేద మారక్షితం
యస్మై చ శ్రుత యోనమోవిదధతే యస్మాత్పరం నేక్ష్యతే।
భూమ్నాయస్య పరిభ్రమత్యనుకలం బ్రహ్మాండ భాండావళి
ర్యస్మిం త్సర్వమపి ప్రతిష్ఠితమిదం తస్మై నమశ్శంభవే.

శ్లో. భారద్వాజ కులోద్భూత శ్రీమదుద్భటవంశజః।
జ్వాలాంబికా ఘోర నాథదాం పత్య కలితోదయః॥
శ్రీమద్వీరేశ్వ రారాధ్య చరణాబ్జ మధుప్రతః॥
త్రైలింగో నాగలింగాఖ్యస్స్వకృతౌ ధర్మ సంగ్రహే॥
కాండమాహ్నిక నామానం నక్తిత్రశుత్యాగ మోక్తిభిః
శైవదీక్షా విశిష్టానా మిష్టలింగ భృతాంముదే.

కారణోత్తరే॥ బ్రాహ్మేముహూర్తే ఽనుదినం బుధ్య మానోన
గాత్మజే। నేత్రయోః స్పర్శయ న్నిష్టలింగం మామనుసం స్మరేదితి ॥ త

ఈశ్వర ప్రార్థనము.

ప్రతిదినము బ్రాహ్మ ముహూర్తమున మేల్కొనఁగనే యిష్టలింగమును కనుల
కద్దుకొనుచు నీశ్వరు స్మరింప వలయునని కారణోత్తరమునఁ జెప్పఁబడియెను. బ్రాహ్మ

థా మనుః॥ బ్రాహ్మే ముహూర్తే బుధ్యేత ధర్మార్థా వనుచిన్తయేత్। కాయక్లేశాంశ్చ తన్మూలాన్వేద తత్త్వార్థ మేవచ॥ అత్ర వేద తత్త్వార్థః పరమాత్మా। సచవ్యాసేన స్ఫుటీకృతః। బ్రాహ్మే ముహూర్తే ఉత్థాయ ధర్మ మర్థంచ చింతయేత్। కాయక్లేశం తదుద్భూతం ధ్యాయీత మనసేశ్వరమితి॥ ఈశ్వరస్సర్వ ఈశాన ఇతి కోశతశ్శైనైకర్యాధా దీశ్వరశబ్దాత్ తథా- స్మృత్యర్థ సారేపి॥ ప్రభాత ఉత్థాయేష్ట దైవతం మనసా నత్వా తదహః కృత్యం స్మరేదితి॥ ఇష్టదైవతం॥ ఇష్టస్య యాగాదేః, దైవతం॥ అధిదైవతం, ఈశానం, శ్రు॥ ఆహో రాజాన మధ్వరస్య రుద్రం, రుద్రోగ్ని స్విష్టకృత్ ఇత్యాది శ్రుతిభ్యః.

అత్ర బ్రాహ్మో నామ సూర్యోదయాత్ప్రాక్ అర్ధ ప్రహరే ద్వౌ ముహూర్తౌ, తత్రాద్యో బ్రహ్మః, ద్వితీయో రౌద్రః, బ్రాహ్మే ముహూర్తే వర్జ్యానప్యాహ॥ బృహన్మనుః॥ చత్వారి మాని కర్మాణి సంధ్యాయాం పరివర్జయేత్॥ ఆహారం మైథునం నిద్రాం స్వాధ్యాయంచ తథైవచ। ఆహారాజ్జాయతే వ్యాధిః గర్భవేధశ్చ మైథునాత్। నిద్రాల్లో జాయతేఽలక్ష్మీ స్స్వాధ్యాయా దాయుషః క్షయః॥ ఇతి. అథమను

ముహూర్తమున నిద్రలేచి ధర్మార్థములను వానిమూలమునగలుగు కాయక్లేశములను నాలోచించుచు వేదతత్త్వార్థమును ధ్యానింప వలయునని మనువచించెను. వేదతత్త్వార్థమనీశ్వరుఁడేయని వ్యాసుఁడు స్పష్టీకరించెను. స్మృత్యర్థసారమునందును ప్రాతఃకాలమున నిదురలేచి యిష్టదైవతమును మనసున దలచికొని నాటిపనలి కృత్యము నాలోచింప వలయు, నని యున్నది. ఇష్టమున యాగాదులు వానికి దైవతము పరమేశ్వరుఁడు గాన నిష్టదైవత మన పరమేశ్వరుఁడే గాని వారివారి కిష్టమైన దైవతమని యర్థము కాదు. యజ్ఞమునకు రుద్రుఁడే యధిపతియని శ్రుతులు చెప్పుచున్నవి.

సూర్యుఁ డుదయించుటకు ముందటి యర్ధయామమున రెండుముహూర్తములు గలవు. వానిలో మొదటిది బ్రాహ్మముహూర్తమనియు, రెండవది రౌద్రముహూర్తమనియుఁ జెప్పఁబడు, అట్టి బ్రాహ్మ ముహూర్తమున, ఆహారము, స్త్రీసంగమము నిద్ర, వేదము జదువుట యను నాలుగు పనులు చేయఁగూడదు. అప్పుడాహారముచే

రపి। తంచేదభ్యుదియాత్సూర్యశ్శయానం కామకారతః। నిర్మోచేజ్జాప్యను జ్ఞానాజ్ఞ పన్నుపవసేద్దినం। సూర్యేణ హ్యభినిర్ముక్త శ్శయానో భ్యుదితశ్చయః। ప్రాయశ్చిత్తమ కుర్వాణో యుక్తస్స్యాన్మహతైనసా ఇతి॥ అత్ర కామకారతః, నతురోగాదినా అవశః॥ అభ్యనుజ్ఞానాత్ జ్ఞాత్వా ఉపేక్షణాత్, ఏవం వచనా దశక్త్యజ్ఞానాదిషు ప్రాయశ్చిత్తాభావస్సూచితః। అన్యథాతు ప్రాయశ్చిత్తాకరణే మహాన్ప్రత్యవాయ ఇత్యర్థః.

అథ దర్శనీయాన్య దర్శనీయానిచ దర్శయతి, కాత్యాయనః॥ శ్రోత్రియం సుభగంగాంచ హ్యగ్నిమగ్నిచితం తథా। ప్రాతరుత్థాయయః పశ్యేదా పద్భ్యస్సప్రముచ్యతే॥ పాపిష్ఠం దుర్భగం మత్యం నగ్నముత్కృత్త నాసికం। ప్రాతరుత్థాయ యఃపశ్యేత్తత్కలేరుపలక్షణం॥ ఇతి, అత్ర నగ్నపదం బాలవ్యతిరిక్తవిషయం॥ తథా॥ కారణోక్తే॥ వ్రతినం స్త్రిణాం దాంతం భక్తం లింగాంగ సంగినం। ప్రాతః కాలేతు యఃపశ్యేత్స ఈప్సితమ వాప్నుయాత్॥ పాషండం పతితం క్రూరమ భక్తం దేవనిందకం॥ ప్రాతరుత్థాయ యః పశ్యేత్సోఽనిష్టం సమవాప్నుయాత్॥ ఇతి.

అథబహిర్వ్యవహారః.

అత్రవ్యాసః॥ ప్రతిశ్రయాద్దక్షిణ పశ్చిమేన. క్షిప్రంగత్వా

సినవ్యాధిసంభవించు. స్త్రీసంగమువలన గర్భపాతము గలుగు.నిదురించిన జ్యేష్ఠాదేవివరించు. వేదము జదివిన నాయువు క్షీణించునని బృహస్మనువు వచించెను.

అట్టిసమయమున నారోగ్యవంతుడవయ్యు దెలిసియుండి నిదురలేవకుండినయెడపాపము వచ్చునుగాన ప్రాయశ్చిత్తము చేసికొనవలయునని మనువు పలికెను. ఇట్లుకుటచే రోగాదుల వలనగాని దెలియమినిగాని యపుడు నిదురలేవకుండినను దోషములేదని గ్రహింపవలయు.

ప్రాతఃకాలమున నిదురలేవగనె వేదము జదివిన వానినిని, సుందరుని, గోవును, అగ్నిని, అగ్నిచయనము చేసిన వానిని చూచిన వాని కేయాపదయు గలుగనేరదు. అట్లుగాక, పాపాత్ముని, కురూపిని, దిగంబరుని, ముక్కిడి వానిని గాంచునెడ నాడు కలహ

క్షేప మాత్రం శిరస్య। కుర్యాత్పురీషం హి శిరోఽవకుంఠ్య నచ స్పృశే
జ్జాతు శిరః కరేణ॥ ప్రతిశ్రయోగృహం॥ మనురపి॥ దూరాదావసథా
న్మూత్రం దూరాత్పాదావనే జనం। ఉచ్ఛిష్టాంబు నిషేకంచ దూరాదే
వస మాచరేత్॥ ఇతి. కాత్యాయనః॥ శిరః ప్రావృత్య కుర్వీత శకృన్మూ
త్ర విసర్జనం। అయజ్ఞీయై రనార్ద్రైశ్చ తృణై రాచ్ఛాద్య మేదినీమితి.
తృణగ్రహణం కాష్ఠాదేరప్యుపలక్షణం॥ మనుః॥ మూత్రోచ్చార స
ముత్సర్గం దివా కుర్యాదుదఙ్ముఖః। దక్షిణాభిముఖో రాత్రా వుభేసం
ధ్యే యథాదివా॥ ఛాయాయామంధకారే వా రాత్రావహని వా ద్విజః।
యథాసుఖ ముఖః కుర్యాత్ప్రాణబాధా భయేషుచ॥ ఇతి॥ అంగిరాః॥
యజ్ఞోపవీతం కర్ణేచ దక్షిణేతు నిధాయచ॥ కుర్యాన్మూత్రపురీషేతు
శౌచదేశే సమాహితః॥ ఇతిదక్షిణే కర్ణే ధారణ మేకవస్త్ర విషయం॥
యద్యేకవస్త్ర స్స్యాద్విప్రః కర్ణేకృత్వోపవీతకం। మూత్రోత్సర్గం స
దా కుర్యాదితి సాంఖ్యాయనోఽబ్రవీత్ ॥అంగిరాః కృత్వా యజ్ఞోపవీతంతు

ము వచ్చునని కాత్యాయనుఁడు పలికెను. దిగంబరులన బాలురకంటె నితరులని యెఱుఁ
గునది. ప్రతిష్ఠుని, అన్నసత్రము పెట్టు వానిని, ఇంద్రియ నిగ్రహము గలవానిని, భక్తుని,
లింగాంగ సంయోగము గలవానిని ప్రాతఃకాలమునఁ జూచినవాఁడు ఇష్టసిద్ధి నొందును.
వేదబాహ్యుని, పతితుని, క్రూరుని, భక్తిరహితుని, దేవనిందాపరుని జూచినవాఁడు తప్ప
క యనిష్టమును పొందునని కారణోత్తరమున గలదు.

బాహ్యమున కేఁగుట.

ఇలువిడిచి బాణము పోవు నంతదూరము నైరృతి దిశకరిగి, తలకు గుడ్డచుట్టుకొని పురీషము విడువవలయును. అపుడు చేతితో తల తడవగాదు. అనివ్యాసుఁడు వచించెను మలమూత్రములు విడుచుట, కాళ్లు కడుగుట, ఎంగిలినీరు పోయుట యనునది యింటికి దూరముగా చేయవలయునని మనువు పలికెను.

తలకు గుడ్డ చుట్టుకొని, యజ్ఞమున కుపయోగపడని పొడిగడ్డి, పుడకలు మొన్నగు వానిచే నేలగప్పి మలమూత్రముల విడువవలయునని కాత్యాయనుఁడు చెప్పెను పగటియందు నుత్తరాభిముఖుఁడును, రాత్రియందు దక్షిణాభిముఖుఁడును, రెండుసంధ్య

పృష్ఠతః కంఠలంబితం। విణ్మూత్రంతు గృహీకుర్యాద్య ద్వాకంఠే సమాహితః॥ ఇతి, ఆపస్తంబః॥ శిరః ప్రావృత్యమూత్రపురీషే కుర్యా దితి, శాంభవీయ గృహ్యాపరిశిష్టేపి॥ యజ్ఞోపవీత శివ సూత్రే పృష్ఠతః కంఠలంబితే। కృత్వా ప్రావృత్య చశిరో విణ్మూత్రోత్సర్గం కుర్యా దితి॥ పైఠీనసిః॥ అనుదకమూత్ర పురీష కరణే సచేలస్నానమితి. భారద్వాజః మలమూత్రం చరేద్యస్తు విస్మృత్యోపవీతధృక్। తత్సూత్రంతు పరిత్యజ్య దధ్యాదన్యత్సు నర్నవం॥ ఆంగిరాః॥ స్నానంకృత్వా ర్ద్రవాసా స్తు విణ్మూత్రం కురుతే యది। ప్రాణాయామత్రయం కృత్వా పునస్స్నానేన శుధ్యతీతి॥ మనుః॥నమూత్రం పథికుర్వీత నభస్మని నగోవ్రజే। వాయ్వగ్ని విప్రమాదిత్య మపః పశ్యంస్తథైవగాః। నకదాచన కుర్వీత విణ్మూత్రస్యవిసర్జనం।నపాలికృష్టేనజలేనబిలేసచపర్వతే।నజీర్ణదేవాయతనేనవల్మీకే కదాచన। నసత్త్వేషు నగర్తేషు నగచ్ఛన్న చ సంస్థితః। ననదీతీరమాసాద్య నచపర్వత మస్తకే। ప్రత్యగ్నిం ప్రతి సూర్యంచ ప్రతి సో

మయందు నుత్తరాభి ముఖుడునునై మలమూత్రముల విడువ వలయు. నీడయందును, చీకటియందును, ప్రాణసంకటము నందును, భయము కలిగి యున్న పురుషు నేది శకుమరలినను దోషములేదని మనువు వచించెను. ఒంటివస్త్రము నుధరించి యున్న పురుషు జందెమును కుడిచెవి యందుగునిచికొని మలమూత్రముల విడువ వలయు యజ్ఞోప వీతమును మెడకు వెనుకవైపున వ్రేలు నట్లు నిచికొని మలమూత్రముల విడువ వలయునని యంగిరుఁడు చెప్పెను. యజ్ఞోప వీతమును, శివసూత్రము ను మెడకు వెనుక వైపున వ్రేలు నట్లు ధరించి మలమూత్రముల విడువ నగునని శాంభ వీయగృహ్య పరిశిష్టమునఁ జెప్పఁ బడియున్నది. ఉదకపాత్రలేక మలమూత్రముల విడుచు నెడ సచేల స్నానము చేయ వలయునని పైఠీనసి పలికెను.జందెమును నివీతము గా తీసికొనక యుపవీతము గానే యునిచికొని మలమూత్రముల విడుచు నెడ నాజందెమును తీసివైచి క్రొత్త జందెమును ధరించవలయును. స్నానముచేసి తడివస్త్రముతో మలమూత్రముల విడుచు నెడ తిరుగ స్నానముచేసి మువ్మారు ప్రాణాయామము చేయు నెడ పరిశుద్ధుడగునని యంగిరుఁడు చెప్పెను.మార్గమునందు గాని, భస్మమునందు గాని, గోవుల నడుమ గాని మలమూత్రముల విడువఁ జనదు. వాయువున కగ్నికి, సూర్యునకు, గోవునకు, జలమునకు నెదురుగ గాని, దున్నిన నేలయందు గాని, జ

మాదికం ద్విజ। ప్రతిగ్రాం ప్రతిసంధ్యాంచ పరిజ్ఞానశ్యతి మోహతః॥ ఇతి.

అథశౌచవిధిః.

ఉక్తః॥ తీర్థేశౌచం నకుర్వీత కుర్వీతోద్ధృత్య వారిణా। మృత్తికా వారిచైవాస్య శౌచాయ పరిచారకా వితి॥ నిషిద్ధ మృత్తికా మాహ శ్వలాయనః॥ శౌచదేశేషు సాగ్రాహ్యా శర్కరాశ్మ వివర్జితా। నకృష్టా న్నచ వల్మీకాత్పాంసుతో నచ కర్దమాత్। నమార్గాన్నోషరాచ్చైవ శౌచశిష్టాత్పరస్యచ। ఏతాంస్తు వర్జయేన్నిత్యం వృథాశౌచం హి తత్స్మృత మితి॥ గ్రాహ్యా మృత్తికా ఆహ॥ ఆహరేజ్జల మధ్యాత్తు పరత్రామ్ముః బాధనాదితి॥ యత్ర ఉక్తలక్షణా మృత్తికా నలభ్యతే తత్రశౌచం మనురాహ॥ యస్మిన్దేశేచ యత్తోయం యాచయత్రైవ మృత్తికా। సైవ తత్ర ప్రశస్తాస్యాత్తథాశౌచం విధీయత ఇతి॥

లము నందుగాని, బిలము నందుగాని' పర్వతము మీదగాని, పాడు గుడియందు గాని, పుట్టయందుగాని, వృక్షములలో గాని, గుంటలలో గాని, నడచుచుగాని, నిలుచుండి గాని, నదియొడ్డున గాని, పర్వతాగ్రమున గాని, సూర్యచంద్రాదులకు విరుద్ధముగా నెదురుగ గాని మలమూత్రముల విడువఁగూడదు. అట్లు విడుచునెడ బుద్ధి నశించునని మనువు వచించెను.

శౌచవిధి.

పాత్రముతో జలము గ్రహించి శుద్ధిచేసి కొనవలయును గాని తటాకాదులయందే ప్రక్షాళనాదుల జరుపుకొనరాదు. మృత్తిక, జలము ఈరెండును శౌచము నకు సాధకములైయున్నవి. పరిశుద్ధమగు చోట పలుగు రాళ్లు మున్నగునవి లేని మృత్తికను గ్రహింపవలయు. దున్నిన నేల నుండిగాని, పుట్టనుండిగాని, దువ్వమండి గాని, బురదనుండిగాని, త్రోవలోనగాని, చౌటనేలనుగాని వేఱొకఁడు శుద్ధిచేసి కొనగా మిగిలినదానినుండిగాని మృత్తికను గ్రహింపఁ గూడదు. మణికట్టు కన్నలోతుగల నీటినడుమనుండి మృత్తిక గ్రహింప వలయును. విధ్యుక్తమగు మృత్తిక దొరకని యెడ ఏదేశము నందే విధమగు మృత్తిక, జలముల భించునో అవియే ప్రశస్తమైనవి గాన వానితోడనే శుద్ధి చేసికొన నగునని మనువు వచించెను.

మృత్సంఖ్యా.

మృత్సంఖ్యా మాహవశిష్ఠః॥ పంచాపానే దశైకస్మిన్నుభయోస్సప్త మృత్తికాః। ఉభయోః పాదయోస్సప్త లింగే ద్వేపరికీర్తితాః॥ ఇతి ఏవముక్త శౌచేపి గంధలేపోన నశ్యతి చేత్తర్హి ఉక్తసంఖ్యాతోప్యధిక సంఖ్యయా అపినవిరోధ ఇత్యాహ॥ మనుః॥ విణ్మూత్రయోస్సముత్సర్గే మృద్వార్యాదేయ మర్థవత్। యావన్నసిద్ధాభూయాస్తాం గంధలేపశ్చ తత్కృతః॥ తావన్మృద్వారి చాదేయం సర్వాసు ద్రవ్య శుద్ధిషు॥ దేవలోపి॥ యావత్తు శుద్ధిమన్యేత తావచ్ఛుద్ధిర్విధీయతాం। ప్రమాణం శౌచ సంఖ్యాయా నశిష్టైరుపదిశ్యత ఇతి॥ శౌచక్రమమాహ వ్యాసః॥ విట్శౌచం ప్రథమం కుర్యాన్మూత్రశౌచమతః పరం। పాదశౌచం తతః కుర్యాత్కరశౌచమతః పరమితి॥ ఆపస్తంబః॥ అహ్నిశౌచంతు యత్ప్రోక్తం నిశ్యర్ధం తత ఉచ్యతే। పథిపాదంతు విజ్ఞేయ మార్తః కుర్యాద్యథా బలమితి॥ బోధాయనః॥ దేశకాలౌతథాత్మానం ద్రవ్యం ద్రవ్యప్రయోజనం। ఉపపత్తి మవస్థాంచ జ్ఞాత్వాశౌచం ప్రకల్పయేత్॥ ఇతి॥ శరీరమల శౌచంచ వక్తుం శరీరమల మాహ మనుః॥ ఊర్ధ్వం నాభేర్యాని ఖాని తాని మేధ్యాని సర్వశః। యాన్యధస్తాన్యమేధ్యాని దేహాచ్చైవ మలాశ్చ్యుతాః॥ వసాశుక్రమసృఙ్మజ్జామూత్రవిట్కర్ణవిణ్నఖాః। శ్లేష్మాశ్రు దూషికా స్వేదో ద్వాదశైతే నృణాం

మృత్తికాసంఖ్య.

మృత్తికతో నైదుమార్లు గుదమును, పదిమార్లు ఎడమచేతిని, ఏడుమార్లు రెండు చేతులను, ఏడుమార్లు పాదములను, రెండుమార్లు శేఫస్సును తోమి కడుగ వలయునని మనువు వక్కాణించెను. ఇట్లు చేసికొనినను వాసన పోనియెడ నింతకన్న నెక్కుడుగ చేసికొనినను బాధకములేదు. వాసనపోవు వఱకు శుద్ధిచేసి కొనవలయుననియే శాస్త్రకర్తల యభిప్రాయము. మొదట మలశుద్ధియు, పిమ్మట మూత్రశుద్ధియు, నవ్వల పాదశుద్ధియు, పదంపడి కరశుద్ధియు చేసికొన వలయునని వ్యాసుడు వచించెను. శౌచవిధి పగలుచెప్పినదానిలో రాత్రిపూట సగమే చాలును. దారిలో నాల్గవ పాలును రోగమువచ్చినపుడు

మూత్రా ఇతి । శుక్తిరపి। ఊర్ధ్వం నైపురుషస్య నాభ్యా మేధ్య మవాచీనమ
మేధ్యమితి॥ స్వీయానా మేతేషాం మలానాం స్పర్శే సతి యథా యో
గ్యా మృజ్జలాభ్యాం శుద్ధి రిత్యాహ మనుః ॥ పరకీయ మల స్పర్శ స్తు
శేష మాహ దేవలః॥ మానుషాస్థి వసావిష్టా స్వేదం విణ్మూత్ర రేతసీ
మజ్జాంచ శోణితం వాపి పరస్యయది సంస్పృశేత్। స్నాత్వా విమృ
లేపాదీ నాచమ్య సశుచిర్భవేత్। తాన్యేవం స్వాని సంస్పృశ్య పూ
స్యాత్పరి మార్జనాదితి. ఏవముక్త శౌచేపి యస్య భావ శుద్ధిర్నా
స్యా శుద్ధిరే వేత్యాహ దక్షః॥ శౌచంతు ద్వివిధం ప్రోక్తం బాహ్యమా
భ్యంతరం తథా। మృజ్జలాభ్యాం స్మృతం బాహ్యం భావ శుద్ధిస్తథా
తరం। శౌచంతు పరమం బాహ్యాంతరాశ్చాభ్యంతరం పరం। ఉభాభ్యాం
చ శుచిర్యస్తు సశుచి ర్నేతరస్మృతః। ఇతి. వ్యాఘ్రపాదః॥ గంగా తో
యేన కృత్స్నేన మృద్భారైశ్చన గోపమైః॥ ఆమృత్యోశ్చాచ రేచ్ఛౌ
భావదుష్టోన శుద్ధ్యతీతి.

యథాశక్తిగను నాచరింప వలయు దేశము, కాలము, పాత్రము, ద్రవ్యము, దానిప్ర
జనము, వీలు, దశయను వానినాలోచించి శౌచవిధి నాచరించు కొనవలయునని బోధా
నుడు పలికెను. శరీర మలశుద్ధిని చెప్పుటకు మొదట శరీర మలములను మనువు వచిం
ను. నాభిస్థాన మునకు పైభాగమున నున్న యింద్రియ ములుపరిశుద్ధములైనవి. దానికి
నున్నవి యపరిశుద్ధములు మలమువిడిచిన యింద్రియములును నపరిశుద్ధములు వస
ము, నెత్తురు, మజ్జ, మూత్రము, మలము, గువిలి, గోళ్లు, కఫము, కన్నీరు, ప్రసి
ట ఈపన్నెండు మలములనిచెప్పఁబడును తనసంబంధములైన యీమలములనుస్పృశియిం
ద తగునట్లు మృజ్జలముతో శుద్ధిచేసి కొన వగును. పరకీయ మలములను తాకునేని
నిం గడిగికొని స్నానముచేసి యాచమనము చేసిన గాని శుద్ధినొంద నేరఁడు చెప్పి
శుద్ధిచేసికొనినను చాలునని మనసున తృప్తి లేనివాని కెన్నటికి శుద్ధి కలుగనేరదని ద
డు వచించెను. పర్వత తుల్యములగు మృత్తిక తోడను, సమస్తమగు గంగోదకము తో
డను చనిపోవు వఱకు శుద్ధిచేసికొనినను చిత్తశుద్ధి లేనివాఁడు శుద్ధినొంద నేరడని వ్యా
ఘ్రపాదుఁడుపలికెను.

శౌచా కరణే ప్రత్యవాయః.

శౌచాకరణే ప్రత్యవాయో హారీతేనదర్శితః॥ స్నానందానం తథాధ్యానం మంత్రకర్మ విధిక్రియాః। మంగళాచార శాస్త్రాణి శౌచభ్రష్టస్య నిష్ఫలాః॥ ఇతి బోధాయనః॥ శౌచే యత్న స్సదా కార్య శ్శౌచమూలాద్విజాస్మృతాః శౌచాచార విహీనస్య సమస్తా నిష్ఫలాః క్రియాః॥ అపవిత్రః పవిత్రోవా సర్వావస్థాంగతోపివా। యస్స్మరేద్వై విరూపాక్షం సబాహ్యాభ్యంతర శ్శుచిరితి.

అథగండూష విధిః.

అత్రపరాశరః॥ కృత్వాశౌచం చప్రక్షాళ్య పాదౌహస్తౌచ మృజ్జలైః। సుబద్ధ శిఖకచ్ఛస్తు గండూషాచమనంచరేత్॥ విప్రస్య దక్షిణేభాగే దేవాస్తిష్ఠన్తి సర్వదా। ఆసీనశ్చైవ గండూషాన్వామ పార్శ్వే విసర్జయేత్। మూత్రేపురీషే భుక్త్యన్తేత దైవాన్యస్య భక్షణే। ఇతి. స్మృత్యంతరే॥ మూత్రేపురీషే. భుక్తన్త్యేత శైవద్విజ ధావనేచ

శుద్ధిచేసి కొనని చో ప్రత్యవాయము.

శౌచము లేనివానికి, స్నానము దానము, ధ్యానము, మంత్రము, విహితకర్మములు, మంగళాచారము, శాస్త్రములు సర్వము నిష్ఫలములగు నని హారీతుఁడు చెప్పెను. శౌచాచారము లేనివానికి సమస్త క్రియలు నిష్ఫలములు గాన యత్నముతో శుద్ధిచేసికొనవలయు. అపవిత్రుఁడు గాని, పవిత్రుఁడుగాని ఏవిధమగు దశయందున్న వాఁడు గాని పరమేశ్వరుని స్మరించు నెడ లోనను వెలుపలను పరిశుద్ధుడగు నని బోధాయనుఁడు వచించెను.

గండూషవిధి.

మృత్తిక చేతను,జలముచేతను కాళ్లుచేతులు కడిగికొనిసిగముడి వైచుకొనిజలము పుక్కిలించి వేయవలయు. విప్రుని కుడివైపున దేవతలుందురుగాన కూర్చుండి ఎడమవైపున జలము పుక్కిలించి వేయవలయు. మూత్రమున కేగునపుడు నాలుగుమార్లును, పురీషమున కరిగి నపు డెనిమిది మార్లును, భోజనాంతమున పండ్రెండు మార్లును, దంతధావనముచేసి కొని నప్పుడు పదునారు మార్లును జలము పుక్కిలించి వేయవలయు. నీరుపుక్కి-

తురప్ట ద్విషడ్వ్యాప్టగండూషైశ్శుద్ధిః స్మృతే॥ గౌతమః॥ గండూషత్యాగ సమయే తర్జన్యాఙ్గుష్ఠ చాలనం। కరోతి యదిమూఢాత్మా రౌరవం నరకం వ్రజేదితి.

అథాచమన విధిః.

ఆచమనవిధౌ పరాశరః॥ కృత్వాథశౌచం ప్రక్షాళ్యపాదౌ హస్తౌచ మృజ్జలైః। కృత్వోపవీతం సవ్యాంసే వాఙ్మనః కాయసంయుతః నిబద్ధశిఖ కచ్ఛస్తు ద్విజ ఆచమనం చరేదితి॥ యాజ్ఞవల్క్యః॥ అన్తర్జాను శ్శుచౌదేశే ఉపవిష్ట ఉదఙ్ముఖః। ప్రాగ్వా బ్రాహ్మేణ తీర్థేన ద్విజో నిత్యముపస్పృశేదితి॥ వ్యాసః॥ గోకర్ణాకృతి హస్తేన మాషమగ్నం జలం పిబేత్। తన్న్యూనమధికం పీత్వా సురాపాన సమంభవేదితి॥ విప్రాదీనాం విశేషమాహ యాజ్ఞవల్క్యః॥ హృత్కంఠతాలుగాభిస్తు యథా సంఖ్యం ద్విజాతయః। శుధ్యేరన్ స్త్రీచశూద్రశ్చ సకృత్స్పృష్టాభిరంతతః॥ సకృదేవ తాల్వం తేన స్పృష్టాభిరద్భిరిత్యర్థః॥ మనుః॥ అనుష్ణాభిరఫేనాభిరద్భిస్తీర్థేన ధర్మవిత్। శౌచేప్సుస్సర్వదాచామేదేకాన్తే

లించి వేయునప్పుడు చూపుడు వ్రేలుతో నోరు శోధించుకొనగూడదు.

ఆచమనవిధి.

కాళ్లు చేతులు కడిగి కొని జందెము నుపవీతముగా ధరించి వాఙ్మనః కాయములు నియమించి సిగముడి వైచుకొని యాచమనము చేయవలయు. పవిత్రమగుచోటను తూర్పుదిక్కునకు గాని యుత్తరపుదిక్కునకుగాని యభిముఖుఁడై కూర్చుండి చేతులు మోకాళ్ల లోపల నునిచికొని బ్రాహ్మ తీర్థమున నాచమనము చేయవలయు. చేతినావు చెవివలె ముడిచి మినుపగింజ మునుఁగునంత జలము నాచమనము చేయవలయు. అంతకెక్కువగాని తక్కువగాని జలమును గ్రహింపఁ గూడదు. బ్రాహ్మణు లాచమనము చేయునపుడు జలము హృదయము వఱకు పోవలయును, క్షత్రియులు కుత్తుక వఱకు పోవునట్లును వైశ్యులు దవడలకు దగులునట్లు నాచమనము చేయవలయు. స్త్రీశూద్రులు పెదవులకు దగులునంత మాత్రము జలమును ఆచమనము చేసినఁ జాలును. కాచనిది, నురుగు లేనిదగు జలముతో నాచమనము చేయునది. రోగులకు కాచినవియు నుపయోగించును. కాళ్లు కడిగి కొనకగాని, నిలుచుండి గాని, సిగముడి వైచుకొనక గాని, ఉపవీతమునకు

ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖః॥ ఇతి, అనుష్ణాభి రిత్యనాతుర విషయం ॥ సంవర్తః॥ అకృత్వాపాద శౌచంతు తిష్ఠన్ముక్త శిఖోపివా వినాయజ్ఞోపవీతేన హ్యాచాన్తో ప్యశుచిర్భ వేదితి.

బ్రాహ్మాది తీర్థం.

మనుః॥ బ్రాహ్మేణ విప్రస్తీర్థేన నిత్యకాల ముపస్పృశేత్ కాయత్రైదశికాభ్యాం వా నపిత్ర్యేణ కదాచన॥ బ్రాహ్మం॥ ఈశ్వర దైవత్యం. కాయం॥ ప్రజాపతి దైవత్యం. త్రైదశికం॥ దైవం. అత్రదేవతాతార తమ్యాను సారేణ తీర్థతార తమ్యమపి ॥ తాని పునస్తీర్థాని కుత్రస్యురితి చేదాహ॥ సఏవ॥ అంగుష్ఠమూలస్య తలే బ్రాహ్మం తీర్థం ప్రచక్షతే॥ కాయమంగుళి మూలేఽగ్రే దైవం పిత్ర్యంతయోరధః ॥ పాణితలమధ్యే యా రేఖా తస్యామూలే బ్రాహ్మం- అంగుళి మూలం॥ కనిష్ఠికామూలం- తన్మధ్య ప్రదేశః- తత్కాయంతీర్థం. అంగుళీనాంచ త సర్వాసామగ్రే దైవతీర్థం. తథాచయాజ్ఞ వల్క్యః॥ కనిష్ఠాప్రదేశిన్యం గుష్ఠమూలాన్యగ్రం కరస్యచ। ప్రజాపతి పితృబ్రహ్మ దేవ తీర్థాన్య నుక్రమాదితి॥ భరద్వాజః॥ తర్పణం దేవ తాదిభ్యః స్వస్వతీర్థేన తర్పయేత్। పిబేదాచ మనే వారి వీక్షితం బ్రహ్మతీర్థతః॥ ఆచమనే విశేషా స్స్వాధ్యా ప్రకరణే భవిష్యన్తి.

---

* గాని యాచమనము చేసినను పవిత్రుడు కానేరడు.

బ్రాహ్మాది తీర్థములు

చిటికెన వ్రేలి మొదట ప్రజాపతి తీర్థంబును, మాపుడు వ్రేలి మొదట పితృతీర్థంబు, బొటన వ్రేలి మొదట బ్రాహ్మ తీర్థంబును, చేతికొన దేవతీర్థంబు కలవుగాన నాయా దేవతలకు దర్పణాదుల నాయాతీర్థములతోఁ జేయవలయు. బ్రాహ్మ తీర్థమున నాచమనము చేయవలయు. ప్రజాపతి తీర్థము చతుర్ముఖ దైవత్యంబును, బ్రాహ్మ తీర్థ మీశ్వర దైవత్యంబని యు గ్రహింపవలయును.

కుశప్రశంస.

దర్భలతో స్నానము చేసిన పవిత్రుడగు. దర్భలతో నాచమనము చేయవలయు.

కుశ ప్రశంసా.

వ్యాసః॥ కుశైః పూతంభవేత్ స్నానం కుశేనోపస్పృశేద్ద్విజః। కుశేనైవోద్ధృతంతోయం సోమపానేన సమ్మితం॥ కుశమూలేస్థితో బ్రహ్మాకుశమధ్యేతు కేశవః। కుశాగ్రే శంకరం విద్యాత్సర్వే దేవాస్సమంతతః॥ ఇతి॥ గోభిలః॥ వజ్రంయథా సురేంద్రస్య శూలంహస్తే హరస్యచ। చక్రాయుధం యథావిష్ణోరేవం విప్రకరేకుశః॥ భూతప్రేతపిశాచ్చ యేచాన్యే బ్రహ్మరక్షసః। విప్రాంగులి కుశాన్దృష్ట్వా దూరంగచ్ఛన్త్యథోముఖాః॥ ఇతి- శాతాతపః॥ జపేహోమే తథాదానేస్వాధ్యాయే పితృతర్పణే। అశూన్యం తత్కరం కుర్యాత్ సువర్ణరజతైః కుశైః॥ ఉభాభ్యామేవ పాణిభ్యాం విప్రైర్దర్భ పవిత్రకే। ధారణీయే ప్రయత్నేన దర్భగ్రంథి సమన్వితేఇతి॥ పితృతర్పణ ఇత్యశాంభవ దీక్షితవిషయం। శైవానధికృత్య పైతృకే దర్భగ్రహణస్య నిషిద్ధత్వాత్తథాహి। కారణోత్తరే॥ అపసవ్యంతిలాన్దర్భానగ్నౌకరణమేవచ। వికిరంపిండదానంచ శైవేషట్పరి వర్జయేదితి॥తథాచంద్రజ్ఞానోత్తరే॥ ఇష్టలింగధరః పిత్ర్యేబిభృయాన్న పవిత్రకం।యదిమోహేన గృహ్ణీయాత్కృతం కర్మ

దర్భతో గ్రహించిన జలము త్రావుటెడ సోమ పానముతో తుల్యమగు. దర్భయొక్క మొదట బ్రహ్మయు, నడుమ విష్ణువు, అగ్రమున నీశ్వరుండును కడమ దేవతలు తక్క భాగములయందు నుండుదురు. ఇంద్రుని చేతికి వజ్రాయుధ మెట్లో, ఈశ్వరుని చేతికి త్రిశూలమెట్లో, విష్ణుని చేతికి చక్రాయుధ మెట్లో బ్రాహ్మణుని చేతికి దర్భయునట్లే యలంకారమగు భూతప్రేత పిశాచంబులు, బ్రహ్మరక్షస్సులును, బ్రాహ్మణుని చేతిలోని దర్భలను చూచి తలలు వంచుకొని దూరముకు బోవుదురు. జపమునందు, హోమమునందు, దానమునందు, స్వాధ్యాయము నందు, పితృ తర్పణము నందును కరమును సువర్ణముతోగాని, వెండితోగాని చేసిన పవిత్రమును ధరింప వలయు. రెండుజేతుల యందుదర్భముడిగల పవిత్రముల ధరింప వలయు. పితృ తర్పణము నందు దర్భముడి ధరింప వలయునను వచనము శాంభవ దీక్షలేని వారలకే ప్రవర్తించి నది. కారణోత్తర మను శివాగమమునందు, అపసవ్యమును, తిలలను, దర్భలను, అగ్నౌకరణము, వికిరమును, పిండదానమును పైతృకమునందు విడువవలయు ననియు, చంద్రజ్ఞానోత్తరమున, ఇష్టలింగ ధారియగు

పృథాథ వేదితి॥ నస్వాద మనుచితం స్మృతికల్పాది విహితస్య కైశ్చి దాగ
మవచనైర్ని షేధు మశక్యత్వాత్ - సర్వేష్వపికర్మ సుకుశగ్రహణమూ
రీకృత్య పైతృకే తన్నిషేధస్య అయుక్తి యుక్తత్వాచ్చ ఇతి చేన్మైవం. శి
వాగమ కాండస్య స్మృతికల్పాధిక ప్రామాణ్య సంప్రతిపత్త్యా శ్రుతి తా
ల్యస్య విద్యాస్థాన విసర్ణయే సిద్ధాంతితత్వేన ప్రబలేనాగమవచనే నస్మృ
తికల్పాది విహిత పైతృకాంగ కుశగ్రహణ విధిసంకోచస్య న్యాయ్యత్వా
త్। సర్వాంతరేషు తదూరీ కరణస్య పితృతర్పణే తన్నిషేధస్యచ శాస్త్ర
సిద్ధత్వేన వచనాత్ప్రవృత్తిర్వచ నాన్ని వృత్తిరితి న్యాయే నసద్దోష
త్వాచ్చ.

దర్భాహరణ కాలః.

దర్భాహరణే కాలనియ మమాహ హారీతః॥ అయా తయా
మాస్తే దర్భాని యోజ్యాస్యుః పునఃపునః॥ కాలాంతరా నీతాస్తు యాంత
యామాః॥ అతఃపునః పునర్వినియోగ యోగ్యాన భవన్తీత్యర్థః॥ ఆహ
రణ ప్రకార మాహాగోభిలః॥ శుచౌదేశేను చిర్భూత్వా స్థిత్వా పూర్వో
త్తరాముఖః। ఓంకారేణైవ మంత్రేణ కుశాన్ స్పృష్ట్వాద్విజోత్తమః॥

శ్రుతు పైతృకమున దర్భపవిత్రమును ధరింపగూడదు. అట్లు ధరించు నెడచేసిన కర్మ
ము విఫలమగు ననియు శైవులకు పైతృకమున దర్భగ్రహణము నిషేధింపఁ బడి యున్న
దిగాన నట్లు నిర్ణయింప వలసివచ్చెను.

ప్ర॥ పెక్కు స్మృతుల యందును, కల్పమాత్రముల యందును పైతృకమున దర్భగ్రహణ
ము విధింప బడియున్నది. ఇట్టి దీనిని కొన్ని యాగము వచనములచే నిషేధింప నె
ట్లు శక్యమగు? అన్ని కర్మలయందు దీనినంగీకరించి పైతృకమున దీనిం ద్యజించుటయె
ట్లు యుక్తి యుక్తమగు నందురేని వినుడు. (ఉత్తరము.) శివాగమ కాండము స్మృ
తి కల్పముల కంటె నెక్కుడు ప్రామాణ్యము కలదియనియు వేదముతో సమమనియు
విద్యాస్థాన నిర్ణయమను గ్రంధమున సిద్ధాంతీకరింపబడి యున్నది. కావున ప్రబలమైన
యాగమవచనము అప్రమాణ మనుటకంటె దానిం బట్టి స్మృతి కల్పాదుల యందు విధిం
పఁ బడిన పైతృ కాంగమైన దర్భ గ్రహణము శైవదీక్షు లేని వారలకని వచించుట న్యా
య్యము. మఱియు వచనాత్ప్రవృత్తిః వచనాన్ని వృత్తిః అను ప్రమాణము వలన కర్మాం

ఉత్పాటన మంత్రమాహ॥ విరించినా సహోత్పన్న పరమేష్ఠి నిసర్గ జ। నుదపాపాని సర్వాణి దర్భస్వస్తి కరోమము. ఇతి.

వర్జనీయ దర్భాః.

వర్జ్యానాహ హారీతః॥ అపూతా గర్హితాదర్భా యేచభిన్నా నఖైస్తథా॥ క్వథితానగ్ని దగ్ధాంశ్చ కుశాన్యత్నేన వర్జయేదితి.

ఆచమన నిమిత్తాని.

తత్రమనుః॥ కృత్వామూత్రం పురీషంతు శౌచార్థంతు ఉపస్పృశేత్। వేదమధ్యేష్య మాణశ్చ అన్నపానేచ సర్వదా। శూద్రమాభాష్యయత్నే న హ్యాచాన్త శ్శుచితామి యాత్॥ ఆచాన్త స్త్రీరపః పీత్వోత్థః॥ తథా॥ ఆచమ్య ప్రయతో నిత్యం జపేదశుచి దర్శనే॥ ఇతి.

వసిష్ఠ॥ క్షుతేనిష్ఠీవితే సుప్తే పరిధానేఽశ్రుపాతనే। పంచస్వేతేషు చాచామేత్ శ్రోత్రం వాదక్షిణం స్పృశేదితి॥ పరాశరః॥ ప్రభాసాదీని తీర్థాని గంగాద్యాస్సరితస్తథా। విప్రస్య దక్షిణే కర్ణేసంతీతిమనురబ్రవీత్. ఇతి.

ద్విరాచమన నిమిత్తాని.

యాజ్ఞవల్క్యః॥ స్నాత్వాపీత్వా క్షుతేసుప్తే భుక్త్వారథ్యోపసర్పణే। ఆచాన్తః పునరాచామే ద్వాసోపి పరిధాయచ. ఇతి. మనుః. క్షు

తేరముల యందు దర్భగ్రహణము విధింపబడి యున్నది గాన గ్రహించుటయు- మైనను నిషేధింపఁబడియున్నదిగాన నిపటమాత్రముత్యజించుటయు సంభవించినదిగాపూర్వ డమయన్ని కర్మముల యందు గ్రహించి యిందుమాత్రము త్యజించుట యుక్తమేయయి యున్నది.

దర్భాహరణ కాలము.

శలయు నప్పుడు తీసికొని రాబడిన దర్భలనేగ్రహింప వలయునుగాని కాలాంతరమునతీసికొని రాబడిన వానిని గాని, ఒకసారి వినియోగింపఁ బడిన వానింగాని వాడుకొనగూడదు.పవిత్రుఁడు ఐశాన్యమున కభిముఖుఁడై ప్రణవమునుచ్చరించుచు పవిత్రస్థలమునను న్నదర్భలనుదాకి బ్రహ్మదేవునితోఁగూడ సహజముగా నుద్భవించిన యోషిశమాపాప్రసుఁన్నిటిని బోనణచి శుభము లొసగుము అనుమంత్రము చే గ్రహింపవలయు.

త్వాసుప్త్వా చ భుక్త్వా చ క్షీవిత్వోక్త్వాఽనృతం వచః। పీత్వాపోఽధ్యే
ష్యమాణశ్చ ద్విరాచామేత్ప్రయతోఽపి సన్. ఇతి-

ఆచమనాపవాదః.

అత్ర యాజ్ఞవల్క్యః॥ ముఖజా విప్రుషో మేధ్యాస్తథాచమనబిందవః। శ్మశ్రు చాస్యగతం దంతసక్తం త్యక్త్వాతతశ్శుచిః ॥ అస్యార్థః. ముఖనిస్సృతా లాలాబిందవో నామేధ్యాః। నోచ్ఛిష్టం కుర్వన్తి అంగే నిపతితాశ్చ యేఽపాం చ మనబిందవః పాదౌ స్పృశన్తి. తేమేధ్యాః, శ్మశ్రుచాస్య ప్రవిష్టముచ్ఛిష్టం నకరోతి. దంతసక్తం చాన్నాదికం స్వయమేవచ్యుతం దంతాత్త్యక్త్వా శుచిర్భవతి. అచ్యుతంతు దంతసమమితి. అతోఽత్ర నత్వాచామేదితి భావః॥ స్మృత్యర్థసారే॥ ఆస్యలగ్నాష్ఠేచైవ తథాఽఽవాం గోపలేపనే। తాంబూలక్రముకేచైవ భుక్తస్నేహానులేపనే। ఇత్యుఖాడేతి లేమూాలే పత్రపుష్పఫలేషుచ। తథోక్తం స్మృత్యర్థసారే స్తేషు నాచామేదామభక్షణే। మధుపర్కేషు సోమేషు ప్రాణాహుతి

విడువదగిన దర్భలు.

గోటితో త్రుంచఁబడినవి యపవిత్రములైనవి కాచినట్టివి-కాలినవియునగు దర్భలను విడువవలయు.

ఆచమననిమిత్తములు.

మూత్రపురీషములను విడిచి పాదప్రక్షాళనము చేసికొని శుద్ధికై యాచమనము చేయవలయు. వేదము జదువఁబోవునప్పుడును- అన్నమును భుజింపఁబోవునపుడు- జలముదాఁటఁబోవునపుడును- శూద్రునితో మాటలాడిన పిమ్మటను నాచమనము చేయవలయు. అపవిత్ర వస్తువును జూచిన మీదట నాచమనము చేసిన శుద్ధుఁడగు. తుమ్మినప్పుడును- ఉమ్మి వేసినప్పుడును- నిద్రించిన యనంతరమును- వస్త్రము ధరించునప్పుడు- కన్నీరు గారినప్పుడును- ఆచమనము చేయవలయు లేకున్న కుడిచెవినైన దాకవలయు ప్రభాసము మొదలగు తీర్థములు- గంగాదినదులును విప్రుని కుడిచెవి యందుండు నని మనువు వచించెను.

రెండుమార్లాచమనము చేయవలసిన సమయములు.

స్నానము-జలపానము-తుమ్ము- నిద్ర-భోజనము- వీధికిఁబోవుట- వస్త్రముధరించుట-

షుచాప్యుచ। ఆస్యాహోమేషు సర్వేషు నోచ్ఛిష్టో భవతిద్విజః ఇతి॥ ఆచ
మనాకరణే ప్రత్యవాయోదర్శితః॥ స్మృతిచంద్రికాయాం॥ యఃక్రియాః
కురుతేమోహాద నాచమ్యైవ నాస్తికః। భవన్తిహివృథాతస్య క్రియాస్స
ర్వానసంశయఇతి.

దంత ధావనం.

అథదన్త ధావనవిధిః భరద్వాజః॥ ప్రక్షాళ్య చరణౌ హస్తౌ
ముఖంచాథయథావిధి। ఆచమ్య ప్రాఙ్ముఖః స్థిత్వాదంతధావన మా
చరేత్। మధురిత్యాది మంత్రోఽయం ముఖ్యశ్శాఖాభి మంత్రణే। త్య
క్త్వాభి మంత్రణంతూష్ణీం వృథాస్యాద్దంత ధావనం। మంత్రః। ఆయుర్బ
లం యశోవర్చః ప్రజాః పశువసూనిచ। బ్రహ్మప్రజ్ఞాంచ మేధాంచత్వ
న్నోదేహివనస్పతే। ఇత్యభిమంత్ర్య హృతాంశాఖాం మంత్రేణానేన వై
ద్విజః। అథఊర్ధ్వంక్రమేణైవ ధావయేచ్ఛాఖయాతథా। వామభాగం
సమారభ్య ప్రాదక్షిణ్య క్రమేణతు।ఇతి। దంతధావన కాష్ఠాని। హారీతః॥
సర్వేకంటకినః పుణ్యాః క్షీరిణశ్చ యశస్కరాఇతి. శౌనకః। విజ్ఞాతవృ
క్షం క్షుణ్ణాగ్ర మృజుదుర్గంధ వర్జితం। సత్వక్తుదంత కాష్ఠం స్యాత్త ద
గ్రేణ ప్రధావయేదితి. విష్ణుః॥ ద్వాదశాంగుళికం విప్రేకాష్ఠ మాహు
ర్మనీషిణః। క్షత్రవిట్ శూద్రజాతానాం నవషట్చతురంగుళ మితి। కా

ఉమ్మివేయుట- అసత్యముపలుకుట- చదువఁబోవుట యీసమయముల యందు రెం
డుమారులే యాచమనముచేయవలయు.

ఆచమనము పనిలేని సమయములు.

నోటి తుంపురులు పడినను- ఆచమనము చేయునప్పుడు శరీరమున జలబిందువులు బడినను- నోటి లోనికి మీసపు వెండ్రుకలు- వచ్చినను పండ్లసందున నిలిచి కొనిన ఆహారవస్తువు దానియంతటన క్రిందఁబడినను ఆచమనముచేయవలసిన పనిలేదు. ఔషధము- తాంబూలము- చెఱకుగడ- నువ్వులు- ఆకులు-పువ్వులు-పండ్లు- అపక్వవస్తువులుమున్నగు వానిని భుజించి నప్పుడును- ప్రాణాహుతులు చేసినప్పుడును- నుచ్ఛిష్టదోషము లేదు. ఆచమనముపనిలేదనుట- మొదట నాచమనముచేయక యేకర్మమును చేసినవ్యర్థమగును.

ష్టఫలమాహ గర్గః॥ సర్జేశ్రైర్యం వటేదీప్తిః కరజేవిజయో భవేత్। ప్లక్షేచైవార్థ సంపత్తిర్బదర్యాం మధురస్వరః। ఖదిరేచైవ సౌగంధ్యం బిల్వేతు విపులంధనం। ఔదుంబరేణ వాక్సిద్ధిర్బ్ర్యూ ధూకేచ తథా శ్రుతిః। వజ్రేచ కీర్తిస్సౌభాగ్యం పాలాశేసిద్ధి రుత్తమా। కదంబేచ సదా లక్ష్మీ రామ్రేచారోగ్య మేవచ। అపామార్గేధృతిర్మేధా ప్రజ్ఞా శక్తిర్వపుశ్శుచిః। ఆయుశ్శీలం యశోలక్ష్మీ స్సౌభాగ్యం చోపజాయతే॥ కర్కేణదంతరోగాంస్తు బీజపూరేణతువ్యథా మితి॥ బిల్వంతు నిషిద్ధమన్యత్ర.

వర్జనీయ కాష్ఠాని

వర్జనీయాన్యాహ హారీతః॥ కాలేయ పాలాశ కోవిదార శ్లేష్మాతకబిల్వ కోశాతకవృక్ష నిర్గుండీశ రీషమాలతీ కరవీర బదరీ కరంజ వేణునర్జ్యమితి వసిష్ఠః॥ అజ్ఞాత పూర్వాణిచ దంతకాష్ఠాన్య థాన్యపత్రైశ్చసమన్వితాని। నయుగ్మ పర్ణాని నపాటితాని నచార్ద్రశుష్కాణివినా

దంతధావనము.

కాలుసేతులు కడిగికొని- గండూషముచేసి- ఆచమనము నాచరించిదంతధావనము చేయవలయు. ఆయుర్బలం యశోవర్చః- అనుమంత్రము శాఖను మంత్రించుటకు ముఖ్యమైనది. మంత్రింపక దంతధావనము చేసిన వ్యర్థమగు. ఆయుర్బలంఅనుమంత్రముచే కాష్ఠమునుమంత్రింపవలయు."ఓవనస్పతీ-ఆయువునుబలమును- కీర్తిని-తేజమును-సంతానమును-ధనమును-వేదమును- ప్రతిభను-జ్ఞాపకశక్తిని నాకొసగుమని దీనికర్థము ఈమంత్రముతో మంత్రించి విరువబడిన పుడకతో నెడమవైపున మొదలు పెట్టి ప్రదక్షిణ క్రమముగా దిగువను- మీదను గూడ- దంతములను తోముకొన వలయు. మామిడి చెట్లును- పాలచెట్లును దంతధావనమునకు ప్రశస్తములు. ఎదిగిన చెట్టుదియు-నలగ గొట్టబడినకొనగలదియు- సరియైనదియు- దుర్వాసన లేనిదియు, చర్మముతో గూడి నదియునగు దంతకాష్ఠము గ్రహించి దానితో దంతధావనము చేయవలయు. పండ్రెండు- తొమ్మిది, ఆరు, నాలుగు అంగులముల పొడవుగల దంత కాష్ఠములతో క్రమముగా, బ్రాహ్మణులు,క్షత్రియులు, వైశ్యులు, శూద్రులును దంతధావనము చేసికొన వలయు, సజ్జవృక్షపు పుడకతో దంతధావనము చేసికొనిన ధైర్యంబును,వటవృక్షపుడకతోః జేసికొనిన కాంతియు, కా

త్వచా వా॥ కాలవిశేషే కాష్ఠనిషేధఉక్తః॥ చంద్రికాయాం॥ అష్టమ్యాం చ చతుర్దశ్యాం పంచదశ్యాంత్రి జన్మసు। తైలం మాంసం వ్యవాయంచ దంతకాష్ఠంచ వర్జయేదితి. గార్గ్యః॥ దంతకాష్ఠేత్వమావాస్యా తైలాభ్యంగే చతుర్దశీ। అష్టమీగ్రామ్య ధర్మేచ జ్వలంతమపి పాతయేత్। ఇతి॥ తథాస్త్రీసంగం ఖాదనం పానం స్వాధ్యాయం క్షురకర్మచ। నఖుర్యాద్దంత కాష్ఠంచ తైలేచ శిరసిస్థితే॥ వ్యాసః॥ నద్యాం దేవాలయే గోష్ఠేశ్మశానే జలమధ్యకే। యాగస్థానే శుచౌదేశే నాచరేద్దంత ధావనం శౌనకః॥ అలాభేదంత కాష్ఠానాం ప్రతిషిద్ధ దినేష్వపి। తస్యత్వ పాంతు

నుగ పుడకతో విజయంబును, జువ్విపుడకతో ఐశ్వర్యంబును, రేగుపుడకతో సుస్వరంబును, చంద్రపుడకతో సువాసనయు, మారేడు పుడకతో నధికధనంబును, అత్తిపుడకతో వాక్సుద్ధియు, జపావృక్షపు పుడకతో వేదంబును, వజ్రపు పుడకతో కీర్తి సౌభాగ్యంబులును, మోదుగు పుడకతో నుత్తమ సిద్ధియు, కడిమె చెట్టు పుడకతో లక్ష్మియు, మామిడి పుడకతో నారోగ్యంబును, ఉత్తరేణు వేరుతో దంతధావనము చేసి కొనిన మెధైర్యము, జ్ఞాపకశక్తి, ప్రతిభ, పావిత్ర్యము, ఆయువు, శీలము, కీర్తి లక్ష్మి, సౌభాగ్యము, ఇవన్నియుఁగలుగు జిల్లేడు పుడకతో దంతరోగములు కలుగును. మాదీఫలపు కట్టెతో దుఃఖము కలుగు. బిల్వము కూడదని యింకొకచో నిషేధము కలదు.

పనికిరాని పుడకలు.

ఎఱుగని చెట్లవియు- బదనికెలు గలవియు- జమిలియాకులు గలవియు- చీల్పబడినవియు- తడిగలవియు- ఎండినవియు చర్మము లేనివియు నగు కాష్ఠముల నుపయోగింపఁ గూడదు. అష్టమి- చతుర్దశి- పూర్ణిమ- తనజన్మతిథి వారనక్షత్రములు మూడును కలిసి వచ్చినదినమును- ఈదినములయందు తైలాభ్యంజనము- మాంసాహారము- సంగమము- దంతధావనము కూడవు. అమావాస్యనాడు దంతధావనము చేసినను- చతుర్దశినాడు తైలాభ్యంగము చేసికొనినను- అష్టమినాడు సంగమము చేసిననుపతితుడగును. తలయంటుకొనియున్నపుడు స్త్రీసంగము- భుజించుట- జలముద్రావుట- వేదము చదువుట- దంతధావనము- క్షౌరము కూడవు. నదియందు- దేవాలయమున- గోవుల కొట్టమునను- శ్మశానమునను- జలమధ్యమునను- యాగస్థానమునను దంతధావనము చేయఁగూడదు. దంతకాష్ఠము దొరకని యప్పుడును- నిషిద్ధ దినములయందును పండ్రెండు మాఱ్లు జలము పుక్కిలించి

గండూషైర్ముఖ శుద్ధిస్స్యాద్భవిష్యతి॥ స్మృత్యర్థసారే॥ అంగుళ్యా ధావయేద్దం
తాన్ సర్జయేత్తు ప్రదేశినీం। మధ్యమానామికాంగుష్ఠైః దంత ధా
వో భవత్యపి॥ భరద్వాజః॥ యావంతో నియమాః ప్రోక్తాద్విజ శ్రే
ష్ఠస్యభుజతిః। తావంతః పేక్ష్య కర్తవ్యా. దంతిధావనకర్మణీతి.

స్నానవిధిః.

కూర్మపురాణే॥ ప్రక్షాళ్య దంతకాష్ఠం వై భక్షయిత్వా విధాన
తః। ఆచమ్య ప్రయతో నిత్యం ప్రాతస్స్నానం సమాచరేదితి॥ స్నానం
ప్రశంసతి హోగయాజ్ఞవల్క్యః॥ అగమ్యాగమనాత్ స్నాయాత్ త్వా
పేభ్యశ్చ ప్రతిగ్రహాత్। రహస్యాచరితాత్పాపాన్ముచ్యతే స్నానమాచ
రన్॥ ఇతి॥ దక్షః॥ క్షుభ్యన్తి హి సుషుప్తస్య ఇంద్రియాణి స్రవన్తి చ।
అంగానిసమతాం యాన్తి ఉత్తమాశ్చ సిరాస్తథా॥ అత్యంత మలినః కా
యో ఽ యోగ్యశ్చ పరికీర్తితః। స్రవత్యేవది వారాత్రం ప్రాతస్స్నానం
విశోధనమితి॥ స్కాందే॥ అస్నాత్వా నాచరేత్కర్మ జపహోమా
దికించన। సర్వం హన్తి విశుద్ధాత్మా ప్రాతస్స్నానేనదుష్కృతం॥ గుణా

చిన ముఖశుద్ధి కలుగును. చూపుడు వ్రేలువిడిచి తక్కిన వేళ్లతో పండ్లు తోముకొనవ
గును. ద్విజునకు భోజనము చేయు నపుడున్న నియమము లన్నియు దంతధావనము చేయు
నప్పుడును గలవు.

స్నానవిధి.

దంతధావనము చేసికొని, యాచమనము చేసి స్నానము చేయవలయు. అగ
మ్యాగమనము- పాపాత్ముల వలన ప్రతిగ్రహము, వీనివలన గల్గునవియు, రహస్య కృతము
లును నగు పాతకములు స్నానమువలన నశించును. నిద్రించినవాని యింద్రియ ములనుండి
మలములు స్రవించును గాన శరీరము మలినమై యుండును. దానంజేసి ప్రాతః కాలమున
స్నానముచేయ వలయు. స్నానముచేయక జపహోమాదుల నాచరింపఁ గూడదు. రూ
పము, తేజము, బలము, శుద్ధి- ఆయువు- ఆరోగ్యము- స్థిరచిత్తత- దుస్స్వప్న నాశము,
ధైర్యము- మేధ అనునీ పదిగుణంబులు స్నానముచేయు వారలకు గలుగును. వానప్రస్థు
డు- గృహస్థుఁడును ప్రాతః కాలమునను- మధ్యాహ్న మునను స్నానము చేయవలయు.

దశస్నానస పరస్య పుంసో రూపంచ తేజశ్చ బలంచ శౌచం। ఆయు
ష్య మారోగ్య మలోలు పత్వం దుస్స్వప్ననాశశ్చ ధృతిశ్చమేధా॥ ఇతి॥
అస్నాతా శీర్మలం భుంక్తేహ్యాజపః పూయశోణితం।అహుంతాశీః క్రిమిం
భుంక్తే అదాతా విష్ట ముశ్నుతే॥ ఇతి॥ స్మృత్యర్థసారే ॥ ప్రాతర్మధ్యా
హ్నయో స్స్నానంవానప్రస్థగృహస్థయోః। యతేస్త్రిషవణం స్నానం॥
సకృచ్చబ్రహ్మచారిణాం। సర్వేవాపి సకృత్కుర్యు రశక్తౌచోదకం వినా
కాత్యాయనోపి॥ యథాహని తథా ప్రాతర్నిత్యా స్నాయాద తంద్రితః॥
దంతాన్ ప్రక్షాళ్య నద్యాసా గృహేచేత్తద మంత్రక మితి॥ స్నానప్ర
కారశ్చ క్రియాసారేభిహితో యథా॥ఆచాన్తః కృతకరన్యాసః ప్రాణా
నాయమ్య దర్భాన్ ధారయన్ అముకే వర్షే అముకేమాసి అముకే
వారే శివప్రీత్యర్థం స్నానం కరిష్యఇతిసంకల్ప్య శుద్ధభూమించ తురం
గుళ పర్యన్తం హుంఫడిత్యస్త్ర మంత్రేణోద్ధృత్య తదధస్తనీం మృదం

యతి మూడుకాలముల యందు స్నానము చేయవలయు. బ్రహ్మచారి ఒక్కమారు స్నా
నము చేయవలయు.

స్నానవిధానము క్రియా సారమున నిట్లు చెప్పఁబడి యున్నది. ఆచమనముచేసి-
కరన్యాసము చేసికొని- ప్రాణాయామముచేసి దర్భలను గ్రహించి- దేశకాలముల నుచ్చ
రించి- శివప్రీత్యర్థము స్నానము చేయుదునని సంకల్పముచేసి పరిశుద్ధమగు నేలను నస్త్ర
మంత్రముచే త్రివ్వి లోనున్న మృత్తికను మూలమంత్రముచే తీసికొని- హృదయాయనమః
అను మంత్రముచే మొదట మృత్తికచే పూడ్చి తాను గ్రహించిన మృత్తికను ఏరు- చెరు
వు మున్నగు వానియొడ్డున నుంచవలయును. ఏరు మున్నగు వాని దక్షిణతీరము స్నాన
మునకు ప్రశస్తమైనది. అంతట- అస్త్రాయ హుంఫట్ అనుమంత్రముచే నామృత్తికలో
జలము నునిచి- శిరసేనమః అనుమంత్రముచే నందలి గడ్డిపేళ్లను తీసివైచి- కవచాయనమః
అనుమంత్రముచే నామృత్తికను మూడు భాగములుచేసి- దానిలో నొక భాగముచే నా
భిమొదలు కొని పాదముల వరకు రాచికొనవలయు. రెండవ భాగమును ఏడుమారు ల
స్త్రమంత్రముచే జపించి ప్రజ్వలించు చున్నదానిగా భావించిమూలమంత్రముచే సర్వాం
గము లేపనము చేసికొని- జలమున ప్రవేశించి, అస్త్రమంత్రముచే జలముకదలించి, బొట

మూలమన్త్రేణ నమోన్త హృదయేన వాదాయ నమోన్త హృదయే నైవ ప్రక్షేప ముద్ధృతయా మృదా ఖాతమాపూర్య నమోన్తం నత్స న్తటాకాదితీరే విశుద్ధే నిక్షిపేత్ ॥ నదీదాదీనాం దక్షిణతీరం స్నానార్థమత్ర ప్రశస్తం॥ తతో హుంఫడన్తాస్త్రేణ మృదమభ్యుక్ష్య నమోన్త శిరసా మృదస్త్రేణ మూలాదీన్యుద్ధృత్య నమోన్త కవచేన త్రిధావిభజ్య నాభ్యాది పాదాన్తమేకాంశేన ప్రక్షాళ్య- ద్వితీయం సప్తవార మస్త్రమన్త్ర జప్తమస్త్ర రశ్మిసంపర్కా దీప్తం విభావ్య సర్వాఙ్గం మన్త్రేణ లిప్త్వా జలం ప్రవిశ్య జలమస్త్రేణాలోడ్య- అఙ్గుష్ఠాభ్యాం కర్ణౌ తర్జనీభ్యామక్షిణీ మధ్యమాభ్యాం నాసికే చ ధృత్వా విధాయ త్రాణవా మూలసంహితం వాజపక్ష హృదయే జ్వలదస్త్రం దేహం తత్తేజః పూ

---

౧ వ్రేళ్లతో చెవులను, చూపుడు వ్రేళ్లతో కన్నులను, నడిమివ్రేళ్లతో నాసికలను గట్టిగా మూసికొని, మూలమంత్రమును జపించుచు- ప్రజ్వలించు నస్త్రముగల దేహము నస్త్ర తేజముచే వ్యాప్తమైన దానిగా భావించి జలమున మునిగి శక్తి కొలది యుండవలయు. ఇది మలస్నానము, మఱియు- మృత్తికను విధి స్నానమునకే యుంచికొని, హరిద్రామలకాదులచేతనే మలస్నానము నొనరించవలయు. విణ్మూత్రాది శారీర మలములకు, మృత్తు దంతకాష్ఠము, హరిద్రామలకాదులు మున్నగు వానిచే ఘర్షణము చేయుటచే శుద్ధియగు. వాచిక మలములకు ప్రణవాది జపములచే శుద్ధియగు. మానస మలములకు ధ్యానములచే శుద్ధియగు.

అనంతరము విధిస్నానమునకై యునిచిన మృత్తికను తీసికొని, బొడ్డులోతు నీట ప్రవేశించి, నగులయందైన యెడ, ప్రవాహాభిముఖుండును, చెఱవులు మున్నగు వానియందు ప్రాఙ్ముఖుండు నుత్తరాభిముఖుండు గానియగుచు, మత్స్యమండూకాదివాసన పరిహారమునకై హస్తమాత్రము నలు చదరముగా శివతీర్థమును కల్పింపవలయు.

అదియెట్లన, మృత్తిక నెడమ చేతిలో నిడికొని, దానిని తూర్పున, దక్షిణమున, ఉత్తరమున మూడు భాగములు చేసి మూలమంత్రముచే నేడుమార్లు మంత్రించి, తూర్పున నున్నదానిలో సగముతీసికొని అస్త్రాయహుంఫట్ అనుమంత్రముచే తూర్పుమొదలగు పది దిక్కులను చల్లవలయు. దీనిచే దిగ్గతములగు విఘ్నములన్నియు నశించును. కడమ మృత్తికలో కొంత శివతీర్థమగుటకై కొంత జలములో నుంచవలయు. కొంత శివతీర్థనీ

జపి జపంచ విభావ్యజలేనిమగ్నో యావచ్ఛక్త్యుపతిష్ఠేత॥ తదేతస్య స్నానం॥ యద్వా- వక్ష్యమాణ విధిస్నానార్థమేవ మృదాహరణం మలస్నానంతు హరిద్రామలకాది పిష్టై రేవ కార్యం॥ అత్రశ్రోత్రా ణ్యానేత్ర చక్షుశ్శ్రోత్ర నాసికాముఖ నఖపాదమల రూపాణాం శారీరమ లానాం శోధనాది మలస్నానాం తకర్మాం తర్గతైస్సముద్ధృత కాష్ఠహ రిద్రామల కాది ఘర్షణైశ్శుద్ధిః॥ వాచికమలానాం స్నానకారకైః ప్ర ణవాది జపైర్మానస మలానాం మంత్రస్నా నాదిభిః॥

తదను విధిస్నానార్థం స్థాపితం మృద్భాగమాదాయ నాభిదఘ్నం జలం ప్రవిశ్య నదీషు ప్రవాహాభిముఖోఽన్యత్ర ప్రాఙ్ముఖ ఉదఙ్ముఖో వా మత్స్య మండూకాది వాసభూత జలదోష పరిహారార్థం హస్తమాత్ర చతురశ్రం శివతీర్థం పురతః కల్పయేత్। తత్రాయం క్రమః॥ మృద్భాగ

మా సిద్ధికై జలమున చేతితో చుట్టును త్రిప్పవలయు ఉత్తరపు దిశనున్న దానిని మూ లమంత్రముచే నమృత మయముగా భావించి సగము జలమున నునిచి, కడమ సగ శరీరమునకు లేపనము చేసికొన వలయు. దక్షిణపు దిశ నునిచిన మృత్తికను లేపనము చే సికొనగా సకల పాపములు నాశమొందును. ఇట్లు షణ్ముఖీ ముద్రచే చెవులు మున్న గువానిమూసికొని, శివతీర్థమున మునిగి, శివమంత్రమును జపించుచు నీటిలో శక్తికొలదియుం డవలయు. అంతట జలమునుండి లేచి శక్తి శివమంత్రములచే కుంభక ముద్రచేయుట వ న, వామదక్షిణ హస్తములను సోమసూర్య రూపములనుగా భావించి, షొడంటి మం త్రముచే మంత్రించిన జలములను శిరమున చల్లుకొని సంహార ముద్రచే శివతీర్థము నుప సంహరింప వలయు, ననియున్నది. అబ్లింగములును, వారుణ ములును, వ్యాహృతులు, గా యత్రీంచ ద్దురితం మయి, ద్రుపదా దివముంచత్ ఈమున్నగు మంత్రముల చేతను మృత్తి కచేతను స్నానము చేయవలయు. స్నానకాలమున పుణ్యతీర్థముల స్మరింప వలయు. సం కల్పము, వారుణాది సూక్తపఠనము, మార్జనము, అఘమర్షణము, దేవతాతర్పణము స్నానమై దంగములు గలిగి యున్నది. పాదములను, ముఖమును కడిగికొని సావిత్రీ ప్రణవమును స్మరించి, సిగముడి వేసికొని, ఆచమనము చేసి రేవున జలము పోసియు తీర్థాదుల నునిచి, దర్భపాణియై జలమును నమస్కరించి, ప్రాఙ్ముఖుఁడై జలమున ప్ర

వామకరే పూర్వయామ్యసౌమ్యేషు త్రిధావిభజ్యసర్వం సప్తవారా వృత్తేన శివేన చాభిమంత్ర్యతత్రాస్త్రిపాతాం ఖండం తాస్త్రేణ నారాచముద్రయా పూర్వాదిషు సర్వాసు దిక్షుక్షిపేత్। ఏవందివి విఘ్నానామధిపస్య ఇంద్రదిశిస్థితస్య మృద్భాగస్య దిక్షుక్షేపేణ దిగవస్థితాస్సర్వే విఘ్నాశ్శమంయాన్తి॥ తదనుశివజప్త మృద్భాగార్థం మూలేన జలేశివతీర్థ సీమాసిద్ధ్యర్థం మూలమంత్ర కృతేజలే నిక్షిప్యత దపరార్థం శివతీర్థం బాహుపరిభ్రమణేన సమంతాన్నిక్షిపేత్॥ ఏవం సోమది శిస్థాపితం మృద్భాగం కేవలమమృతమయశివమంత్రేణ లాలనాత్ తత్ క్షరం తీర్థమమృతమయం భవతీతి శివతీర్థం పరికల్ప్య విధినా స్నానాయ తదర్థం ప్రథమం బ్రహ్మాంగజప్తేన మృద్భాగేనసర్వమంగంలిపేత్॥ అథ యామ్య దిశిస్థితస్య మృద్భాగస్య సంస్పర్శనాత్సర్వ పాపక్షయో భవతి॥ ఏవంషణ్ముఖీ కరణముద్రయాశ్రోత్రాదిద్వారాణి పిధాయ శివతీర్థమధ్యే నిమజ్య శివమంత్రం ధ్యాయన్ అంతర్జలేయావచ్ఛక్త్యావతిష్ఠేత్॥తతోజలాదుత్థాయ వామదక్షిణహస్తాసోమ సూర్యాకృతీశక్తిశివాభ్యాం కృతయాకుంభక ముద్రయా వౌషడంత సహితాభి మంత్రి

ంచి శరీరము తోమి కొనుచు స్నానముచేసి రెండు మారులాచమనముచేసి, దర్భపాణియై ఆపోహిష్ఠాది మంత్రములచే మార్జనముఁజేసికొని యఘమర్షణ స్నానముఁ జేయవలయు. తిరిగి స్నానముఁజేసియాచమనముఁ జేసి తర్పణముఁజేయవలయు ననిస్మృత్యర్థసారమునఁ గలదు. ప్రవాహము కాని యుదకమున స్నానముఁజేయుట, విప్రపాదముల గడుగుట, గాయత్రీజపము, అర్ఘ్యమును సూర్యున కభిముఖుఁడై చేయవలయు. సూర్యోదయమునకు పూర్వము నాలుగు గడియల కాలమున కరుణోదయమని పేరు. అప్పుడు స్నానముఁజేయుట ప్రశస్తమైనది. నిత్యము, నైమిత్తికము, కామ్యమునని స్నానము మూడు విధములగు. దానింబట్టి యందగు తర్పణంబును మూడువిధములై యుండును. స్నానముఁజేసి తడిపంచతోన నీరిలోనుండియే దేవర్షి పితృతర్పణముల ఁజేయవలయు. మనుజులకు తర్పణముఁజేయునప్పుడు, స్నానవస్త్రము నదుకునప్పుడు, మూత్ర పురీషములవిడుచునప్పుడును నివీతియై యుండవలయు. మనుష్య కర్మముల యందు జందెమును బుజముపై నిడికొనియు, సంగమ సమయమున మెడపై నునిచి కొనియు, తర్పణ సమయమునఁ బ్రేలిపై

తజ్జలైశ్శిరస్యభిషిచ్య హుంఫడంతాస్త్రేణ విఘ్ననాశన తీర్థజలం దిక్షు వినిక్షిప్య తీర్థం సంహారముద్రయా ఉపసంహరేత్। ఇతి॥ చతుర్వింశతిమతే॥ స్నానమబ్దైవతైర్మంత్రై రాపోహిష్ఠేతి చ మృదాసహ। కుర్యాద్వ్యాహృతిభిర్వాథ యత్కించేదితి మంత్రతః। ద్రుపదాదివేతి చస్నాయాజ్జంబుకాయేతి చాపునః। పుణ్యాని చస్మరేత్తీర్థాన్యశనామురుద్ బ్రవీదితి. స్మృత్యర్థసారే॥ సంకల్ప సూక్త పఠనం మార్జనంచాఘమర్షణం। దేవతాతర్పణం చైవస్నానం పంచాంగముచ్యత ఇతి॥ తత్రైవ। ఉదఙ్ముఖంచ ప్రక్షాళ్య సావిత్రీం ప్రణవం స్మరేత్॥ శిఖాంబధ్వా చస్థలం ప్రక్షాళ్య దర్భాదీన్నిధాయ దర్భపాణిర్జలం నత్వా ప్రహతాంజలిః ప్రాఙ్ముఖోఽవగాహ్య కక్షాది నిమృజ్య స్నాత్వా ద్విరాచమ్య దర్భపాణి రాపోహిష్ఠాద్యైరబ్దైవతైర్మార్జనం కృత్వాఽఘమర్షణం కుర్యాత్. పునస్స్నాత్వా ద్విరాచమ్య తర్పణం కుర్యాదితి॥ అత్ర వాసిష్ఠకస్నానం విప్రపాదావనేజనం। గాయత్ర్యా జపమర్ఘ్యాంచ ఆదిత్యాభిముఖశ్చరేత్॥ స్కాందేపి॥ ఉదయాత్ప్రాక్చతస్రస్తు నాడికా హ్యరుణోదయః తత్రస్నానం ప్రశస్తం స్యాత్సహి పుణ్యతమస్స్మృత ఇతి॥ స్నానాంగతర్పణముక్తం। వాధూలోక్తే॥ నిత్యం నైమిత్తికం కామ్యం త్రివిధం స్నానముచ్యతే। తర్పణంతు భవేత్తస్య త్వంగత్వేన పరికీర్తితమితి॥ విష్ణుః॥ స్నా

నిడికొనినను నుండవలయును. నివీతమిట్లు మూడువిధములు. ఇట్లు దేవర్షి తర్పణములనొనర్చ యొడ్డున యక్ష్మ తర్పణముఁజేయవలయును. శారీరమల విసర్జనము వలన జలమును దోషయుక్తముగాఁ జేసితిగాన నాదోషము శమించుటకై యక్ష్మను గూర్చి తర్పణము సేయుచున్నానని చేయవలయును. దేవర్షి పితృ తర్పణములు చేయుదనుక స్నానవస్త్రముఁ బిడుకఁ గూడదు. మనుజుడు స్నానమునకై పోవుచుండ దేవతలు, పితృగణంబులును వాయురూపులై దప్పిగొని కూడనరుదెంతురు. వారికి తర్పణము చేయకయే స్నానవస్త్రము పిడుకునెడ వారలు నిరాశులై పోవుదురు. యేకే చాస్మత్కులే జాతా అనుమంత్రమునుచ్చరించుచు వస్త్రనిష్పీడనోదకము నొసగవలయును. స్నానముచేసిన వస్త్రముతో శరీరము తుడిచి కొను నెడస్నానము వ్యర్థమగు. తిరిగి స్నానము చేసినగాని శుద్ధుఁ డగు నేరడు.

తచ్ఛార్ద్రవాససాదేవర్షి పితృతర్పణముభస్థఏవ కుర్వీతేతి॥ వృద్ధమనుః॥ మనుష్య తర్పణే స్నానవస్త్ర నిష్పీడనే తథా। నివీతీతు భవేద్విప్రస్తదా మూత్రపురీషయోః॥ మానుషేష్వంస యోస్సక్తం మైథునేతూర్ధ్వభాగికం। తర్పణేంగుళ యోస్సక్తం నివీతం త్రివిధం స్మృతమితి॥ స్మృత్యన్తరే॥ దేవర్షి తర్పణంకృత్వా యక్ష్మాణంతర్పయేత్తతః। యన్మయాదూషితం తోయం శారీరమల సంశ్రయాత్। తద్దోషపరిహారాయయక్ష్మాణం తర్పయామ్యహ మితి॥ యోగయాజ్ఞవల్క్యః॥ యావద్దేవానృషీంశ్చైవ పితౄంశ్చైవనతర్పయేత్। తావన్నపీడయేద్వస్త్రం యేనస్నాతోభవేన్నరః। నిరాశాః పితరోయాంతి స్నానవస్త్రేనిపీడితే॥ ఇతి॥ వృద్ధవసిష్ఠః॥ స్నానార్థమభిగచ్ఛంతం దేవాః పితృగణాస్తథా॥ వాయుభూతాస్సమాయాన్తి తృష్ణార్తాస్సలిలార్థినః। నిరాశాస్తే నివర్తంతే వస్త్రనిష్పీడనే కృతఇతి॥ వస్త్రనిష్పీడనమంత్రస్తు॥ యేకేచాస్మత్కులేజాతా అపుత్రా గోత్రిణో మృతాః। తేగృహ్ణంతు మయాదత్తంవస్త్రనిష్పీడనోదకమితి॥ శౌనకః॥ స్నానవస్త్రేణ యోవిప్రః శరీరం పరిమార్జయేత్। స్నానం వృథైవభవతి పునస్స్నానే నశుధ్యతీతి॥ స్నానానంతరం వాససీపరిదధ్యాత్॥ మత్స్యపురాణే॥ ఏవం స్నాత్వాతతః పశ్చాదాచమ్యతువిధానతః। ఉత్థాయవాససీ శుక్లేశుద్ధేతు పరిధాయవై। ద్విరాచామేదితి శేషః ఆర్ద్రవస్త్ర విసర్జనే విశేష ఉక్తః॥ స్నానంకృత్వార్ద్రవస్త్రంతు ఊర్ధ్వముద్ధృత్య నిక్షిపేత్। స్నానవస్త్ర మధస్తాచ్చేత్పునస్స్నానేనశుధ్యతీతి॥

వస్త్ర. ధారణం.

వస్త్రవిషయే విశేష మాహభృగుః॥ బ్రాహ్మణస్యసితం వస్త్రం

వస్త్రధారణము.

బ్రాహ్మణుడు తెల్లని వస్త్రమును, క్షత్రియుఁడు ఎఱ్ఱనిదానిని, వైశ్యుఁడు పచ్చని దానిని శూద్రుఁడు నల్లనిదానిని ధరింపవలయు. సంపదగలవాఁడు వస్త్రమును, చినిగిన దాని గాని, మాసిన దానిగాని ధరింపఁగూడదు. రంగుబట్టలను, నల్లనిదానిని ధరింప

నృపతేరక్త ముల్బణం। పీతం వైశ్యస్య శూద్రస్య నీలం మల వదిష్యతే॥ ఇతి॥ మనుః॥ నజీర్ణం మలవద్వాసో భవేచ్చ విభవే సతీతి॥ ఆపస్తంబః॥ సర్వరాగ వాసాం నివర్జ యేత్కృష్ణంచ స్వాభావికమితి॥ ఉశనాః॥ నావేష్టితశిరాః కృష్ణకాషాయ వాససావా దేవపిత్రు కార్యాణి కుర్యాదితి- దేవలః॥ స్వయం ధౌతేన కర్తవ్యాః క్రియాధర్మ్యావిపశ్చితా। నతు నేజకధౌతేనసహతేన నకుత్రచిదితి- అహతలక్షణ మాహ పులస్త్యః॥ ఈషద్ధౌతం నవం శ్వేతం సదశం యన్న ధారితం। అహతం తద్ద్విజా నీయాత్సర్వకర్మసు పావనమితి॥ ధౌతం ప్రక్షాళితం॥ అధౌతం కారుధౌతంచ కర్మకాలేవి వర్జయేత్ చండాలనిర్మితం వస్త్రం సర్వదాపరి వర్జయేత్। చంద్రికాయాం॥ అన్యదేవ భవేద్వాస శ్శయనాయ నరాధిప। అన్యద్రథ్యాసుదేవానా మర్చాయా మన్యదేవహి। అన్యచ్చ లోకయాత్రాయా మన్యదీశ్వర దర్శనే॥ కటిసూత్రం వినాశౌతం స్మార్తం కర్మకరోతియః। సర్వంతన్నిష్ఫలం విద్యాత్సోపినగ్న ఇతిస్మృతః। నగ్నోమలినవస్త్రస్స్యాన్నగ్న శ్చార్ద్రపటస్స్మృతః। నగ్నస్తుదగ్ధ వస్త్రస్స్యాన్నగ్న స్స్యూతపటస్తథేతి॥ స్మృతిరత్నావళ్యాం॥ సప్తవాతాహతం వస్త్రం శుష్కవత్ప్రతిపాదితం। ఆర్ద్రంవాపిద్విజాతీ నామాదృతం గౌతమాది భిరితి॥ స్మృత్యే

రాదు. తలకువస్త్రము చుట్టుకొనిగాని, నల్లనివి, కషాయ వర్ణము కలవియగు వస్త్రముల ధరించిగాని దేవపిత్రు కార్యముల నాచరింపఁ గూడదు. ఉతికిన వస్త్రములను ధరించి కర్మముల నాచరింప వలయు. చినుగనిదియు, అంచుగలదియు, ఇతరులు ధరింప నిదియు నుదికినదియునగు వస్త్రమును ధరింప వలయు అన్త్యజులు నేసినవస్త్రము ధరింపరాదు పండుకొను నప్పుడు, బజారున కేగునప్పుడు, పూజించునప్పుడు, శారీర కృత్యముల దీర్చుకొను నప్పుడు, ఈశ్వరుని దర్శించు నప్పుడును వేరువేరు వస్త్రముల ధరింపవలయు. మొలతాడులేక శ్రౌతస్మార్త కర్మముల నాచరింపఁ గూడదు. మాసినవస్త్రము ధరించినవాఁడును, తడిబట్ట గట్టుకొనిన వాఁడును, కాలినగుడ్డను ధరించిన వాఁడును, వలను కోసిన వస్త్రము ధరించిన వాఁడును దిగంబరులని చెప్పఁబడుదురు. ఏడుమార్లు గాలికి బట్టినది వస్త్రము పొడి బట్టతో తుల్యమైనది గాన జపహోమాదులయందు నుపయోగింప నగు

రసాశే॥ శుచీవో హవ్యామరుత ఇత్యుక్త్వా శుద్ధమంబరం। సంప్రోక్ష్య దేవస్యత్వేతిగృహీత్వా చావధూనయేత్। అవధూతగ్ం రక్ష ఇత్యవ ధూయ- ఉదుత్యం జాతవేద సమితి వస్త్రమాదిత్యం దర్శయిత్వా- ఆవహన్తీతి వాసః పరిధాయ ద్విరాచా మేదితి॥ స్నానం దానం జపం హోమం స్వాధ్యాయం పితృతర్పణం। నైకవస్త్రోద్విజః కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధ భోజన సత్క్రియాః॥ గోభిలోపి॥ ఏకవస్త్రోన భుంజీత నకుర్యాద్దేవ తార్చనం। నచార్చయేద్ద్విజా నగ్నౌ కుర్యాదేవం విధం బుధఇతి॥ ఏకవ స్త్రస్యలక్షణమాహా॥ సఏవ॥సవ్యాదంసాద్భ్రష్టపటంకటిదేశధృతాం బరం। ఏకవస్త్రంతు తంవిద్యాద్దైవేపిత్ర్యేచ వర్జయేదితి॥ చంద్రికా యాం॥ యజ్ఞోపవీతే ద్వేధార్యే శ్రౌతే స్మార్తేచ కర్మణితృతీయ ముత్త రీయంచ వస్త్రాభావేత దిష్యతఇతి॥

అథస్నాన భేదః.

ప్రాతస్స్నాన ప్రసంగేన స్నానాంత రాణ్యుచ్యంతే। తత్రశంఖః॥ స్నానంతు ద్వివిధం ప్రోక్తం గౌణముఖ్యప్ర భేదతః। తయోస్తు వారు ణంముఖ్యం తత్పునష్షడ్విధం భవేత్। నిత్యం నైమిత్తికం కామ్యం క్రి

సః. ధరింపబోవు వస్త్రమును, శుచీవోహవ్యా అనుమంత్రముచే ప్రోక్షించి, దేవస్యత్వా అనుమంత్రముచే గ్రహించి, అవధూతగ్ంరక్ష అనుమంత్రమున నిదలించి- ఉదుత్యం జా తవేదసం అనుమంత్రమున సూర్యునకు గనబరిచి, ఆవహన్తీ అను మంత్రమున ధరింప వల యు. స్నానము, దానము, జపము, హోమము, స్వాధ్యాయము, పితృతర్పణము - శ్రా ద్ధము- భోజనము, మున్నగు సత్కర్మములను ఒంటి బట్టతో నాచరింప రాదు. శ్రౌత స్మార్త కర్మములయందు రెండు యజ్ఞోపవీతముల ధరింపవలయు. మూడవది యుత్తరీ యార్థమై ధరింపవలయు.

స్నానభేదములు.

ప్రాతస్స్నాన ప్రసంగవశమున స్నానాంతరములును చెప్పంబడు చున్నవి. గౌ ణ మనియు' ముఖ్యమనియు స్నానము రెండువిధములు. వానిలోజలస్నానము ముఖ్యమై నది. అది' నిత్యము' నైమిత్తికము' కామ్యము' క్రియాంగము మలాపకర్షణము, క్రియా

యాంగం మలకర్షణః। క్రియాస్నానం తథాషష్ఠం షోఢా స్నానం ప్రకీర్తితం॥ ఏతేషాం లక్షణమాహ స ఏవ॥ అస్నాతస్తు పుమాన్ స్నాత్వా జప్యాద్గ్నిహవనాదిషు। ప్రాతస్స్నానం తదర్థంతు నిత్యస్నానం ప్రకీర్తితం। చండాల శవయూపాది స్పృష్ట్వాస్నానం రజస్వలాం। స్నానార్హాస్తు యదాస్నాతి స్నానం నైమిత్తికం హితత్। పుష్యస్నానాదికం యత్తు దైవజ్ఞవిధిచోదితం। తద్ధికామ్యం సముద్దిష్టం సకామస్తత్ప్రయోజయేత్। జప్తుకామః పవిత్రాణి హ్యర్చిష్యన్ దేవతాః పితౄన్। స్నానం సమాచరేద్యస్తు క్రియాంగం తత్ప్రకీర్తితం। మలాపకర్షణార్థాయ స్నానమభ్యంగపూర్వకం। మలాపకర్షణార్థాయ ప్రవృత్తిస్తస్య నాన్యథా। సరస్సు దేవఖాతేషు తీర్థేషు చ నదీషు చ। క్రియాస్నానం సముద్దిష్టం స్నానంతత్రతు తాః క్రియేతి॥ స్నానమేవ తత్ర క్రియా॥ కార్యతయా విహితేత్యర్థః॥ మధ్యందిన స్నానమపి నిత్యమేవ॥ తథాచ— విష్ణుః॥ ప్రాతస్స్నాతోపి విధివత్స్నానం మధ్యందినే చరేత్। శక్తశ్చేదన్యథా రోగీశాట్యాస మార్జనంచరేదితి॥ మంత్రవదేవస్నానం సఫలమిత్యాహ యాజ్ఞవల్క్యః॥ మత్స్యకచ్ఛప మండూకాస్తోయమగ్నా దివానిశం। న

* స్నానము నని యారువిధములు. అనుదినము ప్రాతః కాలమున జేయునది నిత్యస్నానము, చండాలాదుల స్పృశించి నందున జేయునది నైమిత్తికము. పుష్య స్నానము మున్నగునది కామ్య స్నానము' జపహోమాదులను జేయుటకై జేయునది క్రియాంగస్నానము' అభ్యంగము మున్నగునది మలాపకర్షణము' పుణ్యతీర్థములు నగులు మున్నగు వానియందు స్నానమే ముఖ్యముగా జేయబడునది క్రియాస్నానము' మాధ్యాహ్నిక స్నానంబును నిత్యమే యగు. ప్రాతః కాలమున స్నానము చేసినను శక్తుడగునేని మధ్యాహ్నమునను స్నానము చేయవలయు. అశక్తుడగునేని తడిబట్టతో తుడిచికొనవలయు. మంత్రములతో స్నానము చేసిననే సఫలమగు. అట్లుగానిచో చేపలు, తాబేళ్లు, కప్పలును రేలుం బవళ్లు నీరిలో నున్నను వానికి స్నానఫలము లేనట్లే యూరకమునిగిన వారికిని లేదు బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యులుమాత్రము మంత్రములతో స్నానము చేయవలయు. స్త్రీలకు శూద్రులకును సమంత్రకమగు స్నానములేదు.

శేషం హిస్నానఫలం తథైవ విధినర్జితమితి॥ విష్ణుః। బ్రహ్మణః తి విశ్వా. ఛైవ మంత్రవత్స్నాన ని ష్యతే। తూష్ణీమేవహి శూద్రస్య స్త్రీణాంచ కురునాదనః॥ ఇతి॥ అథస్నానార్హా జలాని.

నదీషు దేవఖాతేషు తటాకేషు సరస్సుచ। స్నానం సమాచరే న్నిత్యం గర్త ప్రస్రవణేషుచ। మనుష్యైర ఖాతో జలాశయో దేవఖాతః॥ భరద్వాజః॥ మహానదీన దస్రోతస్సర స్తీ దశఖాతతాః। నాళ స్తటాకః కుండంచ ధారాకూపస్త్విమాదశ। చాంద్రాయణ త్రయం కృచ్ఛ్రంగా యత్ర్యా అయుతత్రయం। ఆప్లావనం మహానద్యాం తుల్యమేతచ్చ తుష్ట యం॥ ఉద్భూతా భూధరాదబ్ధిం ప్రవిశత్యంబుసంతతిః।యాసామహానద శ్చేయాసర్వపాపప్రణాశనీ। ఉద్భూతా పూర్వదిగ్భాగే శైలేసలిలసంతతిః। యా ప్రత్యక్సాగరం యాతిసాసరస్వతి గద్యతే। భూధరాద్భూమి భాగో త్థా యామేవ జలసంతతిః। నదీంవిశతిసాస్రోతః స్వయంవాయ్యత లీయ తే॥ పర్వతస్యాతిపెవాగ్రె వృత్తాకార జలాస్పదం। అశోష్యం యత్సరస్త త్స్యాత్రివిశాలంసుపంకజః॥ భువ్యదో చాతటస్పర్శమశోష్యంయజ్జలా శయం। విశాలమవిశాలం వా దేవఖాతఇతిస్మృతః॥ గ్రామార్థం వాథసస్యా ర్థంస్వభిః స్వప్రష్టాంబుపద్ధతిః। యానద్యాద్యంబు ధామధ్యేః తాంనాళా

స్నానార్హ జలములు.

నదులయందు, దేవఖాతముల యందు, కొలనుల యందు, పేటల యందు, ని ర్ఘరముల యందును స్నానముచేయవలయును. మనుజులు త్రవ్వని మడుగునకు దేవఖాత మని పేరు. మహానది, నదము, స్రోతస్సు, సరస్సు, దేవఖాతము, నాళము, తటాకము, కుండము, ధార, కూపమునని జలాశయములు పదివిధములు. మూడు చాంద్రాయణములు ఒక కృచ్ఛ్రము, ముప్పది వేలు గాయత్రి జపము, మహానదియందు స్నానము చేయు ట ఈనాల్గును సమానములగును. పర్వతము నందు బుట్టి సముద్రమున గలయు ప్రవాహ మునకు మహానదియని పేరు. ఇదిసకల పాపములం బోగొట్టును. తూర్పుదిక్కున నున్న పర్వతమునం బుట్టి పశ్చిమ సముద్రమున గలియు ప్రవాహమునకు నదమని పేరు. పర్వత మునందు బుట్టి మహానది యందు గలియుప్రవాహమునకు స్రోతస్సని పేరు. పర్వతము

ఖాత్యా ప్రచక్షతే॥ అర్ధచంద్రాకృతిర్యస్య సంస్థానస్య తువారిణః॥ గ్రామే నేపి వాస్తే త్ప్రతత్తటాక ఇతి స్మృతిః॥ చతురశ్రం శిలాబద్ధం సస్సోపానమ థో జలం॥ దార్వ్యిష్టకాది ఘటితం యత్తత్కుండ మితిస్మృతం॥గిరిప్రస్రావిణ్యాం నిర్గత్య యాపతత్యంబు సంతతిః॥ అనాధార మధో భూత్వా సాధారేత్యభిధీయతే। పంచహస్త విశాలం యత్ ఖాతం వృత్తమధో జలం॥ దార్వ్యిష్టకాది ఘటితం యత్తత్కూప మితిస్మృతమితి॥ నద్యాద్యలాభే మనురాహ॥ అలాభే దేవఖాతానాం సరసాం సరితాంతథా॥ ఉద్ధృత్య చతురః పిండాన్పారక్యే స్నాన మాచరేదితి॥ మృణ్మయఘటావర్జితైర్జలైః స్నానం నిషిద్ధం॥ తథాహి॥ ఖండాదర్శే॥ శూర్పవాయుర్నఖాగ్రాంబు స్నానవస్త్రం ఘటోదకం। మార్జనారేణుకేశాంబు హంతి పుణ్యం పురాకృతమితి॥ చంద్రికాయాం॥ నద్యాంతు విద్యమానాయాం నస్నాయాదన్యవారిషు। నస్నాయాదల్పతోయేషు విద్యమానే బహూదకే॥ సముద్రస్నానంతు పర్వకాలేవి హితం॥ మహాభారతే॥ అశ్వత్థసాగరౌ సేవ్యౌ నస్ప్రష్టవ్యౌ కదాచన। అశ్వత్థం మందవారేషు సాగరం పర్వణి స్పృశేత్॥ అన్యదాతుకు రుక్షేత్రే శివ యోనిర వా

మీదగాని దరిని గాని గుండ్రముగా నుండి విశాలమై తామరలతో గూడి యుండిన జలముగలది సరస్సని పేరు. భూమియందుగాని కొండమీదగాని గట్టులేనిదై నీరుండిన దానికి దేవఖాతమని పేరు. నదులు మొదలగు జలాశయముల వద్దనుండి గ్రామముల వద్దకు గాని చేలవద్దకు గాని మనుజులు త్రవ్విన కాలువకు నాళమని పేరు. గ్రామము నందుగాని వనమునందుగాని అర్ధచంద్రాకారముగా నున్న జలసంస్థానమునకు తటాకమని పేరు. నలుచదరముగా రాళ్లచే మెట్లు గట్టఁబడిన దానికి కుండమని పేరు. పర్వతాగ్రమునుండి దిగువఁబడు జలధారకు ధార అని పేరు. అయిదు చేతులు మొదలుగా వెడల్పుగలిగి మెట్లు లేకుండ రాళ్లచే గట్టఁబడి యున్న దానికి కూపమని పేరు. ఇదియే నూతి బావి.

దేవఖాతములు సరస్సులు నదులు సంభవింప కున్నయెడ ఇతరులు త్రవ్వించిన చెరువు నందు నాలుగు మంటి ముద్దలు తీసియున్నవైచి యందు స్నానము చేయనగును. మట్టి కుండలతో తెచ్చిన నీరు స్నానమునకై కాదు. చేటగాలి విసురుకొనఁగా వచ్చినగాలి, గో

పఠితి। కుశాగ్రేణాపి కౌంతేయ నస్ప్రుష్టవ్యో మహోదధిః॥ ఆజన్మ శతసాహస్రే యత్పాపం కురుతే క్వచిత్। ముచ్యతే సర్వపాపేభ్యః స్నాత్వా వలవణాం భసి॥ గర్భిణీ గృహిణీ యస్య దూరయాత్రాం సవర్జయేత్। వపనం సాగరస్నానం శవవాహంచ నర్జయేదితి॥ జైమినిః॥ సేతుర్నాపేక్షతే కాలం నిత్యంస్నానం ప్రశస్యతే॥ నిషిద్ధకాల భేదస్చ నేదోరస్త్ర కర్హిచిత్॥ ఇతి॥ అత్రతడుదకాంత రేణాచమనం కర్తవ్యం॥ అక్షారాభిరాచా మేదితి స్మరణాత్॥ తైత్తిరీయ శృతౌ॥ తస్మాత్స ముద్రస్య నపిబంతి॥ తర్పణాది కంతు తేనైవకార్యం॥ నిషేధాభావాదితి కేచిత్॥ తచ్చింత్యం॥ తర్పణస్యాపి పిత్రాదీనాం పిపాసాని వృత్యర్థమేవ దీయమానత్వాత్॥ అన్యేనైవేతి జ్ఞేయం॥ యోగయాజ్ఞవల్క్యః॥ నద్యాం మస్తమితే స్నానం వర్జయేత్తు సదాబుధః। నద్యాం స్నాత్వా నదీమన్యాం నప్రశం సేత ధర్మవిత్॥ శౌనకోపి॥ ననదీషు నదీం బ్రూయాత్ పర్వతేషు సపర్వతం। నాన్యత్ప్రశం సేత్తత్రస్థో తీర్థే ష్వాయతనేషు చేతి॥ వ్యా

కొన యందగు నీరు, స్నానము చేసిన వస్త్రము- కుండతో తెచ్చిననీరు- చీపురుకట్ట్రోచి పుగా పచ్చినదుమ్ము- వెండ్రుకల మీదినుండి పడిన జలము ఇవి పూర్వపుణ్యమును నాశము చేయును.

నదియుండగా నితరజలముల యందు స్నానము చేయఁ గూడదు. ఎక్కువజలము గల మడుగు లుండగా కొద్దిజలముగల కూపాదుల యందు స్నానము చేయఁ గూడదు.

సముద్ర స్నానము పర్వకాలముల యందే చేయవలయు. రావిచెట్టును- సముద్రమును గూర్చి వందనము చేయవలయు గాని వానిని తాక గూడదు. శనివారమునాడు రావిచెట్టును- అమావాస్యాది పర్వముల యందు సముద్రమును తాకవలయును. కడమ సమయముల యందు సముద్రము పవిత్రమైనది కాదు. కావున దర్భకొనచే నైన దానిని తాకగూడదు. పెక్కువేల జన్మముల యందుఁ జేసిన పాపమంతయు సముద్రమునకు వందనము చేయగనె తొలంగును.

తనభార్య. గర్భవతిగా నుండు నెడ దూరదేశ గమనమును- వపనమును-సముద్రస్నానమును- పీనుగును మోయుటను విడిచిపెట్టవలయు. పర్వకాలము కానప్పుడు స్నానము చేయఁ గూడదను నిషేధము సేతువు నెడలేదు. కావున అందు ప్రతిదినము స్నానముశ్రే

సః॥ కురుక్షేత్రం గయాం గంగాం ప్రభాసం నైమిశం తథా। తీర్థాన్యేతాని సర్వాణి స్నాన కాలేస్మరేద్బుధ ఇతి॥

నద్యోదకాని.

నద్యోదక మాహవ్యాసః॥ నద్యాయచ్చ పరిభ్రష్టం నద్యాయచ్చవినిస్సృతం। గతప్రత్యాగతం యచ్చ తత్తోయంపరివర్జయేత్॥ పరిభ్రష్టః = విచ్ఛిన్నం। బోధాయనోపి॥ స్నానం రజకతీర్థేతు భోజనం గణికాగృహే। పశ్చిమోత్తరశాయిత్వం శక్రాదపి హరేచ్ఛ్రియ మితి॥ శాండిల్యః॥ నస్నాయాత్సహ శూద్రేణ నస్త్రీభిర్నచ నాస్తికైః। నపాపైశ్చన బాలైశ్చన రోగాశుచి భిర్నరైః॥ కాత్యాయనః॥ యాశ్చైవము పగచ్ఛంతి గ్రీష్మేకు సరిత్తో భువి। తాస్తుప్రావృషి నస్నాయాద పూర్ణే దశవాసరే॥ ఉష్ణోదకం నిషేధతి యాజ్ఞవల్క్యః॥ వృథాతూష్ణోదక స్నానం వృథా జప్యమవైదికం। వృథాత్వశ్రోత్రియేదానం వృథాభుక్తమసాక్షిక మితి॥ యత్తూష్ణోదక స్నానవిధానం॥ ఆపస్స్వభావతో మేధ్యాః కింపునర్వహ్నిసంయుతాః ఇతి॥ తదాతురస్నాన విషయమితి కేచిత్। అనాతురస్యాప్యుష్ణోదక మనిషిద్ధ మిత్యాహుర్యవనాః॥ నిత్యంనై

త్తమే యగును. ఉప్పునీరుతో నాచమనము నిషిద్ధముగాన వేరుజలముతో నాచమనము చేయవలయునుగాని సముద్ర జలముతో నాచమనము చేయఁగూడదు.

నిషేధము లేదుగాన తర్పణాదులు సముద్ర జలముతో చేయ నగునని కొందఱు చెప్పిరి గాని ఆతర్పణాదులను పితృదేవతలు మొదలగు వారి పిపాసను (దప్పిన) తీర్పనె యేర్పడినవి గాన ఇతర జలములతోనె తర్పణాదులు చేయవలయును.

సూర్యుండస్తమింపఁగా నదియందు స్నానము చేయఁ గూడదు. ఒక నదియందు స్నానము చేయునప్పుడు వేరొకనదిని ప్రశంసింపఁ గూడదు. అని యాజ్ఞవల్క్యుఁడు చెప్పెను. ఒకనదియొద్దను నుండి వేరొకనదిని- ఒకపర్వతము మీదనుండి వేరొకపర్వతమును ఇట్లే తీర్థములయందు- క్షేత్రములయందును ఒక్కచోనుండి వేరొకదానిని ప్రశంసింప గూడదు.

కురుక్షేత్రము- గయ- గంగ- ప్రభాసము- నైమిశము అనువానిని స్నానకాలమునందు స్మరింప వలయునని వ్యాసుఁడు చెప్పెను.

నైమిత్తికం చైవ క్రియాంగం మలకర్షణం। తీర్థాభావేతు కర్తవ్యముష్ణోదక పరోదకైరితి॥ గౌతమః॥ శివలింగ సమీపేతు యత్తోయం పురతస్థితం। శివగంగేతి విఖ్యాతం తత్ర స్నాత్వా శివం వ్రజేదితి॥

మృదా హ్యాహరణం.

దక్షః॥ చతుర్థేచ తథాభాగే స్నానార్థం మృదమాహరేదితి॥ యాజ్ఞవల్క్యః॥ న ప్రాతస్స్నాతికాస్నానం నచభోమార్క వారయోః॥

కూడని నీరు.

నదిప్రవహించు నప్పుడు పార్శ్వముల యందుగల పల్లపు చోట్ల కొంతనీరు నిలిచియుండును, నదినుండి వరదగా కొంతనీరు పార్శ్వప్రదేశములకు ప్రవహించి పోవును, ఎగువకుపోయి కొంతనీరు వెనుకకు తిరిగి వచ్చును. ఈజలముల యందు స్నానముచేయఁ గూడదని వ్యాసుఁడు చెప్పెను.

బాపరవున స్నానము చేయుట, వేశ్యయింట భుజించుట, పడమర తలగాను ఉత్తర ఫలలగను పండుకొనుట దేవేంద్రుని సంపదనైన పోగొట్టు నని బోధాయనుఁడు చెప్పెను.

శూద్రులు, స్త్రీలు, నాస్తికులు, పాపులు, బాలురు, రోగులు, అపవిత్రులు నను వారితో కలసి స్నానము చేయఁ గూడదు. అని శాండిల్యుఁడు చెప్పెను.

గ్రీష్మఋతువందు ఎండిపోవు చిన్ననదుల యందు వర్షాకాలమున నీరు రాగనే ఆ నదుల లోపల స్నానము చేయఁ గూడదు. అని కాత్యాయనుఁడు వచించెను.

వేడినీరుతో స్నానము చేయుట, వైదికములు గాని మంత్రముల జపించుట శ్రోత్రియుఁడు గాని వానికి దానము చేయుట, అతిథిలేక తానొక్కఁడే భుజించుట ఇవి యన్నియు వ్యర్థములని యాజ్ఞవల్క్యుఁడు చెప్పెను.

జలము స్వభావముచే పవిత్రమైనది దానికి నగ్ని సంపర్కము కలుగ నెన్న మఱియు పవిత్రమని చెప్పవచ్చును ఉష్ణోదక స్నానవిధి అస్వస్థునికి విహిత మని కొందఱి యాశయము.

నిత్యము, నైమిత్తికము, క్రియాంగము మలకర్షకమునను స్నానము, పుణ్యతీర్థము సంభవింప నప్పుడు ఉష్ణోదకముచే గాని, పరోదకముచే గాని, చేయవచ్చునని యముడు చెప్పుటచే స్వస్థునకును ఉష్ణోదక స్నానము కూడదనియు తెలియుచున్నది.

శివలింగమునకు వెనుక దగ్గరగానున్న జలమునకు శివగంగయని పేరు. అందు స్నానము చేయువాఁడు సకల శుభములను పొందును. అని గౌతముఁడు చెప్పెను.

మధ్యాంది నేతు కర్తవ్యం నాతి మధ్యాందినే రవౌ॥ గృహ్యపరిశిష్టే॥ శుద్ధదేశే ఖనిత్రేణ ఖనం గాయత్ర్యా ఖాత్వా రంధ్రం చతురంగుళి ముదస్యాధస్తాన్మృదం తథా ఖాత్వా గాయత్ర్యా దాయమృద ముపాదాయ తాం శుచౌ తీరే నిధాయ గాయత్ర్యా ప్రోక్షయేదితి॥ మాధవీయే॥ జలం దేవగృహం చైవ శయనంచ ద్విజాలయం। నిర్ణిక్త పాదః ప్రవిశే న్నా నిర్ణిక్త పాదః చ నేతి॥ వ్యాసః॥ షడ్భిః పాదౌ చతుర్భిశ్చ జంఘే నాభిం కటింత్రిభిః। మృదైకయా శిరః శోధ్యతతః కుర్యాత్ప్ర మార్జనం॥ మృత్తికా చ సమాదిష్టా త్వార్ద్రామలక మాత్రత ఇతి॥ వ్యాసః॥ అంగుష్ఠాంగుళిభిశ్చైవ శ్రోత్ర దృక్నాసి కాముఖం। పీక్ష్యచాగ్రః ప్రతిస్రోతః క్షీర్ణ పేద ఘమర్షణాం ద్రుపదా వాపు గాయత్రీ వేదే వాజసనేయకే। సకృదంతర్జలే జప్త్వా

మృత్తికను తెచ్చికొనుట.

పల్లె యొక్క పాల్గొన భాగమునందు స్నానస్థానమై మృత్తికను తెచ్చికొన వలయునని దక్షుడు చెప్పెను

ప్రాతః కాలమునను, మంగళవారమునను, భానువారమునను, మృత్తికాస్నానము చేయఁ గూడదు. సూర్యుడు కేవలము గగనమధ్యభాగమునకు రానప్పుడు మధ్యాహ్న కాలముననే చేయవలయు.

పరిశుద్ధమగు చోట గాయత్రి మహా మంత్రము నుచ్చరించుచు త్రవ్వుకోలచేత్రవ్వి, నాలుగంగుళముల పైనున్న మృత్తికను తీసివైచి లోని మృత్తికను గ్రహించి దానిని పవిత్రమగు చోట నది యొడ్డున నునిచి గాయత్రిచే జలము చల్లవలయునని గృహ్యపరిశిష్టము నందు గలదు.

జలమును, దేవగృహమును, శయనమును, బ్రాహ్మణ గృహమును కాళ్లు కడిగి కొనక ప్రవేశింపఁ గూడదు. కాళ్లు కడిగికొనియె ప్రవేశింప వలయునని మాధవీయమునందుగలదు. మృత్తికతో నాలుగుమాళ్లు పాదములను, నాలుగుమాళ్లు జంఘలను, మూఁడు మాళ్లు నాభిని, కటిప్రదేశమును, ఒక మాఱు శిరమును రుద్దికొని జలముతో మార్జనము చేసికొనవలయు ననియు, ప్రతిసారియు మృత్తిక పచ్చియుసిరికాయ యంతయుండ వలయు ననియు వ్యాసుఁడు వచించెను.

బొటన వ్రేలు మొదలగు వ్రేళ్లతో చెవులు, ముక్కు, కనులు నోరు మూసికొని ప్రవాహమునకెదురుగా మునుఁగుచు అఘమర్షణ మంత్రమును మూఁడుమాఱులు జపింపవలయు

బ్రహ్మహత్యాం వ్యపోహతి॥ యోగయాజ్ఞవల్క్యః॥ హత్వాతు లో కానపీయః త్రిః పఠేదఘమర్షణం। అథాశ్వమేధావభృథపవంతతమను ర్బ్రవీత్ ॥ ఇతి॥

మృత్తికా స్నానం.

మృత్తికాస్నానముక్తం బోధాయనేన॥ అథాతో మృత్తికాస్నానవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామో బ్రహ్మచారిగృహస్థవానప్రస్థభిక్షూణా మశ్వక్రాంతే-సహస్ర పరమాదేవీతి భూమిందూర్వా మభిమంత్ర్య, ఉద్ధృతాసీత్యుద్ధృత్య తత్రేలోష్ట మాదాయ– కాండాత్కాండాదితిద్వాభ్యాం దూర్వా మాదాయ – మృత్తికే హనమేపాప మితిదూర్వాం లోష్టే ప్రతిష్ఠాప్య, యత ఇంద్రస్వస్తి స్వస్తినఇంద్రో వృద్ధశ్రవాస్త్రాతార మింద్ర మాపాన్త మన్యుః పరంమృత్యో అనుప

వేదమున వాజసనేయ శాఖయందు ద్రుపదాయను ఋక్కు గలదు. ఆమంత్రమును నీరిలోన నుండి మూడుమారు జపించునెడ బ్రహ్మహత్యవలని పాపమైనను తొలగును. అని వ్యాస మహర్షి పలికెను.

లోకములను వధించియును, అఘమర్షణ మంత్రమును ముమ్మారు పఠించునెడ అశ్వమేధ యజ్ఞము చేసి యవభృథ స్నానము చేసిన దానితో సమమగు పుణ్యము లభించునని మనువు చెప్పెనని యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పెను.

మృత్తికా స్నానము.

బోధాయనుడు మృత్తికా స్నానము నిట్లు చెప్పెను. బ్రహ్మచారి, గృహస్థుడు, వానప్రస్థుడు యతి యను నాలుగాశ్రమస్థులు మృత్తికా స్నానము చేయు విధానము తెలుపు చున్నాము అశ్వక్రాంతే- సహస్ర పరమాదేవి అను మంత్రములచే భూమిని గరికెను మంత్రించి - ఉద్ధృతాసి అను మంత్రముచే త్రవ్వి మృత్తిక తీసికొని - కాండాత్కాండాత్ అనుమంత్రములచే గరికెను తీసికొని మృత్తికపైనునిచి- యతఇంద్రస్వస్తి - స్వస్తిన ఇంద్రో వృద్ధశ్రవాః- త్రాతార మింద్రం - అపాంత మన్యుః- పరం మృత్యో అను పరేహి పంథాం అను మంత్రములచే మృత్తికలో కొంత భాగమును తూర్పు మొదలుగాని నలుదిక్కుల యందు నాలుగుసారి వేయవలయును. తరువాత, గంధద్వారాం అను మంత్రము

-క్షేపేంతి షడ్భిః ప్రతిమంత్రం ప్రతిదిశం లోష్ట ముత్సృజ్య గంధద్వారా మి
తిలోష్ట మాదాయ — ఉదుత్యం జాతవేద సమితి లోష్టమాదిత్యం దర్శ
యిత్వా — శ్రీర్మేభజతు అలక్ష్మీర్మే నశ్యత్వితి శిరః ప్రదక్షిణీకృత్య,
సహస్ర శీర్షేతి శిరఆలిప్య, అగ్ని ర్ముఖా ఇతి ముఖం, ఇంద్ర గ్రీవామా
జిన్నతి గ్రీవాం, మహానింద్రోవజ్ర బాహు రితి, బాహూ, సోమానాం స్వ
ర్ణమితి కుక్షౌ, శరీరం యజ్ఞ శమల మితి శరీరం, నాభిర్మే చిత్తం వి
జ్ఞానమితినాభిం, ఆపాంత మన్యురితికరం, విష్ణోర్లలాట మసీతి పృష్ఠం,
వరుణస్య స్తంభనమసీతిమేఢ్రం, ఆనందనందావిత్యండౌ, ప్రుషవోరాజ్ఞ
త్యూరూ- జంఘాభ్యామితి జంఘయోరిదం విష్ణురితి- త్రీణిపదేతి ద్వా
భ్యాంపాదౌ- సజోషా ఇంద్రేతి శేషం దూర్వాసహితం శిరసినిధాయ,
హిరణ్య శృంగ మితి తీర్థంగత్వా- సుమిత్రాన ఆపఓషధయ ఇత్యాత్మా
న మభిషించే దుదకాంజలి మాదాయ - లోష్టదేశే దుర్మిత్రాస్తస్మై
భూయాసురితి ప్రథమం- యోఽస్మాన్ ద్వేష్టీతి ద్వితీయం - యంచవ

చే మృత్తిక పట్టుకొని- ఉదుత్యం జాతవేదసం అను మంత్రముచే నామృత్తికను సూ
ర్యునకు గనఁబరచి- శ్రీర్మేభజతు, అలక్ష్మీర్మేనశ్యతు అను మంత్రములచే శిరసునను ప్ర
దక్షిణముగా త్రిప్పి, సహస్ర శీర్షా అను మంత్రముచే శిరమున రాచి, అగ్నిర్ముఖా అను
మంత్రముచే ముఖమున, ఇంద్రగ్రీవామోజః అనుమంత్రముచే మెడయందు, మహానింద్రో
వజ్ర బాహుః అనుమంత్రముచే బాహువుల యందు, సోమానాం స్వర్ణం అను మంత్రముచే
కుక్షియందు, శరీరం యజ్ఞ శమలం అను మంత్రముచే కడమ శరీరము నందు, నాభిర్మే
చిత్తంవిజ్ఞానం అనుమంత్రముచే బొడ్డునందు, ఆపాంతమన్యుః అనుమంత్రముచే ప్రేలియం
దు, విష్ణోర్లలాటు, అను మంత్రముచే వీపునందు, వరుణస్య స్తంభ నమసి అను మంత్రము
చే మేఢ్రము నందు, ఆనంద నందౌ అనుమంత్రముచే అండములయందు, ప్రుషవో రాజ్ఞ
అనుమంత్రముచే తొడయందు, జంఘాభ్యాం అనుమంత్రముచేజంఘలయందు, ఇదం విష్ణుః
త్రీణిపదాఅనుమంత్రములచే పాదములయందు రాచికొని, సజోషా ఇంద్ర అను మంత్రము
చే మిగిలిన మృత్తికను గరికెతో గూడ శిరమున నునిచికొని, హిరణ్య శృంగం అనుమం
త్రము జదువుచు జలములోనికి దిగి - సుమిత్రాన ఆప ఓషధయః అను మంత్రములో జ

యం ద్విష్మ ఇతి తృతీయం జలం బహిః క్షిపేత్. ఆపోహిష్ఠా మయో భువ ఇతి తిసృభిః - హిరణ్యవర్ణాశ్శుచయః పావకా ఇతి తిసృభిః - పవమానస్సువర్జన ఇత్యేతేనానువాకేన మార్జయిత్వా - నమోఽగ్నయేఽప్సుమతే నమ ఇతి నమస్కృత్య - యదపాం క్రూర మితి అద్భిస్త్రిరావృత్య - ఇమంమే గంగే ఇతి - అపోఽభిమంత్ర్య - ఋతంచ సత్యంచేత్యఘమర్షణ సూక్తేన అపోఽవగాహేత॥ దేవానృషీన్ పితౄంస్తర్పయిత్వా శుచీవో హవ్యేతి వస్త్రమద్భిః ప్రోక్ష్య - దేవస్యత్వేతి వస్త్రమాదాయ - అవధూతగ్ం రక్ష ఇత్యవధూయ - ఉదుత్యం జాతవేదస మితి వస్త్రమాదిత్యాయ దర్శయిత్వా - అవహన్తీతి వాసః పరిధాయ ద్విరాచామేత్॥ భూతప్రేత పిశాచాశ్చ యేభూతా యే నిశాచరాః। తేషాం స

ము చల్లుకొనవలయును. మూడవ జలము దోసిలితో గ్రహించి - యస్మాద్రాత్పై భూయాసుః - యోఽస్మాన్ ద్వేష్టి - యంచవయం ద్విష్మః అను మంత్రములు జపించుచు వెలుపట విడువవలయును. తరువాత - ఆపోహిష్ఠామయోభువః అనుమూడు మంత్రములను - హిరణ్యవర్ణాః అనుమూడు మంత్రములను - పవమానస్సువర్జనః అను మంత్రమును జపించుచు జలము చల్లుకొని - నమోఽగ్నయేఽప్సుమతే అను మంత్రముచే నమస్కారము చేసి - యదపాంక్రూరం అని జలమును మువ్మారు త్రిప్పివైచి - ఇమంమే గంగే అను మంత్రముచే జలముల మంత్రించి - ఋతంచ సత్యంచ అను అఘమర్షణ సూక్తముచే మునుమునుంగవలయును. అనంతరము దేవర్షి పితృతర్పణములు చేసి - శుచీవోహవ్యా అను మంత్రముతో వస్త్రముపై జలము చల్లి దేవస్యత్వా అను మంత్రముతో వస్త్రము గ్రహించి - అవధూతగ్ం రక్షః అనుమంత్రముతో విదలించి - ఉదుత్యం జాతవేదసం అనుమంత్రముతో వస్త్రమును సూర్యునకు గనబరిచి - అవహన్తీ అను మంత్రముతో ధరించి రెండు మారులు ఆచమనము చేయవలయును. భూత ప్రేత పిశాచములకు - రాక్షసులకును బాధకము లేకుండ బ్రహ్మకర్మను ఆరంభించుచున్నాను అని దర్భాసనము మీద కూర్చుండి మూడు ప్రాణాయామములు చేసి నూటయెనిమిది మార్లు గాయత్రిని జపింపవలయును. ఇట్లు చేయగా పవిత్రుండగు. మఱియు - గోహత్య - గురుతల్పగమనము - స్వర్ణస్తేయము సురాపానము మొదలగు సకలపాపములు నశించునని భగవంతుడగు బోధాయనమహర్షి చెప్పెను.

ధ్యానవిరోధేన బ్రహ్మకర్మ సమాచరేత్ ఇతి దర్భాసనం ప్రతిష్ఠాప్య త్రీన్ ప్రాణాయామాన్ ధారయిత్వా- అష్టోత్తరశతం గాయత్రీం జపేత్। బ్రాహ్మణః పూతో భవతి. గోవధ గురు తల్పగమన స్వర్ణస్తేయ సురాపానాని సర్వపాప ప్రణాశనమితి విజ్ఞాయతే॥ ఇత్యాహ భగవాన్ బోధాయనః॥ రత్నాకర్యాం॥ దర్శేస్నానం నకుర్వీత మాతా పిత్రోస్తు జీవతోః। కుర్వంస్తత్ర నిరాచష్టే పిత్రోరున్నతి జీవితే॥ నరాత్రౌ మృత్తికాస్నానం నైవకార్యం కుజవారయోః। సంధ్యయోర్నైవ గోమూత్రం నశుద్ధ్యై గోమయం నిశి॥ దివాంబు గోశకృత్ మూత్రైః శుద్ధిః నిశ్యాంబు భస్మభిరితి॥ తథా। స్నానమర్దిత నేత్రస్య కర్ణరోగయుతస్య చానచయుక్తం తథా జీర్ణభుక్తవతశ్చ గర్హితమితి॥ ఇతి మాధ్యాహ్నిక స్నానం.

అథ నైమిత్తిక స్నానం.

స్మృత్యర్థసారే॥ ఉచ్ఛిష్టాద్యశుచితేషు హ్యస్పృశ్యస్పర్శనే తథా గ్రహణసంక్రమణాదౌ చ స్నానం నైమిత్తికం స్మృతం। చండా

తలిదండ్రులు జీవించియుండగా నమావాస్యనాడు స్నానము చేయగూడదు. అట్లు చేయుచుండిన తలిదండ్రుల గౌరవమును- ఆయువును కోసని వారే యగుదురని రత్నావళియందు గలదు రాత్రియందును మంగళవారము నందును- భానువారము నందు మృత్తికా స్నానము చేయగూడదు కాబట్టి ప్రాతః కాలిక స్నానంబును చేయుట జాలినే చేయవలయును గాన అప్పుడును మృత్తిక స్నానము నిషిద్ధమై మధ్యాహ్నమున నిండి ఆచరింపఁ బడుచున్నది. మఱియు, సంధ్యాకాలముల యందు గోమూత్రంబును, రాత్రియందు గోమయంబును శుద్ధికై యుపయోగింపఁ గూడదు. జలము, గోమయము, గోమూత్రమునను వానిచే పగటియందును, జలము, భస్మమునను వానిచే రాత్రియందును శుద్ధిచేయవలయును. నేత్రరోగము కర్ణరోగము గలవాడును, అజీర్ణరోగియు, భుజించిన వాడును స్నానము చేయ గూడదు. ఇది మాధ్యాహ్నిక స్నానవిధి.

నైమిత్తిక స్నానము.

స్మృత్యర్థ సారమునందు, ఉచ్ఛిష్టాదులు శరీరమునకు సోకినప్పుడును; అపవిత్రుల స్పృశించి నప్పుడును- గ్రహణ సమయమునను- సంక్రమణాదుల యందును చేయవలసిన

లాది స్పర్శనేతు కార్యం వారుణమేవతు। కామ్యం మలాపకర్షణే చ ప్రతిష్ఠాస్నానంచ వారుణం। ఇతరాణి యథాయోగ్యం దేశ కాలాద్యపేక్షయేత్॥ మనుః॥ దివాకీర్త్య ముదక్యాంచ సూతికాం పతితం తథా। శవం తత్స్పృష్టినం చైవస్పృష్ట్వా స్నానేన శుద్ధ్యతీతి॥ దివాకీర్త్యశ్చ చాండాలః శవశ్యాద జస్వలా॥ పరాశరః॥ దుస్స్వప్నంయది పశ్యేత్తు వాన్తే చక్షురకర్మణి। మైథునే ప్రేత ధూమే చ స్నానమేవ విధీయతే ఇతి॥ మైథునే స్నాన మృతుకాల విషయం॥ తదాహ శాతాతపః॥ ఋతౌ తు గర్భశంకిత్వాత్ స్నానం మైథునకే స్మృతం॥ అనృతౌ తు యథా- గచ్ఛేచ్ఛౌచం మూత్రపురీష వదితి॥ అనృతావపి క్వచిత్స్నానం స్మర్యతే॥ అష్టమ్యాం చ చతుర్దశ్యాం దివా పర్వణి మైథునం। కృత్వా సచేల స్నానం తు వారుణీభిశ్చ మార్జయేదితి॥ చండాలాదీనాం వ్యవధానే దశ పరిమాణ మాహ పరాశరః। యుగంయుగద్వయం చైవ త్రియుగంచ చతుర్యుగం॥

ఖిత్రిక స్నానమని పేరు.

చండాలురు మొదలగు వారు తగిలి నప్పుడు వారుణ స్నానమే. (జలస్నానమే) చేయవలయు. ఇట్లే కామ్య కర్మలు చేయునప్పుడును- మలాపకర్షణము నందును వారుణ స్నానమే చేయవలయు దేశకాలముల ననుసరించి యితరములగు స్నానముల నుపయోగింప వలయును- అనియున్నది. చండాలుని- రజస్వలను- ప్రసవించిన దానిని- పతితుని- పీనుగును- వానిని తాకినవానిని తగులు నెడ స్నానము చేత శుద్ధుడగు నని మనువు వచించెను. దుస్స్వప్నము గాంచినప్పుడును- వాంతిచేసికొని నప్పుడును- క్షౌరము చేయించి కొనిన నప్పుడును- స్త్రీసంగమము కలిగినప్పుడును- కాటిపొగ సోకినప్పుడును స్నానమే చేయవలయునని పరాశరుడు చెప్పెను. ఋతుకాలమున స్త్రీసంగమము కలిగినప్పుడే స్నానము చేయవలయు. ఋతుకాలమున- గలుగు సంగమము వలన గర్భమేర్పడు గాన నప్పుడు స్నానము విధింపబడియెను. ఇతర సమయముల యందు అట్టి యనుమానము లేదుగాన మూత్రపురీషముల విడిచి నప్పుడు చేసికొని నట్లె శుద్ధిచేసి కొనవలయు. అని శాతాతపుడు చెప్పెను. ఋతుకాలము కానప్పుడును కొన్ని సమయములయందు స్నానము విధింపబడియెను ఎట్లనిన.

అష్టమి- చతుర్దశి- పగలు- పర్వకాలములు వీనియందు స్త్రీసంగమము సంభవిం

చండాల సూతికోదక్యా పతితానాం యథః క్రమాత్ ॥ తత స్సన్నిధి మా
త్రేణ సచేలస్నాన మాచరేదితి । అథః క్రమాత్ విపరీతక్రమాత్
మాధవీయే ॥ నవపంచ ద్వియుగ్మమష్ట పదమునో యుగ్మమితి ॥ ఉక్త
పథానాభావే సచేలస్నానం ॥ అజ్ఞానాద్భ్రాతి స్పర్శనే సూర్యావ
సమధిక మిత్యర్థః ॥ బుద్ధిపూర్వాంగ స్పర్శేతు సచేలస్నాన మగ్ని స్ప
ర్శనం ఘృతప్రాశనంచ విహితః ॥ సానర్తః ॥ సంకీర్ణే విషమే చైవ దు
ర్గైన విశేషతః । పట్టణత్వన మార్గేషు యథాసంభవ మిష్యతే ॥ త్య
కాష్ఠాది ఘాతేన కుడ్యేనాంతరితే తథా । గోవాల వ్యజనేనాపి స్నా
త్రనవిద్యతే ॥ ఇతి. స్మృతిగ్రంథే ॥ ఛాయామంత్యస్య వాకాదేః స్పృష్ట్వా
స్నానం సమాచరేత్ చత్వారింశద్బాహూర్ధ్వం ఛాయా దోషః
ద్యతే ॥ ఇతి ॥ స్నానే నిమిత్తాంతర ముక్తం చతుర్వింశతిమతే । బాద్ధ
న్పాశు పతాంశ్చైవ లోకాయతిక కాపిలాన్ । అన్యే నాస్తికాన్ ద్విజాన్
దృష్ట్వాసవాసాజల మావిశేత్ । స్పృష్ట్వా దేవలకాంశ్చైవ సహా నాచ

ము నెడ సచేల స్నానముచేసి వరుణ సూక్తముతో జలము మార్జనముచేసికొనవల
యునని యున్నది.

అంత్యజులు మొదలగు వారలెంత దూరమున నుండవలయు నను విషయము
న పరాశరుం డిట్లు చెప్పెను. ఏమనిన.

అంత్యజులు నాలుగు కాదుల గూరమునను- ప్రసవించినది మూడు కాదుల
రమునను- రజస్వల రెండు కాడుల దూరమునను- పతితులు ఒక కాడి దూరమునను
వలయు. వానికంటె సమీపించు నెడ సచేలస్నానముచే యవలయు. కాడియన నా
పు కాడి తొమ్మిది అడుగుల పొడవును- బండికాడ ఎనిమిది అడుగుల పొడవును
యుండునని మాధవీయమున గలదు.

చండాలాదులను తెలియక తాకునెడ సచేలస్నానము చేసి సూర్యావలో
కనంబును జేయవలయు- తెలిసి తాకునెడ సచేలస్నానము- అగ్ని సంస్పర్శము- ఘృతప్రా
శనము గూడ విధింపం బడియెను. ఆపదయందును- తొలగుటకు వీలులేని చోటను-
గడివీధియందును- పట్టణమునందును- మార్గమునందును వీలును బట్టి యెడము కల్పించు
కొనవలయును మరియు- దడి మొదలగు నవి కాని గోడగాని- అడ్డముండిన లోపల

మావిశేత్। దేవార్చన పరోయస్తు విత్తార్థీ వత్సరత్రయం॥ సవై దేవలకోనామ హవ్యకవ్యేషు గర్హితః॥ఇతి॥ చంద్రజ్ఞానోత్తరే॥ నాస్తికాన్బహుదేవాంశ్చ నిందకాన్గ్రామయాజకాన్। తప్తాఙ్కిత తనూన్స్పృష్ట్వా సవాసాజల మావిశేత్। శాతాతపః॥ రజకశ్చర్మకృచ్చైవ వ్యాధ జాలోపజీవినౌ। నిర్ణేజకశ్చనటకస్తథా శైలూషకస్తథా॥ ముఖేభగస్తథా శ్వా చా గ్రామ్యకుక్కుట సూకరౌ। ఏతైర్య దంగం స్పృష్టం స్యాచ్ఛిరోవ

ర్జముగా నుండునెడ స్నానాదులతో పనిలేదు. అని సంవర్తకుఁడు చెప్పియుండెను.

అంత్యజులు- కుక్కమాంసము తినువారు మొదలగు వారి నీడసోకినయెడ స్నానము చేయవలయు. నలుబదియడుగుల కంటె పైన ఛాయాదోషము లేదనిస్మృతి రత్నంబున గలదు.

స్నానము నెడ నిమిత్తాంతరంబును చతుర్వింశతి మతంబునఁజెప్పం బడియెను బౌద్ధులను- అవైదిక పాశుపతులను- చార్వాకులను- సాంఖ్యులను- కులాచారము లేని ద్విజులను దాకునెడ స్నానము చేయవలయును. పరులయొద్ద డబ్బుతీసికొని మూఁడు వత్సరములు పరార్థముగా దేవపూజ చేయువాఁడు దేవలకుఁడని చెప్పఁబడును. అట్టివానిని తాకిన సచేలస్నానము చేయవలయును- నాస్తికులను, బహు దేవార్చకులను, దేవాది నిందకులను గ్రామయాజకులను, శరీరమున తప్తచిహ్నముల ధరించిన వారిని దాకునెడ సచేలస్నానము చేయవలయునని చంద్రజ్ఞానోత్తరము నందుగలదు.

చాకలి, చెప్పులు కుట్టువాఁడు,మృగముల, జంపువాఁడు, పక్షులను చేపలను బట్టువాఁడు, వాఖ్యముచేయువాఁడు, వేషము వేయువాఁడు, కోళ్లు, పందులు వీనిచే తాఁకఁబడిన శరీర భాగము గడిగికొని ఆచమనము చేయునెడ పవిత్రుడగును.

కాకి, కోతి, పిల్లి, గాడిదె, ఒంటె, కుక్క, పంది, వీని పెంటను తాకునెడ స్నానము చేయవలయునని వ్యాసుఁడు చెప్పెను.

బ్రాహ్మణుఁడు ఎంగిలినోరితో శూద్రాదులను చూడఁ గూడదు. ప్రమాదము వలన దాచునెడ వారితోఁ గూడి భుజించిన దోషము నొందును.

తోడేలు, కుక్క, నక్క, కఱచునెడ ద్విజుడు స్నానముచేసి గాయత్రిని జపింపవలయు ననియు వ్యాసుఁడె వచించెను.

అరుణోదయము కంటె ముందు స్నానము చేయఁగూడదని పరాశరుఁడు చెప్పెను

ర్జం ద్విజాతిషు। న్యాయేన క్షాళనం కృత్వా ఆచాన్తః ప్రయతోమత ఇ
తి॥ తథా వ్యాసః॥ కాకవానర మార్జార ఖరోష్ట్రాణాం శునాంతథా।
సూకరాణామ మేధ్యానాం స్పృష్ట్వా స్నానం సచేలకమితి॥ పరాశరః॥ ఉ
చ్ఛిష్టవదనో విప్ర శ్శూద్రా దీన్నావలోకయేత్। అవలోకే ప్రమాదా
చ్చ సహ తైర్భుక్త వాన్భవేదితి॥ సఏవ॥ వృకశ్వాన సృగాలాద్యై ర్దష్ట
శ్చేత్తు ద్విజోత్తమః। స్నాత్వాజపేత్స గాయత్రీం పవిత్రాం దేవమా
తరమితి॥ అరుణోద యాత్పూర్వ భావిస్నానం నిషేధతిపరాశరః॥ భా
స్కరస్య కరైః పూతం రాహోరన్యత్ర దర్శనాత్। స్నానం దానం
ప్రోషాయామః కర్తవ్యో రాహుదర్శనే। అన్యదాత్వ శుచీ రాత్రి స్త
స్మాత్తాం పరివర్జయేదితి॥ మనుః॥ నస్నాన మాచరేద్భుక్త్వా నాతురో
న మహానిశి। నవాసోభి స్సహాజస్రం నావిజ్ఞాతే జలాశయే॥ పరాశరః।
మహానిశాతు విజ్ఞేయా మధ్యస్థ ప్రహరద్వయం। ప్రదోష పశ్చిమా

చున్నాడు.

జలము సూర్యుని కిరణములచే పవిత్రమగును. రాత్రి కాలమున గ్రహణ సమయము
న పవిత్రమై యుండును, గావున గ్రహణము లేనప్పుడు రాత్రి కాలమున స్నానము
యఁ గూడదు.

రోగియు, భుజించిన వాఁడును, మహానిశా కాలమందును, పెక్కు వస్త్రము
ట్టుకొనియు, ఎఱుగని మడుగు నందును, స్నానము చేయఁ గూడదు. రాత్రికాల
నడిమిజాములు రెండును మహానిశయని చెప్పఁ బడును. ప్రదోష కాలమున, వేకువ కా
నను పవలియందువలె స్నానము చేయనగును. అని పరాశరుఁడు చెప్పెను. ఇది అపద్వ్రచ
ము, ఇట్టు లంగీకరింప కున్నయెడ జలము సూర్యకిరణములచే పవిత్రమగునను పూర్వ
నము విరోధించు నని కొందఱు చెప్పుచున్నారు. కాని పూర్వవచనమునకే మహానిశ
దు స్నానము చేయఁ గూడదను తాత్పర్యము గలదని గ్రహించుటయేయుక్తము. ష్రా
బహుప్రమాణములయందు మహానిశయందగు స్నానమే నిషేధింపఁ బడియున్నది. జ
సూర్యకిరణములచే పవిత్రమగును గాన నవిలేనప్పుడు స్నానము చేయఁ గూడదని యం
క రించు నెడ అరుణోదయ కాల స్నానంబును ముఖ్యామే. కాక పోవును. కావున నా
చనమునకు గౌణార్థ కల్పము ఎట్లును చెప్పక తప్పదు. దానిం బట్టి వేకువజామునస్నా
ములపద్వచ యంబని క్లిష్టకల్పనము చేయంబనిలేదు.

యామాదిన వత్స్నాన మాచరే దితి॥ ఏతచ్చాపద్విషయం। అన్యథా భాస్కరస్య కరైరిత్యనేనవిరుధ్యతే॥ ఇతి కేచిత్. భాస్కరస్య కరైరితి పూర్వవచనస్యైవ మహానిశాయాం స్నాననిషేధ కత్వం యుక్తం బహుప్రమాణానురోధాత్. షట్త్రింశన్మతే॥ అపేయం హి సదా తోయం రాత్రౌ మధ్య మయామయోః। స్నానం తత్రనకుర్వీత తథైవాచ మనక్రియాః॥ మూత్రోచ్చారే మహారాత్రౌ కుర్యాన్నాచ మనంతు యః।ప్రాయశ్చిత్తీ యతే విప్రః ప్రాజాపత్యార్థ మర్హతీతి॥ వృద్ధమనుః॥ ఆరాధ్యం దేవమారాధ్య బంధూనప్యనుసృత్య చ। భుక్త్వా వ్యాఘానచ స్నాయాత్తైలేనాపి నిశాస్వపి।ఇతి॥ స్మృత్యర్థసారే॥ అస్పృశ్య స్పర్శనే స్నానం సద్యస్తప్తేన జలేనచ। సద్యాః నాస్తమితే స్నాయాద్విశేషాన్మధ్యయామయో రితి॥ యోగయాజ్ఞవల్క్యోపి॥ గ్రహణోద్వాహ సంక్రాంతి యాత్రార్తి ప్రసవేషుచ స్నానం నైమిత్తికం ప్రోక్తం రాత్రావపి న దుష్యతీతి॥

అథగ్రహణ స్నానం.

మహాభారతే॥ గంగాస్నానం ప్రకుర్వీత గ్రహణే చంద్ర

రాత్రికాలముననడిమి జాములయందు జలము త్రాగ కూడదు. అప్పుడు స్నానంబును ఆచమనాది క్రియలును చేయఁగూడదు. మహారాత్రి యందైనను మూత్రోత్సర్గము చేసినప్పుడు ఆచమనము చేయని యెడల అర్థ ప్రాజాపత్యమును ప్రాయశ్చిత్తముగా చేయవలయును. అని షట్త్రింశన్మతమునందు గలదు.

దేవుని బూజించియు- బంధువులతోఁ గూడి సంచరించియు, భుజించియు,రోగియు స్నానము చేయఁగూడదు. రాత్రియందు కేవలస్నానము, అభ్యంజనస్నానంబు నుచేయఁ గూడదు.

రాత్రి యందు తాకఁగూడని వారిని తాకుసెడ వేడి నీరులో స్నానము చేయవలయు.

గ్రహణము, వివాహము, సంక్రమణము,యాత్ర,ఆపద, ప్రసవము యివి సంభవించినప్పుడు రాత్రియందైన స్నానము చేయనగును. అనియోగ యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పెను.

గ్రహణ స్నానము.

మహాభారతము నందు, గ్రహణ కాలమున గంగానది యందు గాని, ఇతర

సూర్యయోః। మహానదీషు చాన్యాసు స్నానం కుర్యాద్యథా విధిః॥ శంఖః॥ వాపీకూపతటాకేషు గిరిప్రస్రవణేపివా। నద్యాంనదే దేవఖాతే సరసీ షూద్ధృతాంబుని। ఉష్ణోదకే౽థవాస్నాయాత్ గ్రహణేచంద్రసూర్యయోః॥ ఇతి॥ ఉష్ణోదకస్నానం మాతుర విషయం ॥ వ్యాసోపి॥ సర్వంగంగా మయంతోయం సర్వేబ్రహ్మ సమాద్విజాః ॥ సర్వం భూమిసమందానం గ్రహణేచంద్ర సూర్యయోః॥ గ్రహణే స్నానాకరణేప్రత్యవాయ మాహ వసిష్ఠః॥ గ్రహణే సంక్రమేవాపి నస్నాయాద్య దిమానవః। సప్తజన్మసు కుష్ఠీస్యా ద్దుఃఖభాగీచ జాయతే। ఇతి॥ శాతాతపః॥ స్నానందానం తథాశ్రాద్ధ మనంతం రాహుదర్శన ఇతి ॥ అత్ర హిరణ్యే నామేన వాశ్రాద్ధం కుర్యాత్ ॥ బ్రహ్మాండపురాణే॥ అశౌచం జాయతే నృణాం గ్రహణేచంద్ర సూర్యయోః। రాహు స్పర్శేతయోః స్నాత్వాదానాదౌ కల్పతేనరః॥ సర్వేషామేవ వర్ణానాం సూతకం రాహుదర్శనే। స్నాత్వాకర్మాణి కుర్వీత పక్వమన్నం విసర్జయేత్ ॥ గ్రహ

దుల యందుగాని, స్నానము చేయవలయును. అనియున్నది దిగుడుబావి, చేదుడుబావి, చెరువు, సెలయేరు, నది, నదము, దేవఖాతము మొదలగు వానియందుగాని, ఉష్ణోదకముచే గాని గ్రహణ కాలమున స్నానము చేయ వలయును. అని శంఖుఁడు చెప్పెను. ఉష్ణోదక స్నానము ఆశక్తుల నుద్దేశించి చెప్పఁ బడియెను.

గ్రహణ కాలము నందు జలమంతయు గంగా రూపమైనది. విప్రు లందఱు బ్రహ్మదేవుని తోసములు. సకలదానములును భూదానముతో సమానములునగును. అని వ్యాసుఁడు చెప్పెను. గ్రహణ కాలమున స్నానము చేయకున్న యెడ వసిష్ఠుఁడు ప్రత్యవాయము కలదని చెప్పెను.

గ్రహణము నందును, సంక్రమణము నందును, స్నానము చేయకున్నయెడ ఏడుజన్మములయందు కుష్ఠురోగియు, దుఃఖవంతుఁడు నగును.

గ్రహణకాలమునఁ జేసినస్నాన దానాదుల వలననంతమగు ఫలముకలుగునని శాతాతపుఁడు వచించెను. గ్రహణ కాలమున హిరణ్యముచే గాని, ఆమద్రవ్యముచే గాని శ్రాద్ధము నాచరింప వలయును. నని శాతాతపుఁడు చెప్పెను.

ణకాలే తిత్పూర్వం వాయత్పక్వం తత్స్నాతకాన్నం తత్తుపశ్చాన్నభుం జీతేత్యర్థః॥ జన్మమరణా నిమిత్తా శౌచవానపి స్నానం కుర్యాదితి వృద్ధ వసిష్ఠః॥ చంద్రసూర్య గ్రహేస్నాయా న్మృతకే సూతి కేపివా। అస్నా యీమృత్యు మాప్నోతి స్నాయీమృత్యుం నవిందతీతి॥ అంగిరాః॥సూ ర్యేందు గ్రహణం యావత్తా వత్కుర్యాజ్జ పాదికం। నస్వపేన్నచభుం జీత స్నాత్వాభుంజీత ముక్తయోరితి॥ కాలనిర్ణయే॥ గ్రస్య మానే భవే త్స్నానం గ్రస్తేహోమో విధీయతే। ముచ్య మానేభ వేద్దానం ము క్తేస్నానం విధీయతే॥ వారవిశేష యోగేఫలాతి శయమాహవ్యాసః॥ రవిగ్రహే సూర్యవారే సోమేసోమ గ్రహేతథా। చూడామణిరితి ఖ్యా తస్త త్రానంతఫలం భవేత్। వారేష్వన్యేషు యత్పుణ్యం గ్రహణేచం ద్రసూర్యయోః। తత్పుణ్యాంకోటి గుణితం గ్రస్తేచూడా మణౌస్మృ

గ్రహణకాలమున జనులకు ఆశౌచము కలుగును-అప్పుడు స్నానము చేయునెడి దానములుచేయవచ్చునుగాని గ్రహణకాలమునగాని- అంతకు ముందు గాని యుడికిన య న్నముభుజింపఁ గూడదు. అని బ్రహ్మాండ పురాణమునఁ జెప్పఁబడి యున్నది.

జాతాశౌచ మృతాశౌచ ములయందును గ్రహణ స్నానము చేయవలయునని- వృద్ధవసిష్ఠుఁడు చెప్పెను. ఎట్లనిన- మృతకము నందును- సూతికమునందును గ్రహణస్నా నము చేయవలయును. అప్పుడు స్నానము చేయని వాఁడు మృత్యువు నొందును. స్నా నము చేసినవాఁడు మృత్యువును జయించును. అని చెప్పెను.

సూర్య చంద్రుల గ్రహణ ముండువఱకు జపదా నాదులు చేయవలయును. అప్పు డు నిద్రింపఁ గూడదు. భుజింపను గూడదు. గ్రహణ మోక్షము కలిగిన తరువాత స్నా నము చేసి భుజింప వలయును. అని యంగిరుఁడు చెప్పెను.

గ్రహణము పట్టు చుండఁగా స్నానము చేయవలయు. పట్టిన తరువాత హో మము చేయవలయు. విడుచు చుండఁగా దానముచేసి- విడిచిన తరువాత స్నానము చేయవలయునని కాలనిర్ణయము నందుఁ గలదు.

ఆదివారమునాడు సూర్యగ్రహణము- సోమవారమునాడు చంద్రగ్రహణము గలుగునే ని దానికి చూడామణి యని పేరు. తక్కిన గ్రహణ సమయముల కంటె చూడామణి

తమితి॥ యత్తుజ్యోతి శ్శాస్త్రమాత్ర సిద్ధం గ్రహణం తత్రస్నానాదిన కర్తవ్యం॥ తదుక్తం కాలనిర్ణయే॥ సూర్యగ్రహో యదా రాత్రౌ దివాచంద్ర గ్రహస్తథా। తత్రస్నానం నకుర్వీత దద్యాద్దానం నచక్వచిత్॥ సంక్రాంతౌ స్నానాకరణే ప్రత్యవాయ మాహ శాతాతపః॥ సూర్యసంక్రమణే పుణ్యేనస్నాయా ద్యదిమానవః। సప్తజన్మ సురోగీస్యాద్దుఃఖభాగీచ జాయతేఇతి॥ మేషాదిషు ద్వాదశరాశిషు సంక్రమణేనసంచరత స్సూర్యస్య పూర్వస్మాద్రాశేరుత్తరరాశౌ ప్రవేశస్సంక్రమణం తత్రముఖ్య కాలస్యగ్రహీతుమశక్య త్వాత్తత్సంబంధినౌ పూర్వోత్తర కాలౌగ్రహీతవ్యౌ॥ తదాహ దేవలః॥ సంక్రాంతి సమయస్సూక్ష్మో దుర్జ్ఞేయః పిశితేక్షణైః। తద్యోగాద ప్యధశ్చోర్ధ్వం త్రింశన్నాడ్యః ప్రకీర్తితా ఇతి॥ సంక్రాన్తేః పూర్వోత్తర కాలయో రేకైకస్మిన్ త్రింశద్ఘటికాః పుణ్యాఇతి సామాన్యేనోక్తం॥ తత్రవిశేష మాహవృద్ధ వసిష్ఠః॥

యోగమునందు కోటిగుణితమగు ఫలము కలదని వ్యాసుఁడు వచించెను.

పవలు చంద్రగ్రహణంబును- రాత్రి సూర్యగ్రహణంబును పాతాళగ్రహణములుగా గొన్ని సమయముల యందుఁ బట్టు చుండును. అయ్యవి జ్యోతిశ్శాస్త్రములచే తెలియఁబడియె గాని మనసుగోచరింపవు ఆసమయముల యందు స్నానదానాదులు చేసిన ఫలము లేదు.

సంక్రమణము నందు స్నానము చేయకున్నయెడ శాతాతపుఁడు ప్రత్యవాయముకలుగునని చెప్పెను. సూర్య సంక్రమణము నందు స్నానము చేయకుండు నెడ నేడుజన్మములయందు రోగియై దుఃఖ మొందు చుండును.

సూర్యుఁడు మేషము మొదలుకొని పన్నెండు రాసులయందు తిరుగుచున్నను ఒక రాశినుండి యింకొక రాశియందు ప్రవేశించుటకు సంక్రమణ మనిపేరు. అందు ముఖ్య కాలము తెలుసుకొన శక్యముగాదు గావున దానికి సంబంధించిన పూర్వోత్తర కాలములు గ్రహింపఁ బడుచున్నవి.

సంక్రాంతి సమయము సూక్ష్మమైనది గాన మాంస చక్షుష్కులకు గోచరింపదు కావున దానికి ముందు గాని వెనుకగాని ముప్పది గడియలు పుణ్య కాలమని దేవలుఁడు చెప్పెను.

అయనేద్వే విషువేద్వే చత్రస్షడ శీతయః। చత్రస్రో విష్ణు పద్యశ్చ సంక్రాన్త్యో ద్వాదశస్మృతాః। మృగకర్కట సంక్రాంతిద్వే ఉదగ్దక్షిణాయనే। విషువేతు తులామేష గోలమధ్యే తథాపరా। కన్యాయాం మిథునే మీనేధనుష్యపి రవేర్గతిః। షడశీతి ముఖాః ప్రోక్తా షడశీతిగుణైః ఫలైః॥ వృషవృశ్చిక కుంభేషుసింహే పిచరవేర్గతిః। ఏతద్విష్ణు పదంనామ విషుపాదధికంఫలైః॥ అతీతానాగతే పుణ్యేద్వే ఉదగ్దక్షిణాయనే। త్రింశత్కర్కటకే నాడ్యోమకరేవింశతిస్మృతాః॥ వర్తమానేతు లేమేషే నాడ్యస్తూభయతోదశ। షడశీత్యా మతీతాయాం షష్టిరుక్తాస్తు నాడికాః। పుణ్యాయాం విష్ణు పద్యాంచ ప్రాక్పశ్చాదపి షోడశ॥ ఇతి॥ మృగోమకరః॥ గోలమధ్యే అయన విషువగోలమధ్యే। అతీతానాగతఇతి॥ ఉత్తరాయణమతీతం సత్పుణ్యం భవతి। దక్షిణాయన మనాగతం సత్పుణ్యం భవతి కర్కటక సంక్రాంతేః ప్రాచీనాస్త్రింశద్ఘటికాః పుణ్యాః॥ మకర సంక్రాంతేః పరకాలికా వింశద్ఘటికాః పుణ్యాః బృహస్పతిః। కర్కటకే వింశతిః పూర్వేమకరేవింశతిః పరే। వర్తమానేతు లామేషే.

వృద్ధవసిష్ఠుఁడు సంక్రమణములలో విశేషమును జెప్పెను. ఎట్లనిన. అయనములు రెండు, విషువములు రెండు- షడశీతులు నాలుగు- విష్ణుపదులు నాలుగు చేరి పండ్రెండుసంక్రమణములగును

ఇందు మకర సంక్రాంతి ఉత్తరాయణమనియు- కర్కటక సంక్రాంతి దక్షిణాయన మనియు- తులామేష సంక్రాంతులు రెండును విషువము లనియు- కన్యామిధునము, మీనము- ధనుస్సు వీనిసంక్రాంతులు షడశీతులనియు, వృషభము- వృశ్చికము- కుంభము- సింహము- వీనిసంక్రాంతులు విష్ణుపదులనియు చెప్పఁబడును.

ఉత్తరాయణము ప్రవేశించిన తరువాతను, దక్షిణాయనము ప్రవేశింపక ముందును పుణ్యకాలము. కర్కాటకము ప్రవేశింపక ముందుముప్పదిగడియలునుమకరముప్రవేశించినతరువాత ఇరువది గడియలును- తులామేష సంక్రాంతుల ప్రవేశమునకు ముందునే వెనుకను గూడ పదేసి గడియలును- షడశీతులు ప్రవేశించిన తరువాత నరువది గడియలును, విష్ణుపదులు ప్రవేశించుటకు ముందు వెనుకను గూడ పదునారు గడియలును పుణ్యకాలము లగును. లోగడ చెప్పిన వచనమునందు మకరసంక్రాన్తి యందును ముప్పదిగడియల వఱకు పుణ్యకాలమని చెప్పఁబడియెను. అయినను అది సామాన్య వచనము. గాన

నాడ్యస్తూభయ తోదశేతి॥ నాత్రత్రింశద్ఘటికావచనేన విరోధశ్శంక్యః॥
తాదృశసామాన్య వచన స్యాభ్యనుజ్ఞాప రత్వాత్. విశేషవచనోక్త ఘ
టికాసంకోచ ఏవ వరీయాన్॥ తదుక్తం దేవలేన॥ యాయాస్సన్నిహి
తానాడ్య స్తాస్తాః పుణ్యతమాస్మృతా ఇతి॥ సన్నిహిత ఘటికాస్వను
ష్ఠానాసంభ వేత్రింశ ద్ఘటికాః పరమావధిత్వే నాభ్యనుజ్ఞాయన్తే॥ తా
శ్చసంక్రాంతయః కదాచిదహ్ని కదాచిద్రాత్రౌ చభవంతి. తద్విశేష
ణానుష్ఠాన విశేషమాహవృద్ధ వసిష్ఠః॥ అహ్ని సంక్రమణే పుణ్యమహః
కృత్స్నం ప్రకీర్తితం। రాత్రౌ సంక్రమణే భానోర్దినార్ధం స్నాన దాన
యోః। అర్ధరాత్రాద ధస్తాచ్చేన్మధ్యాహ్నస్యోపరిక్రియా। ఊర్ధ్వంసం
క్రమణే చోర్ధ్వముదయాత్ప్రహరద్వయం। పూర్ణేచే దర్ధరాత్రే యు
దాసంక్రమతే రవిః। ప్రాహుర్దినద్వయం పుణ్యం ముక్త్వామకర కర్క
టావితి॥ అహ్నియదా సంక్రాంతిర్భవతి। తదాకృత్స్నమహః పుణ్యమి

విరోధింపదు ఇందు తక్కువ కాలమును చెప్పిన విశేషవచనమునకే సార్థక్యము గలదు.
కావుననే సంక్రాంతికి సమీపములగు గడియలే ఎక్కువ పుణ్యకాలములని దేవలుఁడుచె
ప్పెను. ఈసంక్రాంతు లొకప్పుడు పగలు నిం కొకప్పుడు రాత్రియు వచ్చు చుండును.
సంక్రాంతి పగలు ప్రవేశించిన యెడ పగలంతయు పుణ్యకాలమగును. రాత్రి ప్రవేశించిన
యెడ అర్ధదినము పుణ్యకాలమగును. సంక్రాంతి అర్ధరాత్రము లోపల ప్రవేశించు నేని
నాటిమధ్యాహ్నము నుండి పుణ్యకాలమగును. అర్ధరాత్రము పైన ప్రవేశించు నెడ మ
రునాఁడు సూర్యోదయము మొదలుకొని రెండుజాములవరకు పుణ్యకాలమగును. కేవలము
నడిరాత్రియందే ప్రవేశించు నెడ పూర్వోత్తర దినములు రెండును పుణ్యములే యగును.
ఈవిధి మకరకర్కట సంక్రాంతుల యందు చెల్లదు. అని వృద్ధవసిష్ఠుఁడు చెప్పెను. దీ
నిం బట్టి అర్ధరాత్రియందు స్నాన దానాదికము నిషిద్ధమని తెలియుచున్నది. కావునసూ
ర్యోదయము కాఁగనే దక్షిణాయనము ప్రవేశించు నెడ పూర్వ భాగమునకు ప్రాశస్త్య
ము వదలిపెట్టి, ఉత్తర భాగముననే స్నానాద్య నుష్ఠానము యుక్తమగును అస్తమయ
మునకు పూర్వక్షణమున ఉత్తరాయణముప్రవేశించునెడ ఉత్తరభాగమునకు ప్రాశస్త్య
ము వదలి పూర్వభాగముననే స్నానాద్య నుష్ఠానము యుక్తమగును. కర్కట సంక్రాం
తి యందు పూర్వకాలము ప్రశస్తమనియు- మకర సంక్రాంతి యందు ఉత్తర భాగము

త్యక్త్వా అర్ధరాత్రే స్నానాదికం ప్రతిషిధ్యతే. ఏతేన ఉదయానంతర భావిని దక్షిణాయనే పూర్వభాగ ప్రాశస్త్యం బాధిత్వా ఉత్తర భాగేఽనుష్ఠానం భవతి. అస్తమాన పూర్వక్షణ భావిన్యుత్తరాయణే చ ఉత్తరభాగ ప్రాశస్త్యం పరిత్యజ్య పూర్వభాగ ఏవానుష్ఠానం యుక్తం పూర్వోత్తర భాగ ప్రాశస్త్యంతు మధ్యాహ్నాది సంక్రమణ విషయం తత్రాహస్యేవ హేయోపాదేయ భాగద్వయ సంభవాత్॥ తథాచ స్మర్యతే॥ అహస్సంక్రమణే రాత్రావనుష్ఠాన నిషేధః। ఉక్తకాలాన్యవస్థాప్య తద్వయాత్పూర్వ పశ్చిమావితి॥ అర్కయామాస్సన్నిహితా నాడ్యస్త్రింశత్ పుణ్యతమాః స్మృతాః ఇతి వచనేన రాత్రి సంక్రమణేషు రాత్రావేవానుష్ఠానం ప్రశస్తమితి జ్ఞాయతే॥ తథా మనునాపి॥ రాహు దర్శన సంక్రాంతి వివాహాత్యయ వృద్ధిషు। స్నాన దానాదికం కార్యం నిశి కామ్య వ్రతేషు చేత్యుక్తం। తత్రాత్ర వికల్ప ఇతి కేచిత్. యథా దేశాచారం వ్యవస్థా.

రజస్వలా స్నానవిషయః.

రజస్వలాస్నాన మాహాంగిరాః॥ స్నానం రజస్వలాయాస్తు చతుర్థేఽహాని నిర్దిశేత్। కుర్యాద్రజసి నిర్వృత్తే శౌచార్థం తు తతః పునః।

ప్రశస్తమనుటయు మధ్యాహ్నముల యందు సంక్రాంతి ప్రవేశించి నప్పుడేయని కొందఱ యాశయము.

ఇందు సంక్రాంతికి సమీపములగు గడియలు పుణ్యములని చెప్పుటచే రాత్రి సంక్రమణముల యందు రాత్రియందె స్నానాద్యనుష్ఠానము ప్రశస్తమని తెలియుచున్నది. కావుననె- గ్రహణము- సంక్రాంతి- వివాహము- మొదలగు వానియందును- కామ్యవ్రతముల యందును రాత్రి యందును స్నాన దానాదులు చేయవలె నని మనువు చెప్పియున్నాడు- ఇది వికల్పమని కొందఱు- దేశాచారమును బట్టి యనుష్ఠింప వలయు.

రజస్వలా స్నాన విషయము.

రజస్వలా స్నానమును గూర్చి యంగిరసుఁ డిట్లు చెప్పియున్నాడు. [illegible] స్వల నాల్గవ దినమున స్నానము చేయవలయు. రజస్సు నివర్తించిన పిదప శుద్ధికై [illegible]

హన్యేఽ శ్నీయాన్మృణ్మయేవా హవిర్భుక్ క్షితిశాయినీ। రజస్వలా చ తుర్థేహ్ని స్నాత్వాశుద్ధి మవాప్నుయాత్ ॥ ఇతి ॥ సంగ్రహే ॥ మృతే చ సూతకే చాన్తే సంగవేస్నాన మాచరేత్ । సంగవాత్పరత స్నాన మార్తవేతు విశిష్యతే ॥ ఇతి ॥

కర్మాధి కారస్తు రజోనివృత్తావేవ। స్నాతా రజస్వలాయాతుచ తుర్థేఽ హనిశుధ్యతి । కుర్యాద్రజో నివృత్తౌతు దైవం పిత్ర్యాణి కర్మ చేతి పరాశర స్మరణాత్ ॥ రోగజన్య రజసితు నాస్త్యశుద్ధిః ॥ తదుక్తం చంద్రికాయాం ॥ ఆకాలే యద్భవేత్ స్త్రీణాం రక్త మాహుర్మనీషి ణః। కాలేతు యద్రజః ప్రోక్తం తస్మాత్తత్రైవ సాశుచిరితి ॥ అంగిరాః। ఆద్వాదశా హాన్నారీణాం మూత్రవచ్చాచ మిష్యతే । అష్టాదశా హా త్స్నానం స్యాత్త్రిరాత్రం పరతోశుచిరితి॥ స్మృత్యర్థసారే ॥ రజస్వలా

స్నానము చేయవలయు. చేతియందుగాని- మృణ్మయ పాత్రము నందు గాని అన్నము నిడికొని భుజింప వలయు. నేలమీద పండుకొన వలయు. నాల్గవ దినమున స్నానము చేయగా శుద్ధురాలగును. జాతాశౌచ మృతా శౌచములయందు కొనకు సంగవ కాలమున స్నానము చేయవలయు. ఋతుమతులైన వారలు సంగవ కాలము దాటిన పిదప స్నానము చేయుటె ముఖ్యము.

ఋతుమతి నాల్గవ దినమున స్నానము చేయగా శుద్ధురాలగును. రజస్సు నిలిచి పోయిన తరువాత దేవపిత్ర్య కర్మముల కర్త్రురాలగు నని పరాశరుడు చెప్పి నందున రజస్సు నిలిచిన మీదనే కర్మాధి కారముండు నని యెఱుంగునది. రోగమువలన రజస్సు కనబడు నప్పుడు అపవిత్రతలేదు. కావునే- అకాలమున స్త్రీలకు కలుగునది రక్తమేగాని రజస్సుకాదు. కాలమున కలుగునదియే రజస్సు. కావున నప్పుడే స్త్రీఅపవిత్రురాలని చంద్రిక యందుఁ జెప్పఁబడి యున్నది. స్త్రీఋతు మతియైనది మొదలుకొని నాలుగు దినములు కడచిన పిదప రజస్సు కనఁబడినను పంద్రెండు రోజుల వఱకు మూత్రమున కెగి నప్పుడు వోలె శుద్ధిచేసి కొన వలయు. తరువాత- పదునెనిమిది దినముల వఱకు స్నానము చేయగా శుద్ధురాలగు. పదునెనిమిది దినములు కడచినమీద రజస్సు కనఁబడినయెడ మూడుదినములు నపవిత్రు రాలగును.

రజస్వల నాల్గవ దినమున సంగవ కాలము నందు అఱువది మార్లు మృత్తికతో శుద్ధి చేసికొని స్నానము చేయవలయు. విధవ యగునెడ దానికి నిమ్మడిగా శుద్ధిచేసికొని

చతుర్థేహ్ని షష్టిమృత్తికా భిశ్శౌచం కృత్వా విధవాచే ద్విగుణ మృత్తి
కాభిశ్శౌచం కృత్వాసంగవే స్నానం కుర్యాత్॥ సంగ్రహే॥ ప్రథమేఽ
హని చండాలీ ద్వితీయే సూతికాభవేత్। తృతీయేఽహ్ని స్వధర్మస్థాచ
తుర్థే పతితాయథా। సంగవాన్తే చతుర్థేఽహ్ని స్నానాచ్ఛుద్ధి మవాప్ను
యాత్॥ ఏకవింశతి నాలిప్య సర్వాంగం శుద్ధయామృదా। కృత్వాస్నా
నతతంపశ్చాచ్ఛు చిర్భవతి నాన్యథా। స్నానాన్తే భాస్కరందృష్ట్వా పు
త్రిం ప్రార్థ్యసుమంగలీ। త్రివారం ప్రాశయేదన్నం నచేద్దోష వతీ భవే
త్। ఇతి. ప్రసూతికా విషయే ప్రజాపతిః॥ ప్రసూతికాయాతు నారీ
స్నానన్తో వింశతేఃపరం। ఆర్తవీర జనాప్రోక్తా ప్రాక్తునైమిత్తికంరజః।
రజస్యుపర తేతత్ర స్నానేనైవ శుచిర్భవేత్॥ ఇతి॥ బృహస్పతిః॥ ప
తితాంత్య శ్వపాకైశ్చ సంస్పృష్టా చేద్రజస్వలా। తాన్యహాని వ్యతిక్ర
మ్య ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్॥ సంగ్రహే॥ ఆర్తవాభి ప్లుతాయా
స్తు శావశౌచం భవేద్యది। సూతకం వాభవేన్మధ్యే స్నాత్వాభోజ నమి

స్నానము చేయ వలయును. ఋతుమతి ప్రథమ దినమున చాండాలియు- రెండవ దినమున
సూతికయు- మూడవ దినమున రజకియు- నాల్గవ దినమున పతితు రాలునునై నాల్గవ ది
నమున సంగవ కాలము దాటిన మీద స్నానము చేయగా శుద్ధురాలగును. శుద్ధమగుమృ
త్తికను ఇరువది యొక్క మారు సర్వాంగములకు రాచి కొని స్నానము చేసి సూర్యుని
గాంచి- సుమంగలియగు నెడ పుత్రు నొసగుమని ప్రార్థించి వెంటనె ముమ్మారు మూడు
క బళముల యన్నమును భుజింప వలయును. అట్లు చేయకున్న దోషవతియగు నని సంగ్ర
హము నందుఁ జెప్పఁబడి యున్నది.

ప్రసవించిన స్త్రీ స్నానము చేసినది మొదలుకొని యిరువది దినములు కడచినత
రువాత రజస్సు కనఁబడి నప్పుడె ఋతుమతి యని చెప్పఁ బడును. అంతకు పూర్వము
రజస్సు కనఁబడినను అది ప్రసవ నిమిత్తకము గాన ఆ రజస్సు నివర్తింపఁగా స్నానము చే
యఁగనే శుద్ధురాలగును. రజస్వల పతితులచేగాని, అంత్యజులతో గాని, శ్వపచులచేగాని
స్పృశింపఁబడు నెడ ఋతుమతియైన మూడు దినములు కడచిన తరువాత ప్రాయశ్చిత్త
ముచేసి కొన వలయును. రజస్వల యయి యుండగా జాతాశౌచ మృతాశౌచములువచ్చు
నెడస్నానముచేసి భుజించవలయును.

ష్యతే ॥ ఇతి. రజస్వలయో రన్యోన్య స్పర్శేశుద్ధి మాహ పరాశరః ॥ స్పృష్ట్వా రజస్వలా న్యోన్యం బ్రాహ్మణీ బ్రాహ్మణీం తథా। తావత్తిష్ఠే న్నిరాహారా త్రిరాత్రేణైవ శుధ్యతీతి॥ వృద్ధవిష్ణురపి॥ రజస్వలాహీనవ ర్ణాం రజస్వలాం దృష్ట్వాన తావదశ్నీయాత్ స్నానన్న శుద్ధిస్స్యాత్। సవ ర్ణామధిక వర్ణాం వాస్పృష్ట్వా సద్యస్స్నాతా శుధ్యతీతి ॥ శాతాతపః॥ మార్గేతు యత్రసంసృష్టి ర్యాత్రాయాం కలహాదిషు। గ్రామ సంఘుక్ష ణేచైవ స్పృష్టిదోషోన విద్యతే॥ షట్త్రింశన్మతే । దైవయాత్రా వివాహే షు యజ్ఞేషు ప్రకృతేషుచ। ఉత్సవేషుచ సర్వేషు స్పృష్టాస్పృష్టిర్నదూ ష్యతీతి॥ బృహస్పతిరపి॥ తీర్థేవివాహే యాత్రాయాం సంగ్రామేదేశ వి ప్లవే। నగరేగ్రామ దాహేచ స్పృష్టాస్పృష్టిర్న దూష్యతి ॥ పాద్మేపి। దేవాలయ సమీపస్థాన్ దేవసేవార్థ మాగతాన్। చండాలాన్పతి తా న్వాపి స్పృష్ట్వానస్నాన మాచరేదితి.

ఇతి నైమిత్తిక స్నానాని.

రజస్వల యగు బ్రాహ్మణస్త్రీ రజస్వలయగు బ్రాహ్మణ స్త్రీని దాకునెడ ము తు స్నానము చేయుటకు నిరాహారురాలై యుండ వలయునని పరాశరుఁడు చెప్పెను.

రజస్వల తనకన్న తక్కువ కులపు రజస్వలను దాకినయెడ మూడు స్నానము చే యు వఱకు శుద్ధురాలు కాదనియు, ఎక్కువ కులము, సమాన కులముగల రజస్వలనుదా కు నెడ స్నానము చేయగా శుద్ధురాలగు ననియు వృద్ధ విష్ణువు చెప్పెను. మార్గమునందు గాని- యాత్రయందు గాని- కలహాదుల యందు గాని- గ్రామ క్షోభముల యందు గాని- స్పృష్టిదోష ముండ నేరదని- శాతాతపుఁడు చెప్పెను.

దైవ యాత్రల యందు- వివాహముల యందును- యజ్ఞముల యందును- ఉత్సవ ముల యందును స్పర్శదోషము లేదని షట్త్రింశన్మతము నందు గలదు. తీర్థము నందును- వివాహము నందును- యాత్ర యందును- యుద్ధము నందును- దేశ క్షోభము నదును- పట్ట ణము నందును- గ్రామము తగులఁ బడునప్పుడును స్పర్శ దోషము లేదని బృహస్పతి చె ప్పెను. దేవాలయము దగ్గఱనున్న వారును- దేవుని సేవింప వచ్చిన వారును నగు చం డాలుర- పతితులు మన్నగు వారిని దాకి స్నానము చేయఁ గూడదని పద్మపురాణము నందు గలదు. నైమిత్తిక స్నానములు ముగిసెను.

అథకామ్య స్నానాని.

పులస్త్యః॥ పుష్యేచ జన్మనక్షత్రేవ్య తీపాతేచ వైధృతౌ। అమాయాంచ నదీస్నానం పునాత్యా సప్తమాంకులం॥ రవ్యాంగారశ నైశ్చారేస్నానం కుర్వన్తి యేనరాః। వ్యాధిభిస్తే నపీడ్యన్తే వ్యాఘ్రైః కేసరిణో యథా॥ చైత్రకృష్ణ చతుర్దశ్యాం యస్స్నాయాచ్ఛివసన్నిధౌ। నప్రేతత్వ మవాప్నోతి గంగాయాంచ విశేషతః॥ యమః॥ కార్తిక్యాం పుష్కరేస్నానం సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే। మాఖ్యాం స్నానం ప్రయాగేతు ముచ్యతే సర్వకిల్బిషైః॥ సూర్యగ్రహేణ తుల్యాతు శుక్లామాఘస్య సప్తమీ। అరుణోదయ వేళాయాం తస్యాంస్నానం మహాఫలం॥ శాతాతపః॥ అమావాస్యా రవేర్వారేషు దాభూమి సుతస్యవై। జాహ్నవీస్నాన మాత్రేణ గోసహస్ర ఫలంలభేత్॥ ఇతి॥

ఇంక కామ్య స్నానములు.

పుష్యమి యందును- జన్మనక్షత్రము నందును- వ్యతీపాతము నందును- వైధృతి యందును- అమావాస్య యందును నదీ స్నానము చేయు నెడ ఏడుతరముల వారు తరింతురు. ఆది- మంగళ- శనివారముల యందు నదీ స్నానను చేయు నెడ వ్యాఘ్రములు సింహమును బాధింప నేరనట్లు వ్యాధులు బాధింప నేరవు. చైత్ర బహుళ చతుర్దశి నాడు శివసన్నిధి యందు గాని- గంగయందు గాని స్నానము చేయునెడ ప్రేతత్వము కలుగనేరదు. అని పులస్త్యుఁడు చెప్పెను. కార్తిక పూర్ణిమ యందు పుష్కరము నందు స్నానము చేయు నెడ సమస్త పాపములు తొలంగును. మాఖ పూర్ణిమ నాడు ప్రయాగమున స్నానము చేయునెడ సర్వపాతకములు నివర్తించును. మాఖ శుద్ధ సప్తమి సూర్యగ్రహణముతో సమాన మైనది. నాడు అరుణోదయ కాలమున స్నానము చేయునెడ మహాఫలము గలుగును. ఆది వారముతో గాని మంగళ వారముతో గాని అమావాస్య వచ్చినప్పుడు గంగయందు స్నానము చేయు నెడ వేయిగోవులను దానము చేయఁగాఁ గలుగు ఫలము లభించును.

అథ మాఘస్నాన విధిః

తత్రవిష్ణుః॥ బాలాశ్చతరుణావృద్ధా నరనారీ నపుంసకాః। స్నాత్వామాఘే శుభేతీర్థే ప్రాప్నువంతీప్సితం ఫలమితి॥ యత్తు మహాభారతే॥ మాఘేఽర్ధోదితే సూర్యే స్నానం విధి వదాచరేత్ । నియతో నియతాహార స్సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే॥ మాఘమాసే రటన్త్యాపః కించి దభ్యుదితేరవౌ। బ్రహ్మఘ్నం వాసురాపం వాకంపం తంతం పునీమహ ఇతి- తత్ సంధ్యోపాస నాద్య నధికృత స్త్రీశూద్ర విషయం। ఉషస్యుషోద యేమాఘ స్నానమాహుర్ద్విజ జన్మనాం।స్త్రీశూద్రాణాం తథాన్యేషామ ర్ధోదయ ఉదోదయే ఇతిస్మరణాత్ ॥ బ్రాహ్మణాది విషయే సంధ్యా తిక్రమ దోషోఽపి దుర్వార స్స్యాత్ । స్నానపూర్వ కత్వాత్సంధ్యావందనాదేః ॥ కేచిత్తు ॥ విచేయ తారకే కాలే నిత్య స్నానం విధాయచ। పునరభ్యుదితే సూర్యే మాఘస్నానం విధీయతే॥ అత్యర్ధ ఘటికాత్పూర్వం. పరం సూర్యోదయాత్తథా। సఏవాభ్యుదితో నామ ధర్మ

మాఘస్నాన విధి.

బాలురు- యువకులు- వృద్ధులు- పురుషులు- స్త్రీలు- నపుంసకులును మాఘమాసము నందు శుభతీర్థమునందు స్నానము చేయునెడ నిష్టఫలము నొందుదురు. అని విష్ణువు చెప్పెను. మహాభారతము నందు- మాఘమాసమున సూర్యుఁడు సగము దయింపఁగా యథావిధిగా స్నానము చేయుచు- నియమవంతుండును- నియతాహారుండు నగువాఁడు సకల పాపముల నుండి విముక్తుండగును. బ్రహ్మహత్య చేసినవానిని గాని- సురాపానము చేసిన వానిని గాని పవిత్రము చేయుదుమని మాఘమాసమున సూర్యుఁడు కొంచెము దయింపఁగా జలములు ధ్వని చేయుచుండును. అను వచనము సూర్యుఁడు కొంచె ముదయింపగా మాఘస్నానము చేయవలయునని తెలుపుచున్నది. అయినను ఆవచనము సంధ్యా వందనాదుల యందధికారము లేని స్త్రీ శూద్రులను గూర్చి చెప్పఁబడియెను. ఏలన- మాఘస్నానము ద్విజులకు నుషః కాలంబున విహిత మనియు- స్త్రీ శూద్రాదులకు నుషః కాలంబునను- అర్ధోదయంబు నను విహితమనియు స్మృతికలదు. అట్లుగాక-యీ

శాస్త్రే) ప్రకీర్తిత ఇతివచనేన ఉదయానంతరం సార్థఘటి కామధ్యే ద్వి
తీయస్నానం కర్తవ్యమితి వదన్తి.

అథమలాపకర్షణస్నానం.

తత్ర భరద్వాజః॥ ఇందౌబుధేచ సౌరేచ వారేఽభ్యంగః ప్ర
శస్యతే। బలంకాంతిం శ్రియందద్యుః భోగం వారాధిపాః క్రమాత్॥
ఇతి॥ ఇందువారేఽభ్యంగాభ్యుపగమ శ్శైవేతర విషయః॥ నాభ్యం
గమిందౌకుర్వీత భానోశ్చాభయస్య వాసరే। తథామ్యష్ట చతుర్దశ్యాం
త్రయోదశ్యాంచ పర్వసు। ఇతిచంద్రజ్ఞానోత్త రోక్తేః॥ భరద్వాజః॥
భానుభౌమ సురాచార్య శుక్రవారేచ సంక్రమే। వ్యతీపాతేచ జన్మర్షే
నాభ్యంగ స్నానమాచరేత్। ఏకాదశ్యాం చతుర్దశ్యా మష్టమ్యాం ప్ర
తిపద్యపి। షష్ఠ్యాం పర్వణిచాభ్యంగం స్నానంనైవ సమాచరేత్। ఉ
త్తరాఫల్గునీ జ్యేష్ఠాశ్రవణార్ద్రాసు రాత్రిషు। అభ్యంగ సంజ్ఞకం స్నానం
సుఖార్థీ వర్జయేత్తథా॥ శిరోరుజాంచ వృద్ధానాం యథా కాలం శరీరి
ణాం। అభ్యంగోష్ణోద కస్నానం నైవదోషావహంస్మృత మితి॥మనురపి॥

గనము బ్రాహ్మణాదుల విషయము మను నెడ స్నానము చేయక సంధ్యా వందనము చే
యఁ గూడదు కాన సంధ్యావందన మునకు కాలాతిక్రమ దోషము తప్పక ప్రాప్తించు
ను. ఈసందర్భమున- చుక్కలు కనఁబడు చుండఁగనె నిత్యస్నానము చేసి సూర్యోదయ
ము సమీపగా తిరుగా మాఖస్నానము చేయ వలయును అనువచనమును బట్టి సూర్యోదయ
మైన తరువాత నరగడియ లోపల ద్వితీయ స్నానము చేయవలయునని కొందఱు చెప్పు
చున్నారు.

మలాపకర్షణ స్నానము.

మలాపకర్షణ స్నానమనఁగా అభ్యంగస్నానము. సోమ వారము- బుధవారము
శనివారము. ఈదినములయందు అభ్యంగస్నానము ప్రశస్తమైనది. ఈవారములయందు అ
భ్యంగస్నానము చేయునెడ వారాధిపతులగు చంద్రుఁడు మొదలగు ముప్వురునుబలము
ను- కాంతిని- సిరిని క్రమముగా నొసంగుదురు. అని భరద్వాజుఁడు చెప్పెను. సోమవార

పంచదశ్యాంచ రవౌ షష్ఠ్యాం రిక్తాయాంచ తథా తిథౌ। తైలేనాభ్యజ్య మా
నస్తు నాయుర్భార్యా ప్రహీయత ఇతి। చంద్రికాయాం। కుహూపూ
ర్ణిమాసు సంక్రాంతౌ చతుర్దశ్యష్టమీషు చ। నరశ్చాండాలయోనిస్స్యాత్తై
లస్త్రీమాంససేవనాత్। ఉత్పత్తౌచ విపత్తౌచ దంతకాష్ఠేషు మైథునే।
త్యాగే౽భ్యంగ యే స్నానే తిథిస్తాత్కాలికీ స్మృతా॥ ఇతి. వృద్ధవసిష్ఠః।
దంతకాష్ఠేత్వమావాస్యా మైథునేచ చతుర్దశీ। హంతి సప్తకులంపూ
తైలగ్రహణేష్టమీ॥ దివాకపిత్థచ్ఛాయాయాం రాత్రౌప
పర్వసు। ధాత్రీకల్కేచ సప్తమ్యాం లక్ష్మీర్వర్తతే సదా। ఏవం వా
నిషేధోపి జ్యోతిశ్శాస్త్రే చదర్శితః॥ సంతాపః కాంతిరల్పాయుర్ధన
తాతథా। అనారోగ్యం సర్వకామ అభ్యంగాద్భాస్కరాదిషు॥ వామ
పురాణే॥ నాభ్యంగమర్కే నచ భూమిపుత్రే క్షౌరంచ శుక్రేచ కు
మాంసం। బుధేచ యోషిత్పరివర్తనీయా శేషేషు సర్వాణి సదై
ర్యాదితి॥ సంగ్రహే॥ ఉపోషితస్య వ్రతినః కృత్తకేశస్య నాపి

ము- ఆదివారము- మంగళవారము- కృష్ణచతుర్దశి- త్రయోదశి పర్వములు వనదిన
యందు అభ్యంగ స్నానముచేయఁ గూడదని చంద్రజ్ఞానోత్తరమున కలదు గా
వారమునాడు అభ్యంగము శైవులకుకూడదు. కూడునను భరద్వాజవచనము శైవేత
యము. మఱియు- ఆదివారము, మంగళవారము, గురువారము, శుక్రవారము, సం
ణము, వ్యతీపాతము, జన్మక్షము, ఏకాదశి, చతుర్దశి, అష్టమి, పాడ్యమి, షష్ఠి
లు ఈదినములయందును- ఉత్తరఫల్గుని- జ్యేష్ఠ- శ్రవణము- ఆర్ద్ర ఈనక్షత్రములయం
ను రాత్రుల యందును అభ్యంగ స్నానము చేయఁగూడదు. శిరోరోగములగల వా
వృద్ధులును వీరికివీలగు కాలమునందు అభ్యంగమును- ఉష్ణోదక స్నానమును జేసినదోష
లేదు. అనిభరద్వాజుఁడు చెప్పెను. పాడ్యమి- ఆదివారము- షష్ఠి- రిక్తతిథి ఈదిన
యందు అభ్యంగస్నానము జేయునెడ ధనము- ఆయువు తొలంగునని మనువు చెప్పె
అమావాస్య- పూర్ణిమ- సంక్రమణము- చతుర్దశి- అష్టమి- ఈ తిథుల యందు అభ్య
ము- స్త్రీసంగమము- మాంస భక్షణము జేయునెడ చండాల జాతియందు జన్మిం
జననము నందును- మరణము నందును- దంత ధావనము నందును - స్త్రీసంగమ మం

తానిత్యత్యత్య లక్ష్మీర్నైవ యావత్తైల ముపస్పృశేదితి॥ స్మృతిరత్నావ ళ్యాం॥ సురయాలిప్త దేహస్య ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే। ప్రాతరభ్యక్త దేహస్య నిశి కృన్న విధీయత ఇతి॥ అయం నిషేధో నరకచతుర్దశీవ్యతిరిక్త విషయః॥ ప్రత్యూష ఆశ్వయుక్కృష్ణ చతుర్దశ్యా మినోదయే। స్నాన మభ్యజ్య కర్తవ్యం నరైర్నరక భీరుభిరితి స్మరణాత్ ॥ కాలాదర్శేపి॥ తైలేలక్ష్మీర్జలే గంగాదీపావళి దినేవసేత్। అలక్ష్మీ పరిహారార్థ మభ్యంగస్నాన మాచరేత్। తతఆభరణం వస్త్రం ధారయేత్సర్వ సంపదఇతి॥

మునను- అభ్యంగ విషయమునను అప్పటి తిథియె గ్రాహ్యమగును. అని చంద్రిక యందు గలదు. అమావాస్య నాడు దంతకాష్ఠంబును- చతుర్దశినాడు స్త్రీసంగ మంబును- అష్ట మినాడు అభ్యంగంబును చేయుచున్నెడ ఏడు తరముల వారు నరకమునం బడుదురు. పగలు వెలగ చెట్టునీడను- పర్వదినముల యందు రాత్రియందు మార్గమందును- సప్తమినాడు ఉ సిరిక కాయవలుపు నందును అనగా అభ్యంగ సాధనము నందనుట. అలక్ష్మి యుండుపును. నుండును. మఱియు అభ్యంగ విషయమైన వారని షేధము జ్యోతిష శాస్త్రము నందు గ లదు. ఎట్లనిన- ఆదివారము మొదలగు వారముల యంద భ్యంగము చేసి కొనిన యెడ క్రమముగా- సంతాపము- కాంతి- అల్పాయువు- ధనము- నిర్ధనత- అనారోగ్యము- స ర్వ కామములును కలుగును. ఆదివారము నాడుఅభ్యంగమును- మంగళ వారము నాడు క్షౌరమును- మంగళ శుక్రవారముల యందు మాంసమును- బుధ వారము నాడు స్త్రీసాం గత్యమును వదలి పెట్ట వలయును. కడచినదినముల యందన్ని కృత్యములను జరుపుకొన వచ్చును అని వామన పురాణము నందు గలదు. వ్రతస్థుడై యుపవాస మున్న వాడును- క్షౌరము చేయించు కొనిన వాడును అభ్యంగము చేసికొను వఱకు వారిని అలక్ష్మి యా శ్రయించి యుండును. అని సంగ్రహము నందు గలదు. కల్లు శరీరము నంటిట కామకొని న వానికిని ప్రాయశ్చిత్తము కలదు గాని- వేకువను- రాత్రియందును అభ్యంగము చేసికొ నిన వానికి ప్రాయశ్చిత్తము లేదు. అనిస్మృతి రత్నావళి యందు గలదు. కాని యీనిషే ధము నరక చతుర్దశి నాటి స్నానమునకు లేదు. ఏలన- నరకమునకు వెరచిన మనుజులు ఆశ్వయుజ బహుళ చతుర్దశినాడు వేకువను అభ్యంగ స్నానము చేయవలయును అని విశే షవిధి కలదు. మఱియు- దీపావళి నాడు తైలమున లక్ష్మియు- జలము నందు గంగయు నుండును గాన అలక్ష్మి తొలంగుటకై నాడు అభ్యంగ స్నానము చేయ వలయు- తిరు

స్మృత్యర్థసారే॥ నిషిద్ధ దివసేవారే। రా,త్రౌ చాకాలికస్యచ। ద్రవ్యాంతర యుతం తైలం నదూష్యతి కదాచనేతి॥ స్మృత్యంతరే ॥ రవౌపుష్పం గురౌదూర్వాం భృగౌగోమయమేవచ। భౌమేభూమిం వినిక్షిప్య తైలాభ్యంగం సమాచరేత్॥ ద్రవ్యాంతరయుతం తైలం నదుష్యేద్గ్రహణంవినా॥ మహాభారతే॥ పాదాభ్యంగం శిరోభ్యంగం ద్విజోచ్ఛిష్టాపమార్జనం। ఏకైకం పాండవశ్రేష్ఠ రాజసూయాద్వి శిష్యతఇతి. ఇతి మలాపకర్షణం స్నానం॥

అథక్రియా స్నానం.

తత్రశంఖః॥ క్రియాస్నానం ప్రవక్ష్యామి యథావద్విధి పూర్వకం। సరస్సుదేవ ఖాతేషు తీర్థేషుచనదీషుచ। క్రియాస్నానం సముద్దిష్టం స్నానంతత్ర క్రియామతా॥ మృద్భిరద్భిశ్చ కర్తవ్యం శౌచమాదాయ థావిధి॥ జలేని మగ్నఉన్మజ్య ఉపస్పృశ్య యథావిధి। తీర్థస్యావాహనం

వాత వస్త్రాభరణాదుల ధరింప వలయు. ఇట్లు చేసిన సకల సంపదలు కలుగు నని కాలాంతర్యము నందు గలదు. నిషిద్ధమగు వారమునందు ఇతర ద్రవ్యములతోఁ జేర్చి తైలము నంటుకొనిన యెడ దోషము లేదని స్మృత్యర్థ సారము నందు గలదు. ఆదివారమునాడు పువ్వును- గురువారము నాడు గరికెను- శుక్రవారము నాడు గోమయమును- మంగళవారమునాడు మృత్తికను తైలమునఁ జేర్చి యభ్యంగము చేసికొన వలెను. గ్రహణ కాలము నందు దప్ప ఇట్లు ద్రవ్యాంతరముతోఁ గూడిన తైలము నంటు కొనినయెడ దోషములేదని స్మృత్యంతరము నందు గలదు. ఒరునిపాద మునకు తైలము రాయుట యు- తలయంటుటయు- బ్రాహ్మణులు భుజించిన విస్తళుల దీసివైచుటయు వీనిలో నొక్కటొకటియు రాజ సూయ యాగము కన్న నెక్కువ ఫలము నొసంగును. అని మహా భారతమునఁ గలదు. మలాప కర్షణ స్నానము ముగిసెను.

ఇఁక క్రియా స్నానము.

ఈసందర్భమున శంఖుఁ డిట్లు చెప్పెను. క్రియా స్నానమును యథా విధిగాఁ జెప్పుచున్నాను. సరస్సులు- దేవఖాతములు- తీర్థములు- నదులు వీనియందు క్రియాస్నా

కుర్యాత్తత్ర వక్ష్యామ్యతః పరం। ప్రపద్యేవ రుణం దేవమంభసాం పతి
మూర్జితం। యాచితం దేహి మే తీర్థం సర్వపాపాపనుత్తయే। తీర్థమావా
హయిష్యామి సర్వాఘవినిషూదనం। సాన్నిధ్యమస్మిన్తోయే తు స్థీ
యతాం మదనుగ్రహాత్। రుద్రాన్ప్రపద్యే వరదాన్ సర్వానప్సుషద
స్తథా। దేవమప్సుషదం వహ్నిం ప్రపద్యేఽఘనిషూదనం। ఆపః పు
ణ్యాః పవిత్రాశ్చ ప్రపద్యేఽథ వారుణం తథా। రుద్రాఅగ్నిశ్చ శర్వశ్చ
వ్యారుణశ్చాప ఏవచ। శమయంత్వాశు మే పాపం రక్షంతు చ సదైవ
మాం। ఇత్యేవముక్త్వా కర్తవ్యం తతస్సమ్మార్జనం కుశైః। ఆపో హి
ష్ఠేతి తిసృభిర్యథావదనుపూర్వశః। హిరణ్యవర్ణా ఇతిచ ఋగ్భిశ్చ తసృ
భిస్తథా। శన్నో దేవీరితి తథా శన్న ఆపస్తథైవచ। ఇదమాపః ప్రవ
హతేత్యేవంచ సముదీరయేత్। ఏవం సమ్మార్జనం కృత్వా ఛందసాం
పరిగ్రహః। అఘమర్షణసూక్తంచ సంస్మరేత్ప్రయతస్తదా। తతోంఽభ

నము చేయవలయు- ఇందు స్నానమే క్రియ గావున నది క్రియా స్నానమని చెప్పఁబడి
యెను. తీర్థయాత్రలకేగి యచ్చటచ్చట స్నానము చేయుటే ముఖ్యము గాన నది క్రియా
స్నానమగును. మొదట మృత్తికచేతను- జలముల చేతను యథావిధిగా శౌచముచే
సికొని నీరిలో మునిఁగి లేచి యాచమనము చేసి తీర్థమునావాహనము చేయవలయు. ఎ
ట్లనిన- జలముల కధిపతియగు వరుణుని శరణు జొచ్చెదను. సకలపాపములఁ బోగొట్టు
నట్టి తీర్థమును నాకొసఁగుము. సర్వపాపహరమగు తీర్థము నావాహనము చేయుచున్నా
ను ఆతీర్థము నన్ననుగ్రహింప నీజలమున నుండుగాక- జలమున నుండి వరము లొసఁగు
రుద్రులను శరణు జొచ్చుచున్నాను. నీరునందుండు వహ్ని నాశ్రయించుచున్నాను. ప
విత్రములగు జలములను- వరుణుని నాశ్రయించుచున్నాను. రుద్రులు- అగ్ని- శర్వుఁడు
జలములును నాపాపమును శమింపజేసి నన్నెల్లప్పుడు రక్షింతురుగాక. అనిపలికి ఆపోహి
ష్ఠా అని మొదలగు మూడుమంత్రములను- హిరణ్యవర్ణా అని మొదలగు నాలుఁగు ఋక్కు
లను- శన్నో దేవీ- శన్న ఆపః- ఇదమాపః ప్రవహత అనుమంత్రములను జదువుచు దర్భల
తో జలమును సమ్మార్జనము చేసికొనవలయును. ఇట్లు సమ్మార్జనము చేసికొని నీరిలో మునిఁగి
లేచి యఘమర్షణ సూక్తమును ముమ్మారు పఠింపవలయును. తిరువాత మహావ్యాహృతు
లతో జలమును శిరమునఁ జల్లుకొనవలయును.

సి నిమగ్నస్తు త్రిఃపఠేదఘమర్షణం। ప్రదద్యాన్మార్గనిత థామహాన్యా
హృతిభిర్జలమితి॥ తీర్థయాత్రాయాం వర్జనీయమాహ వ్యాసః॥ ఛత్రం
చ హరతే పాదమర్ధం హరతి పాదుకా। యానమహశ్శేత్రి పాదః తు సర్వం
హరతి డోలికా। ఐశ్వర్యలోభాన్మోహాద్వాగచ్ఛేద్యానాదిభిస్తుయః।
నిష్ఫలం తస్య తీర్థంతు తస్మాద్యానా వివర్జయేత్॥ గోభిర్యుక్తేన యానే
న తీర్థయాత్రాం కరోతియః॥ సయాతి నరకం ఘోరం యావద్గోరోమ
సంఖ్యయేతి॥ పైఠీనసిః॥ షోడశాంశం సలభతేయః పరార్థేన గచ్ఛతి।అ
ర్ధంతీర్థఫలంతస్యయః ప్రసంగేన గచ్ఛతి॥ వ్యాసోపి॥ యస్యహస్తౌ
చ పాదౌచ మనశ్చైవ సుసంయుతం। విద్యాతపశ్చ కీర్తిశ్చ సతీర్థఫల
మశ్నుతే॥ వృద్ధవసిష్ఠోపి॥ పితరంమాతరం వాపిభ్రాతరస్సుహృదంగు
రుం। నిమజ్జేత్తు యముద్దిశ్య ద్వాదశాంశం లభేతసః॥ తీర్థఫలం నవిక్రీణీ
యాత్॥ తథాచాపస్తంబః॥ మాంసమాయుధం సుకృతాశాంచ తిల
తండులాంశ్చైవ ధాన్యంచ విశేషేణ నవిక్రీణీయాదితి॥ సుకృతాశా
తీర్థస్నానాది సుకృతఫలం। ధర్మదానంతు విషయ విశేషే స్మర్యతే।

తీర్థయాత్రయందుఁ గూడని వానిని గూర్చి వ్యాసుండిట్లు చెప్పెను. గొడుగు వేసికొని తీర్థమున కేగిన నాల్గవవంతు పుణ్యము నశించును. పాదుకలు తొడిగికొని తీర్థమునకేగిన సగము పుణ్యము నశించును. వాహనము నెక్కి తీర్థమునకేగిన మూడుపాళ్లు పుణ్యము నశించును. మేనా యెక్కి తీర్థమున కేగిన సర్వము నశించును ఐశ్వర్యమదముచేగాని - అజ్ఞానముచే గాని యానముల నెక్కి తీర్థయాత్రల కేగు నెడ నిష్ఫలమగుగాన యానముల నెక్కి పోగూడదు. ఎద్దుల బండి నెక్కి తీర్థమున కేగినవాఁడు ఎద్దులరోమము లెన్ని కలవో అన్నియేండ్లు నరకమునను భవించును.

వేఱొక్కరు రమ్మని నందున వారితో పరార్థముగా తీర్థమున కేగిన వానికి పదునాఱవ పాలు ఫలము లభించును. ప్రసంగవశమున పోయిన వానికి సగము ఫలము కలుగును- అని పైఠీనసి చెప్పెను. ఎవ్వనికి చేతులు- కాళ్లు- మనస్సు- విద్య- తపము- కీర్తియు నిర్దుష్టములుగా నున్నవో వాఁడు సంపూర్ణ ఫలము నొందును. తల్లిని- తండ్రిని- తోఁబుట్టువులను- స్నేహితుని- గురుని గాని యుద్దేశించి తీర్థమున మునుంగునెడ వారికి పన్రెండవ పాలు ఫలము లభించును- తీర్థఫలము విక్రయింపఁ గూడదు

దేవతానాం గురూణాంచ మాతా పిత్రోస్తథైవచ। పుణ్యం దేయం ప్రయత్నేన నాపుణ్యంచోదితంక్వచిత్॥ శాండిల్యః॥ జీవనార్థం మహాతీర్థం జీవనార్థం మహావ్రతం। సందిగ్ధోపి మహామంత్రో వ్యగ్రచిత్తో హతో ద్విజః॥ పృథివ్యాం యానితీర్థాని తానిసర్వాణి సాగరే సాగరేయాని తీర్థాని విప్రస్య దక్షిణే॥ ఇతి.

అథనదీరజోదోష నిర్ణయః.

తత్రకాత్యాయనః॥ సంప్రాప్తే శ్రావణేమాసి సర్వానద్యోరజస్వలాః। తాసుస్నానం నకుర్వీత వర్జయిత్వాతు జాహ్నవీ॥ యోగయాజ్ఞవల్క్యోపి॥ యావన్నోదేతిభగవాన్ దక్షిణాశా విభూషణం। తావద్రేతో వహానద్యో వర్జయిత్వాతు జాహ్నవీమితి॥ అగస్త్యోదయపర్యంతం నద్యోరజస్వలా ఇత్యర్థః॥ ఉదయస్తు తస్యజ్యోతిశ్శాస్త్రే దర్శితః॥ వ్యాఘ్రపాదః॥ సింహకర్కటయోర్మధ్యే సర్వానద్యో రజస్వలాః। తాసుస్నానం నకుర్వీత వర్జయిత్వా సముద్రగాం॥ సముద్రగా మహానది...

మాంసమును- ఆయుధమును- తీర్థస్నానాది సుకృత ఫలమును- నువ్వులను- బియ్యమును- ధాన్యమును విక్రయింపఁ గూడదు అని యాపస్తంబుడు చెప్పెను. ధర్మదానము శ్రీఘ్నియెడల విధింపఁ బడియెను. దేవతలకును- గురువులకును- తలిదండ్రులకును పుణ్యమును దానము చేయ వలయును. అపుణ్యము నొసంగుమని యెందును లేదు. జీవనార్థమై చేయు తీర్థ యాత్రయు- జీవనార్థమగు వ్రతంబును- సందేహము గల మంత్రంబును- వ్యర్థంబులు. చలచిత్తుండగు ద్విజుండును వ్యర్థుఁడు. పుడమి యందు గల తీర్థము లన్నియు సముద్రము నందుగలవు. సముద్రమునఁ గల తీర్థము లన్నియు విప్రుని కుడిపాదము నందు గలవు. అని శాండిల్యుఁడు చెప్పెను.

ఇఁక నదుల రజోదోష నివృత్తి.

శ్రావణ మాసము రాగానే నదులన్నియు రజస్వల లగును. అప్పుడు గంగా నది యందుఁ దప్ప తక్కు- నదులయందు స్నానము చేయఁ గూడదు- అని కాత్యాయనుఁడు చెప్పెను. అగస్త్యనక్షత్ర ముదయించు వఱకు గంగానది తప్ప తక్కు- నదులు రజస్వలలగునని యోగయాజ్ఞవల్క్యుండు చెప్పెను. అగస్త్యనక్షత్ర మిప్పుడు దయించునదిజ్యోతి

దీ ॥ తత్ర విశేషో దర్శితో భవిష్యత్పురాణే ॥ ఆదౌ కర్కటకే సర్వా మహానద్యో రజస్వలాః। త్రిదినంతు చతుర్థేహ్ని శుద్ధాస్స్యుర్జాహ్నవీ తథేతి॥ బ్రహ్మపురాణే॥ గోదావరీ భీమరథీ తుంగభద్రా చ వేణికా। తాపీ పయోష్ణీ విన్ధ్యస్య దక్షిణాతః స్మృతాః। భాగీరథీ నర్మదా చ యమునా చ సరస్వతీ। విశోకా చ వితస్తా చ విన్ధ్యస్యోత్తరతః స్మృతాః। ద్వాదశైతా మహానద్యో దేవర్షిక్షేత్ర సంభవాః ॥ ఏవం మహానదీత్వే న పరిగణితా నామేవ దినత్రయం రజోదోషః॥ అన్యాసాంతు సముద్రగానామపి మాసద్వయం రజోదోషః॥ కేచిత్తు ॥ యానిస్సృతా నదాః ప్రోక్తాయాశ్చ గంగేతి కీర్తితాః। ఏతాసాం కర్కటే భాసా రజోదో న విద్యతే ॥ కావేరీ తుంగ భద్రాచ కృష్ణవేణీచ గౌతమీ। భాగీరథీచ విఖ్యాతాః పంచ గంగాః ప్రకీర్తితాః ఇతి వచనము దాహరన్త, రజోదోషో నాస్తీత్యాహుః॥ కాత్యాయనోపి॥ జాహ్నవ్యాదిత్య సంభూతా ప్రత్యూహాచ సరస్వతీ। రజసాతాన దూష్యన్తినద్యః కృష్ణాచ వేణికా। మధుప్రవాహాం శుమతీ కౌశికీ పాపనాశినీ। దృషద్వతీ తథా పుణ్యాతథా వై తరణీనదీ। ఏతాసాముదకం పుణ్యాం వర్షాకాలే ప్రవర్ధితః।

శ్యాస్త్రమున గలదు. సింహకర్కట సంక్రమణముల మధ్య మహానది తప్ప కడమ నదులు రజస్వల లగును. కావున వాని యందు స్నానము చేయఁ గూడదు. అని వ్యాఘ్రపాదుడు చెప్పెను. కర్కటక సంక్రమణము ప్రవేశింపగనే గంగానదిలో గూడ మహానదులన్నియు మూడుదినములు రజస్వల లగును. నాల్గవనాడు పవిత్రములగు నని భవిష్యత్పురాణము నందు గలదు.

గోదావరి- భీమరథి- తుంగభద్ర- వేణి- కావేరి- కృష్ణ అను నాఱును వింధ్యపర్వతమునకు దక్షిణ దిక్కున నున్నవి- భాగీరథి- నర్మద- యమున- సరస్వతి- విశోక- వితస్త అను నాఱును వింధ్య పర్వతమునకు నుత్తర దిక్కునఁ గలవు. ఈ పండ్రెండును మహానదులును దేవర్షి క్షేత్రముల యందుఁ బుట్టెను. ఇట్లు మహానదులలో లెక్కింపఁ బడిన వానికే రజోదోషము మూడుదినములు - తక్కినవి సముద్రములోఁ జేరున వైనను వానికి రజోదోషము రెండు నెల లుండును.

రజస్వలాత్వ మేతాసాం విద్యతేన కదాచ నేతి ॥ సఏవ కదా చిద్రజో దోషస్యా పవాదమాహ ॥ ఉపాకర్మణి చోత్సర్గే పితృస్నానే తథైవచ। చంద్రసూర్య గ్రహేచైవ రజోదోషో నవిద్యతే ॥ మహదంబు సమం వాపి యదితిష్ఠేత్పురాతనం । నవాంబు మిశ్రితం తేన నదుష్టమితి సూరయః। వ్యాఘ్రపాదః ॥ అభావే కూపవాపీనాం అనపాయపయోభృతాం। రజోదుష్టే పిపయసిగ్రామ భూమాన దూష్యతీతి॥ ఇతిరజో దోషనిర్ణయః॥

అథగౌణ స్నానాని.

జాబాలిః ॥ అశిరస్కం భవేత్స్నానం స్నానాశక్తౌతు కర్మిణః॥ నాభిమాత్రం నిమజ్జ్యాప్సుకటిం వాతూళ యేజ్జలై ః। ఆర్ద్రేణవాస సా

ఇందు కొందఱి యభిప్రాయ మేమనిన- నదములను సంజ్ఞ గలవానికిని- గంగయ నుపేరుగల వానికిని- రజోదోషము లేదు. కావేరి- తుంగభద్ర- కృష్ణవేణి- గోదావరి- భాగీరథి యను నైదు నదులకును పంచ గంగలను ప్రఖ్యాతి గలదు గాన కావేరి మొదలగు నైదు నదులకు రజోదోషము లేదని వారి యభిప్రాయము.

భాగీరథియమున- సరస్వతి- కృష్ణ- వేణి- అంశుమతి- గోదావరి- దృషద్వతి-వైతరణి ఈనదుల యుదకము వర్షా కాలమున వృద్ధి నొందినను పవిత్ర మైనది. వీనికి రజోదోష మెప్పుడును లేదు. అని కాత్యాయనుఁడు చెప్పెను. ఉపాకర్మము నందును- ఉత్సర్గము నందును- పితృస్నానము నందును- చంద్ర సూర్య గ్రహణముల యందును- నదులకు రజోదోషము లేదని కాత్యాయ నుఁడె చెప్పెను.

ఏటి యందు పాతనీరు క్రొత్త నీరు కన్న నెక్కువగా గాని దానితో సమముగా గాని యుండు నెడ రజోదోషము లేదు. తగ్గిపోని నీరుగల నూతులు లేనియెడ నదీజలము రజోదోషము గలది యైనను ఊరి పొలిమేర భూమి లోపల స్నాన పానాదులకు నిషేధము లేదని వ్యాఘ్ర పాదుఁడు చెప్పెను. రజోదోష నిర్ణయము ముగిసెను.

గౌణ స్నానములు.

కర్మఠుఁడు తనకు శిరస్స్నానము చేయు శక్తి లేని యెడ కంఠస్నానము చేయ వలయును. దానికిని శక్తి లేనియెడ నాభి వరకైనను నీరిలోదిగి కటిప్రదేశమును గడిగికొన వలయును.

చాగం మార్జనం కాపిలం విదుః॥ స్నానాని పంచ పుణ్యాని కీర్తితా
ని మహర్షిభిః। ఆగ్నేయం వారుణం బ్రాహ్మం వాయవ్యం దివ్యమేవ
చ। ఆగ్నేయం భస్మనాపాద మస్తకాద్దేహ ధూళనం। గవాంహిరజసా
ప్రోక్తం వాయవ్యం స్నానముత్తమం। యత్తుసాతప వర్షేణ దివ్యం త
త్స్నాన ముచ్యతే॥ గర్గః॥ దివ్యంవాయవ్య మాగ్నేయం బ్రాహ్మంసా
రస్వతం తథా। మానసంచేతి విజ్ఞేయం గౌణస్నానంతు షడ్విధమితి।
యోగయాజ్ఞవల్క్యః॥ అసామర్థ్యా చ్ఛరీరస్య కాలశక్త్యా ద్యపేక్షయా
మంత్రస్నానాది కాస్సప్త కేచిదిచ్ఛంతి సూరయః॥ మాంత్రం భౌమంత
థాగ్నేయం వాయవ్యం దివ్యమేనచ। మానసంవారుణం చేతిసప్త స్నా
నాన్య నుక్రమాత్॥ ఆపోహిత్యాది మంత్రైర్మృదాలం భస్తు పార్థివః।
వారుణం చావగాహస్తు మానసం శివచింతనం। మానసంప్ర వరంస్నా
నం సర్వేశం సంతి సూరయ ఇతి॥ దక్షః॥ ఆగ్నేయం వారుణం బ్రా
హ్మం వాయవ్యం దివ్యమేవచ। మానసం యౌగికంచైవ అష్టమం కాపి
లంస్మృతం। సారస్వతం తథాప్రోక్తం నవమం స్నానముత్తమ మితి। శ

ధానికిని శక్తి లేకుండిన- తడివస్త్రముతో శరీరము తుడిచి కొన వలయు. దీనికి కాపిల
స్నానమని పేరు అని జాబాలి మహర్షి చెప్పెను.

ఆగ్నేయము- వారుణము- బ్రాహ్మము- వాయవ్యము- దివ్యమునని స్నానములై
దు విధములు. ఇందు- భస్మము నాపాద మస్తకము రాసికొనునది ఆగ్నేయ స్నానమ
ని చెప్పఁ బడును. గోధూళితోఁ జేయఁ బడునది వాయవ్య మగును. ఎండతో గూడిన
వానలోఁ దడియుట దివ్యస్నాన మగును. అని పరాశరుఁడు చెప్పెను.

దివ్యము- వాయవ్యము- ఆగ్నేయము- బ్రాహ్మము- సారస్వతము- మానసము ని
గౌణ స్నానము లాఱువిధములని గర్గ మహర్షి తెలిపెను.

శరీరము యొక్క- యశక్తినిను- దేశకాలాదులను బట్టి మాంత్ర స్నానాదు లేడు
గలవు. అది యెవ్వి యనిన- మాంత్రము- భౌమము- ఆగ్నేయము- వాయవ్యము- దివ్య
ము- దివ్యము- మానసము- వారుణము ననునవి- ఇందు- ఆపోహిష్ఠా అని మొదలగు మం
త్రములతోఁ జేయఁ బడునది మాంత్రము- మృత్తికతోఁ జేయఁ బడునది భౌమము- నీరు
లో మునుగుట వారుణము- శివచింతనము చేయుట మానసము- నగు. వీనిలో మానసము
సర్వోత్తమ మైనది- అని యోగ యాజ్ఞవల్క్యుఁడు చెప్పెను.

గ్నేయ స్నాన ప్రకార మాహాపస్తంబః॥ భస్మనా దగ్నిహోత్రోత్థే నైవ పథ్యా దథాపి వా। అగ్నా వేవాన యో వీర స్వగృహ్యాగ్నే ర్దహాపి వా। తస్మాదాదాయ విధివత్ స్నాన మాగ్నేయ మాచరేత్॥ భస్మసాహ్య కరేవామే విధ్యుక్తం ప్రాగ్యథోదితం। సౌవర్ణే రాజతే వాపి తామ్రే పాత్రాంత రేపివా। అగ్నిరిత్యాది భిర్మంత్రైః ప్రణవేన తథైవచ। షడ్భిర్మంత్రైః ప్రజప్తేన భస్మ తద్గృహ్య పద్వయే। ఈశాద్యైః పంచభిర్మంత్రైః క్రమాదు ద్ధూళయేత్తత ఇతి॥ అగ్నిరిత్యాదయో మంత్రా అథర్వశిరసిస్థితాః। అగ్నిరితిభస్మ। వాయురితిభస్మ। జలమితి భస్మ। స్థలమితిభస్మ। వ్యోమేతిభస్మ। సర్వగ్ంహవా ఇదగ్ంభస్మ। ఇతిశిరః॥ లిం. పురాణే॥ ఈశానేన శిరోదేశం ముఖేతత్పురుషేణతు। ఉరోదేశమఘోరేణ గుహ్యాం వామేన సువ్రత। సద్యేనపాదౌ సర్వాంగం ప్రణవేన విశోధయేత్। కృత్వాపి చాతులంపాపం న్మృత్యు కాలేపి యోఽగ్ని

ఆగ్నేయము- వారుణము- బ్రాహ్మము, వాయవ్యము, దివ్యము, మానసము, యౌగికము, కాపిలము, సారస్వతమునని స్నానములు తొమ్మిదివిధములని దక్షుఁడు చెప్పెను.

అందు ఆగ్నేయ స్నాన విధానమును ఆపస్తంబుడు చెప్పెను, గార్హపత్యము, ఆవసథ్యమునను నగ్నుల నుండిగాని, గృహ్యాగ్నివల్ల నుండి గాని భస్మమును గ్రహించి యాగ్నేయ స్నానము చేయ వలయు. అది యెట్లనిన, భస్మమును, ఎడమచేతి యందు గాని, లోహపాత్రము నందు గాని యునిచి అగ్ని ఇత్యాది మంత్రముల చేతను, ప్రణవము చేతను మంత్రించి ఈశానాది పంచ బ్రహ్మ మంత్రములచే క్రమముగా శరీరము నంతను రాచుకొన వలయు. అగ్నిరితి భస్మ, ఈ మొదలగు మంత్రములు అథర్వ శిరమున నున్నవి.

ఈశాన మంత్రముచే శిరస్సునను, తత్పురుష మంత్రముచే ముఖము నందును, అఘోర మంత్రముచే వక్షము నందును, వామదేవ మంత్రముచే గుహ్యము నందును, సద్యోజాత మంత్రముచే పాదముల యందును ప్రణవముచే సర్వావయవముల యందును భస్మమును రాచుకొన వలయు. మితములేని పాపములు చేసినను అంత్యకాలమున నైన నిట్టి భస్మ స్నానము చేసిన వాఁడు సకల పాపములచే శీఘ్రముగా విముక్తుఁడగునని లింగ పురాణ

జః। భస్మస్నాయీ భవేత్కశ్చిత్ క్షిప్రం పాపైః ప్రముచ్యతే। ఇతి। వారుణస్నానమాహ వ్యాసః॥ స్నానమబ్దైవతైర్మంత్రై ర్జలైర్జలావగాహనైః। తర్పణం పితృదేవానాం స్నానం వారుణముచ్యతే॥ బోధాయనః॥ జలావగాహనం స్నానం వారుణం సర్వవార్ణికం। మంత్రవత్ప్రోక్షణంచాపి ద్విజాతీనాం విశిష్యత ఇతి॥ బ్రాహ్మస్నాన ప్రకారమాహ కాత్యాయనః॥ ఆపోహిష్ఠాదిభిర్బ్రాహ్మం మంత్రస్నానం హితత్స్మృతం। కుశాగ్రైర్మార్జనం కుర్యాద్దేవ తీర్థేన వా ద్విజః। ఋగంతే మార్జనం కుర్యాత్పాదాంతే వా సమాహితః॥ ఋచశ్చాంతేఽథ వా కుర్యాచ్ఛిష్టానామ్మత మీదృశం॥ బ్రహ్మ॥ భువి మూర్ధ్ని తథా కేశే మూర్ధ్న్యాకాశే తథా భువి। ఆకాశే భువి మూర్ధ్ని స్యాన్మంత్రస్నానం విధీయతే॥ భువిపదయోః। ఆకాశే హృది॥ వాయవ్యం దర్శయతి బృహస్పతిః॥ వాయవ్యా గోరజః ప్రోక్తమస్తంగచ్ఛతి గోపతౌ। విద్వత్సరస్వతీప్రాప్తం స్నానం

ము నందు గలదు. వరుణ దేవతా కములగు మంత్రములతో స్నానము చేసి పితృదేవతల కు తర్పణము చేయుట వారుణ స్నానమగును. అని వ్యాసుఁడు చెప్పెను.

నీరిలో మునుగుట యను వారుణ స్నాన మన్ని వర్ణముల వారికి సమానమె. ఆందు మంత్రములతో ప్రోక్షించుకొనుట యనునది బ్రహ్మ క్షత్ర వైశ్యులకు విశేషముగా విధింపఁ బడుచున్నది.

బ్రాహ్మ స్నానము చేయు విధమును కాత్యాయనుఁ డిట్లు చెప్పెను, ఎట్లనిన, ఆపోహిష్ఠా ఈ మొదలగు మంత్రములు చదువుచు ఋక్కు యొక్క యంతమునగాని పాదాంతమునగాని దర్భలతో జలమును శిరమున జల్లుకొనుట బ్రాహ్మస్నానమనియు చెప్పుదురు. పాదములు, శిరము హృదయమునను వానియందు మొదటను, శిరము హృదయము పాదములు, శిరమునను వానియందు పిమ్మటను, హృదయము, పాదములు, శిరమునను వానియందు తరువాతను మంత్రస్నానమునందు జలముచల్లుకొన వలయు.

సూర్యుం డస్తమించు నప్పుడు గోధూళితోఁ జేయఁబడునది వాయవ్యమగును.

పండితుల యొక్క వాక్కుతోఁ జేయఁబడునది సారస్వత స్నానమగు. అనియు

సారస్వతం స్మృతం॥ గోపతిస్సూర్యః॥ విదుషాం సరస్వతీ వాణీ తయా ప్రాప్తం సారస్వత మిత్యర్థః॥ తత్స్వరూప మాహవ్యాసః॥ స్వయమేవో ప సన్నాయ వినయేన ద్విజాతయే। తథాసంపాద యేత్స్నానం శిష్యా యచ సుతాయచ। గాఙ్గేయణ మ్మనైఃకుంభైః మంత్రివజ్ఞాహ్నా వీజ లైః। కృతమంగళ పుణ్యాహైః స్నానమస్తుత ఒర్థినః॥ ఆదాతావత్రప్రభా సే బహుగుణ సలిలే మధ్యమే పుష్కరేచ॥ గంగాద్వారే ప్రయాగే క నఖళసహితే గన్యకణ్ణేగయాయాం। రాహుగ్రస్తేతు సోమేదినకర సహి తే సత్యశత్యాని శేషా। దేశైర్విఖ్యాతరూపై స్త్రిభువన విదితై స్స్నాన మచ్ఛిద్ర మస్తు ॥ ప్రాప్యసారస్వతం తీర్థం భవేన్ముదిత మానసః। సర్వ తీర్థాభిషేకాద్ధి పవిత్రం విదుషాంహివాక్॥ సపవ॥ శుచిదేశాన్మృదంగృ హ్య కుర్యాద్గాత్రోప లంభనం॥ మంత్రైః పార్థివసంయుక్తైః భౌమస్నా నం తదుచ్యతే। మృత్తి కేహవ మేపాప మిత్యాదయః పార్థివ సంయుక్తా మంత్రాః॥ గోఖురాద్రజ ఆదాయ గోసావిత్రీం జపేద్బుధః। గాత్రేమ్వథ

ట్లనిన, వినయవంతుఁడగు శిష్యునుద్దేశించి గాని, పుత్రునుద్దేశించి గాని, చేయవలయును.బం గారు కలశముల యందు గంగా జలము నునిచి స్వస్తి పుణ్యాహ వాచనము గావించి యా జలము చల్లుచు పవిత్రోదకముగల ప్రభాసము నందును, పుష్కరము నందు, గంగాద్వా రము నందును, ప్రయాగయందును, కనఖలము నందును, గోకర్ణము నందును, గయయందు ను ఇట్లు లోకప్రసిద్ధములగు పుణ్యతీర్థములయందు చంద్రసూర్య గ్రహణముల యం దు స్నానము చేయఁగా గలుగు ఫలమంతయు సంపూర్ణముగా నీకుగలుగు గాక యనిగు రువు పలుక వలయును. ఇట్టి సారస్వత తీర్థమున స్నానము చేసి శిష్యుఁడు సంతోషభ రితుఁడై యుండ వలయును. ఏలన, సర్వతీర్థముల యందు స్నానము చేయుట కన్న పండి తుల వాక్కు పరమ పవిత్రమైనది. అని వ్యాసుఁడు చెప్పెను.

పవిత్రమగు చోటమృత్తికను గ్రహించి, మృత్తికేహనమే పాపం ఈ మొదలగు మంత్రములు చదువుచు శరీరమునకు రాచికొనుట భౌమ స్నానమగును.

గోపాద ధూళిని గ్రహించి గోసావిత్రిని పఠించుచు శరీరమునకు పూసికొనుటవా యవ్య మగును.

తి దాలిప్య స్నానం వాయవ్య ముచ్యతే॥ ఉత్తరాయణమధ్యేతు యదా వర్షతి వాసవః। ఆతపేన సహస్నానం దివ్యస్నానం తదుచ్యతే॥ కూర్మ పురాణే॥ అప్రాయత్యే సముత్పన్నే స్నానమేవం సమాచరేత్। బ్రాహ్మాదీనన్యథా శక్తౌ స్నానాన్యాహుర్మనీషిణః॥ జాబాలిః। అశిరస్కం భవేత్స్నానం స్నానాశక్తౌతు కర్మిణః। తస్యాప్య సామర్థ్య విధౌ మంత్ర స్నానాదికం భవేత్। అసామర్థ్యాచ్ఛరీరస్య వైషమ్యాద్దేశ కాలయోః। స్నానాన్యేతాని తుల్యాని వారుణేన భవంతిహి॥ మనుః। ప్రత్యూహః ప్రథమకల్పేపి యోనుకల్పే ప్రవర్తతే। నసాంపరాయికం తస్యదుర్మతేర్విద్యతే ఫలమితి॥ సాంపరాయికమాముష్మికం॥

ఇతిగౌణ స్నానాని.

ఉత్తరాయణమున, ఎండ యుండగా వానకురియు నప్పుడు ఆవానలో తడియుట ది వ్యస్నానమగును. అనియు వ్యాసుఁడు వచించెను.

అశక్తత సంభవించి నప్పుడు బ్రాహ్మాది గౌణస్నానముల చేయవలయును. శిరస్నానము చేయఁజాలకుండినకంఠస్నానము చేయవలయును. దానికిని శక్తి చాలకుండిన మంత్రస్నానాదులు చేయవలయును, అశక్తియందును, దేశకాలవైపరీత్యము నందును గౌణస్నానములు చేసినను అవి ముఖ్యస్నానముతో సమములే యగును. అని జాబాలి మహర్షి చెప్పెను, మొదటి పక్షమును చేయశక్తియుండియు నదినిడిచి యెవ్వఁడు రెండవ పక్షము నవలంబించునో వానికి నాముష్మిక ఫలము లేదని మను వ్యాఖ్యానించెను.

గౌణస్నానములు ముగిసెను.

అథత్రిపుండ్రవిధిః.

కాలాగ్ని రుద్రోపనిషది॥ ఆగ్నేయం భస్మసద్యో జాతమిత పంచ బ్రహ్మమంత్రైః ప్రతిగృహ్య, అగ్నిరిత్యనేన చాభిమంత్ర్య, మానస్తోక ఇతిసముద్ధృత్య, జలేన సంసృజ్య, శిరోలలాటవక్షస్స్కంధేషు త్ర్యాయుషై త్ర్యంబకై స్తిస్రోరేఖాః ప్రకుర్వీతేతి, తత్రైవ॥ త్రిపుండ్రం భస్మనా కరోతి యోవిద్వాన్ బ్రహ్మచారీ గృహీ వాన ప్రస్థోయతిర్వా స సమస్తమహా పాతకోప పాతకేభ్యః పూతోభవతి। ససర్వాన్దేవాన్ధ్యాతో భవతి। సస ర్వేషు తీర్థేషు స్నాతో భవతి। ససర్వ సంపత్స మృద్ధోభవతి। ససతతం సర్వరుద్ర మంత్రజాపీ భవతి। సర్వభోగ భుగ్దేహం త్యక్త్వా శివసాయుజ్య మవాప్నోతి। సచ పునరా వర్తతే నచపునరా వర్తత ఇత్యాహ భగవా న్కాలాగ్ని రుద్రః ॥ఇతి॥

జాబాలోపనిషది॥అగ్ని రితిభస్మ,జలమితిభస్మ,వాయురితిభస్మ,స్థలమితిభస్మ,వ్యోమేతిభస్మ,సర్వగ్ం హవా ఇదగ్ం భస్మ, మనఇత్యా దీని చక్షూగ్ంషి కర ణాని భస్మాని॥ అగ్ని రిత్యాది నాభస్మగృహీత్వా విమృజ్యాంగానిసంస్పృశేత్ ॥ఇతి॥తథా-తైత్తిరీయే, శిష్యానుశాసనే॥సత్యా

కాలాగ్ని రుద్రోపని షత్తునందు॥ అగ్నియందుఁ బుట్టిన భస్మమును సద్యోజాతాది పంచ బ్రహ్మ మంత్రములచే గ్రహించి, అగ్నిరితి భస్మ ఈమొద లగు మంత్ర ములచే నభి మంత్రించి, మానస్తోకే అనుమంత్రమును జదువుచు జలము కలిపి,త్ర్యాయుషం జమదగ్నేః, త్రియంబకం యజామహే ఈమంత్రములను జదువుచు శిరము నందు, ముఖము నందు, రొమ్మునందు, బుజము లందును మూడేసి రేఖలు ధరింప వలయునని యున్నది. మఱియు నాయుపని షత్తునందే॥ బ్రహ్మచారి, గృహస్థుడు- వానప్రస్థుడు- యతి యను వారిలో నెవ్వఁడైను భస్మ త్రిపుండ్రమును ధరించునెడ వాడు సకల మగు మహా పాతకములనుండియు, ఉపపాతకముల నుండియు విముక్తుఁ డగును. సకల దేవతలను ధ్యానముచే సిన వాఁడగును. సకల రుద్ర తీర్థముల యందు స్నానము చేసిన వాఁడగును. సకలసంపదలు గలవాఁడగును. సకల రుద్ర మంత్రములను జపించిన వాఁడగును. మఱియునట్టివాఁడు సకల భోగముల నను భవించి, దేహావసానమున శివసాయుజ్యమును పొంది యెన్నటికిని పునరావృత్తిని పొంద నేరడని భగవంతుఁ డగు కాలాగ్ని రుద్రుఁడు పలికెనని కల

న్న ప్రమదితవ్య మిత్యారభ్య భూత్యైన ప్రమదితవ్యమితి॥ అత్రత్య భూతిపదస్య భస్మపరతాం నిర్ధారయతి భగవాన్బోధాయనః॥ యథా॥ అథాతో ద్విజాతీనామ హరహ స్త్రిపుండ్రవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామో భూత్యైన ప్రమదితవ్యమితి హ్యామ్నాయతఇతి॥ ఉపబృంహితశ్చాయ మర్థో మానవపురాణే॥ సత్యాత్ప్రమదితవ్యం వై ధర్మాచ్చ కుశలాచ్చన॥ భూత్యా అగ్ని సముత్థా యాస్తతో దేహావకుంఠనాత్ ।లలాటేహృదిదోర్ద్వంద్వేతి త్రిపుండ్రస్యచ ధారణాత్॥ ఇతి. తథాసూత సంహితాయాం॥ సత్యాద్ధర్మాచ్చ కుశలాద్భస్మ నోద్ధూళ నాదపి॥ త్రిపుండ్రధారణాచ్చాపి నీత్యాది కం ద్రష్టవ్యం॥ ఏతేనభూత్యై=మంగళయుక్తాత్కర్మణఇతియత్పరేషాం వివరణంతన్నిర్యాలితం॥ కల్పసూత్రేయథా వేదఇతి వేదకల్పకల్పసూత్రవిరుద్ధత్వాదుపబృంహణబాధితత్వాచ్చేత్యధికం రహస్యే రుద్రాక్షమాహా

దు. ఇదిగాక- జాబాలో పనిషత్తునందు॥ అగ్నిరితి భస్మ ఈ మొదలగు మంత్రములచే భస్మమును గ్రహించి, శరీర మున నలదు కొన వలయునని యున్నది. మఱియు- తైత్తిరీయము నందు॥ శిష్యులకు బోధించు నప్పుడు॥ సత్యము నెడ ప్రమాదము నొందఁగూడదని యారంభించి, భూత్యైన ప్రమదితవ్యం, భస్మధారణ మునెడను ప్రమాదము నొందఁ గూడదని చెప్పఁబడి యున్నది.

ప్ర॥ భూత్యై అనఁగానే భస్మధారణ మని యెట్లు నిశ్చయమగును?

ఉ. భూత్యైన ప్రమది తవ్యం, అని శ్రుతియందు గలదు గాన ద్విజులకు నమదినము త్రిపుండ్రధారణ విధిని వివరించు చున్నా మనుట చేయఁదగు భూతి పదము నకు భస్మ ధారణమే యర్థమని బోధాయన మహర్షి నిర్ణయించి నందున నాయర్థము నిశ్చితమగు చున్నది.

మఱియు, సత్యము నెడను, ధర్మము నెడను, కుశలము నెడను, భస్మ ధారణము నెడను ప్రమాదము నొందఁ గూడదని మానవ పురాణము నందును నీయర్థము ఉపబృంహితఁ బడియున్నది. సూత సంహిత యందును నీయర్థమె నిర్ణయింపఁ బడియెను.

ప్ర. భూత్యై॥ మంగళ యుక్తమగు కర్మము నుండి అని శ్రీశంకరాచార్యులవారు చెప్పియుండఁగా నాపదము భస్మపర మనుట యెట్లు?

ఉ. భూతి పదమునకు మంగళ పర ముగా శంకరాచార్యుల వారు చేసిన యర్థము వేద తుల్యమగు కల్ప సూత్రము నకు విరుద్ధమైనది గావునను మానవ పురాణమునూత సంహిత మొదలగు వానియందు గలయుప బృంహణ ములచే బాధింపఁ బడినదిగావు

త్మ్య చండమార్తాండే నిరూపిత మస్మాభిః॥

తథా వాయపీయే॥ సద్యశ్శీతజలేనైవ భస్మనాచత్రిపుండ్రకం। యోధారయేత్పరం బ్రహ్మ సప్రాప్నోతి నసంశయః॥ యేషాం వపుర్మనుష్యాణాం త్రిపుండ్రేణ వినాస్థితా। శ్మశాన సదృశంతస్మాన్న ప్రేక్ష్యాపుణ్యకృజ్జనైః॥ ధిగ్భస్మరహితం ఫాలంధిగ్గ్రామ మశివాలయం।ధిగనీశార్చనంజన్మధిగ్వి ద్యామశి వాశ్రయాం॥ త్రిపుండ్రం యేవినిన్దన్తి నిన్దన్తిశివమేవతే। ధారయన్తిచయే భక్త్యాధారయన్తి శివంచ తే॥ఇతిజాబాలో పనిషది॥ అగ్నిరిత్యాది నాభస్మగృహీత్వావిమృజ్యాంగాని సంస్పృశేదితి తథా,ఉపరి.తిర్యక్త్రిపుండ్రం ధారయేదితిచ, అథర్వశిరసిచఅగ్నిరిత్యాదినా భస్మ గృహీత్వావిమృజ్యాంగాని సంస్పృశేత్తస్మాద్వ్రతమే తత్పాశుపతంపశుపాశ విమోక్షాయేతి

సూతసంహితాయాం॥ అగ్నిరిత్యాదిభిర్మంత్రైర్జాబాలోప నిషద్గతైః॥ స ర్వైరుద్ధూలనం కుర్యాద్భస్మనాసజలేనచ। త్రియాయుషేణమంత్రేణ

ను గ్రహింపఁ దగినది గాదు. ఈవిమర్శను రక్షా రుద్రాక్ష మాహాత్మ్య చండ మార్తాండమునందు మఱియు, మాచేనధికముగాఁ జేయఁ బడియున్నదిగాన నందుఁ జూడవలయు.

మఱియు, వాయు సంహిత యందు॥ జలమిశ్రమగు భస్మముచే త్రిపుండ్రము ను ధరించు వాడు పర బ్రహ్మ మును పొందును ఎవ్వారల శరీరము నందు భస్మ త్రిపుండ్రము లేనో వారి శరీరము శ్మశా నముతో తుల్య మైనదిగావున నట్టివానిని పుణ్యాత్ము లు జూడం గూడదు. భస్మ త్రిపుండ్రములేని ముఖంబును, శివాలయములేని గ్రామంబును, శివుని పూజింపని జన్మంబును, శివుని సంబంధింపని విద్యయు నింద్యార్హములు. మఱియు, భస్మ త్రిపుండ్రమును నిందించువారు శివుని నిందించిన వారె యగుదురు. భస్మత్రిపుండ్రమును ధరించువారు శివుని ధరించునారె యగుదురు అనికలదు.

జాబాలోపని షత్తునందు॥ అగ్నిరితి భస్మఅను మంత్రములతో భస్మమును గ్రహించి శరీరమునకు నలదుకొని అడ్డముగా త్రిపుండ్రము ను ధరింప వలయునని యున్నది అథర్వశిరస్సునందు॥ అగ్నిరితి భస్మ మొదలగు మంత్రములతో శరీరమునకు భస్మము నలదుకొనుట పాశుపత వ్రతమని చెప్పఁబడును. దీని నాచరించిన వాఁడు బంధవి ముక్తి పొందును. అనికలదు.

బుధైస్త్రిర్యక్త్రి పుండ్రకం। ధార్యా ప్రోక్తా ద్విజైః శేషకార్షికైః స్వేద పరిగ్రైః। మేధావీత్యాది నావాపి బ్రహ్మచారీ దినేదినే। భస్మనా సజలే నైవ ధారయేచ్చ త్రిపుండ్రకం। ఓంకారేణ త్రిరుక్తేన హంసేన త్రిపుండ్రకం ధారయేద్భిక్షుకో నిత్యమితిజాజాబాలికీ శ్రుతిః॥ లలాటేచైవ దోర్ద్వయం ద్వేత త్రైయోరసి బుద్ధిమాన్। త్రిపుండ్రం ధారయేన్నిత్యం భుక్తిముక్తి ఫలప్రదం। వర్ణానామాశ్రమాణాంచ మంత్రతో, మంత్ర తోపివా। త్రిపుండ్రోద్ధూళనం ప్రోక్తం జాబాలైరాదరేణతు॥ భారద్వాజస్మృతౌ॥ ప్రాక్ష్మ్రుఖశ్చర ణౌహస్తౌ ప్రక్షాళ్యా చమ్య పూర్వవత్॥ ప్రాణానాయమ్య సంకల్ప్య భస్మస్నానం సమాచరేత్। ఆదాయ భసితం శ్వేత మగ్నిహోత్ర సముద్భవం। ఈశానేనతు మంత్రేణ స్వమూర్ధని వినిక్షిపేత్। తత ఆదాయ తద్భస్మముఖే తత్పురుషేణతు। అఘోరాఖ్యేన హృదయే గుహ్యేవా మాహ్వయేనచ। సద్యోజాతాభిధానేన భస్మపాదద్వయేక్షిపేత్। సర్వాంగం ప్రణవేనైవ మంత్రేణోద్ధూళయేత్తతః। ఏతదాగ్నే

సూతసంహితయందు॥ జాబాలోపనిషత్తునందుఁ జెప్పఁబడిన అగ్నిరితిభస్మయీత్యామొదలగు మంత్రములతో శరీరమునకు భస్మోద్ధూళనము చేసి కొనవలయును త్రియాయుషం అను మంత్రములతో త్రిపుండ్రము ధరింప వలయు. బ్రహ్మచారి యగు వాడు మేధావీ అను మంత్రము చదువుచు సజల భస్మముతో త్రిపుండ్రము ను ధరింప వలయు. యతియగు వాఁడు హంస మంత్రము తోఁగూడ మూఁడుమారు ప్రణవము నుచ్చరించుచు త్రిపుండ్రమును ధరింప వలయు. ననిజాబాల శ్రుతియందు గలదు. ముఖము నందును, బాహుయుగమునందును, వక్షము నందును త్రిపుండ్రమును ధరింప వలయు. అన్ని వర్ణముల వారికి - అన్ని యాశ్రమముల యందున్న వారికిని భస్మోద్ధూళనము - భస్మ త్రిపుండ్రము విధింపఁబడియెను. కానివారిలో వేదాధికారము గలవారికి సమంత్రకముగను. అదిలేనివారికి నమంత్రకముగను ధారణము విహితము

భారద్వాజస్మృతియందు॥ కాలు సేతులు గడిగికొని, తూర్పు మొగమునఁ గూర్చుండి ఆచమనముచేసి ప్రాణాయామము సంకల్పంబును చేసి, భస్మస్నానము సేయవలయు. అదియెట్లనిన, అగ్నిహోత్రమునఁ బుట్టిన తెల్లని భస్మమును దీసికొని, యందు జలము గలిపి ఈశానమంత్రముతో శిరమునందును, తత్పురుష మంత్రముతో ముఖమునందును, అఘోరమంత్రముతో హృదయమునం

యుకం స్నానముదితం పరమర్షిభిః। సర్వకర్మ సమృద్ధ్యర్థం కుర్యాదా గ్నేయమబుధః॥ తిర్యక్త్రిపుండ్రవిధి నాలలాటే హృదయే గళే। పంచ బ్రహ్మభిర్వాపి తథా ఽదితి మంత్రితైః॥ ఇతి॥

స్మృత్యంతరేచ॥ మానస్తోకేతిమంత్రేణ మంత్రితం భస్మ ధారయేత్ ॥ఇతి॥ బోధాయన స్మృతౌ॥ సద్యోగోశకృద్గృహ్య వామేనాత్వభిమంత్రయేత్। అఘోరేణ దహేత్పిండం పురుషేణ తు శోధయేత్। స్నానమీశాన మంత్రేణ కుర్యాన్మూర్ధాద్యాది పాదతః। ఆచమ్య కృత్వా ఆసీనస్సూరో భూత్వాశివంజపేత్ ॥ఇతి॥ కాత్యాయనోపి॥ శ్రాద్ధేయజ్ఞే జపే హోమే వైశ్వదేవే సురార్చనే। ధృత త్రిపుండ్రః పూతాత్మా మృత్యుం జయతి మానవః। త్రిపుండ్రం యద్యధృత్వాతు కుర్యాద్యత్కర్మ తద్వృథా ॥ఇతి॥ త్రిపుండ్ర ధారణ వర్జితకర్మణాం శ్రాద్ధాదికమఫలమితి ప్రతిపాదయతి॥ తథా, శాతాతపోపి॥ సత్యం శౌచం తపోహోమస్తీర్థం దే

ను వామదేవమంత్రమునగుహ్యము నందును, సద్యోజాత మంత్రముతో పాదముల యందును, ప్రణవముతో సర్వాంగముల యందును నలచుకొనవలయును. ఇట్లు భస్మము నలదుకొనుటెడనిదియాగ్నేయ స్నానమగును సర్వకర్మ సమృద్ధికై కర్మారంభము నందు భస్మస్నానముజేయవలయును. తరువాత, పంచ బ్రహ్మమంత్రముల తోడను అగ్నిరితిభస్మ ఈ మొదలగు మంత్రముల తోడను ముఖము, కంఠము- హృదయము, బాహువులు మస్థానముల యందు త్రిపుండ్రమును ధరింప వలయును. నని యున్నది. స్మృత్యంతరమునందు మానస్తోకే అనుమంత్రముతో మంత్రింపబడిన భస్మమును ధరింప వలయునని కలదు॥ బోధాయన స్మృతి యందు॥గోమయమును వెంటనె గ్రహించివామదేవమంత్రముచేమంత్రింపవలయు. అఘోర మంత్రముచే దహింపవలయు తత్పురుషమంత్రముచేశోధింపవలయు. ఈశాన మంత్రముతో శిరము మొదలుకొని పాదముల వరకు నలదుకొన వలయు.ఆచమనము జేసి దర్భాసనమునం గూర్చుండి శివరూపుడై శివమంత్రమునుజపింపవలయు. ననియున్నది.

శ్రాద్ధము, యజ్ఞము- జపము- హోమము- వైశ్వదేవము- దేవతార్చనము మున్నగునవి చేయునప్పుడు భస్మ త్రిపుండ్రమును ధరించిచేయునెడపవిత్రుండైమృత్యువును జయించును.త్రిపుండ్రమునుధరింపక చేయుకర్మంబెల్ల వ్యర్థమగుననికాత్యాయన మహర్షి వచించెను.

మఱియు- సత్యము- శౌచము- తపము- హోమము- తీర్థయాత్ర- దేవ పూజ ము

ణాది పూజనం। తస్య స్వర్ణ మిదం సర్వం యస్త్రి పుండ్రం నధారయే
త్ ॥ఇతి॥ పరాశర స్మృతౌ॥ బ్రాహ్మణో విధినోత్పన్నం త్రిపుండ్రం భస్మ
నైవతు। లలాటే ధారయే న్నిత్యం తిర్యగ్భ స్నాన కుంఠనం ॥ఇతి॥ స్మృతి
సారసముచ్చయే॥ అశక్త స్సమయా చారే మనసాపాప మాచరన్। శు
చిశ్శేవ భవేన్నిత్యం త్రిపుండ్రస్య చధారణాత్ ॥ఇతి॥ మహాభారతే ఽ
నుశాసని కపర్వణి॥ అహంపశు పతిర్నామ మద్భక్తాయే చమానవాః॥
సర్వేపశు పతాజ్ఞేయా భస్మ దిగ్ధత నూరుహాః॥ రక్షార్థం మంగళార్థంచ
చపవిత్రార్థం చభామిని। లాంఛ నార్థంచ భక్తానాం భస్మ దత్తం మయా
పురా ॥ఇతి॥ తత్రైవ॥ ఆయుష్కామో, ధనారాజక్ష భూతి కామో,
ధవాసరః । నిత్యం వైధార యేద్భస్మ మోక్ష కామీచ యోద్విజః ।
ఇతి ॥ ఆదిత్య పురాణే త్రిపుండ్ర ధారీ సతతం బ్రాహ్మణస్స
ర్వ కర్మసు। భస్మనై వాగ్ని హోత్రస్య శివాగ్ని జని తేన

స్నగువానిని భస్మ త్రిపుండ్రము ధరింపనివాఁడు చేయునెడ వ్యర్థమగునని శాతాతపమహర్షి పలికెను.

ఇదిగాక- కల్పాదులచే సంపాదింపఁబడినభస్మముతో నుద్ధూళనమును త్రిపుండ్రమును బ్రాహ్మణుఁడను దినము ధరింపవలయునని పరాశర మహర్షి వచించెను.

మఱియు- వైదికాచారము నాచరింపఁజాలనివాఁడైనను- పాపము లాచరించువాఁడైనను ప్రతిదినము భస్మత్రిపుండ్రమును ధరించునెడ పవిత్రుండౌనని స్మృతి సారసముచ్చయము నందుగలదు.

ఇదిగాక- అనుశాసనిక పర్వమునందు॥ నేనుపశుపతిని. భస్మమును ధరించునా భక్తులందరును పశుపతులు. రక్షణకొఱకును- మంగళము కొఱకును- పావిత్ర్యము లాంఛనము కొఱకును భక్తులకు భస్మము నొసగితినని పరమేశ్వరుఁడు దేవితో చెప్పినట్లుకలదు మఱియు నాపర్వమునందే॥ ఆయువునుగాని- ఐశ్వర్యమునుగాని- మోక్షమునుగాని గోరువాఁడు ముఖ్యముగా నెప్పుడు భస్మమును ధరింపవలయునని యున్నది.

బ్రాహ్మణుఁడగు వాఁడు గృహ్యాగ్ని యందుగాని- శివాగ్నియందుగాని జనించిన భస్మమును సకలకర్మములు చేయునప్పుడును ధరింపవలయునని ఆదిత్యపురాణమునఁగలదు

సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమై జ్ఞానముచేతనె తెలిసికొనఁదగినపరబ్రహ్మమే ముఖ్యమగు భస్మమని యెఱుంగుము. ఇఁక రెండవది యగ్నిజనిత మగుభస్మము. ఇది యజ్ఞానమును తొలగించి జ్ఞానమును గలిగించునది ఇయ్యది కల్పాది భేదములచే పలువిధములు గనున్నది.

శా ॥ఇతి॥ వాసిష్ఠలైంగే, వసిష్ఠం ప్రతినూహః దేవః॥ భస్మనిద్ధిః పరం బ్ర హ్మ సత్యబోధ సుఖావహం। భస్మతద్వేద నాంభ్యాం ముఖ్యాం తదపరం బుధః॥ ఆగ్నేయం గౌణమజ్ఞానధ్వంసకం జ్ఞానసాధనం। గౌణంనా నావి ధావిద్ధి బ్రహ్మణ బ్రహ్మ విదాంవర ॥ఇతి॥ పరా శరః॥ భస్మనావేద మం త్రేణ త్రిపుండ్రం చావకుంఠనం। యస్యాసిద్ధ్యే త్ప్రయత్నేన బ్రాహ్మణ్యం తస్య పుష్కలం। భస్మనావేదమంత్రేణ త్రిపుండ్రస్యతు ధారణం। ఆశ్ర మాణాంచ సర్వేషాం ధర్మత్వేనాహు రాస్తికాః।భస్మసంఛన్న సర్వాం గం త్రిపుండ్రాంకిత మస్తకం। యేనిన్దన్తి నరా రాజా హన్యాత్తాన విచా రతః ॥ఇతి॥ గారుడే॥ ఉద్ధూళనం త్రిపుండ్రంచ మనసాపిన లంఘయేత్ శ్రుత్యా విధీయతే యస్మా త్తత్త్యాగీప తితో భవేత్ ॥ఇతి మానవ పు రాణే॥త్రిపుండ్రధారిణం దృష్ట్వాభూతప్రేత పురస్సరాః। భీతాః ప్రకం పి తాశ్శీఘ్రం గచ్ఛన్త్యేవ నసంశ యః॥ త్రిపుండ్ర ధారణం భూత్యాత థా దేహావ కుంఠనం। యోనకుర్యా త్సమంత్రేణ సనాశాత్పతితో భ వేదితి॥ సనత్కుమార సంహితాయాం॥

త్రిపుండ్రం ధారయే న్నిత్యం గృహస్థా శ్రమమాశ్రితః।ధారయేద్భిక్షు కో నిత్యమితి జాబాలికీ శ్రుతిః। ధారయే ద్బ్రాహ్మణోవిద్వాన్ సర్వదై వ త్రిపుండ్రకం। త్రిపుండ్రం ధారయే న్నిత్యం మనసాపి నలంఘయేత్ ।

మునివసిష్ఠునకీశ్వరుండు పదేశించిన టుల వాసిష్ఠలైంగ మునందుగలదు.

వేదమంత్రములతో భస్మోద్ధూళనమును- భస్మ త్రిపుండ్రమును నెవండాచరించు కొనునో వానికే బ్రాహ్మణ్యముసమగ్రముగా గలదు. భస్మముతోను ద్ధూళనము-- త్రిపుం డ్రము నాచరించుట సర్వాశ్రమ స్థులకు ధర్మమగును. భస్మోద్ధూళనమును- భస్మత్రి పుండ్రమును ధరించువానిని యెవ్వారలు నిందింతురో ఆట్టివారిని రాజైనవాఁడు తప్ప కవధింప వలయునని పరాశర పురాణమునఁ గలదు.

భస్మోద్ధూళనము- భస్మత్రిపుండ్రము శ్రుతిచే విధింపఁ బడుచున్నది గాన వీనిని మనసునసైన నిర్లక్ష్యముచేయఁ దగదు. ఇట్టివానినిధరింపని వాఁడు పతితుఁడగునని గ రుడపురాణంబున గలదు.

త్రిపుండ్రము ధరిచినవానిని చూచి భూతప్రేతః శాచాదులు భయపడి పరుగిడు చుండును. అట్టిభస్మముతోను ద్ధూళనమును- త్రిపుండ్రము ను చేసికొననివాడు కేవలము

న్నత్వా విక్షీయతే యస్మాత్తస్మాత్ పతితో భవేత్ ॥ ఇతి కూర్మపురాణే॥ బ్రహ్మాసృష్టిస్థలేనా హ్యాత్రిపుండ్రస్య ప్రశస్తతా। ససర్జసలలాట హి తిర్యగ్రేఖాద్వయం సవర్తులం। తిర్యగ్రేఖాః ప్రవర్తంతే లలాటే సర్వదేహినాం। తథాపి మానవా మూర్ఖాన్నకుర్వన్తి త్రిపుండ్రకం। వేదవ్యాధ్య యనే శూద్రోనాధికారీయథా భవేత్। త్రిపుండ్రేణ వినా విప్రో నాధికారీస్వధర్మసు। యథా రాజా స్వచిహ్నాంకం స్వజనంమన్యతేసదా తథాశివ స్త్రిపుండ్రాంకం నరం స్వమివ మన్యతే॥ ద్విజాతిర్వాన్యజాతిర్వాపి తనుద్ధేన భస్మనా। ధారయేద్య స్త్రిపుండ్రాంకం రుద్రస్సైవ వశీకృతః॥ ఇతి లైంగే॥ త్రిపుండ్రం సురవిప్రాణాం వర్తులం నృపవైశ్యయోః॥ అర్ధచంద్రంతు శూద్రాణా మన్యేషా మూర్ధ్వ పుండ్రకమితి॥

బ్రహ్మక్షైపరైర్ధార్యా భస్మసదాగ్నిహోత్రజనితంయత్స్వైదికంసైకైస్తిర్య క్పుండ్రతయాలలాటఫలకేవక్షస్థలేమస్తకే। బాహ్వోర్మంత్రపుస్సరంక్రతుశతంతైరేవసమ్యక్కృతంస్నానంతీర్థసహస్రకోటిషుధరాదత్తా

పతితుండగుననని మానవపురాణమునందుగలదు.

స్నాతకుండు- యతియు బ్రహ్మచారియు భస్మత్రిపుండ్రమును ధరింపవలయునని పెక్కుల శ్రుతియందుఁ గలదు కావున- బ్రాహ్మణుఁ డెల్లప్పుడు త్రిపుండ్రమును ధరింపవలయు. ఇది శ్రుతిచే విధింపఁబడినదిగాన దీనిని విడిచిపెట్టినవాఁడు పతితుండగును. అని సనత్కుమార సంహిత యందు గలదు

బ్రహ్మదేవుఁడు త్రిపుండ్రము యొక్క ప్రాశస్త్యమును సృష్టియందే కనఁబరిచెను ఎట్లనిన- అతఁడు లలాటము నడ్డముగస్సృజించెను గాని నిడుపుగ, గాని గుండ్రముగాగాని సృజింపలేదు. మఱియు- అందఱియొక్క ముఖమునందును అడ్డరేఖలె కనఁబడుచున్నవి. దీనింబట్టి అడ్డముగ భస్మత్రిపుండ్రమును ధరింపవలయుననియె సృష్టికర్త తాత్పర్యమైనట్టుల తెలియుచున్నది. అయినను మూర్ఖులగు మానవులు త్రిపుండ్రమును ధరింపరు. శూద్రునకు వేదాధ్యయనమున నధికారములేనట్టుల త్రిపుండ్రము ధరింపని ద్విజునకు వైదికకర్మానుష్ఠానము నందధికారములేదు. రాజు తన చిహ్నముఁబొందినవానిని స్వ

పద్యాఖిలా॥ శంకర సంహితా యాం॥ యత్రభుంజీత భస్మాంగీ మూర్ఖో వా పండితోపివా। తత్రభుక్తో మహాదేవ స్సపత్నీకో వృషధ్వజః॥ భూ తే శౌషధం పుంసాం ముక్తి శ్రీవశ్య కర్మణి ॥ఇతి॥ క్రియాసారే॥ యా వ్తః పతితా భూమౌ భస్మనః పరమాణవః। తావద్వర్ష సహస్రాణి రౌరవం నరకం వ్రజేదితి॥ పరాశర పురాణే॥ శ్రౌత ధర్మైక నిష్ఠానాం లింగంతు శ్రౌత మేవహి। అశ్రౌత ధర్మనిష్ఠానామశ్రౌతం లింగమేవహి। శ్రౌతం లింగం తు విజ్ఞేయం త్రిపుండ్రో ద్ధూళ నాత్మకం। అశ్రౌత మూర్ధ్వ పుండ్రాది నైవతిర్యక్ త్రిపుండ్రకం। వేదసిద్ధో మహాదేవ స్సాక్షాత్సంసార మోచకః। ఉమార్ధవిగ్రహా శ్శుద్ధ శ్చంద్రార్ధ కృత శేఖరః। లోకానాము పకారాయ శ్రౌతం లింగం దధాతి చ ॥ఇతి॥ సౌర సంహితాయాం॥ భస్మసంఛన్న సర్వాంగమను గచ్ఛతియః పుమాన్। సర్వ పాతక యుక్తోపి ససద్యః పూయతే నరః॥ ప్రాజాపత్యే యథా సర్వపురాణేషు శుభస్మృతః।

...షునిగా దలంచినట్లు పరమేశ్వరుడును భస్మత్రిపుండ్రధారిని స్వీయునిగా దలంచుచుం డును. కావున ద్విజుడు గాని యితరుడు గాని భస్మములో త్రిపుండ్రము నెవ్వడు ధరిం చునో రుద్రుడు వాని కళమున నుండునని కూర్మపురాణమునగలదు.

దేవతలకు విప్రులకును తిర్యక్పుండ్రంబును రాజులకు వైశ్యులకు వర్తులాకార పుండ్రంబును శూద్రులకు నర్ధచంద్రాకార పుండ్రంబును తక్కువారికి నూర్ధ్వపుండ్రంబు ను విహితములని లింగపురాణమున గలదు.

వేదమునందధికారముగలవారు అగ్నిహోత్రమున బుట్టిన భస్మమును వేదమంత్ర ములతో నడ్డముగా ముఖమునందును శిరమునందునువక్షమునందును బాహువులయందునుధ రింప వలయును. ఇట్లు ధరించునెడ సకలయజ్ఞములు సకల తీర్థస్నానములు సకలభూదా నము చేయగా గల్గు సుకృతమంతయు లభించునని బ్రహ్మకైవర్తమున గలదు.

మూర్ఖుడు గాని, పండితుడు గాని, భస్మమును ధరించినవాడు ఎచ్చట భుజించు నో అచ్చట పార్వతీ సహితుండగు పరమేశ్వరుండు భుజించిన వాడగును. మనుజులకు భుక్తిముక్తుల నొసగుటకై విభూతి యొక్కటియె ఔషధమగు. అని శంకర సంహిత యందు గలదు.

ఎవ్వనిచేతినుండి భస్మముయొక్క పరమాణువులెన్ని నేలమీదపడ నో వాడన్ని వేల వత్సరములు రౌరవమను నరకమున నుభవించునని క్రియా సారమున గలదు.

యథాపురీషు సర్వాసు పురీ నాశాణసీశుభా। తథాశుభం త్రిపుండ్రం చ సర్వపుండ్రేషు కథ్యతే॥ యథావిశ్వాధికోరుద్ర స్సర్వ వేదేషు గీయతే। తథా సర్వ పురాణేషు త్రిపుండ్రమపి గీయతే॥ త్రిపుండ్ర ధారిణః పాదౌ ప్రక్షాళ్య యతియః పుమాన్ సర్వ పాతక యుక్తోపి సద్యః పూయతే నరః॥ త్రిపుండ్రధారిణో భిక్షాం ప్రదానేనహి కేవలం సర్వపాతక యుక్తోపి పూయతే మానవో చిరాత్॥ తేనాధీతం శ్రుతం తేనతేన సర్వ మనుష్ఠితం। యేనవిజ్ఞేన శిరసిత్రిపుండ్రం భస్మనాధృతం। కృతంస్యాదకృతం తేన శ్రుతం స్యాదశ్రుతం భవేత్। అధీత మ నధీతం చ త్రిపుండ్రం యేనవా ధృతం॥ వృథా వేదా వృథాయజ్ఞావృథాదానం వృథాతపః। వృథావ్రతోపవాసౌతు త్రిపుండ్రంయోనధారయేత్। సత్యం శౌచం తథాయజ్ఞ స్తీర్థం దేవాది పూజనం। సర్వమే

వైదిక ధర్మ నిష్ఠులకు వైదిక చిహ్నంబును, అవైదిక ధర్మనిష్ఠులకు నవైదిక చిహ్నంబును విహితములగును. ఇందు భస్మత్రిపుండ్రము, భస్మోద్ధూళనము నను నివి వైదిక చిహ్నములును, ఊర్ధ్వపుండ్రము మొదలగు నవి యవైదిక చిహ్నములగును. సర్వవేద వేద్యుండును, సంసార మోచకుండును, ఉమార్ధ విగ్రహుండును చంద్రశేఖరుండు నగుమహాదేవుండు లోకోపకారమునకై వైదిక చిహ్నమునే ధరించునని పరాశర పురాణంబునఁ గలదు.

సౌరసంహిత యందు॥ శరీరమునందంతటను భస్మము నలదుకొనినవాని ననుసరించి పోవువాఁడు సకల పాతక యుక్తుండైనను నప్పుడే పవిత్రుండగును॥ సకల పురములలో కాశీనగర మెట్లో అట్లే సకల పుండ్రములలో భస్మ త్రిపుండ్రము సర్వోత్తమమైనది సకల వేదముల యందును, పురాణములయందును, పరమేశ్వరుండు ప్రశంసింపబడునట్లే సకల వేదాదులయందును భస్మత్రిపుండ్రంబును ప్రశంసింపఁబడుచున్నది। ఎవ్వండు భస్మత్రిపుండ్రధారి యొక్క పాదములను గడుగువాఁడు సర్వపాతకయుక్తుండైనను అప్పుడే పవిత్రుండగును॥ త్రిపుండ్రమును ధరించినవానికి భిక్షము నొసఁగువాఁడు సకలపాపవిముక్తుఁడగును॥ ఎవ్వండు త్రిపుండ్రమును ధరించెనో వాఁడు సకల వేదముల జదివినవాఁడును సకల సుకర్మములు చేసిన వాఁడును గును భస్మ త్రిపుండ్రము ధరించినవాఁడు తాను చేయని సత్కర్మముల నెల్లఁ జేసినవాఁడున్ను, వినని వేదార్థములను వినినవాఁడును నగును. త్రిపుండ్రము ధరింపని వాఁడు చదివినవేదములును॥ అట్టివాఁడు చేసినయజ్ఞములు, దానములు, తపము, వ్రతము, ఉపవాసములును

తస్య వేదార్థం యస్త్రిపుండ్రం నధారయేత్॥ కీకటేష్వపిదేశేషు యత్ర
భూతి విభూషణః। మానవస్తు వసేన్నిత్యం కాశీక్షేత్రసమం హితత్॥ దుశ్శీలశ్శీ
లయుక్తోవా యోవాకో వాప్యలక్షణః। భూతిశాసనసంయుక్తస్సపూజ్యో
రాజపుత్రవత్॥ భస్మనాపిచ యోధత్తే భూతిశాసన మైశ్వరం। సోపియాంగ
తి మాప్నోతి నతాం యజ్ఞశతైరపి॥ సంపర్కాల్లీలయా వాపిభయాద్వా
ధారయేత్తుయః। విధియుక్తం విభూతింతు సతుపూజ్యో యథాహ్యహం॥
భస్మనా వేద మంత్రేణ త్రిపుండ్రం చావకుంఠనం। యస్య సిధ్యేత్ప్రయ
త్నేన బ్రాహ్మణ్యం తస్యపుష్కలం॥ వేదవేదాంత నిష్ఠానాం భస్మనై
వ త్రిపుండ్రకం। సమ్యక్ జ్ఞానపదం శీఘ్రం సత్యముక్తం నసంశయః॥ భ
స్మనా వేద మంత్రేణ త్రిపుండ్రస్యతు ధారణం। మహాపాతక సంఘాత
తమస్సచ్ఛండ భాస్కరః॥ భస్మనా వేద మంత్రేణ త్రిపుండ్రస్యతు ధా
రణం। సర్వపాపహరం ప్రోక్తం సత్యమేవన సంశయః॥ భస్మనా వేదమం

ష్ఠము లేదగును॥ త్రిపుండ్రము ధరింపనివాని సత్యము, శౌచము, యాజ్ఞము, తీర్థసేవ, దేవపూజ, మొదలగు నవియెల్ల నిష్ప్రయోజనంబు లగును॥ కీకట దేశముల యందైన నెవ్వట భస్మధారి యుండునో ఆప్రదేశము కాశీ క్షేత్రముతో తుల్యమగును. దుశ్శీలుండుగాని, సుశీలుండుగాని భస్మధారణము విడువక చేయుచుండెనేని వానిని రాజ పుత్రునివలె పూజింపవలయును॥ నెపముచేనైన భస్మము ధరించు వాఁడెట్టి యుత్తమగతిని పొందునో అట్టిసద్గతిని నూరుయజ్ఞములచే నైన పొందనేరఁడు॥ సాంగత్యము వలనగాని, విలాసముగాని, భయముచే గాని విభూతిని ధరించిన వానిని శివునివలె పూజింప వలయును॥ వైదిక మంత్రములతో భస్మోద్ధూళనమును, భస్మత్రిపుండ్రమును నెవ్వండు ధరించు చున్నాఁడో వానికే సంపూర్ణమగు బ్రాహ్మణ్యంబు గలదు॥ వేదాంతనిష్ఠులకైనను భస్మత్రిపుండ్రమే జ్ఞానపదమగును. వైదిక మంత్రములతో జేయఁబడు భస్మత్రిపుండ్ర ధారణము మహాపాప సంఘమను నంధకారమునకు మధ్యాహ్న కాల సూర్యునింబోలిన దగును॥ భస్మధారణము సమస్త పాప నివారకం బగును॥ మఱియు, త్రిపుండ్ర ధారణము శివునకు విష్ణునకు బ్రహ్మదేవునకు, పార్వతీ దేవికి, లక్ష్మీదేవికి సరస్వతికిని సంతోష కారణంబగును॥ ఇదిగాక, భస్మ త్రిపుండ్ర ధారణము లేనివాఁ డెవ్వని కైనను వేదాన్తజ్ఞానము క

తేన త్రిపుండ్రస్యతు ధారణం। శివస్య విష్ణోర్దేవా నాం బ్రహ్మణ స్సృష్టి కారణం॥ భస్మనా వేదమంత్రేణ త్రిపుండ్రస్యతు ధారణం। పార్వత్యాశ్చ మహాలక్ష్మ్యాశ్చ భారత్యా స్సృష్టి కారణం॥ భస్మనా వేద మంత్రేణ త్రిపుండ్రస్యచ ధారణం। వినా వేదాన్త విజ్ఞానం జాయతే నైవ కస్యచిత్॥ భస్మనా వేదమంత్రేణ త్రిపుండ్రస్యతు ధారణం। సతాం మార్గమయం ప్రాజ్ఞాః ప్రవదంతి మహర్షయః, భస్మనా వేద మంత్రేణ త్రిపుండ్రస్యతు ధారణం। రక్షార్థం మంగళార్థం చ ప్రవదంతి మహర్షయః. త్రిపుండ్ర ధారణం ముక్త్వా ముక్తి మిచ్ఛతియః పుమాన్। విషపానేన నిత్యత్వం కురుతే హ్యాత్మనో హి సః. వేదోదితేన మార్గేణ భస్మనోద్ధూళనేన త్రిపుండ్ర ధారణాన్నైవ జ్ఞానం సమ్యగ్విజాయతే। బ్రాహ్మణో నాత్మభూతేన శివేన పరమాత్మనా, ఆదరేణ ధృతం భస్మ త్రిపుండ్రోద్ధూళనాత్మనా। ఆదిబ్రాహ్మణ భూతస్య ధర్మం తిర్యక్త్రి పుండ్రకం। బ్రాహ్మణో

లుగ నేరదు॥ భస్మత్రిపుండ్ర ధారణము సత్పురుషుల మార్గమని పండితులు చెప్పుదురు భస్మధారణము సంరక్షణ కొఱకును, మంగళము కొఱకును ప్రయోగించునని మహర్షులు చింతురు॥

ఏపురుషుండు త్రిపుండ్ర ధారణమును వదలిపెట్టి ముక్తి నొంద వలయునని కోరుచుండునో అట్టివాఁడు విషముద్రావి శాశ్వతముగా నుండవలయునని కోరువాఁడే యగును॥ వేదోక్త మార్గమున భస్మోద్ధూళనము - భస్మ త్రిపుండ్రమును ధరించనిచో జ్ఞానము గలుగును॥ దేవతలలో బ్రాహ్మణుండును, పర మాత్ముండునగు పరమేశ్వరుండు భస్మోద్ధూళనమును, భస్మత్రిపుండ్రమును ధరించెను॥ ఆది బ్రాహ్మణుండగు పరమేశ్వరుని ధర్మమగునదియు, భుక్తి ముక్తి ప్రదంబును నగు త్రిపుండ్రమును బ్రాహ్మణుడు ధరింపవలయు దమునందగు సన్మార్గములలో భస్మత్రిపుండ్రము సర్వచిహ్నముల కంటెను శ్రేష్ఠమైన కావున శ్రేయము గోరిన వారెల్లరును భస్మోద్ధూళన భస్మత్రిపుండ్రములను తప్పక ధరింప వలయును॥ భస్మోద్ధూళన భస్మ త్రిపుండ్రముల ధరించువానిని రాజైనవాఁడు రక్షింప వలయును॥ ఎవ్వండు భస్మ ధారణ నిందించునో వానిని రాజు శిక్షింప వలయును॥ బ్రహ్మయుండు సృష్టి నెపంబున త్రిపుండ్రము యొక్క ప్రాశస్త్యమును దెలిపెను॥ ఆతఁడు ముఖము నడ్డముగా సృజించెను గాని, గుండ్రముగాను, నిడుపుగాగాని సృజించ

ధారయే న్నిత్యం భుక్తిముక్తి ఫలప్రదం. వేదసిద్ధేషుమార్గేషు త్రిపుండ్రం భస్మకుంఠనం। చరిష్ణు సర్వలింగే భృశతి సత్యం మయోదితం. భస్మశ్రేయోర్థి భిస్సర్వైర్వర్ణ స్నానాల బ్రహ్మజాతిభి। ధార్యం త్రిపుండ్ర రూపేణ భస్మనా చావ కుంఠతి. త్రిపుండ్రాన్ శిఖరీప్తం తంరాజా పరిరక్షయేత్. భస్మసంఛన్న సర్వాంగం త్రిపుండ్రాంకిత మస్తకం। యేనిందంతి నరారాజా హన్యాత్తాన విచారయన్. ఇత్యాదిశ్యక్త్వా ప్రష్టాస్పష్టిచ్ఛలేనాహ త్రిపుండ్రస్య ప్రశస్తతాం। ససర్జ సలలాటం హి తిర్యజ్జోర్ధ్వా నవగ్తుల॥ తిర్యగ్రేఖాః ప్రకాశంతే లలాటే సర్వ దేహినాం। తథాపి మానవా మూర్ఖాః నకుర్వంతి త్రిపుండ్రకం॥ నతద్ధ్యానం నతద్దానం నతద్ధ్యానం నతత్తపః। వినాతిర్యక్త్రిపుండ్రాంకం విప్రేణ యదనుష్ఠితం॥ వేదస్యాధ్యయనే శూద్రోనాధికారీ యథాభవేత్। త్రిపుండ్రేణ వినా విప్రో నాధికారీ శివార్చనే॥ నదానేనన యజ్ఞేన నతపోభిస్సు దుష్కరైః। నతీర్థయాత్రయా పుణ్యం యత్త్రిపుండ్రేణ లభ్యతేదు. మఱియు నందర యొక్క ముఖంబునను నడ్డరేఖలు గలవు॥ దానింబట్టి తిర్యక్పుండ్రము ధరింప వలయునని గాదు. బ్రహ్మదేవు నుద్దేశమని వ్యక్తమగుచున్నది॥ అయినను మూఢులగు కొందఱు మనుజులు తిర్యక్పుండ్రము ధరింపరు॥ త్రిపుండ్రము ధరింపక విప్రుఁడు చేయు ధ్యానము ధ్యానము కాదు॥ దానము దానము కాదు.॥ తపము తపము కాదు ॥ అట్టివాఁడు సంపాదించు జ్ఞానము జ్ఞానము కాదు ॥ శూద్రునకు వేదాధ్యయనమున నధికారము లేనట్లు త్రిపుండ్రము ధరింపని విప్రునకు శివార్చనమున నధికారము లేదు ॥ భస్మత్రిపుండ్రము ధరింపఁగాఁగలుగు పుణ్యము దానముచే గాని, యజ్ఞముచే గాని చేయరాని తపములచే గాని, తీర్థయాత్రచే గాని లభింపనేరదు ॥ మఱియు దానంబును, తపంబును త్రిపుండ్రధారణముయొక్క పదునారవ యంశమునైనఁ బోలనేరవు ॥ రాజు తన చిహ్నము ధరించినవానిని స్వజనునిగా నెంచునట్లు పరమేశ్వరుఁడు భస్మత్రిపుండ్రధారిని స్వీయునిగా దలంచుచున్నాఁడు ॥ ద్విజుఁడుగాని, యితరుఁడుగాని భస్మత్రిపుండ్రమును ధరించునేని పరమేశ్వరుండు వాని వశమున నుండును. వర్ణాశ్రమధర్మముల నిడిచినవాఁడైనను సర్వకర్మములు లోపించినవాఁడైనను ఒకసారి తిర్యక్పుండ్రము ధరించునేని పూజనీయుండగును ॥ భస్మధారియందు జ్ఞానమును గాని, కులమును గాని వ్రతమును

తే॥ దానం యజ్ఞాశ్చ ధర్మాశ్చ తీర్థయాత్రాచ నారద। ధ్యానంత ప
స్త్రిపుండ్రస్య కలాంనార్హంతి షోడశీం।యథారాజా స్వచిహ్నాంకం స్వ
జనం మన్యతే సదా। తథాశివ స్త్రిపుండ్రాంకధరంస్వమివ మన్యతే
ద్విజాతిర్వాన్త్యజాతిర్వా సితశుద్ధేన భస్మనా। ధారయేద్య స్త్రిపు
ండ్రాంకం రుద్రస్తేన వశీకృతః॥ త్యక్తవర్ణాశ్రమాచారో లుప్తసర్వక్రి
యోపివా। సకృత్తిర్యక్త్రిపుండ్రాంకధారయేత్సోపిపూజ్య
తే॥ నాస్మిన్ జ్ఞానం పరీక్షేత నకులం నవ్రతంతథా। త్రిపుండ్రాంకిత
ఫాలోయః పూజ్యఏవ సనారద. శ్రీభూతి మాత్రమాహాత్మ్యం వక్తుం
బ్రహ్మాన శక్నుయాత్। కింపునస్సంస్కృతాగ్న్యుద్ధ భూతిం వక్తుంస
ముత్సహేత్॥ శివమంత్రాత్పరో మంత్రస్తత్వం చాపిశివాత్పరం। శివా
ర్చనాత్పరం పుణ్యం నహితీర్థంచభస్మతః॥ రుద్రాగ్నేర్య త్పరం వీర్యా
తద్భస్మ పరికీర్తితం। ధ్వంసనం సర్వదుఃఖానాం సర్వపాప విశోధనం।
అంత్యజో వాధమో వాపి మూర్ఖోవా పండితోపివా। యస్మిన్దేశే వసే
న్నిత్యం భూతిశాసన సంయుతః। తస్మిన్ సదాశివ స్సోమః సర్వభూత
గణైర్వృతః। సర్వతీర్థైశ్చ సంయుక్త స్సాన్నిధ్యం కురుతేస వాయస్మిన్దే

గాని పరీక్షింపఁగూడదు. ముఖమున భస్మత్రిపుండ్రము కలదేని వాఁడు పూజనీయుండె
యగును. సాక్షాద్బ్రహ్మకును భస్మముయొక్క మహిమను వచింపబ్రహ్మకె యలవిగాదు
ఇఁక మంత్రములచే సంస్కరింపఁబడిన యగ్నియందుఁ బుట్టిన భూతియొక్క మహిమ
ము వచింప నెవ్వని వశమగును. శివమంత్రముకంటె నెక్కువగు మంత్రంబును శివుని
కంటె పరమగు తత్త్వంబును శివపూజకంటె పరమగు సుకర్మంబును భస్మముకంటె పర
మగు తీర్థంబును లేదు. రుద్రాగ్నియొక్క వీర్యము భస్మమగును. ఇత్యాది సర్వదుఃఖ
ములను ధ్వంసము చేయునదియు సర్వపాపములను హరించునదియు నగును. అంత్యజుఁడు
గాని, అధముఁడుగాని, మూర్ఖుఁడుగాని పండితుఁడుగాని భస్మమును ధరించువాఁడే దేశ
మున నుండునో, ఆదేశమున సర్వభూతగణములతోను సర్వతీర్థములతోడను సదాశి
వుఁ డెల్లప్పుడు వసించుచుండును. భస్మత్రిపుండ్రధారియే దేశమున నుండునో ఆదే
శమే పవిత్రమైయుండఁగా నట్టివాని గృహము పవిత్రమైనదని యేమి చెప్పవలయును. శివ
మంత్రముచే పవిత్రములైనవియు పరమేశ్వర శరీరమున నలంకారమైనవియు నగు వీభ

శైవసే న్నిత్యం భూతి శాసన సంయుతః। సోపి దేశో భవేత్పూతః కింపున స్తస్య మందిరం॥ ఏతానితాని శివమంత్ర పవి త్రితాని భస్మాని కామద హ నాంగ విభూషి తాని। త్రైపుండ్రకాని రచితాని లలాట పట్టెలుం పంక్తి దై వలిఖితాని దురక్షరాని ॥ఇతి॥ నారదీయే॥ శివప్రియాశ్చ వే భక్తా శ్శివపాదార్చ నేరతాః। త్రిపుండ్ర ధారిణోయేచ తేవైభాగవతో త్తమాః ॥ ఇతి ॥ గారుడే॥ భస్మదిగ్ధ శరీరాయ యోద దాతి ధనంము దా। తస్య సర్వాణి పాపాని వినశ్యన్తీవ సంశయః॥ శ్రుతి యః స్మృతి యస్సర్వాః పురాణా న్యఖిలాన్యపి। వదన్తి భూతిమాహాత్మ్యం తతస్తాం ధారయేద్ద్విజః ॥ ఇతి ॥ శివధర్మే॥ సితేన భస్మనాకు ర్యాత్త్రి సంధ్యం యస్త్రి త్రిపుండ్రకం। సర్వపాప వినిర్ముక్త శ్శివలోకే మహీయతే॥ రు ద్రాగ్నేర్య త్పరం వీర్యం తద్భస్మ పరికీర్తితం। ధ్వంసనం సర్వదుఃఖా నాం సర్వపాప విశోధనం॥ యోహి సర్వాంగకం స్నానమాపాదత లమస్తకం। త్రిసంధ్య మాచరే న్నిత్య మాగ్నే యం సంయతేం ద్రి యః॥ కులైక వింశ ముత్తార్య సగచ్ఛేత్పర మాంగతిం॥ భస్మస్నానం జలస్నానాద సంఖ్యేయ గుణాస్పదం। తస్మాద్వారుణ ముత్సృజ్య స్నాన

స్మములచే ముఖమున త్రిపుండ్రము రచించునెడ నిత్యావి ఫాలమున బ్రహ్మవ్రాసినదు ర్లిపిని తుడిచివేయునని మొదలుగా ప్రశంసింపబడి యున్నది.

ఎవరు శివునియందు ప్రేమగలవారును శివభక్తిగలవారును శివార్చనముచేయువా రును త్రిపుండ్రమును ధరించువారునగుదురో వారే పరమ భాగవతులని నారదీయమునం దు గలదు.

భస్మోద్ధూళనము చేసికొనువాని కెవ్వండు ధనంబునొసఁగునో వానిపాపములన్ని యు నశించును. సకలమగు శ్రుతులు స్మృతులు పురాణములును భస్మమాహాత్మ్యమును వచించుచున్నవి. కావున ద్విజుఁడు విభూతిని ధరింపవలయునని గరుడపురాణమునం గలదు.

తెల్లని భస్మముచే మూఁడు సంధ్యాకాలములయందును త్రిపుండ్రమును ధరించువా డు సర్వపాపవిముక్తుండై శివలోకమున వసించును. రుద్రాగ్నియొక్క యుత్తమమగు వీర్యమే భస్మమగును. ఇయ్యది సర్వదుఃఖముల ధ్వంసము చేయునదియు సకలపాపముల

మాగ్నేయ మాచరేత్ ॥ సర్వయజ్ఞేషు యత్పుణ్యం సర్వతీర్థేషు యత్ఫలం। తత్ఫలం లభతే సర్వం భస్మస్నానా న్న సంశయః॥ మహాపాతక యుక్తోవా యుక్తోవాచోపపాతకైః। భస్మస్నానేన తత్సర్వం దహత్యగ్ని రివేంధనం। భస్మస్నానాత్పరం స్నానం పవిత్రం నైవవిద్యతేఇతి॥ వాసిష్ఠలైంగే॥ ఏవం భస్మధృతం యేనతస్య పుణ్యఫలం శృణు। మహాపాతక సంఘాశ్చ పాతకాన్య పరాణ్యపి। నశ్యన్తి మునిశార్దూల సత్యం సత్యం నచాన్యథా ॥ ఇతి ॥ కాలోత్తరే॥ తస్మాదేతచ్ఛివజ్ఞాన మాగ్నేయం యస్న మాచరేత్। భవపాశైశ్చ నిర్ముక్త శ్శివలోకే మహీయతే। జ్వరరక్షః పిశాచాశ్చప్యసురా యాతుధానకాః। కుమారగ్రహభూతాశ్చ కూశ్మాండా డాకినీ గణాః। బ్రహ్మరాక్షస ముఖ్యాశ్చ భూతనాకుష్ఠగుల్మకాః। భగందలాణి సర్వాణి హ్యశీతిర్వాత రోగకాః। చతుష్షష్టి ప్పిత్తరోగాః శ్లేష్మ సప్తతి పంచకాః॥ వ్యాఘ్రసర్ప భయం చైవాన్య

స్నానమునదియు నగును. ఎవ్వండు మూడు కాలములయందు భస్మముచే నాగ్నేయస్నానము సర్వాంగములయందు నొనరించునో అట్టివాఁడు ఇరువదియొక్క కులము వారితో నుత్తమ గతిని నొందును॥ జలస్నానము కంటె భస్మస్నానము అధిక గుణము గలది॥ కావున జలస్నానము చేసినను, చేయకున్నను తప్పక భస్మస్నానము చేయవలయు॥ సర్వయజ్ఞములు చేయనేమి పుణ్యము లభించునో సర్వ తీర్థములు సేవింప నేమిఫలము గలుగునో ఆఫలమంతయు భస్మస్నానము వలనఁ గలుగును మఱియు మహాపాతకములతోడను ఉపపాతకములతోడను గూడినవాడయినను భస్మస్నానము చేయునెడ అగ్ని కట్టెల నెన్నిటినైన దహించునటుల అయ్యది పాపములన్నిటి హరించును. భస్మస్నానముకంటె పవిత్రమైన దింకొక్కటిలేదు. అని శివధర్మమునందు గలదు.

భస్మముధరించువాని పుణ్యము చెప్పెదవినుము. మహాపాతక సంఘంబులును ఇతరపాతకంబులును శీఘ్రంబుగ నశించునని వాసిష్ఠలైంగమునందు గలదు.

మఱియు ఆగ్నేయస్నానముఁజేయగా శివజ్ఞానమునుపొంది భవపాశవిముక్తుండయి శివలోకంబునవసించును. జ్వరములు, రాక్షసులు, పిశాచములు, కుమారగ్రహములు, కూశ్మాండగ్రహములు, ఢాకినీ గణములు, బ్రహ్మరాక్షసులు, కుష్ఠరోగములు, గుల్మరోగములు, భగందరములు, ఎనుబదివిధములగు వాతరోగములును, అరువదినాలుగు పిత్తరోగములును, డెబ్బదియైదు విధములగు శ్లేష్మరోగములును, వ్యాఘ్రభయము, సర్పభయము మొ

స్యై దుష్టమృగా అపి। భస్మస్నానేన నశ్యన్తి సింహేనేవ మృగాదయః ఇతి॥ మానవీయ సంహితాయాం॥ ప్రాతః కాలేచ మధ్యాహ్నే సాయాహ్నేచ త్రిపుండ్రకం। సితేన భస్మనా కుర్యాత్। సరుద్రో నాత్ర సంశయః ॥ఇతి॥ శివరాఘవ సంవాదే॥ యథావిధి లలాటె వైవహ్ని వీర్య ప్రధారణాత్। నాశయేల్లిఖితం వైధం పటస్థమివ హవ్యభుక్। ఇతి॥ వాయవీయే॥ భస్మచ్ఛన్నో ద్విజో విద్వాన్మహాపాతక సంభవైః। దోషైర్విముచ్యతే సద్యోముచ్యతే నాత్ర సంశయః॥ తస్మాత్సర్వేషు లోకేషు వీర్యవాన్భస్మ సంయుతః॥ రుద్రాగ్నేర్యత్పరం వీర్యం తద్భస్మ పరికీర్తితం॥ భస్మనిష్ఠస్య దహ్యన్తే దోషాస్తత్యాగ్ని సంగమాత్। భస్మస్నాన విశుద్ధాత్మా భస్మనిష్ఠ ఇతి స్మృతః॥ భస్మనా దిగ్ధ సర్వాంగో భస్మదీప్త త్రిపుండ్రకః। భస్మశాయీచ పురుషో భస్మనిష్ఠ ఇతి స్మృతః। భూతప్రేతపిశాచాశ్చరోగాశ్చాతీవ దుస్సహాః। భస్మనిష్ఠస్య సాన్నిధ్యా

దలగునవియు, సింహముచే మృగములు నశించు విధమున భస్మస్నానముచే నశించును. అని కాలోత్తరమునందు గలదు.

శుద్ధమగు భస్మముచే మూడు కాలములయందును త్రిపుండ్రమును ధరించువాఁడు రుద్రతుల్యుండగును. అని మానవీయ సంహితయందు గలదు.

అగ్ని వీర్యమగు భస్మమును యథావిధిగా లలాటమున ధరించునెడ వయ్యది అగ్నిహోత్రుండు వస్త్రములఁగాల్చునటుల లలాటమునందగు బ్రహ్మలిఖితమును గాల్చునని శివరాఘవసంవాదంబునఁ గలదు.

భస్మదిగ్ధశరీరుండు మహాపాతకములచే గలుగు సకల దోషములచే నప్పుడె విముక్తుండగును. కావున సకలలోకముల యందును భస్మధారియె వీర్యవంతుండగును. రుద్రాగ్నియొక్క వీర్యమె భస్మమగును॥ భస్మనిష్ఠుని దోషములన్నియు నగ్ని యోగంబునంబలె దహించుకొనిపోవును॥ భస్మస్నానముచే నిర్మలమగు శరీరముగలవాఁడు భస్మనిష్ఠుండని చెప్పంబడును॥ మఱియు, భస్మమును శరీరమునందంతట నలఁదుకొని, భస్మత్రిపుండ్రమును ధరించి, భస్మమునందు పండుకొను పురుషుఁడు భస్మనిష్ఠుండని చెప్పఁబడు॥ భూతప్రేత పిశాచాదులును, సహింపరాని రోగములును భస్మనిష్ఠుని దరినుండి పరుగిడిపోవును॥ ప్రకాశించునది గావున భసితమనియు, పాపముల భక్షించునది గాన భస్మమనియు, నైశ్వర్యము నొసంగునది గాన భూతియనియు, రక్షించునది గాన రక్షయనియు భస్మమున

ద్వి ద్రవంతిన సంశయః। భాసనాద్భసితం ప్రోక్తం భస్మకల్మషభక్షణాత్। భూతిర్భూతికరీపుంసాం రక్షారక్షాకరం పరం॥ కిమన్యదిహవక్తవ్యం భస్మమాహాత్మ్యకారణం। అతీవ భస్మనాస్నానాత్స్వయం దేవో మహేశ్వరః॥ పరమాస్త్రంచ శైవానాం భస్మతత్పారమేశ్వరం॥ మానవే॥ త్రిపుండ్రధారిణం దృష్ట్వాభూతప్రేతపురస్సరాః భీతాః ప్రకంపితాశ్శీఘ్రం గచ్ఛంత్యేవ నసంశయః॥ లైంగే॥ స్మరణాదేవ రుద్రస్య యథాపాపం ప్రణశ్యతి। తథాస్య ధారణాదేవ సర్వపాపం ప్రణశ్యతి॥ యద్యకార్యసహస్రాణి కృత్వా యస్స్నాతి భస్మనా। తత్సర్వం దహతే భస్మ యథాగ్నిస్తేజసావనం। కృత్వాపిచాతులం పాపం మృత్యుకాలేపి యో ద్విజః। భస్మస్నాయీ భవేత్కించిత్ క్షిప్రం పాపైః ప్రముచ్యతే॥ భస్మస్నానవిశుద్ధాత్మా జితక్రోధో జితేంద్రియః। మత్సమీపం సమాగమ్య న భూయోపి నివర్తతే ॥ఇతి॥ శివరహస్యే॥ సమస్తతీ

ర్థ సన్వర్థ నామములు గలవు॥ భస్మమాహాత్మ్యమును నింకను చెప్పనేల? ఎల్లప్పుడు భస్మస్నానము చేయువాఁడు మహేశ్వరుండె యగును॥ శైవులయొక్క పరమాస్త్రము భస్మమే యగును॥ అని వాయువీయ సంహితయందు గలదు.

భూతప్రేతాదులు భస్మధారినిజూచి భయపడి పోవునని మానవపురాణమునఁ గలదు. రుద్రుని స్మరింపఁగా పాపము నశించునట్లు భస్మము ధరింపఁగా సకల పాపంబులు నశించును॥ ఎట్టి కార్యములను జేసి భస్మము ధరించినను అగ్నిహోత్రుండు వనమును దహించునట్లు భస్మము సకల పాతకములను దహించును॥ అధిక పాపమును చేసినవాఁడైనను మృత్యుకాలమునందు భస్మస్నానము చేయునెడ పాపముల నుండి శీఘ్రమె విముక్తుండగును. భస్మస్నానము చేయువాఁడును, అక్రోధుండును, జితేంద్రియుండు నగువాడు శివసామీప్యమును పొంది పునరావృత్తి నొందనేరఁడు॥ అని లింగపురాణమున గలదు॥ కాశీనగరము సమస్త తీర్థ రూపమైనదియు, విశ్వేశ్వరుఁడు సర్వదేవతాశ్రేష్ఠుండును, విభూతి సకల తీర్థాత్మకంబును నగునట్లే త్రిపుండ్రంబును సర్వోత్తమ మగును.

యజ్ఞములతో నేమి? తీర్థయాత్రలతో నేమి? వేదపాఠములతో నేమి? ఉగ్రములైన తపములతో నేమి? మంత్ర తంత్రములతో నేమి? జపములతో నేమి? ధ్యానములతో నేమి? దానములతో నేమి? సాంఖ్యయోగ భ్రాంతులతో నేమి? మోక్షము కావలయునెడ బుద్ధిశీలుఁడగువాఁడు శుద్ధభస్మముతో త్రిపుండ్రము ధరించిన చాలునని మత్స్య పురాణమునఁ గలదు.

స్థానుసూయాచ కాశీవిశ్వేశ్వర స్సర్వసుకోత్తమస్స్యాత్ ।సమస్తత్రైలోక్యనివాసినస్తైవపుండ్రో యమయం త్రిపుండ్ర ఇతి। మూత్స్యే। కింయజ్ఞైః కిమనేకతీర్థగమనైః। కిం వేదపాఠ శ్రమైః కింఘోరైర్వ్రతవిధైస్తపోభరమ్మిత్రైః కింమంత్రతంత్రైర్జపైః। కింధ్యానైః కిమనేక దానని కరైః కిం సాంఖ్యయోగశ్రమై ర్నోమార్గి సితభస్మనాచ నిపుణః కుర్యాత్త్రిపుండ్రం బుధః ॥ఇతి॥ బోధాయన సూత్రే॥ భూత్యైన ప్రమదితవ్యమితి విజ్ఞాయతే। తథాప్యుదాహరంతి॥ మధ్యమానామికాంగుష్ఠై స్త్రిపుండ్రం భస్మనాకృతం ।తత్త్రిపుండ్రం భవేచ్ఛ్వేతం, మహాపాతకనాశనమిత్యుత్ర్యంబక మితిసర్వాంగం సమ్మృజేత్॥ పూతో భవతి,దశపూర్వాన్ దశాపరానాత్మానం చైకవింశతిం పంక్తించపునాతి। బ్రహ్మణస్సాయుజ్యం సలోకతామాప్నోతి, ఇత్యాహభగవాన్ బోధాయనః॥స్మృతిరత్నావళ్యాం॥ మధ్యమానామికాంగుష్ఠై ర్లలాటేయ

బోధాయన సూత్రమునందు॥ భస్మ ధారణము నెడ ప్రమాదము నొందఁగూడదని తెలియుచున్నది నడిమి వ్రేలు, అనామిక, అంగుష్ఠమునను మూఁడువ్రేళ్లతో భస్మత్రిపుండ్రమును ధరింపఁగా మహాపాతకములునశించునని పెద్దలు చెప్పుచున్నారు త్ర్యంబకం అనుమంత్రము చదువుచు శరీరము నందంతటను భస్మమునుపూసికొనవలయును॥ ఇట్లు భస్మముధరించు నెడ పవిత్రుండగును॥ తనవంశమునఁ బూర్వికుల పదుగురిని, తనతర్వాతివారల పదుగురిని ఇటులవారితో నిరువదియొక్క కులమువారిని, తానున్న పంక్తినిగూడ పవిత్రముగా వించును॥ పరమేశ్వరుని సాయుజ్యమును, సాలోక్యమును పొందునని భగవంతుఁడగు బోధాయనుఁడు వచించెను.

మధ్యమము, అనామిక, అంగుష్ఠమునను మూఁడువ్రేళ్లతో భస్మము ధరింపఁగా మహాపాతకములు నశించునని స్మృతిరత్నావళి యందునుగలదు.

మంత్రపూతమగు భస్మముతో నెల్లపుడు త్రిపుండ్రము ధరించువాఁడు శివసాయుజ్యమును పొందునని ధర్మసార సుధాసింధువున గలదు.

అమావాస్యనాఁడు భస్మోద్ధూళనము చేసికొని శివదర్శనము చేయునెడ సర్వపాతకములచే విముక్తుఁడగునని స్మృతిభాస్కరమునఁ గలదు.

వారదీయస్మృతియందు॥ త్రిపుండ్రము పుణ్యప్రదమైనదియు, త్రిమూర్త్యాత్మకమైనదియునగు॥ త్రిపుండ్రధారిని జూచునెడ భూతములు, క్షుద్రజంతువులను పరుగిడును॥సు.

త్రిపుండ్రకం। త్రిపుండ్రం భవేచ్ఛస్తం మహాపాతక నాశనం॥ ధర్మనాంసుధా సింధౌ॥ త్రిపుండ్రకం సదా కుర్యాన్మంత్రపూతేన భస్మనా। వేదోక్తేన విధానేన శివసాయుజ్య మాప్నుయాత్ ॥స్మృతి భాస్కరే॥ వనస్పతిగ తేసోమే భస్మోద్ధూళితవిగ్రహః। అర్చితం శంకరం దృష్ట్వా సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ॥ఇతి॥ నారదీయస్మృతౌ॥ త్రిపుండ్రం పరమంపుణ్యం బ్రహ్మవిష్ణు శివాత్మకం। యేఘోర రాక్షసాః ప్రేతా యేచాన్యే క్షుద్ర జాతవః। త్రిపుండ్రధారిణం దృష్ట్వా పలాయన్తే నసంశయః॥ మద్యంపీత్వాగురు దారాంశ్చ గత్వాస్తేయం కృత్వా బహ్మహత్యాంచకృత్వా॥ భస్మచ్ఛన్నో భస్మ శయ్యాశయానో రుద్రాధ్యాయీ ముచ్యతే సర్వపాపైః। సత్యంశౌచం జపో హోమస్తీర్థం దేవాది పూజనం। తస్య వ్యర్థ మిదం సర్వం యస్త్రిపుండ్రం నధారయేత్ ॥ఇతి॥ లోకాక్షి స్మృతౌ॥ మధ్యమానామికాంగుష్ఠైర్లలాటేభస్మనాకృతః। స్మృతి

రాపానము, గురుతల్పగమనము, స్వర్ణస్తేయము, బ్రహ్మహత్య, అను మహాపాతకముల చేసినవాఁడైనను భస్మదిగ్ధాంగుఁడై భస్మశయ్యయందు శయనించుచు రుద్రాధ్యాయము పారాయణ చేయునెడ సకల పాపములచే విముక్తుండగును॥ త్రిపుండ్రము ధరింపనివానియొక్క సత్యము, శౌచము, జపము హోమము, తీర్థయాత్ర, దేవపూజ ఇవి యన్నియు వ్యర్థములగును అనియున్నది॥

లోకాక్షి స్మృతియందు॥ ఎవ్వఁడు శివుని యందు లగ్నమగు చిత్తముకలవాఁడై త్రిపుండ్రమును ధరించునో వాఁడు మూఁడులోకముల ధరించిన వాఁడగును త్రిపుండ్రము ధరించినవాని మహా పాతకములు నశించును. భస్మ త్రిపుండ్రమును,రుద్రాక్షలను ధరించు పవిత్రుఁడగు బ్రాహ్మణుఁడు సర్పములను పాపములను, వ్యాధులను, దుర్భిక్షమును,దొంగలను పారదోలుటయ గాక పరం బ్రహ్మయొక్క సాయుజ్యమును పొంది పునరావృత్తినొందనేరఁడు॥ఇటుల భస్మ త్రిపుండ్రధారి పంక్తి పావనుఁడుగాన దేవతలకును పూజ్యుఁడగును. అని చెప్పఁబడి యున్నది.

అధిక పాపములు చేసియున్నందునను, దధీచి గౌతమాదుల యొక్క శాపముల వల్లను కొందఱను భస్మరుద్రాక్షాది వైదిక చిహ్నములు ధరింప నేరరని భవిష్య త్పురాణమున గలదు.

మహాత్ముఁడగు దుర్వాసుని శాపమువల్లను, కణ్వుని శాపమువల్లను భృగుని శాప

పుణ్డ్రో భవేచ్ఛస్తో మహాపాతక నాశనః॥ త్రిపుణ్డ్రం ధారయేద్యస్తు
త్రిపుణ్డ్రం ప్రణౌతి మానసః। భూర్భువస్స్వస్త్రయో లోకా ధృతాస్తేనమహా
త్మనా। త్రిపుణ్డ్ర ధృగ్ద్విజ ప్రవరో యో రుద్రాక్ష ధరస్సుధీః। సహాంతి
రోగాః ఇతి వ్యాధి దుర్భిక్ష తస్కరాః॥ ప్రయాతి పరమం బ్రహ్మ య
స్మాన్నావర్తతే పునః॥ సపంక్తి పావనశ్శుద్ధః పూజ్యోపి సర్వైరపి॥
ఇతి॥ భవిష్యత్పురాణే॥ పాపానామపి బాహుళ్యాద్దధీచస్యచ శాపతః
గౌతమస్యమునేశ్శాపాత్ శ్రౌతం లింగం నరోచతే॥ ఇతి॥ ఆదిత్య పురా
ణే॥ దుర్వాస సోమునేశ్శాపాత్కపిలస్య మహాత్మనః। కణ్వ శాపా
త్తథా గోశ్శాపా దుపమన్యోశ్చ శాపతః। దధీచస్యమునేశ్శాపాద్గౌతమ
స్యచ శాపతః। విప్రాణాం దాక్షిణాత్యానాం కించిచ్ఛ్రద్ధా న విద్యతే
॥ ఏవం శ్రుత్యాగమ పురాణేషు భస్మ ధారణప్రతిపాదకానివిద్యం
తే కోటిశో వచనాని తానీహ గ్రంథవిస్తరభయాన్నోదాహ్రియంతే॥

మునివల్లను, ఉపమన్యుని శాపమువల్లను, దధీచిముని శాపము వల్లను, గౌతముని శాపము వల్లను
దక్షిణ దేశస్థులగు కొందరు విప్రులకు భస్మరుద్రాక్షాదిధారణమునెడ కొంచమైనను శ్రద్ధ
లేదని ఆదిత్య పురాణము నందుఁ గలదు॥

ఇట్లు, శ్రుతులు, ఆగమములు, పురాణములు మున్నగువాని యందు కోట్లకొలది వ
చనములు కలవు. అయినను గ్రంధవిస్తర మగునని యిందును దాహరింపఁ బడవు.

కొన్ని గ్రంథములయందు భస్మధారణము కూడదని చెప్పువచనంబులును గలవు అ
యినను వేదవిరోధమువలన నావచనము లేదూష్యములగును॥ ఆవచనములు ప్రత్యక్షము గాఁ
గనఁబడుచున్న శ్రుతులయందు విధింపఁబడు భస్మ త్రిపుండ్రమును నిషేధించుచున్నవి
గాన శ్రుతివిరుద్ధములను విస్పష్టమే యగును. మఱికొన్ని వచనములు ఊర్ధ్వపుండ్రమును
విధించుచు నద్దానిని ప్రశంసించుచున్నవి, అవియును శ్రుతివిరోధమువల్లనే విడువఁదగినవి.
అదియెట్లనిన,

అడ్డముగా మూఁడు రేఖలు పెట్టుకొనవలయును, మానస్తోక అను మంత్రముచే మం
త్రింపఁ బడిన భస్మమును ధరింపవలయును॥ భస్మధారణము నెడ ప్రమాదము నొందఁగూ
డదు॥ ఈయర్థముగల శ్రుతి వచనములులిజీ, తవ్య ప్రత్యయముగల పదములచే భస్మధార
ణమును విధించుచున్నవి.

మఱియు, ద్విజులకు ప్రతిదినము భస్మత్రిపుండ్రము విహిత మనియు, ఈధర్మము

అథ యాని పురాణాదివచనాని భస్మధారణం విదధతి శ్రుతి విప్రతిపత్తౌ తాత్పర్యం వదవన్నిందార్యాః తాదృశవచనానాం ప్రత్యక్ష శ్రుతి విహితోర్ధ్వ పుండ్ర విధి బాధకత్వేనైవ శ్రుతి విరుద్ధత్వస్య స్ఫుటత్వాత్॥ అథాపి యాని స్మృతి పురాణాది వచనాన్యూర్ధ్వపుండ్రవిధాయకాని తత్ప్రశంసకానిచ తాన్యపి శ్రుతి విరోధాదేవభవంత్యుపేక్ష్యాణి॥ తథాహి॥

శ్రు॥ త్రిర్యక్తిస్రో రేఖాః ప్రకుర్వీత॥ శ్రు॥ మానస్తోకేతి మంత్రేణ మంత్రితం భస్మధారయేత్॥ ధ్యాత్వైవ పరిమదితవ్యః ఇత్యేవమాదిశ్రుతి వచనాని భస్మ త్రిపుండ్రం విదధతి॥ సూ॥ అథాతో ద్విజాతీనామహరహ స్త్రిపుండ్రవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామః ॥ శ్రు॥ నిత్యోయ ధర్మో బ్రాహ్మణానాం ॥ సు॥ ఏతదధఃకరణే ప్రత్యవైతి బ్రాహ్మణః॥ ఇత్యాది వచనాని భస్మత్రిపుండ్రస్య వీప్సాఘటిత వచన విషయత్వ నిత్యోద్ఘటిత వచన విషయత్వా కరణే ప్రత్యవాయ జనకవచన విషయత్వ ప్రతిపాదనేన నిత్యధర్మతాం ప్రతిపాదయన్తి ॥తథా॥ బ్రహ్మచారీ, గృహీ వానప్రస్థో, యతిర్వా ఇత్యాది బృహజ్జాబాలాది వచనాని చతురాశ్రమ్యధికారితాం చ ప్రతిపాదయన్తి ఏవమూర్ధ్వపు

బ్రాహ్మణులకు నిత్యమనియు, దీనినాచరింప కున్నయెడ ప్రత్యవాయమును పొందునని యునర్థముగల శ్రుతిసూత్ర వచనములు ద్విజులకు భస్మధారణము నిత్యవిధియను నర్థము బోధించుచున్నవి॥

ఇదిగాక, బ్రహ్మచారి, గృహస్థుడు వానప్రస్థుడు యతియు భస్మమును ధరింపవలయునని బృహజ్జాబాలాది శ్రుతివచనములు నాలుగాశ్రమలయందున్నవారికిని నిందధికారము గలదని తెలుపుచున్నవి॥

ఇటుల ఊర్ధ్వపుండ్రము విధించు వచన మొక్కటియు శ్రుతులయందు గన్పట్టుట లేదు. సీతోపనిషత్తు మొదలుగా వైష్ణవకల్పిత శ్రుతులలోనున్నను అవియే [illegible] డుకలో లేనందున లేనివేయగును. ఇంతనూర్ధ్వపుండ్రము పాంచరాత్రాది తంత్రములలోనె కలదు. దానింబట్టి యీ తాంత్రికుల ననుగ్రహింపనే కొన్ని స్మృతి పురాణములయందు ఊర్ధ్వపుండ్రము విధింపబడియె గాన వైదికులకందు నధికారములేదు. ఏలనగా భస్మగ

త్రవిధాయకం నైక మప్యుపలభ్యతే వచనం సర్వేషు॥ పరంతు వి
హితే హింసాం చ రాత్రాదిషు తాంత్రేషు॥ అతశ్చ తాంత్రికానుగ్రహార్థ
మేవ స్మృతి పురాణేషూర్ధ్వ పుండ్రవిధాన మితి నత ద్వైదికానధికారో
క్తిః॥ ధర్మశాస్త్రే పురాణేవా యోర్థస్స్యా త్త్యావిరుధ్యతే। సతం త్వాం
త్రికమితి జ్ఞేయం సమాసేన మహర్షిభిరితి స్మరణాత్ ॥ నచోర్ధ్వ పుండ్ర
స్య శ్రుతివిరోధోస్తీతి వాచ్యం। స్మృతిపురాణాది విహితస్య మృద్వ్యస్యో
ర్ధ్వ పుండ్రస్య భస్మద్రవ్యక తిర్యక్త్రి పుండ్ర విధాయక శ్రుతివిరుద్ధ
త్వాత్॥ కించ, తస్యభస్మ త్రిపుండ్ర విరుద్ధత్వేన తద్విధాయక శ్రుతివి
రుద్ధత్వాం దూర పలపం॥ నచ, భస్మత్రిపుండ్రమృదూర్ధ్వ పుండ్ర విధ్యో
స్స విరోధ ఇతి వాచ్యం, తదుభయ విధ్యోర్వి రోధస్య సుప్రసిద్ధత్వా
త్. తథాహి, శైవా నిఖిల పురాణాని భస్మత్రిపుండ్రం విదధతి, నిషేధం
తి చోర్ధ్వ పుండ్రం। తథా వైష్ణ వానిచపురాణాని మృదూర్ధ్వ పుండ్రం
విదధతి, విప్రతిషేధన్తిచ భస్మ త్రిపుండ్రం।అతశ్చ విజ్ఞాయ తే విష్ణుభ
క్తమాత్రాధికారిక మూర్ధ్వ పుండ్రమితి, నచ, తథైవ శివపురాణేషు
భస్మత్రిపుండ్రస్య శివ భక్తోద్దేశ్యకతయా ప్రతిపాదితత్వేన ఉభయ వి

త్రమునందు గాని పురాణమునందు గాని శ్రుతివిరుద్ధమగు నర్థముండునెడ అదితాంత్రికార్థము
న మహర్షులు నిర్ణయించినందున నదియే యుక్తము.

ప్ర. శ్వేతస్మృతికర్తోక్తమగు నూర్ధ్వపుండ్రమునకు శ్రుతివిరోధమెటుల?

ఉ. శ్వేతస్మృతికర్తో నూర్ధ్వపుండ్రముధరింపవలయునను వచనము భస్మముతో త్రిపుండ్రమును ధరింపవలయునను వచనమునకు విరుద్ధము ఇటులకొన్ని స్మృతులయందును, పురాణములయందును జెప్పఁబడు నూర్ధ్వపుండ్రము భస్మత్రిపుండ్రమునకు విరుద్ధమైనదిగా నభిస్మత్రిపుండ్రమును విధించు శ్రుతులకు విరుద్ధమైయున్నది.

ప్ర. భస్మత్రిపుండ్రమునకు నూర్ధ్వపుండ్రమునకును విరోధమెటుల?

ఉ. ఈరెండింటికి విరోధము సుప్రసిద్ధమే. ఎట్లనిన శివపురాణములు భస్మత్రిపుండ్రమును విధించుచు నూర్ధ్వపుండ్రమును నిషేధించుచున్నవి. అట్లే విష్ణుపురాణములు ఊర్ధ్వ పుండ్రమును విధించుచు భస్మత్రిపుండ్రమును నిషేధించుచున్నవి. దీనింబట్టి విష్ణుభక్తులకు మాత్రమే ఊర్ధ్వపుండ్రమునం దధికారమని తెలియుచున్నది.

ప్ర. భస్మత్రిపుండ్రము శివపురాణములయందు మాత్రమే విధింపఁబడుటచే శివభ

ర్థ్యోరపి తుల్యత్వమేవేతివాచ్యం, అనేనాపి భిన్నాధికారికత్వ సంప్రాప్తత్వా, ఉభయ విధివిరోధస్య సిద్ధత్వాత్॥ కించ, భస్మత్రిపుండ్ర విధేస్సకల శ్రుతివిహితత్వేన వైదికత్వ నిశ్చయేన, మృదూర్ధ్వపుండ్ర విధేస్తు పాంచరాత్రాది తంత్రమాత్రమూలకతయా తాంత్రికత్వ నిర్ధారణా చ విభిన్నాధికారికత్వస్య నిశ్చయాత్॥ ఏవంచ, భస్మ త్రిపుండ్ర విధేశ్శ్రుతి మూలకతయా తత్ప్రతిపాదకానా మూర్ధ్వపుండ్ర నిషేధకానాంచ స్మృతి పురాణాది వచసాం వైదికజన విషయత్వం తథామృదూర్ధ్వపుండ్రస్య పాంచరాత్రాదితంత్రమాత్రమూలకతయా మృదూర్ధ్వపుండ్రవిధాయకానాం భస్మత్రిపుండ్ర నిషేధకానాంచ స్మృతిపురాణాది వచసాం తాంత్రికజన విషయత్వ మితిచ సిద్ధం.

యదుక్తమత్రోపరైః॥ ననుదేవతోత్కర్ష నికర్ష ప్రతిపాదకాని పుండ్రస్తుతి నిందాపరాణిచ వచనాని పరస్పరవిరుద్ధాని బహూనీతిహాసపురాణాదిషు దృశ్యన్తే। అతః పరస్పర విరుద్ధార్థాభిధాయకత్వాదితిహాస పురాణానాం ప్రమాణానీతిచేత్ భవేదయం దోషోభేదవాదినాం శైవానాం వైష్ణవానాంచ శివాదన్యో విష్ణుర్విష్ణోరన్యశ్శివఇత్యంగీకృతాం; అభేదవాదినాంతు సిద్ధాంతినాం నాయందోషః। ఈశ్వరస్యైకత్వాభ్యుపగమాదిత్యాది తదవివేకమూలం॥

త్తులకే భస్మత్రిపుండ్రమునందధికారమని తెలియుచున్నది గాన రెండును సమములేకదా!

ఉ. అటుల కానేరవు. దీనింబట్టియు రెండుపుండ్రములకు నధికారులు వేఱ్వేరనుటచే విరోధము స్పష్టమగుచునేయున్నది.

ఇందు భస్మత్రిపుండ్రవిధి అనేకశ్రుతులచే విధింపబడినదిగాన నిది వైదికమని నిశ్చితమగుచున్నది. ఇంక మృత్తికతో నూర్ధ్వపుండ్రము ధరింపవలయునను విధి పాంచరాత్రము మొదలగు తంత్రములయందు మాత్రమే కలదు గాన నది తాంత్రికమేయని నిర్ణయింపబడుచున్నది. ఇటుల తంత్రానుసారముగా విష్ణూపాసనఁజేయువారలకే యూర్ధ్వపుండ్రమునం దధికారముకలదని యేర్పడుటచే రెండిటికి విరోధము కలదనుట స్పష్టము.

ఇటుల భస్మత్రిపుండ్ర విధి వేదమూలకమైనది. భస్మత్రిపుండ్రమును ప్రశంసించు

శ్రుతిసిద్ధభస్మత్రిపుండ్రనిషేధకత్వేన తంత్రసిద్ధ మృదూర్ధ్వపుండ్రస్థాపకత్వేనచ తాదృశానాం వచసామ ప్రామాణ్యే న్యాయసిద్ధేపి సదసన్మూలయో రుభయోరపి తౌల్యస్య త్రైరంగీకృతత్వేన అభేదవాదిన మన్యాయానామ్యాయ యోరప్య భేదా భ్యుపగమ ఇతి ప్రతీయ మానత్వాత్ ॥

వస్తుతో హరిహరాభేద స్యైవ అసిద్ధేః॥ తథాహి ననామైక్యేన హరిహరాభేద శ్శంక్యః॥ విష్ణుశంభ్వాది నామ విశేషైః తదుభయనామభేదస్య ప్రమితత్వాత్. నచ, స్వరూపైక్యేనభావ్యః, ద్వినే త్రత్వాత్రినేత్రత్వ చతుర్బాహుత్వదశబాహుత్వ లక్ష్మీపతిత్వ గౌరీపతిత్వా దిస్వరూప ధర్మైర్వై లక్షణ్యస్య స్ఫుటత్వాత్. నాపిస్వ రూప భేదస్యా వ

యియు, నూర్ధ్వ పుండ్రమును నిషేధించునవి యునగు స్మృతి పురాణాది వచనములు వైదిక జనుల నుద్దేశించి ప్రవర్తించినవి ॥ ఇక ఊర్ధ్వపుండ్రమన్ననో పాంచ రాత్రము మొదలగు తంత్రములే మూలముగా గలదిగావున ఊర్ధ్వపుండ్రమును విధించునవియు, భస్మత్రిపుండ్రమును నిషేధించునవియునగుస్మృతిపురాణాది వచనములుతాంత్రికజనుల నుద్దేశించి ప్రవర్తించినవి, అనిస్పష్టమగుచున్నది.

ఇందుం గొందఱిట్లుచెప్పుచున్నారు.

ప్ర. పురాణేతి హాసాదులయందు ఒకదేవతను ప్రశంసించుచు నింకొకదేవతనువిందించునవియు, ఒకపుండ్రమును స్తుతిచేయుచు వేరొక పుండ్రమును నిందించునవియు పెక్కువచనములు గన్పట్టుచున్నవి. దీనింబట్టి పరస్పర విరోధము స్పష్టముగా గలదు గావనిట్టి పురాణేతి హాసములు అప్రమాణము లేట్లు కావు?

ఉ॥ శివునికంటె భిన్నుఁడు విష్ణువనియు విష్ణునికంటె భిన్నుఁడుశివుడనియు భేదమునంగీకరించిన శైవులకు వైష్ణవులకును నిదిదోషమేయగును ఈశ్వరుఁ డొకఁడే యని యంగీకరించినందున నభేదవాదుల కిట్టిదోషము లేదు.

అనితమలో తాముసంతసించుకొనుచున్నారు కాని యిది వివేకమూలము కానేరదు ఏలన.

శ్రుతులయందు విధింపఁబడిన భస్మత్రిపుండ్రమును నిందించుటచేతను, తంత్రములయందుగల ఊర్ధ్వపుండ్రమును ప్రశంసించుటచేతను నిట్టివచనములక ప్రామాణ్యము ప్రాప్యమైయున్నను, శ్రుతిమూల వచనములకును,శ్రుతివిరుద్ధ వచనములకును సామ్యము

తారవిశేష ప్రయుక్తత్వేన నసభేద సాధకఇతి వాచ్యం హరేరవతార దశక వైశిష్ట్యస్య హరస్య లీలాపం చవింశక సాహిత్యస్యచ పార్థక్యేన ప్రమిత త్వేన తదుభయోరవ తార విశేష త్వస్యాప్రమితత్వాత్॥ ఏవం చాభేదవాదానుశోధేనైకేశ్వరత్వాభ్యుపగమోప్యసిద్ధః॥ అభేదాభ్యుపగమేపి జీవేశ్వర యోరత్య భేదస్య సమ్మతత్వేన ద్వయోరేకస్య జీవత్వేనాపి తత్సంగత్యా తదుభయోరేకేశ్వరతా సిద్ధేః.

కించ హరస్యారాధనేహరిః ప్రహరేదితి హరేరారాధనే హరః ప్రహరేదితిచ సంశయేన ద్వావపి సమమన్యేశ్వ సేవమానానామేకేశ్వరత్వాభ్యుపగమాసిద్ధేః. అభేదస్యాపి వాదమాత్ర సిద్ధత్వప్రతీతే

ను వారంగీకరించిన గాన అభేదవాదిమతమునందు న్యాయాన్యాయములకును భేదములేదని యేర్పడుచున్నది.

నిజమాలోచింప హరిహరాభేదమీ సిద్ధింపదు. అదియెట్లనిన,

ప్ర॥ హరి- అనియు- హరుఁడనియు నీమొదలగు నామము లొక్కనికేకదా?

ఉ॥ అట్లుకాదు విష్ణు నారాయణాదినామములు హరివనియు శివ శంభ్వాది నామములు హరునివనియు నిఘంటుకారులు నిర్ణయించియుండుటచే హరిహరులు వేర్వేరనియేర్పడుచున్నది.

ప్ర॥ పేర్లువేర్వేరైనను నిద్దఱి స్వరూపమొక్కటె గావున నిర్వురు నొక్కరేయనియేల యంగీకరింపరాదు?

ఉ॥ హరిహరుల కిర్వురకు స్వరూపమొక్కటియగు నెడ పేర్లువేర్వేరుగనుండనేరవు. హరికి రెండునేత్రములును, హరునకు మూడునేత్రములును, హరికి నాలుగు చేతులును, హరునకు పదిచేతులును నిట్లు ఇద్దఱి స్వరూపము వేర్వేరుగనే యున్నటుల ప్రమాణములవల్ల తెలియుచున్నది. మఱియు హరియొక్క పత్ని లక్ష్మియు, హరుని పత్ని గౌరియు నిటుల వారి భార్యలును వేర్వేరుగనే యున్నటుల ప్రమాణములవల్ల తెలియుచుండఁగా నిర్వురు చేరి యొక్కరే యనుట విరుద్ధము.

ప్ర. రామకృష్ణాద్యవతారములయందు నొక్కహరికే స్వరూపభేదంబును పత్నీభేదంబును, గలిగియున్నటుల హరిహరులకును కలిగియున్నను హరిహరరూపములు రెండును నొక్కని యవతారములేయని యంగీకరించు నెడ నభేదము సిద్ధింపదా?

ఉ. అటుల సిద్ధింపదు. హరికి పదియవతారములు గలవనియు హరునకు నిరువదియైదు లీలలు గలవనియు నిటుల ఇద్దఱి యవతారములు వేర్వేరని ప్రమాణములవల్ల తె-

శ్చ. యదపి హరిహరా భేదవాద సాధకతయా వచన జాత ముపన్యస్తం తదపి ప్రక్షిప్తతయా నతత్సాధక మిత్యన్యత్ర ప్రతిపాదితం.

అపిచ- అభేదవాదా భ్యుపగమే దేవతోత్కర్ష నికర్ష ప్రతిపాదకానాం- పుండ్రస్తుతి నిందాపరాణాంచ పరస్పర విరుద్ధానాం వచసాం విరోధః కథం పరిహృతో భవతి. సహి- సూ॥ విప్రతిషేధే భూయసాం స్యాత్స్వధర్మ మిత్యాదిన్యాయైః- శ్రుతిమూలకత్వాది ప్రమాణైశ్చ పరిహరణీయః తన్మార్గ మనవలంబ్య అభేదవాదా భ్యుపగమే విరోధస్తదవస్థ ఏ వేత్యలం.

నను- వాసుదేవోపనిషది గోపీచందన ద్రవ్యక మూర్ధ్వపుండ్రం విహిత మితి తద్వైదికం భవితు మర్హతీతిచేత్- సత్యం- తత్రగోపీచంద

లియుచున్నది గాని హరిహరరూపములు రెండు నొక్కని యవతారములనుట కెందును ప్రమాణము లేదు. దానికి తాము కల్పించుకొనిన వచనములు కొన్ని యున్నను వానిచే సిద్ధి కానేరదు.

ప్ర. అదియెటుల?

ఉ. హరిహరరూపములు రెండు నొక్కనివేయగునెడ నాయొక్కనియొక్క నామరూపము లెట్టివో చెప్ప వలయును. ఆ నమ్మకమే వారికున్న యెడ నాయొక్కనినే వారు ప్రధానముగా సేవింపవలయు. హరునకు పంచవింశతిలీలలున్నను శైవులు ప్రధానముగా హరునే సేవించుచున్నారు హరికి దశావతారములున్నను వైష్ణవులు ప్రధానముగా విష్ణువునే యుపాసించుచున్నారు. అటుల వీరును మూలపురుషునినే పట్టుకొనునెడ బాధకము లేకుండును. అటుల గాక వీరు మూలపురుషుని నామరూపములు చెప్ప జాలకయు ఆయన జోలియె యెత్తుకొనకయు, ఆస్తికత్వమును నిలుపుకొనుటకై హరి హరులనే పట్టుకనూగులాడుటంబట్టి అనేకేశ్వరవాదము నంగీకరించినటు లేర్పడును గాని యేకేశ్వరవాదము వీరికి సమ్మతమని యెన్నటికి నేర్పడదు. ఈదోషము పరిహరించుకొనుటకై యిద్వరు నొక్కడె యను మాట మాత్రమననగు గాని యది నిరూపింప నలవిగాదు.

ప్ర. హరిహరులకు మూలమగు పరబ్రహ్మము నిర్గుణము. అద్దానికి నామరూపములు లేవు. దానంజేసి యాతత్త్వముయొక్క నామరూపములు దెలుపను గాని ఆతత్త్వము నుపాసింపను గాని వీలు లేదు. అయినను హరిహరులు ఆతత్త్వముయొక్క సగుణరూపములే గాన వారి నుపాసించుచున్నారు. పరబ్రహ్మరూపము శుద్ధచైతన్య మొక్కటి

నే నోర్ధ్వపుండ్రం విరచ్య— తదుపరి భస్మనా త్రిపుండ్రం ధారణీయ మి తి విహితత్వేన తాదృశస్య విధే రననుష్ఠాన దూషితత్వేన సద్యస్సంజా త శిశుముండనాది వద యమప్రయోజనః॥ యదప్యత్ర కేచి ద్భూత్యై వోర్ధ్వపుండ్రం దధతే తదపినిషిద్ధం క్రియాసారే॥ భస్మనైవోర్ధ్వ పుండ్రశ్చ తిర్యక్పుండ్రో మృదా తథా। బ్రహ్మహత్యాసమః ప్రోక్తో మునిభి ర్వేదపా రగై రితి॥

తథా॥ ఊర్ధ్వపుండ్రం ద్విజః కుర్యాద్వారి మృద్భస్మచందనైః। జపకాలే మృదా కుర్యాత్సంధ్యాకాలే తు వారిణా॥ భస్మనా హోమకాలే చ చందనం సార్వకాలిక మితి— మృత్తికా చందనం భస్మ తోయం చైవ చ

యె హరిహరులయిద్దఱియందును గలదు గాన నిద్దఱకు భేదములేదు. దీనింబట్టి యేకేశ్వ రత్వ మెట్టుల సిద్ధింపదు?

ఉ. ఆ సిద్ధాంతమును బట్టి శుద్ధచైతన్యము జీవునియందు నీశ్వరునందును గలదు గా న జీవేశ్వరులకును నభేద మంగీకరింపఁబడుచున్నది. అట్లె హరిహరుల యందును నంగీక రించునెడ నాయిద్దఱిలో నొక్కరు జీవుఁడనియు, వేఱొక్కఁడె యీశ్వరుఁడనియు నేర్ప డు గాన నిద్దరు చేరి యొక్కఁడే యీశ్వరుఁడని యేర్పడదు. అయినను అట్లొప్పుకొనక ఇద్దరు చేరి యీశ్వరుఁడనుటంబట్టి యనేకేశ్వరవాదమే యేర్పడును. ఆ సిద్ధాంతమునుబ ట్టి శుద్ధచైతన్యము పిపీలికాది సర్వజంతువులయందును గలిగియున్నది. అయినను వ్యవహార దశయందు ఒక్కనినే యీశ్వరునిగాను కడమ వారిని జీవులను గాను అంగీకరింపక త ప్పదు. అట్లే శుద్ధచైతన్యమును బట్టి హరిహరులకు భేదములేదని సాధింపఁబూనునెడ న ప్పుడు వారిర్వురిలో నొక్కఁడే యీశ్వరుఁడనియు వేఱొక్కఁడు జీవుఁడనియు నేర డును. ఇందు హరినె యీశ్వరునిగా నంగీకరింతురా? అప్పుడు తాము వైష్ణవులలో నే కీభవింతురు. హరునే ఈశ్వరునిగా నంగీకరించిరా? శైవులలోఁ జేరుదురు. రెండువిధము లను తమకు వేరుగా మత మేర్పడ నేరదు. దానికై యిద్దఱకు నీశ్వరత్వ మంగీకరించిరా! అప్పుడు నానేశ్వరత్వదోషము అనివార్యమగును. అభేదవాదులు వ్యవహారదశయందును నభేదము నంగీకరించునెడ లోక విరోధము, శాస్త్రవిరోధము సంభవించునని దానిని పారమార్థికదశయందె యంగీకరించిరి. అయినను నుపాస్యదేవత కుదరనందున నాయభే దమును వ్యవహార దశయందును హరిహరులయెడ నంగీకరించుచున్నారు. కాని యావి రోధము నిప్పుడెట్టుల తప్పును? విష్ణువు గౌరీపతియన్నను శివుడు లక్ష్మీపతియన్ననూ

పుండ్రకం । ఏభిర్ద్రవ్యైర్యథా కాల మూర్ధ్వపుండ్రం ధారయేత్సదా॥ స్నాత్వా పుండ్రం మృదా కుర్యాత్ హుత్వా చైవతు భస్మనా। దేవా నభ్యర్చ్య గంధేన సర్వ పాపాపనుత్తయే ఇతి చ వచనానుసారేణ యేమృదాదినోర్ధ్వపుండ్రం ధృతి తేష్వప్రశ్నౌతిన ఏవ। జపకాలే మృదా కుర్యాదిత్యాది వచనానాం వేదవిరుద్ధత్వాత్. తథాహి, బృహజ్జాబాలోపనిషది॥ అకృత్వా భస్మధారణం నగాయత్రీం జపేన్నజుహుయా దగ్నౌ న తర్పయేద్దేవా నృషీంశ్చ పితౄనితి గాయత్రీ జపహోమ దేవర్షి పితృతర్పణా నామభస్మస్మృతి పూర్వకాణాం నిషిద్ధతయా పరిష్కృతవచనేషు జపాదికాలేషు

స్త్రము గాని లోకము గాని యంగీకరించునా? అంగీకరింప నేరదు.

మఱియు హరునారాధింప హరికి కోపము వచ్చునేమోయనియు హరిని సేవింప హరుఁడా గ్రహించునేమోయనియు సిద్ధులను నితర దేవతలతోఁ గూడ నుపాసించువారల యనేకేశ్వరవాదము సమ్మతమనుట యెట్లు? అభేదంబును వాదమునందేయని యేర్పడు చున్నది. హరిహరులకు భేదము లేదనుటకు వారుదాహరించు వచనములు ప్రక్షిప్తములగాన నవి సాధకములు గావు.

ఇదిగాక అభేదవాదము నంగీకరింపఁగనే పరస్పరవిరుద్ధములగు వచనములకు విరోధమెటుల పరిహరింపఁబడును? మీమాంసా న్యాయములచేతను, శ్రుతిప్రామాణ్యము చేతను న్యాయమగు మార్గమును నిర్ణయించుకొనవలయు. అపద్ధతి నవలంబింపక మాకురెండు నొక్కటి యనఁగనే న్యాయము తేలునా? తేలనేరదు. విరోధ మట్లేయుండును.

ప్ర. వాసుదేవోపనిషత్తునందు. గోపీచందనముతో నూర్ధ్వపుండ్రము విధింపఁబడియున్నది. అదియేల గ్రాహ్యము కాదు?

ఉ. అందు గోపీచందనముతో నూర్ధ్వపుండ్రమును పెట్టుకొని దానిమీద భస్మత్రిపుండ్రమును ధరింపవలయునని యున్నది. ఇటుల ధరించునాచారము లేదు వేదమునందు అప్పుడు పుట్టినశిశువునకు వపనము చేయుమని విధియున్నది. ఆచారము లేదుగాన నది విడువఁబడుచున్నది. అట్లే యిదియు గ్రాహ్యముకాదు.

మఱికొందరుభూతిచే నూర్ధ్వ పుండ్రము ధరింతురు గాని అదినిషిద్ధము. ఎట్లనఁ గస్మములో నూర్ధ్వపుండ్రమును మృత్తికతో తిర్యక్పుండ్రమును ధరిం మనెడ నది బ్రహ్మహత్యతో సమమగునని క్రియాసారమున నిషేధింపఁబడియెను.

ప్ర. జలము, మృత్తిక, భస్మము, చందనము, నను వానితో ద్విజుండూర్ధ్వపుండ్రము ధరింపవలయు. అందు జపకాలమున మృత్తికతోడను సంధ్యాకాలమున జలముతో

మృదాదిధారణస్య విహితత్వేన వేదవిప్రతిషేధస్య స్పష్టత్వాత్ । ఏతేన హరిహరయో రనుగ్రహ యయోత్పన్నై రుభయం ధ్రియతేతత్ ఉపహాస్యాస్పదమితి స్ఫుటం॥ పుండ్రాంతరస్య వైదికానాం నిషిద్ధత్వాత్ । తదుక్తం క్రియాసారే॥ సర్వశాస్త్రజ సందేహ సముద్రబడబానలే। పారాశరే సాంకీతనం పుండ్రాంతరంను నిరాకృతం ॥ ఊర్ధ్వపుండ్రం త్రిశూలంచ వర్తులం చతురశ్రకం। అర్ధచంద్రాకృతించైవ వేదనిష్ఠో న ధారయేత్ ॥ తిర్యక్పుండ్రంచ సంత్యజ్య శ్రౌతం పుండ్రాంతరం భ్రమాత్ ! లలాటే ధారయేన్మర్త్యః పతత్యేవ న సంశయః ॥ ఇతి భస్మప్రకరణం.

అథ భస్మసంపాదనం.

తదుక్తం క్రియాసారే షష్ఠోపదేశే బృహజ్జాబాలో

డను హోమకాలమున భస్మముతోడనుతక్కువకాలములయందు చందనముతోను ధరింపవలయుననియు స్నానము చేసిన తరువాత మృత్తికతోను, హోమము చేసిన తరువాత భస్మముతోను, దేవతలను పూజించిన వెనుక గంధముతోను నూర్ధ్వపుండ్రము ధరింపవలయునని స్మృతులయందు గలదు. ఆ వచనము లెట్టుల సమకూడును?

ఉ. ఈవచనములు వేదవిరుద్ధములు. ఎట్లనిన, బృహజ్జాబాలోపనిషత్తునందు భస్మముధరింపక గాయత్రిని జపింపగూడదు. హోమముచేయఁగూడదు. దేవర్షిపితృతర్పణములు చేయఁగూడదు. అని కలదు. జపాదికాలములయందు మృత్తికాదులతో నూర్ధ్వపుండ్రము ధరింపవలయునను వచనములు బృహజ్జాబాల శ్రుతికి విరుద్ధముగానున్నవి గాన నా వచనములు వైదికుల నుద్దేశించి చెప్పఁబడినవిగా నేరవు.

కొందరు హరిహరుల యిద్దఱి యొక్క యనుగ్రహము గోరి రెండుపుండ్రములను ధరించుచుందురు గాని అది హాస్యాస్పదమైనదే. ఏలన భస్మత్రిపుండ్రము దక్క నితర పుండ్రము వైదికులకు గూడదని నిషిద్ధమైనది. ఎట్లన,

సకలశాస్త్రములయందు గలుగు సందేహసముద్రముల నణచుటకు బడబాగ్నిం బోలిన పరాశరపురాణమునందు ఊర్ధ్వపుండ్రమును, త్రిశూలాకారపుండ్రమును మరియు వర్తులము, చతురశ్రము అర్ధచంద్రాకారమునగు పుండ్రములను వేదనిష్ఠుడు ధరింపగూడదు. మనుజుఁడు శ్రౌతమగు భస్మత్రిపుండ్రమును వదలిపెట్టి యితర పుండ్రముల ధరించునెడ పతితుండగునని నిర్ణయింపఁబడి యున్నదని క్రియాసారమునఁ గలదు.

పప్రచ్ఛ ॥ బృహజ్జాబాలాభిధాం ముక్తిశ్రుతిం మమోపదేశం కురుష్వేతి । సహోవాచేతి సద్యోజాతాత్పృథివీ । తస్యాస్స్యాన్నివృత్తిః । కపిలవర్ణానందా । తస్యాగోమయేన విభూతిర్జాతా ॥ వామదేవాదుదకం ప్రతిష్ఠా । తస్యాః కృష్ణవర్ణా భద్రా । తస్యాగోమయేన భసితం జాతం అఘోరాద్వహ్నిస్తస్మాద్విద్యా । తస్యారక్తవర్ణా సురభిస్తస్యాగోమయేన భస్మజాతం । తత్పురుషాద్వాయుస్తస్మాచ్ఛాంతిస్తస్యాశ్శ్వేతవర్ణా సుశీలా । తస్యాగోమయేన క్షారం జాతం । ఈశానాదాకాశస్తస్మాచ్ఛాంత్యతీతా । తస్యాశ్చిత్రవర్ణా సుమనాస్తస్యాగోమయేన రక్షాజాతా ॥ విభూతిర్భసితం భస్మక్షారం రక్షేతి భస్మనో భవంతి పంచనామాని । పంచభిర్నామభిర్భృశం ఇతి ॥ తత్రైవ తృతీయ బ్రాహ్మణే॥ అథ భుశుండః కాలాగ్నిరుద్రం విభూతియోగం ప్రబ్రూహీతి హోవాచ। సహోవాచ । వికటాంగాామున్మత్తాం మహాఖిలాం మలినామశివాది చిహ్నాంకితాం పునర్భవాం కృశాంగాం వత్సహీనామశాంతామదగ్ధదోహినీం నిరింద్రియాం జగ్ధతృణాం కేశచేలాస్థిభక్షిణీం సంధినీం నవప్రసూ

భస్మసంపాదనము.

భస్మసంపాదనమునుగూర్చి బృహజ్జాబాలోపనిషత్తునందు.

ఈశ్వరుని సద్యోజాత ముఖమునుండి భూమిజనించెను. దానినుండి నివృత్తికల యుదయించెను. ఆ కలనుండి కపిలవర్ణయగు నందయనుగోవు జనించెను. ఆగోవుయొక్క గోమయముచే విభూతికలిగెను. వామదేవముఖమునుండి యుదకంబును దీనినుండి ప్రతిష్ఠా కలయు నీకలనుండి నల్లనివన్నెగల భద్రయను గోవు జనించెను. ఆగోవు యొక్క గోమయమున భసితము పుట్టెను, అఘోరముఖము వలన నగ్నికలిగెను. ఆయగ్ని వలనగాలివిద్యాకలయుత్పన్నమయ్యెను. దానినుండి యెఱ్ఱనివన్నెగల సురభియను గోవు జనించెను. ఆ గోవుయొక్క గోమయమునందు భస్మము పొడమెను. తత్పురుషముఖము వలన గాలి జనించెను దానివలన శాంతికల యేర్పడెను. ఆ కళవలన తెల్లనివన్నెగల సుశీలయను గోవు పుట్టెను. ఆ గోవుయొక్క గోమయమునందు క్షారముజనించెను. ఈశానవక్త్రమువలన నాకాశము కలిగెను. దానివలనశాంత్యతీతకల యావిర్భవించెను. ఆ కళవలన చిత్రవర్ణమగు సుమన అను గోవుపుట్టెను. ఆగోవుయొక్క గోమయములచే రక్షజనించెను. ఇటుల విభూతి భసితము భస్మము క్షారము రక్ష అని భస్మమునకైదు

తాం రోగాన్వితాం విహాయ ప్రశస్తం గోమయ మాహరేత్ ॥ త
త్రైతే శ్లోకాః ॥

విద్యాశక్తిస్సమస్తానాం శక్తిరిత్యభిధీయతే । గుణత్రయాశ్ర
యా విద్యా సావిద్యాచ తదాశ్రయా ॥ ౧ ॥ గుణత్రయమిదంధేను ర్వి
ద్యాభూద్గోమయంశుభం మూత్రంచోపనిషత్ప్రోక్తం కుర్యాద్భస్మ
తతఃపరం ॥ ౨॥ వత్సస్తు స్మృతయశ్చాస్యాస్తత్సంభూతంతు గోమయం।
పంచాక్షరేణమంత్రేణ ధేనుంతత్రాభిమంత్రయేత్ ॥ ౩ ॥ అస్త్రేణరక్షే
న్నాథ ప్రాశయేత్తుజలంతృణం । ఉపోష్యచచతుర్దశ్యాం శుక్లేకృష్ణేఽథ
వావ్రతీ ॥ ౪ ॥ పరేద్యుః ప్రాతరుత్థాయ శుచిర్భూత్వా సమాహితః।
కృతస్నానోధౌతవస్త్రః పయోర్ధ్వంచ స్పృశేద్గవాం ॥ ౫ ॥ ఉత్థాప్యగాం
ప్రయత్నేన గాయత్ర్యామూత్రమాహరేత్ । సౌవర్ణే రాజతేతామ్రే
ధారయేన్మృణ్మయేథవా ॥ ౬॥ పౌష్కరేఽథపలాశేవా పాత్రేగోశృ
గ ఏవవా । అథధీతహిగోమూత్రం మూలమంత్రేణ గోమయం ॥ ౭ ।
అభూమిపాతం గృహ్ణీయాత్ పాత్రే పూర్వోదితేఽగ్రహే । గోమయఃశో
ధయే ద్విద్వాన్మూలమంత్రాష్టకేనచ ॥ ౮ ॥ కళజప్తేనమంత్రేణ గోమ

నామములు కలవు.

ఆయుపనిషత్తునందే తృతీయబ్రాహ్మణమున, విభూతియోగమునుఅప్పమని భుసు
డుండడుగగా కాలాగ్నిరుద్రుడిట్లనిరు. ఎచ్చోగ్గుణపయఃమలు కలవి. పిచ్చది, పాడుపై
మొదలగు దుర్గుణములు కలది. మలినమైయున్నది. అమంగళకరములగు మచ్చలుగల్గి
కృశించినది దూడలేనిది, కోపగుణముగలది, పాలుపితుకనిది, కుంటిది, గుడ్డిది, గడ్డితి
నది వెంట్రుకలు, గుడ్డలు,ఎముకలు మొదలగు వానిందినునది అప్పుడెయీనినది, రోగము
కలదియగు గోవును విడిచిపెట్టి మంచిగోవుయొక్క గోమయమును గ్రహింపవలయును॥

విద్యాశక్తి అన్నిటిలోనను ముఖ్యమైనది. అట్టివిద్యాశక్తి గుణత్రయము నాశ్ర
యించియుండును॥ గుణత్రయంబును విద్యాశక్తి నాశ్రయించియుండును॥ అందు ధేను
వుగుణత్రయంబును, గోమయమువిద్యయును గోమూత్రము ఉపనిషత్తువగును॥ వానిచేభస్మ
ము చేయవలయును॥ దూడస్మృతులగును. గోవును పంచాక్షర మంత్రముచే నాటనుమిమి
మార్లుమంత్రింపవలయు. తరువాత,వస్త్రలు గరికె మేపి జలముత్రావింప వలయును॥ శు
క్లపక్షమునగాని, కృష్ణపక్షమునగాని చతుర్దశినాడు ఉపవసించి, వ్రతియైయుండి, ప

యస్థాన్యవర్జనాః । భవాయనమమంత్రేణ గోమూత్రం గోమయేక్షి
పేత్ ॥ ౯ ॥ శర్వాయనమ ఇత్యేవం పిండానాంచ చతుర్దశ । కుర్యా
త్సంశోష్యకిరణైః స్సప్తమూలేన చాహరేత్ ॥ ౧౦ ॥ నిదధ్యాదథపూ
ర్వోక్త పాత్రేగోమయపిండకాన్ । శైవోక్తేనైవవిధినా ప్రతిష్ఠాప్యాగ్ని
మర్చయేత్ ॥ ౧౧ ॥ పిండాన్నిక్షిపేత్తత్ర ఆద్యంత ప్రణవేనతు
షడక్షరస్యమంత్రస్య వాన్యస్మృత్వాచతథాక్షరే ॥ ౧౨ ॥ స్వాహాంతైర్జు
హుయాత్తత్రి వర్గైః ర్దేవాయ పిండకాన్ । మూలేనైవాజ్య
భాగాచ ప్రక్షిపేన్మూలమంత్రతః ॥ ౧౩ ॥ తథానిధనపతయే త్రయో
వింశంజుహుయాతిచ । హోతవ్యాః పంచబ్రహ్మభ్యాః నమోదేవాయ
శంభవే ॥ ౧౪ ॥ ఇతిసర్వాహుతీర్హుత్వా చతుర్థ్యం తైశ్చమంత్రకైః । భ
వశ్శర్వోమృడోరుద్రః హరశ్శంభుర్మహేశ్వరః ॥ ౧౫ ॥ ఏతైశ్చజుహు
యాద్విద్వాన్మూలమంత్రాష్టసంతథా । శివాయత్రయోహోమశ్చ స్విష్ట
కృన్మూలమంత్రతః ॥ ౧౬ ॥ ఇత్థం శేషంతునిర్వర్త్య పూర్ణపాత్రం ద
దంతథా । అష్టోత్తరశతేనాథ తర్పయేచ్ఛుద్ధమానసః ॥ ౧౭ ॥ పంచబ్రహ్మ

రునాడులేచి స్నానము చేసి, వస్త్రములధరించి పవిత్రుండై గోవును నీరుద్రావింప వల
యును. తరువాత, బంగారు, వెండి రాగిలోహములచేచేయఁబడినపాత్రయందుకాని, మృ
త్పాత్రయందుగాని, గోశృంగమునందుగాని గాయత్రిమంత్రముచదువుచు గోమూత్రము ను
ఒట్టవలయును. అనంతరము మూలమంత్ర మునుచ్చరించుచు వెనుకచెప్పిన పాత్రయందు గో
మయమును క్రిందఁబడకుండఁ బట్టుకొనవలయును. పదంపడి మూలమంత్రము నెనిమిదిమా
రులు చదువుచు గోమయమును శోధింపవలయు. తర్వాత పంచాక్షరమంత్రమును పదిమా
రులు జపించుచు గోమయములోని యితరపదార్థముల తీసివేయవలయును. భవాయన
మః అను మంత్రము పఠించుచు గోమూత్రమును గోమయమునఁ బోయవలయు. శర్వా
యనమః అని చదువుచు పదునాలుగు ముద్దలు చేసి యెండబెట్టవలయు. అనంతరము మూ
లమంత్రము నేడుమారులు జపించుచు నాముద్దలను దెచ్చి పూర్వోక్తపాత్రయందుంచ
వలయు. తర్వాత శివాగమములయందుఁ జెప్పినవిధమున శివాగ్నిని ప్రతిష్ఠించిషడక్షరమం
త్రగతములగు నొక్కొక యక్షరమునకు నాద్యంతములయందు ప్రణవములను గొనకు స్వా
హాకారమును చేర్చి వీనిచే నాపిండములను హోమము చేయవలయు. మూలమంత్రముచే ఆ
జ్యభాగములను హోమము చేయవలయు. తరువాత నిధనపతయే అని మొదలగు నిర్వది

హ్మణమంత్రేణ తజ్జలంశిరసిక్షిపేత్ । దశవారంచజప్తేన దిక్షుతోయం
వినిక్షిపేత్॥ ౧౮ ॥ శైవానాందక్షిణాందత్వా శాంత్యైపులకమాహ
రేత్। ఆహరిష్యామి శైవానాం సర్వేషాం కర్మగుప్తయే॥ ౧౯ ॥ జాత
వేదసమేనంత్వాం పులకైశ్ఛాదయామ్యహం। మంత్రేణానేనతంవహ్నిం
పులకైశ్ఛాదయేత్తతః ॥ ౨౦॥ త్రిదినంజ్వలనస్థిత్యై ఛాదనంపులకంస్మృ
తం। శైవాంశ్చభోజయేచ్ఛక్త్యా స్వయంభుంజీతవాగ్యతః ॥ ౨౧ ।
భస్మాధిక్యమభీప్సంస్తు చాధికంగోమయంహరేత్ । దినత్రయేణయది
వా ఏకస్మిన్దివసేఽథవా ॥ ౨౨ ॥ తృతీయేవాచతుర్థేవా ప్రాతస్స్నా
త్వాసితాంబరః । శుక్లభాస్వచ్ఛైపసూత్రశ్శుక్ల గంధానులేపనః ॥ ౨౩
శుక్లదంతో భస్మదిగ్ధో మంత్రేణానే మంత్రితం । మూలమం
త్రంసముచ్చార్య పులకం భస్మసంత్యజేత్ ॥ ౨౪॥ తత్రచావాహనము
ఖాను పచారాంస్తు షోడశ । కృత్వావృత్య తథాశైవం తతో మప

మూడు మంత్రములచేతను, పంచబ్రహ్మమంత్రములచేతను హోమము చేయవలయు. ఇటు
ల సర్వాహుతులను వ్రేల్చి భవాయ, శర్వాయ, మృడాయ, రుద్రాయ హరాయ, శంభ
వే మహేశ్వరాయ అను మంత్రములచేతను హోమము చేయవలయు, మఱియు మూల
మంత్రముతో నెనిమిది మారులును, శివాయ అను మంత్రముతో ముమ్మారును స్విష్టకృ
న్మంత్రముతోడను హోమముచేసి యిట్లుమిగిలిన కృత్యమును సంపూర్తిచేసి మూల
మంత్రము నూటయెనిమిది మార్లు జపించుచు పూర్ణపాత్రోదకముతో తర్పణముచేసి పం
చబ్రహ్మ మంత్రములతో నాజలము శిరమునఁజల్లుకొనవలయు॥ మఱియు మూలమంత్రము
ను పదిమార్లు జపించుచు జలమును దిక్కుల యందుఁ జల్లవలయు॥ శైవులకు దక్షిణ
నొసఁగి, ఊకగొనివచ్చి, ఆహరిష్యామి అనుమంత్రముచదువుచు నగ్నిని నూకచేఁ గప్ప
వలయు॥ మూఁడుదినములవఱకు నగ్నియారిపోకుండ నుండుటకై యిటులూకచేఁగప్పవల
ని చెప్పఁబడియెను. తర్వాత శక్తికొలది శైవులను భుజింపఁజేసి తానును భుజింపవలయు
ఎక్కువభస్మము గావలయునెడ నెక్కువగోమయమును సంపాదించుకొని హోమముచే
య వలయును. ఒకదినము గాని,మూఁడుదినములు గాని,అగ్నిని గాచూడవలయు మూఁడవనాఁడుగా
ని, నాల్గవనాఁడుగాని ప్రాతఃకాలమున స్నానముచేసి యుదికిన వస్త్రయుగ్మముఁ ధరించి
భస్మధారణముచేసి నిత్యకృత్యముల దీర్చుకొని మూలమంత్రము నుచ్చరించుచు నగ్నిమీఁద
నూక కాలిన భస్మము తొలఁగింపవలయు. అగ్నికి షోడశోపచారములుచేసి శివాగ్నిని

సంహరేత్ ॥ ౨౭॥ సద్యాది కేనమన్త్రేణ గృహ్ణీయాద్భస్మ చోత్తమం॥ తదనంతర మన్త్రేణ ప్రమృజ్యాచ తతః పరం ॥ ౨౮॥ సంయోజ్య గంధ సలిలైః కపిలామూత్ర కేణవా। చన్ద్రకుంకుమ కాశ్మీర ముశీరం చందనం తథా ॥ ౨౯॥ అగరుత్రిత యంచైవ చూర్ణ యిత్వాతు సూక్ష్మతః ప్రణవేనాహరే ద్విద్వాన్ బృహత్తో వటకానథ ॥ ౩౦॥ అఘోర మన్త్రతశ్చాథ దశజప్తేన మూలతః॥ ఇత్యాది.

ఏవంకల్పేను కల్పోప కల్పాకల్పాదయ శ్శాంభవీయే విభూతిః కల్పేద్రష్టవ్యాః॥

ఏవమధి కారోవాసిష్ఠ లైంగే ప్రతిపాదితో యథా॥ భస్మవిద్విప రంబ్రహ్మ సత్యాబోధ సుఖావహం।భస్మతద్వేదనా లభ్యంముఖ్యం తదప రంబుధః। ఆగ్నేయం గౌణమజ్ఞాన ధ్వంసకం జ్ఞానసాధనం। గౌణం నా నా విధం విద్ధి బ్రహ్మన్ బ్రహ్మ విదాం వరం। అగ్ని హోత్రాది జంత ద్వద్విరజానలజంతునే॥ ఔపాసన సముత్పన్నం సమిదగ్ని సముద్భవం

సంహరింపవలయు. అనంతరము సద్యోజాతమంత్రము పఠించుచు నుత్తమమగు భస్మము ను గ్రహింపవలయు. వామదేవమంత్రము జపించుచు భస్మమునలిపి గంధోదకమును జేర్చి అందు పచ్చకర్పూరము, కుంకుమపువ్వు. వట్టివేళ్లు శ్రీగంధము మూడు విధములగు నగరు చెక్కలను మెత్తని చూర్ణముచేసి ప్రణవముతోకలుపవలయు.తర్వాతఅఘోరమంత్రము నుపదిమారులు జపించుచు పెద్దపెద్ద యుండలనుగా, జేయవలయునని యున్నది.

ఇటుల కల్పము, అనుకల్పము, ఉపకల్పము అకల్పము మొదలగు విభూతిసం పాదన కల్పములు బృహజ్జాబాలోపనిషత్తువంటను శాంభవీయమను విభూతికల్పమునం దును సవిస్తరము గాగలవు, గాన నందు జూడవలయు.

అధికారము.

ఎవ్వార లెట్టి భస్మము ధరింపవలయునో అధికారమునుగూర్చి వాసిష్ఠలైంగము నందు సత్యజ్ఞానానంద లక్షణమగు పరబ్రహ్మమే ముఖ్యమగు భస్మము. అద్యైదిజ్ఞా నముచేతనే లభించును. ఇక నగ్నియందు బుట్టినది రెండవ భస్మము. ఇదిఅజ్ఞానము నణచి జ్ఞానము గలిగించునది. ఇయ్యది అగ్నిహోత్రజన్యమువిరజాగ్నిజము ఔపాసనాగ్ని జముస మిదగ్నిజమునని పలువిధములు. ఇందు త్రైవర్ణికులకు నిత్యాగ్నిహోత్రజంబును విరజా గ్నిజంబును ధార్యంబులగును. ఔపాసనాగ్ని జన్యమగు భస్మముగృహస్థులకావశ్యకము

త్రైవర్ణికానాం సర్వేషామగ్నిహోత్ర సముద్భవం। విరజానల జంచై
వ కార్యం భస్మమహామునే॥ ఔపాసన సముత్పన్నం గృహస్థానాం వి
శేషితం। సమిదగ్ని సముత్పన్నం ధార్యంతద్బ్రహ్మచారిణాం॥ శూద్రా
ణాం శ్రోత్రియాగారే పచనాగ్ని సముద్భవం అన్యేషామపి సర్వేషాం
ధార్యం దావానలోద్భవం। అగ్నిరిత్యాది భిర్మంత్రైః షడ్భిరాథర్వణై
స్తథా। జాబాలైస్సప్త భిర్వాపి గౌణే నైవతు భస్మనా। ఉద్ధూళయే
త్స్వకం దేహం పాపపుంజ భయాపహం। త్రియాయుషేణ మంత్రేణ
మేధావీత్యాది నాథవా। గౌణేన భస్మనా ధార్యం త్రిపుండ్రం బ్రహ్మ
చారిణా। త్రియంబకేనమంత్రేణ సతారేణ తథైవచ। పంచాక్షరేణమంత్రేణ
ప్రణవేనయుతేనచ। లలాటే హృదయేచైవ దోర్ద్వంద్వేచ మహామునే। త్రి
పుండ్రం ధారయేన్నిత్యం గృహస్థశ్చ వనాశ్రమీ। ఆత్మమంత్రేణ హంసే
న ప్రణవేన సమాహితః। త్రిపుండ్రం ధారయేన్నిత్యం సన్న్యాసాశ్రమ
మాశ్రితః॥ నమోంతేన శివేనైవ శూద్రశ్శుశ్రూషణ ప్రియః। ఉద్ధూ
ళనం త్రిపుండ్రంచ నిత్యం భక్త్యా సమాచరేత్॥ అన్యేషామపి సర్వే
షాం వినామంత్రేణ సువ్రత। ఉద్ధూళనం త్రిపుండ్రంచ కర్తవ్యం భక్తి

సమిదగ్నిజము బ్రహ్మచారులకు యోగ్యమగు శ్రోత్రియ గృహంబున పచనాగ్నియందు బుట్టిన భస్మము శూద్రులకు ధార్యమగును. దావానలంబున బుట్టిన భస్మము సంకీర్ణుల కియోగ్యంబగును.

అగ్నిరితి భస్మ అని మొదలుగా నథర్వణ వేదమునఁ జెప్పిన యారు మంత్రములచే గాని జాబాలమునందుఁ జెప్పిన యేడుమంత్రములచే గాని భస్మముతో శరీరమంతయును ద్ధూళనము చేయునెడ పాపములన్నియు తొలంగును. ఈమంత్రములతోడను బ్రహ్మచారి భస్మత్రిపుండ్రము ధరింపవలయును. గృహస్థుండు వనస్థుండును త్రియంబక మంత్రమును ప్రణవముతోఁగూడిన పంచాక్షరమంత్రమును పఠించుచు లలాటమునందు హృదయమునందు బాహుయుగమునందును భస్మత్రిపుండ్రమును ధరింపవలయును. యతీశ్వరుండు ఆత్మమంత్రము ప్రణవయుతమగు హంసమంత్రమును జపించుచు త్రిపుండ్రమును ధరింపవలయును. శూద్రుండు శివాయనమః యను మంత్రము జపించుచు భస్మముతో నుద్ధూళనమును త్రిపుండ్రమును ధరింపవలయును. తక్కినవారు మంత్రముతో పనిలేకయే భస్మధారణము చేయనగును.

తోముసే ॥ఇతి॥

యద్యప్యత్రపక్షే స్త్రీణాం భస్మధారణం నాంగీకుర్వన్తి తథాపి బ్రహ్మవిష్ణుముఖైర్దేవైః ఋషిభిశ్చతపోధనైః। బ్రాహ్మణైః క్షత్రియైర్వైశ్యైః శూద్రైరన్యైశ్చసంకరైః। స్త్రీభిశ్చధార్యమేతద్వై భస్మత్రైలోక్యపావనం। అష్టైశ్వర్యాదిసిద్ధ్యర్థం ధారణాదస్య మంత్రతః॥ అష్టాపిసిద్ధయశ్శంభౌ భక్తిశ్చ పరమకారణం। సర్వవశ్యకరంచైవ సర్వసౌభాగ్యదంపరం। భూతప్రేతపిశాచాశ్చ రాక్షసాదుర్జనాః పరే। భస్మదర్శనమాత్రేణ త్రస్తాధావన్తి దూరతః॥ తథాభస్మాంగుంఠనాద్యైర్నశ్యేత్ వ్యాధయః క్షణాత్ ఇత్యాదినా స్త్రీభిస్సహసర్వేషాం మహత్వ్రతాధికారస్య క్రియాసారే॥ నిర్ధారితత్వాన్నదోషః కశ్చిత్॥

భస్మస్నానం.

అథభస్మస్నానం॥ బోధాయనస్మృతౌ॥ స్నానమీశానమంత్రేణ కుర్యాన్మూర్ధాదిపాదత ఇతి॥ భారద్వాజస్మృతౌ॥ ప్రాఙ్ముఖశ్చరణౌహస్తౌ ప్రక్షాళ్యాచమ్యపూర్వవత్। ప్రాణానాయమ్య సంకల్ప్య భ

ఇక గొందఱు స్త్రీలకు భస్మధారణము కూడదందురు. కాని బ్రహ్మవిష్ణ్వాది దేవతలును మునీశ్వరులును బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్య శూద్రులును సంకరులును స్త్రీలును భస్మము ధరింప వలయు. భస్మము ధరింపఁగా అష్టైశ్వర్యములు లభించును. మఱియు అష్టసిద్ధులును శివభక్తియు గలుగు ఈ భస్మధారణము సర్వభూతవశ్యంబును సర్వసౌభాగ్యంబులను గలుగఁజేయు. భూతప్రేతపిశాచంబులును దుష్టరాక్షసులును భస్మము చూడఁగనే భయపడి దూరముగా పరుగిడుదురు. మఱియుభస్మోద్ధూళనాదుల చే క్షణమాత్రంబున వ్యాధులన్నియు నశించును. అని మొదలుగా స్త్రీలతోఁగూడ నందఱకు భస్మధారణమునం దధికారము కలదని క్రియాసారమున నిర్ణయింపఁబడియున్నది.

భస్మస్నానము.

బోధాయన స్మృతియందు॥ ఈశానమంత్రముతో శిరము మొదలుకొని పాదములవఱకు భస్మస్నానము జేయవలయునని గలదు

భారద్వాజస్మృతియందు. జలస్నానముచేసిగాని, కాలుచేతులు గడిగికొనిగాని తూర్పుముఖముగా గూర్చుండి ఆచమము ప్రాణాయామము సంకల్పముగావించి భస్మస్నానముచేయవలయును. అదియెట్లనిన అగ్నిహోత్రజన్యమగు శుద్ధభస్మమునుగ్రహించి ఈశా.

స్నాత్వా స్నానం సమాచరేత్। ఆదాయభసితం శ్వేతమగ్నిహోత్రసముద్భవ। ఈశానేనతు మంత్రేణ స్వమూర్ధ్ని వినిక్షిపేత్। తతఆదాయ తద్భస్మ ముఖేతత్పురుషేణతు। అఘోరాఖ్యేన హృదయే గుహ్యే వామాహ్వయేనచ। సద్యోజాతాభిధానేన భస్మపాదద్వయేక్షిపేత్। సర్వాంగం ప్రణవేనైవ మంత్రేణోద్ధూళయేత్తతః। ఏతదాగ్నేయకంస్నానముదితం పరమర్షిభిః। సర్వకర్మసమృద్ధ్యర్థం కుర్యాదాదౌ విశుంబుధః ॥ఇతి॥

భస్మధారణం.

అథభస్మధారణం॥ ఉద్ధూళనమవగుంఠనం త్రిపుండ్రం చేతిత్రిధా॥ తదుక్తం విభూతికల్పే॥ ఆచమ్య, ప్రాణానాయమ్య, శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం భస్మధారణం కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య శుష్కం భస్మగృహీత్వా ఇష్టలింగేసమర్ప్య మూలేన సర్వాంగముద్ధూళయేదిత్యుద్ధూళనం తత్రభస్మజలంగృహీత్వా ఇష్టలింగేసమర్ప్య సర్వాంగమవకుంఠయేదిత్యవకుంఠనం

తతశ్శివాగ్నిజం భస్మసద్యోజాతాది పంచబ్రహ్మమంత్రైః పరిగృహ్య మానస్తోక ఇతి జపేనసంసృజ్య తత్రపంచకోణం విలిఖ్య తన్మ

నమంత్రముచే శిరమునందు జల్లుకొనవలయు, ఆభస్మమును తత్పురుషమంత్రముతో ముఖమునందును అఘోరమంత్రముతో హృదయమునందును వామదేవమంత్రముతో గుహ్యమునందును సద్యోజాతమంత్రముతో పాదములయందును నలదుకొని ప్రణవముతో శరీరమునందంతట నుద్ధూళనము చేయవలయు. ఇట్లు జేయుటెడ నిదియాగ్నేయస్నానమగును. కర్మసమృద్ధికై మొదట నీభస్మస్నానము జేయవలయు నని యున్నది.

భస్మధారణము.

ఉద్ధూళనము అవగుంఠనము త్రిపుండ్రమునని భస్మధారణము మూడువిధములు. విభూతికల్పమునందు, ఆచమనము ప్రాణాయామము, సంకల్పము జేసి పొడిభస్మమును తీసికొని యిష్టలింగమున కర్పించి మూలమంత్రముతో శరీరమందంతటను పూసికొనుట ఉద్ధూళనమగును. తరువాత భస్మమున జలముగలిపి యిష్టలింగమున కర్పించి మూలమంత్రముతో శరీర మందంతట పూసికొనుట అవగుంఠనమగును.

అనంతరము భస్మమును పంచబ్రహ్మమంత్రములతో గ్రహించి మానస్తోక అను మంత్రముతో నందు జలముగలిపి యందు పంచకోణ యంత్రమువ్రాసి దానిముఖమున ప్ర

క్షేత్రేణవం భుజద్వయే వాయకారౌ మధ్యే శికారం పదద్వయే నమకా
రౌచ విలిఖ్య మూలమం|త్రేణ షడ్వారం అగ్నిరిత్యనేనచాభిమంత్ర్య. ఇ
ష్టలింగే సమర్ప్య త్ర్యాయుషైస్త్ర్యంబకైస్త్రి(ర్య).కీ త్రిరేఖాః ప్రకుర్వీ
త। స్థానదేవతా. దయః బృహజ్జాబాల ఉక్తాః యథా॥ అథభుసుండా భ
గవంతం కాలాగ్నిరుద్రం త్రిపుండ్ర విధిం ప్రపచ్ఛ॥ తత్రైతే శ్లోకాః॥ త్రి
పుండ్రం కారయేత్పశ్చాత్ బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకం। మధ్యాంగులిభిరా
దాయ తిసృభిర్మూలమంత్రితం॥ అనామికామధ్యాంగుష్ఠై రథవాస్యా
త్రిపుండ్రకః॥ ఉద్ధూళయేన్ముఖం విప్రః క్షత్రియస్తు శిరోభితః॥ ద్వా
త్రింశత్ స్థానకే చార్ధషోడశస్థానకేథవా అష్టస్థానే తథాచైవం పంచ
స్థానే చయోజయేత్॥ ఉత్తమాంగే లలాటేచ కర్ణయోర్నేత్రయో
ర్ద్వయోః నాసావక్త్రే గళేష్వేవమంసద్వయమనంతరం। కూర్పరే మ
ణిబంధేచ హృదయే పార్శ్వయోర్ద్వయోః నాభౌ గుహ్యద్వయేచైవ
ఊర్వోస్స్ఫిగ్బింబ జానుషు॥ జంఘాద్వయేచ పాదౌచ ద్వాత్రింశత్ స్థా
నముత్తమం॥ అష్టమూర్త్యష్ట విద్యేశ దిక్పాల వసుభిస్సహ। ధరో ధ్రు

ణవమును పైనున్న రెండుకోణములయందు వా కారయ కారములను నడుమ శి అను వర్ణ
మును దిగువనున్న రెండుకోణములయందును నమః అను నక్షరములను వ్రాసి మూలమం
త్రములో వాయుమార్గుతు అగ్నిరితి భస్మ ఈ మొదలగుమంత్రములచేతనుమంత్రించియిష్టలింగ
మున కర్పించి త్రియాయుష మంత్రములచేతను త్రియంబకమంత్రముచేతను మూడేసి రే
ఖలు ధరింపవలయు. ధరింపవలసిన స్థానములు దేవతలును బృహజ్జాబాలోపనిషత్తునందు
చెప్పఁబడియున్నవి. త్రిమూర్త్యాత్మకమగు త్రిపుండ్రము ధరింపవలయు. నడిమి మూడు
వ్రేళ్లచేగాని, అనామిక నడిమివ్రేలు, బొటనవ్రేలునను మూడువ్రేళ్లచేగాని మూలమం
త్రముతో మంత్రింపఁబడినభస్మమును ధరించునెడ నది త్రిపుండ్రమగును. ఈ త్రిపుం
డ్రమును ముప్పదిరెండు స్థానములయందుగాని, పదునారుగాని ఎనిమిదిగాని అయిదుగాని
యగుచోట్లగాని ధరింపవలయు. అందు ముప్పదిరెండు స్థానములెవ్వియన, శిరము, ముఖ
ము, రెండుచెవులు, రెండు కన్నులు, రెండు ముక్కులు, నోరు, మెడ, రెండు బుజము
లు, మోచెయ్యి మడకలు రెండును, రెండుమణికట్లును, రొమ్ము రెండు పార్శ్వములు, నా
భి, పురుష చిహ్నము, గుదము, రెండు తొడలు, రెండు పిరుదులు, రెండు మోకాళ్లు,
రెండు పిక్కలు, రెండు పాదములు, నను ముప్పదిరెండు స్థానములయందు ధరింపవలయు.

వశ్చ సోమశ్చ ఆపశ్చైవానలోనిలః। ప్రత్యూషశ్చ ప్రభాసశ్చ వసవోష్టౌ ప్రకీర్తితాః। ఏతేషాం నామమన్త్రేణ త్రిపుణ్డ్రం ధారయేద్బుధః। తత్రత్వేకాదశస్థానే త్రిపుణ్డ్రంచ సమాహితః। శీర్షకేచ లలాటేచ కర్ణయోస్సద్యయోరపిచ। కూర్పరే మణిబంధేచ హృదయే నాభిపార్శ్వయోః। పృష్ఠేచైవం ప్రతిష్ఠాయాం జపేత్తత్రాధిదైవతం। శివం శక్తిం చ సాదాఖ్యమీశం రుద్రాఖ్యమేవచ। వామాదినవశక్తీశ్చ ఏతాష్షోడశదేవతాః॥ అథవా మూర్ధ్ని వక్త్రే చ కర్ణయోర్నాసనే తథా। బాహుద్వయేచ హృదయే నాభ్యామూర్వోర్యుగే తథా। జానుద్వయేచ పదయోః పృష్ఠభాగే చ షోడశ॥ శివస్స్కన్దశ్చ చంద్రార్కౌ విఘ్నేశో విష్ణురేవచ। శ్రీశ్చైవ హృదయే తద్వత్ తథా నాభౌ ప్రజాపతిః। నాగాశ్చ నాగకన్యాశ్చ ఉభయా ఋషికన్యకాః। పాదయోశ్చ సముద్రాశ్చ తీర్థం పృష్ఠేపిచ స్మృతాః। ఏవం వా షోడశస్థానమష్టస్థానమథోచ్యతే। శిరస్థానం లలాటం చ కర్ణద్వయమనన్తరం। అంసయుగ్మంచ హృదయం నాభిరిత్యష్టమం భవేత్। బ్రహ్మా చ ఋషయస్సప్త దేవతాశ్చ ప్రకీర్తితాః॥ అ

ఈస్థానముల కధి దేవతలెవ్వరనిన. అష్టమూర్తులు అష్టవిద్యేశ్వరులు, అష్టదిక్పాలకులు అష్టవసువులును నగుదురు. అందు ధరుడు, ధ్రువుడు, సోముడు, జలము, అగ్ని, గాలి ప్రత్యూషము ప్రభాతము ననువారు అష్టవసువులు నగుదురు. వీరి నామములను మంత్రములతో నా యా చోట్ల త్రిపుండ్రము ధరింపవలయును. ఇక పదునారుచోట్లు ఎవ్వియనన శిరము, లలాటము రెండు చెవులు రెండు బుజములు, రెండు మోచేతులు, రెండు మణికట్లు హృదయము, నాభి, పార్శ్వములు, వీపు, ఆధారమునను పదునారుచోట్ల ధరింపవలయు వీనికధి దేవతలెవ్వరన, శివుడు శక్తి శివసాదుడు శక్తిసాదుడు, ఈశుడు రుద్రుడు వామాది నవశక్తులును చేరి పదునార్గురు అధి దేవతలగుదురు.

వరియు శిరము, లలాటము, కర్ణములు నాసిక రెండుచేతులు హృదయము నాభి రెండు తొడలు రెండు మోకాళ్లు, రెండు పాదములు, వీపు నానివి పదునారు స్థానములగు. శివుడు స్కందుడు, చంద్రుడు అర్కుడు, విఘ్నేశుడు విష్ణు శ్రీ ప్రజాపతి నాగులు, నాగకన్యకలు, ఋషులు ఋషికన్యలు సముద్రములు తీర్థములు నానివి పదునారుస్థానముల కధిదేవతలగుదురు.

శిరము. లలాటము, రెండు చెవులు రెండుబుజములు, హృదయము,నాభియనని

థనామస్తకం బాహూ హృదయం నాభి రేవచ। పంచస్థానాన్యమూ న్యాహుర్భస్మతత్త్వవిదో జనాః॥ యథాసంభవమాకుర్యాద్దేశకాలాద్య పేక్షయా ॥ఇతి॥

క్రియాసారే। భస్మమాహాత్మ్య మధికం ప్రస్తుత్య॥ బహునోక్తేన కిం విప్రాశ్శృణు ధ్వం భావితాంతరాః॥ బ్రహ్మహత్యాది పాపానాం ప్రాయశ్చిత్త మిదంశ్రుతం। సర్వోపనిషదాం సారం సాక్షాత్సర్వేశ్వ రాత్మకం కృతార్థా యేనాయ మధునా మహిమాస్యయత శ్రుతః। ఇత్యాదిస్కాందవచనైరస్మిన్ ప్రత్యక్ష మోక్షదే॥ అశ్రద్ధయాజనా స్సర్వే జాతాస్తేష్వాత్మవంచకాః। కేచిచ్చ తులసీ కాష్ఠమణి స్రగ్భూషితా నరాః। నరకే యాతనాం ప్రాప్యదుఃఖాం భోక్ష్యాని మజ్జితాః। పిశాచైర థరక్షోభిర్గ్రస్తాస్తే భస్మకాంక్షిణః॥ భస్మస్మరణమాత్రేణ సుఖం యాంతి పరం స్వయం। నమృదావాథ సిందూరై స్స్వసాంగారేణ వాపునః॥ మంత్రితా యాంతి లోకేస్మిన్ పిశాచారాక్ష సాదయః॥ భస్మదర్శన మాత్రేణ పలాయన్తే భయాకులాః॥ పిశాచా వాథభేతాళ కూశ్మాండా భైరవాద

యేని మిది స్థానములగు॥ బ్రహ్మ సప్త మహాఋషులును నీయునిమిది స్థానములకు నధి దేవతులగుదురు. ముఖము, చేతులు, హృదయము, నాభినాని పంచస్థానములగును. ఇందు దేశకాలాదులను బట్టి యెద్దానినైన నవలంబింపవలయు.

భస్మ మాహాత్మ్యము.

క్రియాసారమునందు భస్మ మాహాత్మ్యము నధికముగా ప్రస్తావించి దీనింగూర్చి యనేకముగాఁ జెప్పనేల? భస్మధారణము బ్రహ్మహత్యాది మహాపాతకములకును ప్రాయశ్చిత్తరూపమైనది. సర్వోపనిషత్తులకును సారభూతమైనదియు సర్వేశ్వరస్వరూపమైనదియునగు, దీనిమహిమను వింటిరిగాన మీరు ధన్యులరు. అని యీ మొదలగు స్కాంద పురాణ వచనములచే ప్రత్యక్షముగా మోక్షప్రదమైన యీ భస్మధారణమునెదకొందరు శ్రద్ధవహింపక మోసమొందిరి. మరికొందరు నిషిద్ధములగు తులసీ కాష్ఠములను ధరించి నరకముల ననుభవించుచు దుఃఖసముద్రంబున మునిఁగి పిశాచములచేతను రక్షస్సులచేతను పీడింపఁబడుచు భస్మముఁ ధరింపఁగోరువారైరి భస్మమును దలంచిన మాత్రన సుఖమొందుచున్నారు. లోకమున నె దైవము పిశాచములు రక్షస్సులును మృత్తికచేఁగాని తిరుచూర్ణముచేఁగాని బొగ్గువసిడేఁగాని మంత్రించుచునెడ తొలంగనేరవు. అట్లుగాక భస్మమును

యః। దృష్టదోష పరిగ్రస్తా భస్మనైవా భిమంత్రితాః॥ సుఖం ప్రయాన్తి సులభం పశ్యతాస్మిన్నస్తు విష్టపే। నమృడాంగార సిందూరైర న్మంత్రితైర్న ష్టిదోషతః॥ విముచ్యన్తే జనాలోకే పశ్య త్వాత్ర బుధాస్స్వయం॥ అథ శ్రౌతే ధవాస్మార్తే కౌతుకే బంధనేపిచ। అఖిలైర్గృహ్యకారైశ్చ త్ర్యంబకే నాభిమార్జనం। విహితం కర్మకుర్వన్తి భస్మనైవ సితే నహి। తథాపి భస్మనిందన్తి శాప దగ్ధాజనాభువి అతస్తద్దూష కావేద దూషకా బుద్ధ వంశజాః॥ పరిజ్ఞేయాః కర్మభిశ్చ పరిభ్రష్టా మహైనసః। గౌత మాద్యైశ్చ మునిభిశ్శప్తాశ్శం భౌచభస్మని। రుద్రాక్షేచ పరం తేషాం బుద్ధిర్నైవ తి పాపినాం॥ అస్పృశ్యాశ్శంభ వైరుద్దిష్టాః పాపి నస్త్వత్ర మంద్రితా। అభాషణీయాః పాపిష్ఠా దర్శనీయాన తేజనాః॥ దేశే శైవైః పునర్యత్ర నరాదుష్టాశ్చపాపినః। తద్దోషవిని వృత్త్యర్థంజపేత్పం చాక్షరం మనుం సూర్యదర్శన మాత్రంతు కుర్వీత శివదీక్షితః॥ ఇత్యాదివచనైరన్యైర్ని షేధేనాపివైతథా। భస్మశ్రిద్ధా పుణ్యవశాజ్జా యతేపుణ్య కర్మిణామితి ప్రతి పాదిత మిత్యలం॥ ఇతిత్రిపుండ్ర విధిః॥

చూడగనే భయపడి పరుగిడుచున్నవి. పిశాచములు భయంకరములగు భేతాళకూశ్మాండాదిగ్రహములన్నియు భస్మముతో మంతింపగనే సులభముగాదొలగుచున్నవి. ఇట్లే దృష్టిదోషంబును విభూతి చేతనే. తొలఁగుచున్నది గాని వృత్తికాదులచే పోవుటలేదు.

మఱియు గృహ్యసూత్రకారులందరును శ్రౌతస్మార్తాది సర్వకర్మములయందును భస్మధారణమును విధించియున్నారు. అయినను శాపదగ్ధులగు జనులు భస్మధారణమును నిందింతురు. కావున భస్మనిందకులగువారు వేదనిందకులగు బుద్ధవంశజులనుగాను కర్మభ్రష్టులనుగాను దలంపవలయును. కొందరు బ్రాహ్మణులు గౌతమాదిమహర్షులచే శపింపఁబడినవారు గాన వారికి శివునియందును భస్మరుద్రాక్షలయందును బుద్ధికలుగనేరదు. శివద్రోహులైన భస్మనిందకులగు వ్యారిని సంభాషింపను చూడనుగూడదు. అట్టివారిని శివభక్తులు చూచునెడ నాదోషము తొలంగుటకై పంచాక్షరమంత్రమునుజపించి సూర్యదర్శనము చేయవలయునను నీమొదలగు పురాణవచనములనుబట్టి పుణ్యాత్ములకు పూర్వపుణ్యవశంబున భస్మధారణమునెడ శ్రద్ధకలుగుచున్నదని నిర్ణయింపఁబడియున్నది.

త్రిపుండ్రవిధి ముగిసెను.

రుద్రాక్ష ధారణ విధిః.

అథరుద్రాక్ష ధారణం॥ రుద్రాక్ష జాబాలే తదుత్పత్తి రేవం
శ్రూయతే॥ అథహైనం భగవన్తం కాలాగ్ని రుద్రం భుసుండః ప్రపచ్ఛ॥
కథం రుద్రాక్షోత్పత్తిస్తద్ధారణాత్కిం ఫలమితి॥ తంహోవాచ సభగ
వాన్కాలాగ్ని రుద్రః పురాత్రిపుర వధార్థ మోన్మీలితాక్షోహం తే
భ్యోజల బిందవో భూమౌపతితాస్తే రుద్రాక్షా జాతాస్సర్వానుగ్ర
హార్థాయ తేషాం నామోచ్చారణమాత్రేణ దశ గోదాన ఫలం భ
వతి దర్శన స్పర్శనాభ్యాం ద్విగుణ ఫలం భవతి॥ అత ఊర్ధ్వం వక్తుం నశ
క్నోమి॥ తత్రైతే శ్లోకాః॥ తస్మాజ్జాతాస్తు కిం నామ కథం వా ధార్యతే న
రైః॥ కతివైషాం ముఖాన్యత్ర కైర్మంత్రైర్ధార్యతే కథం॥ దివ్య వర్ష స
హస్రాణి చక్షురున్మీలితం మయా॥ ఉభాభ్యాం చారుపక్ష్మభ్యాం పతి
తాజల బిందవః ॥౨॥ తత్రాశ్రు బిందవో జాతా మహా రుద్రాక్ష వృక్ష

రుద్రాక్షధారణము.

రుద్రాక్షజాబాలమునందు రుద్రాక్షోత్పత్తి యిటుల వినఁబడుచున్నది. రుద్రాక్షము లెటుల జనించెను? వానిని ధరింప నేమిఫలము గలుగునని భుసుండుఁడడుగఁగా విని కాలాగ్నిరుద్రుండిట్లనియె. తొల్లి యేను త్రిపురాసురుల వధింపనెంచి కన్నులు దెరవఁగా కన్నులనుండి నీటిబొట్లు క్రిందఁబడియె. వానివలన సర్వానుగ్రహంబునకై రుద్రాక్షవృక్షంబులు జనించెను. రుద్రాక్షముల పేరుచ్చరింపఁగా పదిగోదానములఫలంబు చేకూరును. దర్శించినను స్పృశించినను దానికిమ్మడి ఫలంబుగలుగు. ధరించుటంగలుగు ఫలంబు చెప్పంజాలను. మఱియు నీశ్లోకంబులుగలవు. ఇవి యెటుల జనించెను? నరులు వీని నెటుల ధరింపవలయు? వీనికి ముఖములెన్ని గలవు? ఏమంత్రములచే వీనినిధరింపవలయు? ననియడుగ భగవంతుఁడగు కాలాగ్ని రుద్రుండిట్లనియె. ఏను త్రిపురరాక్షసుల వధింప వేయిదివ్యవర్షంబులు కన్నులు తెరచియుంటిని. అప్పుడు కనురెప్పలనుండి జలబిందువులు నేలపై బడియెను. వానివలన భక్తానుగ్రహంబునకై రుద్రాక్షవృక్షంబులు జనించెను. రుద్రాక్షములను రాత్రిదలంచిన పవలుచేసిన పాపంబు నశించును. పవలు దలంచినయెడ రాత్రిచే

కాః॥ స్థావరత్వమను ప్రాపు ర్భక్త్యాను గ్రహకారణాత్ ॥3॥ భక్త్యారా
త్రౌ దివాపాపం దివారాత్రౌచ భావనాత్ । లక్షంతు దర్శనాత్పు
ణ్యాం కోటిస్తత్స్పర్శ నాద్భవేత్ ॥౪॥ తస్యకోటి శతంపుణ్యం లభతే
ధారణాన్నరః। లక్షకోటి సహస్రాణి లక్షకోటి శతానిచ ॥౫॥ తజ్జపా
ల్లభతే పుణ్యం నరో రుద్రాక్ష ధారణాత్। రుద్రాక్షాణాంతుభద్రా
క్ష ధారణే స్యాన్మహా ఫలం ॥౬॥ ధాత్రీఫల ప్రమాణంతు శ్రేష్ఠమేత
దుదాహృతం ।:బదరీఫల మాత్రంతు మధ్యమం ప్రోచ్యతే బుధైః॥౭॥
అధమంచణమాత్రంస్యాత్ ప్రక్రియైషా మయోచ్యతే। బ్రాహ్మణాః
క్షత్రియావైశ్యా శ్శూద్రాశ్చేతి శివాజ్ఞయా॥౮॥వృక్షా జాతాః పృథివ్యాం
తు తజ్జాతీయా శ్శుభా క్షకాః। శ్వేతాస్తు బ్రాహ్మణాజ్ఞేయాః క్షత్రి
యారక్త వర్ణకాః ॥౯॥ పీతావైశ్యాస్తు విజ్ఞేయాః కృష్ణాశ్శూద్రా ఉదా
హృతాః। బ్రాహ్మణో బిభృయాచ్ఛ్వేతాన్ రక్తాన్ రాజాతు ధారయే
త్ ॥౧౦॥ పీతాన్ వైశ్యస్తు బిభృయాత్ కృష్ణాన్ శూద్రస్తు ధారయే
త్। తామ్రమాస్నిగ్ధా దృఢా స్థూలాః కంటకైస్సం యుతాశ్శుభాః॥౧౧
క్రిమిదష్టం ఛిన్నభిన్నం కంటకైర్హీన మేవచ। వ్రణాయుక్త మవృత్తంచ
షడ్రుద్రాక్షాణి వర్జయేత్ ॥౧౨॥ స్వయమేవ కృతద్వారం రుద్రాక్షం

నిన పాపము నశించును. రుద్రాక్షమును దర్శింప లక్షగోదానఫల లభించును. రుద్రా
క్షమును స్పృశింప కోటిగోదానఫలము గలుగును. రుద్రాక్షమును ధరింప శతకోటిగోదా
నఫలము లభించును. రుద్రాక్షములతో జపముచేయునపరిమితగోదానఫలములభించును.రు
ద్రాక్షమునుధరింప మహాఫలంబు గలుగును.

ఉసిరిక పండుతో తుల్యమగు ప్రమాణముగల రుద్రాక్షము శ్రేష్ఠమైనది. రేగు
బండంత రుద్రాక్షము మధ్యమమైనది. శనగగింజంత రుద్రాక్షము అధమమైనది.

బ్రహ్మ క్షత్రియ వైశ్య శూద్రసంజ్ఞలచే రుద్రాక్ష వృక్షముల నాలుగుజాతు
లు గలిగియున్నవి వానిలో తెల్లనివి బ్రాహ్మణ జాతియనియు, ఎఱ్ఱనివి క్షత్రియజాతి
యనియు, పచ్చనివి వైశ్యజాతియనియు, నల్లనివి శూద్రజాతియనియు గ్రహింపవలయు.
బ్రాహ్మణుడు తెల్లనివానిని క్షత్రియుండు ఎఱ్ఱని వానిని, వైశ్యుండు పచ్చనివానిని, శూ
ద్రుడు నల్లని వానిని ధరింపవలయు. ఎఱ్ఱనివి,నును పైనవి,గట్టిలేనివి, లావుగలవి ముండ్లుగ
లవి యగు రుద్రాక్షములు శ్రేష్టములు. పురుగు కొరికిన పగిలి పోయినవి,పండ్లులేనివి

స్యాదిహోత్తమం। యత్తుపౌరుష యత్నేన కృతం తన్మధ్యమం భవేత్ ॥౧౩॥ సమాః స్నిగ్ధాః దృఢాః స్థూలాః క్షౌమసూత్రేణ ధారయేత్ సర్వగాత్రేణ సామ్యేన సామాన్యాప్యపచతుర్ముఖః ॥౧౪॥ నిఘార్య హేమ రేఖేన యస్య రేఖా ప్రదృశ్యతే। తదక్షముత్తమం విద్యాత్తద్ధార్యం శివపూజకైః। శిఖాయామేక రుద్రాక్షం త్రింశత్తు శిరసా వహేత్। షట్త్రింశత్తుగళే దద్యాత్ బాహ్వోష్షోడశ షోడశ ॥౧౬॥ ద్వాదశం మణిబంధేపి స్కంధే పంచశతం వహేత్। అష్టోత్తర శతైర్మాలా జపయజ్ఞే ప్రకల్పయేత్ ॥౧౭॥ ద్విసరం త్రిసరం వాపి సరాణాం పంచకంతు వా। సరాణాం సప్తకంవాపి బిభృయాత్కంఠదేశతః ॥౧౮॥ మకుటేకుండలేచైవ కర్ణికాహార కేషుచ। కేయూర కటకేచైవ కుక్షి బంధే విశేషతః ॥౧౯॥ సుప్తేపీతే సదాకాలం రుద్రాక్షాన్ధారయేన్నరః। త్రిశతం త్వధమం పంచశతంమధ్యముముచ్యతే ॥౨౦॥ సహస్రముత్తమం ప్రోక్తమేవం భేదేన ధారయేత్। శిరసీశాన మంత్రేణ కంఠేతత్పురుషేణతు ॥౨౧॥ అఘోరేణ గళేధార్యం తేనైవ హృదయేపిచ। అఘోరాఖ్యేన

త్రణముగలది పట్టుపలేనిది యగు రుద్రాక్షము ధారణార్హముకాదు. దానియంతటనబెజ్జముగలిగియున్న రుద్రాక్షము శ్రేష్ఠమైనది. పురుషునిచే బెజ్జము వేయంబడినది మధ్యమము. ఒకమోస్తరుగా నున్నవి. నిగనిగలాడునవి, గట్టివి, గుండ్రనగానున్నవి యగు రుద్రాక్షములను పచ్చదారముతో గ్రుచ్చిధరింపవలయు॥ వరపుతు రాయియందు గీయగా బంగరుకె ఖువలెమెరయు రేఖగల రుద్రాక్షము సర్వోత్తమ మైనది॥ దీనిని శివపూజాపరులు ధరింపవలయు॥ శిఖయందు దొక్క రుద్రాక్షమును శిరమున ముప్పదింటిని, కంఠమునముప్పదియారింటిని, రెండుచేతులయందు పదునారు పదునారును, మణికట్టులయందు పన్నెండును పంచ్రెండెండింటిని వక్షమునవే నూటిని, ధరింపవలయు॥ నూటయెనిమిది రుద్రాక్షలు గలమాలికను జపమునకై యేర్పరచుకొనవలయు॥

రెండు మూడు, అయిదు, ఏడు పేరులుగల రుద్రాక్షమాలికను మెడయందుధరింపవలయు. కిరీటమునందును కుండలములయందును కర్ణికలయందును, హారములయందును, భుజకీర్తులయందును కడియముల రుద్రాక్షముల ధరింపవలయు॥ నిద్రించు నప్పుడును భుజించునప్పుడును ఎల్లప్పుడు రుద్రాక్షముల ధరించుట వలయు॥ మున్నూరు రుద్రాక్షములధరించుట అధమము॥ ఏనూరు రుద్రాక్షముల ధరించుట మధ్యమము॥ వేయి రుద్రాక్ష

మంత్రేణ కరయోర్ధారయేత్ సుధీః ॥ ౨౨ ॥ ఈశానాదిదక్షసహితాం వ్యోమవ్యాపీతి నోదరే। పంచబ్రహ్మభిరంగైశ్చ త్రిమాలా పంచస ప్త చ ॥ ౨౩ ॥ అథవా మూలమంత్రేణ సర్వాణ్యక్షాణి ధారయేత్. అథ హైనం కాలాగ్నిరుద్రం భుశుండః పునః పప్రచ్ఛ। రుద్రాక్షాణాం ముఖభేదేవ యదక్షం యత్స్వరూపం యత్ఫలమితి నస్తత్స్వరూప ముఖ యుక్త మరిష్ట నిరసనమభీష్టఫల ప్రదం బ్రూహీతి సహోవాచ కాలాగ్నిరుద్రః॥యచ్ఛ్రుత్వా సద్యోముక్తిశ్శీఘ్రం శివానుగ్రహ ప్రదస్తద్వ దామి సావధాన మనాశ్శృణ్వితి హోవాచ॥ ఏక వక్త్రంతు రుద్రాక్షం పరతత్త్వ స్వరూపకం। తద్ధారణాత్పరే తత్త్వే లీయతే విజితేంద్రియః ॥ ౨౪ ॥ ద్వివక్త్రం చైవ రుద్రాక్ష మర్ధనారీశ్వరాత్మకం। ధారణా దర్ధనారీశః ప్రీయతే తస్య నిత్యశః ॥ ౨౫ ॥ త్రివక్త్ర మనల స్సాక్షాత్ స్త్రీహత్యాం దహతిక్షణాత్ త్రిముఖంచైవ రుద్రాక్ష మగ్నిత్రయము దాహృతం ॥ ౨౬ ॥ తద్ధారణేన హుతభుక్తస్య తుష్యతి కామదః। చతుర్ముఖంతు రుద్రాక్షం బ్రహ్మరూప ముదాహృతం ॥ ౨౭ ॥ పంచవక్త్రా

ములు ధరించుట ఉత్తమము॥ శిరమునందు ఈశాన మంత్రము చేతను కంఠమునందు తత్పురుష మంత్రము చేతను, హృదయమునందు అఘోరమంత్రముచే చేతులయందు నీశానమంత్రముచేతను, ఉదరమునందు వ్యోమవ్యాపి మంత్రముచేతను, పంచబ్రహ్మమంత్రములు, షడంగ మంత్రములు వీనియన్నిటిచే త్రిసరాదులను ఇట్లురుద్రాక్షముల ధరింపవలయు॥ అట్లుగాకున్న మూలమంత్రము చేతనే రుద్రాక్షములను సర్వావయవములయందు ధరింపవలయు॥ మఱియు భుశుండుడు కాలాగ్ని రుద్రునిగాంచి ముఖభేద మునుబట్టి యేరుద్రాక్షమేరూప మైనదో ఏమిఫలము నిచ్చునో దెలుపుమని యడుగగా కాలాగ్ని రుద్రుండిట్లనియె॥ ఎద్దాని వినగనే సద్యోముక్తియు॥ శివానుగ్రహంబును గలుగునో దానిం జెప్పెదవినుము॥

ఏకముఖముగు రుద్రాక్షము పరతత్త్వ స్వరూపమైనది అద్దానిం ధరింపగా పరతత్త్వంబునల యించువాడగును। రెండు ముఖములుగల రుద్రాక్షము అర్ధనారీశ్వరరూపమైనది॥ దీని ధరింపగా నర్ధనారీశ్వరుండు సుప్రీతుండగును॥

మూడుముఖములుగల రుద్రాక్షము అగ్ని దేవతాక మైనది॥ దీనింధరింప క్షణమాత్రమున స్త్రీహత్యాది దోషముల దహింపజేయును॥ మఱియు నిది త్రేతాగ్ని స్వరూ

తు రుద్రాక్షం చతుర్బ్రహ్మస్వరూపకమ్। పంచవక్త్రస్స్వయం బ్రహ్మ బ్రహ్మహత్యాం వ్యపోహతి ॥౨౮॥ తస్య ధారణ మాత్రేణ సంతుష్యతి సదాశివః। షడ్వక్త్రకం తు రుద్రాక్షం కార్తికేయాధిదైవతమ్ ॥౨౯॥ వినాయకాధిదైవం చ ప్రవదన్తి మనీషిణః। సప్తవక్త్రం తు రుద్రాక్షం సప్తమాత్రధిదైవతమ్ ॥౩౦॥ అష్టవక్త్రం తు రుద్రాక్ష మష్టమూర్తిప్రియం భవేత్। వస్వష్టక ప్రియం చైవ గంగాప్రీతికరం శుభమ్ ॥౩౧॥ తద్ధారణా దిమే ప్రీతా భవేయుస్సత్యవాదినః। నవవక్త్రం తు రుద్రాక్షం నవశక్త్యధిదైవతమ్ ॥౩౨॥ తస్య ధారణ మాత్రేణ ప్రీయంతే నవశక్తయః। దశవక్త్రం తు రుద్రాక్షం యమదైవ ముదాహృతమ్ ॥౩౩॥ దశాస్యప్రీతి జననం ధారణేనాత్ర సంశయః। ఏకాదశ ముఖం చాక్షం రుద్రైకాదశ దైవతమ్ ॥౩౪॥ తదింద్ర దైవతం చాహుస్సదా భాగ్యవివర్ధనమ్। రుద్రాక్షం ద్వాదశ ముఖం మహావిష్ణు స్వరూపకమ్ ॥౩౫॥ ద్వాదశాదిత్య దైవం చ బిభర్త్యేవ హి తత్పరః। త్రయోదశ ముఖం చాక్షం కామదం సిద్ధిదం శుభమ్ ॥౩౬॥ తస్య ధారణ మాత్రేణ కామదేవః ప్రసీదతి చ

పమైనది॥ ఇద్దానిం ధరింపనగ్నిహోత్రుండు సుప్రీతుండై సకల కామంబుల నొసంగును॥ నాల్గుముఖములుగల రుద్రాక్షము చతుర్ముఖ బ్రహ్మదేవతా స్వరూపమైనది॥ ఐదుముఖములుగల రుద్రాక్షము పంచబ్రహ్మస్వరూపమైనది॥ దీనిం ధరింప బ్రహ్మహత్యాది సకలదోషములు నడంగును॥ సదాశివుండు సుప్రీతుండగును॥ ఆరుముఖములుగల రుద్రాక్షమునకు కార్తికేయుండధి దేవతయగును॥ మఱియు దీనికే వినాయకుండు నధిదేవతయగును॥ ఏడుముఖములుగల రుద్రాక్షమునకు సప్తమాతృకలధి దేవతలు॥ ఎనిమిదిముఖములుగల రుద్రాక్షము అష్టమూర్తికి పరమప్రియంబగును॥ మఱియు నిదియు అష్టవసువులకును గంగకును ప్రీతికరంబగును॥ గాన దీనిం ధరింప వీరందరు సంతసించెదరు॥ తొమ్మిదిముఖములుగల రుద్రాక్షమునకు నవశక్తులధి దేవతలు॥ దీనిం ధరింప నవశక్తులు సంతసింతురు॥ పదిముఖములుగల రుద్రాక్షమునకు యముడధి దేవతయగును॥ పదునొకండు ముఖములుగల రుద్రాక్షమునకు ఏకాదశ రుద్రులు నధిదేవతలు. దీనికే యింద్రుడు నధిదేవతయగు॥ పదమూడు ముఖములుగల రుద్రాక్షము మన్మథదేవతాత్మకమైనది॥ దీనిం ధరింపగా మదనుండు సంతసపడును పదునాల్గు ముఖములుగల రుద్రాక్షము అశ్వినీదేవతలు అధిదేవతలు గాగలది॥

తుర్దశ ముఖాశ్చాక్షా రుద్రనేత్ర సముద్భవాః ॥౩౭॥ సర్వవ్యాధిహరం చైవ సదారోగ్య మవాప్నుయాత్ । మద్యంమాంసం చలశునం పలాండుం శిగ్రుమేవచ ॥౩౮॥ శ్లేష్మాతకం విడ్వరాహాము భక్ష్యాన్వర్జయేన్నరః। గ్రహణే విషువేచైవ గ్రహసంక్రమణేపిచ ॥౩౯॥ దర్శేచ పూర్ణమాసేచ పుణ్యేషు దివసేషుచ। రుద్రాక్ష ధారణాత్సద్యస్సర్వైః పాపైః ప్రముచ్యతే ॥౪౦॥ తన్ముఖాః రుద్రఇత్యాహుస్తద్బిందుస్సర్వదేవతాః యఇమామూపనిషదం బాలోవాయువావా వృద్ధోవాధీయమానస్స శివోభవతి॥ సగురుస్సర్వేషాంమంత్రాణా ముపదేష్టాభవతి। ఏతైరేవ హోమం కుర్యాదేతైరే వార్చనం తథా॥ తద్రక్షోఘ్నం మృత్యుతారకం గురుణాలబ్ధం కంఠే బాహౌ శిఖాయాం వాబధ్నీత॥ సప్తద్వీపవతీ భూమిర్దక్షిణార్థం నకల్పయేత్॥ తస్మాచ్ఛ్రద్ధయాయాం కాంచిద్దద్యాత్సా దక్షిణాభవతి॥ యఇమామూపనిషదం బ్రాహ్మణోవాత్రిరోవా సాయమధీయానో దివసకృతం పాపంనాశయతి ప్రాతరధీయానో మాసకృతం పాపం నాశయతి। మధ్యాహ్నే ధీయమానష్షణ్మాసకృతంపాపంనాశయతి। సాయంప్రాతరధీయానో వత్సరకృతం పాపం నాశ

ఇద్దానిం ధరింపగా సర్వవ్యాధులును నశించుటంజేసి యెల్లపుడు నారోగ్యవంతుడగును మద్యము-మాంసము లశునముపలాండువు మొదలుగా నిషిద్ధవస్తువులభుజింపఁగూడదు. గ్రహణము విషువము సంక్రమణము- అమావాస్య పూర్ణిమ మొదలగు పుణ్యదివములయందు విశేషించి రుద్రాక్షముల ధరింపగా సర్వపాపములు తొలంగును. రుద్రాక్షముయొక్క ముఖము రుద్రుండనియు బిందువు సర్వదేవతలనియు చెప్పఁదురు. బాలుఁడుగాని, యువకుడుగాని వృద్ధుఁడుగాని యీయుపనిషత్తును పఠించువాఁడు శివుండగును. అట్టివాఁడు సకలమంత్రములకు నుపదేశకుండగును జపమునుగాని, హోమముగాని యీ రుద్రాక్షలతోడనె లెక్కించుచు చేయవలయు. రాక్షసుల హరించినదియు గురువుచేనొసగబడునదియునగు మృత్యుతారకమును కంఠమునందుకాని బాహువునందుగాని శిఖయందుగాని బంధింపవలయు. దీనికి సప్తద్వీపములతోగూడినభూమినిచ్చుదక్షిణగానొసగినను చాలదు. ఇచ్చట మృత్యుతారకమనగా ప్రకరణమును బట్టి రుద్రాక్షమని స్ఫురించును. గాని ప్రమాణాంతరములను బట్టి లింగమనియు గ్రహింపవలయు. ఈ యంశము లింగ

యతి సాయంప్రాతరధీయానో జన్మకృతం పాపం నాశయతి। య ఇమా
ముపనిషదం బ్రాహ్మణశ్శైవోఽధీతే షష్టసహస్రలక్ష పంచాక్షరజాపినః
ఫలమాప్నోతి। బ్రహ్మహత్యాత్పూతో భవతి। సురాపానాత్పూతో భ
వతి। స్వర్ణస్తేయాత్పూతో భవతి। అభోజ్యభోజనాత్పూతో భవతి। త
త్సంయోగాత్పూతో భవతి। సర్వేషు యజ్ఞేషు దీక్షితో భవతి। సర్వే
షు తీర్థేషు స్నాతో భవతి। అభక్ష్యభక్షణాత్పూతో భవతి। అగ
మ్యాగమనాత్పూతో భవతి। గురుతల్పగమనాత్పూతో భవతి। పతిత
సంభాషణాత్పూతో భవతి। పంక్తిశతసహస్రం పునాతి। శివసాయు
జ్యమేతి। న స పునరావర్తతే। న స పునరావర్తతే ఓం సత్యమితి॥

బ్రహ్మకైవర్తే॥ సమ్యగ్విభూత్యా మహిమాధునోక్తో రు
ద్రాక్షబీజస్య శివాత్మకస్య। యథావిధానం పదవిస్తరేణ తత్కీదృశం
కేన కదాతు ధార్యం॥ నాగశర్మా॥ దైత్యః పురాసీత్త్రిపురః ప్రసి
ద్ధో నామ్నానవద్యైరఖిలైరజేయః। హతాస్సురా యేన రథాంగపాణి
ర్జితో విరించ్య కకుభామధీశాః॥ హతావశిష్టైర్దిశోఽతిభీతైస్తు

కారణ సర్వస్వమునందు జూడనగు. బ్రాహ్మణుడుగాని క్షత్రియుడుగాని యీ యుపని
షత్తును రాత్రికాలమున పఠించునెడ పగలుజేసిన పాపములు నశించును. ప్రాతఃకాలమం
న పఠించునెడ నెలరోజులుచేసిన దోషములడంగును. మధ్యాహ్నమున జపునెడ నా
ల్గుమాసములు చేసిన దోషములు నశించును. సాయంకాలమున పఠించునెడ సంవత్సరము
చేసిన దోషములడంగును. సాయంప్రాతఃకాలములయందు జపునెడ నాజన్మమునుండి జే
సిన దోషములునశించును. ఈ యుపనిషత్తును బ్రాహ్మణశైవుండు పఠించునెడ అరు
వదివేల లక్షల పంచాక్షరము జపింపగలుగు ఫలము చేకూరును. వాడు పంచమహాపాత
కముల వలన విముక్తుండగును. సర్వతీర్థములయందు స్నానము చేసినవాడును, సర్వ
యజ్ఞములుజేసినవాడును, అభక్ష్యభక్షణము పతితసంభాషణము మొదలగు పాపముల
నుండి విముక్తినొందినవాడును తానున్న పంక్తియందగు లక్షమందిని పవిత్రులనుగావిం
చువాడునునై శివసాయుజ్యమునొంది పునరావృత్తినొందకేగడు.

బ్రహ్మకైవర్తమునందు. భస్మముయొక్క మహిమ దెల్పిరిగి. రుద్రాక్షముయొ
క్క విధానము దెల్పుమనినారదుగ నాగశర్మయిట్లనియె. పూర్వము త్రిపురుండను నొ
క్క రాక్షసుండుండెను. వాడు బ్రహ్మాద్యాదిదేవతలను దిక్పాలకులను జయించెను.

తత్సహస్రం శరదాం ప్రపన్నః । అచింతయత్త్రిపురహంతు కామశ్శ
స్త్రం దురాధర్షం సకలామరాణాం ॥ స్ఫురత్ స్ఫులింగం తపనప్రకాశం
సర్వాశుభఘ్నం జగతాం పావనాయ । ఉన్మీల్య నేత్రాణి శరత్సహస్ర మ
ఘోర మస్త్రంచ నిరైక్షత స్వాంతదాకులం తస్య బభూవచాక్ష్ణాంత్ర
యం తతో ప్రశూణ్యాపతంశ్చ తేభ్యః । రుద్రాక్షవృక్షా విటపైర్బభూవు
శ్శివాజ్ఞయా సర్వజగద్ధితాయ ॥ రుద్రాక్షవృక్షా స్తపనాక్షిజాతా స్తే
ద్వాదశస్యుః కపిలాప్రభేదైః । చంద్రాక్షిజాష్షోడశ శుభ్రవర్ణాః కృష్ణాద
శస్యు ర్జ్వలనాక్షిజాతాః ॥ బ్రాహ్మంసితం కాపిలవర్ణయుక్తం క్షాత్రం
తు వైశ్యం హ్యుభయాత్మకంతత్ । కృష్ణంతుశూద్రం కథయన్తి బీజం
రుద్రాక్షబీజాత్ప్రభవన్ని జాత్యాః ॥ ఏకాననంశంకర ఏవసాక్షా ద్రు
ద్రాక్షబీజం వినిహన్తి హత్యాం । ద్వివక్త్రబీజం బహుగోవధఘ్నం దే
వేశదైవత్యమలభ్యముత్తమం ॥ ఆగ్నేయముక్తం పదనత్రయంయ ద్యోషి
ద్వధఘ్నం దధతాంతు తేన । చతుర్ముఖం యచ్చతురాననీయం నరస్య
హత్యాంతుణాశోఽపహన్తి ॥ కాలాగ్నిరౌద్రం ననుపంచవక్త్రమభక్ష్యదు

అంత దేవతలు వేయిదివ్యవత్సరంబులు పరమేశ్వరుఁ బ్రార్థించిరి. తరువాత పరమేశ్వరుండు దేవతలకు ప్రసన్నుండై త్రిపురాసుర వధింపనెంచి కన్నులు తెరచి దేవతల కలభ్యంబగు నఘోరాస్త్రమును వేయిదివ్యవత్సరములు నిరీక్షించెను. అప్పుడాదేవు కన్నుల నుండి నీరు కారెను. శివునాజ్ఞచే లోకహితమునకై యా నీటివలన రుద్రాక్ష వృక్షములు జనించెను. అందు సూర్యుఁడను నేత్రమువలన కపిల వర్ణము గలవి పన్నెండు భేదములు గలవియు, చంద్ర నేత్రమువల్లనుండి తెల్లనివి పదునారు భేదములు గలవియు, అగ్ని నేత్రమునుండి నల్లనివి పదిభేదములు గలవియునగు రుద్రాక్షవృక్షములు జనించెను. అందు తెల్లనిది బ్రాహ్మణజాతియు, కపిలవర్ణమైనది. క్షత్రియజాతియు, మిశ్రవర్ణమైనది వైశ్యజాతియు, నల్లనిది శూద్రజాతియునగును. ఒక్కముఖముగల రుద్రాక్షము కేవలము శంకరుఁడియగు. అయ్యది బ్రహ్మహత్యాదోషము నపుడె తొలగించును. రెండుముఖములుగలది గౌరీశంకరాత్మకమైనదియు ననేక గోహత్యాదోషముల నశింపఁజేయునది యగును. మూడుముఖములు గలది అగ్నిదేవతాకమైనదియు, స్త్రీహత్యాదోషముల నడంచునదియునగు. నాలుగుముఖములుగల రుద్రాక్షము చతుర్ముఖబ్రహ్మ దేవతాకమైనదియు నరహత్యాదోషమును క్షణమాత్రమున నశింపఁజేయునదియు నగును. ఐదుముఖములుగల రుద్రా

స్వంగమతాతపఘ్నం । స్కాందపయద్దామద్వాదశాంకరేణ దక్షిణాధార్యం ద్విజహత్యాశుద్ధ్యై ॥ సప్తాననం భోగపతిప్రధానం తస్తేయాదిశుద్ధిం విదధాతి సద్యః । వైనాయకం హ్యష్టముఖం సువర్ణాం స్పష్టం గురుస్త్రీగమనాద్యఘఘ్నం ॥ నవాననం భైరవ ఏవ దేవో భుక్తిం చ ముక్తిం శివతుల్యశక్తిం । కరోతి వామేన కరేణ ధార్యం హత్యాయుతానామపి హన్తి కోటి ॥ హరిస్స్వయం యద్దశవక్త్రబీజం పిశాచభూతగ్రహరాక్షసాంశ్చ । వేతాళసర్పప్రతిరోధిసింహవ్యాఘ్రాదిశంకాం వినిహన్తి శీఘ్రం ॥ ఏకాదశాస్యం దశకైకరుద్రం ధార్యం శిఖాయాం విధినాననవద్యే । నరాశ్వమేధాయుత వాజపేయ సహస్ర గోదాన ఫలేన తుల్యం ॥ యద్వక్త్రైర్దశద్వయేన కథితం తద్భాస్కరీయం స్మృతం వర్ణస్థం రవితుష్టికృద్ధయమఖైర్గోమేధపుణ్యైస్సమం । సర్వం సిధ్యతి భోగభాగ్యమఖిలం భ్రూణార్య మాతాపితృభ్రాతృ స్త్రీవధదోషవిశుద్ధ్యతి దధన్నాస్మాత్పరం విద్యతే ॥ రుద్రాక్షమేకం శిరసావిధార్యం త్రింశన్మాలాం విదధీత మూర్ధ్ని । ద్వాత్రింశకైః కంఠతలేన ధార్యం శిఖాధార్దస్తుహితద

తము కాలాగ్ని రుద్ర దేవతాకమైనదియు, ఆత్మహత్యాభక్షణాది దోషముల శమింపజేయునదియు నగును. ఆరు ముఖములుగల రుద్రాక్షమునకు కుమారస్వామి అధిదేవతయగు దీనిని కుడిచేతియందు ధరించునెడ బ్రహ్మహత్యతొలంగును. ఏడుముఖములుగల రుద్రాక్షము సర్పరాజగు వసంతుండధి దేవతగాగలది. ఇది స్వర్ణస్తేయాది దోషముల నశింపజేయును. ఎనిమిదిముఖములుగల రుద్రాక్షమునకు వినాయకుండధి దేవతయగును. ఇయ్యది గురుతల్పగమనాది దోషముల తొలంగజేయును. తొమ్మిదిముఖములుగలది భైరవుండె అధిదేవతగా గలది. ఇది భుక్తిముక్తుల నొసంగును. దీనిని ఎడమచేతియందు ధరించునెడ వేలకొలది హత్యలనైన హరించును. పదిముఖములుగల రుద్రాక్షము సాక్షాత్తు విష్ణురూపమే యగు ఇయ్యది భూతప్రేత పిశాచములవల్లను, సర్పవ్యాఘ్ర సింహాది క్రూర జంతువులవల్లను గలుగు భయమును హరించును. పదునొకండుముఖములుగలదానికి ఏకాదశరుద్రులు అధిదేవతలగుదురు. దీనిని శిఖయందు ధరించునెడ సర్వయాగఫలంబును, సహస్ర గోదానఫలంబును నొసంగును. పండ్రెండు ముఖములుగల రుద్రాక్షమునకు సూర్యుండధి దేవతయగును. దీని ధరింప సకల భోగభాగ్యంబులును సర్వయాగఫలంబును గలుగుటయగాక భ్రూణహత్యాది సకలదోషంబులును దొలంగును.

ర్ణమాలా ॥ కంఠేధృతా యేన ధృతాక్షమాలా । జప్త్వాప్నుయాద్యజ్ఞ సహస్రపుణ్యం ॥ రుద్రాక్షాష్టశతేన యేనకలితా మాలాసదాధార్యతే । కంఠేతేనలభేత్ క్షణాత్ క్షణమహాపుణ్యం మహేజ్యాధికం । వింధ్యాద్రావామ్లకః ఖరోపి యదభూద్రుద్రాక్షభారావహః కైలాసే శతకల్పమీశసదృశో హాహాసపద్యోగణః । శ్వేతంరక్తమథాపిపీత మసితం విప్రాదికానాం స్మృతం రుద్రాక్షస్యలభేద్యథాతథమిదం ధార్యంశిఖాయాంశిరే । కంఠేకర్ణయుగోపవీతహృదయే ప్యాబధ్యరూప్యాదిభిః పంచార్ణప్రణవాత్మకాఖ్యమనుభిర్ముక్తోనవద్యోభవేత్ ॥ స్నానేవా జపహోమయోర్వ్రతవిధౌ దేవార్చనాదానయో దీక్షాశ్రాద్ధకయోః క్రతౌ సభసితో రుద్రాక్షమాలాధరః ॥ కుర్యాత్కర్మచవైదికంచ సకలం స్యాదక్షయంతత్ఫలం నోచేద్వ్యర్థమిదం భవత్యయమహోపాపేనవద్యే ధ్రువం ॥ కేచిజ్జాతకశావయోర్జలమలోత్సర్గేచ సంగేస్త్రియా శృద్ధాంవక్షసి మాలికాం నదధతే స్యాయుః క్షయస్స్యాదితి । పూజ్యంయోజ్యముఖాముఖేన సదృశో ముక్తాప్రవాళాసితైః సౌవర్ణై

ఒక్క రుద్రాక్షమును శిఖయందును, ముప్పదియారు రుద్రాక్షములను శిరమునందును, ముప్పదిరెండు రుద్రాక్షములను మెడయందును ధరించువానికి వేయియజ్ఞముల ఫలములభించును. ఎనిమిదినూర్ల రుద్రాక్షలుగల మాలికను మెడయందు ధరించువాని పుణ్యము వచింపనలవిగాదు. వింధ్యపర్వతంబుల రుద్రాక్షముల బరువు మోయు గార్దభంబును కైలాసంబున ప్రమథగణంబై యుండెను. తెలుపు, ఎఱుపు పసుపువన్నెగల రుద్రాక్షములను బ్రాహ్మణులు మొదలగు నాలుగుజాతులవారును క్రమముగా ధరింపవలయును శిఖయందును, కరమునందును, కంఠమునందును, కర్ణయుగమునందును. ఉపవీతస్థానమునందును, హృదయమునందును రుద్రాక్షములను వెండి, బంగారు రత్నములు మొదలగువానిలోఁ జేర్చి, పంచాక్షరి ప్రణవము మొదలగు మంత్రములతో ధరించువాఁడు ముక్తినొందును. మరియు, స్నానము, జపము, హోమము వ్రతము, దేవతార్చనము దానము, దీక్ష, శ్రాద్ధము యజ్ఞము మొదలగు కర్మములయందు భస్మరుద్రాక్షములను ధరింపవలయు. ఇట్లు ధరించువాని కక్షయఫలము చేకూరును. ధరింపకున్నయెడ వాని కర్మము వ్యర్థమగుటయు గాక వాఁడు పాపఫలంబు నొందును. కొందఱు జాతాశౌచములు మలమూత్రోత్సర్గములు, స్త్రీసంగమము, మొదలగు నపవిత్రసమయములయందు పవిత్రమగు

ర్మణి భిర్వా ధన్ముఖ ఫలం మన్త్రోన వద్యేత జేత్ । రుద్రాక్షం వపుషా ధరస్తది మృతశ్శ్వానోపి ముక్తో భవే చ్ఛ్వదిన్నం త్యమః పూర్తా కే శివ పురంగచ్ఛ్వస్సోపాయతే । కిం సూక్తైః బహుభి స్సమాత్రిక మిదం స్వాంగే సదా ధారక స్సంసారం నపునః క్రియాలిమనుజో వక్ష్యే నవద్యేతవ ॥ రుద్రాక్షద్రుమ పుష్పపల్లవ పుట స్సృష్టానిల స్పర్శనా ద్దూరస్థా స్తరవ స్తృణాన్యపిలతా యాంత్యక్షయం తత్ఫలం ॥ తత్పుణ్యద్రుమ జాతలక్షణమణిం బిభ్రత్వజస్రం నరో ముంచేత్సంస్మృతిబంధనాదితి పునశ్చిత్రం కిం చిత్రియే ॥ ఇత్యాదినా రుద్రాక్షధారణ మాహాత్మ్య మనంత ముక్తం ॥

బృహజ్జాబాలే యథాస్థానం భస్మనా త్రిపుండ్రం శ్వేతేనైవ ధృత్వా రుద్రాక్షాన్ శ్వేతాన్బిభృయాన్నత్ర సమ్మతిరితి తథా రుద్రాక్షజాబాలేపి ఓపక్రమా దుద్రాక్షాన్ ప్రశస్యాంతే బృహజ్జాబాల వదేవమంత్రాః పఠితాః ఏతేన బిభృయాదితి తద్ధరణస్య విధిర్బోధితః ॥ తథా రామరహస్యే రామమంత్ర పురశ్చరణ విధౌ చతుర్థాధ్యాయే ॥

రుద్రాక్షమాలికను ధరింపనొల్లక, రుద్రాక్షమాలికను గుచ్చునప్పుడు సుభములోఁజేర్చియు, అందు ముత్యములు, పవడములు, నీలములు, బంగరుపూసలు మొదలగు వానిం జేర్చియు ధరింపవలయును.

రోగమున నెవ్వండయిన ప్రాణవియోగ కాలమునందు శరీరమున రుద్రాక్షము ధరించి యొక్క శ్వాసమునైన విడిచి మృతినొందినను వాఁడు శివపురమునకుఁ జేరుఁగాని తిరుగ జన్మింప నేరఁడు. పలుమాటలేల? రుద్రాక్షమును సమంత్రకముగా శరీరమున నెప్పుడును ధరించువాఁడు మరల సంసారము నొందనేరఁడు.

రుద్రాక్ష వృక్షముయొక్క పుష్పపల్లవములమీదినుండి వచ్చు గాలి సోకినంతన దూరమునందుండు చెట్లు, తీవలు, తృణములును నక్షయఫలము నొందుచున్నవి. ఇక నా పుణ్యవృక్షమున జనించిన రుద్రాక్షము నెప్పుడు ధరించువాఁడు సంసారబంధమునుండి ముక్తినొందుననుట యేమిచిత్రము! అని యీ మొదలుగా రుద్రాక్షమహిమ అపరిమితముగాఁ జెప్పఁబడియెను.

బృహజ్జాబాలమునందు. విన్యుక్తస్థానములయందు తెల్లనిభస్మముతో త్రిపుండ్రములను ధరించి, తెల్లని రుద్రాక్షములను ధరింపవలయునని యున్నది. రుద్రాక్షజాబాలము

పద్మాక్ష తులసీకాష్ఠ రుద్రాక్ష కృతమాలయేతి రుద్రాక్షాణాంమాలా రామమంత్ర సాధనమిత్యపి గృహీతా॥ యద్యప్యత్రతులసీ కాష్ఠస్యస హనివేశః కృతః తథాపి తస్యాధార్యత్వాత్ రుద్రాక్ష సాహచర్యేణ పఠితస్యాపి రామమంత్ర సాధనత్వమనేన బోధ్యత ఇతిధ్యేయం॥ రుద్రాక్ష ధారణస్యాన్యత్ర విధానా దిహన కశ్చిద్విరోధః। అతఏవ సర్వజపార్థ త్వే గణనవినియోజ్యాక్ష మాలాపరిగణ నైదం పర్యప్రవృత్తాయా మక్ష మాలికాయా ముపనిషది॥ ప్రవాళమౌక్తిక స్ఫటిక రజతాష్టాపద చందన పుత్రజీవికాబ్జ రుద్రాక్షా ఇతి నతులసీ కాష్ఠస్య పరిగణనం। తథా బృహజ్జాబాలే, రుద్రాక్షానధికృత్య సప్తమ భస్మజ్యోతీ రుద్రాక్ష ఇతి ఏవం చతుర్భి రుపనిషద్భి రుపపాదితమితి శ్రౌతతా రుద్రాక్షధారణస్య సిద్ధా॥

నను విధీయతాం ప్రశస్యతాం చేదంనిగమేషు యదీదంస్యాన్నిత్యం తదీహాకస్యాదనివార్య మితిచేత్తదపి శ్రుతిషు నిరూపితం యథా। బృహజ్జాబాలోపనిషది॥ అష్టమ బ్రాహ్మణే తృతీయఖండే॥ అథ భు

నందును నిట్లే కలదు. ఇందు 'బిభృయాత్' అను లింజంతముచే రుద్రాక్షధారణము విధింపబడినది. మరియు రామరహస్యోపనిషత్తునందు. తామరపూసలు, తులసిపూసలు, రుద్రాక్షములు అను వానితో రచింపఁబడిన జపమాలతో రామమంత్రము జపింపవలయుననుటచే రుద్రాక్షమాలిక రామమంత్రమునకును సాధనమని తెలియుచున్నది. ఇందు తులసిపూసలు చేరియున్నను వానిని ధరింపఁగూడదు గాన రుద్రాక్షములతోఁ జేరియున్నప్పటికి యవి రామమంత్రజపమునకైనను సాధనములగునని యెఱుంగునది. రుద్రాక్షధారణమన్ననో పలుచోట్ల విధింపఁబడియున్నది గాన బాధకము లేదు.

ఈ కారణమువలనే సర్వమంత్రముల జపించుటకు నుపయోగించు నక్షమాలికలను జెప్పుటకై యేర్పడినదగు అక్షమాలికోపనిషత్తునందు, పవడములు, ముత్యములు, స్ఫటికములు, వెండి పూసలు, బంగరుపూసలు, మంచిగంధపుపూసలు, పుత్రజీవికాబీజములు, తామర పూసలు రుద్రాక్షములును జపమాలికకు నుపయోగించుట కలదు గాని యందు తులసిపూసలు చెప్పఁబడియుండలేదు. బృహజ్జాబాలమునందు. భస్మజ్యోతిసే రుద్రాక్షవని లదు. ఇటుల బృహజ్జాబాలము, రుద్రాక్షజాబాలము రామరహస్యము అక్షమాలికోపనిషత్తును నాలుగుపనిషత్తులయందు రుద్రాక్షపరీక్ష కలదు. గాన రుద్రాక్ష ధారణము శ్రౌ

సుడ్జాబాలో మహాదేవం సాంబం ప్రణమ్య పప్రచ్ఛ కిం నిత్యం బ్రాహ్మణానాం కర్మ కర్తవ్యం యదకరణే ప్రత్యవైతి బ్రాహ్మణ ఇత్యనేన నిత్యతయా బ్రాహ్మణానాం కిం కర్మ కర్తవ్యమితి ప్రశ్నము పస్యస్య యథాస్థానం భస్మనా త్రిపుండ్రం శ్వేతేనత్యక్త్వా తదుపరి రుద్రాక్షాశ్శ్వేతా వా ఽశ్వేతా వా నైవ తత్ర సమ్మార్గ ఇతి నిత్యతయా నుష్ఠే యధర్మేష్వేవాస్యాపి రుద్రాక్షధారణస్య పరిగణనా దస్యాకరణే ప్రత్యవాయజనకత్వరూప నిత్యవిధిత్వం సిద్ధమ్॥

నను రుద్రాక్షాః శ్వేతాశ్చ భృయాదితి శ్వేతానామేవ విహితతయా తాదృశానామి దానీ ముపలభ్యతయా విధిరయం నిష్ప్రయోజన ఇతిచే దుచ్యతే॥ విప్రే శుక్లాస్తు మృచ్ఛ్రేచే రక్తాః క్షత్రే విధీయతే । హరిద్రవర్ణా వైశ్యేతు శూద్రేకృష్ణాంవి నిర్దిశేదితి పరాశర మాధవీయగత వచన విహితాయా శ్వేతాయా శ్శౌచమృదస్తా దృగలాభే గుణలోపేచ ముఖ్యస్యేతి న్యాయేన యథాసంభవ మృత్తికాయాగ్రహణా॥ తేనైవ న్యాయేన తత్రాపి శ్వేతరుద్రాక్షాణామలాభేపి యథా

టిమని యేర్పడెనది

ప్ర. వేదమునందెన్నో విధులు కలవు. వానినన్నిటిం జేయ మనకలవియగునా? అవి నిత్యవిధులేని తప్పదు. రుద్రాక్షధారణము నిత్యవిధియని యెట్లు చెప్పబడినది?

ఉ. బృహజ్జాబాలమునందు బ్రాహ్మణుండే కర్మములను జేయమన్న ప్రత్యవాయమునొందునో ఆట్టి నిత్యకర్మము లెవ్వియని భుశుండి పరమేశ్వరు నడిగినట్లు ప్రశ్న చేసి, లేదనాతే భస్మమును విధ్యుక్తస్థానములయందు ధరించి తెల్లనివైనను కాకున్నను రుద్రాక్షములను తప్పక ధరింపవలయునని యుత్తరము చెప్పబడి యున్నది. ఇట్లు చేయకున్న ప్రత్యవాయము కలిగించు కర్మములయందే రుద్రాక్షధారణము చేర్పబడియెగాన నిత్యవిధియని నిశ్చయమగుచున్నది.

ప్ర. విధివాక్యమునందు తెల్లనిరుద్రాక్షములను ధరింపవలయునని యున్నది. అది యిప్పుడు దొరుక నేరవు? ఇక నల్లనివానిం ధరింప నేమి ఫలము?

ఉ. తెల్లని మృత్తికతో బ్రాహ్మణుండును, ఎఱ్ఱనిమృత్తికతో క్షత్రియుండును పచ్చని మృత్తికతో వైశ్యుండును, నల్లనిమృత్తికతో శూద్రుండును శౌచవిధిని నెరవేర్చవలయునని పరాశరమాధవీయమున నున్నను బ్రాహ్మణునకు తెల్లని మృత్తిక దొరకని

సంభవం రుద్రాక్షధారణస్యైవ న్యాయ్యత్వాత్ ॥ అతఏవ । విప్రాదీనాం క్రమాచ్ఛ్వేత రక్త పీతకృష్ణాసితం । తథాలాభేయథాలాభంధారణీయమ దూషితమితి శివపురాణవచన మపిసంగచ్ఛతే ॥ యత్తు త్వయోక్తం బ్రాహ్మణోబిభృయా దిత్యాదివచన విరుద్ధస్య తథాలాభేయథాలాభమిత్యాది వచనస్య ప్రమాణత్వమితి తదపి శ్రుత్యంతరాపరిజ్ఞానమూలం బృహజ్జాబాలోపనిషది ॥ అష్టమబ్రాహ్మణే తృతీయఖండే రుద్రాక్షాశ్శ్వేతావా అశ్వేతావా నైవతత్రతసమ్మర్శఇతి। భస్మజాబాలేపి ॥ రుద్రాక్షాన్ శ్వేతానేవ బిభృయాన్నతత్ర సమ్మర్శఇత్యనేనచ రుద్రాక్షేషు శ్వేతాశ్వేతవిమర్శనం వినా నిత్యతయాధార్యత్వస్య ప్రతిపాదనాత్ ॥ కించతంమాత్రిస్స్నిగ్ధా దృఢాస్స్థూలా ఇత్యాదినా తామ్రాదీనామపి విధానాత్ ॥ శ్వేతాదీనాం వృక్షపర్యాయత్వాచ్చ శ్వేతరుద్రాక్షాణామలభ్యత్వాత్తద్ధారణమను పపన్నమితి వాదో దుష్ట ఇతి స్పష్టం ॥

నచేదం శిష్టజనానుష్ఠితమితివాచ్యం సర్వజనానుష్ఠితత్వాత్తథాహి

చో॥ నల్లనిమృత్తికతోనైన శౌచవిధి తీర్చుకొనుట న్యాయమైయున్నది గాని తెల్లనిమృత్తికదొరకదన్యనని బ్రాహ్మణుడు శౌచవిధిని వదలుట యుక్తముగునా గుణములోపించినను ముఖ్యమును విడువగూడదను పూర్వమీమాంసా న్యాయమునుబట్టి తెల్లనిమృత్తిక దొరకని చో నల్లనిమృత్తికయు గ్రాహ్యమేయని యేర్పడును. ఈ న్యాయమునుబట్టియే తెల్లని రుద్రాక్షములు దొరకనప్పుడు నల్లని రుద్రాక్షములను ధరించుట యుక్తమని నిర్ణయమగును. కావుననే బ్రాహ్మణులు మొదలగువారు క్రమముగా తెలుపునన్నమొదలాగాగల రుద్రాక్షములను ధరింపవలయు. అట్టివి దొరకనిచో సదృశమైన ధరింపవలయునని శివపురాణమునగలదు.

ప. తెల్లని రుద్రాక్షములు దొరకున్నయెడ దొరకినవానిని ధరింపవలయునను శివపురాణవచనము తెల్లనివానినె ధరింపవలయునను శ్రుతికి విరుద్ధము గాదా?

ఉ. ఆ వచనము శ్రుతి విరుద్ధమైనది కాదు. రుద్రాక్షలు తెల్లని వైనను కాకున్నను దానియెడ విమర్శింపక లభించినవానిని ధరింపవలయునని బృహజ్జాబాలమునందు కలదు గాన రెండును సమానార్థకములే యగును. శ్రుతియందు రుద్రాక్షములెట్టివైనను వానిని నిత్యవిధిగా ధరింపవలయునని యున్నది. ఇదిగాక తెలుపు ఎరుపు మొదలగునవి చెట్ల

నచేదం శిష్టజనానుష్ఠితమితి వాచ్యం సర్వశిష్టజనానుష్ఠితత్వా
త్తథాహి రుద్రాక్షధారిణో మహర్షయ స్సనత్కుమార సనకనిదాఘ
కాత్యాయన దత్తాత్రేయ భరద్వాజ కపిలవశిష్ఠపైప్పలాదముఖాః రు
ద్రాక్షజాబాలాది షూపనిషత్సు ప్రశంసితాః తథాపాద్మేచ । అథరా
మగిరౌ రామః పుణ్యే గోదావరీతటే । భూతిభూషితసర్వాంగో రుద్రా
క్షాభరణైర్యుత ఇతి శ్రీరామచంద్రస్యాపి తద్ధారణం స్మృతం । సూ
తసంహితాయాం ॥ ఏతస్మిన్నంతరే శ్రీమాన్ మహాకారుణికోత్తమః ।
కృష్ణాజినోత్తరీయశ్చ ఆషాఢేనవిరాజితః ॥ భస్మోద్ధూళితసర్వాంగ శ్శుద్ధ
శిరస్త్రిపుండ్రధృక్ ॥ రుద్రాక్షమాలాభరణో జపన్ పంచాక్షరంము
దా । శిష్యైస్తాదృగ్విధైర్యుక్తో మహాత్మాస్వాయమాగత ఇతి ॥ సత్రావ
సానేసన్నద్ధా ఇతి ప్రస్తుత్య ఋషివర్ణనావసరే ॥ ఋషయోమృదవస్స్వ
స్థా స్సర్వద్వంద్వవివర్జితాః । రుద్రాక్షమాలాభరణా స్సితభస్మావకుం
ఠితాః । ఇతి విశిష్టధర్మగ్రహణార్థేన స్తావనీయాన్ ఋషీన్ ప్రస్తుత్య
భస్మోద్ధూళిత సర్వాంగా స్త్రిపుండ్రాంకిత మస్తకాః । రుద్రాక్ష మా

లోని భేదములు కాని రుద్రాక్షలలోని భేదము కానేరవు. కావుననే ఎర్రనివి గూడ ధరింపవలయునని విధింపబడుట గలదు.

ప్ర. రుద్రాక్షములను శిష్టులు ధరించినారా?

ఉ. సకల శిష్టులు ధరించిరి. సనత్కుమారుడును, సనకుడు నిదాఘుడును, కాత్యాయనుడు దత్తాత్రేయుడును, భరద్వాజుడు, కపిలుడు. వశిష్ఠుడు పైప్పలాదుడు మొదలగువారు రుద్రాక్షధారులని రుద్రాక్షజాబాలము మొదలగు నుపనిషత్తులలో గలదు. పద్మపురాణమునందు గోదావరియొడ్డుననున్న చిత్రకూటపర్వతమునందు శ్రీరామచంద్రుండు భూతిభూషిత సర్వాంగుండును, రుద్రాక్షమాలికాధరుండునై యుండెననుటచే శ్రీరామచంద్రుడు రుద్రాక్షముల ధరించెనని తెలియుచున్నది

సూతసంహితయందు । దయాశాలియు, కృష్ణాజినోత్తరీయుండును, పాలాశదండధారియు భస్మోద్ధూళితసర్వాంగుండును, శిరస్త్రిపుండ్రధారియు, రుద్రాక్షమాలాధరుండునునగు సూతుండు పంచాక్షరమంత్రము జపించుచు నిట్టిశిష్యగణముతో నింతలోన వచ్చెనని కలదు. దీనిబట్టి సూతుండును తచ్ఛిష్యులును భస్మరుద్రాక్షధారులని యేర్పడుచున్నది. మరియునందు. సత్రావసానమునకువచ్చిన మునీశ్వరులను వర్ణించి కొంతలో

లాభరణా జటావల్కల ధారిణ ఇతి॥ పురా శ్వేతాది రిష్యాం తామ
నయో మునిసత్తమాః। సంఖ్యాచ శతమే తేషాం సహస్రాద్వాదశ సంఖ్య
యా। తపతే భస్మ దిగ్ధాంగా స్త్రిపుండ్రాంకిత మస్తకాః। రుద్రాక్ష
మాలాభరణాః రుద్రారాధనతత్పరా। ఇత్యాదినా బహుషు పురాణే
షు బహవస్తద్ధారిణః ప్రశంసితా ఇతి మహతీయ మనుష్ఠాత్ప్రశంసా।
బృహజ్జాబాలోపనిషది॥ సమరనిదాఘః కాత్యాయన దత్తాత్రేయభర
ద్వాజ కపిలవసిష్ఠ పైప్పలాదైశ్చ కాలాగ్నిరుద్రం పరిసమేత్యోవాచ।
అథ కాలాగ్నిరుద్రః కిమర్థం భవతా మాగతమితి సహోవాచ రుద్రా
క్షధారణవిధిం సర్వే శ్రోతు మిచ్ఛామ ఇతి॥ అథ కాలాగ్ని రుద్రః ప్రో
వాచ॥ రుద్రస్యనయనాదుత్పన్నా రుద్రాక్షా ఇతి లోకేవ్యాఖ్యాయ
తే॥ అథవా సదాశివ స్సంహారకాలే సంహారంకృత్వా సంహారాక్షిం
ముకులీకరోతి। తన్నయనా జ్జాతా రుద్రాక్షఇతివ్యాఖ్యాయతే। తస్మా
ద్రుద్రాక్షత్వమితి॥ అథకాలాగ్నిరుద్రః ప్రోవాచత ద్రుద్రాక్షేవాగ్వ
మ్యాకృతే దశగోప్రదానే యత్ఫల మవాప్నోతి తత్ఫల మవాప్నోతి

రు ద్వంద్వదోషరహితులును, రుద్రాక్షమాలాధారులును భస్మాంగ గుంఠనపరులునని చె
ప్పఁబడియెను.

ఇదిగాక. ఉత్తమధర్మమును దెలిసికొనదలచిన మునుల నుద్దేశించి భస్మోద్ధూళి
తాంగులును, త్రిపుండ్రధారులును, రుద్రాక్షమాలాభరణులునని చెప్పఁబడియున్న
మరియు శ్వేతుడు మొదలుకొని పదివరకు నూటపండ్రెండుగురు ఋషులును భస్మరు
ద్రాక్షధారులును రుద్రారాధనతత్పరులునని యున్నది. ఇట్లనేక పురాణములయందు రు
ద్రాక్షధారులగు మహర్షులు పెక్కురు ప్రశంసింపఁబడియున్నారు.

బృహజ్జాబాలోపనిషత్తునందు. సమరుడు, నిదాఘుడు, కాత్యాయనుడు దత్తాత్రే
యుడు మొదలగు మహర్షులు కాలాగ్నిరుద్రునొద్దకరుదెంచి రుద్రాక్షధారణవిధి వి
న్నవించి యడుగ నగ్గేవుండిట్లనియెను. రుద్రుని నేత్రముల నుండి పుట్టినవి గాన రుద్రా
క్షములని చెప్పఁబడుచున్నవి. సదాశివుడు సంహారకాలంబున ఫాలనేత్రంబుచే జగము
ల సంహరించి యా ఫాలనేత్రంబు మూయగా నట్టి నేత్రంబునుండియు రుద్రాక్ష
ములు ప్రభవించెను. దానను రుద్రాక్షంబులని చెప్పఁబడుచున్నవి. రుద్రాక్షము
రుద్రాక్షముల మధ్యగింపగా పదిగోదానముల ఫలము కలుగును.

తత్ఫల మశ్నుతే ॥ సహమజ్యోతీ రుద్రాక్షీ ఉవాచ ॥ తద్రుద్రాక్షం కర్ణేస్పృష్టమిచ్ఛన్ శతగోప్రదాన ఫలంభవతి ॥ తద్రుద్రాక్షే కరయో ర్ధార్యమాణేసతి ద్విసహస్రగోప్రదానఫలం భవతి॥ రుద్రాక్షేకంఠేధార్యమాణేత్రిసహస్రగోప్రదానఫలం భవతి । రుద్రాక్షేకర్ణయోః ధార్యమాణేఏకాదశ సహస్రగోప్రదాన ఫలంభవతి॥ఏకాదశరుద్రత్వంగచ్ఛతి॥ శిరసి ధార్యమాణే కోటిగోప్రదానఫలంభవతి ॥ ఏతేషాంస్థానానాం కర్ణయోఃఫలంవక్తుం నశక్యమితి సహోవాచ ॥ అథసనత్కుమారః ప్రపచ్ఛ రుద్రాక్షస్య దానమస్త్యేవేతివా ఇతి ॥ అథకాలాగ్నిరుద్రః ప్రోవాచ అష్టశతరుద్రాక్షం దత్వా అష్టశతరుద్రాక్షం ధారయేత్ । భూతలయదానే యత్ఫలమవాప్నోతితత్ఫల మశ్నుతే ॥ సహమజ్యోతీ రుద్రాక్షీ ఉవాచ ॥ అథ కాలాగ్నిరుద్రం భగవంతం సనత్కుమారః పప్రచ్ఛ ॥ రుద్రాక్షసహస్రం క్రమేణ ధర్తుంవా శక్యంవా ఇతి ॥ అథకాలాగ్నిరుద్రః ప్రోవాచ ॥ రుద్రాక్షధారణా కర్తుమధివాసాది ప్రాణప్రతిష్ఠాం కృత్వా రుద్రాక్షం స్వర్షమేకంతు ధారయేత్ ॥ బ్రి

స్పృశింపగా నూరుగోదానములఫలము లభించును, రుద్రాక్షమును ధరింపగా సహస్రగోదానఫలము సంప్రాప్తమగును. రుద్రాక్షమును చేతులయందు ధరింపగా రెండువేల గోదానముల ఫలము దొరకును. రుద్రాక్షమును మెడయందు ధరింపగా మూడువేలగోదానముల ఫల మబ్బును. రుద్రాక్షములను చెవులయందు ధరింపగా పదునొకండువేల గోదానములకలనిఫలముసిద్ధించును. ఏకాదశరుద్రత్వంబునుపొందును. శిరంబునధరింపగాకోటిగోదానఫలము చేకూరును. ఈస్థానములలో చెవులయందు ధరింపకలుగు ఫలము వచింపనలవికాదు. ఎనిమిదినూర్లరుద్రాక్షములను దానముచేసి అన్నిరుద్రాక్షములను ధరించునెడ భూతలమునెల్ల దానము చేయగలుగు ఫలము లభించును. సహస్రరుద్రాక్షములను ధరించుటెట్లనిన రుద్రాక్షములకధివాసములు చేసి ప్రాణప్రతిష్ఠగావించి సహస్రరుద్రాక్షములను ఒక సంవత్సర కాలము ధరించునెడ బ్రహ్మత్వము వచ్చును. రెండు సంవత్సరములు ద్విసహస్రరుద్రాక్షలను ధరింపవిష్ణుత్వము గలుగును మూడు సంవత్సరములు మూడువేలరుద్రాక్షములను ధరింప సదాశివత్వము సిద్ధించును. వాడు పునరావృత్తిని పొందనేరడు. రుద్రాక్షమహిమంబు వచింప నలవికాదు. ఇది యొక్కటే జ్యోతిరూపమని వచించినట్లు కలదు.

ప్రాణత్యాగం గచ్ఛతి। ద్విసహస్రరుద్రాక్షం ద్వేవర్షే ధారయేత్ విష్ణుత్వంగచ్ఛతి॥ త్రిసహస్రరుద్రాక్షం త్రీణివర్షాణి ధారయేత్ సదాశివత్వంగచ్ఛతి॥ నసపునరావర్తతే। సహకోటిజ్యోతీ రుద్రాక్షేతి వాచ ఇతి॥

తథా స్కాందే। శంకరసంహితాయాం। రుద్రాక్షస్యాత్ర యా విప్రా రుద్రాక్షమితి కీర్తితః। రుద్రాక్షధారకశ్శంభుః పరిపూర్ణకటాక్షవాన్। రుద్రాక్షధారకాస్సర్వే రుద్రాకారాః ప్రకీర్తితాః। యస్యాన్త్యాజ్జన్మ చరమంతస్య రుద్రాక్షధారణే। త్రిపుండ్రధారణేచైవ పంచాక్షరజపే తథా॥ పరాశ్రద్ధాభవేత్పుంసామన్యేషాం దుర్లభా భవేత్। యస్యదేహేభవేదేకో రుద్రాక్షశ్శివభావకః। శివాలయంతు తద్దేహం సాక్షాచ్ఛంభుశ్శివస్స్వయం॥ నదేహేయస్య రుద్రాక్షాన త్రిపుండ్రస్యధారణం। శ్మశానమేవతద్దేహం తన్ముఖంగిరిగహ్వరం।

స్కాందమున శంకర సంహితయందు. రుద్రుని నేత్రములవలన జనించెను గాన రుద్రాక్షములని చెప్పఁబడుచున్నవి. రుద్రాక్షముల ధరించినవానికి రుద్ర పరమేశ్వరుఁడు పరిపూర్ణకటాక్షము కలిగియుండును. రుద్రాక్షములధరించినవారలందఱును రుద్రస్వరూపులగుదురు. ఎవ్వారల జన్మంబు చివరదైయుండునో వారలకు రుద్రాక్షధారణమునందును, భస్మత్రిపుండ్రధారణమునందును, పంచాక్షరజపమునందును నెక్కువశ్రద్ధకలిగియుండును, కాని యది తక్కినవారలకు లభింపనేరదు.

ఎవ్వని శరీరంబున నొక్క రుద్రాక్షము కలదో వాని శరీరము శివాలయంబును వాడు కేవలము రుద్రుండునగు. ఎవ్వని దేహంబున రుద్రాక్షలు భస్మ త్రిపుండ్రంబును లేవో వానిదేహము శ్మశానమువంటి యపవిత్రమైనదియు వాని నోరు కొండగుహవంటిదియు నగును. ఎవ్వఁడు రుద్రాక్షములను ధరించిన శైవులను శివరూపులనుజూచునో వాని కన్నులె సార్థకములైనవి గాన వాఁడె కన్నులుగలవాఁడని యెన్నఁబడును. మఱియు నెవ్వఁడు రుద్రాక్షధారులను మనుష్యమాత్రులనుగాఁ జూచునో అట్టివాఁడు చేయుపూజయు జపహోమాదులును వ్యర్థంబులగును. ఎవ్వఁడు రుద్రాక్షధారులను శివరూపులనుగా జూచునో వాఁడు సర్వవిధములగు తపంబులు చేసినవాఁడునగు. శివార్చకులు

రుద్రాక్షధారిణస్త్వేతాన్ పశ్యేద్యశ్శివభావతః। యస్యైతస్య సఫలే చక్షు ష్మత్తా తస్య చ। యస్తు రుద్రాక్షమాలాధారిణం మానుషత్వేన పశ్యతి। కృతం తేనార్చనం వ్యర్థం జపో హోమశ్చ నిష్ఫలః। యో వా రుద్రాక్షభూషాఢ్యం శివభావేన పశ్యతి। తేన తప్తం తపస్సర్వం కృతం తేన శివార్చనం। యస్తు రుద్రాక్షమణిభిః స్పృష్టతోయాభిషేచనః। గంగాస్నానం కృతం తేన తీర్థచర్యా కృతా పరా॥ రుద్రాక్షమేకం యో దద్యాచ్ఛివభక్తాయ భక్తితః। తస్య పుణ్యం వసుమతీం దత్త్వా వా శ్రోత్రియేషు సః॥ యో దత్తే మాలికాం భక్త్యాష్టోత్తరశతైర్యుతాం। కైలాసే స్వజనైస్సార్ధం మోదతే శివసన్నిధౌ। ఇత్యాదినా రుద్రాక్షమాహాత్మ్యమధికం ప్రతిపాదితం। తథాపి కేచిద్భస్మరుద్రాక్షధారణేన ప్రవర్తంతే। తత్కారణముక్తం భవిష్యత్పురాణే। పాపానామపి బాహుళ్యాద్దధీచస్య చ శాపతః। గౌతమస్య మునేశ్శాపాత్ శ్రౌతలింగం న రోచత ఇతి। ఆదిత్యపురాణే॥ దుర్వాససో మునేశ్శాపాత్ కుపితస్య మహాత్మనః। కణ్వశాపాద్భృగోశ్శాపాదుపమన్యోశ్చ శాపతః। దధీచస్య ము

శాసుగఁ జేసినవాఁడగుచున్నాఁడు. ఎవ్వఁడు రుద్రాక్షము స్పృశించిన జలమున స్నానము చేయునో వాఁడు గంగాస్నానము చేసినవాఁడును సకలతీర్థయాత్రలు నొనరించినవాఁడును నగు. శివభక్తునకొక్క రుద్రాక్షము నిచ్చువాఁడు శ్రోత్రియులకు సకల భూమండలము దానము చేయుటవలనఁ గలుగు ఫలము లభించును. నూటయెనిమిది రుద్రాక్షములుగల మాలికను శివభక్తునకొసంగువాఁడు కైలాసంబున శివసాన్నిధ్యంబున స్వజనులతోఁ గూడి సుఖమొందుచుండును. అని యీ విధమున రుద్రాక్షమాహాత్మ్య మధికముగా గలదు. అయినను గొందఱు భస్మరుద్రాక్షముల ధరింప విముఖులైయుండెదరు. దానికారణంబును భవిష్యత్పురాణంబునఁ గలదు. పాపాధిక్యమువలనను దధీచి గౌతమాదులశాపంబుల వల్లను వైదికచిహ్నములగు భస్మరుద్రాక్షములయొక్క ధారణము రుచింపనేరదని చెప్పబడెను.

ఆదిత్యపురాణమునందు కోపించిన దుర్వాసునియొక్క శాపమువల్లను, కణ్వునిశాపమువల్లను, భృగువిశాపమువల్లను, ఉపమన్యునిశాపమువల్లను, దధీచునిశాపమువల్లను, గౌతముని శాపమువల్లను దాక్షిణాత్యులలో పాపాత్ములగు విప్రులకు శివునియందును భస్మమునందును, రుద్రాక్షమునందును కొంచెమైనను శ్రద్ధ కలుగనేరదు. అనియున్నది.

మానవ పురాణమునందు. పూర్వము దుర్భిక్షకాలమున కలువురు విప్రులు గౌతము

నశ్యాపాత్ గౌతమస్య చశాపతః। విప్రాణాం దాక్షిణాత్యానాం శాపోపహ
త చేతసాం । శివేభస్మనిరుద్రాక్షే కించిచ్ఛ్రద్ధా న విద్యతఇతి॥ మానవేచ।
బ్రాహ్మణైశ్చపురా సర్వై గౌతమేన సురక్షితైః । విచార్య కార్యం సం
భూయ స్వదేశగమనోద్యతైః । గాం గ్రహ్మతా గౌతమేనేతి నిర్గుణైః పురుషా
ధమైః । కృత్రిమమిథ్యాభిశాపస్తు మహామోహవశేనతు ॥ తత్రస్ఫుత్వాన
మునిశ్శ్రీమాన్ గౌతమోమునిసత్తమః ॥ మహాక్రోధేన సంయుక్తశ్శ
శాప బ్రాహ్మణాధమాన్ ॥ యద్యత్తు రుద్ర సంబంధి తత్రతత్రాపి గు
ణినాః । భవతానున్ముఖాయూయం సర్వధా బ్రాహ్మణాధమాః॥ స్వా
ధ్యాయేచ జపేచైవ తథా ప్రవచనేపిచ। భవతానున్ముఖాయూయం సర్వ
ధా బ్రాహ్మణాధమాః ॥ శ్రుతిస్మృతిపురాణోక్తేష్వర్థేషు సకలేషుచ।
భవతానున్ముఖా యూయం సర్వధా బ్రాహ్మణాధమాః ॥ శంఖచక్రగ
దా పద్మ దండపాశాంకుశాదిభిః ॥ అంకితాశ్శ్రద్ధయా యూయం సర్వథా
బ్రాహ్మణాధమాః । వర్తులాశ్వత్థపత్రార్థ చంద్రశూలాదిలింగినః ।
భవత శ్రద్ధయాయుక్తా స్సర్వధా బ్రాహ్మణాధమాః ॥ అశ్వత్థపత్రలింగీన

నొద్దఁజేరి యమ్మహామునిచే సురక్షితులై యుండి పదంపడి కొంతకాలమునకు తమదేశ
ము సుభిక్షంబుగా నున్నదని విని స్వదేశ గమనోన్ముఖులై గౌతమమునిమీద నొక నెపముఁ
బోదలచి యందఱుచు జేరి దురాలోచనము గావించి కృత్రిమగోవును నిర్మించి యర్ధ్య
గౌతమునిమీది కనుప నమ్మునీంద్రుండా గోవును దర్భతోఁ గొట్టెను. అంత నాగోవు
లసైన్ద్రెల్ల గౌతముఁడు గోవును జంపెను గాన నిందుండరాదని యందఱును బైలువెడ
లు నమ్మునీంద్రుఁడు నిజతపః ప్రభావంబున నిజమారసి కృతఘ్నులగు వారినుద్దేశించి బ్ర
హ్మణాధములారా? మీకలు రుద్రసంబంధములగు భస్మరుద్రాక్షధారణము శివపూజా
దులగు దానియందు నాసక్తి లేని వారలగుదు.

మఱియును, శ్రుతిస్మృతులయందుఁ జెప్పఁజడు విషయములయందు శ్రద్ధాహీనులు
రయ్యెదరు శంఖము, చక్రముఁ గద, పద్మము, దండము, పాశము, అంకుశము మొ
దలగువాని ముద్రలను ధరించుదు, వర్తులాకారము, అశ్వత్థపత్రకారము, అర్ధచంద్రాకార
త్రిశూలాకారములగు పుండ్రములు ధరించుదు. ఇదిగాక, బౌద్ధధర్మము నవలంబించి పా
చరాత్రము, కాపాలము, కాలాముఖము, శాక్తమునను వానియందుఁగల దీక్షలనొం
ది చార్వాకము, పాషండము, జైనమను మొదలగు దీక్షలవహించు అవైదికములగు ధర్మ

బౌద్ధధర్మాశ్రితాః । పాంచరాత్రేచ కాపాలే తథా కాలాముఖేపిచ । శాక్తేచదీక్షితాయూయం భవత బ్రాహ్మణాధమాః । చార్వాకేచమతే యూయం తథా పాషండకేపిచ । వైష్ణవేదీక్షితాయూయం భవత బ్రాహ్మణాధమాః॥ దుర్మతేషుతథాన్యేషు మార్గేష్వశ్రౌతకేషుచ । శ్రద్ధయా దీక్షితా యూయం భవత బ్రాహ్మణాధమాః ॥ ఇత్యాది ॥ కౌర్మే ॥ సృష్టాని కామతో యూయం వేదబాహ్యవిరోధినః । నిర్మాయచపురాణాని భవత బ్రాహ్మణాధమాః ॥ దోర్మ్యాలే తప్తముద్రాది ధారిణః పాపచేతసః । వేదమార్గ పరిభ్రష్టా భవత బ్రాహ్మణాధమాః॥ విష్ణుమేవపురస్కృత్య శివమార్గ విదూషకాః । నరకాయాతనాయూయం భవత బ్రాహ్మణాధమాః ॥ సన్మార్గ నిందకాదుష్ట మార్గైకపరిమోహినః । పాపోపదేశ నిరతా భవత బ్రాహ్మణాధమాః ॥ మోక్షమార్గం పరిత్యజ్య వక్రిమార్గైకగామినః । వేదనిందాపరాయూయం భవత బ్రాహ్మణాధమాః ॥ అగ్నిష్టోమాదికర్మాణి విసృజ్యశ్రుతినిందకాః । వాయ్వాదిదేవతా భక్తా భవత బ్రాహ్మణాధమాః ॥ చక్రాంకితాశ్శైవమార్గ నిందకాస్స్వాత్మదూషకాః । ధర్మాధ్వప్రతికూలాశ్చ భవత బ్రాహ్మణాధమాః ॥ భారతాద్యాప్రకల్ప్యాపి వచనానిస్వబుద్ధితః । కపోలకల్పితార్థ

ములయందు నధికశ్రద్ధకలిగి యుండుడని మొదలుగా పెక్కువిధముల శపించినట్లు కలదు.

కూర్మపురాణమునందును. గౌతమశాపఘట్టమున, బ్రాహ్మణాధములారా మీరు ఇచ్ఛకొలది వేదవాక్యములను పురాణవాక్యములను కల్పించుకొనుడు. భుజములయందు తప్తముద్రలను ధరించి వేదమార్గమునుండి తొలంగినవారలు కండు. విష్ణువిపేరు చెప్పుచు శివమార్గమును దూషించుచు పాతకముల ననుభవించుడు. దుష్టమార్గమున మోహితులై సన్మార్గముల నిందించుచు పాపకృత్యముల నుపదేశించుచుండుడు. మోక్షమార్గమును విడిచి పుట్టి వంకరదారి నేగుచు వేదనిందచేయుచుండుడు. అగ్నిష్టోమము మొదలగు కర్మముల వదలి వేదముల దూషించుచు వాయువు మొదలగు దేవతల నారాధించుడు. చక్రాంకనము ధరించి శైవమార్గము నిందించుచు ధర్మమార్గమునకు ప్రతికూలురై యుండుడు.

జ్ఞా భవత్ప్రాబాహ్యా ద్విజాధమాః ॥ ఇత్యాదిశాపపరాహతత్వాదూర్ధ్వపుండ్ర విధౌ తిర్యక్పుండ్రనిషేధేచ తదుపకల్పిత వచనా న్యస్మరణీయానీతి సిద్ధం ॥ ఇతి ॥

రుద్రాక్షధారణవిధి
స్సమాప్తః.

మరియు మహాభారతము మొదగు వానియందు స్వకపోల కల్పితవచనము(లు) చేర్చబడుచుండును. ఈ మొదలగు శాపములచే పరాభూతులగు వారు ఊర్ధ్వపుండ్రము ధరింపవలయునని యును, భస్మరుద్రాక్షములు ధరింపఁగూడదనుటకును కల్పించిన వాక్యములు స్మరింపఁదగినవి కానేరవు.

రుద్రాక్ష ధారణవిధి
ముగిసెను.

శైవ ప్రచారిణీ బ్రాంచాఫీసు.
కనాని - దుగ్గిరాల పోస్టు,
గుంటూరుజిల్లా.

REGD No.

చందా సం॥ రు 2

శ్రీ

శివాయగురవేనమః.

శైవరహస్యబోధిని

ఇది

వృద్ధపరంపరాగత శైవాచారములు శాస్త్రసమ్మతములు అని నిరూపించు ద్విమాసపత్రిక.

సంపుటము	రుధిరోద్గారి సం॥	సంచిక
1	ఆశ్వయుజశుద్ధవిజయదశిమి	1

ముదిగొండ నాగలింగశాస్త్రి. పత్రికాసంపాదకుఁడు

శ్లో॥ అనుశ్రుతాచారపరత్వసాధినీ
విరుద్ధవాదాఘనితాన్తబాధినీ।
అశేషశంకామయపంకశోధినీ
జయత్వియం శైవరహస్యబోధినీ॥

శ్రీ విద్యాగణపతిముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపఁబడియె.
తెనాలి.

1923

విషయసూచిక

శాశ్వతప్రధాన పోషకులకు		చందా రు ౧౦౦-౦-
శాశ్వతపోషకులకు		౫౦-౦-
శాశ్వతచందాదారులకు		౨౫-౦-
ప్రధానపోషకులకు	సం॥ ౧ కి	౧౦-౦-
పోషకులకు	సం॥ ౧ కి	౫-౦-

వీరిపేర్లుమాత్రమె ప్రతిపత్రికయందు ముద్రింపఁబడుచుండును.

శ్రీ

శివాయగురవేనమః

శైవరహస్యబోధిని

శ్లో॥సదాశివసమారంభాం శ్రీకంఠారాధ్యమధ్యమాం।
అస్మదాచార్యపర్యంతాం వందేగురుపరంపరాం॥

శ్లో॥జయతు నతవిధేయ శ్శైలకన్యాసహాయః
జయతు గిరిశభక్తిః ప్రాంత భాస్వద్విముక్తిః।
జయతు విగతమోహా భక్తిభాజాంసమూహో
జయతు భృశ మకుంఠో భావ్యకృ న్నీలకంఠః॥

శ్లో॥జయతు దురితవల్లీజాతహేతి ర్విభూతిః
జయతు శుభదశీలా భద్రరుద్రాక్షమాలా।
జయతు భవవిభంగం భవ్యమీశానలింగం
జయతుచ సుఖభూమానారతం శంభునామ॥

శ్లో॥భావుకం దిశతువిఘ్ననాయకో
భావుకందిశతు శక్తిసాయకః।
భావుకందిశతు మేసదాశివా
భావుకందిశతు మే సదాశివః॥

శ్లో॥మహేశమాహేశమహాప్రసాదతో
విపశ్చిదక్షీణ కృపావలంబతః।
మతాభిమానాఖ్య కటాక్షదృష్టితః
ప్రవర్తతాం శైవరహస్యబోధినీ॥

శ్రీ

శివాయగురవేనమః

శైవరహస్యబోధిని

పత్రికావశ్యకత.

శైవాగ్రగణ్యులారా!

శ్లో॥ శైవంచ వైష్ణవం శాక్తం సౌరం వైనాయకం తథా। స్కాందం చ భక్తిమార్గస్య దర్శనాని షడేవహి॥

అనువచనమునుబట్టి షణ్మతములలో నగ్రాసనము నలంకరించిన శైవమతము విద్యాలోపము మొదలగుకారణములచే హీనస్థితికి వచ్చెనను ట స్పష్టము. అది యెట్లనిన, సంస్కృతవిద్యాలోపమునుబట్టి శైవధర్మజ్ఞానము లోపించెను. ధర్మజ్ఞానలోపమునుబట్టి తదభిమానము లోపించెను. అభిమానలోపమునుబట్టి తదనుష్ఠానము లోపించెను. ఈవిధమున నీమతము శ్లో॥ కలౌ శైవ మహోచకం, అనువచనమునకు పాత్రమై యుండుట విచారకరము.

ఇది యిట్లుండ నారిపో నున్నదీపమునకు జంఝామారుతముంబలె విషమస్థితియం దున్నయీమతమున కింకొకయుపద్రవ మాసన్నమయ్యెను. ఏమందురా?

శైవమతము పారమార్థికము కాదనియు, శైవులెల్లరకు శైవధర్మానుష్ఠానారంభమున వందనీయుం డగుబసవేశ్వరుండు నిందనీయుండనియు. శైవాగ్రగణ్యులకు గౌరవావహమైనషట్కాలశివపూజ మహాదోషావహమనియు, మున్నుగా మతధర్మములు పరిష్కరించుటయెగాక, కొందరీమతమునకు దహనసంస్కారంబును విధింపం గొందఱు సన్నద్ధులైయుం

ట యందలు నెఱింగి యున్నదేకదా?

దీనింబట్టి శక్తికొలది ప్రాచీనశిష్టాచారముల ప్రామాణ్యరహస్యము వెల్లడిచేయ నవసరమని తోచెడిని.

ఈసందర్భమున (గొందఱియభిప్రాయము వేరువిధముగఁ గన్పట్టుచున్నది. ఏమనిన, ఇప్పటివారియాక్షేపములవలన ననాదియగుమతమునకు లోప మేమిసంభవించును? దీనికై వగవనేల? ప్రతిక్రియాయత్నంబు నేల? యని వారినిశ్చయము. ఇది యథార్థమే. నిజ మెఱిఁగినవారి కవసరము లేదు. కాని యట్టిపండితులు,అవ్యాజభక్తిభరితులు నల్పసంఖ్యాకులును, సామాన్యజనులై యధికసంఖ్యాకులు నైయున్నారు. ఇటులుండ పూర్వాచారదూషణము పండితులకు బుద్ధిభేదమును గలిగింపకున్నను, సామాన్యులకు చిత్తచాంచల్యమును గలిగింపకుండునా? ఇట్టు లధికసంఖ్యాకులు మతధర్మములయందు విపరీతభావమును వహించుటకంటె మతమున కనిష్టంబు వేరొం డేమికలదు? కావున నిట్టియదనున నుపేక్షాభావ మనర్థకర మని స్పష్ట మయ్యెడిని.

కావున నిప్పుడు పండితులు తమపాండిత్యమును, ధనికులు తమ ధనమును మతధర్మప్రతిష్ఠాపనమునకై వినియోగింప నవసరమని వేర వక్కాణింపం బనిలేదు. మతాభిమానశాలురకు నిజమతగౌరవము నిలుపుకొనుటకంటె నెక్కుడుపని యుండదుగదా?

కాఁబట్టి యీసమయమున, మతధర్మముల ప్రాశస్త్యమును దెలుపుపత్రిక ప్రతిష్ఠింప నవసరమని యేర్పడియెను. ఇంకొకవిధమున ధర్మసంశయముల వారింప నశక్యముఁ గదా?

ఈపత్రికయందు శైవమహాజనుల పూర్వాచారములు నిర్దోష

ము లనియు, ప్రమాణసిద్ధము లనియు, ప్రశస్తము లనియు ప్రధానము గాఁ బ్రతిపాదింపఁబడును.

శైవులు వేకువ మొదలుకొని రాత్రి పండుకొనునందాఁక, జేయ నగు నాహ్నికకృత్యములను, సర్వసందేహనిరాకరణపూర్వముగను, స్వప్రమాణముగను నిర్ణయించిన యాహ్నికకాండ మను గ్రంథంబును,

అంత్యేష్టివిషయమున, శికింద్రాబాదువాస్తవ్యు లగు శ్రీపండిత స్వాములవారు సిద్ధాంతీకరించిన దహనసాపిండ్యరూపసూత్కాచారము ను ఖండించి, సకలసంశయనివారకము లగు ప్రమాణవచనములతో పూ ర్వాచారమును, సిద్ధాంతీకరించిన అంత్యేష్టికాండంబును, ఇంకను శైవా చారరహస్యములను దెలుపు శివాగమంబులును క్రమముగఁ బ్రకటిం పంబడును.

'అల్పారంభః క్షేమకరః' అను న్యాయమునుబట్టి యీపత్రిక యిప్పుడు ద్వైమాసపత్రికగా నారంభింపఁబడినను గ్రహించువారిసంఖ్య యొక్క యభివృద్ధినిబట్టి క్రమముగా మాసపత్రిక చేయఁబడుటయు గాక సంచికలపుటలును హెచ్చింపఁబడును. ఒరులముద్రాయంత్రము లయందు ముద్రింపించుచుండుటం జేసి దీనికి చందా యధికముగా నిర్ణ యించినందునకు మన్నింప వేడెద.

కావున, మతాభిమానవంతులు శీఘ్రముగ పోషకులుగను చం దాదారులుగను జేరుటచే తమకుగల మతాభిమానమును గనఁబఱచి యీకార్యమునకు తోడ్పడుదురని నమ్ముచున్నాఁడను.

ముదిగొండ నాగలింగశాస్త్రి,

ప॥ సం॥

శ్రీ

శివాయగురవేనమః

శ్రీ బసవేశ్వర భూషణము

శ్లో॥ మునియాచనయా శివాజ్ఞయా
శివభక్త్యుద్ధరణార్థ మాగతం।
వృషరాడప గావతారతా
మహితం శ్రీబసవేశ్వరం భజే॥

భక్తిధుర్యులారా,

ప్ర॥ శైవమహాజను లెల్లరు శైవధర్మప్రారంభమునందు శ్రీబసవేశ్వరునిస్మరించుచుండుట సర్వదేశప్రసిద్ధమై యున్నసంగతి యందఱు నెఱింగినదే. ఇట్లు సర్వశైవమహాజనసమ్మత మగుసదాచారము శ్రీ॥వి॥ పాకయాజివాఙ్ముఖమునం బడి దూష్యముగను దురాచారముగను బరిణమించుటయు నెల్లరు నెఱింగినదేకదా? ఇప్పుడు మనము పురాతనమార్గ మవలంబించి బసవేశ్వరుని స్మరింప నగునా? లేక పాకయాజిసిద్ధాంతము నే నమ్మి బసవేశ్వరుని గర్హింప నగునా? ఇం దేమిచేయ నగునో? నిర్ణయించుఁడు.

ఉ॥ తొల్లిటిమహాసీయులు దురాచారము నెట్టు లాచరింతురు? అప్పటివారు జ్ఞాననిధులు. వారియాచారమునందు దోషలేశ ముండునా? ఉండదు. కాఁబట్టి యిప్పు డెవ్వండేని తనయజ్ఞానదోషంబునం జేసి పూర్వాచారమును దూషించినంతమాత్రన నది విడుచుటయే బుద్ధిచాపలము.

ప్ర॥ పూర్వాచారంబులందుమాత్రము దోషంబు లేల యుండ

వు? శ్రీశంకరాచార్యాదు లగుమహర్షియు లవతరించి తొల్లింటిదోషంబుల సంస్కరించియుంట విన లేదా? అట్లు యీయారాజియు శైవమతంబు సంస్కరింప నవతరించెనని యేల విశ్వసింపరాదు? కాబట్టి అర్థాపత్తిప్రమాణములతోఁ బనిలేదు. విమర్శించినపిమ్మట బసవేశ్వరునందు గుణము దొరకిన గ్రహింపవలయు. లేనిచో ద్యజింపవలయు. బసవేశ్వరునందేగుణము కనిపట్టి పురాతనులు స్మరియించుచుండిరి?

ఉ॥ ఇంతకు పూర్వచరిత్రలకన్న సాధనాంతరములు లేవు. చరిత్రలంబట్టి యాపురుషుఁడు మహాభక్తియుతుఁడని తెలియవచ్చెడిని. కాననే యాపురుషునందు పరమభక్తిరూపమహాగుణమును గ్రహించి యున్మహాత్మ్యఁ దలంచుచున్నారు. దీనందప్పేమి?

ప్ర॥ ఏదేని నొకగుణ మున్నంతమాత్రన గ్రహించుట యుక్తముగునా? దోషంబుం గలదేమో యని విచారింపంబనిలేదా?

ఉ॥ అట్లేని దోష మున్నంతమాత్రన విడుచుట యుక్తమగునా? గుణంబుంగలదేమో యని విచారింపంబనిలేదా? ఇచ్చట పరిష్కారము దుర్ఘటము. ఏలన, ప్రాచీనులు బసవేశ్వరునిగుణమును గ్రహించిరిగాని దోషమును గ్రహించిరా? లేదు. వారికి గుణముతోనె యవసరముగాని దోషముతోఁ బనియేమి? యీరాజియైనను దోషమునే గ్రహించెఁగాని గుణమును గ్రహించెనా? లేదు. ఈయనకు దోషముతోన పనిగాని గుణముతోఁ బనియేమి? ఈయిరువురకు చీకటివెలుతురులకుంబలె నన్యోన్యవైరము గన్పట్టెడిని. బసవేశ్వరునందు దోషమున్నది, లేనిది, పదంపడి విమర్శింపంబడు. ఇప్పుడు దోష మున్నదనునెదిరివాదము నంగీకరించి, యేదేనిదోష మున్నను బసవేశ్వరుని స్మరింపనగు ననుట ప్రకృతము. ఈయర్థంబునం దొకయితిహాసంబు గలదు. అవధానముతో వినుఁడు.

వేదవ్యాసుం డొకనాడు హస్తినాపురమున కరుదేర దుర్యోధ నుం డమ్మహర్షిని యథావిధి నర్చించి, మునీంద్రా, నామనంబున నొక సంశయంబు గలదు. వారింపవేయని ప్రార్థింప నావుడు నడుగుమనిన నతండిట్లనియె. మునివర్యా, చారులవలన లోకాభిప్రాయంబులు విను నప్పుడు జను లెల్లరు ధర్మరాజును గుణవంతునిగను, నన్ను దోషినిగను నెన్నుచున్నటుల వినియుంటిని. అందు కగుకారణంబు వివరింపవే య నివేడ నమ్మునీంద్రుండు ధర్మజుని రప్పించి యుధిష్ఠిరా, నీ వొకయే డ్లు దేశాటనంబుచేసి యొ క్కైన వెదకి యొకదోషిం గొనితెమ్ము. అని యాతని నంపి సుయోధనా, నీవు నొకయేడు పుడమిం బరిభ్రమించి వెదకి యెట్టైన నొకగుణవంతుని గొనిరమ్మని యానతిచ్చి యథేచ్ఛ న రిగినవాడై వత్సరావసానంబున కరినగరమునకు మరల నేతేరునంతకు ధ ర్మజదుర్యోధనులును నలబ్ధమనోరథులై యచటి కరుదెంచిరి. అప్పుడు వేదవ్యాసుండు దుర్యోధనుం గాంచి గుణవంతునిం గొనివచ్చితివా? అనియ డుగ నాతం డిట్లనియె. మునిచంద్రా, దేవర యానతిచ్చినది మొదలు దేశ మెల్లం బరిభ్రమించినను నెందును గుణవంతుడు దొరకండయ్యె. కొందఱొక్కయూర శమదమాదినిరతు, దానదయాశీలు, వర్ణాశ్రమధర్మాలం పటు, సూనృతవ్రతు నొక్కభూసురుం గాంచి యీతఁడు గుణవంతుండని విశ్వసించియు నెగడునెడ నీతనియందేదేని దోషము దొరకునో విచా రింపక గుణియనరాదని యెంచి కొంతకాలము నిరీక్షించుచుంటిని. ఇ ట్లుండ నావిప్రుం డొకనాఁడు భుజించి హస్తముఖప్రక్షాళనంబునకై వాకిటి కరుదెంచి తొలుత నోరుగడిగికొనియె. అదిచూడగనే నేనిట్లు తలంచితిని. భుజించినపదార్థపుష్టి ముఖహస్తంబులం గడిగికొనకముందు శూద్రుని గాంచునెడ తొలుత హస్తంబుం గడిగికొని తరువాత ముఖం బుంగడిగికొనవలయునని ధర్మశాస్త్రకర్తలు విధించియున్నారు. అట్టులుం

డ నతండు తోలుత ముఖంబు గడిగికొనియె. ఇట్లు శాస్త్రవిరుద్ధ మగు నాచారము నొనరించెఁగావున, నీతని గుణవంతునిగా నెట్లు గ్రహింప నగు?-ఈతండును దోషియే. ఇఁక గుణవంతుఁ డెందు దొరకును? ఎందును దొరకఁడు. అని నిరాశుండనై వచ్చితి నని వచించెను. అంత వేదవ్యాసుండు ధర్మజుంగాంచి దోషిం గొనివచ్చితివా? అని యడుగ నత్యం డిట్లనియె. మహాత్మా, దేశ మెల్ల గాలించి వెదకినను నెందును దోషి దొరకం డయ్యెను. ఊరూర వెదకుచు నేయేపురుషుని గాంచి దోషి యని గ్రహింపఁబోయినను నాయాపురుషునం దెల్ల నేదే నొక్కొకమహాగుణంబు గానవచ్చుచుండె. వత్సరాంతమువరకు దేశ మెల్ల వెదకి దోషి నెందుంగానక తొన కొక్కయూరఁ గృషీవలుం డగునొక్కబ్రాహ్మణకులజుం గాంచి యీతనియందు స్నానసంధ్యాదిగుణంబులేవియు లేవు. విప్రుండయ్యు గులోచితకృత్యంబులు విడిచియున్న వాఁడు కావున నీతనిం దోషియని గ్రహింతమని యొంచియు వెదకునెడ గుణంబు దొరకునో విచారింపక దోషియనరాదని కొంతకాలము నిరీక్షించుచుంటిని. అంత నతం డొకనాఁడు పొలమున నరక దున్నుచుండ నాతనిజనిత యచటి కన్నముంగొని వచ్చెను. దానింగాంచి యతండు, ఓసీ మాయమ్మ భుజించెనా? అని యడుగ నాపుడు లేదనియె. అంతవాఁ డుగ్రుండై తొలుత నాతల్లి కన్న మిడక నాకేల కొనివచ్చితని యామెను మర్దించి యాహారముంగొనకయ యింటి కేగెను. అది గాంచి, ఆహా యీతం డెంతపుణ్యవంతుండు? ఈతనికిం గలమాతృభక్తి నిరుపమానము. ఇట్టిగుణవంతుని దోషియని యేను భ్రమించితి నే నాదోషమెట్లు తలంగునని పరితపించి నిరాశుండనై వచ్చితి. నావిని వేదవ్యాసుండు ధర్మజదుర్యోధనుల నుపలక్షించి మీయందు గలగుణదోషంబులంబట్టి యెదిరివారు నటు గానిపించెదరు. ఇంతియగాని గుణదోషంబు

లన వేరుగా లేవని నచించి యంతర్హితుం డయ్యెను. అంత దుర్యోధ మునిసంశయంబు నివర్తించెను. కావున సుజనులు గుణముల గ్రహింతురుగాని వారికి దోషములతోఁబనిలేదు. మఱియు, బసవేశ్వరునందు దోషమే లేదు. అట్లుగాక యమ్మహనీయునందు నేదేనిదోష మున్నట్లితరులకుఁ దోచినను నిరుపమానశివభక్తిరూపమహాగుణముంబట్టి యాదోషము గ్రహింపంబడదు. కాన బసవేశ్వరుని స్మరింప నగును.

ప్ర॥ మీరు దోషము లేదనిన నెట్లు నమ్మనగు? శి॥ వి॥ పాకలూజివద్ద పెద్దభూతద్ద మున్నది. అది మొతపూర్వ కాలమునాటివారియందగు నల్పదోషము నైనను దగ్గరకుదెచ్చి పర్వతతుల్యముగాఁ గనఁబరచును. ఇట్టులుండ దోషము లేదనికాని, యది యల్పదోష మనికాని మీరు మూసిపెట్టిన నీమాట నిప్పటివా రెట్లువిశ్వసింతురు? బసవేశ్వరునందగుమహాదోషములు శ్రుతిధర్మసంజీవని, 3 వ సంపుటము ౬ సంచిక మొదలగు ననేకములగుసంచికలయందకాక శైవధర్మములదూషింపనాపత్రిక చాలదని కేవల మిందుకై వెలయింపంబడిన శైవధర్మప్రకాశిక ౧ వ సంపుటము 3 వ సంచికయందు ౧ వ పుటమొదలుకొని చివరపుటవరకు గనపరచంబడి యుండెఁగదా? గ్రంథ మంతయు విసఁజాలకున్న శివశివయని పర్యవసితార్థము నైన నాలింపుడు.

శైవధర్మప్రకాశిక. ౧ సంపుటము. 3 వ సంచిక ౨3 వపుట, ఇట్లు నిశ్చయించుకొని యుపనయనము మాని మేనమామకూతును గంగమాంబను వివాహమై కక్కయాది చండాలురతో గలసియాహారవిహారాదులు సలిపినట్లు బసవపురాణము చెప్పియున్నది.

పుత్త్రులు లేక యనేకవ్రతములుచేసి కన్నబసవని తలిదండ్రులగు మాదిరాజుమాదాంబికలు కులమువారగు బ్రాహ్మణులు బసవని బహిష్కరించిరి. అతఁడు వారిని విడిచి చండాలురతోఁ జేరియున్నవాఁడు

ఇట్లు కులభ్రష్టుఁడైనకతమున నే క్రింది శైవపంచకవచనప్రకారము బసవఁడు స్మరణీయుఁడు కాడయ్యెను.

బసవఁడుపనయనము మానినాఁడు. కావున స్వవర్ణాశ్రమధర్మదూరుఁ డయ్యెను. అందుచే శివద్రోహియై యున్నవాఁడు. ఇదిగాక వేదవిహితోపనయనాచారమును నిందించి విడిచినవాఁడు. కావుననే తలిదండ్రులు బంధువులు మున్నగువారిచే బహిష్కరింపఁబడినవాఁడు కాన బసవఁడు స్మరణీయుఁడుకాఁడు. అతనిచరిత్ర పఠనీయము కాదు, అని యున్నది.

ఇచట బసవఁడుబసవఁడు. అని మొదలుగాఁ గలదు. అతఁడెవ్వఁడోయని యెన్నకుఁడు. బసవేశ్వరుఁడను నెడ దోషము వచ్చునను నిశ్చయముతో నట్లు పలుకఁబడుచుండెఁగాని యాపదముచే బసవేశ్వరుఁడే వాచ్యుఁడని యాజియాశయము.

వింటిరా? బసవపురాణసారము. యాజి బసవపురాణమునెల్ల శోధింప బసవేశ్వరుఁడు మహాదోషి యనియు, అతఁడు స్మరణీయుఁడు కాఁడనియు, అతనిచరిత్ర పఠనీయము కాదనియు నేర్పడెను. ఇందున కేమి చెప్పెదరు?

ఉ॥ఇది తప్పుకాదు. సముద్రమునఁ గొందరు రత్నముల గ్రహింతురు. మఱికొందరు శంఖముల గ్రహింతురు. ఇంకగొందరు నత్తగుల్లలు గ్రహింతురు. యిట్లే బసవపురాణమునందును, కొందరు బసవేశ్వరునిభక్తిని గ్రహించుచున్నారు. కొందర మ్మనీయమాహాత్మ్యమును గ్రహించుచున్నారు. ఐనను,కొందరాపురుషునియం దఃసుదోషములనే గ్రహించుచున్నారుకాఁబోలు? పురాకృతమునుబట్టి వారివారిదృష్టి కయ్యది గనఁబడుచుండుంగదా?

ఇట్లు, దోషమునే గ్రహించినవారు బసవేశ్వరుని స్మరింపరాదని

నిర్ణయించినను నమ్మహాపురుషుభక్తిని, మాహాత్మ్యమును గ్రహించిన వారమ్మహాత్మునెట్లు తలంపకుందురు? సముద్రమున నత్తగుల్లలు గ్రహించినవాఁడు ఇందు నత్తగుల్లలగాక వేరేమియు లేవని రాఁగుద్దినను నందగుసారము తెలిసినవారు సముద్రము జోలి విడుతురా? కాన యాజి నిర్ణయముతోఁబని లేదు.

ప్ర॥ బసవేశ్వరుఁడు కక్కయాదిచండాలురతో కలసి తిని వారిలోఁ గలసెగదా! అట్టిబసవేశ్వరు నెట్లు స్మరింపనగు?

ఉ॥ కక్కయాదులు మహాభక్తులని వారిప్రసాదమునుబసవేశ్వరుఁడు గ్రహించెఁగాని, చండాలు రెక్కడను దొరకక కక్కయాదులప్రసాదమును గ్రహించెనా? లేదు. అట్లు, బసవేశ్వరుండును మహాభక్తుండని పెద్ద లాయననామమును స్మరించుచున్నారుగాని, చండాలురలోఁగలసి తినినవాఁ డెక్కడను దొరకనందున బసవేశ్వరుని గ్రహించుచుండిరా? లేదు. భక్తిపరులు భక్తిరసమున గ్రహింతురుగాని, తక్కులోపముల లెక్కింపరు. కక్కయాదులుగాని, బసవేశ్వరుఁడుగాని, భక్తిరహితులే యైయుందురేని? వారిస్మరణము కూడనిదే యైయుండును? వారు మహాభక్తినిష్ఠులై యున్నప్పుడు వారిస్మరణము దోషావహ మెట్లగును? అది భక్తిరస మెఱుంగనివారలకు లోపముగాఁ గనఁబడినను భక్తిరసకోవిదులకు మహాగుణముగఁ దోఁపక మానదు.

ప్ర॥ బసవేశ్వరుఁడు ఉపనయనము మానుకొనెను. ఉపనయనము మానుకొనినవాఁడు వ్రాత్యుఁడగునని మను వీక్రిందివిధమునఁ జెప్పియున్నాఁడు. దశమాధ్యాయమునఁ జూడుఁడు.

శ్లో॥ ద్విజాతయ స్సవర్ణాసు జనయం త్యవ్రతాంస్తు యాన్।
తాన్ సావిత్రీపరిభ్రష్టాన్ వ్రాత్యానితి వినిర్దిశేత్॥

ఇందులకు కుల్లూకభట్టాచార్యుఁ డిట్లు వ్యాఖ్యానము గావించి

యున్నాఁడు. ద్విజాతయ స్సవర్ణాసు స్త్రీషు యాన్ పుత్రా నుత్పా దయాంతే తేచే దుపనయనాఖ్యవ్రతహీనా భవంతితదా తాం సకృష్ణోపన యనాన్ వ్రాత్యా ఇత్యనగిరా సంజ్ఞయా వ్యపదిశేత్. ప్రతిలోమజపు త్రవదస్యాపిఉపకారాక్షమపుత్రత్వప్రదర్శనార్థం అస్మిన్ సంకీర్ణప్రకరణే అనూదితం॥ ఇందుల కర్థమేమన, ద్విజులు సజాతిస్త్రీలయందు నేపుత్రు లను గనుచున్నారో వా రుపనయనవ్రతమును మానినయెడ వారిని వ్రా త్యులని నిర్దేశింపవలెను. ప్రతిలోమజ (చండాలాది) పుత్రులవలెనే వెనుక దెలుపఁబడినవ్రాత్యులకు నుపకారముచేయఁదగనిపుత్రత్వము కలు గునని తెలుపుటకు గాను మనువు సంకీర్ణజాతులను గూర్చి చెప్పెడిచో ట చెప్పియున్నాఁడు. బసవఁడు (ప్రతిలోమ) చండాలురతోఁజేరినాఁడ ని స్పష్ట మగుచున్నది. చండాలురను ధర్మకార్యము జేయునపుడు స్మ రింపఁగూడదని మను వీక్రిందివిధమునఁ దెలిపియున్నాఁడు. శ్లో॥ నతై స్సమయ మన్విచ్ఛే త్పురుషో ధర్మ మాచరన్॥ ఇందులకుఁ గుల్లూక భట్టాచార్యుఁ డిట్లు వ్యాఖ్యానము గావించియున్నాఁడు. ధర్మానుష్ఠాన సమయే చండాలశ్వపాకై స్సహ దర్శనాదివ్యవహారం నకుర్యాత్॥ ధర్మ కార్యములు చేయువా రాసమయమందు చండాలశ్వపాకులతో దర్శనాది వ్యవహారమును జేయరాదని చెప్పియున్నాఁడు. దర్శనాదివ్యవహారము మాను మనుటచే చండాలస్మరణకూడదని స్పష్ట మగుచున్నది. వాని ముఖావలోకనము జేయగూడదని చెప్పినవెనుక వానిని స్మరించువాఁడు ప్రపంచముననుండునా? కావుననే యిప్పటికిని ద్విజులు మడిగట్టుకొని యున్నపుడు చండాలురను గూర్చి యేదేనిఁ జెప్పవలసివచ్చినయెడ జెప్ప రానివాడని వ్యవహరించుచున్నారు. కాని వానిపే రుచ్చరించుట లేదు. కాన నుపనయనము మానుకొని చండాలుఁడై కక్కయాదిచం డాలురతోఁ జేరినబసవని స్మరించవలయునని శాస్త్రిగారు వ్రాయుట

శాస్త్రదూష్యమని సుజనులు చెప్పకొనక తప్పదు. అని వ్రాసియు న్నదాని కేమి సమాధానము?

ప్ర॥ మనువు ఉపనయనము మానుకొనినవారిని వ్రాత్యులని వ చించుట మొదలగునవి కొన్ని యథార్థములే యగు. కాని (ప్రతి లోమజ) చండాలాది యని ప్రతిలోమజపదమునకు చండాలురనియూజి చేసినయర్థము తనవిపరీతపాండిత్యమువలన ప్రాప్తమైనయనర్థమే యగు. ఏలన, ప్రతిలోమజు లనగా, అధమజాతిపురుషునకు నుత్తమజాతిస్త్రీకిని బుట్టినవా రనుట సుప్రసిద్ధము. ఇట్టులుండ, ధర్మశాస్త్రవచనముల కర్థము నిర్ణయింపవచ్చినప్పుడు చండాలరూపపదార్థ ముపస్థిత మగుటం జేసి యీతనిపురాకృతము శోచనీయము.

సంస్కృతమున విభక్తులు తెలియనివాఁడు ధర్మశాస్త్రముల కర్థ ము వ్రాయవలసివచ్చినప్పుడు ఇట్టియనర్థము లేతెంచుచుండుట కర మా శ్చర్యకరము కాదు. అట్టి భ్రాంతినిబట్టి ,నత్రైస్సమయమన్విచ్ఛేత్, అను ప్రమాణముచేత చండాలస్మరణము కూడదని వ్రాసినవ్రాతను విమ ర్శింప నవసరముండునా? ఉండదు. కావున దీనిం బోవిడుతము.

మన్వాదులు ఉపనయనముమానినవారిని వ్రాత్యులలో చేర్చినను కుల్లూకభట్టు అట్టివారిని సంకీర్ణప్రకరణమునఁ జేర్చినను భక్తిరహితుల నుద్దేశించియే యీవచనములు ప్రవర్తించినవికాని భక్తినిష్ఠుల నుద్దేశిం చి ప్రవర్తించినవి కావని యొప్పితీరవలయు. కావుననే, శ్రీశంకరా చార్యులవారు శ్లో॥ నిస్త్రైగుణ్యే పథి విచరతాం కోవిధిః కోనిషేధః॥ త్రి గుణాతీత మగు మార్గమునఁ జరించువారలకు విధినిషేధములతో నేమి పని యని వచించియున్నారు. అట్లు శ్రీవిద్యారణ్యులవారును,

శ్లో॥ వర్ణాశ్రమ వయోవస్థా భిమానో యస్య విద్యతే,
తస్యైవచ నిషేధాశ్చ విధయ స్సకలాఅపి॥

వర్ణాద్యమాభిమానము గలవారలకేగాక భక్తిజ్ఞానాతిశయము వలన నట్టియభిమానములేని మహానీయులకు విధినిషేధములతోఁ బని లేదని చెప్పియున్నారు.

వారు వచించినది జ్ఞాననిష్ఠుల నుద్దేశించికాని భక్తినిష్ఠుల నుద్దేశించి కాదని శంకింతురేమో? ఈశ్వరభక్తి జ్ఞానముకంటె నెంతమాత్రము తగ్గిపోవునది కాదు. జ్ఞానస్వరూప మెఱిగినవారలకు జ్ఞాన మెట్లు సర్వోత్తమమో? భక్తిరహస్య మెఱింగినవారలకు భక్తియు సర్వాతీత మైనదే. జ్ఞానవిదులు ధర్మమును జ్ఞానసాధనముగా నంగీకరించిన ట్లు భక్తివిదులు ధర్మమును భక్తిసాధనముగా నంగీకరించుచున్నారు.

భక్తి జ్ఞానమునకు సాధనముగాన భక్తికంటె జ్ఞాన మెక్కుడని శంకింతురేమో? భక్తి జ్ఞానసాధన మనునది కొందఱిమతమేగాని సర్వసమ్మతము కానేరదు. ఏలన, భక్తిసూత్రములయందు జ్ఞానమే భక్తిసాధనమని నిర్ణయింపఁబడియున్నది కదా? కావుననే, జ్ఞానమునుబట్టి ధర్మమునెడ మతభేద మేర్పడినట్లు భక్తినిబట్టియు ధర్మమునెడ మతభేద మేర్పడియున్నది. అది యెట్లనిన,

జ్ఞానములభించియున్నను శ్లో॥ సుప్తహ స్తస్థపుష్పవత్ ॥ నిద్రించు వానిచేతిలో నున్నపూవు దానియంతన పడిపోవునట్లు జ్ఞాననిష్ఠాపారవశ్యముచేత కర్మము దానియంతన విడిపోఁదగునుగాని బుద్ధిపూర్వముగా విడువఁదగదని కొందఱియాశయము.

జ్ఞానేచ్ఛ కలిగినమీఁద ధర్మమునే యవలంబించియుండునెడ జ్ఞానమును సాధింపవలనుపడనుగాన ధర్మముతోఁ బనిలేదని కొందఱిమతమై యున్నది. ఇందు రెండవమతమునే శ్రీశంకరాచార్యులవా రంగీకరించియున్నారు. కావునసె, శ్రు॥ సన్న్యస్య శ్రవణం కుర్యాత్ ॥ అను శ్రుతిని మూలీకరించుకొని జ్ఞానేచ్ఛ కలుగగనె వివిదిషాసన్న్యాసము

నవలంబించి వేదాన్తవాక్యశ్రవణము చేయవలయునని సిద్ధాంతీకరించి యుంషిరి.

ఇట్లే భక్తి సిద్ధించి యున్నను విదేహముక్తివరకు కర్మంబు నపే క్షితమేయని కర్మజ్ఞానసముచ్చయవాది యగు శ్రీనీలకంఠభగవత్పాదుని మతమై యున్నది. బసవేశ్వరుని మతమైననో భక్తి లభించినమీాద వర్ణాశ్రమధర్మమునే యవలంబించి యుండునెడ భక్తినిష్ఠ కుదరనేరదు గాన నట్టిధర్మముతోం బనిలేదనునది.

ధర్మము భక్తిజ్ఞానములకు సాధనమని యెల్లరు నంగీకరించియున్న ను, ధర్మము జ్ఞానేచ్ఛకు సాధనముగాని జ్ఞానసాధనము గాదనియు, శ మదమాదులే జ్ఞానమున కంతరంగసాధనములుగాని ధర్మమైననో జ్ఞాన మునకుబహిరంగసాధనమే యనియు శ్రీశంకరాచార్యులవారు సిద్ధాం తముచేసియున్నారు. దీనింబట్టి భక్తిజ్ఞానములదృష్టిచే ధర్మముయొక్క స్థితి యెంత దుర్బలముగ నున్నదో తెలిసెనుగదా?

ఇట్టివర్ణాశ్రమధర్మరాహిత్యము పరిపూర్ణభక్తిభరితుం డగుబస వేశ్వరున కొక్కలోపమని ప్రాజ్ఞులు తలంతురా?

ఇట్లు భక్తిని ప్రధానముచేసికొని భక్తినిష్ఠకు బాధకమను నా హేతుతో వర్ణాశ్రమధర్మమును పాటింపకున్నను, భక్తికి ముక్తిప్రదత్వము సర్వసమ్మతము కావునను, బసవేశ్వరుఁడు మహాభక్తుఁ డనుట నిర్వివాద ము కావునను, భక్తిప్రధాన మగువీరశైవము నుద్ధరించెనుగాన యాజి శంకించినలోపములు గుణములుగనె యేర్పడినవి.

ప్ర॥ బసవేశ్వరుఁ డుద్ధరించినశైవమతము వర్ణసంకరశైవమతము గాని వీరశైవమతము గాదు. వీరశైవుఁడు స్వజాత్యాశ్రమధర్మములను విడువరాదు. విడిచినయెడ వాఁడు పతితుఁడగునని శైవశాస్త్ర మిట్లు చెప్పియున్నది.

శ్లో॥ స్వజాత్యాశ్రమధర్మం యస్త్యక్త్వా వేదోదితం నరః।
అన్యజాత్యాశ్రమాచారం చరేత్స పతితో భవేత్॥

ఇంతియకాదు. మఱియొకచోటి యిట్లు చెప్పియున్నది.

శ్లో॥ శివోక్తాం జాతిమర్యాదా మోతీత్య భువివర్తతే।
సపాషండఇతి జ్ఞేయ స్సర్వకర్మబహిష్కృతః॥

స్వజాతికిని స్వాశ్రమమునకును వేదోక్తమగు ధర్మమేదికలదో దానిని నరుఁడు వదలి యన్యజాతికిని, నన్యాశ్రమమునకును విహితమైన ధర్మము నాచరించినయెడ వాఁడు పతితుఁ డగుచున్నాఁడు. అని యూరంభించి సంకరజాతులలోఁ జేర్చి బసవఁడు వృద్ధిచేసిన శైవమతము మేము చెప్పినట్లు సంకరశైవ మగునుగాని వీరవశైవమెట్లగును? దీనింబట్టి బసవేశ్వరుఁడు శైవమతము నుద్ధరించెనని యెట్లు నమ్మనగును?

ఉ॥ బసవేశ్వరుఁ డుద్ధరించినది వర్ణసంకరశైవ మనుట పాపమూలము. ఏలన, వర్ణాశ్రమధర్మముల నవలంబించిన దొకటియు, వాని నవలంబింపని దొకటియు నిట్లు వీరశైవము రెండువిధములగుచున్నది. దీనికి శివాగమంబులును వాయుసంహితయందు,

శ్లో॥ శివాగమోపి ద్వివిధః శ్రౌతోశ్రౌతశ్చ స స్మృతః।
శ్రుతిసారమయ శ్శ్రౌత స్స్వతంత్ర ఇతరో మతః॥

అనుటచే వర్ణాశ్రమధర్మములను పాలించు వైదికశివాగమములు కొన్నియు, వర్ణాశ్రమధర్మములను పాలింపని స్వతంత్రాగమములు కొన్నియు కలవని చెప్పఁబడియున్నది. వానింబట్టి వర్ణాశ్రమధర్మముల నవలంబించినవీరశైవ మొక్కటియు, వాని నవలంబింపనివీరశైవ మొకటియు లోకమున ననాదిసిద్ధములై ప్రసిద్ధివహించియున్నవి.

సశేషము.

ఇట్టులుండగా వర్ణాశ్రమధర్మములఁ బాటింపని వీరశైవము వర్ణసంకరశైవ మనుటంజేసి తనబూతుపాండిత్యము వ్యక్త మగునే కాని యాషతమున కెట్టిలోపంబును కలుగనేరదు.

పైఁగడ నుదాహరింపఁబడిన శంకరసంహితావచనములు వర్ణాశ్రమాద్యభిమానము కలవానికి వర్ణాశ్రమధర్మానుష్ఠాన మవసర మని బోధించుచున్నవి. జాత్యాద్యభిమానము లేనివానికి స్వజాతి, అన్యజాతియను భేద మెక్కడిది? స్వజాతిధర్మమును విడిచిపెట్టి అన్యజాతిధర్మమును చేయువాని నుద్దేశించి ప్రవర్తించినవచనములు జాత్యభిమానము లేనివానివిషయము లెట్లగును?

కాఁబట్టి జాత్యభిమాననుండి స్వజాతిధర్మమువలంబింపక యన్యజాతిధర్మ మవలంబించినవాఁడు పతితుఁడనియు, బహిష్కృతుఁడనియు నావచనములు బోధించుచున్నవి.

కాన బసవేశ్వరాది మహనీయుల నుద్దేశించి యావచనముల వినియోగపరచుట వివేకమూలము కాదు.

ప్ర॥ ధర్మశాస్త్రవచనములకు బసవేశ్వరాదులేల బద్ధులుగారు?

ఉ॥ రాజధనము నపహరించుట దోషమే. అని భగవద్భక్తుఁ డగు రామదాసు రాజధనము నపహరించె నను నేరమునకు బద్ధుఁడగునా? కాఁదు. పితృవాక్యము నతిక్రమించినవాఁడు దోషియని సకలశాస్త్రములు నిర్ణయించుచున్నవి. వానింబట్టి పరమభాగవతుఁ డగుప్రహ్లాదుఁడు దోషి యగునా? కాదు. మఱియు, శిశుహత్య మహాదోషమని సమస్తమగు విద్యాస్థానములు నిరూపించుచున్నవి. అట్లని మహాభక్తుఁ డగుచిరుతొండనైనారు దూష్యుఁడగునా? కాఁదు గదా?

ఇట్లే, సావిత్రీరహితుఁడగువిప్రుఁడు వ్రాత్యుఁడని మనుస్మృతి

యందున్నను, వర్ణాశ్రమధర్మరహితుఁడు పతితుఁడని సకలధర్మశాస్త్ర ములయందున్నను వానింబట్టి నిరుపమానభక్తిరసపరాయత్తచిత్తులగు బసవేశ్వరాదులు దూష్యులనుశంకకే యాస్పదములు కారు.

ఇట్టులుండ కర్మబద్ధవిషయములగు ధర్మశాస్త్రవచనములఁ బట్టి జీవన్ముక్తులగు మహాభక్తులయందు దోషముఁ స్థాపించి వారి నిందింప సాహసించుట యెట్టి వివేకసంపత్తియో? ఎట్టి పాండిత్యప్రక ర్షమో? వచింపఁజాలను.

ప్ర॥ జాత్యంతరులలోఁ జేరినబసవేశ్వరుని స్మరింప గౌరవ మెట్లు డును?

బ॥ బసవేశ్వరుఁ డెవ్వారలలోఁ జేరెనో వారికి జాత్యభిమానము లేనుగాన వారు భక్తులగుదురుగాని జాత్యంతరు లెంతమాత్రము కారు. కాఁబట్టి బసవేశ్వరుఁడు భక్తులలోఁ జేరెనుగాని జాత్యంతరులలోఁ జే లేదని ధ్రువపడినది. కాన బసవేశ్వరుని స్మరణ మగౌరవకరము కాదు. మఱియు, అమ్మహనీయుఁడు మహాభక్తుఁడు కాన నాపురుషుని నామస్మరణము భక్తిసాధనముగా గ్రహించియున్నారు. దానఁజే యాయనపేరు స్మరించువారలకు గౌరవముకలదనునెడ సంశయమేమి?

ఆపురుషుని నామస్మరణము గౌరవావహ మనియె అదియెప్పుడు సంభవించుటకై యనేకులు శంకరాదినామములతో సమముగ బసవే రునిపేరును పెట్టుకొనుచున్నారు. ఆపేరు స్మరింపఁగూడనిదే యగు నేని, యీపేరెవరైనఁ బెట్టికొందురా? ఆపేరుపెట్టుకొనినవారికిగాని, ప లుచువారికిగాని యెట్టనైన నగౌరవము వచ్చినట్లు వినియుంటిమా? హిం దూదేశమున నిరుపమాన మగుకీర్తి నార్జించినవారును, శ్రీఉత్తరాంధ్రస్థా నపరిపాలకులై స్వర్గ మలంకరించినశ్రీకందుకూరు బసవరాజులంగా కన్న గౌరవము నొందినవారుఁగలరా? ఇంక నెందఱో యీపేరుగలవా

రిప్పటికి నున్నారని యాజి యెఱుఁగఁడా? ఈయాజి బసవయ్యకే తన కూఁతు నిచ్చియుండ లేదా?

కాఁబట్టి బసవని పేరు స్మరింపఁగూడదను యాజిసిద్ధాంతము శైవమహాజనసత్సంప్రదాయవిరుద్ధ ముగాన న్యాయదృష్టిగలశైవుల కెంత మాత్రము విన(దగినది కాదు.

ప్ర॥ శ్లో॥ నేక్షేత పూజావేళాయాం నరం వత్స బహిష్కృతం।
శివద్రోహిణ మాచారనిందకం నహృదిస్మరేత్॥

అనుశంకరసంహితావచనమునుబట్టి బసవఁడు స్మరణీయుఁడు కాఁడని చెప్పియున్నాఁడు. దీని కేమిసమాధానము చెప్పెదరు?

ఉ॥ పూజాకాలమున బహిష్కృతుఁడగు మనుజుని చూడఁగూడదనియు, తలంపఁగూడదనియు వచించి అట్టిబహిష్కృతు లెవరనుశంక కలుగఁగా,

శ్లో॥ దధీచినా గౌతమేన శప్తా యే బ్రాహ్మణాధమాః।
కలా వవతరిష్యన్తి నిన్దకా స్తే బహిష్కృతాః॥

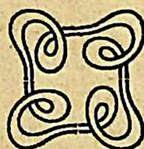
తొల్లి దధీచిచేతను, గౌతమునిచేతను శపింపఁబడినబ్రాహ్మణబ్రువులు కలియుగమున నవతరించి శివుని శివధర్మములను నిందించుచుందురు. వారే బహిష్కృతులని శంకరసంహితయందే నిర్ణయింపఁబడియుండ బసవేశ్వరాదులు బహిష్కృతు లనుట మహాసాహసము. శ్రీమదప్పయదీక్షితులవారును శివతత్త్వవివేకమునందు, నేక్షేతపూజావేళాయాంనరంవత్సబహిష్కృతం-అనుశంకరసంహితావచనము దధీచిగౌతమశాపదగ్ధులైననిందకులపరమే యని నిర్ధారణచేసియున్నారు. కాని యాజి కనిపెట్టినసరహస్యార్థము వారిబుద్ధికిని గోచరించినట్లు తోఁచదు.

కావున యథేచ్ఛముగా మహాభక్తులు బహిష్కృతులనియు వారిని స్మరింపఁగూడదనియు మతములకు విపరీతయాజి సిద్ధాంతము పండిత

మండలి కందునది కాదు.

మఱియు, శ్లోకార్థము యోజికగోచరము గాన నతఁడాశ్లోకము నుదాహరించెను. ఏలందురా? ఆశ్లోకమున, ఆచారనిందకం సహృది స్మరేత్, శైవాచారముల నిందించువాఁడు బహిష్కృతుఁడనియు నట్టివా ని స్మరింపఁగూడదనియు నున్నది. తాను సుప్రసిద్ధముగ శైవాచారనిందకుఁడై యుండితన్ను విషయీకరించునాశ్లోకార్థము తనకు తెలిసియుం డునెడ నుదాహరించునా ? ఇదియు ప్రమాదమే.

(సశేషము.)

ప్ర॥ బసవేశ్వరుఁడు వర్ణాశ్రమముల పాలించెనా? లేదు. అది యాయన కెట్లుదోషము కాదు? అగునేని నాయన నెట్లుస్మరింపనగు?

ఉ॥ బసవేశ్వరుఁడు వర్ణాశ్రమధర్మములఁ బాలింపలేదనుట నిజమే. అయినను అది యాయనకు దోషముకాదు. ఏలందురా? పరిపూర్ణ మగుభక్తిగాని, జ్ఞానముగాని కలిగియున్న మహనీయులకు కులాభిమానాదులతోఁ బనిలేదని నిర్ణయింపఁబడిమెగదా?

మఱియు, మాదిరాజు మాదాంబికలు పుత్రులులేక యనేక వ్రతములు సల్పగా బసవేశ్వరుఁడు జన్మించెనని యాజియే వ్రాసియున్నాఁడు. దానింబట్టి దోషి యెట్లు జన్మించును?

అదిఁగాక ఎనిమిదవయేట నుపనయనమునకు తలిదండ్రులు యత్నింపగనే బసవేశ్వరుఁడు నిషేధించినట్లు బసవపురాణమునఁ గలదని యాజి వచించుచున్నాఁడుగదా? లోకమున నెటనైన సంతతిబాల్యమున నుపనయనము నిషేధించువాఁడుండునా? ఉండడు. దానింబట్టి యాతఁ డట్టిమతము నుద్ధరించుటకై యవతరించినట్లు తెలిసెడిని. ఆమహనీయుఁడెంతో శివానుగ్రహపాత్రుఁడు కానిదే బిజ్జలుని సామ్రాజ్యమునకు మంత్రిత్వపదవి నెట్లు వహించును? లక్షపైతొంబదివేల గణముల నెట్లారాధించును? పరమేశ్వరభక్తిని లోకమున నెట్లు ప్రతిష్ఠించును? కావున బసవేశ్వరుఁడు మహనీయుఁడని స్పష్టమగుచున్నది.

మఱియు, బసవేశ్వరుని మహత్త్వము యాజిమొందర నుపయోగింపకున్నను మహాకవిపాల్కుఱికి సోమనాథుఁడు మున్నగు మహనీయుల చిత్తమున కమేయానందము నొసంగదయ్యెనా? కావుననే సోమనాథుఁడు బసవపురాణమును తెనిగించుటయెగాక తారచించిన పండితారాధ్య చరిత్రకును బసవేశ్వరుని కృతిస్వామినిగాఁ జేసియుండెను.

ఇకనీయాజి వర్ణాశ్రమోద్ధరణబద్ధశ్రద్ధుఁడుగాన బసవేశ్వరుని మెచ్చుకొనఁడందురా? అట్లేని మహనీయులగు శ్రీమల్లికార్జున పండితారాధ్యులవారు మున్నగువారు వర్ణాశ్రమధర్మముల నుద్ధరించినవారుగదా? వారీయాజిమాత్రము నుద్ధరింపకుండిరా? వారు బసవనాథుని ద్వేషించినట్లెందైనగలదా? భూషించినట్లె పెక్కుచోట్ల కనఁబడుచున్నది. ఎట్లనిన, పండితారాధ్య చారిత్రయందు శ్రీమల్లికార్జున పండితారాధ్యులవారు బసవేశ్వరునుద్దేశించి "అతనిసామర్థ్యంబు నట్టి మహత్వ మతనిచరిత్రంబు లల్పులకగునె" అని పెక్కువిధముల ప్రశంసించినట్లున్నది.

కావున పరిపూర్ణభక్తిభరితులకు కులాభిమానాదులతో పనిలేదుగాన బసవేశ్వరుఁ డుద్ధరించిన వర్ణాశ్రమధర్మరహిత వీరశైవము విరుద్ధమైనది కాదు. అట్లయినను కేవల కర్మాసక్తులు కొందఱు ఆమార్గమును విరుద్ధముగ నెంచినను ఆమార్గమునకు దగునధికారులే యందున కర్తృలగుదురు. ఇంతియుకాని ఇంతమాత్రమున తత్తన్మార్గ ప్రవర్తకులయందు దోషమును శంకించి వారిని దూషింపఁగూడదు. ఏలన,

బృహస్పతి చార్వాకమతమునకు ప్రవర్తకుడు, అయినను నవగ్రహారాధనయందు ఆయనను పూజించుచునేయున్నారు. మహావిష్ణ్వవతారమగు బుద్ధుఁడు బౌద్ధమతమును కల్పించెను. ఇంతియెగాక శివకేశవులే వేదవిరుద్ధములగు నాగమముల వచించినట్లు పెక్కుచోట్ల గలదుగదా?

ఇపుడీయాజి తాను శ్రౌతగ శ్రుతిధర్మముల సంజీవింపజేయుచున్నాఁడననిచెప్పి వీరినందఱను దూషింప నారంభించునుగాబోలు? వారిగ్రహాచార మెటున్నదో చూచుచుందము. ఈ

విమర్శముంబట్టి బసవేశ్వరుఁడు దూషణార్హుఁడు కాఁడని యేర్పడుచున్నది.

మఱియు బసవేశ్వరుఁడు మహాత్ముడని బసవపురాణాదులయందు చెప్పఁబడియున్నది. దీనింబట్టియు నమ్మహనీయుందు లోపములుగలవని యెన్నకూడదు.

ప్ర॥ బసవేశ్వరుఁడు మహాత్ముఁడెయగుగాక యాజిమహాత్ములకు సరిచువాఁడుగాడు. మఱియు, తనమాహాత్మ్యమునకు హానివచ్చునను నూహతో మహాత్ములనెల్ల దూషించు వ్రతము నవలంబించెను. సకలజనులు తన్నె మహాత్ముఁడనక గాంధినేల మహాత్ముఁడనిరి అనియెంచి యాశాంతమూర్తిపైకి దండయాత్ర కేగినది ప్రసిద్ధమేకదా? వానిమునకు మహాత్మునిలోపములమాత్ర మేల యెంచఁగూడదు?

ఉ॥ లోపముల నెంచుటకు మొదలిడునెడ లోకమున మహాత్ముఁడే దొరకఁడు. ఏలన, వేదముల విభజించి పురాణముల సంగ్రహించి మహాభారతము రచించి బ్రహ్మమీమాంస నుపదేశించి హిందూమతమునకెల్ల పరమాచార్యత్వము వహించియున్న శ్రీవేదవ్యాస మహర్షి అవివాహితయగు దాశకన్యకు దివాసంగమమువలన జన్మించినట్లు తెలియుచున్నది. దీని కేమిచేయుదము? కావుననే మహాత్ములలోపముల నెంచగూడదు. అని పెద్దలు శాసించియున్నారు.

ఈకాలమున మహాత్ముల దూషించు మహానీయు లవతరింపఁ గలరని త్రికాలజ్ఞానియగు నాసాత్యవతేయుఁడు ముందుగనే గ్రహించి నట్లు తోఁచెడిని. కావుననే మహాభారతము ప్రజాగరపర్వమున

శ్లో॥ మునీనాంచ నదీనాంచ కులానాంచ మహాత్మనాం।
ప్రభవో నాధిగన్తవ్యః స్త్రీణాం దుశ్చరితస్యచ॥

మునులు, నదులు, కులములు, మహాత్ములు; స్త్రీలదుశ్చరిత్రము వీనివానిమూలము విచారింపఁగూడదని వచించెను. ఏలనిన, మహర్షుల జననము, తపము ... ... నాల్గోఛింప నే

కులహీనకాంతకో పుట్టినట్లు తేలును. దానంజేసి వారియందు గౌరవము నిలువనేరదు. ఇట్లే నదులయొక్క ప్రవాహముచూడ నద్భుతముగా నుండును. వానిమూలస్థానమును వెదుకఁబోయిన నచట చిన్నకాల్వగా నుండి శౌచాదిక్రియానిర్వర్తనమునకే చాలకుండును. అదిగాంచు నెడ నానదియందు భక్తి కుదురునా? ఇట్లే పెక్కుకులములవారును బహుమానపాత్రులై యున్నారు. ఆకులముల మూలము విచారింప నెట్లుండునో? అట్లే కపీరుదాసువున్నగు మహాత్ములును నపరిమితభక్తి జ్ఞానసిద్ధులై ప్రసిద్ధి వహించిరి. వారిపుట్టుకతో నేమిపని? కావునను ధీమంతులు గుణమును లెక్కసేతురుగాని కులమును లెక్కసేయరు.

ప్ర॥ వారు భక్తులుగాని, జ్ఞానులుగాని, యగుదురుగాక, వారియందు లోపము లున్నప్పు డేల యెంచగూడదు?

ఉ॥ మహాత్ముల నడతయందు లోపము లెట్లుండును? వారినడత సర్వజనసాధారణము గాదు. పరాశరుఁ డంతటిమహర్షి దాశకన్యను జూచి మోహించెను. ఇది లోప మననగునా? అనఁగూడదు. ఏలందురా? వా రట్టినడత నేలనడిచిరో దానికిఁదగుకారణము మన బుద్ధికిఁ గోచరించునదిగాదు. కాన నదిలోపముకాదు.

ప్ర॥ పాకయాజిబుద్ధి మనయందలబుద్ధివంటిదేయని యెంచుదురా? అట్లుగారు. కావున మహాత్ములనడతకుఁ దగుకారణము మనబుద్ధికి గోచరింపకున్నను యాజిమహాబుద్ధికి గోచరింపకుండునా? అందునకు, దగుకారణము గోచరింపమినే దూషించుచున్నాడు కానలయు. దీనందప్పేమి?

ఉ॥ పాకయాజిబుద్ధి యెట్టిదో మాకు తెలియదు.

శ్లో॥ అలోకసామాన్య మచిన్త్యహేతుకం ద్విషన్తి మందా శ్చరితం మహాత్మనాం॥ మహాత్ములచరిత్రము లోకసాధారణమైనది కాదు.

లంచుటకు దగుకారణము అందఱకు తెలియునది కాదు. అట్టిచరిత్ర మును బుద్ధిహీనులు దూషించుచుందురని మహాకవి కాళిదాసు వచించియుండెను. దీనింబట్టి కాళిదాసుబుద్ధికి గోచరింపనట్లు తెలియు చున్నది. ఈత డంతకన్న నెక్కుడందురా? కానిండు.

ప్ర॥ బసవేశ్వరుఁడు మహాత్ముఁడై త్రిగుణాతీతమార్గమున నున్న వాఁడే యగునేని నాయన వివాహమేల చేసికొనియెనని పాకయాజి యాక్షేపించుచున్నాఁడు. దీనికేమి సమాధానము?

ఉ॥ వివాహము సంగమార్థమే యనియు వివాహము చేసి కొననివారు త్రిగుణాతీతులనియు యాజిసిద్ధాంతము కావలయు. కానిచో నతఁ డిట్లేలయడుగును? వివాహము గృహస్థులకయినను సంతానార్థముకాని సంగమార్థముకాదు. అది భక్తులకయిననో భక్త జనపరిచర్యార్థమే. ఇంతమాత్రము తెలియనివాని ప్రసంగము విమర్శ నార్హ మెట్లగు? యాజి తనసిద్ధాంతమునుబట్టి వివాహమాడె నని పర మేశ్వరునిగూడ నాక్షేపింపనగుగదా? ఇఁక నాతనికి తక్కువారు లెక్కయా? కాన యాజిప్రసంగ మధికమైనదే.

ప్ర॥ బసవేశ్వరుఁడు వర్ణాశ్రమధర్మములఁ బాలించెనా? లేదు. వర్ణాశ్రమధర్మములఁ బాలించిన పూర్వాచార్యు లెందఱో కలిగి యుండ బసవేశ్వరనామము స్మరింపవలయునను నిర్బంధమేమి?

ఉ॥ బసవేశ్వరుఁడు వర్ణాశ్రమధర్మములఁ బాలింపకుండెనే? పరి పూర్ణభక్తి భరితునకది లోపము కానేరదని తెలిపియుంటిమి పూర్వా చార్యులు మహేశ్వరపారమ్యమును బోధించి మహేశ్వరభక్తిని లోక మునఁ బ్రతిష్ఠించిరికాని వారు మాహేశ్వరభక్తిని నిలిపియుండలేదు. శ్రీ బసవేశ్వరుఁడైననో మాహేశ్వరభక్తినిలుపనే యవతరించినవాఁడు

మాహేశ్వరభక్తి యైననో మహేశ్వరభక్తికంటె కష్టసాధ్యమైనదియు మహాఫలశాలియు నైయున్నది. నాకంటె నధికులు నాభక్తవరులని పరమేశ్వరుఁడె భక్తులమహిమమును బ్రకటించియున్నాఁడు.

కనఁబడనిమి పరమేశ్వరునందు భక్తి నెట్లో నిలుపనగుగాని ప్రత్యక్షపరమేశ్వరుఁడగు భక్తునందు లేశమయిన భక్తి నిలుపుట కడుకష్టము. ఏలన, కనబడనిపరమేశ్వరుఁడు ఎట్లు వర్తించినను మనల బాధింపఁడు. భక్తుఁడైననో ఎట్లు వర్తించినను మనలోపముల నెంచి బాధించును. పరమేశ్వరుఁ డేయంశమునను మనకడ్డమువచ్చువాఁడు కాఁడుగాన నాయనయం దసూయాద్వేషాదులు కలుగనేరవు. భక్తుడైననో సర్వాంశములయందు మన కడ్డమువచ్చువాఁడుగాన నీయనయం దసూయాద్వేషాదులు కలిగితీరును.

కనఁబడమిని, పరమేశ్వరభావమునను పరమేశ్వరునందు గౌరవ ముండనగును. గాని కనఁబడుచుండుటను, మనుష్యభావమునను భక్తునియందు గౌర ముండనేరదు.

లోకమున నొకభక్తు నారాధించి యాయనమెప్పు గొనుటయె యెంతవానికిని శక్యము గాదు. అట్టియెడ ఒక్కడా? ఇర్వురా? లక్షపై తొంబది వేవుర భక్తగణముల ననుదినము సేవించుచు తన తనుమనోధనముల వారల కర్పించి వా రొనరించిన సకలపరీక్షలకు జలింపక నిలిచి సర్వలోకాతిశాయి మహామహిమభరితుఁడని సర్వపూర్వాచార్యులచే పొగడ్తగన్న శ్రీ బసవనాథుని మహానుభావము మధ్యాహ్న భాస్కర తేజంబు గుడ్లగూబలకుంబలె మూఢాత్ముల కెట్లు తెలియును? అట్టి మహానుభావుని స్మరింపకున్న భక్తి యెట్లుపొడముకును? భక్తి జనింపకున్న జననమరణ ప్రవాహరూప మగు సంసారబంధమునుండి విముక్తి యెట్లులభించును?

కావున బసవేశ్వరుని స్మరించుట దోషావహమో? బసవేశ్వరుని స్మరింపగూడ దనువాని స్మరించుట దోషావహమో? బుద్ధిమంతులె నిశ్చయించికొందురుగాక.

ప్రః॥ భక్తులనిచెప్పి కులహీనుల స్మరించు నాచార మేమతమందైనఁ గలదా?

ఉః॥ భక్తులను కులహీను లనుట ప్రత్యవాయ కరముగాన నట్లనగూడదు. శైవమతమునకు ప్రతిద్వంద్వి యైనది వైష్ణవమతము. అందు పన్నిద్ద రాళ్వారులు కలరు. వారిలో బ్రాహ్మణేతరులేగాక పెక్కురు కడజాతియందు బుట్టినవారు నున్నారు. శ్రీవైష్ణవులు వారిని స్మరించుటమాత్రమే గాదు. వారిప్రతిమలు లేకున్న దివ్యక్షేత్రము కానేరదని నిర్ణయించి శ్రీ మహావిష్ణు సన్నిధానమందును తీర్థప్రసాదములు గ్రహింపనేరరు.

దీనింబట్టి యామతమునందు భక్తుల కెంతయున్నత స్థానమొసఁగబడియెనో యూహించుకొనుడు. దీనింబట్టి బసవేశ్వరస్మరణము దూష్యమెట్లగు? భూష్యమే కదా?

ప్రః॥ ఇట్టి యాచారమును స్మార్తు లంగీకరింతురా?

ఉః॥ స్మార్తు లంగీకరింపకుండుట దోషావహము కానేరదు. ఒకమతమువారికి మతాంతరుల యంగీకారముతో నేమిపని? అయినను స్మార్తమతమునకు బరమాచార్యు లగు శ్రీశంకరాచార్యులవారు మనీషాపంచకమునందు శ్లో॥ చండాలోస్తు సతు ద్విజోస్తు గురురిత్యేషా మనీషామమ॥ జ్ఞానము కలవాఁడు చండాలుఁడైనను సరే లేక ద్విజుఁడైనను సరే వాఁడె గురుఁడని నాయభిప్రాయమని వచించియున్నారు. వారు జ్ఞానినిగూర్చి చెప్పిరిగాని భక్తునిగూర్చి చెప్పిరాయని శంకింత

బనిలేదు. జ్ఞానముకంటె భక్తి తక్కువైనదికాదని లోగడ దెలుపం బడియె. కావున పరిపూర్ణభక్తిరసభరితుండగు బసవనాథువిస్మరణము సర్వవిమతజనాసమ్మతంబును గాదు.

ప్ర॥ భక్తులుగాని జ్ఞానులుగాని యగుదురుగాక. అట్టి కుల హీనులను స్మరింప వేదము సమ్మతించునా?

ఉ॥ శ్రు॥ కులాలేభ్యః కర్మారేభ్యశ్చ వోనమోనమః అని శ్రుతి కుమ్మరులకొఱకు, కమ్మరులకొఱకును నమస్కారములను విధించుచున్నది. అటం జెప్పంబడినవారు భక్తులో జ్ఞానులోయని యంగీకరింపక తప్పదు. లేకున్న మూఢులకొఱకని యంగీకరింప రాదు గదా? ఇట వేదభాష్యకర్త లీయర్థము నంగీకరించిరా అని శంకింపం బనిలేదు. భట్టభాస్కరులవారు శ్రీరుద్రభాష్యమునందు సర్వేపి చైతే వివిధారాధన సంప్రీణిత పరమేశ్వరప్రసాదభాజో జాతివిశేషాఏవ నమస్క్రియన్తే॥ ఈకుమ్మరులు మొదలగువారెవ్వ రనిన, పలువిధము లగు పూజలచే పరమేశ్వరు ననుగ్రహము వడసిన వారగు నాయాజాతి మానవులే నమస్కరింపంబడుచున్నారని చెప్పి యున్నారు. పూజలచే పరమేశ్వరు ననుగ్రహము నార్జించినవారు భక్తులు గాకున్న మఱి యెవ్వరు?

దీనింబట్టి కులహీనులైనను భక్తులగువారి స్మరణము శైవ పూర్వాచార్యులకును సర్వవిమత పూర్వాచార్యులకును సమ్మత మగుటయేగాక వేదములకును వేదభాష్యకర్తలకును పరమసమ్మత మని సిద్ధాంతమైనది. కావుననే బసవేశ్వరుండు భక్తులను కులహీను లనియెంచక సేవించెను. బసవేశ్వరుండైననో బ్రాహ్మణకులజుండేగాని హీనకులుండును గాండు. ఇట్లు బసవేశ్వరుండు స్మరణీయుండే యని యందఱు సమ్మతి కనంబరుపంబడియె. ఇది యాజకసమ్మతమందురా? కానిండు. తుంగభద్రాస్నానమున బెల్లంబులగు నాజ్ఞలో యేమి?

ప్ర॥ భక్తు లెందఱో యుండ బసవేశ్వరునే స్మరింపనేల?

ఉ॥ భక్తు లసంఖ్యాకులున్నమాట నిజమే. అయినను బసవేశ్వరుడు కేవల భక్తుడే గాక "శివభక్త్యుద్ధరణార్థ మాగతం" అను నభియుక్తోక్తినిబట్టి భక్తి నుద్ధరింప నవతరించినట్లు తెలియుచున్నది. భక్తుడు తానుమాత్రము తరించును. ఇటక భక్తినుద్ధరించిన మహానుభావుడైననో లోకమునంతను తరింపజేయును. ఈకారణమున బసవేశ్వరునందు విశేషము స్పష్టమగుచున్నది.

ఇదిగాక, పరమేశ్వరుడు భక్తులను తనకంటె నధికులనుగా మన్నించును, ఈ యర్థమును శ్రీమదప్పయదీక్షితాదివిద్వత్సార్వభౌము లనేకు లంగీకరించియున్నారు. బసవేశ్వరుడైననో భక్తి నుద్ధరింప నవతరించినమహానుభావుడు. పరమేశ్వరుడు కేవలభక్తులనె తనకంటె నధికులనుగా మన్నించునప్పుడు భక్తి నుద్ధరింప నవతరించిన భక్తిసామ్రాజ్యమూర్ధాభిషిక్తుడగుబసవనాథు నెట్లు మన్నించునో అది వచింప మనవాక్కులకే కాదు. బ్రహ్మాదులకును శక్యముకాదనుట నిక్కము.

ఇట్టి బసవేశ్వరుని స్మరణము ఎంతయో పూర్వపుణ్యము లేకున్న లభించునా? లభింపనే లభింపదు.

అల్లేని శి. వి. పాకయాజి బసవేశ్వరుని స్మరింపగూడదనుటకు కారణ మేమందురా? ఎంతవెదకినను వానిపురాకృతముకంటె వేరు కారణము కన్పట్టుటలేదు. బసవేశ్వర దూషణవలన నష్టమే మనిన కాశీఖండము పంచసప్తతితమసర్గమున శ్లో॥ శివనిందారతా యేచ శివభక్తజనేష్వపి। తేయాంతి నరకేఘోరే యావచ్చంద్రదివాకరౌ॥ శివనిందాపరులును శివభక్తనిందకులును సూర్యచంద్రులుండువరకు ఘోరమగు నరకంబున నుందురని చెప్పబడియున్నది.

శ్రీ బసవేశ్వరుగుణములు లిఖింపను ముద్రింపను నశక్యములుగాన నిప్పటికింతటితో ముగించుచు ఖండనార్థసంప్రాప్త భక్తజనదూషక వాఙ్మిశ్రిణసంభావిత సకలదోషపరిహారమునకై బసవేశ్వరుపలుమారు స్మరించుచు చిత్తము నమ్మహనీయునందుఁ బ్రవేశపెట్టుదము.

చ. అసమగుణాఢ్యునందు శరణాగతవత్సలునందు జంగమ
శ్వసనమహిష్ఠునందు భవవారణకారణునందుభక్తమా
నసపరిపూర్ణునందు గణనాథుఁడు మాబసవయ్యయందు మా
బసవనియందు మాబసవపాత్రునియందు వసింపు చిత్తమా.

గీ. సుకవు లొగి నీకు బసవేశ సుకృతు లనెడు
శ్రవణగళమూర్ధ ధార్యభూషణము లిడిరి
పొసగ ధరియింపు మిది పాదభూషణంబు
దూషకవ్రాత ముఖదంతపేషణంబు.

గీ. ఉద్భటారాధ్య వంశసముద్భవుండ
నాగలింగాహ్వయుఁడఁ జల్పినాడ భక్త
ముఖ్యబసవేశ సత్పాదభూషణంబు
దోషిజనశోషణము భక్తిపోషణంబు.

ఇది

బసవేశ్వరభూషణము.

శివము.

శ్రీ

శివాయగురవేనమః

శైవసాతిభాష్య

నిర్ణయము.

ఇది

తెనాలి సంస్కృతకలాశాలా

సాహిత్యోపాధ్యాయులగు

బ్రహ్మశ్రీ మదిగొండ. నాగలింగశాస్త్రుల

వారిచే వ్రాయంబడియె.

తెనాలి రైతు ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడియె.

1922.

C. M. V. Mahajani

శివాయగురవేనమః.

ఉపోద్ఘాతము.

పండితవర్యులారా!

శ్రీకరభాష్యము, నీలకంఠభాష్యము ననిరెండు బ్రహ్మసూత్ర శైవభాష్యములు కలవనుట యెల్లరకు విశదమే. నీలకంఠభాష్యము నకే శ్రీకంఠభాష్యమనియు నామాంతరము కలదు.

వీనిలో శైవులకు ముఖ్యమైనదెద్ది యని యోజించి ప్రాచీనత్వము, సర్వదేశప్రఖ్యాతత్వము, నిర్దుష్టత్వము, శైవసమయసిద్ధ సర్వవిషయ భూషితత్వము మున్నగు గుణములు గలిగియుండు కతన నీలకంఠభాష్యము ముఖ్యమని నామదిలో నిశ్చయించుకొని యుండి నరసాపురమునఁ జరిగిన శైవమహాజన సభలో నీలకంఠభాష్య మహోత్కర్షమును గూర్చి వ్రాసిన వ్యాసమును చదివియుంటిని.

ఆమహాసభకు శ్రీమదుర్లాం సంస్థానాధీశ్వర సమాస్థాన విద్వాంసులగు బ్రహ్మశ్రీ, చాగంటి శీతయ్యశాస్త్రులవారు దయచేసి యుండి శైవులకు నీలకంఠభాష్య మెంతమాత్రము గ్రాహ్యముకాదు. శ్రీకరభాష్యమే గ్రాహ్యమని వ్రాసికొనివచ్చిన వ్యాసమును చదివిరి. దైవవశమున నిట్లు పరస్పరవిరుద్ధములగు నభిప్రాయము లేకకాలమున వ్యక్తమైనవియేగాని నిజముగా వారియభిప్రాయము నేనుగాని నాయభిప్రాయము వారుగాని యెంతమాత్రమైన నెఱిఁగియుండి యిట్లు వ్రాయుటచే నేర్పడినవి కానేరవు.

ఎట్లైననేమి? మాయిర్వురలో నభిప్రాయభేదము స్పష్టపడినది. కాన నద్దానిం దీర్మానింపవలసిన బాధ్యత మహాసభవారిపైనుండెను.

కాని యందునకప్పుడు వారామోదింప రైరి. మాలో మేమే సడలు కొనిన మేలని వారభిప్రాయపడి యుండవచ్చు. కాని యదియెట్లు సమకూరును? ఏనభిప్రాయపడినదే న్యాయ్యమను నిశ్చయము నాకు కలిగియుండునంతదనుక నెదిరివాదమెట్లు సమ్మతమగు? ఈ భావమే శ్రీ శీతయ్యశాస్త్రిలవారికినిం గలిగియుండునని నానమ్మకము. ఇట్లుగాక అనాలోచితముగా నేదియోపచించి పౌరుషముతో వ్రాసినే నిల్పుట కుద్యమించుచున్నారమనినీరెంచుదురా? ఎంచుడు. ఇందునకు మేమెంతమాత్ర మంగీకరింపము. మావాదములను పూర్తిగాం బరిశీలించిన మీద మీరెట్టులెంచినను సమ్మతమే. పై సంగతి వినుడు.

తిరుగ నీచర్చ మాదలగ్రామమున జరిగిన శైవమహాసభలోం దలచూపెను. ఏలనంగా. నాచే వ్రాయంబడిన మతగ్రంథముల ముద్రించు ప్రస్తావమందు రాంగానే వీరికి మాకును మతభాష్యవిష యమై తగాయిదా కలదుగాన నది పరిష్కారమగువఱకు వీరిగ్రంథ ములు ప్రకటింప వీలులేదని శ్రీ శీతయ్యశాస్త్రిలవారు సెలవిచ్చినం దున సభ్యుల కోరికనుబట్టి యీచర్చ ఆరంభింపంబడియు నప్పటి సభలో శ్రీ శీతయ్యశాస్త్రిలవారు సభాధ్యక్షులుగా నున్నందున వారి తోచర్చకూడదను నుద్దేశముతో కార్యదర్శులచే నడుమన యాపి వేయంబడియె.

అయినను వెలకుర్రుగ్రామమున జరిగిన మహాసభలో నీచర్చ కొంతసేపు జరిగినమీద నాపుదలసేయంబడి యుభయ వాదములు వ్రాసియనుపునెడ కార్యనిర్వాహక సభలో తీర్మానముచేయం గలమని మహాసభవారు సెలవిచ్చి యున్నందున నాయభిప్రాయము వ్రాయ వలసివచ్చెను. వ్రాయనిచో నీపక్షము దుర్బలమని యెన్నంబను గదా? ఇదియు నల్పముగ వ్రాసినం జాలునా? చాలదు. అణుమా

త్రమున నభిప్రాయమంతయు స్పష్టపడుటెట్లు? దానంజేసి / పూర్తి
గనే వ్రాయవలయు. ఇట్లువ్రాసి కార్యనిర్వాహక సభవారి కర్పిం
పఁగా నాసభయం దల్పసంఖ్యాకులేగదా కాంచుదురు. అంతమా
త్రన నీపరిశ్రమము సఫలమగునా? కాఁజాలదు.

ఎట్లును నీవాద ప్రతివాదములు చాలకాలమునుండి చర్చలో
నుండి యున్నందున లోకులెల్లరు వీని స్వరూపమును ఫలితమును
దెలిసికొను కుతూహలము కలిగియున్నవారు. కావున ముద్రింపిం
చుటే యుచితము. అని తోచుటంజేసి ముద్రింపింపవలసియు
వచ్చెను.

నీలకంఠ భాష్యగత మహాగుణములఁ బ్రకటించుటయందే భావ
ముగలవాఁడఁగాని నిజముగా శ్రీకర భాష్యగతదోషముల నుద్ఘాటన
జేయుటయందుఁ గుతూహలముగలవాడంగాను. ఏమిచేయుదు?
దైవంబీజనునిచే నిప్పనియుఁ జేయింప సమకట్టినది. దైవప్రేరణంబు
నంజేసి యకార్యంబును నవశ్యకరణీయంబె యగుంగదా? అట్లుగాక
యేమిచేయనగు?

ఇది యకార్యంబని యుపేక్షింతునా? ఇదిగాదు అదియని
చర్చవచ్చినప్పు డుపేక్షించుటెట్లు?

శ్రీకరభాష్యమే ముఖ్యమని యొప్పరాదా? అట్లొప్పిన నీపుట్టి
యేమి మునుఁగునని యడుగుదురా?

వినుఁడు. శైవసంఘమునకు భాష్యములు రెంటిలో నేదియు
న్నను సరే. రెండు నున్ననుసరే. రెండులేకున్ననుసరే. వీనిలో
తప్పులతడికె నిలిచిననుసరే. అట్టిదానింజూచి లోకులు పరిహసించి
నను సరేయని యొరులవలెనేను నిట్టిభావమే గలిగియుందునేని నట్లే
యూరకుందును. అట్లుగాక యొక్కటె సూత్రభాష్యము ముఖ్య
ముగా సిద్ధాంతితమై యుండవలయుననియు, అది నిర్దుష్టముగానె యుం
డవలయుననియు లేనిచో నీసంఘమునకవమానకరమనియు నేనెం

కరభాష్యము సదోషంబనియు దృఢభావము గలిగియుండి యెట్లయిన సరేయని యూరకుండుటెట్లు ?

ఈకారణంబున నిప్పని తప్పదయ్యె. కావున మన్నింపవేడుచున్నాఁడను. నాకు గలిగియున్న యీభావము ప్రమాదమూలమో! లేక భ్రమమూలమో ? స్పష్టపడుసమయము వచ్చినప్పుడు వెనుదీయుటేల ? రెండువాదముల గనఁబరుచుటే నాపనిగాని వీనిలో నిది ముఖ్యమని నిర్ధారణచేయు భారమైననో మహాజనుల పైననేయున్నది. దైవవశమున శ్రీకరభాష్యమె నిర్దుష్టమనియు,ముఖ్యమనియు మీహృదయంబులకు నచ్చెనా ? అదియెనాకు పరమసమ్మతము. ఈరెంటిలో నొకటి యస్మత్ప్రత్నార్జితము. తక్కినది కాదు అనుమాట లేదుగదా ! ఉభయవాదముల సంగ్రహించినంతవఱకు క్రిందు పొందుపరచితి.

ప్రమాదవశమునగాని, అసూయాదోషమునఁగాని స్వపక్షమునందగు దోషములను విపక్షమునందగు గుణములను వ్రాయక విడిచితి వేమో దీనింబట్టి యెట్లునిర్ధారణ చేయనగునని మీరు నన్ను ప్రశ్నింపవచ్చును. దీనికి నేను నిరుత్తరుఁడనే.

అయినను నాయందు దయయుంచి యట్టిలోపముల వెంటనే ప్రకటింపఁగలందులకు శ్రీ శాస్త్రులవారిని నుభయవాదములఁ బరిశీలించి న్యాయమును వెల్లడింపఁగలందులకు మిమ్మును ప్రార్థింపుచు కథాప్రక్రమంబు పక్రమింప ననుజ్ఞగొనుచున్నాఁడను.

ఇట్లు

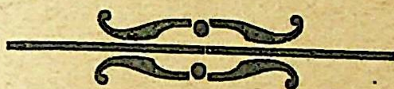
విధేయుడు,

ముదిగొండ నాగలింగశాస్త్రి.

శ్రీ

శివాయగురవేనమః

శైవభాష్య నిర్ణయము

శ్రీకరభాష్యము శైవులకు ముఖ్యమనుటకు సాధకములు.

1. కలౌపండితదేశికః అను ప్రమాణమునుబట్టి కలియుగమున శైవాచార్యులైన శ్రీపతి పండితులవారిచే రచింపఁబడి యుండుట మొదటిది.

2. శైవులకు లింగధారణము ముఖ్యముగాన నదియిందుస్పష్ట వచనములచే సిద్ధాంతీకరింపఁ బడియుండుట రెండవది.

3. శైవులు లింగైక్యమును ముక్తిగా నంగీకరించుచున్నారు. శ్రీకరభాష్యమున భేదాభేదము సిద్ధాంతీకరించు నప్పుడు జీవునకు బ్రహ్మమునకు బద్ధదశయందు భేదము, ముక్తదశయందభేదము కలదని నిర్ణయింపఁబడి యుండుటచే నీభాష్యము నొప్పినగాని లింగైక్యము సిద్ధింపకుండుట మూఁడవది.

ఈ కారణములచే శ్రీకరభాష్యము గ్రాహ్యమగును.

శ్రీకర భాష్యము ముఖ్యముకా దనుటకుఁగల కారణములు.

1. సుమారు ఇరువది సంవత్సరముల క్రిందటి వఱకు శికింద్రాబాదులో నివసించుచుండిన శ్రీపండిత స్వాములవారిచే నీభాష్యము తాత్కాలిక పండిత సాహాయ్యముతో నిర్మింపఁబడి యాదిశ్రీపతిపండిత కృతముగాఁ బ్రకటింపఁబడినది. కావుననే యీస్వాములవారికిఁ బూర్వమెవ్వరిచేతను పేర్కొనఁబడి యుండలేదు. దానంజేసి కేవల మిది నవీనగ్రంథమేగాని ప్రాచీనమైనది కానేరదు. శ్రీస్వాములవారు తమచే రచింపఁబడినదాని పురాతనముగాఁ బ్రకటింపఁ బూనినప్పుడు [illegible] శ్రీపతిపండిత [illegible]మైనందున తమ కూట

స్థునిచే నిర్మింపఁబడినట్లు వెల్లడించుటన్యాయ్యమే. దీనింబట్టియు శ్రీస్వాములవారే దీనికిఁగర్తలనితోచెడిని. అట్లుగాక యాది శ్రీపతి పండితులవారే నిక్కముగ దీనిని రచించియుండిరేని నాగ్రంథము నీరివఱకు నెవ్వరికిఁ గానంబడక తద్వంశ్యులగు వీరికేయెట్లులభించెనో దుర్నిరూపము గదా? ఈవిధముననిద్ది నవీనమని స్పష్టపడుచున్నది గాని దీనికంటె ప్రాచీనమైన నీలకంఠ భాష్యము సిద్ధమై యున్నప్పుడు దానికంటె నిదియె ముఖ్యమనుట యెట్లు? కావున నిది ముఖ్యముకాదు.

ప్ర:—లింగధారణ చంద్రిక 12 వ పేజిలో, శ్రీమచ్ఛ్రీపతి పండితయతీంద్రకృత శ్రీకరాఖ్య బ్రహ్మమీమాంసాభాష్యే అని యీభాష్యము పేర్కొనఁబడియున్నది గాననిది ప్రాచీన మెట్లుగాదు?

ఉ:—లింగధారణ చంద్రికను ముద్రించుకాలమున శ్రీకర భాష్యమువాడుకలోనికి వచ్చినది. కావున ప్రాచీనమని లోకులకు విశ్వాసము గలిగించుటకు ముద్రాపకులచే పేరుమాత్రమిందుఁజేర్పఁబడినదే గాని గ్రంథకర్తచే నుదాహరింపఁబడినది కాదు.

ప్ర:—గ్రంథకర్త శ్రీకరభాష్యమును పేర్కొనియుండ లేద నుటకు కారణమేమి?

ఉ:—లింగధారణచంద్రిక (53 పేజిలో) విశిష్టాద్వైతపక్ష ఏవాంగీకరణీయః. అనియున్నది. గ్రంథకర్త శ్రీకర భాష్యమును పేర్కొని యున్నయెడ భేదాభేదము శ్రీకరభాష్య సిద్ధాంతము గాన ముందు దాని సిద్ధాంతముచేసి పిమ్మట విశిష్టాద్వైత మునుసిద్ధాంతముచేయఁగా స్వవచన వ్యాఘాతముతప్పనేరదు. ఈదోషమునుద్ధరించుటకై రెంటిలో నొకటి ప్రక్షిప్త మనక తీరదు.

ప్ర:— ఈ రెంటిలో నేదికల్పితము?

ఉ:— శ్రీకరభాష్యమను పేరుమాత్రము మొదటను విశిష్టాద్వైతసిద్ధాన్తస్వరూపము పిమ్మటను నిరూపింపఁబడియున్నది. కావునసిద్ధాంతస్వరూపమంతయుఁ బ్రక్షిప్త మనుటకంటె శ్రీకరభాష్యమును పేరుమాత్రము ప్రక్షిప్తమనుటలాఘవము. ఇదిగాక శ్రీమ

చ్ఛ్రీపతి పండితకృత శ్రీకరాఖ్యబ్రహ్మమీమాంసాభాష్యే జిజ్ఞాసాద్యధికరణేషు స్పష్టీకృతత్వేనచ అనువాక్యమును తీసివైచినపూర్వోత్తరవాక్యములు సరిపడియున్నవి. కాని విశిష్టాద్వైతపక్షఏవాంగీకరణీయః అనువాక్యమునుగాని తత్స్వరూపమును నిరూపించిన పూర్వోత్తర భాగమును గాని తీసివైచినయెడ పూర్వోత్తరగ్రంథము సరిపడుటలేదు. కాబట్టి శ్రీకరభాష్యమను మాటప్రక్షిప్తమని యొప్పక తప్పదు.

ప్ర:—విశిష్టాద్వైతపక్ష ఏవాంగీకరణీయః అనుమాట బ్రహ్మవిద్యాధ్వర్యులవారు చెప్పినట్లు చంద్రికలోనున్నది. కాన ప్రసంగ వశమున విశిష్టాద్వైతము మతాంతరమే యనువాదింపఁబడినది. దీనింబట్టి స్వమతము భేదాభేదమేయనియేల నిర్ణయింపరాదు?

ఉ:— లింగధారణచంద్రికలో నెచ్చటనేని భేదాభేదసును పేరైనఁగలదా? ఇందునిరూపించిన విశిష్టాద్వైతము పరమతమనియు పేరైన నీఁదులేని భేదాభేదము గ్రంథకారునిమతమనియు నెంచుటకిం దభిమానముకంటె కారణాన్తరము కనఁబడదు. ఇది గాక లింగధారణచంద్రిక 52 పేజీలో జీవబ్రహ్మణోరభేదాంగీకారే ద్వాసుపర్ణాసయుజావిత్యాది భేదప్రతిపాదకవాక్యవిరోధేన భేదాంగీకారే నేహనానాస్తికించన ఇత్యాద్యభేద విధాయకవాక్య విరోధేనచ ఉభయోరప్యప్రామాణ్య ప్రసక్త్యా విశిష్టాద్వైతపక్ష ఏవాంగీకరణీయః అనివ్రాయఁబడియున్నది. భేదప్రతిపాదక శ్రుతులకు నభేదప్రతిపాదకశ్రుతులకు విరోధములేకుండ విశిష్టాద్వైతపక్షమున సమన్వయించిన బ్రహ్మవిద్యాధ్వర్యులవారి శివదర్పణమనుగ్రంథమును ప్రమాణముగా గ్రహించియున్నారు. శివదర్పణమనఁగా నీలకంఠభాష్యమునకు వ్యాఖ్యానమైన శివార్కమణిదీపికకు వ్యాఖ్యానము. దీనింబట్టి నీలకంఠభాష్యగతవిశిష్టాద్వైతమునే స్వమతముగ చంద్రికాకారుఁడు గ్రహించినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. శివదర్పణగ్రంథకర్త్రలయందెంతో పూజ్యభావము లేనిది బ్రహ్మవిద్యాధ్వర్యుచరణైః

అని చరణశబ్దము ప్రయోగించియుండరు: కావున విశిష్టాద్వైతము చంద్రికా కారునికి పరమతమనుట న్యాయ్యముకాదు.

ఇంతియకాక చంద్రికాకారుని కాలమునాటికి శ్రీకరభాష్య మనునదియొకటి యుండి యందగు భేదాభేదమే స్వమతమను: నళి మానము చంద్రికాకారుని కున్నపక్షమున భేదప్రతిపాదక శ్రుతులకు నభేదప్రతిపాదక శ్రుతులకు భేదాభేదపరముగా సమన్వయము చేసిన శ్రీకరభాష్యసిద్ధాంతమునే యుదాహరించి యుందురు. భేద ప్రతిపాదక శ్రుతులకు నభేదప్రతిపాదక శ్రుతులకు విశిష్టాద్వైతపక్షమున సమన్వయము చేయుటకంటె భేదాభేదపక్షమున సమన్వయము లాఘవము. అట్లయినను భేదాభేదము నుదాహరింపరైరి: ఇట్లు స్వమతమై లాఘవమై యున్న భేదాభేదమును గూఢముగా మనసుననే నిడుకొని మతాంతరమునందలి సమన్వయమును గనఁబరచవలసిన గ్రహచారము చంద్రికాకారుని కేల కలిగెను? మతాంతరము నుదాహరించిన నీకేమిలాభమని పండితు లాక్షేపింతురను శంకవారికి లేదుకాఁబోలు? కావున చంద్రికాకారుని కాలమునాటికి శ్రీకరభాష్యము లేనేలేదు.

ప్ర:—లింగధారణ చంద్రికయందు 30 పేజీ "యోమాయో పాధికోదేవో లింగరూపీ సదాశివః। సోవిద్యోపాధికోభూత్వాభవత్యంగస్వరూపవాన్। తత్ప దేనోచ్యతే లింగత్వం పదేనాగమీరితం। అన యోరైక్యభావోఽయం సంబంధోఽసిప దేనచ" ఇత్యాదిస్థలముల యందైక్యభావమంగీకరింపఁబడినది. ఈయైక్యభావము భేదాభేదము నందుఁగలదు. అదియిందీకరింపఁ బడియున్నదిగాన చంద్రికాకారుని మతము భేదాభేదమే యని యేల నిర్ణయించుకొనరాదు?

ఉ:—భేదాభేదము నందైక్యభావము కలదనుట జీవేశ్వరులకు బద్ధదశయందు భేదము ముక్తదశయందభేదమునని యొప్పిననేగాని సంభవింపదు. అటొప్పునెడ శ్రుతిసూత్రవిరోధము తప్పదుగాన నపసిద్ధాంతమగునని ముందు నిరూపణము కాఁగలదు. దీనింబట్టిచం

ద్రికాకారుఁ డుదాహరించిన నైక్యభావము భేదాభేదములోనిది కానే రదు. ఇం కేమన ననుభవాద్వైతములోనిదే యని గ్రహింపవలయు.

ప్ర:—చంద్రికాకారుఁ డుదాహరించిన నైక్యభావము శ్రీకర భాష్యమునందలి భేదాభేదమున కెట్లు సంబంధింపదు?

ఉ:—చంద్రికాకారుఁ డుదాహరించిన నైక్యభావము అను భవాద్వైతమునుబట్టియే వచ్చినట్లొప్పికొరవలయు. అట్లుగానిచో ఆపేజీయందే (౩౦) జీవబ్రహ్మైక్యాపరనామక నీరనీరసంయోగోక్తి పదవాచ్యః తత్త్వంపదలక్ష్యార్థయోర భేదమితివిజ్ఞానాత్మ తదనంతరం అహంబ్రహ్మాస్మీత్యఖండ మహావాక్యార్థమను భవః జీవన్ముక్తో భవిష్య తీతి. ఈవిధమున జీవబ్రహ్మైక్యము నీరును నీరును గలసినట్లని చంద్రి కయందే కలదు. ఈవిధమగు నైక్యము అనుభవాద్వైతముననే గాని శ్రీకరభాష్యగత భేదాభేదమున లేదు. నీరునునీరును గలిసిన ట్లని చెప్పఁబడిన నైక్యము శ్రీకరభాష్యమున నధికముగ ఖండింపఁబ డియెయుండినది. నిజమిట్లులుండ శ్రీకరభాష్యగత భేదాభేదమునం దలి నైక్యమును చంద్రికాకారుఁడు గ్రహించెననుట కేవలము విరు ద్ధము. ఇట్లే యీమతమున ముక్తిగానాడఁబడు లింగైక్యపదం బును, అనుభవాద్వైతమును బట్టి వచ్చినదేగాన శ్రీకరభాష్యసిద్ధాం తమునుబట్టి వచ్చినదెంతమాత్రము కానేరదు.

కాబట్టి లింగధారణ చంద్రికాకారుఁడు శ్రీకరభాష్యసి ద్ధాంతమునుగాని, కొనకు శ్రీకరభాష్యమను పేరునుగాని యుదాహ రించెననుట కల్ల. తదితరులయిన నెచటనయిన నీభాష్యము నుదా హరించినట్లు లెక్కఁగినంతవఱకు సంస్కృతాంధ్రద్రావిడకర్ణాటవాఙ్మ యములందు గోచరించుట లేదు.

ప్ర:—కలాపండిత దేశికః అను ప్రమాణమునుబట్టి శ్రీపతి పండితులు భాష్యకర్తలని యేల నిశ్చితముకాదు?

ఉ:—ఈప్రమాణము నెవ్వరేగ్రంథమున వాడియున్నారు? దీనింబట్టి మల్లికార్జున పండితులు భాష్యకర్తలనిగ్రహింపవలయునా?

లేక శ్రీపతిపండితులు భాష్యకర్తలని గ్రహింపవలయునా? పండిత దేశికపదము ఇద్దఱను బోధించుచున్నది. గాన వీరిలో శ్రీపతిపండితుఁడే తత్పదవాచ్యుఁడని యెట్లునిర్ధారణము చేయనగును? పోనిండు ఈవచనము ప్రమాణసిద్ధమే అయియుండనీ? దీనింబట్టి లోకులు వీరిద్దరలో తమకిష్టమువచ్చిన పండితునే గ్రహింపనీ! విమర్శింపగా వీరిద్దరును భాష్యకర్తలు గారనుట స్పష్టము. ఏలందురా వినుడు.

సోమనాథుఁడు పండితారాధ్యచారిత్రమును వ్రాసియున్నాఁడు. అందు మల్లికార్జునపండితుఁడు వ్రాసిన గ్రంథములను పేర్కొనియున్నాఁడు. కాని అందు శ్రీకరభాష్యమును రచించినట్లు వచించియుండలేదు. మల్లికార్జునపండితుఁడు తాను వ్రాసినశివతత్త్వసారమునందును స్వకృతములగు గ్రంథములను పేర్కొనియుండెను. కాని యందైన శ్రీకరభాష్యమను పేరులేదు. తానిద్దాని రచించియుండిన యెడ చిల్లరగ్రంథముల నన్నిటిం బేర్కొనియుండి ముఖ్యమగుసూత్రభాష్యమును ప్రస్తావించియైన నుండకుండునా? కాబట్టిమల్లికార్జున పండితుఁడు దీనినివ్రాయలేదనుట స్పష్టము

ఆచారిత్రమునందె శ్రీపతిపండితుని చరిత్రంబును వ్రాయంబడియున్నది. అందు శ్రీపతిపండితుని మాహాత్మ్యంబు బాగుగ నభివర్ణింపఁబడియున్నది. కాని యాయన శ్రీకరభాష్యమును నిర్మించినట్లు చెప్పఁబడియుండలేదు. ఇదిముఖ్యమైనవిషయము కానందున విడిచెనేమోయని యెంచుటకును వీలులేదు. అట్లెంచుటకును సూత్రభాష్యము రచించెననుటకన్న ముఖ్యమైన విషయమెద్ది? శ్రీనీలకంఠ శంకర రామానుజ ప్రభృతు లందఱును బ్రహ్మసూత్రభాష్యనిర్మాణమున నెగడా కీర్తికాయులై యున్నవారు. ఇట్టిసందర్భమున మహానుభావుడగు సోమనాథుఁడు బ్రహ్మసూత్రభాష్య నిర్మాణము పండితుని చరిత్రములో నవముఖ్యాంశముగా తలంచునా? తలంపఁడు కాబట్టి శ్రీపతిపండితుఁడు శ్రీకరభాష్యమును రచించినసంగతి సోమనాథుఁడెఱుంగఁడని విశ్వసింపవలయు. ఆలోచింపనిదియు యుక్తముగాఁదోఁపదు.

ఏలనగా సూత్రభాష్యము రచించినవే యాచార్యుండును దేశములన్నియుఁదిరిగి . దిగ్విజయముచేసి తనభాష్యసిద్ధాంతమును స్థాపించుకొనునుగాని తానువ్రాసినది దాచిపెట్టుకొని యేరికిం జెప్ప కయేదివమున కేగఁడు. నీలకంఠ శంకరప్రభృతు లందఱు దిగ్విజయము చేయుటనేగదా వారి భాష్యములు జగత్ప్రఖ్యాతిఁ గాంచఁ గలిగినవి. లేనిచో నాఁడె ఇవన్నియు నంతరించియుండును.

కాఁబట్టి శ్రీపతిపండితుఁడు సూత్రభాష్యమును రచించియుండె నా? దిగ్విజయము చేసియేయుండును. దిగ్విజయముచేసి తనసూత్రభాష్యమునులోకమున స్థాపించియుండెనా? ఆవార్త సోమనాథుఁడెచట నైన వినియేయుండును.వినియున్న తెడగ్రంథమున- వ్రాయకుండునా? ఉండనేరఁడు.

ఒకవేళ శ్రీపతిపండితుఁడు పూర్వాశ్రమవంశమునుబట్టి శ్రీస్వాములవారికి దగ్గరవాఁడైనను, కాలమునుబట్టి శ్రీసోమనాథునకె ఎక్కువ దగ్గరవాఁడగును. శ్రీపతిపండితునిచరిత్రము పూర్తిగాఁ దెలియుటకు కాల సామీప్యమే ఎక్కువసాధకముగాని వంశసామీప్యముకాదు. కావున సోమనాథుఁడెఱుఁగని శ్రీపతి పండితుని భాష్యకర్తృత్వము శ్రీస్వాములవారికిఁ దెలిసెననుట ఎట్లువిశ్వసనీయమో తోఁపదు. శ్రీపతి పండితుఁడు రచింపకుండనీ మఱియే యితరులయిన పూర్వమే రచించి రని నమ్ముటకును తగిన నిదర్శన మెద్దియు గోచరించుటలేదు. కావున నవీనమనియే తోఁచెడిని. ఈశ్రీకరభాష్యముకంటెనెగాక తక్కుశాంకరభాష్యాదుల కంటెను ప్రాచీనమని సకలవిద్వాంసులచే పొగడ్తగన్న నీలకంఠభాష్యము సిద్ధమైయున్నప్పుడు దానికంటె నిదియె ముఖ్యమని యెట్లుగ్రహింపవలయునో ఎన్నివిధముల నాలోచించినను పొడగట్టుటలేదు.

ప్ర:—ఇది ప్రాచీనము కాకుండనీ నవీనమేకానీ? బాలాదపిసుభాషితంఅనున్యాయమున శైవులకావశ్యకమగు లింగధారణమిందు స్పష్టముగా నిరూపింపఁబడియున్నది గాన నిదిముఖ్యమని యేలనొప్పఁగూడదు?

ఉ:—శైవులకు లింగధారణ మావశ్యకము కాదనిగాని యది యిందులేదనికాని యెవరును జెప్పసాహసింపరు. నవీనమైనంతమాత్రమున నెన్నటికి గ్రంథము గ్రాహ్యముకాదు. ఎక్కడేని గుణమునుబట్టి గ్రంథము గ్రాహ్యమగునుగాని ప్రాచీనతనుబట్టియే కాదు. అయినను, సూత్రభాష్యము విషయమై ప్రాచీనతయునపేక్షణీయమే. ఏలందురా! మతభాష్యమెంత ప్రాచీనమైనదో మతమునంత ప్రాచీనమైనదని పొగడ్తనొందఁగలుగుగాని మతభాష్యము నవీనమనుటలో మతమునకట్టి ప్రశస్తికలుగనేరదు. ఆయామతభాష్యముల కాలమును బట్టియేకదా ధీమంతులాయామత మప్పటినుండియున్నదని యూహింపఁగలిగియుండుట. అట్టిసందర్భమున అన్నిమతభాష్యములకంటె ప్రాచీనమని విమతులచేతను నంగీకరింపఁబడి యన్నిమతముల కన్న శైవమతము ప్రాచీనమని లోకులు గ్రహించుటకును పరమసాధనమైయున్న నీలకంఠభాష్యము ముఖ్యముకాదనియు, నన్నిమతభాష్యములకంటె నవీనమైయున్న శ్రీకరభాష్యమే ముఖ్యమనియు సిద్ధాంతము చేయగా దానని మతమున కెట్టిగౌరవము చేకూరునో అదియు మదీయాల్పబుద్ధికి కేవల మగోచరమైయున్నది. శైవులకు లింగధారణము ముఖ్యముగదా! అదియిందుఁగలదుగాన నీశ్రీకరభాష్యము ముఖ్యమయ్యెనందురా?

వినుడు. ముఖ్యమగు లింగధారణము నీలకంఠభాష్యముననుగలదుగదా! ఇఁక నీలకంఠభాష్యకర్త చేసినతప్పేమి? అట్లుగాదు. శ్రీకరభాష్యమున లింగధారణము స్పష్టవచనములతో నీలకంఠభాష్యమున నున్నదానికంటె నధికముగాఁగలదు. కావున ముఖ్యమయ్యెనందురా! అందున దోషపదముగాని యొక్కమనవి నాలింపుడు. ఇందు దోషములున్నను నాక్షేపములేదా? అదెక్కడివందురా? ఇది నిర్దోషమని సాధింపగలవారు వెల్వడినప్పుడు కనఁబరుచునెడ లాభము. ఇది నిర్దోషమని సాధింపఁగలవారెవరు?

ఈభాష్యము దోషభూయిష్ఠమైయుండుటె యిదియగ్రాహ్యమనుటకు

దోషములు రెండువిధములు. 1 గ్రంథరచనాగతములు. 2 సిద్ధాంతగతములునగు. రచనాగతదోషము లిందుపెక్కుగలవనియు వానిని తాముసవరింతుమనియు శ్రీ శీతయ్యశాస్త్రులవారంగీకరించి యెయున్నందున నిచటవాని నుదాహరించుట యనావశ్యకము. రెండవకోటికిం జేరినవి సిద్ధాంతదోషములు. అవియునిందుగలవు.

ద్వైతమును,అద్వైతమును, ద్వైతాద్వైతమును సిద్ధాంతము చేసిన పూర్వాచార్యులందఱు జీవేశ్వరులకు బద్ధదశయందుగాని ముక్తదశయందుగాని ద్వైతమో అద్వైతమో ఒకటియె యుండునని నిర్ణయించిరి. అట్లువచింపకున్న శ్రుతిసూత్ర విరోధము దుష్పరిహరమగు. శ్రు॥ యఏషసంప్రసాదోఽస్మాచ్ఛరీరాత్సముత్థాయ పరంజ్యోతి రుపసంపద్య స్వేనరూపేణాభినిష్పద్యతే॥సూ॥ సంపద్యావిర్భావస్స్వేనశబ్దాత్ అను శ్రుతిసూత్రములు ముక్తియందు జీవునకు తన రూపమేవచ్చునుగాని, యితరరూపము రానేరదని చెప్పుచున్నవి. దీనింబట్టియే బద్ధదశయందుగాని ముక్తదశయందుగాని తాము సిద్ధాంతముచేయం బూనిన భేదమో,అభేదమో ఒకటియేయుండునని పూర్వాచార్యులు సిద్ధాంతము చేయవలసినవారైరి. శ్రీశంకరాచార్యులవారు జీవునకు బద్ధదశయందు భేదము నంగీకరించినను బద్ధదశమిథ్యామాత్రమే యని చెప్పి పరమార్థదృష్టిచే జీవునకు త్రికాలములయందును బ్రహ్మాభేదము గలదని నిర్ణయించి యున్నారు.

శ్రీకరభాష్యకారులైననో, జీవుండుసత్యమే, బ్రహ్మయు సత్యమే జీవేశ్వరులకు బద్ధదశయందు భేదము సత్యమే. ముక్తియందభేదము సత్యమే. బద్ధదశయందు బ్రహ్మముకంటె భిన్నుండైన జీవుండు ముత్యపు చిప్పయందుంబడిన జలబిందువు ముత్యమగునట్లును. పరశువేది సోకునెడ నినుము బంగరువగునట్లును బ్రహ్మము యొక్క యోగముచే జీవుండు బ్రహ్మమే యగునని సిద్ధాంతము చేసియున్నారు.

శ్రీకరభాష్యము జిజ్ఞాసాధికరణమున, ప్రయోజనం భ్రమరకీటలోహరసాదిషు స్వాభావికభేదని వృత్తిదర్శనాదితి. సంపద్యావిర్భావాధికరణమున ఆవిర్భావఃఅభివ్యక్తి స్వరూపప్రాప్తిః. యథా

తామ్రాదికం రసవేధయా హిరణ్యాం భవతీతి తామ్రాదికము రసవేధచే బంగారమగు నట్లీజీవుఁడు బ్రహ్మోపాసనచే స్వాభావికమగు భేదమును విడిచి బ్రహ్మమేయగునని పలుచోట్ల నిరూపింపఁబడియున్నది.

ఈవిధమున జీవుఁడు పూర్వము తనకు లేని బ్రహ్మత్వమును, ఇంతకుమున్ను తనకు లేనిదగు బ్రహ్మాభేదమును ముక్తియందు పొందుననఁగా- జీవుఁడు పూర్వము తనకున్న రూపముచే పొందునుగాని క్రొత్త రూపమును పొందఁడని, చెప్పు శ్రుతిసూత్రములెట్లు విరోధింపవు? జీవునకు జీవత్వంబును, బ్రహ్మతో భేదంబును నదివఱకు సత్యముగ స్వాభావికములేయయియుండి ముక్తియందు పరశువేది సోకునెడ నినుము బంగరువగునట్లు బ్రహ్మత్వంబును, బ్రహ్మముతో నభేదంబును ఆగంతుకములుగా వచ్చునని చెప్పునెడ జీవునకీరూపము పూర్వమున్నదే యగుఁగాని క్రొత్తరూపము కాదని యెట్లు సాధింపనగు? కావుననే శ్రీకరభాష్యమున సంపద్యావిర్భావాధికరణమున నీయాక్షేపముచేసికొనియు సమాధానము కుదరక యీయంశమును విడిచిపెట్టి యున్నారు. ఈవిధమున నపసిద్ధాంతము నపభ్రంశబహుళము నగుటంజేసి యిది యగ్రాహ్యమనవలసివచ్చెను.

ప్ర॥ ఈగ్రంథమును పండితులేల నిర్దోషముగా సవరింపఁగూడదు?

ఉ॥ తగు సామర్థ్యముండిన సవరింపవచ్చును. సామర్థ్యమనఁగా సర్వశాస్త్ర పరిజ్ఞానము- సర్వమత సిద్ధాంత పారదృశ్వతయని గ్రహింపవలయును. ఇట్టి శక్తిగల సర్వజ్ఞకల్పులున్నచో దీనినిర్దోషముగా సవరింపవచ్చును. అట్లుగాక కొంచెము వ్యాకరణపరిజ్ఞానము గలవారు దీని సవరింపఁబూనినచో శబ్దదోషముల మాత్రము కొన్నిటి సవరింపఁ జాలుదురు, అంతమాత్రమున న్యాయమీమాంసాశాస్త్రజ్ఞుల దృష్టికి నిర్దోషముగాఁ దోచుటెట్లు?

ప్ర॥ భిన్నభిన్న శాస్త్రజ్ఞానముగలవారు పలువురు చేరి దీనినెల్ల సమర్థింపఁ గూడదా?

ఉ॥ వ్యాకరణ జ్ఞానము గలవారొకరు, తర్కజ్ఞానము గలవారు మఱియొకరు. ఈవిధమున పలువురుజేరి రచించుటనే ఈభాష్యమున కిన్నిపాట్లు తటస్థించినవి. తర్కవ్యాకరణాది శాస్త్రములలోనను పరస్పర మతభేదములుగలవు. తార్కికులకు తర్కమతమే తెలియుఁగాని ఎదిరి మతము తెలియదు. వైయాకరణులకు వ్యాకరణమతమే తెలియు. ఇట్టిచో కేవలతార్కికులు తర్కయుక్తులను కేవలవైయాకరణులు వ్యాకరణయుక్తులను జేర్చినచో వారి వారి మత భేదములనుబట్టి పరస్పర విరోధము గ్రంథమునఁ జేరకమానదు. కావున సర్వశాస్త్ర పరిజ్ఞానముగల యొకవ్యక్తియే ఆమూలాగ్రముగా గ్రంథమును వ్రాసినఁగాని దానియందుఁ బూర్వాపర విరోధము పొడసూపక గ్రంథము నిర్దోషమను ఖ్యాతిని వహింపనేరదు. సర్వశాస్త్రపరిజ్ఞానమైనను కొంచెము కొంచెముండినఁ జాలదు. పరిపూర్ణతనే వహించియుండవలయు. అట్టిమహనీయులు దొరుకుటయరిది. కావున దీనింబాగుచేయుట దుర్ఘటము.

ప్ర॥ అట్టి మహనీయులనే సంపాదించి దీని నిర్దోషముగాఁ జేసినచో గ్రాహ్యమేలకాదు ?

ఉ॥ ఎట్లును నిది యసంభవము. ఐనను ఎట్లో వ్యాకరణాది విరోధ దోషములు లేకుండఁ జేయఁగలమని విశ్వసించినను సిద్ధాంత దోషము నెట్లు సవరింపవలెయు ? వాక్యములతోసహా సిద్ధాంతమును గూడ మార్చునెడ నప్పుడది క్రొత్త భాష్యమగు గాని యిప్పుడున్న శ్రీకరభాష్యమెంత మాత్రము కాదు గదా ! దీనింబట్టి చూచినను ఈశ్రీకర భాష్యము గ్రాహ్యము కాదని స్పష్టమగుచున్నది.

ప్ర॥ భాష్యమున దోషములుండుగాక, అయినను ఇందు శైవులకు ముఖ్యమగు లింగధారణము స్పష్టముగాగలదు. గాన దీనింగ్రహించిన బాధకమేమి ?

ఉ॥ ఏదేని గుణమును బట్టి సదోషమైనను గ్రంథాన్తరమును గ్రహింపనగుఁ గాని మతభాష్యము నట్లు గ్రహింపఁగూడదు. మత

భాష్యము దోషయుక్తమగునెడ తత్కర్తయగు మతాచార్యుఁడు శా

ప్రజ్ఞాన రహితుఁడని లోకులచే నెన్నంబడు. దానింబట్టి యట్టి మతాచార్యునిచే స్థాపితమగు మతమును శాస్త్రవిరుద్ధమనియే నిశ్చితమై పోవును.

ఇట్లు దోషభూయిష్ఠమగు భాష్యమునే నిర్బంధముగా స్థాపించి మతమునకుఁ దదాచార్యునకును శాశ్వతమగు నపయశంబు చేకూర్చుటకంటె నట్టి భాష్యము గ్రాహ్యము కాదని యెంచుటె యుక్తమనుట యెల్లరకు తెల్లమనియే తలంచెద.

నీలకంఠభాష్యము గ్రాహ్యము కాదనుటకు కారణములు.

1. నీలకంఠుఁడు శైవులపూర్వాచార్యులలోఁ జేర్పంబడి యుండలేదు.

2. నీలకంఠుని సిద్ధాంతమున సాయుజ్యముక్తి లేదు. దానింబట్టి భ్రమరకీటన్యాయేన శాశ్వతశివసాయుజ్యసిద్ధిరస్తు అనుసంకల్పమును మార్చికొనవలయు.

3. ఈమతమున లింగైక్యము ముక్తిగా పాడంబడుచున్నది. నీలకంఠభాష్యమున నైక్యము ముక్తిగా నంగీకరింపఁబడలేదు గాన లింగైక్యముకుదరనేకుదరదు.

4. నీలకంఠుఁడువిశిష్టాద్వైతమును సిద్ధాంతముచేసెను. దాని నొప్పునెడమనలము విశిష్టాద్వైతులమనియే చెప్పికొనవలసి వచ్చును. విశిష్టాద్వైతులన వైష్ణవులనియే లోకమున రూఢమైయున్నది. మనమును విశిష్టాద్వైతుల మనిచెప్పికొనఁగనే వారితో కలహముతప్పదు.

5. నీలకంఠభాష్యము శైవులలో పూర్వులచే నామోదింపఁబడి యుండలేదు.

6. ఈభాష్యమున శైవులకు ముఖ్యమగు లింగధారణంబును లేదు.

ఈకారణములచే నిర్దోషమైనను ప్రఖ్యాతమైనను నీలకంఠభాష్యము శైవులకు గ్రాహ్యము కానేరదు.

నీలకంఠభాష్యము శైవులకు ముఖ్యమనుటకుఁ గలకారణములు.

1. నీలకంఠాచార్యుడు పురాతన శైవాచార్యులలో చేరి యుండుటవలన నామహనీయుని భాష్యము శైవులకు ముఖ్యమగు. అదియెట్లనిన వీరశైవాచార్యవిజయమున ద్వాదశాచార్యులను నిరూపించునపుడు వారిలో భాష్యకర్తయగు నీలకంఠాచార్యుండును పరిగణింపఁబడియుండె. కావున పూర్వాచార్యులలో చేరలేదను మాట యసత్యము.

2. నీలకంఠుని మతమున సాయుజ్యముక్తిలేదు గాన భ్రమ రకీటన్యాయేన శాశ్వతశివసాయుజ్య సిద్ధిరస్తు అను సంకల్పమును మార్చి కొనవలసివచ్చుననుటయు సత్యముగాదు. సాయుజ్యమన నైక్యమె యనుకొని యదినీలకంఠుని మతమున లేదని వచించు చున్నారు. సాయుజ్యశబ్దమున కైక్యమను నర్థములేనెలేదు. సహ యుంక్తఇతిసయుక్ యుజిర్ యోగేఇతిధాతో స్సత్సూద్విషేత్యాది నాక్విప్. తయోర్భావస్సాయుజ్యం అనువ్యుత్పత్తినిబట్టి సయుజ్ = కూడనున్నవారు. వారిభావముసాయుజ్యము అనగా సహయోగ మనియే యేర్పడుచున్నది. దీనింబట్టి సాయుజ్యము జీవేశ్వరులకు భేదమునందే సరిపడునుగాని యభేదమునందు సరిపడదనియేస్పష్టమ గుచున్నది. కావుననే శ్రు॥ ద్వాసువర్ణా సయుజాసఖాయా సమా నంవృక్షం పరిషస్వజాతె అను శ్రుతియు జీవేశ్వరులు సహయోగము కలవారను నర్థమునే సయుజా అను పదముచే బోధించుచున్నది. సయుక్ అను పదముకంటె భావార్థకప్రత్యయము వచ్చుటచే సాయు జ్యమను పదము ఏర్పడినది గాని యింకొకవిధమున గాదు. దీనికి భిన్నముగా నేకీభావ మర్థమని సాధించునెడ శ్రుతి విరోధము తప్పదు.

మొదట సాయుజ్యమను పదమున కేకీభావమను నర్థమేలేదు. అట్టి యర్థమును శ్రమపడి సాధించినను శ్రుతి విరుద్ధమగు శ్రుతివిరో ధము నలక్ష్యముచేసి సాధించినను నిరుపయోగమగుటయే గాక

వారుదాహరించిన భ్రమరకీటన్యాయేన అను సంకల్పము వారికే కుద రక విడిచి పెట్టఁబడ వలసివచ్చును.

ఏలందురా? వినుడు. జీవేశ్వరులుపమేయము. భ్రమరకీటములుపమానము. సాయుజ్యసిద్ధి సాధర్మ్యంబునగు. ఇచట సాయుజ్యమన నేకీభావమని యర్థము సాధించియది యుపమేయమగు జీవేశ్వరులకుఁగలుగునని చెప్పఁబూనినచో నీసాధర్మ్యము ఉపమానమగు భ్రమరకీటములయం దుండవలసినపని లేదా? అదివానియం దెట్లుండును? భ్రమరకీటములలో కీటము భ్రమరరూపమునొందినను నా రెండువెవ్వేరుగనే యుండుఁగాని యెప్పుడేని నొకటియగునా? కానేరవు. ఇట్లేకీభావముసమానధర్మమగుచో నదియుపమానము నగలదని నిరూపించుట యసంభవము. కాబట్టి సాయుజ్యసిద్ధిరస్తుఅను నంకల్పము ఎవ్వారలనుబాధించునో తెలిసెనా? నీలకంఠభాష్యమొప్పనివారినే బాధించునని స్పష్టమైనది.

3 ప్ర:— లింగైక్యమే ముక్తియని శైవులలో వాడుక కలదు. ఇట్టిముక్తివిశిష్టాద్వైతమునఁగలదా? లేదు. కావున విశిష్టాద్వైతమును ప్రతిపాదనసేయు నీలకంఠభాష్యము శైవుల కెట్లు గ్రాహ్యమగు?

ఉ:— లింగైక్యము ముక్తియనుట అనుభవాద్వైతమును బట్టివచ్చినదని చెప్పియుంటిని. దీనికిని నీలకంఠభాష్యమునకును విరోధములేదు. నీలకంఠభాష్యము సగుణతత్త్వమును ప్రతిపాదన చేయును. లింగైక్యమను ముక్తియైననో నిర్గుణతత్త్వమునకు సంబంధపడినది. కావున నదియిందులేదు. నిర్గుణతత్త్వ మవాఙ్మనసగోచరము ననుభవైకవేద్యముగాన నదియనుభవాద్వైతమునకే సంబంధపడియున్నది. ఇందుననే యదిభాష్యమున నిరూపింపఁబడి యుండలేదు. కావున ననుభవాద్వైతమునకునీలకంఠభాష్యమునకును విరోధమే లేదు.

ఈకారణముననే శంకరభాష్యమునే మతభాష్యముగా గ్రహించినశుద్ధాద్వైతమతస్థులును సగుణోపాసనను గూర్చి నీలకంఠభాష్యమునే ప్రమాణముగా గ్రహించుచున్నారు. ఇట్టులుండ నీలకంఠభాష్యము శైవులకు గ్రాహ్యముకాదనుటకంటె ప్రమాద మింకొకటి యుండునా? ఉండదు.

4 ప్ర:— నీలకంఠుఁడు విశిష్టాద్వైతమును సిద్ధాంతము చేసియుండెగదా? దానినొప్పిన మనమును విశిష్టాద్వైతులమనియే చెప్పికొనవలసివచ్చును. విశిష్టాద్వైతులన వైష్ణవులనియే లోకమున రూఢమైయున్నది. విశిష్టాద్వైతులమని చెప్పికొనఁగనే మనతో వైష్ణవులు కలహింపరా? ఇట్లుండ నీలకంఠభాష్యము గ్రాహ్యమనుట యెట్లు?

ఉ:— నీలకంఠభాష్యమున విశిష్టాద్వైతము సిద్ధాంతితమైయున్నను శివాద్వైతభాష్యమనియె నీలకంఠభాష్యము దక్షిణదేశమునవ్యవహరింపఁబడుచున్నది. ఆరంభణాధికరణమునందు 'విశ్వం భూతం భువనంచిత్రంబహుధాజాతం జాయమానంచయత్ । సర్వోహ్యేషరుద్రః' ఈమున్నగు శ్రుతులనుదాహరించి 'పరమకారణాత్ పరబ్రహ్మణః శివాదభిన్నమేవ జగత్కార్యమితి' పరమకారణమైన పరమేశ్వరునికంటె జగమభిన్నముగనే యున్నదని శివాద్వైతమునే సిద్ధాంతము చేసియున్నారు. ఈనీలకంఠభాష్యము ప్రఖ్యాతమైన యనంతరము చాలకాలమునకు రామానుజయతి యీభాష్యసిద్ధాంతమునే సంగ్రహించి శివశబ్దస్థానమున నారాయణశబ్దము నిడుచు శ్రీభాష్యమును రచించి నారాయణాద్వైతమనిగాని, విష్ణ్వద్వైతమనిగాని పేరిడుట కట్టిపేరు అప్రసిద్ధమనియెంచి యాసిద్ధాంతమునకు విశిష్టాద్వైతమని నామకరణముచేసెను. ఆకారణమును బట్టి నీలకంఠభాష్యమును విడువనగునా?

అట్లుగాక నీలకంఠభాష్య సిద్ధాంతమునకు విశిష్టాద్వైతమ నియే నామమని యంగీకరింతము. అయినను దీనిని వైష్ణవులు గ్రహించిరని మనము విడిచిపెట్టుట యుక్తముకాదు. ఇందుకొక దృష్టాంతము చూడుడు. అద్వైతమను సంజ్ఞ పూర్వము బౌద్ధమత మునకు సార్థమైయున్నది. కావుననే 'సర్వజ్ఞస్సుగతో బుద్ధోఽద్వ యవాదీ వినాయకః॥ అని యమరసింహుఁడు బుద్ధదేవు నద్వైతవాది నిగాఁ జెప్పియున్నాఁడు. అట్లైనను శ్రీశంకరాచార్యులవారు తమ సిద్ధాంతమున కద్వైతమనియే నామకరణము నంగీకరించిరి. దాన లోపమేదైన వచ్చునని వారిబుద్ధికిఁ దోచలేదు. అందులోపముండినం గదా వారికిఁ దోచును? అందును తమ సిద్ధాంతము కన్న పూర్వమె బౌద్ధమతమున కద్వైతసంజ్ఞ కలిగియున్నది. బౌద్ధమతమన్నో కేవలము నాస్తికము. ఇట్లు తమకంటె పూర్వమె నాస్తికమత సిద్ధాం తముగా వాడుకలోనున్న యద్వైత పదము తమసిద్ధాంతమునకు సంజ్ఞగా నంగీకరించినను దోషమురాలేదని స్పష్టమైనది. న్యాయ్య మిట్లుండ నీలకంఠ భాష్యమునకు నివ్వల చాలకాలమునకు వైష్ణ వులు శైవులకుంగల విశిష్టాద్వైత సంజ్ఞను తాము ధరించిరని యావే రునందు, నాసిద్ధాంతమునందు, నింతెగాక తత్సిద్ధాంత ప్రతిపాదకభా ష్యమునందును నసూయనూని విడువఁ బూనుట యెంతదూరదర్శి తయో ముఖ్యముగాఁ గమనింపఁ దగియున్నది.

ఇదిగాక లోకమున నెవ్వరేని తమమతము గ్రహించిన వార్త వినఁగనె యానందమునొంది వారియెడ స్నేహభావము నూనుదురు గాని మామతము నీవేల గ్రహించితివనికలహింతురనుటయు ననుభవ విరుద్ధము. కావుననే యూరపుదేశమునఁ జాలమంది దొరలద్వైత మతమునుసహేతుకమని యంగీకరించిరని యపరిమితానందము నొం దుచున్న పెక్కురద్వైత పండితులఁగాంచు చున్నాము.

కాఁబట్టి నీలకంఠభాష్యమును స్వీకరింపఁగనే విశిష్టాద్వైతమున పహరించితిమని వైష్ణవులు కలహింతురనుట సమంజసము కాదు.

5. ప్ర॥ నీలకంఠభాష్యము పూర్వులచే నామోదింపఁబడి యుండలేదు గాన నిది శైవులకెట్లు గ్రాహ్యమగు ?

ఉ॥ ఈభాష్యమును పూర్వులనుమోదింప లేదనుట నిజము కాదు. పూర్వులనుమోదించుటనే యిది గ్రాహ్యమగుచున్నది. ఎట్లనిన వినుడు.

నిగమాగమసార సంగ్రహమని నామాంతరముగల క్రియాసారమను నిబంధన గ్రంథమును రచించిన నీలకంఠాచార్యుఁడు «నీలకంఠ శివాచార్యనామ్నా భాష్యమచీకరత్॥ పరమేశ్వరుఁడు నీలకంఠశివాచార్యునిచే భాష్యమును చేయించెనని వక్కాణించి దీనినే ప్రమాణముగా గ్రహించి యీభాష్యమునకు కారికారూపమగు వ్యాఖ్యానము గూడ రచించియుండెను. క్రియాసారకర్తయగు నీలకంఠుఁడు లింగధారి బ్రాహ్మణుఁడని తత్కృతమగు క్రియాసారముచేతనే స్పష్టమగుచున్నది. ఈ క్రియాసారమును నిర్ణయసింధుకారుఁడును. వైద్యనాథ దీక్షితుఁడును గూడ తమ నిబంధన గ్రంథములయందు ప్రమాణముగా గ్రహించియున్నారు. దానంజేసి యితడు వారలకంటెను ప్రాచీనుండని స్పష్టమగుచున్నది.

ఇట్లుప్రాచీనుండును విమతప్రధాన ధర్మనిబంధన గ్రంథకర్తలచే ప్రామాణికుఁడుగా నంగీకరింపఁబడిన వాఁడును. బహుగ్రంథకర్తయు లింగధారి బ్రాహ్మణుఁడునైన నీలకంఠుఁడు లింగధారి బ్రాహ్మణులకిదియె భాష్యమని నిర్ణయించినను విచ్ఛిన్నముగాని సంశయ మవిచ్ఛిన్నమనియె యెంచనగును.

ఇదిగాక లింగధారణ చంద్రికాకారులును నీలకంఠభాష్యసిద్ధాంతమునే ప్రమాణీకరించినట్లు పూర్వమే నిరూపితమయ్యెఁగదా! అట్లె లింధారణ దీపికాకారులును నీలకంఠభాష్యమునే ప్రమాణీక

రించియున్నారు. ఏలూరుగ్రామ వాస్తవ్యులైన శ్రీమల్లమపల్లి మల్లికార్జున శాస్త్రులవారి జనకులగు శ్రీబుచ్చిలింగకవిగారు స్వకృతమగు హాలాస్యమాహాత్మ్యమునందు భాష్యకర్త నీలకంఠాచార్యులేయని యాచార్యస్తుతి నొనర్చియున్నారు. కావున నీలకంఠభాష్యమును ముఖ్యముగా గ్రహించుటకు పూర్వుల నిరోధమొతమాత్రము లేదనియే నిశ్చితమగుచున్నది.

6. ప్ర॥ ఈభాష్యమున శైవులకు ముఖ్యమగు లింగధారణము లేనప్పుడిది యెట్లుగ్రాహ్యమగు?

ఉ॥ లింగధారణము శైవులకు ముఖ్యమైనను భాష్యమునకంత ముఖ్యమైనది కాదు. ఏలన, జగము, జీవుఁడు ఈశ్వరుఁడు అనువాని స్వరూపమును, పరస్పరసంబంధమును నిరూపించుట కేతత్త్వవిచారశాస్త్రము ప్రవర్తించినది. కావున లింగధారణము లేమిచే భాష్యము గ్రాహ్యము కాదనుమాటయే గ్రాహ్యము కాదు.

ఇదిగాక లింగధారణము నీలకంఠభాష్యమునఁ గలిగియున్నట్లు క్రియాసారకర్తయగు నీలకంఠుఁడనేకాధికరణములయందుదాహరించియున్నాఁడు. ప్రామాణికుఁడగు క్రియాసారకర్త భాష్యమున లేనిదాని నున్నదని యసత్యమును ప్రకటించుటకుఁ దగుకారణము దుర్నిరూపము. కాఁబట్టి క్రియాసారకారుని కాలమునాటికి నీలకంఠభాష్యమున చాలచోట్ల లింగధారణము స్పష్టముగా నున్నదని యొప్పక తప్పదు.

ప్ర॥ అట్లేని నది యిప్పుడేమైనది?

ఉ॥ శుద్ధాద్వైత మతస్థులు సగుణోపాసనను సాధించుటకై నీలకంఠ భాష్యమును వ్యాఖ్యానాదులచే సంస్కరించియున్నారు వారికి లింగధారణ మనపేక్షితము. కాన నట్టి సంస్కరణములవలన దాక్షిణాత్య కోశములలో లింగధారణ ప్రతిపాద నపరభాగములు ప్రక్షిప్తమై యుండవచ్చును. అంతమాత్రమున భాష్యమే యగ్రాహ్య

మగునా ? ఇప్పటికి నీ దేశమున దొరుకుచున్న వ్రాత ప్రతులలో చాలచోట్ల లింగధారణము ప్రతిపాదింపఁబడియే యున్నది.

ప్ర॥ ఈదేశమున దొరకు వ్రాతప్రతులలోనున్నను లింగ ధారణము ముద్రితములగు దాక్షిణాత్య కోశములయందు లేదు గాన నిందు లింగధారణముకలదని లోకులెట్లు విశ్వసింతురు ?

ఉ॥ పరిశీలించునెడ ముద్రితమగు నీలకంఠ భాష్యమునను ధారణము కనఁబడుచునేయున్నది. సహకార్యంతర విధ్యధికరణమునందు పాశుపతవ్రత ధారిణాం ముక్తిరేవఫలం పాశుపతవ్రతము నవలంబించినవారలకు ముక్తియే ఫలమని సిద్ధాంతము చేయఁబడియున్నది. పాశుపత వ్రతస్వరూపము నిరూపించునపుడు లింగధారణ ప్రతిపాదకములగు మంత్రములుదాహరింపఁబడి యున్నవి. కాన నిదియిష్టలింగధారణ పరమని స్పష్టమగుచున్నది.

ప్ర॥ పాశుపతవ్రతమన లింగధారణమని యెట్లు నిర్ణయింపనగు?

ఉ॥ లింగధారణ చంద్రిక 44 వపేజీ- నిర్మితం హిమయా పూర్వంవ్రతం పాశుపతం శుభం। గుహ్యాద్గుహ్యతరం సూక్ష్మం వేదసారం విముక్తయే ఏవపాశుపతోయోగస్సేవనీ యోమ ముముక్షుభిరితి విభూతి రుద్రాక్షలింగధారణ రూపపాశుపత వ్రతప్రతిపాదకాగమస్య అనువాక్యమును బట్టి భస్మరుద్రాక్ష శివలింగధారణాత్మకమైన దీక్షయే పాశుపతవ్రతమని నిర్ణయింపఁబడి యున్నది. కాఁబట్టి నీలకంఠ భాష్యమున లింగధారణములేదనుట కల్ల. ఇఁక లింగధారణచంద్రిక ప్రమాణము కాదనుటకంటె ప్రతివాదుల కుపాయాంతరములేదు. ఏలన, నీలకంఠభాష్యము గ్రాహ్యము కాదనిసాధించుటకై యందు లింగధారణము లేదనవలసివచ్చెను. లిఖిత గ్రంథములయందు గలదని నిరూపింప ముద్రితగ్రంథమునందు లేదనవలసివచ్చెను. ముద్రిత గ్రంథమునందును లింగధారణము పాశుపత వ్రతమనువైదికసంజ్ఞచే

విధింపఁబడినదని ప్రతిపాదింప పాశుపత వ్రతమన లింగధారణము కాదని సాధింపవలసివచ్చెను. పాశుపతవ్రతమన లింగధారణమే యని లింగధారణచంద్రికా కారుఁడు నిర్ణయించినట్లు కనఁబరచఁ బడియె. ఇఁక చంద్రికాకారుని గ్రంథము గతియేమి కానున్నదో చూతము గాక.

ప్ర॥ నీలకంఠభాష్యమున 'అత్యాశ్రమ సంజ్ఞితో యమాశ్రమభేదః' అనుటచే నీపాశుపతవ్రతమున కత్యాశ్రమమనియు పేరు గలదని తెలియుచున్నది. 'అత్యాశ్రమీ ప్రాణలింగ సంబంధీ భస్మఘుంటికా, కంథాంకమండలుం భిక్షాపాత్రం దండంచ ధారయేత్' అను ప్రమాణమునుబట్టి అత్యాశ్రమ మన సన్యాసమని తెలియుచున్నది. ఇట్లుండ గృహస్థులు మొదలగా నవలంబించిన లింగధారణ మత్యాశ్రమెట్లగు? ఇది అత్యాశ్రమము కానిచో నీలకంఠ భాష్యమున చెప్పంబడిన పాశుపతవ్రత మత్యాశ్రమ సంజ్ఞితమని చెప్పంబడియుండఁగా నది గృహస్థులాచరించు లింగధారణ పరమనుట యెట్లు?

ఉ:—అత్యాశ్రమమను పదము లింగధారణదీక్షనే బోధించును. సర్వాశ్రమధర్మములలో నుత్తమైనది కాన దీనికత్యాశ్రమమని పేరుగలిగెను. ఈయర్థమును బోధించుటకే యిదియత్యాశ్రమసంజ్ఞితమని చెప్పియున్నారు. కాని యిది అత్యాశ్రమమని చెప్పియుండలేదు. అత్యాశ్రమపదము సర్వాశ్రమసాధారణ లింగధారిపరమైనను శ్రీపండితస్వాములవారు లింగధారిగృహస్థాదులకు దహనసాపిండ్యములు గలవని సాధించుటకై సన్యాసిపరమేయని యంగీకరించిరి. ఏలన, అత్యాశ్రమి అనుపదముతో లింగధారి ననూదించి సమాధ్యాదుల విధించియున్నపుడు ఈవిధులు సన్యాసిపరములనియు, గృహస్థాదులకైననో దహనసాపిండ్యములు విధేయములనియు సాధించుటకై వారికత్యాశ్రమపదముసన్యాసిపరము కావలసివచ్చెను. అత్యా

శ్రమ మన లింగధారణము కాదని తెలుపెడ లింగధారణము లేదను కారణమున భాష్యమును వ్రాసినైచుటకై మామిత్రులకును పండిత స్వామి నిర్ణీతమగు సన్న్యాసియను నర్థమె గ్రహింపవలసివచ్చెను. కాని అత్యాశ్రమమన లింగధారణ దీక్ష యొయని శైవశాస్త్రమున స్పష్టమై యున్నది.

ప్ర:—అట్లైన శైవశాస్త్రమునసే అత్యాశ్రమపదము సన్న్యాసి పరముగా ప్రయోగింపఁబడి యున్నది యెట్లు సమంజసమగును.

ఉ:—అత్యాశ్రమపదము సర్వాశ్రమ సాధారణుఁడగు లింగ ధారియందును, కొన్నిచోట్ల విశేషాశ్రమస్థుఁడగు సన్న్యాసియందును కూడ శాస్త్రమునఁ బ్రయోగింపఁబడుచున్నది. దీనింబట్టి యీపద ము లింగధారియను నర్థమును బోధించుసామాన్యవాచియే యగుగాని యాశ్రమవిశేషవాచకము కాదని యేర్పడుచున్నది. ఏలన, సామా న్యవాచకమగునేని నిర్విశేషం నసామాన్యం అను న్యాయమునుబట్టి కొన్నిచోట్ల ప్రకరణాదులచే విశేషార్థపరముగను గ్రహింపననువ గును. ఈచెట్టుపండు మిగుల మాధుర్యముగలది. దీనిటెంకియు నత్యల్పము; అనుచోట చెట్టు అనుపదము ప్రకరణమును బట్టి మామి డిచెట్టును తెలుపుచున్నది. అట్లే అత్యాశ్రమపదంబును సామాన్య ముగ లింగధారిపరమైనను కమండలువును, భిక్షాపాత్రమును ధరింప వలయునని చెప్పుప్రకరణమును బట్టి సన్న్యాసిపరమగుటకు బాధకమే మియు లేదు. ఈపదము విశేషవాచకమే యగునేని సామాన్యవా చకముగా ప్రయోగింపఁ బడుచోట్ల అర్థము కుదరకపోవును.

ప్ర॥ అత్యాశ్రమిపదము సామాన్యముగ లింగధారిని బోధిం చుననుట కేమిప్రమాణము?

ఉ:—వాతూలోత్తరమున శ్లో॥ అత్యాశ్రమం పాశుపతం శాంభవం వైశిరోవ్రతం। ఇతీదంనామభిః ప్రోక్తా వర్ణిగమాం తేషుకీర్త్య తే॥ అత్యాశ్రమము, పాశుపతము, శాంభవము, శిరోవ్రతము ఈము

న్నగు నామములచే లింగధారణదీక్ష యుపనిషత్తులయందుఁ గీర్తింపఁబడుచున్నదని చెప్పంబడియున్నది. కావుననే లింగధారణ చంద్రిక (54 పేజీ)యందు శ్లో॥ లింగంశివో భవేత్ క్షేత్రమంగంసంయోగఆశ్రయః। తస్మాల్లింగాంగసం యుక్తోయోపి సోత్యాశ్రమీభవేత్। అను వచనము నుదాహరించి లింగమును ధరించినవాఁడెల్ల నత్యాశ్రమియని నిర్ణయింపఁబడియున్నది.

ఇదిగాక, మామిత్రులకు పరమముఖ్యమగు శ్రీకరభాష్యము నందును, జిజ్ఞాసాధికరణమున 'లింగాగసంగినాంచైవ పునర్జన్మన విద్యతే, ఏషపాశుపతో యోగస్సేవ్యః పాశనివృత్తయే సర్వవేదాన్తసారోయ మత్యాశ్రమ ఇతి శ్రుతిః। లింగంశివో భవేత్ క్షేత్ర మంగం సంయోగఆశ్రయః। తస్మాల్లింగాగసంయుక్తో యోపిసోత్యాశ్రమీభవేత్। బ్రహ్మచారీగృహస్థోవా వానప్రస్థోయతిస్తువా। యస్తు లింగాగసంయుక్త స్సఏవాత్యాశ్రమీ భవేదితి లైంగస్కాందకూర్మ పురాణేషు పాశుపతాత్యాశ్రమి శబ్దయోర్లింగధారి పర్యాయత్వేన నిర్దేశా త్తత్పరత్వమేవేతిసిద్ధమితి. పాశుపతపదము అత్యాశ్రమిపదంబును లింగధారిపదంబునకు పర్యాయపరములుగాన, నాలుగాశ్రమములయందున్న లింగధారినిబోధించుననియు సిద్ధాంతము చేయఁబడి యున్నది.

దీనింబట్టి నీలకంఠభాష్యకారులుగాని, లింగధారణచంద్రికాకారులుగాని శ్రీకరభాష్యకారులుగాని లింగధారణము సిద్ధాంతముచేయ నెంచినవారందఱు పాశుపతాత్యాశ్రమిశబ్దములు లింగధారిపరములనియే యొప్పక తప్పదయ్యెను.

మామిత్రులు ఎట్లైన నీలకంఠ భాష్యము గ్రాహ్యము కాదని నిరయింపనెంచి గనుందులింగధారణము లేదని సాధించుటకై పాశు

పతాత్యాశ్రమిపదములు లింగధారణవరములుగావనినిశ్చయింపఁబూనునెడ కొనకు శైవభాష్యనిర్ణయమెట్లైనను తొలుత శైవులకుముఖ్యమని తాముసమ్మతించిన లింగధారణమునకే (అనగా మొదటికే) హానివచ్చునేమోయని తోఁచెడిగి. కావున పాశుపతమనినను, అత్యాశ్రమమనినను లింగధారణమగునా! కాదాయని సంశయింపఁ బనిలేదు. నిక్కముగ లింగధారణమే, ఇట్లు, పాశుపతము అత్యాశ్రమముననను వైదికసంజ్ఞలను గ్రహించి లింగధారణము ముద్రితమగు దాక్షిణాత్యపాఠమునందును నీలకంఠభాష్యమున స్పష్టముగనె కనఁబడునున్నది.

కాఁబట్టి యీభాష్యము లింగధారణ ప్రతిపాదకము కాదని సంశయింపక, పూర్వులచేనను మోదింపఁబడలేదని యలక్ష్యము నేయక, విశిష్టాద్వైతప్రతిపాదకమని యసూయగొనక, దోషభూషితమని యేవగింపక, యప్రసిద్ధమని యసంతుష్టి నెందక, ముఖ్యమనిమెంచి, యిద్దానిం బరిశీలించి, సారముంగ్రహించి తన్మార్గం బవలంబించి, యథావిధిననుష్ఠించి, పరమేశ్వరు కృపగాంచి, యనవధియగు నిహపరసుఖాంబుధి నోలలాడు దురుగాకయని మిమ్ముల నర్థించుచు పరమేశ్వరుఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడ.

ఇట్లు

విద్వజ్జన విధేయుఁడు

మదిగొండ నాగలింగశాస్త్రి

సాహిత్యోపాధ్యాయుఁడు

సంస్కృతకళాశాల

తెనాలి

గుంటూరు జి॥.

శ్రీకరభాష్య సంస్కరణము.

అనుశీర్షిక శైవధర్మప్రకాశిక 1 సంపుటము 4 సంచికయందు ప్రకటింపఁబడియున్నది. ఇందలి సారాంశ మేమనిన,

బ్ర॥ వేమూరు రామగోవిందశాస్త్రిగారు శైవభాష్యసంస్కరణరథారూఢులై రనియు. బ్ర॥ రెంటాల శరభయ్యశాస్త్రిగారును, బ్ర॥ చాగంటి సీతయ్యశాస్త్రిగారును తచ్ఛ్రీకరరక్షకత్వమునం బ్రవేశించియున్నవా రనియు, శ్రీ దేవిడీసంస్థానాధీశు లగు ఇజ్జితాసాక్ శ్రీ రాజా కందుకూరు బాలసూర్యప్రసాదరావు బహద్దరు జమీందారు వారు ముప్పది వేలరూప్యములను, వారిరాణీగారు పదివేలరూప్యములను భాష్యసంస్కరణమునకు వినియోగింతు మని భాష్యసంస్కరణ కార్యాలయము స్థాపించి కార్యక్రమము నడుపుచున్నవారనియు;

ఇంతియె కాక, శ్రీకరభాష్యసంస్కరణవిషయమై యాలోచింపవలసియున్నది. కాన రావలయు, నని శ్రీవారు తనకాహ్వాన మొసంగి రనియు, తాను వెంటనే వెళ్ళి దర్శింపగా శ్రీవారు భాష్యసంస్కరణప్రయత్నమును, సంస్కరణకార్యాలయస్థాపనమును, అప్పటికి గావించియున్న కార్యస్థితిని గన్పరచి ఇందుకు సంస్కరణాంశములను యోజించి తెలుపవలసినదిగ తమ కాజ్ఞ నొసంగిరనియు, దానింబట్టి సంస్కరణాంశములను శైవసిద్ధాంత మను శీర్షికక్రింద విశదీకరించుచున్నవార మనియు శి. వి. పాకయాజి యారంభించియున్న సంగతి తెలిసియేయున్నది కదా?

ఈశీర్షికలో బ్ర॥ రామగోవిందశాస్త్రిగారు శైవభాష్యసంస్కరణరథారూఢులై [illegible] కలి

గెను. వివుతపండితులు స్వమతమున జేరుటసంతోషకరముగదా! కాని, శ్రీవారు ముప్పదివేలరూప్యములను వినియోగింతు రనుమాట మాత్రమే గాక నే యర్థసంబంధమునుబట్టి వారిందు బ్రవేశించి రని యేర్పడుటంజేసి యాయానంద మప్పుడ యంతరించెను. అది యటుండనిండు.

శ్రీవా రిప్పుడు శ్రీకరభాష్యసంస్కరణము నుపక్రమించిన నిజమా ? ఇది నిజమేయగునేని న్యాయ్య మగునా ? యలన,

శ్రీకరనీలకంఠభాష్యములలో నెయ్యది శైవులకు ముఖ్యము? అనుచర్చ శైవమహాసభలో నిర్ణేయాంశముగా నేర్పడియుండుటంజేసి శైవమహాసభాధ్యక్షులగు శ్రీదేవిడి సంస్థానాధీశుల సమక్షమున నెలకుర్రు, తెనాలి గ్రామములలో జరిగినమహాసభలలో కొంతవరకు జరుపబడి నడుమన యాపివేయబడుచుండినసంగతి శ్రీవారికివిదితమే కదా ?

ఈరెండుభాష్యములలో శైవులకు నీలకంఠభాష్యము కావలెనని నిర్ణీతమైనదా ? అది నిర్ణీతముకానప్పుడు శ్రీవారు శ్రీకరభాష్యముపై నభిమానము వహించి దానిని సంస్కరింపబూనుట న్యాయ్యమెట్లగునో తోపకున్నది.

శ్రీవారికి శ్రీకరభాష్యముపై మొదటినుండి యభిమానము కలదందురా ? అట్లైన

ఈచర్చతో పనిలేదు. మేము శ్రీకరభాష్యమునే సంస్కరింపబూనితిమి. అని యీచర్చను మొదటన యాపివేయవలదా? శ్రీవారికి శ్రీకరభాష్యముపై నభిమానముండుటకు వారికి శ్రీకరభాష్యమొసగినమేలును నీలకంఠభాష్య మొసంగ దయ్యెనా! లేదు కదా!

కావున నీయుద్యమము శ్రీ సీతయ్యశాస్త్రిగారియం దగునభిమానమునుబట్టియె [illegible] తీరవలయును.

ఎట్లయిన నేమి? ఇది మంచిపనిగదా యెందురేని?

ఇది యెట్లు యుక్తకార్యమగు? ఏలన,

కేవలము శాస్త్రిగారియం దగు నభిమానమునుబట్టి నిర్దోషము గా నున్నదని సీతయ్యశాస్త్రిగారిచేతను యోగ్యతాపత్రము నందియున్న నీలకంఠభాష్యము విసువవలసివచ్చెను. శల్యప్రాయము లగుదోషములు విస్పష్టముగానున్నవని సీతయ్యశాస్త్రిగారిచే నంగీకరింపబడిన శ్రీకరభాష్యము గ్రహింపవలసివచ్చెను.

ఇదిసవరింప సీతయ్యశాస్త్రిగారికి శక్య మయ్యెనా? లేదు. కావుననే బ్ర॥ రామగోవిందశాస్త్రిగారిని రథారూఢులను జేయవలసి వచ్చెను గదా?

అతిమాత్రిము సంస్కరణము పూర్తి అయ్యెనా? లేదు. విమతస్థులకు శైవసిద్ధాన్త మెట్లు తెలియును? దానంజేసి వారిరథము కదలనె లేదు.

కావునన పోస్టున ఉత్తరమువైచినను నాలస్యమగునని తంత్రీముఖముననె శి. వి. పాకయాజికి వార్త యనుపవలసివచ్చెను. సీతయ్యశాస్త్రిగారు ఎంతకాలమునుండి యీవాదమున శ్రమ మొందియున్నను పాకయాజిసాహాయ్యము లేకున్న భాష్యరథము కదలుమార్గము కనఁబడలే దట.

దాననేకదా? యాజి సంస్కరణీయము లగు శైవసిద్ధాంతములను ప్రకటింప నారంభించెను. పాప మీయాజి మొదటినుండి శైవసిద్ధాంతమును సంస్కరింపనె శ్రమ మొందుచున్నాఁడుగదా? ఏట్లో. సీతయ్యశాస్త్రిగారి పుణ్యమున బ్ర॥ రామగోవిందశాస్త్రిగారి భాష్యరథంబును, పాకయాజిమనోరథంబును నిరాటంకముగా సాగుట కవకాశమేర్పడెను. [illegible] చేయునగు?

శైవసూత్రభాష్యమును మతాంతరులు సంస్కరింపవలసివచ్చుట కంటెను, మొదటినుండి శైవమతమునకు కంటకుడుగాప్రసిద్ధివహించిన పాకయాజి శైవభాష్యసిద్ధాంతమును నిర్ణయింపవలసివచ్చుటకంటెను శైవమతమునకు వేరేమి దుస్థితికలదు? ఇది యుండనిండు.

బ్రll రామగోవింద శాస్త్రిగారు తయారుచేయు భాష్యము శైవుల కుపాదేయ మగునా? అని యోజితము.

సీతయ్యశాస్త్రిగారు నీలకంఠభాష్యము కూడదనుటకు నీలకంఠుడు లింగధారి కాడని హేతువు చెప్పియున్న సంగతి యందఱకుఁదెలి యునుకదా? అట్టిశాస్త్రిగా రిప్పుడు భాష్యసంస్కరణము తమ కసాధ్యముగా తోచుటం జేసిస్వవచనవిరుద్ధముగ మతాంతరులను శైవభాష్యరథారూఢులను జేసినను శాస్త్రిగారి తీర్మానమునుబట్టి మతాంతరులచే సంస్కరింపఁబడిన భాష్యము శైవుల కందఱకెట్లుపాదేయమగును? పోనిండు. ఉపాదేయమేయనియెంచుటకు,

మతాంతరులు చేయుసంస్కరణము శైవుల కుపకారకమగునా? అని యాలోచింతము.

ఇం దొకనిదర్శనముకలదు.

శ్రీ ఉర్లాం సంస్థానాధీశులై కీర్తిశేషులైన కందుకూరు బసవరాజులంగారు కాశీపట్టణమున బ్రాహ్మణసంతర్పణమునకైయత్నించి బహుసహస్రబ్రాహ్మణభోజనమునకై పాకము సిద్ధముచేయింప వారియాస్థానముననే మొదటినుండి జీవించుచున్నవిమతపండితులు శైవులకు మాకును నేకపంక్తి లేదని సత్యేతరము నచ్చటివారికిఁ దెలిపియున్న కారణమున వారి సంతర్పణప్రయత్నము విఫల మగుటయేగాక తన్మూలమున శైవసంఘమున కెల్ల తిరమగు నగౌరవము ప్రాప్తించియుండుట పలువురకు తెలిసినయంశమే.

శ్రీ బసవరాజులంగారి కంటెను పండితులం బోషించినవారు కల రా? లేరు. అట్టివారు విశ్వసించినవిమతపండితులే యింతమహోపకారము చేసియుండిరి. దీనింబట్టి శైవభాష్యసంస్కరణభారము విమతులపై నుంచునెడ నిది రెండవ మహోపకార మగుటకు సందియ మేమి? ఏలన,

శ్రీకరభాష్యములోని లింగధారణసిద్ధాంత మేమి? జగద్వ్యాపకత్వఖండన మేమి? ప్రతిబింబజీవేశ్వరవాదఖండన మేమి? అవచ్ఛిన్నజీవేశ్వరవాదఖండన మేమి? అధ్యాసఖండన మేమి? అనిర్వచనీయతావాదఖండన మేమి? ఈమొదలగు సిద్ధాంతము లన్నియు బ్రః రామగోవిందశాస్త్రిగారి మతమునకు విరుద్ధములే. ఈఘట్టములలో వారు మనస్ఫూర్తిగా పనిచేయుదురా? ఇందు సంశయమేలన, శాస్త్రిగారు తమజీవికకై స్వమతహాని నెట్లుగావించి కొందురు? కాన నిది సూక్ష్మబుద్ధులకు విశ్వసనీయము కాదు. అగుగాక.

ఈసంస్కరణముచే శ్రీకరభాష్యము బాగుపడునా? అదెట్లు బాగుపడును? సంస్కరణీయము లగుశైవసిద్ధాంతములను తెలుపుమని యాజిని కోరియున్నారుగదా? దానింబట్టి యాజి తన సిద్ధాంతమునకె శైవసిద్ధాంతమని పేరుబెట్టి ప్రకటించుచున్నాఁడు. దీనింబట్టిగదా? భాష్యసిద్ధాంతము మార్పు చేయంబడును. ఇంతియెగాకున్న శ్రీరొట్టాల శరభయ్య శాస్త్రిగారి సిద్ధాంతములును కొన్నియిందుం జేరుచనుకొందము. దీనింబట్టి శ్రీకరభాష్యసిద్ధాంతము బాగుపడునా? ఇట్లు వాక్యములతోఁగూడ భాష్యములోని సిద్ధాంత మంతయు మారిపోవునెడ శ్రీకరభాష్యము నామమాత్రావశిష్టమే యగుగదా? ఈ సమయమున శ్రీపండితస్వాములవారు జీవించియుండిరేని యేమని ఘోషిల్లియుందురో?

శ్రీకరభాష్యమునకు సంప్రాప్తమైనయీచరమదశ కంతకు సీత య్యశాస్త్రిగారి యనుగ్రహమే కదామూలము. కానిండు. వారియను గ్రహము పడయఁజాలనినీలకంఠభాష్యమె భాగ్యవంతమని యిప్పుడు తోఁచెడిని.

అయినను, శ్రీకరభాష్యమె జయించె ననుటకు వీరుక్రొత్తభా ష్యమునకును శ్రీకరభాష్యమనునామకరణమె గావించినను లోగడ నగముద్రింపఁబడియున్న భాష్యమే శ్రీకరభాష్యమనియు, ఇ ప్పుడు వీరుసంస్కరించినది రామగోవిందభాష్యమేయనియు తప్పక లోకులు నిశ్చయించుకొనకుందురా ?

ఇట్లు శ్రీసీతయ్యశాస్త్రిగారు రామగోవిందభాష్యమును శిరసావ హింపవలసి వచ్చుట నీలకంఠభాష్యము కూడదని వారవలంబించినవాద ముయొక్క ఫలితమే కదా ? అగుగాక,

ఈయుద్యమము శైవసంఘమునకు కీర్తిదాయకమా ? ఇప్పుడు విమతపండితులసాహాయ్యకమువలన శైవసూత్రభాష్యము సంస్కరింపఁ బడుచున్న దనుటకంటె శైవసంఘమున కపఖ్యాతికరము వేరేమికలదు? ఏలందురా ? ఈయుద్యమమువలన శైవులకు సూత్రభాష్యము లేదని యో ? ఉన్నది మహాదోషయుక్త మనియో ఏర్పడును. దీనింబట్టి యీకాలముననె కాక పూర్వకాలమునను ఈమతమున పండితులు లేరని యొకదా స్పష్టపడును. మొదటినుండి పండితులులేనిమతము అశాస్త్రీ యమగు మూర్ఖమతమగుటకు సంశయ మేమి?

కావున ఇప్పుడు రామగోవిందశాస్త్రిగారు సంస్కరించుసూత్ర భాష్యమునే శైవసంఘ మంగీకరించు నెడ సర్వమతస్థులు నేకగ్రీవము గ శైవమత మపండితమతమని తప్పక వాకొన చేతురుగదా ?

ఈ వాస్తవ ... సూత్రమైన ... కలవానికి సహింప

శక్యమగునా ?

ఈయనర్థమున కర్తకు ననాలోచితముగ నీలకంఠ భాష్యము కూడదని సీతయ్యశాస్త్రిగా రవలంబించినవాద మేకదామూలము. ఆవాదమునకు ఫలితమిట్లేర్పడెనుగదా! ఇఁకనీసంస్కరణముయొక్క ఫలిత మెట్లు పరిణమించునో అదియిప్పు డెట్లు చెప్ప నగు ?

ఈకారణములనుబట్టి యప్రతిమప్రతిభాసమేతులును దూరదృష్టియుతులును నగు శ్రీదేవిడీ సంస్థానాధీశులు శ్రీకరభాష్యసంస్కరణమున కుపక్రమించి రనుట యెంతమాత్రము నమ్మదగి యుండలేదు.

ఒక వేళ, శ్రీసీతయ్యశాస్త్రిగారును, శి, వి, పాకయాజియు నీకార్యమునకై శ్రీవారిని ప్రోత్సాహించుచున్నను వారు ధర్మప్రభువులుగాన భాష్యచర్చాపర్యవసానమును తెలిసికొనునందాక త్వరపడరనియె నమ్ముచున్నారము.

ప॥ సం॥

శ్రుతిధర్మ సంజీవనీప్రత్యుక్తి

శి, వి, పాకయాజి శ్రుతిధర్మసంజీవని భాద్రపదమాససంచికల యందు ఈసం॥ ఆశ్వయుజమాసమున వెల్వడిన శైవరహస్యబోధినింగూర్చి అసహనరూప మగువిమర్శముం గావించియున్నాఁడు. అది యెట్లు ? ఆపురుషునికి త్రికాలజ్ఞానము కలదాయనియడుగుదు రేని ఎఱుంగము. కాని ఆభాద్రపదమాసిక పత్రికాప్రకటన మతిపన్నప్రయుక్తమగుటచే నట్లు సంభవింపవచ్చునని తోఁచెడిని. అందగుసారాంశ మేమనిన, తనకు శాస్త్రలోకజ్ఞానములు సంపూర్ణమనియు నవి యెదిరికి లేవనియు ప్రధానమై యున్నది. ఇది వారివారిగ్రంథములనుబట్టి లోకులు గ్రహింపఁదగినదియెగాని తమకు దాము చెప్పికొనినంతన సిద్ధించునదిగా నేరదుగాన బహులు చెప్పఁదగినది కాదు. ఈయుపాలంభనుబట్టియే యవి

మెంతమాత్రము లేవని లోకులు గ్రహింతురేమో యనియుత్తోచెను.
మఱియు, శైవరహస్యబోధిని యనునామము మాపత్రికకు సా ర్థకము కాదనియు వచించియున్నాఁడు. బి, యస్, సరస్వతిరంకుచరి త్రమును, చండాలపుకట్ట్యలను, కలహశతములను, అశ్లీలసహస్రములను మాత్రము వెల్లడించు కలిధర్మసంజీవనిపత్రికకు శ్రుతిధర్మసంజీవనియని యు, అనుశ్రుతశైవధర్మవినాశికయగు పత్రికకు శైవధర్మప్రకాశిక యనియు వ్యవహరించువానిదృష్టికి ఈపత్రికనామము సార్థకమని యెట్లు తోచును?

ఇదిగాక, పైరెండుపత్రికలచే సర్వార్థసమార్జనముచేయువాఁడు స్వానుభవమునుబట్టి దీనికి శైవధనైకమార్గనియని పేరుపెట్టుట వింత యగునా?

తాను రెండుపత్రికల ప్రకటించుచు పత్రికాప్రటనము ధనసాధన మనుటం జేసి మూర్ఖశతకమున (జేరెనుగాన దీనింబట్టి తనకుగల శాస్త్ర లోకజ్ఞానములు వ్యక్తమగుచున్నవి.

మఱియు, అనుశ్రుతసదాచారముల ననక, అనుశ్రుతాచారము ల సాధింతు ననుటలో అనాచారములనుగూడ సాధింతునను నర్థము వ చ్చునని వ్రాసియున్నాఁడు. శ్లో. ఆచారహీనం నపునన్తి వేదాః,ఆచా రహీనః పురుషో లోకే భవతినిన్దితః, ఆచారపూతో భయవంశదీపః॥ ఈమొదలగు చోట్ల ఈయాజి ఆచారపదమునకు అనాచారమని యర్థ ము చెప్పునని యేర్పడుచున్నది. ఈతనియొక్క శ్రుతిధర్మముల సంజీవిం ప జేయునట్టి పాండిత్యప్రకర్షముం గంటిరిగదా? ఆతని శాస్త్రలోకజ్ఞా తిశయ మంతయు నిప్పుడె తెల్లమయ్యెను. ఇట్టులాతనిజ్ఞానాతిశయము ప్రతివాక్యమునందును గన్పడును. కాని ముద్రింపఁజాలనందున విరమింపవలసి వచ్చుచున్నది.
శేషముం.

శ్రీకరభాష్యసంస్కరణము.

శ్రీవేమూరు రామగోవిందశాస్త్రిగారిచే శ్రీదేవిడీసంస్థానాధీశులు శ్రీకరభాష్య సంస్కరణము చేయించుచున్న సంగతి యెంతమాత్రము నమ్మదగియుండ లేదని లోగడసంచికయందు తెలుపంబడియె. నేటికిని మాయభిప్రాయమంతియే.

కాని శ్రీవారు ఇది నిజమనికాని నిజముకాదనికాని ప్రకటింపకుండుటంబట్టి వారు క్రియయే ప్రధానమని యెంచి కార్యదీక్షయం దుండిరేమో యని కొందఱు సంశయించుచున్నారు.

వీరి కిట్టిసంశయము కలుగుటకు కారణమేదియుం గన్పట్టుట లేదు ఏలనిన ఈకార్యము శైవసంఘమునకెల్ల నపఖ్యాతికరమని నిరూపింపంబడియెగదా? ఇట్టిపనిని వారెట్లు తలపెట్టుదురు?

శ్రీకరభాష్యమునందగు దోషములను విమతపండితులు పరిష్కరింతురా? ఈ మాట గోప్యస్థానమున నున్నవ్రణములను భావగారు కుదుర్చుచున్నారనునట్లు హాస్యాస్పదముగా నుండ లేదా?

గోవుయొక్క వ్యాధి కుదుర్చుమని దానిం బెబ్బులి కప్పగించినట్లు శ్రీకరభాష్యమును బాగుచేయుడని యద్దాని నెవ్వారలైన పరమతపండితుల వశముచేయుదురా? దానంజేసి యది బాగుపడునా? నిర్మూలమే యగుగదా?

మఱియు మేకలు గాయుపులికి జీతము బత్తెము నేర్పాటుచేయునట్లు లెవ్వారైన నీకార్యమునకై శాస్త్రిగారికి ధనసాహాయ్యకం బొనరింతురా?

కాబట్టి యిప్పని యెంతయు నమ్మదగినది కాదు.

ఈసంస్కరణము నిజమేల కాదు. 1924 సం॥ ఫిబ్రవరి 12, 15 తేదీలు వెల్వడిన ఆంధ్రపత్రికలలో దేవిడిసంస్థానపు శైవగ్రంథకార్యాలయము ఆంధ్రశైవ మహాజనులకు విజ్ఞప్తి అను వ్యాసములయందు శ్రీకరభాష్యమును చక్కగ సంస్కరించుచున్నారు అనియున్నదే అని యడుగుదురేని ఈప్రకటనలు శ్రీవారు చేసినవి కానందునను, శ్రీకరభాష్యసంస్కరణము కేవలము న్యాయవిరుద్ధము కావునను అందునమ్మకము కలుగుట లేదు. అదియెట్లనిన, ఈసంస్కరణము శైవమహాజనసభానిబంధనమునకు విరుద్ధము.

ఏలందురా? భాష్యచర్చ పరిష్కరణీయముగా శైవమహాజనసభయందు ప్రశంసించియున్న సంగతి యెల్లరకు జెలిసినయంశమేగదా? అది పరిష్కారము కానిచో యొక్కభాష్యము నభిమానించుట సభానిబంధనమునకు విరుద్ధమెట్లు కాకుండును?

వేరుగా పండితసభ గావించి యందీభాష్యచర్చను పరిష్కరించుకొనుటకు శ్రీవారు తామెతీర్మానించియుండి యట్టిపండితసభగాని యందట్టిపరిష్కారముగాని జరుగనిదే వారె శ్రీకరభాష్య సంస్కరణమున కెట్టులారంభింతురు?

మఱియు, ఈసంస్కరణము రుధిరోద్గారి సం॥ అశ్వయుజ శుద్ధ ౧౦లు వెల్వడిన శైవప్రచారిణియందు శ్రీఅరికరేవుల వీరభద్రరావుగారు వ్రాసినదేవిడీసంస్థానపక్ష శైవగ్రంథకార్యాలయము అను శీర్షికకును విరుద్ధము.

ఏలందురా? అదిట్లున్నది. కొలదికాలముక్రిందట మాదేవిడిసంస్థానాధిపతులు శైవసభాగ్రాసనాధిపత్యము వహించి ఎలకుర్తిసభయందు బదివేలరూప్యంబులు తామొసంగుదు మనియు ఆమూల్యమును నప్పుడు సభలో చర్చయందున్న భాష్యనిర్ణయము తీర్మానమైనపిదప ఆగ్రంథముంగూర్చి వ్రయపర్తుమనియు వచించియుండుట శైవమహాజను లెల్లసను నెఱింగియే యున్నారు. అని కలదు.

దీనింబట్టి సభలో చర్చయందున్న భాష్యనిర్ణయము తీర్మానమైనపిదప గెల్చిన భాష్యమునగూర్చి గదా ఆద్రవ్యమును వారు వినియోగపరుతురు. అని తెలియుచున్నది.

భాష్యచర్చ తీర్మానమైనదా? కాలేదు. ఇంక శ్రీవారు నలుబదివేలరూప్యములను శ్రీకరభాష్యసంస్కరణమున కెట్లువినియోగింతురు? అట్లుకాకున్న గెల్చినభాష్యమునకు పదివేలుకాక ఓడిపోయినభాష్యమునకైననో నలుబది వేలు వినియోగింతురా!

ఇంక భాష్యచర్చ తీర్మానమయ్యెనేమో యని శంకించెదరేని, అదితీర్మానమైనదని శి వి. పాకయాజింబోలువాండు చెప్పవలసినదెగాని సభ్యులెవ్వరు నట్లువచింప సాహసింపరు.

తక్కువారిమాటతో నేమిపని? భాష్యచర్చ పరిష్కారము కాలేదనుటకు బలవత్తరసాక్ష్యము కలదు

శైవప్రచారిణి ౧ సంపుటము ౧ సంచికయందు శైవమహాజనసభాధ్యక్షులగు శ్రీదేవిడీసంస్థానాధీశులు వ్రాసినశైవమహాజనసభ దానియావశ్యకత అనువ్యాసము ౧౬. పేజీయందు

శ్రీ

శివాయగురవేనమః

శైవసూత్రభాష్యానుబంధము

శైవమహాజనులారా,

శైవసూత్రభాష్యనిర్ణయమునెడ నభిప్రాయభేదము కలిగియుండుటయు, ఈచర్చ శైవమహాసభయందు పరిష్కరణీయాంశముగా నేర్పడియుండుటయు శ్రీసభవారియనుమతినిబట్టి తెనాలివాస్తవ్యులగు శ్రీ ముదిగొండ నాగలింగశాస్త్రిగా రొకటియు, శ్రీమదుర్గాంసంస్థానవిద్వాంసు లగుశ్రీచాగంటి సీతయ్యశాస్త్రిగారొకటియు శైవసూత్రభాష్యనిర్ణయము లనుగ్రంథములను ప్రకటించియుండుటయు, పులినిజూచి నక్క వాతపెట్టుకొనినట్లు, శి, వి, పాకయాజి స్వేచ్ఛగా శైవసూత్రభాష్యనిర్ణయ మనునొకగ్రంథమును శైవధర్మప్రకాశికయనుతనమాసపత్రిక రెండవసంచికలో ప్రకటించియుండుటయు, శి, వి, పాకయాజిగ్రంథమున నాగలింగశాస్త్రిగారిని గూర్చి దూషణ మెక్కువయున్నను నీగ్రంథమునను, శ్రీసీతయ్యశాస్త్రిగారి గ్రంథమునను శ్రీకరభాష్యమె ముఖ్యమను పరమసిద్ధాంత మొక్కటియె అయియుండుటయు నందఱకుఁ దెలియును గదా?

అనంతరము దుందుభిసం॥ ఫాల్గునశుద్ధ ౮ లు తెనాలిగ్రామమున జరిగిన శైవమహాసభలో నీచర్చ కొంచెము జరిగినమీఁద సభవారిచే నాపివేయఁబడెను. అద్దానిసంగ్రహ మేమనిన,

భాష్యవాదసంగ్రహము.

తెనాలిగ్రామమున జరిగిన శైవమహాసభలో రెండవదినము మ

ధ్యాహ్నముమీద భాష్యచర్చ ఆరంభించుటకు సభవా రనుజ్ఞ నొసం గిరి. ఈచర్చ నీసభలోనైనఁ బర్యవసానము తేలునందాక విచారించు ట కవకాశ మొసంగిననేకాని చర్చించుట కంగీకరింపఁజాలనని శ్రీనాగ లింగశాస్త్రిగారు పలికిరి. అందునకు సభవా రంగీకరించిరి.

అప్పుడు శ్రీచాగంటిసీతయ్యశాస్త్రిలుగారును, శ్రీముదిగొండ నాగలింగశాస్త్రిలుగారును నెదిరివాదములమీద ప్రశ్నింపఁదగినకొన్ని ప్రశ్నలను వ్రాసి సభాధ్యక్షుల కొసఁగిరి. సభ్యులలో కొందఱొక ప్రశ్నము కోరిరి. సభ్యులు కోరినప్రశ్నముతో చర్చ ఆరంభింపఁబడి యెను. ఆప్రశ్న మేమనిన,

శ్రీకరభాష్యనీలకంఠభాష్యములలో నెయ్యది ప్రాచీనము? అ నునది. అయ్యెడ శ్రీసీతయ్యశాస్త్రులుగారు నీలకంఠభాష్యముకంటె శ్రీకరభాష్యము ప్రాచీనమని సాధింపఁబూనుకొనలేదు. నాగలింగ శాస్త్రిగారు శ్రీకరభాష్యముకంటె నీలకంఠభాష్యము ప్రాచీన మనుట కు శ్రీకరభాష్యములోననె ప్రమాణము కనఁబరిచిరి.
అందుమీదట సీతయ్యశాస్త్రిగారు శ్రీకంఠభాష్యము వేరు, నీలకంఠ భాష్యము వేరు అని యొకవాద మారంభించిరి. కాని, అది వారివా దమున కేమియు నుపయోగకారి కాదయ్యెను. అంతట శ్రీకరభా ష్యముకంటె నీలకంఠభాష్యము ప్రాచీనమని సభ్యులచే ననుమోదింపఁ బడెను.

తరువాత సీతయ్యశాస్త్రిగారిప్రశ్న మారంభింపబడియె. అది యేదనిన, లింగధారణచంద్రికాకారులు శ్రీకరభాష్యసిద్ధాంత మగు ద్వైతాద్వైత మవలంబించినారా? లేక శ్రీకంఠభాష్యమునే ప్రధాన ముగాఁ జేసికొని విశిష్టాద్వైత మవలంబించినారా? అనునది.

అంతట చంద్రికయందు పలుమారు శ్రీకంఠభాష్యములోని సి

ద్ధాంతము గ్రహింపఁబడియెగాన శ్రీకంఠభాష్యసిద్ధాంతమె చంద్రికా కారునిమతమని నాగలింగశాస్త్రిగారును, చంద్రికయందే శ్రీకరభాష్యము గ్రహింపఁబడియున్నదిగాన శ్రీకరభాష్యములోని ద్వైతాద్వైతసిద్ధాంతమేచంద్రికాకారునిమతమని సీతయ్యశాస్త్రిగారు నుపపాదించినపఁగంపఁడి లింగధారణచంద్రికలో శ్రీకరభాష్యమను పేరు గ్రంథకర్త గ్రహించినది కాదనియు పరిష్కర్తచేతనె గ్రహింపఁబడినదనియు నాగలింగశాస్త్రి గారు ధ్రువపరిచిరి. అప్పుడు సీతయ్యశాస్త్రిగారు మధ్యస్థులందఱు పక్షపాతము వహించియున్నారని మాత్రమె సెలవియ్యవలసివచ్చెను, తరువాత సీతయ్యశాస్త్రిగారు లింగధారణచంద్రికాకారుఁడు గ్రహించిన ముక్తిస్వరూపము భేదాభేదసిద్ధాంతమున కనుకూలముగా నున్నదికాన భేదాభేదమె చంద్రికాకారునిమత మని పలికిరి.

అనంతరము నాగలింగశాస్త్రిగారు చంద్రికాకారుఁ డుదాహరించినముక్తిస్వరూప మనుభవాద్వైతమునుబట్టి వచింపఁబడియెనెగాని భేదాభేదమునుబట్టి నిరూపించినది కాదనియు, శ్రీకరభాష్యకారుని మతమునందు ముక్తి స్వాభావికభేదనివృత్తిరూప మనియు అది శ్రుతిసూత్రవిరుద్ధ మనియు ప్రతిపాదించిరి.

అప్పుడు సీతయ్యశాస్త్రిగారు శ్రీకరభాష్యసిద్ధాంతమున దోషము లేదని సాధింపఁజూచియు పదంపడి యేదోషమునెప్పుకొని సవరించుకొందునని పలికిరి. అంతట సభ ముగింపుచేయఁబడియెను.

ఆరాత్రియే నాగలింగశాస్త్రిగారు లేనప్పుడు తమకు జయము కలిగెనని సీతయ్యశాస్త్రిగారు వచించియున్నట్లు భోజనకాలమునఁ గొందఱు సభ్యు లుభయులయెదుట ప్రస్తావించిరి. అప్పుడు కొంద ఱిది నిజమా యని సీతయ్యశాస్త్రిగారి నడిగిరి. అందుపై వారు తమకు

జయము కలుగలేదనియు, తా మట్లు వచింపను లేదనియు బహులు చెప్పిరి.

అందు మీదఁగొందఱు మీ రిప్పు డొప్పుకొనకున్నను నట్లు పలికినది యథార్థమే యనియు, ఇంకొకచోటనైన నట్లు చెప్పికొందురనియు, కావున రేపు తిరిగి యీచర్చ జరుపవలయునని నిర్బంధించిరి.

అప్పుడు సీతయ్యశాస్త్రిగారు విమతపండితులు లేకున్న నేను వాదింపనని పలికిరి. అంతట వారు కోరినట్లు విమతపండితులను రప్పించి తప్పక సభజరుపవలయునని యందఱుచే నిర్ణయింపఁబడియె.

మరునా ఁడుదయమున సభామంటపమునకు సభాధ్యక్షులరుదెంచి యిప్పుడె సభ పూర్తిచేసి రైలుకు వెళ్లుదుమని సెలవిచ్చిరి.

అంతట నాగలింగశాస్త్రిగారు, ప్రతిసభలోనను ఈచర్చను బహిష్కరింతుమని ప్రకటించుచుండుటయు, ఆరంభము చేయించి నడుమనె యాపివేయుచుండుటయు సంభవించుచున్నది. కావున నింకమీఁద సభవా రట్లు ప్రకటించినను ఈపనిమీఁద మేము రాఁజాలము. ఈసభలోన నీచర్చ పూర్తి గావింపవలయునని కోరిరి.

అంత, సభాధ్యక్షులు ఇప్పు డున్నపండితులు పక్షపాతము వహించియున్నారని సీతయ్యశాస్త్రిగారు సెలవిచ్చియుండిరిగదా? వీరిని మధ్యస్థులనుగాఁ బెట్టుకొని యెట్లు విచారింపవలయు? మహాసభలో నీచర్చ కవకాశము చాలదు. కావున, దీనికై ప్రత్యేకముగా పండితసభ యేర్పరచి దానిలో నీచర్చ పూర్తి చేసికొనవలయు నని వచించుచు సభ్యులనుఁగాంచి మీ రుభయులకు చర్చపెంచినకొలఁది వీరికి నావేశములు పెరుగునుగాన మనము వారి కట్టియవకాశ మొసఁగఁగూడ దనియు సెలవిచ్చిరి.

తరువాత, నాగలింగశాస్త్రిగారు, ఇట్టిభావము మొదటనయందు

నేడ బాధకము లేకుండెను. కాని యారంభము చేయించి కొంతవర కు జరిపినమీద నిల్లించనగునా? సీతయ్యశాస్త్రిగారు కోరినప్రకారము విమతపండితులను రప్పించియైన నీచర్చ పూర్తిగ విచారించి పరిష్కరింపుడని కోరిరి.

అనంతరము సభాధ్యక్షులు, ఈచర్చ మేమా ఆరంభము చేయించినది?అని యాగ్రహమును గనపరచి సభ్యులకు వందనములు చేసి సభ పూర్తిచేసి రైలుకు దయచేసిరి. భాష్యచర్చ ఇట్లు సభలో సంపూర్తినొందెను.

తరువాత, శి, వి, పాకయాజి తనశ్రుతిధర్మసంజీవని 3 వ సంపుటము 15—16 సంచికలలో తెనాలిలో జరిగినశైవమహాసభను గూర్చి ప్రకటించుచు, సీతయ్యశాస్త్రిగారికి,నాగలింగశాస్త్రిగారికిని జరిగినవాద ప్రతివాదములను గాగొన్నటివ్రాసి, వానికి శృంగభంగ మనియు, పరాభవమనియు నామకరణములు గావించి యథేచ్ఛముగా నసత్యవార్తల ను ప్రకటించియుండెను.

ఆవార్తలు కేవల మసత్యములని సభ్యు లందఱు గ్రహించియే యున్నారు. తక్కుంగలతనపత్రికాపాఠకులును పత్రికారంభముమొదలుకొని నాగలింగశాస్త్రిగారి కీతఁడు చేయుచున్నదూషణ మెఱింగినవారె కాన వారిని గూర్చి యీతఁడు ప్రకటించువార్తల నట్లును విశ్వసింపరనియెఱింగి చెడిని. ఈప్రకటనవలన తనకేమైన జయము కలిగినట్లు తేర్పడుచున్నదా? లేదు.

ఈపత్రికను చూడగనె పాకయాజి ధారణాశక్తికి కొంద అచెరు వొందసాగిరి. మఱికొంద ఱీపూర్వోత్తరపరూపావళి యీతఁడు జ్ఞాపకశక్తితో వ్రాసినది కాదు. ఆతనిశక్తి నెఱుంగమా? ఇది సీతయ్యశా

స్త్రిగారె చాటుగా వ్రాసి యిచ్చి యుందురని యూహించిరి.

నిజ మెట్టులున్నను ఈపత్రికలోనిదూషణాంశములకు పండితులు బదులుచెప్ప నవసరము లేదుగాని యందగుపూర్వోత్తరపక్షావళియైన నో విమర్శనాసహముగనె యున్నది. అట్లైననేమి చేయవలయు? ఇయ్యది పండితలిఖితముగాఁ బ్రకటింపఁబడియుండునెడ విమర్శించినలాభము కలదుగాని, అట్లుగాక, ఇది యాజిలిఖితమేయైనచో విమర్శించిన నేమిలాభమని యింతదనుక నుపేక్షింపవలసివచ్చెను.

పాపము దాగలేదు. నిజము నిలుకడమీద తెలియుననులోకోక్తి రిత్తయగునా? ఈనడుమ, శి, వి, పాకయాజి తెనాలిగ్రామమునకు వచ్చినప్పుడు ఇచ్చటిశైవసమాజసభ్యులు కొందఱు నీవిట్టియసత్యవార్తల నెట్లు ప్రకటించితి వని మందలింపఁగా దాని కాతఁడు సీతయ్యశాస్త్రిగారు వ్రాసియిచ్చినందున ప్రకటించితినని బదులు చెప్పెను కాని యీవచనము సమాజమువారికి నమ్మకము కలిగింపకపోగా, పెద్దపండితులగు సీతయ్యశాస్త్రిగారు నాగలింగశాస్త్రిగారిని సాధించుటకై వారికిని, సంఘమునకును విరుద్ధుఁడుగా ప్రసిద్ధివహించియున్నయీ నెట్లు చాటుగా నాశ్రయింతురని సంశయమే బాధించుచుండెను. ఈ సంశయము తీర్చికొనుటకై ఇచ్చటిసమాజమువారు శ్రీసీతయ్యశాస్త్రిగారి కొకరిజిస్టర్డులేఖ నంపిరి. దానిసారాంశ మేమనిన,

శ్రీశాస్త్రిగారి సముఖమునకు, అయ్యా, తెనాలియందుఁ జరిగిన శైవమహాసభనుగూర్చి ప్రకటితమగు శి, వి, పాకయాజిపత్రికను మేము కంపుకొనియున్నాము. పాకయాజి నాగలింగశాస్త్రిగారిపై ద్వేషముచేత నిట్టియసత్యవార్తలను ప్రకటించియున్నాఁడు. ఆయన ప్రకటించిన దానికి త[illegible]లోని అంశములవల్లనే యని

యసత్యములుగా ప్రకటింపఁబడినట్లు కనఁబడుచుండుటచే నుపేక్షించి యీవిషయమున స్వయముగా వారితోసంప్రతించగా సభలో జరిగిన సంగతులు మీరువారికి వ్రాతమూలముగా ఇచ్చినట్లు వారు చెప్పినందున సర్వజ్ఞులైన తమరు లోగడ నాకుజయము కలుగలేదని మాహేశ్వరబృందసమక్షములో సెలవిచ్చినప్పుడు నేనున్న వినియున్న కారణముననుు, భాష్యచర్చను పరిష్కరించుటకు వ్యవధిలేనందున ప్రత్యేకపండితసభ నొకదాని నేర్పాటుచేసికొని తీర్మానించుకొననలసినదనియు, ప్రస్తుత మీసభలో తీర్మానించుటకు వ్యవధిలేదనియు నగ్రాసనాధిపతిగారు తీర్మానించినసంగతి తెలిసియున్నకారణముననుు, మీ రట్లువ్రాసియిత్తురని విశ్వసింపక నిజము తెలిసికొనుటకై యీపత్రికను తమకు సమర్పించుచున్నాము. యాజిపత్రికను తామింతవరకు చూచియుండరనియు, చూచియుండినచో నావ్యాసములోనిసంగతు లబద్ధములని తాము ప్రకటించియుందురని మాకు నమ్మకము. కావున నిజము తెలుప ప్రార్థించుచున్నాము.

దీనికి శ్రీసీతయ్యశాస్త్రిగారు ప్రతిలేఖను రిజిస్టర్డుమూలకముగనె తెలిపిరి. దానిసారాంశ మేమనిన,

అయ్యా, తమ లేఖ యందినది. తెనాలియందు శ్రీశైవమహాసభజరిగిన కొలదిదినములకే సంజీవనిపత్రిక జూచి యుంటిని. అందు శ్రీనాగలింగశాస్త్రిగారికిని, నాకును ప్రశ్నప్రతివచనాత్మకముగ జరిగినవాదగ్రంథమును లిఖితరూపమున మాకిమ్మనియు, సంజీవనియందు ప్రకటింౘెద ననియు బ్ర శ్రీ, వి, పాకయాజిగారు కోరుటచే నేనా గ్రంథమును మాత్రము జ్ఞాపక మున్నంతవరకు వారికి వ్రాసి యిచ్చియుంటిని. అది జరిగినట్లే ప్రకటింపఁబడియున్నది. కాని యందు స

త్యేతరము గానరాదు. ఆవాదగ్రంథమునకు శృంగభంగ మనుశీర్షికయు, తత్పూర్వాపరభాగంబుల నుండువ్యాసంబులును నేను వ్రాసినవికావు, నాకు సమ్మతములును కావు. అట్లుండ నందలిగుణదోషములను పాఠకులగు తమబోంట్లు గ్రహింపవలసినదేకాని నేను వేరుగ జెప్పవలసిన దేమియు నుండ నేరదు. అందుచేతనే ఇదివరలో నాపత్రికచూచినవాడనైనను నేమియు వ్రాయనైతిని. శ్రీపాకయాజిగారిదియేకాక శైవసభలో మావివాదవిచారణకుముందే శైవసూత్రభాష్యనిర్ణయ మనుపేరుతోడనే తమయభిప్రాయమును వెలిబుచ్చి విమర్శనముం గావించి యాసంచికను ముందుగ శైవసభలో బంచియుండిరి. అదిగాక యాజిగారి సంజీవనిపత్రికపయి స్వవిషయములో నాయభిప్రాయ మెట్లు తెలుపును. నాటిసభాంతమున నగ్రాసనాధిపతులు మావివాదమును విచారించుటకు వ్యవధిలేనందున ప్రత్యేకపండితసభ నేర్పాటుచేసుకొని దానిలో తీర్మానించుకొనవలసినదనిన్ని ప్రస్తుత మీసభలో తీర్మానిచుటకు వీలులేదనిన్ని తీర్మానించినట్లు తాము వ్రాసియున్నారు. ఆ తీర్మానము నేను విన లేదు.

చిత్తగించునది.

విధేయుడు

చాగంటి సీతయ్యశాస్త్రి

దీనింబట్టి సీతయ్యశాస్త్రిగారు వాదప్రతివాదములను వ్రాసియిచ్చినట్లు వారిలేఖ వలననె స్పష్టపడినదికదా? వ్రాసియిచ్చినప్పుడు తాము వ్రాసియిచ్చినట్టు లాపత్రికలో ప్రకటింప వీరేల కోరలేదో? వీరు వ్రాసియిచ్చినట్టు లాపత్రికాధిపతియైన నేల ప్రచురింపలేదో ఇందుకు గారణము కనిపట్టుడు.

ఆలోచింప నొక్కటి తోఁచెడిని. ఏమనిన, సీతయ్యశాస్త్రిగారు వాదిప్రతివాదులలో నొకరై యున్నారుగాన, వీరిపేరుతోఁ బ్రచురించునెడ నీవ్రాఁతయందు లోకులకు నమ్మకము కలుగనేరదు. ప్రేక్షకుని వ్రాఁతగా నుండునెడ నెఱుఁగనివారైనఁ గొంతవరకు నమ్ముదురని యుభయులు నాలోచించినట్లు స్పష్టపడుచున్నది.

వీరిట్లు నాగలింగశాస్త్రిగారి కపజయము కలిగెనని లోకులకు నమ్మకము కలిగించుటకై యథార్థమును కప్పిపుచ్చవలసినవారైరి కదా? వీరి కిట్టిదృఢనిశ్చయ మున్నప్పుడు సభలో జరిగినవాదప్రతివాదములనే వ్రాసి యియ్యవలసినయావశ్యకత సీతయ్యశాస్త్రిగారి కేల యుండునో? యథార్థమునే ప్రకటింపవలసినయావశ్యకత యాజి కేల యుండునో మీర యూహించుకొనుడు.

వీరి కిట్టిదృఢభావము కలిగియున్నప్పుడు యాజి వ్రాసియిమ్మని శాస్త్రిగారి నడిగినను అడుగవచ్చును. అడుగకున్నను శాస్త్రిగారు యాజికి వ్రాసియు నీవచ్చును. దీనింబట్టి సీతయ్యశాస్త్రిగారు కేవలము విజయకాంక్షతో నీవాదమునఁ బ్రవేశించినట్లు తోఁచెడిని. కాని శైవసంఘమునకు భాష్య మెద్దియో నిర్ణయించునిశ్చయముతోఁ బ్రవర్తించినట్లు తోఁపదు. అట్టియాశయమే వీరికున్నయెడ, చర్చ పూర్తి కానిదె, నాగలింగశాస్త్రిగారు కోరినయొక్కప్రశ్నమునైన విచారింపనిదే అప్పుడేయాజి నాశ్రయించి తమవిజయమును ప్రకటన సేయించి కొందురా?

నాగలింగశాస్త్రిగారి కట్టియాశయ మెప్పుడును లేదు. మహాసభవారీచర్చ నేసభలోను పూర్తిచేయకుండిరే? అదియెట్లు తేలునా? అను నూహతో సభాధ్యక్షు లనుమతింపకున్నను పరిష్కరింపుడని

శక్తికొలఁది పోరాడి తొనకు వారికి కోపమువచ్చినందున చేయునదిలేక నిరాశులైరి.

మహాసభవారు భాష్యచర్చ నిట్లు పూర్తిచేసిరి గాన తిరుగ నీచర్చ సభలో సంభవింపఁగనియు, ఆకారణముననిప్పుడే తమవిజయము ను ప్రకటించుకొనిన బాగుండుననియు నెంచి సీతయ్యశాస్త్రిగారు తమ మనోరథమును యాజిసాహ్యమున పూర్తిచేసికొనిరి.

అంతియెకాని సభలో విచారింపఁబడినచర్చలోనైన సీతయ్యశా స్త్రిగారికి జయము కలుగనే లేదు. వారి కప్పుడు జయమే కలిగి యుండు నెడ నారాత్రి యందఱియెదుట తమకు జయముకలుగలేదని వారు చెప్పవలసినయవసర మేల యుండును? వా రట్లు చెప్పియుండని చో శాస్త్రిగారు శైవసమాజమువారికి వ్రాసినరిజిస్టర్డు లేఖలో మీయె దుట నాకుజయము కలుగ లేదని నేనుచెప్పియున్నట్లు వ్రాసియున్నారు. కాని యది సత్యముకాదని యేల వ్రాసి యుండరు? కావున వారికి జయము కలుగ లేదని వారిలేఖవలననే స్పష్ట మగుచున్నది.

మఱియు, సీతయ్యశాస్త్రిగారు తమ లేఖలో అగ్రాసనాధిపతి గారి తీర్మానమును తాము విన లేదనియు వ్రాసియున్నారు. దీనింబట్టి యాతీర్మానము నంగీకరించు నెడ సందువలన సభ యాగెనుగాని తమవి జయమువలన సభ యాగ లేదని లోకు లెంతు రేమోయని యూహించి నట్లును కనఁబడుచున్నది. దీనింబట్టి వారికి ఏవిధముననైన జయించితి మనిపించుకొనవలయు ననుకుతూహల మధికముగా నున్నట్లు తెలి సెడిని.

శ్రీసీతయ్యశాస్త్రిగారికి జయము కలుగుట యుండెవ్వరికి నస మ్మతము కాదు. నాగలింగశాస్త్రిగారికిని పరమసంతోషకరమే.

అయిన నిజయాపజయములు శ్రీకరనీలకంఠభాష్యములవి కాని శాస్త్రిగార్లయిరువురవి కానేరవు. సీతయ్యశాస్త్రిగారు జయిం చిరనగనె శ్రీకరభాష్యము జయించెననియు, నాగలింగశాస్త్రిగా రప జయ మొందిరనగనె నీలకంఠభాష్య మోడిపోయెననియు, తప్పక లోకు లు నిశ్చయింతురుగదా? న్యాయ్య మగుమార్గమున నీలకంఠభాష్య మోడిపోవునెడ నాగలింగశాస్త్రిగారి కించుకైనవిచారము కలుగనేరదు. అట్లుగాక కృత్రిమమార్గమున నీలకంఠభాష్య మపజయమునొందె నని ప్రకటితమగుట శైవసంఘమున కెల్ల నష్టకర మగుటంజేసి యెల్లరకు సంతాపకరమేకదా? కావున యీజితీర్మానించినజయాపజయము లెం తవరకు నిజమో యని విమర్శింప నవసరమయ్యెను.

ఈసభలోని జయాపజయములసంగతి యుండనిండు. సావకా శముగా తాము వ్రాసియిచ్చినసిద్ధాంతములనుబట్టియైన సీతయ్యశాస్త్రి గారికి జయము కలిగెనా? అని విమర్శించుట ప్రకృతము.

మొదటిదగు సభ్యులు కోరినప్రశ్నములో వారికి జయము కలి గెనేమోవిమర్శింతము. శ్రీకరభాష్యనీలకంఠభాష్యములలో నేది ప్రాచీనము? అనునది సభ్యులప్రశ్నము.

శ్రీకరభాష్యము నీలకంఠభాష్యముకంటె ప్రాచీనమని సాధిం చినప్పుడుకదా వారికీసారాంశమున జయము కలుగును? అట్లు సాధిం పయత్నమైనఁ జేసినట్లు శ్రు॥ జీవనిలోని ప్రకటనవలన తెలియుచున్నదా? లేదు. ఇఁక వారి కెట్లు జయము కలిగెను? అట్లు గాకున్న, శ్రీకర భాష్యముకన్న నీలకంఠభాష్యము ప్రాచీనము కాదనియైన సాధించినట్లు కనఁబడుచున్నదా? అదియు లేదు. శ్రుతి...... వని 3వ సంపుటము ౧౧-౧౬ సంచికల 12 పేజి సభ్యులు ... పండి

తునికంటె పూర్వుఁడని మీరంగీకరింతురా? లేదా యని యడిగిరి, నీల కంఠుని పండితునికంటె పూర్వుఁడని యంగీకరించుటలో మాకు విరుద్ధాభిప్రాయము లేదని సీతయ్యశాస్త్రిగారు వప్పుకొనిరి. అనియున్నది. నీలకంఠుని పండితునికంటె పూర్వుఁడని యంగీకరించునెడ పండితకృతమగు శ్రీకరభాష్యముకంటె నీలకంఠకృతభాష్యము ప్రాచీనమని వప్పుకొనినట్లు కాదా? దీనింబట్టి తమవాదమును నిలుపుకొనకపోగా ఎదిరి వాదము నంగీకరించినట్లే స్పష్టపడుటలేదా? ఇటులుండ నీసాంశమున వారి కెట్లు జయము కలిగెనో మీర నిశ్చయించుకొనుడు.

ఇచ్చట వీరవలంబించినవిచిత్రవాద మొక్కటి కలదు. ఏదన, నీలకంఠభాష్యము వేరు, శ్రీకంఠభాష్యము వేరు. శ్రీకరభాష్యమున నీలకంఠునిపే రున్నమాత్రమున శ్రీకంఠభాష్యమున కెట్లు ప్రాచీనత్వము వచ్చుననునది. దీనికి నాగలింగశాస్త్రిగారప్పుడె సమాధానము చెప్పియుండిరి. కాని యీయంశమును వీరేకారణముననో ప్రకటింపకైరి. ఆసమాధాన మేమనిన,

మాపక్షమున శ్రీకంఠభాష్యము నీలకంఠభాష్యము నొక్కటియె కాన శ్రీకరభాష్యమున నీలకంఠునిపేరు గ్రహింపఁబడినందున శ్రీకరభాష్యముకంటె శ్రీకంఠభాష్యమునకు ప్రాచీనత్వము సిద్ధించుచున్నది. శ్రీకంఠభాష్యము వేరు, నీలకంఠభాష్యము వేరుఅనుమీవాదమును బట్టి చూచినను శ్రీకరభాష్యమునందే శ్రీకంఠనామంబును గ్రహింపఁబడియున్నకారణమున శ్రీకంఠభాష్యమునకును ప్రాచీనత్వము తప్పక ప్రాప్తించుచునే యున్నది. కావున నది వేరు ఇదివేరు అనునీవాదము నవలంబించినందున మీ కేమి లాభము?

ఇదిగాక, శ్రీకంఠభాష్యముకంటె నీలకంఠభాష్యము వేరుగా

నుండునెడ దానిని తీసికొనివచ్చి యిది మనభాష్యముగాన శ్రీకంఠభాష్యము మనకు కూడదని వచించిన నదియుక్తముగా నుండుగాని లేని భాష్యము వేరుగానున్నదని భ్రమము కలిగించి యున్నది కూడదని నిరసింపఁబూనుట న్యాయ్యమాయని నిరూపించి యుండిరి. అప్పుడు శ్రీకింద్రాబాదువాస్తవ్యులగు శ్రీముదిగొండ నాగలింగశాస్త్రిగారు మొదలగుమధ్యస్థులు కొన్నిగ్రంథములమీద నీలకంఠభాష్య మనుపేరుచూచి శ్రీకంఠభాష్యముకంటె నితరభాష్యమని యెంచి లోపలజూచువరకు నది శ్రీకంఠభాష్యమె యగుచుండెననియు నీయొక్కభాష్యమునకే రెండునామములుగాని భాష్యములు రెండుగా లేవనియు నప్పుడే చెప్పియుండిరి.

మఱియు, శ్రీకంఠభాష్యముకంటె నీలకంఠభాష్యము వేరుగా నున్నది గాన నదిప్రమాణ మనువాదము ప్రచారములోనున్నభాష్యము ను నిరసింప వీరిచే గనిపెట్టఁబడినది కావునను, అద్దానిని వారు సాధించి చూపువరకు, గగనారవిందము సురభి యనువాదముంబలె నాశ్రయాసిద్ధము గావునను దానింగూర్చి విమర్శింపననవసరము.

సభ్యులు కోరినప్రశ్నముయొక్క విచార మటుండుగాక.

తాముగోరినప్రశ్నముయొక్క విచారమునందైన సీతయ్యశాస్త్రి గారికి జయముకలుగికుండునాయని యడుగుదు రేని? అదియెట్లోనిర్ధారణ సేయుదు.

ప్రకృతమగు శ్రుతి......వని పత్రికయందు 13 పేజీ

సీతయ్యశాస్త్రిగారిప్రశ్న.

లింగధారణచంద్రికాకారులు శ్రీకరభాష్యసిద్ధాంతమగుద్వైతాద్వైతమువలంబించినారా? లేక శ్రీకంఠభాష్యమును ప్రధానముగాఁ

జేసికొని విశిష్టాద్వైత మవలంబించినారా? అనునది.

ఇందుమీద నాగలింగశాస్త్రిగారు చంద్రికాకారునిచే శ్రీకంఠ భాష్యసిద్ధాంతము పలుమారు గ్రహింపఁబడియెననియు, భేదాభేదను అనుపేరైనను చంద్రికలో లేదనియు నిరూపించినతరువాత, శ్రు...ని 14 పేజీ,

సీతయ్యశాస్త్రి

చంద్రికాకారుఁడుతనగ్రంథమందు నెన్నిమారుఁలు విశిష్టాద్వైత మునెత్తికొన్నను అయ్యది దృష్టాంతార్థము చూపఁబడియెనేగాని అది త మమతమని చూపియుండలేదని ఇదివరకే ధ్రువపరచియుంటిని. భేగా భేదసిద్ధాంతము చంద్రికయం దెచ్చటనైనను లేదనియంటిరే? చంద్రిక 12 వ పుటయందు శ్రీమచ్ఛ్రీపతిపండితయతీంద్రకృత శ్రీకరాఖ్యబ్రహ్మ మీమాంసాభాష్యే అని భేదాభేదసిద్ధాంతప్రతిపాదకభాష్యము స్వసి ద్ధాంతప్రమాణభూతముగ గ్రహింపఁబడియుండ లేదని యెట్లనగలిగితిరి? అనియున్నది.

చూచితిరా? ఇచట, ఎట్లనగలిగితిరి అనుమాట పొడచి గెలిచిన చందమును నెట్లు తెలిపెదనో? ఇఁక లోపలివాక్యసందర్భముయొక్క స హేతుకత్వ మెట్లున్నదో పరిశీలించుడు.

చంద్రికయందు ఎన్నిమారులు విశిష్టాద్వైతము నెత్తికొన్నను అ య్యది దృష్టాంతార్థ మని ధ్రు వ ప రి చి యు న్నా ర ట. అదియు చూడుడు, 13 వ పేజీ

సీతయ్యశాస్త్రి.

అయ్యా, గ్రంథకారులు తమతమగ్రంథములయందు పైగ్రంథక ర్తల నుదహరించి వారియందు పూజ్యభావమును సూచించినంతమాత్ర

న గ్రంథకారులందఱు తత్తన్మతావలంబులేయని మీరుసిద్ధాంతీకరించిన చో స్వస్వభాష్యముల న్యాయసామ్యమునకై భట్టభాస్కరాదుల పూజ్యభావముతో నుదహరించు శంకరాదిభాష్యకర్తలందఱు పూర్వమీమాంసామతస్థులే కావలసివచ్చునుసుడీ, అనునదియే ధ్రువపరుచువాక్యముగాఁ దోఁచెడిని. దీనింబట్టి విశిష్టాద్వైతము చంద్రికాకారునకు స్వమతముకా దనియు, శ్రీకరభాష్యే అనువచనము గ్రహింపఁబడియెగాన శ్రీకరభాష్యములోని భేదాభేదము చంద్రికాకారునకు స్వసిద్ధాంత మనియు సిద్ధాంతముచేయుచున్నారు గదా?

ఇచట శాస్త్రిగారి నొక్కమాట యడుగుదు? ఏమనిన,

చంద్రికాకారుఁడు శ్రీకరభాష్యములోని భేదాభేదము తనమత మనియు, నీలకంఠభాష్యములోని విశిష్టాద్వైతము తనమతముకా దనియు. దానిని దృష్టాంతమునకే చూపితి ననియు నెటనైన తెలిపియున్నాడా? అని మొదట ప్రశ్నించుదు. అట్లు లేదని రేని?

మీరు ధ్రువపరిచినవిధమును బట్టి శ్రీకరభాష్యమును గ్రహించుటె దృష్టాంతార్థ మనియు, నీలకంఠభాష్యములోని విశిష్టాద్వైతము న గ్రహించుటే స్వసిద్ధాంతమును తెలుపుట కనియు నేల నిశ్చయించుకొనఁగూడదు. అని యడుగుదు. రెండును దృష్టాంతార్థమే యనిరేని,

చంద్రికలో శ్రీకరభాష్య మనుమాట యొక్కచోటనె కనఁబడుచున్నది. ఇంతియెగాని యందులోని సిద్ధాంత మేదియు గ్రహింపఁబడి యుండ లేదు. నీలకంఠభాష్యమైననో అధికరణార్థములతో, సిద్ధాంతములతో గూడ చంద్రికయందు పలుమారు గ్రహింపంబడియె. దీనింబట్టి చంద్రికాకారునకు నీలకంఠభాష్యముమీద నెక్కువయభిమానసము కనఁబడుట లేదా? దానింబట్టి నీలకంఠభాష్యసిద్ధాంతమే చంద్రికాకా

రునిమత మన్నిర్ణయించుట యుక్తమా? అట్లుగాక రెండును దృష్టాంతార్థము లేయన్నియు,చంద్రికాకారుని మత మగోచరమనియు,నిశ్చయించుటయు క్తమా? అనియడుగుదుము,

ఇదిగాక, చంద్రికాకారుఁడు గ్రహింపకున్నంతమాత్రమున నీలకంఠభాష్యప్రామాణ్యమునకు హాని లేదు. ఏలందురా? క్రియాసారకారాద్యనేకు లగుపూర్వాచార్యులు నీలకంఠభాష్యమును శిరసావహించి యుండుటయేగాక సీతయ్యశాస్త్రిగారు ఏశ్రీకరభాష్యమును ముఖ్యముగను సాధించి నీలకంఠభాష్యము నముఖ్యముగ సాధింపబూనిరో ఆ శ్రీకరభాష్యమునందే నీలకంఠభాష్యము ముఖ్యప్రమాణముగ గ్రహింపఁబడియున్నది. ఇఁక శ్రీకరభాష్యమైననో అట్లుగాక, చంద్రికాకారుని యనుగ్రహమును కోరునదే. ఏలందురా? శ్రీకరభాష్యమను పేరు చంద్రికయందకాక సంస్కృతాంధ్రద్రావిడ కర్ణాటకాది వాఙ్మయములం దెచ్చటను కన్పట్టుట లేదుగదా?

విచారింప చంద్రికలోనైన శ్రీకరభాష్యే యనుమాట గ్రంథకారుఁడు గ్రహింపనట్లే స్పష్టపడుచున్నది. ఏలందురా? శ్రీకరభాష్యమును తయారుచేయించిన శ్రీపండితస్వాములవారి సోదరకుమారుఁడగు మల్లికార్జునశాస్త్రిగారు తెలుగునముద్రిత మగులింగధారణచంద్రికను పరిష్కరించి యిచ్చినట్లున్నది.

సశేషము

దీనింబట్టి పరిష్కర్త శ్రీకరభాష్యనామమును జేర్చుట సంభావితము.

ప్ర॥ పండితస్వాములవారి సోదరకుమారుఁడగు మల్లికార్జునశాస్త్రిగారు లింగధారణచంద్రికను పరిష్కరించి యిచ్చినంతమాత్రమున ఆచంద్రికయందు శ్రీ కరభాష్యనామమును వారు చేర్చిరని యెట్లు నమ్మనగు?

ఉ॥ చంద్రికాపరిష్కర్త శ్రీకరభాష్యమునకు సంబంధింపనివాఁడై యగునేని సంశయమునకై యవకాశము లేకుండును. లింగధారణచంద్రిక టైటల్ పేజీయందు, శ్రీపతిపండితవంశసంభూతపండితాహ్వయశైవవిద్వత్సార్వభౌమస్య పుత్రేణ మల్లికార్జునారాధ్యేన సహోదరస్థాలిత్యాః పరిష్కృత్య, అనియున్నది. ఈమల్లికార్జునశాస్త్రిగారు శ్రీకరభాష్యనిర్మాణకాలమున స్వాములవారికి సహాయులైయుండి యాగ్రంథమును తమ కూటస్థుడగు శ్రీపతిపండితునిచే రచింపంబడినట్లు సృజించియున్నారు. కావున నీ శ్రీకరభాష్యము ప్రాచీనమని స్థిరపరుపవలసినబాధ్యత సీతయ్యశాస్త్రిగారికంటె వారికెక్కువయున్నది. అప్పుడు తాము తయారుచేసిన శ్రీకరభాష్యనామము అప్పటికిఁగల గ్రంథములలోఁ నుండదని వారికి గట్టినమ్మకమే. ఇఁక తాము పరిష్కరించు ప్రాచీనగ్రంథములలోఁ జేర్చుటకంటె గత్యంతరము లేదు. ఇట్టితరుణమున దైవానుకూల్యమున చంద్రికను పరిష్కరింపవలసివచ్చెను. అట్టియదనున తమమనోరథమును, తీర్చికొనకుందురా? కాఁబట్టి పరిష్కర్తయే లింగధారణచంద్రికయందు శ్రీకరభాష్యనామమును చేర్చెనని స్పష్టమగుచున్నది.

ప్ర॥ మల్లికార్జునశాస్త్రిగారు శ్రీకరభాష్యనిర్మాణమునను సంబంధపడినవాఁడేయగుఁగాక. దానింబట్టి ఆయన పరిష్కరించినచంద్రి

కలో శ్రీకరభాష్యనామమును చేర్చినేమోయని సంశయము కలుగ వచ్చునుగాని, అంతమాత్రమున, ఆయనయే చేర్చెనని యెట్లు నిశ్చ యింపనగు?

ఉ॥ చంద్రికలో శ్రీకరభాష్యే అనుపేరుమాత్రమున్నదిగానిదా నిలోనివాక్యముగానిసిద్ధాంతముగానియేదియు గ్రహింపఁబడియుండలేదు. గ్రంథకర్తయేగ్రహించునెడ వాక్యమునో సిద్ధాంతమునో గ్రహించుగాని పేరుమాత్రము గ్రహింపఁడు. దానివలన నేమియు ప్రయోజనములేదు గదా?

ఇదిగాక, మల్లికార్జునశాస్త్రిగారు పరిష్కరించినచంద్రికలో నన్నె, శ్రీకరభాష్యే అనుమాట కలదుగాని కాశీపట్టణమున శివకు మారపండితకృత వ్యాఖ్యానముతోగూడ నాగరలిపియందు ముద్రింపఁ బడిన చంద్రికలో శ్రీకరభాష్యే అనుమాట లేనేలేదు. దీనింబట్టి పరిష్కర్తయె చేర్చినట్లు ధ్రువపడుటలేదా? మల్లికార్జునశాస్త్రిగా రు శ్రీకరభాష్యకర్తలలో నొకరైయుండి వారు పరిష్కరించినచంద్రి కలోననే శ్రీకరభాష్యే అనుమాట కనఁబడుచు కాశీముద్రితప్రతి లోలేనప్పుడు పరిష్కర్తచేర్చెననుటకు సంశయ మెట్లుండునో ఇంకను ప్రమాణాంతర మేమికావలయునో తోఁపదు.

ప్ర॥ శివకుమారపండితవ్యాఖ్యాకలిత యగులింగధారణచంద్రిక బ్రాహ్మణేతరవిషయయని సర్వజను లంగీకరించుచుండ దానియందు బ్రాహ్మణశైవసిద్ధాంతప్రతిపాదక మగు శ్రీకరభాష్యప్రశంస యుండ కపోయినంతమాత్రమున మావాదమునకు లోటుండునా? అని సీతయ్య శాస్త్రిగారు వచించియున్నారు. దీని కేమి సమాధానము?

ఉ॥ కాశీయందు ముద్రితమగు చంద్రికా గ్రంథము జంగములు చే ప్రకటింపఁబడినదే. అయిన నంతమాత్రమున నాగ్రంథము బ్రా

హ్మణశైవుల కుపయోగింప దనుట సమంజసము కాదు. ఉపయోగింపదని సర్వు లంగీకరించినారనుచోట సర్వశబ్దమునకు యాజియు వీరు నుమాత్రమే వాచ్యులు కావలయు. దానిని వీ రంగీకరింపకుండుటకు ను శ్రీకరభాష్యనామ మందు లేకుండుటే కారణమని స్పష్ట మగు చున్నది. ఏలన, కాశీముద్రితచంద్రికాగ్రంథమున శ్రీకరభాష్యనామ ము లేకుండుటకు వీ రేమికారణము చెపిరో చూడుడు.

బ్రాహ్మణశైవసిద్ధాంతప్రతిపాదక మగుటంజేసి శ్రీకరభాష్యనా నామము జంగములు ముద్రించినప్రతిలో లేదనివచించుచున్నారు. వారు తీసివైచిరనిశాస్త్రిగారియాశయము. ఇది యెట్లు సంగతమగు ?

బ్రాహ్మణశైవుల కుపయోగించునని శ్రీకరభాష్యనామము ను వారు తీసివైచునెడ నందు నీలకంఠభాష్యసిద్ధాంతము నెట్లుంతుర ని శాస్త్రిగారి నడుగుదుము.

ప్ర॥ నీలకంఠభాష్యసిద్ధాంతము బ్రాహ్మణశైవుల కుపయోగింపదని సీతయ్యశాస్త్రిగారియాశయము. కావున దాని నందుండనిచ్చిరని యేలగ్రహింపరాదు?

ఉ॥ బాగుగగ్రహింపనగు. కాని ఇందొకసందియము కలిగెడిని. నీలకంఠభాష్యసిద్ధాంతము కాశీముద్రితప్రతిలో నెన్నిమారు లెవ్విధమున నున్నదో అన్నిమారులవ్విధముననే తెనుగున ముద్రితమైనచంద్రికలో నున్నది. నీలకంఠభాష్యసిద్ధాంతము బ్రాహ్మణశైవుల కుపయోగింపదే ని ఆసిద్ధాంతమును పలుమారు తనగ్రంథమున చంద్రికాకారుడెట్లు గ్రహించెనో దానికిఁ దగుకారణము నిరూపించవలసినబాధ్యత సీత య్యశాస్త్రిగారియందు కలదు. అది వారు నిరూపించుదనుక కాశీ ముద్రితచంద్రిక బ్రాహ్మణేతరవిషయయనుట యుక్తియుక్తముకాదు. ఇక, చంద్రికయే బ్రాహ్మణేతరవిషయయనియో ?! చంద్రికలోని నీల

కంఠభాష్యప్రశంస ప్రక్షిప్తమనియో క్రొత్తగవాదించుటకన్న శాస్త్రి గారి కుపాయాన్తరము లేదు. సకలదేశగతములగుచంద్రికాగ్రంథముల లోనున్న నీలకంఠభాష్యప్రశంస ప్రక్షిప్తమెన్నటికి గాదుకదా? దీనింబట్టిచంద్రికయందు శ్రీకరభాష్యనామము పరిష్కర్తయేచేర్చెనని యు నీలకంఠభాష్యసిద్ధాంతము అన్నిచోట్లముద్రితములగు చంద్రికా గ్రంథములయందు శంకానాస్పదముగ నున్నదనియు స్పష్టమయ్యెను. దానింబట్టి చంద్రికాకారుఁడు నీలకంఠభాష్యసిద్ధాంతమునే గ్రహిం చెనుగాని శ్రీకరభాష్యసిద్ధాంతమును స్పృశింపనె లేదని ధ్రువ పడినది. ఇఁక చంద్రికాకారుఁడు నీలకంఠభాష్యసిద్ధాంతమును గ్రహిం చెనా? లేక శ్రీకరభాష్యసిద్ధాంతమును గ్రహించెనా? అనుసీతయ్య శాస్త్రిగారి ప్రశ్నమున వారికిగాని, వారిభాష్యమునకుగాని యెట్లు జయముగలిగెనో యాజియుదాహరించిన రేగుచెట్టుక్రిందిగ్రుడ్డివానిసామెత యెవ్వరి కన్వయించునో యూహించుకొనుఁడు.

ప్ర॥ సభలో సీతయ్యశాస్త్రిగారికే యీప్రశ్నమున జయమేల కలిగియుండఁగూడదు?

ఉ॥ సభయందు ఈప్రశ్నవిమర్శానంతమున, చంద్రికలో శ్రీకర భాష్యనామముచేర్చి ముద్రించుటను శ్రీపండితస్వాములవారు ముద్రాప కులకేబదిరూప్యములనిచ్చియుండినదినేను బాగా నెఱుంగుదునని శికింద రాబాదావాస్తవ్యులగు శ్రీనాగలింగశాస్త్రిగారు చెప్పియుండిరి. అప్పు డు సభ్యులందఱు పక్షపాతమువహించియున్నారనుటకంటె సీతయ్యశా స్త్రిగారికి సమాధానాంతరము కన్పట్టలేదు. ఈయర్థము ముద్రిత మగుసీతయ్యశాస్త్రిగారి జయవాదమునందునుగలదు. ఎట్లనిన, చంద్రి కలో శ్రీకరభాష్యపుమాటను పరిష్కర్తచేర్చెననుటకు మీమాటయే నా? ప్రమాణాంతరము చూపగలరా? శికింద్రాబాదావాస్తవ్యులగు

బ్ర॥ నాగలింగశాస్త్రిగారిచే మీరు సాక్ష్యమిప్పించితిరి. కాని బహిరంగసభవారిచే మాధ్యస్థ్యమునకై యెన్నుకొనఁబడియుండినను మీపక్షమే యవలంబించియున్న నాగలింగశాస్త్రిగారిమాట మాకెట్టినమ్మకము కల్పించును? అని మొదలుగానున్నది. ఈన్యాయముచూడుఁడు. బహిరంగసభవారిచేమాధ్యస్థ్యమునకై యెన్నుకొనఁబడినవారియందు శాస్త్రిగారికి నమ్మకము లేదట. ఇందు గారణమేమి? వారు నిజము చెప్పిరనియే. ఇఁక వారు తమ కనుకూలముగాఁ జెప్పియుందురేని అప్పుడు నమ్ముదురు కాఁబోలు ? దీనింబట్టి సభలో శాస్త్రిగారి కీప్రశ్నవిచారమున నెట్లు జయముకలిగినది యూహించుకొనుఁడు. సభయం దిట్లు జయము కలుగుటనేకదా విజయప్రకటనమునకు యోజి సాహ్యమవసరమయ్యెను. ప్రకృతమనుసరింతము.

ప్ర॥ ఇప్పటికిచాలగ్రంథవిస్తరమయ్యెను. కాన పర్యవసానమునకున్న పూర్వోత్తరపక్షములనుమాత్రము విమర్శింతము. ప్రకృతశ్రుతి ధర్మసంజీవని 16–17 పేజీలు.

నాగలింగశాస్త్రి.

శ్రీకరభాష్యసిద్ధాంతము భేదాభేదము. దీనియం దంగీకరించినము క్తిస్వరూపము 'జలే జలమివ నహశ్నాపహ్నీరివ' యని వ్యాఖ్యానము చేయఁబడెనచో భేదాభేదము కుదరనేకుదరదు. భేదాభేదమనఁగా జీవబ్రహ్మలకు బద్ధదశయందు భేదము. ముక్తదశయం దభేదమునుగదా? 'జగత్సత్యం శివస్సత్యం జీవ స్సత్యం స్వభావతః. అనివ్రాసిన॥ శ్రీపతిపండితుఁడంగీకరించిన భేదాభేద మిట్టిదే గదా ? అనఁగా బద్ధదశయందు శివునికన్న భిన్నముగ నుండుజీవుఁడు ముక్తదశయందు శివతత్వమున కలసి శివాభేదము నొందుచున్నాఁడని తాత్పర్య మగుచున్నది. ఇట్లయిన యెడ శ్రు॥ యఏష స్సంప్రసాదోస్మాచ్ఛరీరా త్సముత్థాయ పరంజ్యోతి

రుపసంపద్య స్వేనరూపేణాభినిష్పద్యతే, సంప ద్యావిర్భావ స్స్వేనశబ్దాత్, అను శ్రుతిసూత్రములు విరోధించుచున్నవి. ఎట్లన, ఈజీవుఁడు శరీరమును విడిచి పరమేశ్వరుని బొంది ముక్తదశయందు స్వకీయరూపమునే బొందుచున్నాఁడని శ్రుతిసూత్రములకర్థము. ఈసిద్ధాంతమున శివుఁడును జీవుఁడును భిన్నులుగదా? భిన్నుఁడైన జీవునకు ముక్తదశయందు వచ్చెడు శివరూపము స్వీయ మెట్లగును? కాఁబట్టి శివజీవులకు బద్ధదశయందు భేదమును ముక్తదశయం దభేదమును చెప్పెడు భేదాభేదసిద్ధాంతప్రతిపాదకమే యీముక్తి యైనయెడ శ్రుతిసూత్రవిరోధము తటస్థించును. అదిగాక, అద్వైతమందును ద్వైతమందుంగూడ శివజీవులకు బద్ధదశయందుగాని ముక్తదశయందుగాని యభేదమో భేదమో యేదియో యొక్కటియే యుండును. భేదాభేదమందుఁగూడ నట్లె బద్ధదశయందును ముక్తదశయందునుగూడ శివజీవులకు భేదాభేదమే యుండవలయు. అటులగాక బద్ధదశయందు భేదము; ముక్తదశయందభేదమునని చెప్పఁబడి యున్నది. అటుల చెప్పిన పూర్వోక్తశ్రుతిసూత్రవిరోధము దుఃగుద్ధరము.

సీతయశాస్త్రి.

అసూయ్య, మీరు చెప్పిన శ్రుతిసూత్రవిరోధము మామతమున గలుగదు. ఏమన, యథాగ్నే ర్విస్ఫులింగా, ఇత్యాదిశ్రుతిప్రమాణమున నీభేదాభేదమందు జీవుఁడు శివుని యవయవమని యంగీకరింపబడియుండె. అనఁగా, అగ్నివలన విస్ఫులింగము లుదయించునట్లు శివునివలన జీవులుదయించును. అగ్నివలని విస్ఫులింగ మగ్నికి అవయవ మెట్లగుచున్నదో శివునివలన నుదయించు జీవుఁడు శివునియవయవ మగుచున్నాఁడు. అణుత్వమహత్వభేద మగ్నివిస్ఫులింగములకున్నను అగ్నిత్వవ్యాపారగమేకమై యున్నటు పాశబద్ధత్వాల్పజ్ఞత్వాపాశబద్ధత్వసర్వజ్ఞత్వభేద

ము శివజీవులకున్నను శివత్వము మాత్ర ముభయమునం దేకమై యున్నం దున బద్ధదశయందు శివజీవులకు భేదాభేదము సంగతమై యుండును. ఇక ముక్తదశయందు విస్ఫులింగ మగ్నియం దైక్యమొందినట్లు జీవుడు పాశబద్ధుఁడైనందున శివునికంటె భిన్నుఁడై యున్నట్లు కాన్పించినను యథార్థమున శివాంశస్వరూపుఁడగనుక ముక్తదశయందువచ్చు శివ స్వరూపము స్వీయమైయే యున్నది. కావున మీరు కన్పరిచిన శ్రుతి సూత్రవిరోధము కలుగదు. ఒకవేళ ముక్తదశయందు మీరుచెప్పిన ట్లు జీవుఁడు శివైక్యమొందిన నభేదమే ప్రాప్తించునుగాని ముక్తదశ యందుగూడ భేదాభేద మెట్లువచ్చునని శంకించెదరేమో. అవయవా వయవిసంబంధము సమవాయముగనుక ముక్తదశయందు శివైక్య మవి భాజ్యమైనను భేదముగ గాన్పించును. గాన ముక్తదశయందుగూడ భే దాభేదము ముఖ్యముగా సిద్ధించును, ఇక „తామ్రం రసవేధయా హిరణ్యం భవతీ" త్యాదిదృష్టాంతములు భాష్యమందు గాన్పించినను యథాగ్నేరిత్యాదిపూర్వోక్తశ్రుత్యర్థాన్యథానుపపత్తిచే నాదృష్టాంత ములు కేవలభేదమాత్రప్రతిపాదకములే యని భాష్యతాత్పర్య మవగత మగుచుండెను. కావున సిద్ధాంతదోషమిసుమంతయైనను లేదు. కనుక శ్రీకరభాష్యమున వ్రాసినముక్తి లింగధారణచంద్రికాకారుఁ డంగీకరించి యే యుండెను. అతని మతమును భేదాభేదమె. అందుచే శ్రీకర భాష్యము పురాతనశైవాంగీకృత మని మీరును సభ్యులును గ్రహింప వలెను. అనియున్నది.

ఈయుత్తరపక్షమునుబట్టియైన సీతయ్యశాస్త్రిగారికిజయము కలు గలేదా?

ఉ॥ శ్రీకరభాష్యసిద్ధాంతమున శివజీవులకు బద్ధదశయందు భేద ము, ముక్తదశయం దభేదము నంగీకరింపబడియె. ఇట్లుచెప్పానేక

శ్రుతిసూత్రములువిరోధించునుగాన బద్ధదశయందును ముక్తదశయందును గూడ భేదమో? అభేదమో? భేదాభేదమో ఒక్కటియే యుండవల యునని పూర్వపక్షసారాంశము.

దీనికివారు వ్రాసినయుత్తరపక్షములో బద్ధదశయందు శివ జీవులకు భేదాభేదము సంగతమనియు, ముక్తదశయందునుగూడ భేదా భేదము ముఖ్యముగ సిద్ధించుననియు కలను. ఇదియెట్లున్నదో చూడు డు. బద్ధదశయందు శివజీవులకు భేదము. ముక్తదశయందునభేద మునని చెప్పఁగూడదు. రెండుదశలయందును భేదాభేదము నొప్పితీర వలయునను పూర్వపక్షమునకు, అట్లెరెండుదశలయందును భేదాభేద మునొప్పితిమని సమాధానము కనఁబడుచున్నది. లోకముననెయ్యెడ నైనను పూర్వపక్షమును ఖండించి జయమందినవారిం గంటిమిగాని పూ ర్వపక్షము నంగీకరించితిమని విజయమునొందినవారిం గనలేదు.

మఱియు నింకొకవిశేషముం గనుఁడు. నాగలింగశాస్త్రిగారు శ్రీకరభాష్యసిద్ధాంతమున గనపరిచిన శ్రుతిసూత్రవిరోధమును సీతయ్య గారెట్లుపరిహరించిరో చూడుడు. ఇఁక యత్తాగ్రమ్ం రసవేధయా హిర ణ్యం భవతీత్యాదిదృష్టాంతములు భాష్యమందు గాన్పించినను యథా గ్నే రిత్యాదిపూర్వోక్తశ్రుత్యర్థాన్యథానుపపత్తిచే నాదృష్టాంతములు కే వల భేదమాత్రపాదకములే యని భాష్యతాత్పర్య మవగత మగుచుండె ను. కావున సిద్ధాంతదోష మిసుమంతయైనను లేదు. అనికలదు. ఈవాక్యము యపుడంతయు మానెను. కానియిఁకజల్లెడడంతమాత్రము న్నదనునట్లున్నది. దృష్టాంతము లున్నను అనుమాటచే నవివిరుద్ధము ములుగానె యున్నవని వారిమనసునకు ద్యోతకమైనట్లు స్పష్టపడుచున్న ది. మఱియు, శ్రుత్యర్థాన్యథాపపత్తిచే అనుటచే నవి శ్రుతివిరుద్ధ ములని తేలుచున్నది. ఇఁక, శాస్త్రిగారు శ్రుతివిరుద్ధములగు నాదృ

ష్టాంతముల కేమి గతి గల్పించిరో కంటిరా? కేవలభేదమాత్రప్రతిపాదకములే యని యవగత మగుచుండ్డనని ప్రౌఢివాద మవలంచిరి. కేవలభేదమాత్రప్రతిపాదకములకు శ్రీకరభాష్యమున నవసర మెట్లు కలుగును ? శ్రీకరభాష్యసిద్ధాంతము కేవలభేదమాత్రప్రతిపాదకము కాదుగదా? అదృష్టాంతములు కేవలభేదమాత్రప్రతిపాదకము లనువాక్యమె విరుద్ధముగా నున్నది. ఏలందురా? తామ్రము రసవేధచే నెట్లు బంగార మగునో అనుదృష్టాంతము బద్ధదశయందు భిన్నుఁడుగా నున్నజీవుఁడు ముక్తిదశయందు అభిన్నుఁడుగా బ్రహ్మమగుననుటకు గ్రహింపఁబడినది. కేవలభేదమునందు జీవునకు బ్రహ్మత్వ మెప్పుడురాదుగాన నాదృష్టాంతముతో నేమియు పనిలేదు. ఇట్టియసంబద్ధ వాక్యముతో సిద్ధాంతదోషమును పరిహరించి నట్లభినయించి సిద్ధాంతదోష మిసుమంతయైనను లేదని యొడ్డనపడిరి. ప్రతివాదిసమక్షమున నింతసులభముగ జయమునొంద నెట్లగు? కానవె అప్పుడు సభలో శ్రీకరభాష్యమునందు సిద్ధాంతదోషముల సవరణ చేయించుకొందునని యొప్పుకొనక తప్పదయ్యెను. కావుననె యాజిసాహ్యమున కృత్రిమజయమాశింపవలసి వచ్చెను. ఇది యుండనిండు. బద్ధదశయందు భేదము, ముక్తదశయందభేదము నని యంగీకరింప శ్రుతిసూత్రవిరోధము తటస్థించుననుగాన రెండుదశలయందు భేదమో? అభేదమో! భేదాభేదమో? ఒప్పవలయునని నాగలింగశాస్త్రిగారునిరూపించినదానింబట్టి శ్రీకరభాష్యసిద్ధాంతముకాకున్నను రెండుదశలయందు భేదాభేదము కలదను వాదముసాధింప మొదలిడిరి. ఇప్పుడింకొక బాధకము వచ్చెను. ఏమనిన,

బద్ధదశయందు భేదము, ముక్తదశయందభేదము నెప్పునెడ ముక్తియందు లింగైక్యముకుదురునను నాశచే శ్రీపండితస్వాములవారిట్టి

భేదాభేదము సిద్ధాంతము చేసిరి. ప్రస్తుతము శాస్త్రిగారు ముక్తియం దును భేదాభేద మంగీకరించిరిగాన వీరిసిద్ధాంతమునలింగైక్యము కుదు రదు. ఏలందురా? ముక్తదశయం దభేదమునంగీకరించిన నైక్యము కుదురునుగాని భేదాభేదము నంగీకరించునెడ ఐక్యానైక్యముసిద్ధించును గాని కేవలైక్యమును సాధింప బ్రహ్మకు నశక్యమే యగు. ఇట్టియర్థ ము స్వవచనవ్యాఘాతమునకు వెరపులేని పండితు లంగీకరించినను నం దగువిరోధమును బుద్ధిమంతులు గ్రహింపకుండరు. సీతయ్యశాస్త్రిగారు కోరినసారాంశములయొక్క విచారమిట్లు తేలియున్నది. సీతయ్యశా స్త్రిగారు స్వహస్తముచే వ్రాసినదియు, యాజిచే స్వయముగా ముద్రిం పఁబడినదియునగు పూర్వోత్తరపత్రావళినిబట్టియే నీలకంఠభాష్యముయొ క్క ప్రాశస్త్యము స్పష్టమగుచున్నదిగదా?

ఈవాదగ్రంథమునకు పరాభవ మనియు, పరాజయ మనియు నామకరణముగావించిన యాజియొక్క బుద్ధికుశలత,విపరీతమైనదనుటకు సందియము లేదు. సత్యము, ధర్మము, శాస్త్రము మున్నగు సకలవిష యములయందును నాతనిబుద్ధి విపరీతముగాప్రవర్తించుననుటకు నిదియు నొకనిదర్శనముగా నెంచుడు.

ఈయాజి యీవాదగ్రంథమునకు శృంగభంగమనియు నామకర ణము గావించియున్నాఁడు. ఇదియు నాతనికిగలశృంగిత్వమునే ధ్రువ పరిచెడిని. పోనిండు.

ప్ర॥ సభలోనిచర్చనుబట్టియేకాని, సీతయ్యశాస్త్రిగారువ్రాసి యిచ్చిన గ్రంథమునుబట్టియేగాని నిర్ణయము తేలవలయునను నిర్బంధ మేమి? వారు సావకాశముగా నాలోచించి యీసారాంశములలో జయ మేల పొందఁగూడదు?

ఉ॥ బాగుగ జయమొందవచ్చును. శ్రీకరనీలకంఠభాష్యముల లో నెయ్యది ప్రాచీనమని సభ్యులు కోరినసారాంశమునగాని చంద్రికా కారుఁడీరెండుభాష్యములలో నెద్దానిని గ్రహించెనని సీతయ్యశాస్త్రి గారు కోరినసారాంశమునగాని తమకు సాధకమగు ప్రమాణములను యుక్తులను ప్రకటించియనుపునెడ వారివాదము నంగీకరించుటకు సిద్ధ ముగానున్నాము. వారు వ్రాసియనుపునెడ నీపత్రికయందు ప్రకటించు టకును నభ్యంతరము లేదు. ఇంతియగాని యసందర్భముగా యాజి చేయుప్రకటనలవలనంగలుగు జయాపజయము లకించిత్కరములుగాన నవి లెక్క సేయంబడవు.

ప్ర॥ యాజి సేయుప్రకటన లేల లెక్కసేయఁబడవు?

ఉ॥ ప్రమాణవచనముల కపార్థము చెప్పుటకుగాని, తనకు నిజ ము తెలిసియున్నను దానిని దాచి యసత్యమును ప్రకటించుటకుగాని యాజికి ఇహపరములవలన లేశమైన వెరపు లేదని, దుహితృదౌహిత్రవిష యక శ్రాద్ధాధికారపరిష్కారమునందును, అరాధనవిధివిమర్శముఖమర్దన మునందును నిరూపింపఁబడియున్నది. అట్టివానివ్రాత నింకను విమర్శింప నేమిలాభము?

ప్ర॥ మీరుకోరినప్రశ్నములలో సీతయ్యశాస్త్రిగారి కేల జయ ము కలుగఁగూడదు?

ఉ॥ బాగుగ కలుగవచ్చును. కాని సభలో మాప్రశ్నముల విమర్శమునకు సభాధ్యక్షు లంగీకరింపరైరి. ఏమిచేయనగు? శాస్త్రి గారికట్టియపేక్ష యుండునెడ కాదననేల? ఒకటిరెండిటినుదాహరింతము. ఎట్లన,

శ్రీసీతయ్యశాస్త్రిగారు శ్రీకరభాష్యము యొక్క ప్రామాణ్యము సాధిం

చుటకై తామురచించిన శైవసూత్రభాష్యనిర్ణయమునందు॥ పండితం భాష్యకర్తారం, అని గౌతమసూత్రమున కలదని వచించియున్నారు.

గౌతముఁడు న్యాయసూత్రములు రచించియున్నాఁడు. అందీ వచనము లేదు.

పండితం భాష్యకర్తారం, అనువచనము గలయేసూత్రగ్రంథమును గౌతముఁడు చేసియుండెనో అది ముద్రితగ్రంథమో, లేక లిఖితగ్రంథమో దానిని రుజువుచేయవలసినబాధ్యత సీతయ్యశాస్త్రిగారియందు గలదు.

అట్టిగ్రంథమును వారు రుజువుచేయుదురా? వారివాదమును శిరసావహింతుము. లేదేని యిట్లనక తప్పదు.

ప్ర॥ ఎట్లు?

ఉ॥ నిరాధారమగు తమవాదమును నిలువఁబెట్టుకొనుటకై పండితంభాష్యకర్తారం అనువచనము సీతయ్యశాస్త్రిగారిచే తమసూత్రగ్రంథములోనిదే యుదాహరింపఁబడియె. ఇట్లు స్వకపోలకల్పితవచనముల నుబట్టి జీవింపవలసిన శాస్త్రిగారివాదము ఎట్లు సజీవమగును? ప్రమాణవచనముల కల్పితత్వము తెలగనే నిర్జీవమగుగదా?

ప్ర॥ ఇంకను ప్రశ్నమేదేని కలదా?

ఉ॥ ప్రశ్నములు చాల కలవు. కాని వానినన్నిటి వ్రాయునెడ గ్రంథవిస్తరమగు. కావున నింకొక్కటి వ్రాసి ముగింతము. సీతయ్యశాస్త్రిగారి వాదమున ముఖ్యవిషయములు రెండు. ఎవ్వియనఁ శ్రీకరభాష్యము గ్రాహ్యమనుట యొక్కటి, నీలకంఠభాష్యము గ్రాహ్యమనుట వేరొక్కటి. ఇందు శ్రీకరభాష్యము గ్రాహ్యమనుటను, పండితం భాష్యకర్తారం అనుప్రమాణవచనము నుదాహరించి నీలకంఠభాష్యము గ్రాహ్యమనుటకు నొక్క హేతువును చెప్పియున్నారు.

తరువాతఁ బదునాల్గవసభ గుంటూరుమండలమందలి తెనాలిపురమున ముదిగొండ బ్రహ్మయ్య ముదిగొండ కొండయ్య అయ్యవార్లగార్ల యాహ్వానమున జరుపఁబడెను. నేనును నాయకస్థానము (అగ్రాసనము) నకు నియమింపబడితిని. భాష్యవిచారణ సభకు ముఖ్యాంశముగ నుండ గొన్నియితరతీర్మానములును జరిగెను. గాని యింతవరకు కార్యనిర్వాహకసభ జరుపఁబడమి వాట్ల నిట వివరింపక భాష్యవిచారణ పూర్తికాలేదని మాత్రము శైవమహాజనులకు విశదపరచుచు నీయంశమును ముగించుచున్నాడను. అని కలదు.

ఇట్లు శ్రీదేవిడీసంస్థానాధీశుల వ్యాసమునుబట్టియు భాష్యవిచారణ పూర్తిగా లేదని ధ్రువపడినదికదా?

ఇఁక శ్రీవారు స్వవచనవిరుద్ధముగ నీకార్యమున నెట్లుప్రవర్తింతురు? ఎట్లును ప్రవేశింపరు.

అయినను శ్రీవారిట్టిపని నుపక్రమించిరని కొందఱుప్రకటించి శైవమహాజనమనంబుల శంకాశల్యంబు నెలకొల్పిరిగాన వెంటనె నిజముం బ్రకటించి శైవమహాజనంబుల సంశయంబు దీర్తురుగాకయని శ్రీదేవిడీ సంస్థానాధీశులను ప్రార్థించుచున్నాము.

ఇట్లు,

ష॥ సం॥

ప్ర॥ అదిరయేది?

ఉ॥ శ్రీమల్లికార్జున పండితారాధ్యులవారు శివతత్త్వసారమున అద్వైతమ్మతో బాటు విశిష్టాద్వైతమునుగూడ ఖండించియున్నారు. అని తమ శైవసూత్రభాష్యనిర్ణయమున సీతయ్యశాస్త్రిగారు వ్రాసియున్నారు. విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతము పూర్వాచార్యులచే ఖండింపఁబడియెగాన తత్ప్రతిపాదకమగు నీలకంఠభాష్యము శైవులకు గ్రాహ్యముకాదని లోకులు గ్రహించుటకై యీ వాక్యము వ్రాయఁబడియెను. శివతత్త్వసారమున లేనిదే సీతయ్యశాస్త్రిగారు వ్రాయుదురా అనియెంచితిమిగాని యాగ్రంథము వెదకిచూడ విశిష్టాద్వైతమును ఖండించువచనమే అందు కనఁబడదయ్యెను. శివతత్త్వసారము ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచే ముద్రితమయ్యేయున్నది. దానియందు విశిష్టాద్వైతఖండన మణుమాత్రమైన లేదు. ఇఁక సీతయ్యశాస్త్రిగారివద్ద వ్రాతగ్రంథమేదైననుండి యందువిశిష్టాద్వైతఖండన మున్నదికాబోలు? అదియందుండు సెడముద్రితమైనదానిలోనేమైపోయెను? కాశీయందు ముద్రితమైన లింగధారణచంద్రికలో శ్రీకరభాష్యే అనుమాటను తీసివైచినట్లు శివతత్త్వసారమున విశిష్టాద్వైతఖండనమునుగూడ ముద్రాపకులు తీసివైచిరని శాస్త్రిగారు వాదింతురు గాబోలు? పాపము ముద్రాపకులు తామద్వైతులైయుండియు శివతత్త్వసారమున తమ కసమ్మతమైనను అద్వైతఖండనము నంత నుండనిచ్చియు తమకుపరమసమ్మతమైన విశిష్టాద్వైతఖండన మణువైన లేకుండ నెట్లు తీసివైతురు? ఇట్లే పండితంభాష్యకర్తారం అనువచనమునుగూడ గౌతమసూత్రమున లేకుండ ముద్రాపకులు తీసివైచియుండిరికాబోలు? దీనింబట్టి కాశీ, కలకత్తా, మద్రాసు మొదలగుతావుల నున్నముద్రాపకు లందఱు సీతయ్యశాస్త్రిగారికి పెద్దయపకారము చేసినవారని నమ్మవలయునుగదా? ఏలన, వీరికుపయోగించుననియే యాయావచనముల ముద్రాపకులు తీసివైచిరికావలయు? వీరికుపయోగించునని వారి కెట్లు తెలిసెను? వారికి త్రికాలజ్ఞానము కలిగియుండనగు? కావున అబద్ధం పతిత్వా కుచోద్యం అనునట్లు అపసిద్ధాంతము నవలంబింపనేల? దానిని సాధించుటకు క్రొత్తవచనముల కల్పింపనేల? వానిప్రామాణ్యము నిలుపుకొనుటకై ముద్రాపకులపై దోషారోపణము చేయనేల? అని శాస్త్రిగారిని హెచ్చరింపవలసివచ్చినందునకు చింతిలుచున్నాము.

ప్ర॥ అట్లైనని నీలకంఠభాష్యమే ముఖ్యమని మీరువ్రాసిన శైవసూత్రభాష్య నిర్ణయమ్మమీద నాక్షేపములు లేవా?

ఉ॥ లేవనేల? అట్లుండునెడ వానినడుగవద్దని చెప్పితిమా? శ్రీసీతయ్యశాస్త్రి గారుగాని వారిపక్షమున తక్కుపండితులుగాని ప్రశ్నములవ్రాసి యనుపుచున్నవానిని సమగ్రముగా నీపత్రికయందు ప్రకటించి తోచునెడ సమాధానముచెప్పుటకును లేకున్న వారివాదము శిరసావహించుటకును సిద్ధముగానున్నాము.

ప్ర॥ మీశైవసూత్రభాష్యనిర్ణయము మీద శి. వి. పాకయాజి తనభాష్య నిర్ణయమునందు ఖండనను వ్రాసియుండెనే దానికి సమాధాన మేమిచెప్పితిరి.

ఉ॥ శి. వి. పాకయాజి యాక్షేపములకు న్యాయదీపికా పత్రికాధిపతి ప్రభృతులు తగుసమాధానము చెప్పగలుగుదురుగాని యప్పని మముబోంట్ల కెట్లుశక్యమగు?

ప్ర॥ ఏల శక్యముగాదు?

ఉ॥ దీనికి స్థాలీపులాకన్యాయమున నొక్క దృష్టాంతము చూపఁబడును. పాకయాజి భాష్యనిర్ణయమున ౬ పేజీ, ఇట్లనిన మావాదము పూర్వపక్షమెట్లు కాఁగలదు? ఈనడుమ నాగరలిపియందు ముద్రింపఁబడిన శ్రీకంఠభాష్యమున దాని నచ్చొత్తించిన పండితులు వ్రాసిన పీఠికయందు మాధవీయే శంకరవిజయే పంచదశసర్గే నీలకంఠనామా బ్రహ్మసూత్రభాష్యకర్తా శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యేణ వివదమానః పరాజితః స్వభాష్యం పరిత్యజ్య శరణంగత ఇతి విజ్ఞాయతే సోయం నీలకంఠః ఏతద్భాష్యకర్తా శ్రీకంఠశైవ ఏవేతి కేచిత్, అనిలేదా యని పూర్వపక్షిమనలఁ బ్రశ్నించవలెను.

ఇందుతో నీలకంఠభాష్యమునకే శ్రీకంఠభాష్యమను నామాంతరము కలదని పూర్వపక్షవాది చెప్పినమాట పూర్వపక్షము కాలేదా? అనియున్నది.

ఈఘట్టము శ్రీకంఠభాష్యము వేరు, నీలకంఠభాష్యము వేరు, అని సాధింప నేర్పడినది.

ఇచట యెదిరివాదమునకు సాధకమగు మాధవీయే అని మొదలుకొని కేచిత్' అనువరకుగల పీఠికావాక్యము పూర్వపక్షముగా గ్రహింపఁబడియెను. కేచిత్ అని లేదాఅనిపూర్వపక్షి మనల ప్రశ్నించవలెను. అనువ్రాతను బట్టియు ఇది పూర్వపక్ష వాక్యముగా స్పష్టపడుచున్నదికదా?

దీనికి తరువాత సమాధానమేమికలదో చూడుడు. ఇందుతో నీలకంఠ భాష్యమునకే శ్రీకంఠభాష్యాంతర నామముకలదని పూర్వపక్షవాది చెప్పినమాట పూర్వపక్షము కాలేదా అనియున్నది. ఇందుతోఅనిన ఈపీఠికావాక్యముతో అనికదా యర్థము. పీఠికావాక్యమున కర్థమేమి? శ్రీకంఠుఁడు నీలకంఠుఁడు నన నొక్కడేయని కానిజర్థము? కావున నే ఇది పూర్వపక్షవాదికి సాధకముగా నుదాహరింపఁబడియెను.

దీనిచేత పూర్వపక్షవాదిచెప్పినమాట పూర్వపక్షమయ్యెనా? సిద్ధాంతమే యయ్యెను. పూర్వపక్షమైనదేది? నీలకంఠుఁడు వేరు. శ్రీకంఠుఁడు వేరు. అను యాజివాదమే. అట్లుకాకున్న ఈపీఠికావాక్యమును ఖండించువాక్యమిందేదైనఁగలదా? లేదు. ఇట్లు ఎదిరికి సాధకమైన పూర్వపక్షముచెప్పి దానిచేతానే గెల్చితినని చంకలు గొట్టుకొనువానికి సమాధానము చెప్పనవసరమేమియుండును?

ఈవిధముగ ముందువెనుకనున్నమాటలకు సంబంధములేకుండఁగాగితములనెవ్వరో యూరకయిచ్చిరిగదాయని వానిని జెఱుచు యాజివాక్ర్తలకు పండితులెట్లు సమాధానముచెప్పగలుగుదురు?

మఱియు, ఇంకను పూర్వపక్షిమొదలుగా స్వయోగ్యతాప్రకటన వాక్యములు కొన్నిగలవు. కావుననే యాజిప్రసంగమునకు తగునట్లు బదులుచెప్ప న్యాయదీపికా పత్రికాధిపతి పరిభృతులే సమర్థులని వచింపఁబడియెను.

ప్ర॥ శ్రీసీతయ్యశాస్త్రిగారిపక్షమున శి. వి. పాకయాజి వాదించుచున్నాఁడుగాన శాస్త్రులవారు సమాధానము చెప్ప నవసరమేమి?

ఉ॥ శాస్త్రిగారు యాజినినమ్మి విజయమునందగోరుటంజేసి వారు దేనినో నమ్మి యేట దిగినవారింబోలుటకు సంశయముండదు. ఈ యర్థము గతప్రశ్న సమాధానమున విశదీకరింపఁబడియె. కావునవారు జయము నభిలషించినను లేక శైవసంఘముయొక్క సంశయము తొలగింపనూనినను స్వయముగ తమవాదమునందలి గుణములను ఎదిరివాదమునందగు లోపములను వెంటనే ప్రకటించి తీరవలయు. అట్లుగాక ఉపేక్షించిరేని వారు తమవాదము వదలుకొనిరని శైవసంఘము నిశ్చయించుకొన నభ్యంతరముండదు.

ప్ర॥ శ్రీదేవిడీ సంస్థానాధీశులు రామగోవిందశాస్త్రిగారిచే శ్రీకరభాష్యమును సంస్కరింపించుచున్నారుగదా? దీనింబట్టి సీతయ్యశాస్త్రిగారి వాదము విజయమునొందుచుండ ఇంకను భాష్యచర్చనుజరుప వారికవసరమేమి?

ఉ॥ ఈప్రశ్నము చాలముఖ్యమైనది. శ్రీవారు శ్రీకరభాష్యమును సంస్కరించుటయే నిజముకాదు. ఒకవేళ అది నిజమేయగునేని దానింబట్టియే శ్రీకరభాష్యము ఓడిపోయెనని తప్పక ధ్రువపడునుగదా?

ప్ర॥ అదియెట్లు?

ఉ॥ శ్రీకరభాష్యము గెల్చునను నమ్మకమే వారికుండునేని భాష్యచర్చ పరిష్కారము కానిదే వివాదమధ్యమున అభిమానపురస్సరముగ నద్దాని సంస్కరణమేల యూరంభింతురు?

చర్చాపరిష్కారానంతరమున నే జయించినభాష్యమే గ్రహింపఁబడునుగదా? దానిఁబట్టి యది గెల్చినను నమ్మకము వారికె లేనట్లు ధ్రువపడుట లేదా?

మఱియు శ్రీకరభాష్యము దోషయుక్తమా? నిర్దోషమా? అను చర్చామధ్యమున రామగోవిందశాస్త్రిచే శ్రీకరభాష్య సంస్కరణ మారంభింపఁబడుటంబట్టియే అది మహాదోషయుక్తమని నిశ్చిత మగుచున్నది.

ఎటువంటి వరుఁడు ఆరోగుఁడా? సరోగుఁడా అని సంశయముగలిగి పరీక్షింపఁబోయినప్పుడు వాఁడు చికిత్సకై వైద్యశాల కనుపఁబడియుండు నెడ వాని సరోగునిగా నెంచి కన్యాదానము సేయ నంగీకరింతురా?

అట్లు సంస్కరణప్రయత్నముంబట్టియె అదిమహాదోషయుక్తమని ధ్రువపడినది. నిర్దుష్టమగునీలకంఠభాష్యము సిద్ధముగానుండ సదోషమగుశ్రీకరభాష్యము నే గ్రహింపవలసినగ్రహచారము లోకులకేమి?

ప్ర॥ శ్రీరామగోవిందశాస్త్రిగారుచేయు సంస్కరణముచే నదినిర్దోషమగుగదా?

ఉ॥ ఆపని సీతయ్యశాస్త్రిగారే ఏల చేయఁగూడదు? రామగోవిందశాస్త్రిగారిని భాష్యరథారూఢులను జేయుటంబట్టి యాపని సీతయ్యశాస్త్రిగారికి సాధ్యము కాదని ధ్రువపడినదికదా? దానిని సవరింప తమకు సాధ్యముకానప్పుడు అదియె కావలయునను పట్టుదల వారికెందుకు?

ప్ర॥ అది నిర్దోషమగుటగదా ముఖ్యము. అప్పని యెవ్వరిచేనైన నేమి?

ఉ॥ రామగోవిందశాస్త్రిగారు శ్రీకరభాష్యమును నిర్దోషముగా సవరింతురనుట భ్రాంతిమాత్రము వీరిసంస్కరణమువలన విభక్తిలోపములు కొన్ని తొలగింపఁబడినను సిద్ధాంతదోషము లింకను వేనవేలు చేరుననుటయే యథార్థము.

ప్ర॥ 1924 సం॥ ఫిబ్రవరి 12-15 తేదీలు వెల్వడిన ఆంధ్రపత్రికలలో దేవిడి. సంస్థానపు శైవగ్రంథకార్యాలయము ఆంధ్రశైవమహాజనులకు విజ్ఞప్తి అను వ్యాసముల యందు శ్రీకరభాష్యమును చక్కఁగ సంస్కరించుచున్నారు. బ్రహ్మశ్రీ చాగంటి సీతయ్యశాస్త్రిగారు ప్రధానపండితులుగా నుండిరి. అనికలదు. కాని యందు శ్రీరామగోవిందశాస్త్రిగారి పేరు లేదు. సీతయ్యశాస్త్రిగారె ప్రధానపండితులుగానుండి సంస్కరించుచున్నట్లు తెలియుచున్నదిగాన వీరు సంస్కరించిన శ్రీకరభాష్యము నేల యంగీకరింపఁగూడదు?

ఉ॥ ఏల యంగీకరింపఁగూడదో? అవధానముతో వినుడు. శి. వి. పాకయాజి ప్రకటించిన శ్రీకరభాష్యసంస్కరణము అనువ్యాసమునందు రామగోవిందశాస్త్రిగారు శైవభాష్యరథారూఢులైరనియు రెంటాల శరభయ్యశాస్త్రిగారును చాగంటి సీతయ్యశాస్త్రిగారును తచ్ఛ్రీకరరక్షకత్వమునం దున్నారనియు కలదు. దానింబట్టి సీతయ్యశాస్త్రిగారు శ్రీకరభాష్యసంస్కరణము తమకు సాధ్యముకానందున రామగోవిందశాస్త్రిగారిని భాష్యరథారూఢులను జేసి తమవ్యూనిక నెగ్గుటయే ముఖ్యముగాన

తా మెచ్చటనున్న నేమి యనునోర్పుతో వారిరథపుగాండ్ర కావలిపనియందున్నట్లు స్పష్టపడెను. తరువాత మేమీపత్రికయందు మతాంతరులు చేయుసంస్కరణము శైవులను నుపాదేయముకాదని తెలిపియుండుటంబట్టి యిప్పుడు రామగోవిందశాస్త్రి గారిపేరు దాచి సీతయ్యశాస్త్రిగారినె ప్రధానపండితులనుగా ప్రకటించుచున్నట్లు తెలిసెడిని. అట్లుగానిచో వీరు ప్రధానపండితులుగానుండిరి అనువాక్యము సార్థకము గాదు, అయినను రామగోవిందశాస్త్రిగారు కార్యాలయమున నున్నట్లే ద్యోతకమగు చున్నది. ఏలనిన ఆకార్యాలయమున బహుపండితులు నిరంతరము పనిచేయుచున్నా రనియు నున్నది.

సీతయ్యశాస్త్రిగారు గాక అచ్చటి శైవపండితులు బహుసంఖ్యాకు లెవరు. కెంట్లాల శరభయ్యశాస్త్రిగారున్నను వారితోనే బహుపండితులనుమాట సార్థకమ గునా? కావున రామగోవిందశాస్త్రిగారు చేరియేయున్నారు. అయినను వారు ద్రవ్యలాభమునే ప్రధానముగా నెంచికొనిరిగాన నచ్చటిపండితులలో సీతయ్యశాస్త్రి గారికి ప్రాధాన్యమిచ్చుట కంగీకరించినట్లు స్పష్టమగుచున్నది.

అచ్చటి పండితులలో సీతయ్యశాస్త్రిగారు ప్రధానులైనను భాష్యసంస్కరణము వీరికి సాధ్యముగాదని రామగోవిందశాస్త్రిగారిని రథామాత్యులనుజేయుటంబట్టి యాసంస్కరణమున వారికి ప్రాధాన్యమొసగక తప్పదు. వారో ద్రవ్యమునకే ప్రాధాన్యము నంగీకరించిరి. కానిచో స్వమతవిరుద్ధమగు విమతభాష్యసంస్కరణమునం బ్రవర్తించుటయెగాక, అందోళికారోహ స్తద్భంగశ్చ, అనునట్లు తొలుత భాష్యరథ మధిష్ఠించి పదంపడి దిగువనుండి పనిచేయుటను నంగీకరింతురా? ఇట్లు వారి చిత్తమునకు ద్రవ్యమే ప్రధానము గానభాష్యసంస్కరణము ప్రధానముగాదనుటయు దానంజేసి యదియపసంస్కరణమే యగుననుటయు ముమ్మాటికి నిజము.

కాబట్టి విమతపండితసాహాయ్యకము లేక భాష్యసంస్కరణమే జరుగదు. అది జరిగినను అపసంస్కరణము గాకమానదు. ఆసంస్కరణమెట్టిదైనను దానివలన శైవులకు సూత్రభాష్యము లేదనియో ఉన్నది మహాదోషయుక్తముగా నున్నదనియో? ధ్వనిపడక తప్పదు. అట్లుగాక క్రొత్తగ భాష్యసంస్కరణ మనవసరముగదా? దీనింబట్టి యీమతము మొదటినుండి యపండితమతమను నపఖ్యాతికి భాజనమెట్లు గాకుండును!

కావున మొదట రామగోవిందశాస్త్రిగారిని శైవభాష్య రథామాత్యుల గావించినట్లు ప్రకటించినను పదంపడి స్వమతమహాజనాసమ్మతి నూహించి వారిపేరు దాచి శ్రీ సీతయ్యశాస్త్రిగారినే ప్రధానపండితులనుగా వెల్లడించినట్లు క్రొత్తసంస్కరణమువలనను నిజసంఘమునకు గలుగనున్న కళంకమును గ్రహించి యిప్పటినుండియు శ్రీవారుతప్పక విరమింతురని నమ్మచున్నారము.

ము. రా. శా.

శ్రీ

శివాయగురవేనమః.

కారణోత్తరతంత్రే—క్రియాపాదః.

ప్రారభ్యతే.

దేవ్యువాచ॥

మూ॥ దేవదేవ జగన్నాథ సర్వజ్ఞ కరుణానిధే।

ప్రసన్నాస్త్వత్తభవతో ధర్మా నానావిధా శ్శ్రుతాః॥౧

విహితాః పూర్వశైవానాం సమ్మతా శ్రుతిసంతతేః।

భవతాహి పురాప్రోక్తం కరుణాయత్త్రితాత్మనా॥౨

అనాదిశైవధర్మాస్తు సర్వధర్మోత్తమా ఇతి।

తానద్య శ్రోతుకామాస్మి ప్రసీద బ్రూహ్యశేషతః॥౩

తా॥ పార్వతీదేవి పరమేశ్వరు నవలోకించి స్వామీ నీవలన పూర్వశైవులకు విహితములగు ననేకధర్మముల వినియుంటిని. తొల్లి మీరు అనాది శైవధర్మములు సర్వోత్తమములనివచించితిరి. కాన నాధర్మములు వినగోరెద. వానినశేషంబుగఁ దెలిపి యనుగ్రహింపుము.

ఈశ్వర ఉవాచ॥

సాధుపృష్టం త్వయా దేవి లోకానుగ్రహచేతసా।

హన్తతే కథయిష్యామి ధర్మాన్ శాంభవసమ్మతాన్॥౪

సద్యోముక్తిప్రదా నద్య మదీయజ్ఞానసాధనాన్।

తా॥ దేవీ, నీవు లోకానుగ్రహముగోరి బాగుగ నడిగితివి. కావున జ్ఞానసాధనములై సద్యోముక్తిప్రదములగు శాంభవధర్మములను చెప్పుచున్నాను.

మూ॥ యదేతచ్ఛాంభవంనామ వ్రతం శ్రుత్యంతసమ్మితం॥౫

పునర్భవపరిహాణాయ ముముక్షు స్తత్సమాచరేత్।

మూ॥ బ్రహ్మచారీ గృహస్థోవా వనస్థో౽థయతిస్తువా॥౬

మోహిద్వా పరిగృహ్ణీయా త్సద్యో ముక్తిం యదీచ్ఛతి।

తా॥ [illegible] తత్సమాచరేత్? అనియు, వ్రతమే తత్సాను

పత్రం అనియు ఉపనిషత్తులయందుఁ జెప్పబడుచున్న శైవదీక్షను బ్రహ్మచారిగాని, గృహస్థుడుగాని, వనస్థుఁడుగాని యతిగాని స్త్రీగాని ముక్తిగోరు వారందఱు పునర్జన్మ రాహిత్యమునకై ఆచరింపవలయు.

మూ॥ విద్యతే నాస్యసదృశం వేదేష్వన్యేషు వా క్వచిత్ ॥౭
కాంక్షేత ముక్తిం యస్సద్యస్సఏతద్వ్రత మాచరేత్।
తితీర్షు ర్జన్మవారాశిం గురుపోతం సమాశ్రయేత్ ॥౮॥
సమ్యక్పరీక్ష్యవై శిష్యం పరిగృహ్ణీత దేశికః।
నివేదయిష్య న్మజ్జ్ఞానం దద్యాదాదౌ శిరోవ్రతం॥౯

తా॥ ఈ శైవదీక్షనుబోలు కర్మము వేదములయందు గాని తక్కువిద్యల యందుగాని లేనుగాన జన్మసాగరమును దాటనెంచినవాఁడు సద్గురువనునోడ నాశ్రయింపవలయు. గురువైనను శిష్యుని బాగుగ పరీక్షించియె గ్రహింపవలయు, అట్లుగ్రహించి నాజ్ఞానమును (శివజ్ఞానమును) బోధించుటకై మొదటవానికి శిరోవ్రతము నొసంగునది.

మూ॥ అన్యథా గురుశిష్యౌతౌ పతతో నరకాంబుధౌ॥

తా॥ శైవదీక్ష నొసంగకయె నాజ్ఞానము నుపదేశించునెడ గురుశిష్యులిర్వురు నరకసాగరమునం బడుదురు.

మూ॥ అత్యాశ్రమం పాశుపతం శాంభవం తచ్ఛిరోవ్రతం॥౧౦
ఇతీదం నామభిః పుణ్యై ర్నిగమాన్తేషుగీయతే॥

తా॥ శ్రు॥ అత్యాశ్రమిభ్యః పరమంపవిత్రం॥ శ్రు॥ అత్యాశ్రమీ సర్వదా సకృద్వా జపేత్॥ శ్రు॥ వ్రతమేత త్పాశుపతం, వ్రతమేత చ్ఛాంభవం, శ్రు॥ తేషామేవైతాం బ్రహ్మవిద్యాం వదేత శిరోవ్రతం విధివద్యైస్తు చీర్ణం, ఈ మొదలగు నుపనిషత్తులయందు అత్యాశ్రమమనియు, పాశుపతమనియు, శాంభవమనియు శిరోవ్రతమనియు, ఈ శైవవ్రతమే కొనియాడంబడుచున్నది.

మూ॥ తనుత్రయగతానాదిమలత్రయ మసౌ గురుః॥౧౧
దీక్షాత్రయేణ నిర్దగ్ధ్వా లింగత్రయ ముపాదిశేత్॥

తా॥ ఈ గురుఁడు శిష్యునియొక్క స్థూలసూక్ష్మ కారణములను మూడు శరీరములయందున్న ఆణవమాయిక కార్మికములను మూడుదోషములను వేధామను

క్రియలను మూడుదీక్షలచే భస్మముగావించి యిష్టప్రాణభావములను మూడులింగముల నుపదేశింపవలయును.

మూ॥ స్వాగ్రేస్థితస్య శిష్యస్య దేశికః కరుణానిధిః॥ ౧౨
కుర్యాద్దీక్షాం మహాశైవీ మవిద్యాపాశకృన్తనీం॥

తా॥ కరుణాశాలియగుగురుఁడు తనయెదుటనున్న శిష్యునకు అవిద్యాపాశము గొల్చునట్టి మహాశైవదీక్ష నొసంగవలయును.

మూ॥ దీయతే లింగసంబంధః క్షీయతేచ మలత్రయం॥౧౩
దీయతే క్షీయతే తస్మాత్సాదీక్షేతి నిగద్యతే।

తా॥ ఈ్వనతమునందు ఆణవమాయికకార్మికములను మూడుదోషములను క్షయింపఁజేసి ఇష్టప్రాణభావములను మూడులింగములయొక్క సంబంధ మొసఁగబడుచున్న దిగాన దీనికి దీక్షయనుపేరు సార్థక మగును.

మూ॥ సాదీక్షా పరమాశైవీ త్రిధాభవతి నిర్మలా॥౧౪
ఏకావేధాత్మికా సాన్యా దన్యా మన్త్రాత్మికామతా॥
క్రియాత్మికా పరా కాచి దేవమేవ త్రిధాభవేత్॥౧౫

తా॥ ఈమహాశైవదీక్షయందు మూడుదీక్షలు చేరియున్నవి. అవి యెవ్వియన మొదటిది వేధాదీక్షయు, రెండవది మంత్రదీక్షయు, మూడవది క్రియాదీక్షయునగును. ఈమూఁటిను చేరి మహాశైవదీక్ష యగును.

మూ॥ హస్తమస్తకసంయోగా ద్దృష్ట్వా వేధేతి కీర్త్యతే।
గురుణోదీరితా కర్ణేసాహి మన్త్రాత్మికా భవేత్॥౧౬
శిష్యపాణితలే దత్తాయాదీక్షా సాక్రియాభవేత్।
అత్రైకైకాపి విఖ్యాతా దీక్షాసప్తకశోభితా॥౧౭

తా॥ గురుఁడు శిష్యునిశిరమున హస్తమునుంచిశిష్యుననుగ్రహదృష్టితో చూచు నది వేధాదీక్షయనిచెప్పఁబడును. గురుఁడు శిష్యునిచెవియందు మంత్రము నుపదేశించు నది మనుదీక్ష యగును. శిష్యునిహస్తమున లింగమునిడునదిక్రియాదీక్షయగు. ఇందొక్కొక్కటి యేడేసి యవాంతరదీక్షలతో గూడినదిగాన ఇట్లు మహాశైవదీక్ష ఏకవింశతి [ఇరువదియొక] యవాంతరదీక్షలుగలిగి యొప్పుచున్నది.

మూ॥ తత్ప్రకారం ప్రవక్ష్యామి శృణు ష్వైకాగ్రమానసా।

తా॥ ఆదీక్షయొక్క విధానము చెప్పెదను. ఏకాగ్రచిత్తురాలవై వినుము.

మూ॥ దీక్షయిష్య న్మహాచార్య శ్శిష్యం పూర్వోక్తలక్షణం॥౧౮

యుక్తకాలే తదంగాని ద్రవ్యాణ్యాహృత్య యత్నతః।

మండపం కారయే త్తస్య గ్వక్ష్యే తల్లక్షణంయథా॥౧౯

తా॥ ఆచార్యుఁడు శిష్యునకు మహాశైవదీక్ష నొసంగఁదలచి విధ్యుక్తకాలమున వస్తుసామాగ్రి సిద్ధముచేయించి మండపము నిర్మింపవలయు. దానిలక్షణం బెట్లనిన,

మూ॥ దశభి ర్ద్వాదశైర్వాపి మనుభిర్వా ప్రహస్తకైః।

దీక్షార్థం మండపం కుర్యాత్ షోడశ స్తంభసంయుతం॥౨౦

ఏతేషాం మండపానాంచ పంచహస్తోన్నతం విదుః

చతురశ్రం చతుర్ద్వారం చతుస్తోరణభూషితం॥౨౧

తా॥ పది, పండ్రెండు, పదునాలుగు, పదునాలుహస్తములపరిమితిలో నేదొక పరిమితిచొప్పున దీక్షామండపము నిర్మింపనలయు.

ఈమండపము పదునాఱు స్తంభములుగలదియు, ఐదుహస్తములయెత్తుగలదియు, పలుచదరమైనదియు, నాలుగువాకిళ్ళుగలదియు, నాలుగుతోరణములుగలదియునై యుండవలయు

మూ॥ న్యగ్రోధ స్తస్య పూర్వస్యాం దక్షిణస్యా ముదుంబరః।

అశ్వత్థ ముత్తరస్యాంచ ప్లక్షః పశ్చిమతో భవేత్॥౨౨

తా॥ ఆమండపమునకు తూర్పుదిక్కున మఱ్ఱిచెట్టును, దక్షిణపుదిక్కున అత్తిచెట్టును, పశ్చిమదిక్కున జువ్విచెట్టును ఉత్తరపుదిక్కున రావిచెట్టును నుంచవలయు.

మూ॥ నవభాగైకభాగేతు మధ్యే వేదింప్రకల్పయేత్।

హస్తమాత్రసముత్సేధాం దర్పణోదరసన్నిభాం॥౨౩

తా॥ ఆమంటపమునడుమ తొమ్మిదవభాగమున నొకతిన్నె వేయవలయు. అది హస్తమాత్రము ఎత్తుగలిగి చదరముగా నుండవలయును.

మూ॥ కుండాని కల్పయే త్తత్ర నవపంచైకమేవవా।

పూర్వస్మిం శ్చతురశ్రంస్యా ద్వహ్నౌ పిప్పలపత్రవత్॥౨౪

అర్ధచంద్రంతు యామ్యేస్యా న్నైఋత్యాంతు త్రికోణకం।

వృత్తంస్యా ద్వారుణేభాగే షడశ్రం వాయుగోచరే॥ ౨౫

పద్మంస్యా దుత్తరేభాగే హ్యైశాన్యా మష్టకోణకం।
స్యాదీశానేంద్రయో ర్మధ్యే వృత్తంవా చతురశ్రకం॥ ౨౬

తా॥ ఆమండపమున కుండములను తొమ్మిదింటినిగాని, ఐదిటినిగాని, ఒకటిగాని వేయవలయు. నవకుండములు వేయునెడల తూర్పుదిక్కున చతురశ్రకుండంబును, ఆగ్నేయమున పిప్పలపత్రము (రావియాకుంబోలినది) దక్షిణమున అర్ధచంద్రంబును, నైఋతిదిశను త్రికోణంబును, పడమరదిశను వృత్తకుండంబును? ఈశానదిశయందు అష్టకోణంబును, ఈశానదిశకు తూర్పుదిశకునడుమ వృత్తకుండముగాని, చతురశ్రకుండముగాని యొకటియు ఇట్లు తొమ్మిదికుండములను నిర్మింపవలయు

మూ॥ ఇంద్రాదిసోమకాష్ఠాన్త మైశాన్యాంచ ప్రకల్పయేత్।
చతురశ్రార్ధచంద్రేచ వృత్తం పద్మంచ వర్తులం॥ ౨౭

తా॥ అయిదుకుండములను నిర్మింపనెంచునెడ తూర్పున చతురశ్రంబును, దక్షిణమున నర్ధచంద్రంబును, పడమర వృత్తకుండంబును, ఉత్తరమున పద్మకుండంబును, ఈశానమున వృత్తకుండంబును నేర్పరచవలయును

మూ॥ ఏకాగ్ని వేదికా పూర్వేచోత్తరే పశ్చిమేపివా।
ఈశాన్యాం చతురశ్రంవా వృత్తంవాపి ప్రకల్పయేత్॥ ౨౮

తా॥ ఒక్కకుండమును వేయనెంచునెడ తూర్పునగాని, ఉత్తరమునగాని, పశ్చిమమునగాని, ఈశానదిశనుగాని చతురశ్రకుండమునో లేక వృత్తకుండమునో ఒక దానిని నిర్మింపవలయును.

మూ॥ స్థండిలంవాథ కుర్వీత హస్తమాత్రప్రమాణకం।
సికతాభి ర్మృదావాపి గుణాంగుళమితోన్నతి॥ ౨౯

తా॥ కుండమును వేయకున్న ఇసుకచేతగాని మృత్తికచేతగాని మూడంగుళముల యెత్తును హస్తమాత్రప్రమాణంబునుగలస్థండిలమునైనను ప్రాగాదిదిశలలో నొకదిక్కున నిర్మింపవలయును.

మూ॥ మండపం రచయిత్వైవం ధ్వజాద్యైస్తంవిభూషయేత్।
ముక్తాజాలవితానైశ్చ ఫలపల్లవపంకజైః॥ ౩౦
రంభాభి ర్దర్భమాలాభి ర్దర్పణై ర్ధూపవర్తిభిః॥

తా॥ ఈవిధమున మండపము నిర్మించి ధ్వజపతాకలచేతను ముత్యములుకూర్చిన

చాందినీలచేతను, పండ్లచేతను, చివురుటాకులచేతను, కమలములచేతను, అరుట్లచేతను దర్భమాలలచేతను అద్దములచేతను, ధూపవర్తులచేతను నలంకరింపవలయును.

మూ॥ తత్ర గౌరీలతాలింగమండపం విలిఖేత్సుధీః।
పంచవర్ణయుతైశ్చూర్ణై రథవాశుభ్రవర్ణకైః॥

తా॥ ఆమండపమునడుమ వేదియందు పంచవర్ణచూర్ణములచేతగాని, శ్వేతచూర్ణముచేతగాని గౌరీలతాలింగమండలమును లిఖింపవలయును.

మూ॥ స్నాతస్సభస్మరుద్రాక్షస్సకలీకృతవిగ్రహః॥
గురుర్మాహేశ్వరైస్సార్థం ప్రాప్య మండప మస్యతు।
ద్వారా ణ్యస్త్రేణ సంప్రోక్ష్య తాసిచ త్వారిచార్చయేత్

తా॥ గురుఁడు స్నానముచేసి భస్మరుద్రాక్షలు ధరించి, తనశరీరమున కళాన్యాసము చేసికొని మాహేశ్వరులతోఁగూడ మండపమునొద్దకరుగించి యామండపముయొక్క నాలుగుద్వారములను పూజింపవలయు,

మూ॥ ఓంహాంశాంతికళాభిఖ్యద్వారాయ నమఇత్యపి।
ఓంహాంవిద్యాకళాభిఖ్యద్వారాయ నమఇత్యపి॥ ౩౮
హాంనివృత్తికళాభిఖ్యద్వారాయ నమఇత్యపి॥
హాంప్రతిష్ఠాకళాభిఖ్యద్వారాయ నమఇత్యపి॥ ౩౯
పూర్వాదీని సమభ్యర్చ్యతత్తచ్ఛాఖయో ర్న్యసేత్.
నందినంచ మహాకాళం భృగినంచ వినాయకం॥ ౩౬
వృషం స్కందం తథాదేవం చండం ద్వాద్వాచతుర్ష్వపి।

తా॥ ఓంహాంశాంతి కళాద్వారాయనమః అని తూర్పుద్వారమును ఓంహాం విద్యాకళాద్వారాయనమః అనిదక్షిణద్వారమును ఓంహాంనివృత్తికళాద్వారాయనమః అనిపశ్చిమద్వారమును, ఓంహాం ప్రతిష్ఠాకళాద్వారాయనమః అనియుత్తరద్వారమును, బూజించి వానిశాఖలయందు క్రమముగాతూర్పున నందిమహాకాళులను, దక్షిణమున భృంగివినాయకులను, పశ్చిమమునవృషభస్కందులను, ఉత్తరమున దేవీచండీశ్వరులను పూజింపవలయును.

మూ॥ తాళత్రితయ మస్త్రేణ కృత్వావామాంఘ్రిపార్ష్ణితః॥ ౩౭
ఘాతత్రయం తథాకృత్వా విఘ్నా నుత్సార్య యత్నతః॥

ద్వారాణ్యస్త్రేణ తూద్ఘాట్య ప్రతీచీద్వారతో బుధః॥ ౩౮
అంతః ప్రవిశ్య యాగోపకరణా న్యవలోక్య చ॥
అస్త్రప్రాకారావృతశ్చ కవచేనావకుంఠితః॥ ౩౯
సుఖాసనే తూపవిశేత్ కుశాదిపరికల్పితే॥

తా॥ అస్త్రమంత్రము చదువుచు మూఁడుమార్లు రెండుచేతులతో తాళము కొట్టియు, ఎడమకాలిమడమతో నేలమీద మూఁడుమార్లు తన్నియు విఘ్నముల బారఁ దోలి అస్త్రమంత్రముచేత ద్వారముల తెరచి పశ్చిమద్వారమునుండి లోనఁబ్రవేశించి యాగోపకరణములఁ జూచి అస్త్రప్రాకారముచే నావరింపఁబడినవాఁడును, కవచ మంత్రముచే నవకుంఠనము చేసికొనినవాఁడునునై దర్భాదినిర్మితమగు సుఖాసనమునఁ గూర్చుండవలయును.

మూ॥ తత స్సశిష్య స్తాంబూలదక్షిణాభస్మసంయుతం॥ ౪౦
పాత్రం గృహీత్వా ప్రబ్రూయాద్దేవంసద్గురుసన్నిధౌ॥
సంసారాంబుధినిర్మగ్నం జన్మగ్రహభయాకులం॥ ౪౧
మృత్యుపాశవశందీనం కృపయానుగృహాణ మాం॥
ఇతివిజ్ఞాప్య తత్పాత్రం సంస్థాప్యాగ్రే భివాదయేత్॥ ౪౨

తా॥ అంత నాశిష్యుఁడు తాంబూలము దక్షిణ భస్మఘుటిక నుంచినపాత్రము నుగ్రహించి స్వామీ, సంసారసముద్రమునమునిఁగి జన్మగ్రహముచే భయమొందుచు మృత్యుపాశబద్ధుఁడనై దీనుఁడనైన నన్నుగ్రహింపుమని విన్నవించి యాపాత్రమును గురుసన్నిధినునిచి వందనము చేయవలయును.

మూ॥ గురుస్తత్పాత్రమానీయ నిక్షిప్య గణమధ్యకే॥
పరిగృహ్యా గణానుజ్ఞా ముపవిశ్యాసనేపునః॥ ౪౩
దీక్షయిష్య న్మిహాచార్యో దేశకాలౌ నిగద్య చ॥
గణేశ మభ్యర్చ్య కుర్యాత్స్వస్తిపుణ్యాహవాచనం॥

తా॥ తరువాత గురుఁడాపాత్రమును గణమధ్యమున నునిచి గణానుజ్ఞ గ్రహించి సింహాసనంబున గూర్చుండి దేశకాలములనుగ్గడించి గణాధిపతిని పూజించి స్వస్తిపుణ్యాహవాచనము జేయింపవలయును.

మూ॥ పునర్గణాన్నమస్కృత్య దేశకాలౌ ప్రకీర్త్యచ।
దేహత్రయగతానాది మలత్రయనివృత్తయే॥ ४४
లింగత్రయానుసంధాన యోగ్యతావాప్తయే పిచ।
షడధ్వశుద్ధిపూర్వేణ శాంభవేన వ్రతేనతు। ४५
దీక్షయిష్య ఇమంశిష్యం శక్తిపాతవిధానతః॥
ఇతిసంకల్ప్య తం దృష్ట్వా శిష్యమేవం వదేద్గురుః॥ ४६

తా॥ గురుడు తిరుగ గణనమస్కారము గావించి దేశకాలములు స్మరించి దేహత్రయగతములగు మూడుమలములు నివర్తించుటకును ఇష్టాదిలింగత్రయము ననుసంధానముచేసికొను యోగ్యతసిద్ధించుటకు షడధ్వశుద్ధిపూర్వకమైన శాంభవ వ్రతముచే శక్తిపాతవిధితో నీశిష్యుని దీక్షితునిగావింతునని సంకల్పము గావించియాశిష్యునిజూచి యిట్లు పలుకవలయు.

మూ॥ పరిత్యజ్య సదాచారం మాప్రవర్తస్వ సర్వదా।
ఇత్యాజ్ఞాదీక్షయాదిశ్య తతస్త్వేవం వదేత్పునః॥ ४७
పురాతనకృతాచార సదృశం కుర్విత స్ఫుటం।
ఉపమాదీక్షయాదిశ్య శిష్యపాపాపనుత్తయే॥ ४८
ప్రాణానాయమ్య విధివ త్పంచగవ్యాని సాధయేత్

తా॥ సదాచారము విడువకుమని యాజ్ఞాదీక్ష నొసంగి పురాతనులాచరించిన విధమున నాచరింపుమని యుపమాదీక్షనొసంగియు శిష్యునిపాపముల నడంచుటకై ప్రాణాయామముచేసి పంచగవ్యముల సాధింపవలయు.

మూ॥ పంచకలశసమర్చాయై ఋత్విజో వృణుయా ద్గురుః॥ ५०
చతురశ్చ తథాచార్యాన్ మధ్యమస్య స్వయం భవేత్॥

తా॥ గురుఁడు పంచకలశార్చనమునకై చుట్టునున్న నాలుగుకలశములకు నల్వురాచార్యుల వరించి మధ్యకలశార్చనమునకు తానె యుండవలయు.

మూ॥ ఆవాహయేచ్చ కలశే మధ్యే త్వీశాన మగ్రతః॥ ५१
తత్పురుషంచ పూర్వస్మి న్నఘోరం దక్షిణే తథా॥
ఉత్తరే వామదేవంచ సద్యోజాతంతు పశ్చిమే॥ ५२
తత్తన్మంత్రై స్సమావాహ్య పూజయేత్తదనంతరం॥

మూ॥ లింగనిష్ఠావిరోధేన స్వకృత్యా న్యనుపాలయేత్।
నదుష్యతే తతో నారీ భర్తృశుశ్రూషణాదిషు॥ ౨౭.

తా॥ లింగనిష్ఠకు బాధకము లేకుండ గృహకృత్యములను చేసికొనుచుండవలయు. ఇట్లు ప్రవర్తించు స్త్రీకి భర్తయొక్క సేవాదులయెడ బాధక ముండదు.

మూ॥ పతిం పరిచర న్తీచ శ్వశ్వాదీ న్పోషయ న్త్యపి।
పాలయ న్త్యపి పుత్రాదీ న్లింగనిష్ఠాం నవిస్మరేత్॥ ౨౮.

తా॥ వనిత భర్తను నుపచారము చేయుచున్నను, అత్తమామల పోషించుచున్నను పుత్రాదులను పాలించుచున్నను లింగనిష్ఠను మరువఁగూడదు.

మూ॥ యథైవ బాలాపత్యాయాః కుర్వన్త్యా భవనక్రియాః।
బాలాయత్తం యథా చిత్తం దీక్షితాయా స్తథోచితం॥ ౨౯.

తా॥ శిశువుగల కాంత గృహకృత్యములఁ జేసికొనుచున్నను నామె చిత్తము శిశువునంద యుండునట్లు దీక్షితురాలి చిత్తంబును సర్వావస్థలయందును నీశ్వరాయత్తమై యుండవలయు,

మూ॥ తతో నగృహకృత్యాని బాధన్తే మదుపాసనాం।

తా॥ కావున గృహకృత్యములు నాయుపాసనను బాధింప నేరవు.

మూ॥ లింగనిష్ఠాద్యభావేపి మన్నిష్ఠాయుక్తచేతసః।
పత్యు స్సంసేవనా ద్భర్త్రా మత్సాయుజ్యం గమిష్యతి॥ ౩౦.

తా॥ దీక్షనొందిన కాంతకు లింగనిష్ఠాదులు సంభవింపకున్నను లింగనిష్ఠగల భర్తనుసేవించుటవలన నాకాంత భర్తతోగూడ నాసాయుజ్యమును పొందగలదు.

దేవ్యువాచ॥

దేవి యిట్లడిగెను.

మూ॥ రజః ప్రభవదుష్టాయాః ప్రసవాశౌచసంగతేః॥
లింగస్పర్శనపూజాద్యాః కరణీయాః కథం ప్రభో॥ ౩౧.

తా॥ రజస్సుచేతను, ప్రసవాదులచేతను నపవిత్రురాలగు కాంత లింగస్పర్శను, లింగపూజను ఎట్లు చేయనగు?

మహాదేవ ఉవాచ।

పరమేశ్వరుఁ డిట్లు బదులు చెప్పుచున్నాడు.

మూ॥ అర్చా హ్యవసరాభిఖ్యా గృహిణీనాంతు సమ్మతా।
సమంత్రా వైదికా యోగ్యా యోషితాం తాంత్రికా
స్స్మృతాః॥ ౮౨.
దీక్షాపవిత్రితాంగత్వాత్ లింగస్పర్శో నదుష్యతే।
రజోవత్యాదికాలేషు కార్యా పూజా ప్రయత్నతః॥ ౮౩.
ప్రసవప్రముఖాపత్సు పూజాభంగో నదోషదః॥

తా॥ సంసార ధర్మముననున్న స్త్రీలు అవసరార్చనమునే చేయవలయును. పూజామలయందు తాంత్రిక మంత్రముల నుపయోగించుకొనవలయుగాని వైదిక మంత్రముల నుపయోగించుకొనఁ గూడదు. స్త్రీలు దీక్షచే పవిత్రమైన శరీరముగలవారు గాన లింగస్పర్శము వారలకు దోషప్రదము కానేరదు. కావున దీక్షనొందిన స్త్రీలకు రజోదర్శనాది సమయములయందును పూజ నిషిద్ధము కాదు. ప్రసవాదులయందు పూజాభంగము సంభవించినను దోషము లేదు.

దేవ్యువాచ॥

దేవి తిరుగ నిట్లడిగెను.

మూ॥ వైదికీ వాథవా దీక్షా తాంత్రికీ యోషితాం భవేత్।౮౪
వైదికీయది పూజాయాం మంత్రా స్స్యు స్తాంత్రికాః కథం॥
తాంత్రికీయది దంపత్యో ర్దీక్షాభేదః పరస్పరం। ౮౫
సిద్ధ స్తయోః కథంను స్యా త్సాంగత్యం సర్వకర్మసు॥
తమేనం సంశయం ఛిన్ధి కరుణావరుణాలయ॥ ౮౬.

తా॥ స్త్రీలకు వైదికదీక్ష యొసగవలయునా? లేక తాంత్రికదీక్ష యొసఁగవలయునా? వైదికదీక్ష యొసఁగఁబడునెడ వారు పూజార్థమై తాంత్రిక మంత్రములనేయేల వాడుకొనవలయు? అట్లుకాక, స్త్రీలకు తాంత్రికదీక్షయే ఇయ్యవలయునందురేని భర్తకు వైదికదీక్షయు, భార్యకు తాంత్రికదీక్షయు సంభవించుగాన దంపతులకు దీక్షాభేదము సంభవించును. పరస్పరము దీక్షాభేదముగల దంపతులకు సర్వకృత్యములయందు సాంగత్య మెట్లు సంభవించును? ఈసంశయము వారింపుము.

మహాదేవ ఉవాచ॥

పరమేశ్వరుఁ డిట్లు బదులు చెప్పుచున్నాఁడు.

మూ॥ దీక్షే హ్యుభే వికల్పేన యుజ్యేతే ద్విజయోషితాం।

తాంత్రిక్యా మధికార స్స్యా ద్ధర్తుం స్త్రీణాం స్వతంత్రతః॥
పుమాంస మగ్రతః కృత్వా వైదిక్యాం పరతంత్రతః॥ ౮౭.

తా॥ ద్విజ స్త్రీల కీరెండు దీక్షలలో నేదైన యుక్తమేయగును. తాంత్రికదీక్ష స్వాతంత్ర్యముతో గ్రహించుటకు స్త్రీల కధికారము కలదు. వైదికదీక్షనైనచో పురుషుని నెదుటనుంచుకొని గ్రహింపవలయును. వైదికదీక్షను పురుషుఁడు గ్రహించునప్పుడు గ్రహింపవలయును. కాఁబట్టి వైదిక దీక్షయందు పారతంత్ర్యమెగాని స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యము లేదు,

మూ॥ దీక్షాభేదస్తు దంపత్యో ర్నసాంగత్యనిరోధకః।
యథాధికారం సంప్రాప్త స్త్రీపుంసో ర్ధర్మభేదవత్॥ ౮౮
సర్వముక్తం సమాసేన కిమతః శ్రోతు మిచ్ఛసి॥

తా॥ దంపతులకుగల దీక్షాభేదము సర్వకర్మ సాంగత్యమును బాధించునది కానేరదు. ఏలన, స్త్రీ పురుషులకుగల యధికార భేదమునుబట్టి యితర ధర్మములు భేదించినట్లు దీక్షా భేదంబును బ్రాప్తించును.

నీవడిగిన యన్ని యంశములు దెలిపితిని. ఇంక నేమి వినఁదలచెదో అడుగుము.

ఇతిశ్రీకారణోత్తరతంత్రే పార్వతీ పరమేశ్వర సంవాదే
శాంభవదీక్షా మహాత్మ్య కథనం నామ ద్వితీయఃపటలః॥

———:0:———

దేవ్యువాచ॥

పార్వతీదేవి తిరుగ నిట్లడిగెను.

మూ॥ దేవ దేవ మహాదేవ జగదీశ నమోస్తుతే।
శాంభవవ్రతినాం నిత్యమాహ్నికం బ్రూహిమేఽధునా॥ ౧.

తా॥ పరమేశ్వరా, శాంభవదీక్ష నొందినవారు ప్రతిదినము నాచరింపవలసిన యాహ్నికమును దెలుపుము.

మహాదేవ ఉవాచ॥

పరమేశ్వరుఁ డిట్లని చెప్పదొడంగెను.

మూ॥ బ్రాహ్మే ముహూర్తే మద్భక్తో బుధ్యమానో నగాత్మజే।
నేత్రయో స్స్పర్శయ న్నిష్టలింగం మామను సంస్మరేత్॥ ౨
గురూపదిష్టమార్గేణ ద్వాదశాంతేఽథవాహృది।
దివ్యరూప మరూపంవా చింతయే న్మామనన్యధీః॥ 3.

ధర్మా నర్థాంశ్చ తత్క్లే శా న్దినకృత్యంచ చిన్తయేత్॥

తా॥ దేవి, నాభక్తుఁడు బ్రాహ్మ ముహూర్తమున మేల్కనువాఁడై యిష్ట లింగమును కనుల కద్దుకొనుచు నన్ను స్మరింపవలయు- గురువు ఉపదేశించిన విధమున హృదయమున నన్ను ధ్యానింపవలయు. తరువాత, ధర్మార్థములను, వానిని సాధించుటకై కలుగు కష్టములను, పవలి కృత్యములను జింతింపవలయు.

మూ॥ తదాచత్వారి కర్మాణి సంధ్యాయాం నసమాచరేత్।
భుక్తించ కామినీ సక్తిమధీతిం సుప్తిమేవచ॥ ౪.

తా॥ భోజనము, స్త్రీ సంగము, వేదాధ్యయనము, నిద్రయను నాలుగు పనులను సంధ్యాకాలమునందుఁ జేయఁగూడదు.

మూ॥ ఉదయాత్యస్తమయతి గవాసుప్యతిచేన్నరః।
ప్రాణానాయమ్యచ జపే న్మూలమష్టోత్తరంశతం॥ ౫.

తా॥ సూర్యోదయ కాలమునఁగాని, సూర్యాస్తమయ కాలమునఁగాని మనుజుఁడు నిద్రించునెడ ప్రాణాయామముచే శ్రీపంచాక్షరీ మంత్రమును నూట యెనిమిది సార్లు జపము చేయవలయు.

మూ॥ మద్భక్తం భస్మరుద్రాక్షం మాంచ బిల్వమహీరుహం।
ప్రాతః కాలేతు యఃపశ్యేత్సోభీష్టం సమవాప్నుయాత్॥ ౬.

తా॥ నాభక్తుని, భస్మను, రుద్రాక్షను, శివలింగమును, బిల్వవృక్షమును ప్రాతఃకాలమునఁ జూచినవాఁడు ఇష్టసిద్ధి నొందును.

మూ॥ పాషండం భవినం వ్రాత్యం యాచకం దేవ నిందకం।
ప్రాతః కాలేతుయః పశ్యేత్సోనిష్టం సమవాప్నుయాత్॥ ౭.

తా॥ పాషండుని, అలింగిని, వ్రాత్యుని, యాచకుని, దేవనిందకుని ప్రాతఃకాలమునఁ జూచినవాఁడు అనిష్టమును పొందును.

మూ॥ తతోగ్రామాద్బహిర్యాయా దాగ్నేయీం విదిశంనరః॥ ౮
శరక్షేపమితాంతత్ర జలపాత్రం నిధాయవై।
నివీతం శివసూత్రంచ మూర్ధ్నివిన్యస్యవాససా॥ ౯
శిరః ప్రావృత్య నోర్ధ్వంచ నాథశ్చైవ విలోకయేత్॥
సోమమగ్ని మథాదిత్యం కుర్వన్నాభి ముఖం ద్విజః॥ ౧౦
తతశ్చ విసృజే న్మూత్రం పురీషంచ సమాహితః॥

తా॥ ఇట్లు నిదురలేచి యీశ్వరుని ధ్యానించి పవలి కృత్యముల నాలోచించుకొనిన తరువాత గ్రామము వెలుపట నాగ్నేయదిక్కునకు బాణము పోయినంతదూరము

పోయి యచట జలపాత్రము నునిచి నివీతముగా ధరించిన జంధెమును, శివసూత్రమును గూడ శిరమున నునిచికొని, శిరమునకు వస్త్రమును జుట్టుకొని, పైనగాని, క్రిందగాని జూడకయు, సూర్య చంద్రాగ్నులకు, దేవతలకు, విప్రులకు నెదురుగా నుండకయు మల మూత్రముల విడువవలయు.

మూ॥ అతో మృదావారిణాచ భావశుద్ధి సమన్వితః॥ ౧౧
శౌచంతు యత్నతః కుర్యాదన్యథా నిష్ఫలాః క్రియాః॥

తా॥ భావశుద్ధి లేనివానికి పర్వతతుల్యమగు మృత్తికతోను, సమస్తమగు గంగా జలముతోనైనను శుద్ధి గలుగనేరదుగాన చిత్తశుద్ధిగలవాడై మృత్తికతోను, జలము తోను యత్నముతో శుద్ధి చేసికొనవలయు, అట్లు చేసుకొనని యెడల సకలమగు నాహ్నికకృత్యంబులును వ్యర్థములగును.

మూ॥ అపవిత్రః పవిత్రోవా సర్వావస్థాంగతోపివా॥ ౧౨
యస్స్మరేద్దైవవిరూపాక్షం సబాహ్యాభ్యంతరశ్శుచిః॥

తా॥ జనుడు పవిత్రుడుగాని, యపవిత్రుడుగాని యేవిధమగు నవస్థయం దున్నను, విరూపాక్షుడనగు నన్ను దలంచునెడ వాడులోపలను, వెలుపటను గూడ పరిశుద్ధుడే యగును.

మూ॥ శౌచంవిధాయ విధివద్ధస్తపాదం విశోధ్యచ॥ ౧౩
జలంమహ్యాం సమర్ప్యైవ గండూషాన్విసృజేత్తదా॥

తా॥ పాయువును, హస్తపాదములను శుద్ధిచేసికొని, జలము నాకర్పించి గండూషములు విడువవలయు.

మూ॥ సంబద్ధశిఖ ఆసీనో వాఙ్మనః కాయసంయతః। ౧౪
కృత్వోపవీతం సవ్యాంసే తత ఆచమనం చరేత్॥
అంతర్జానుకరో భూమిమథగ కాయంతథా స్పృశేత్॥ ౧౫
ఉదఙ్ముఖస్తుతీర్థేన బ్రాహ్మేణోపస్పృశేజ్జలం॥

తా॥ సిగ ముడివేసికొని జంధెము నుపవీతముగ ధరించి మోకాళ్లలోపల చేతుల నిడికొని, కూర్చుండి, వాఙ్మనఃకాయముల నియమించి బ్రాహ్మతీర్థముతో నాచ మనము చేయవలయు.

మూ॥ సుప్త్వాక్షుతేచ నిష్ఠీవే పరిధానే౽శ్రునిర్గమే॥ ౧౬
కృత్వామూత్రపురీషేచ శౌచార్థీ సముపస్పృశేత్॥

తా॥ నిదురించి లేచినప్పుడు, తుమ్మినపుడు, భుక్తించి వైచినప్పుడు, కన్నీరు గారినప్పుడు, మూత్రమునుగాని, పురీషమునుగాని విడిచినప్పుడును పరిశుద్ధి గోరువాడు ఆచమనము చేయవలయును.

మూ॥ ఉపస్పర్శే తథాస్నానే నియతంసర్వకర్మసు॥ ౧౭
కుశగ్రహః ప్రశస్తస్స్యాన్నశస్తః పైతృకేభవేత్॥

తా॥ ఆచమనము చేయునప్పుడు, స్నానము చేయునప్పుడును, సర్వ కర్మముల యందును దర్భలను గ్రహింపవలయునుగాని పైతృకమునందు మాత్రము గ్రహింపఁగూడదు.

మూ॥ ఆచమ్యప్రాఙ్ముఖోనిత్య మాచరే ద్దంతధావనం॥ ౧౮
మధురిత్యాది మంత్రేణ శాఖాం సమభిమంత్ర్యచ।
ఆయు ర్బలం యశో వర్చః ప్రజాః పశు వసూనిచ॥ ౧౯
బ్రహ్మ ప్రజ్ఞాంచ మేధాంచ త్వం నో ధేహి వనస్పతే॥
ఇతిసంప్రార్థ్య మంత్రేణ ధావయే చ్ఛాఖయాతథా॥ ౨౦

తా॥ తూర్పుముఖముగానుండి ఆచమనము చేసి దంతధావనము చేయవలయు. మధుః అని మొదలుగాగల మంత్రముచే శాఖను మంత్రించి ఓ వనస్పతీ, ఆయువును, బలమును, కీర్తిని, కాంతిని, ప్రజను, పశువులను, ధనమును, వేదమును, ప్రజ్ఞను, మేధను నాకిస్మని ప్రార్థించి యాపుడకచే దంతధావనము చేసికొనవలయును.

మూ॥ సర్వేకంటకినశ్శస్తాఃక్షీరిణోదంతధావనే।
నబిల్వశాఖయా కుర్యాద్దంతశుద్ధిం కదాచన॥ ౨౧

తా॥ ముండ్లుగలవియు, పాలుగలవియు నగు చెట్లపుడకలు దంతధావనమునకు ప్రశస్తములు. మారేడుపుడకతో దంతధావము చేయఁగూడదు.

మూ॥ దంతశుద్ధిం విధాయాథప్రాతస్స్నానం సమాచరేత్।
మహానద్యోదేవఖాతాస్తటాకాశ్చసరాంసిచ॥ ౨౨
గర్తప్రస్రవణాదీని శస్తాని స్నానకర్మణి॥

తా॥ దంతధావనము చేసికొని ప్రాతస్స్నానము చేయవలయు. మహానదులు, దేవఖాతములు, తటాకములు, సరస్సులు, గర్తములు, ప్రస్రవణములు మొదలైనవి స్నానమునకై ప్రశస్తములగును.

మూ॥ రూపంతేజో బలం శౌచ మాయుర్ధృతి రరోగతా॥ ౨౩
మేధా దుస్స్వప్ననాశశ్చ గుణా స్స్నానస్యకీర్తితాః॥

తా॥ రూపము, తేజము, బలము, పరిశుద్ధి, ఆయువు, ధైర్యము, ఆరోగ్యము, జ్ఞాపకశక్తి, పీడకలలు నశించుట అను నివి స్నానమువలన గలుగు ఫలములు.

మూ॥ మదాలయసమీపేతుయత్తోయం పరితిష్ఠతే॥ ౨౪
శివగంగేతివిజ్ఞేయా తత్రస్నాత్వా లభేత మాం॥

తా॥ నాయాలయము దగ్గిరనున్న జలమునకు శివగంగయనిపేరు. అందుస్నానము చేసినవాఁడు నా సాన్నిధ్యము నొందును.

మూ॥ నద్యాదికాన్సమాగమ్య స్నానంకుర్యాద్విశేషతః॥ ౨౫
మలస్నాన మిదంప్రోక్తం మంత్రస్నాన మథశ్శృణు॥

తా॥ మహా నద్యాదులయందు విశేషించి స్నానము చేయవలయు. ఇది మల స్నానమని చెప్పఁబడును. ఇఁక, మంత్రస్నానమును జెప్పెద వినుము.

మూ॥ సంకల్పసూక్త పఠనం మార్జనంచాఘమర్షణం॥ ౨౬
దేవతాతర్పణంచైవ స్నానంపంచాంగముచ్యతే॥

తా॥ సంకల్పము, వరుణసూక్తములను పఠించుట, మార్జనము, అఘమర్షణము. దేవతా తర్పణమునని మంత్రస్నానమున కైదంగములు గలవు.

మూ॥ మత్స్యమండూకసర్పాద్యై రనేకైర్జలజంతుభిః॥ ౨౭
సేవితం తు జలం నిత్యం తస్మాద్దుష్టం భవే దతః॥
తద్దోషశమనార్థంతు శివతీర్థం ప్రకల్పయేత్॥ ౨౮
హస్తమాత్రప్రమాణేన పరితశ్చతురశ్రకం॥

తా॥ చేపలు, కప్పలు, పాములు మొదలైన పెక్కు జలజంతువులచే వసింపఁబడి యుండుగాన జలము దూషితమై యుండును. కావున నాదోషము శమించుటకై, చదరముగా హస్తమాత్రప్రమాణము శివతీర్థమును కల్పింపవలయును.

మూ॥ హుంఫడంతేన చాస్త్రేణ మృదంగృహీత సాధకః॥ ౨౯
సద్యేన స్థాపయేన్మంత్రీ వామదేవేన సేచయేత్॥
అఘోరేణ పిశోధ్యైవ పురుషేణాతిభాగకం॥ 30
పూర్వస్మి న్దక్షిణేచైవ తథాచైవోత్తరే క్షిపేత్॥
ఈశానేనతు మంత్రేణ చైకైక మభిమంత్రయేత్॥ 3౧
అస్త్రం బ్రహ్మశివం జప్త్వా పూర్వాదిక్రమశోన్యసేత్॥

అస్త్రజప్తంతు యద్భాగం దశదిక్షువినిక్షిపేత్॥ 3౨
శివజప్తంతు యద్భాగం తీర్థమధ్యే వినిక్షిపేత్॥

ఫట్కారేణాస్త్రమంత్రేణ తథానారాచముద్రయా॥ 33
జలేసూక్ష్మాశ్చయే దోషా స్తేషాముచ్చాటనం భవేత్॥

బ్రహ్మజప్తస్య చార్ధేన చాత్మనోంగాని కుంఠయేత్॥ 3౪
శిరోవక్త్రించ హృదయం పాదౌగుహ్యంచభాగశః॥

శేషార్ధేనోపసంస్పృశ్య స్నాత్వాద్భిస్తు పునః పునః॥ 3౫
ఉపస్పృశ్య తథాస్నాయా చ్ఛివతీర్థస్య మధ్యతః॥

తా॥ అది యెట్లనిన, సాధకుఁడు, 'అస్త్రాయహుంఫట్' అను మంత్రముచే మృత్తికను త్రవ్వి, సద్యోజాత మంత్రముచే దానిని ఒడ్డున నునిచి, వామదేవమంత్రము పఠించుచు జలము ప్రోక్షించి, అఘోర మంత్రము పఠించుచు మృత్తికయందగు తృణమూలాదులను తొలగించి, తత్పురుష మంత్రము జపువుచు నా మృత్తికను మూడుభాగములు చేసి యా మూఁడు ముద్దలను ఎడమచేతియందు తూర్పు దక్షిణము, ఉత్తరము వను మూడు దిక్కుల నునిచి, ఈశానమంత్రముచే నా మూఁడు ముద్దలను మంత్రించి అస్త్రమంత్రముచే తూర్పుదెసనున్న ముద్దను, పంచబ్రహ్మ మంత్రములచే దక్షిణపుదెసనున్న ముద్దను శైవపంచాక్షరిచే నుత్తరముననున్న ముద్దను మంత్రించి, ఇందు అస్త్రమంత్రముచే మంత్రింపఁబడిన మృద్భాగమును హస్తమాత్ర పరిమితమగు శివతీర్థమునకు పది దిక్కులను చల్లి, పంచాక్షరిచే మంత్రింపఁబడిన మృత్తికాభాగమును అస్త్రాయఫట్ అను మంత్రము పఠించుచు, నారాచముద్రతో శివతీర్థమధ్యమున నుంచవలయు. దీనిచే జలగతములగు దోషములన్నియు తొలఁగును. తరువాత, పంచబ్రహ్మ మంత్రములచే మంత్రింపఁబడిన మృత్తికాభాగములోని సగమును శిరము, ముఖము, హృదయము, పాదములు, గుహ్యమునను నవయవములయందును కడమ సగమును తక్కుశరీరమునందును రాచికొని పలుమారు మునిఁగి, యాచమనముచేసి యిట్లు శివతీర్థము నడుమ స్నానము చేయవలయు.

మూ॥ శివబ్రహ్మాంగ విద్యాంగై స్స్నానంకృత్వావిచక్షణః 3౬
పంచబ్రహ్మశివాంగైశ్చ త్రిఃపఠే దఘమర్షణం॥

తా॥ శివాంగములు, బ్రహ్మాంగములు, విద్యాంగములు నను మంత్రములతో స్నానముచేసి, పంచబ్రహ్మ మంత్రములు, శివాంగములు నను మంత్రములతో గూడ అఘమర్షణ సూక్తమును ముమ్మారు పఠింపవలయును.

శ్రీశివాయగురవేనమః

శైవరహస్యబోధినీవిజయము.

శైవాగ్రగణ్యులారా!

ఈ పత్రికామతల్లిక మీచే పోషింపఁబడుచు నొక వత్సరముం గడచి ద్వితీయవార్షిక జన్మ దినోత్సవము నందగలుగుటం జేసి శైవ మతముమీఁద మీకుగల పరిపూర్ణాభిమానమునకు సంతసిల్లి మీయెడ గృతజ్ఞతవహించి స్వపోషకులకు సకలసౌఖ్యముల నొసంగుమని పరమేశ్వరుఁ బ్రార్థించుట యెంతయు వింతగాదు. ఈపత్రిక కడచిన వత్సరమున నేమి ఘనకార్యముచేసెనని యడుగుదురేని ఇది చేయనిదేమి కలదు ?

ఇది శ్రీ బసవేశ్వరు మహిమము నుద్ఘోషించుచుఁ బ్రభవిల్లుటయగాక యీమ్మహాత్మునెడ కుమతులు చూపిన సకల శంకాపంకంబును తన వాగ్ధారలచే మాయించి బసవేశ్వరు సత్ప్రకాశంబు నలుదెసల వెలయించెను.

మఱియు భాష్యచర్చయం దగు వాద ప్రతివాదములను ప్రకటించి యందగు ప్రాబల్య దౌర్బల్యములను విశదీకరించెను.

ఇదిగాక పూర్వకాలమున ఉద్భటునకు దహనసంస్కారము జరిగియుండుటం జేసి దహనాద్యాచారములు శైవ పూర్వాచారములె యని కొందఱకు గలిగియున్న భ్రాంతిని తొలగించి శైవులకు దహనాద్యాచారములు కూడవని నిరూపించెను.

మఱియు పరమపురుషార్థ నిదానంబును, అనాదిసిద్ధంబును నగు షట్కాలశివపూజ శ్రుతిధర్మముల నిర్మూలీకరించుచున్నది గాన నిది కలిధర్మమని కొందఱు చేయుచున్న విపరీతవాదము నామూలాగ్రముగా ఖండించి శైవపూర్వాచారముల నిర్దోషత్వమును స్పష్టీకరించెను.

ఇదిగాక, శైవధర్మములయెడ సంభావితములగు సకల సంశయములఁ దొలగించి తద్విశేషముల దెలుపు కారణోత్తరమను శివాగమమును ప్రకటించుచు శైవధర్మముల ప్రామాణ్య సంపత్తిని ప్రఖ్యాతము చేయుచుండెను,

మఱియు, శైవమతము ప్రాచీనమైనది కాదని మొదలుగా కొందఱు చేయు విపరీతబోధను మాన్పుటకై శైవమత మాహాత్మ్యమను వ్యాసమున నీ శైవమతము కడమ మతము లన్నిటికంటె పరమ ప్రాచీనమైనదనియు లోకగురుత్వమును వహించినదనియు మతాంతర గ్రంథములనుబట్టియే సిద్ధాంతీకరించి యీ మతముయొక్క శ్రేష్ఠత్వమును తెలిపెను.

ఇట్లు, ఈ పత్రికాపుత్రిక నిజమతగౌరవము నిలుపుటంబట్టి యిహలోకమున ప్రతిష్ఠాలాభంబునకును, శైవధర్మ సంశయముల దీర్చియు తద్విశేషముల దెలిపియు ధర్మానుష్ఠానమునకును తోడ్పడుటంజేసి కైవల్యలాభమునకును మూలమగుటంజేసి యైహికాముష్మిక సౌఖ్యప్రదయనుట నిర్వివాదము.

కావున మీ రెల్లరు నీపత్రికను పోష్యవర్గములో నెల్ల ప్రధానమైనదానిగా నెంచియుందురను నెడ సంశయముండదుగదా ?

ఈ విధమున నీపత్రిక శైవధర్మరహస్యముల వెల్లడించుచుండునట్లును, మీరీ పత్రికారత్నముయొక్క రక్షణయందు జాగరూకులై సకల సౌఖ్యముల నందునట్లును నిజభక్తపాలనతత్పరుఁడగు పరమేశ్వరుఁడనుగ్రహించుగాక యని ప్రార్థించుచున్నాఁడను.

ఇట్లు,

ప॥ సం॥

భూమిక.

శైవాగ్రేసరులారా,

సకలమతముల వారికి నిత్యకర్మానుష్ఠానము ముఖ్యమైయుండుట యందఱకు విదితమే.

పూర్వకాలమున పెక్కురు విద్వాంసులును శ్రద్ధాభక్తియుక్తులునైయుండుటచే నప్పుడు గ్రంథప్రచార మవసరము కాదయ్యెను.

ఇప్పుడైననో అట్టి వారలరుదైనందున నదియవసర మయ్యెను. ఎట్లన.

ఈకాలమున, అనుష్ఠాన విశేషములు తెలిసికొన యత్నించి, తెలిసినవారియొద్ద కేగి, వారిని సవినయముగఁ బ్రార్థించి తెలిసికొను నంతశ్రద్ధాతిశయముగలవారుగాని, అడిగినవారియందుఁ గృపాతిశయము వహించి వారి సంశయముల దీర్పువారుగాని, అనుష్ఠానవిశేషములు సమర్మకముగాఁ దెలిసినవారుగాని అరుదుగానుండుట తెలిసిన యంశమేగదా ?

డానంజేసి యిప్పుడట్టిగ్రంథము లవసరమయ్యెను. కావుననే తక్కుమతములవారి కిట్టిగ్రంథములు ప్రసిద్ధములైయున్నవి.

అయినను శైవుల యాహ్నిక విధానము వెల్లడిలోలేకుండుట శోచనీయము.

కాఁబట్టి దీనిం బ్రచురింప నవసరమను పెద్దల యానతింబట్టి యిది యారంభింపవలసివచ్చెను.

దీనికై ప్రాచీనములగు నాహ్నికములు గొన్ని యార్జింపంబడియెను. అయినను వానియందు చాలకొరతలు కనఁబడుచుండుటచే వాని నన్నిటి ననుసరించియే ప్రకృతకాలాను సారముగా నిది సిద్ధపరుపఁబడియెను.

ఇందగు విధులకు ప్రమాణములను చూడఁదలంచినవారు ధర్మసంగ్రహమునందలి యాహ్నికకాండమును చూడవలయును. ఆగ్రంథము చాలపెద్దదియై వేరుగాఁ బ్రకటింపఁదగియుండుటం జేసి యీప్రతికయందుఁ బ్రకటింపఁబడదయ్యెను.

ఇందగు సకలవిధులును అందు సమగ్రముగా విమర్శింపఁబడి, నిర్ణయింపఁబడియున్నవి.

ఇందగు విధానముగాంచి, యనుష్ఠించి, తన్మూలమగు పరమేశ్వరు నన్నుగ్రహమునకు భాజనులై యిహపరసౌఖ్యములం గాంచుదురు గాక యని పరమేశ్వరుని ప్రార్థించుచున్నాఁడను.

ఇట్లు భవద్విధేయుఁడు.

ముదిగొండ నాగలింగశాస్త్రి.

నిత్యకర్మానుక్రమణిక.

౧. నిదురలేచుట.

ఇంక నైదు గడియలకు సూర్యోదయమగుననఁగా నిదురలేచి, పరమేశ్వరుని ప్రార్థించి ప్రాతస్స్మరణముచేసి, కడచిన దినమున తానుచేసిన పుణ్యపాపములఁదలంచి, పాపకర్మములకు పశ్చాత్తాపమునొంది, నాటి కర్తవ్యము నాలోచించి, శుభవస్తువులఁ జూడవలయు.

౨. బహిర్దేశ గమనము.

ఇలు వెడలి, గ్రామబహిర్భాగమునకు జని, మలమూత్రముల విడిచి, మృత్తికాజలములచే శుద్ధిచేసికొనవలయు.

౩. దంతధావనము

ఉత్తరేణు మొదలగు వానిపుడకతో పండ్లుతోమికొని, నాలుక గీచికొని, జలముచే ముఖముగడిగికొనవలయు.

౪. స్నానము.

మృత్తికను గ్రహించి, నద్యాదులకేగి, సంకల్పముచేసి, శివతీర్థము గావించి, సూక్తపఠనముచేయుచు నందుమునిగి, స్నానాంగ తర్పణములు చేయవలయు.

౫. వస్త్రధారణము.

ఆచమనముచేసి, శుభ్రవస్త్రములను ధరింపవలయు.

౬. భస్మధారణము.

దర్భాసనము మొదలగు దానియందు గూర్చుండి, యాచమనము చేసి, ఇష్టలింగమునకు మజ్జనము గావించి, భస్మమును గ్రహించి, మంత్రించి ముఖాదిస్థానములయందు ధరింపవలయు.

౭. సంధ్యావందనము.

మార్జనముచేసి, అర్ఘ్యమువిడిచి, తర్పణముచేయవలయు.

౮. అరుణోదయకాల పూజ.

అరుణోదయకాలమున అవసరార్చనముచేయవలయు.

౯. జపము.

గాయత్రిజపించి, సూర్యోపస్థానముచేసి, శ్రీపంచాక్షర మంత్రము జపింపవలయు.

౧౦. హోమము.

నిత్యోపాసనము చేయవలయు.

౧౧-౧౨. ప్రాతః స్సంగవపూజలు.

ప్రాతఃకాలమునను, సంగవకాలమునను అవసరార్చనములు చేయవలయు.

౧౩. మాధ్యాహ్నికస్నానము.

మృత్తికచే స్నానముచేయవలయు.

౧౪. స్వాధ్యాయము

బ్రహ్మయజ్ఞమును పితృతర్పణమును జేయవలయు.

౧౫. వైశ్వదేవము.

వైశ్వదేవముచేయవలయు.

౧౬. మాధ్యాహ్నికపూజ.

అతిథిపూజ, గురుపూజ, మహాపూజయు, చేసి భుజించి యితిహాసాదుల పఠింపవలయు.

౧౭. సాయంసంధ్య.

సంధ్యావందనము చేయవలయు.

౧౮. సాయంకాలపూజ.

సాయంకాలమున అవసరార్చనము, అగ్న్యుపాసనము వైశ్వదేవము చేయవలయు.

౧౯. అర్ధరాత్రపూజ.

తరువాత, రాత్రి ప్రథమయామముననే అర్ధరాత్ర మహాపూజ నారంభించి, ద్వితీయయామమున ముగించి, భుజించి, పురాణేతిహాసదుల పఠింపవలయు.

౨౦. పండుకొనుట.

కాలుసేతులు కడిగికొని, నిద్రాస్థానమునకుఁజని, పరమేశ్వరు ప్రార్థించి, మంత్రము [illegible] నిద్రింపవలయు.

శ్రీశివాభ్యాంనమః.

ఆహ్నికవిధిః

శ్లో॥ సదాశివసమారంభాం శ్రీకంఠారాధ్యమధ్యమాం।
అస్మదాచార్యపర్యంతాం వందే గురుపరంపరాం॥ ౧

శ్లో॥ శివం గురూంశ్చరాన్ నత్వా విమృశ్యనిగమాగమాన్।
శాంభవాదీని సూత్రాణి సమాలోచ్యయథామతి॥ ౨

శ్లో॥ భారద్వాజకులోద్భూత శ్రీమదుద్భటవంశజః।
జ్వాలాంబికాఘోరనాథ దాంపత్యకలితోదయః॥ ౩

శ్లో॥ శ్రీమద్వీరేశ్వరారాధ్య చరణాబ్జమధువ్రతః।
త్రైలింగోనాగలింగాఖ్యోవక్ష్యాహ్నికవిధింపరం॥ ౪

శ్లో॥ ధర్మసంగ్రహ నిర్ణీత సిద్ధాంత పరినిష్ఠితం।
శైవదీక్షావతాం భాస్వదిష్టలింగభృతాం ముదే॥ ౫

ఉత్థాన ప్రకరణం.

ఉషసి శివశివేతి ప్రబుధ్య, ఇష్టలింగం నేత్రయోః స్పర్శయన్ నేత్రే ఉన్మీల్య, ఉత్థాయ, పాదౌ, పాణీచ, ప్రక్షాళ్యాచమ్య, భస్మోద్ధూళనం కృత్వా, హృత్పద్మే, ద్వాదశాన్తేవా గురుం తదుపదిష్ట మార్గేణ శివంచధ్యాత్వా,

ఇఁక నైదుగడియలకు సూర్యోదయమగుననఁగా శివశివయనుచు మేలుకొని, ఇష్టలింగమును కనుల కద్దుకొనుచు కన్నులు తెరచి, లేచి, కాలుసేతులు కడిగికొని, ఆచమనముచేసి, భస్మోద్ధూళనముచేసికొని, హృదయమునందుగాని, ద్వాదశాంతమునఁగాని గురువు ఉపదేశించినవిధమున శివుని ధ్యానము చేసి,

శ్లో॥ ప్రాత స్స్మరామి పరమేశ్వరవక్త్రపద్మం
ఫాలాక్షకీలి పరిశోషితపంచబాణం।
భస్మత్రిపుండ్రరచితం ఫణికుండలాఢ్యం
కుందేందు చన్దనసుధారసమందహాసం॥ ౧

శ్లో॥ ప్రాత ర్భజామి పరమేశ్వర బాహుదణ్డాన్
ఖట్వాంగశూలహరిణాహిపినాకయుక్తాన్।
గౌరీకపోలకుచరంజిత పత్రరేఖాన్
సౌవర్ణకంకణమణిద్యుతి భాసమానాన్॥ ౨

శ్లో॥ ప్రాత ర్నమామి పరమేశ్వరపాదపద్మం
పద్మోద్భవామరమునీంద్ర మనోనివాసం।
పద్మాక్షనేత్ర సరసీరుహ పూజనీయం
పద్మాంకుశధ్వజ సరోరుహలాంఛనాఢ్యం॥ ౩

శ్లో॥ ప్రాత ర్భజామి శివమేక మనంత మాద్యం
వేదాన్తవేద్య మనఘంపురుషం మహాన్తం।
నామాది భేదరహితం స్థిరమద్వితీయం
షడ్భావశూన్యమతులం మహితంమహేశం॥ ౪

శ్లో॥ ప్రాత స్స్మరామి పరమేశ్వరపుణ్యనామ
శ్రేయః ప్రదం సకలదుఃఖవినాశహేతుం।
సంసారతాప శమనం కలికల్మషఘ్నం
గోకోటిదానఫలదం స్మరణేనపుంసాం॥ ౫

శ్లో॥ శ్రీపంచరత్నాని మహేశ్వరస్య
భక్త్యాపఠే ద్యస్సుగతిః ప్రభాతే।
ఆయుష్య మారోగ్య మశేషభోగాన్
ప్రాప్నోతి కైవల్యపదం దురాపం॥

ఇత్యాది శ్లోకాన్పఠిత్వా, | ఈ మొదలగు శ్లోకములఁజదివి

గతదిన కృతదుష్కర్మభ్యః పశ్చాత్తప్త్వా, ప్రకృతదిన కర్తవ్య మాలోచ్య, మాహేశ్వర చరణం మణ్యాదీంశ్చావలోక్య,

లోగడ దినమునఁ జేసిన పాప కార్యములకు పశ్చాత్తాపము నొంది, నాటి కృత్యము నాలోచించి, మాహేశ్వర చరణమును, మణి మొదలగు వానిని దర్శించి,

శ్లో॥ సముద్రవసనే దేవిపర్వత స్తనమండితే।
విష్ణుపత్ని నమస్తుభ్యం పాదస్పర్శం క్షమస్వమే॥

ఇతి భూమిం సంప్రార్థ్య,

అని భూదేవిని ప్రార్థించి,

బహిర్విహారవిధి.

దండాది సహితో గృహాన్నిర్గత్య, గ్రామాద్బహిర్దేశంగత్వా, నైఋతావనుపయుక్తప్రదేశంగత్వా, మృజ్జలే సన్నిధాప్య, దివా సంధ్యయో రుత్తరాస్యో, రాత్రౌ దక్షిణాభిముఖః ప్రాణబాధాది సమయే యథాసుఖముఖో లింగ పేటికాం శిరసినిధాయ, ఉత్తరీయేణ శిరః ప్రావృత్య, దక్షిణ కర్ణోపవీతీ, పృష్ఠతఃకంఠలంబిత శివ సూత్రయజ్ఞసూత్రయుగళోవా, మౌనీసన్ భూమిం తృణాదిభిరాచ్ఛాద్య, మూత్రపురీషేవిసృజేత్.

దండము గ్రహించి, పాదుకలు తొడిగి కొని, యిలువెడలి, గ్రామము వెలుపట నైఋతి దిశను నిరుప యుక్తమగు చోటికేగి, మృత్తికను, జలమును దగ్గిరనిడికొని పగలు, సందెవేళలను ఉత్తరముఖముగను, రాత్రియందు దక్షిణముఖముగను, ఆపత్సమయములయందు వీలగునట్లును, లింగకాయను శిరమున నిడికొని, ఉత్తరీయము శిరమునకు జుట్టుకొని, కుడిచెవిని యజ్ఞోపవీతమును జుట్టుకొనిగాని, జందెమును, శివసూత్రమును మెడ వెనుక వైపునకు వ్రేలాడవైచిగాని మాటలాడక, నేలమీద తృణాదులనునిచి యందు మూత్రపురీషములు విడువలయు.

శౌచవిధి.

ఆర్ద్రాం మలకమాత్రయా మృదా జలేనచ పంచవారమపానం సంశోధ్య మృజ్జలై ర్ద్వివారం శేఫస్సంశోధ్య పునర్జలై రేవ యావద్గంధ లేపనివృత్తి సంశోధ్య, శుద్ధ మృత్తికయైకవారం హస్తం ప్రక్షాళ్య, తటాక దేశమాగత్య, అన్య మృజ్జలైర్దశవారం వామకరం విశోధ్య, తతఃకరద్వయం సప్తవారం మృజ్జలైః ప్రక్షాళ్య, పాదౌ ప్రత్యేకంత్రిః ప్రక్షాళ్య,అన్యజలై ర్ద్వాదశ గండూషాన్ వామభాగే కృత్వా ఉపవీతీ ద్విరాచామేత్.

పచ్చి యుసిరికాయయంత మృత్తికచేతను జలముచేతను అయిదు మార్లు గుదమును, రెండుమార్లు పురుష చిహ్నమును గడిగి మఱియు జలముచే గంధలేపములు తొలగువరకు, గడిగికొని శుద్ధ మృత్తికతో నొకమాఱు చేయి గడిగికొని, చెరువుపద్దకుఁ బోయి ఇతరమృత్తికచేతను జలముచేతను పదిసార్లు ఎడమచేతినిగడిగి తరువాత రెండుచేతుల నేడుమార్లును పాదములను ముమ్మారును గడిగి ఇతరజలముచే పండ్రెండుమార్లు పుక్కిలించివైచి జందెము నుపవీతముగా ధరించి రెండుమారు లాచమనము చేయవలయు.

మూత్రమాత్రోత్సర్గేతు పూర్వవదేకవారం శేఫః ప్రక్షాళ్య వామకరంత్రిః, ప్రక్షాళ్య కరద్వయంద్విః ప్రక్షాళ్య, ఏకైకయా మృదాపాదౌ ప్రక్షాళ్య, గండూష చతుష్టయం విధాయాచామేత్.

మూత్రమునుమాత్రము విడిచినప్పుడు ఒక్కమాఱు పురుష చిహ్నమును, ముమ్మాఱు లెడమచేతిని, రెండుమార్లు రెండుచేతులను గడిగికొని, నాలుగుమార్లు పుక్కిలించివైచి, జందెము నుపవీతముగా ధరించి యాచమనము చేయవలయును.

శౌచమేతద్గృహస్థస్య
ద్విగుణం బ్రహ్మచారిణాం
త్రిగుణంతువనస్థానాం
యతీనాంచ చతుర్గుణం॥

ఇది గృహస్థునకు విహితము. దీనికి ద్విగుణముగా బ్రహ్మచారియు, త్రిగుణముగా వనస్థుఁడును చతుర్గుణముగా యతియు నాచరించునది.

దంతధావనవిధి.

ఆయుర్బలం యశోవర్చః ప్రజాః పశువసూనిచ
బ్రహ్మప్రజ్ఞాంచ మేధాంచ త్వంనోదేహి వనస్పతే॥

ఇతి పఠిత్వా అపామార్గౌదుంబరామ్రనింబాద్యుక్తకాష్ఠేషు యథాలాభ మార్ద్రత్వగన్వితమృజుం కనిష్ఠాంగుళ స్థూలం ద్వాదశాంగుళ దైర్ఘ్యం దంతకాష్ఠం సంగృహ్య దంతాన్శోధయిత్వా జిహ్వాలేఖనం విధాయ, ద్వాదశగండూషాన్కృత్వా ముఖం క్షాళయేత్. ప్రతిపత్పర్వ షష్ఠ్యష్టమీనవమ్యేకాదశీ చతుర్దశీ వ్రతోపవాసాదిషు కాష్ఠేనదంతధావనం నకుర్యాత్. దంతకాష్ఠానామలాభే నిషిద్ధదినేషుచ పర్ణైః ప్రదేశినీ వర్జమంగుళీ భిర్వావిదధ్యాత్.

అను మంత్రమును పఠించి, ఉత్తరేణు, అత్తి, మామిడి, వేప, మొదలగు చెట్ల పుడకను చిటికెనవ్రేలి లావుగలిగి, పంౘెండు అంగుళముల పొడవును గలిగి, పై చర్మముతో గూడినదానినిగా గ్రహించి పండ్లుతోమికొని, నాలుక గీచికొని పంౘెండుమార్లు పుక్కిలించివైచి ముఖము గడిగికొనవలయు. పాడ్యమి పూర్ణిమ అమావాస్య షష్ఠి అష్టమి నవమి ఏకాదశి చతుర్దశి వ్రతోపవాసాది దినములు వీనియందు పుడకతో పండ్లు తోమికొనఁగూడదు. పుడక దొరకని సమయమునను, నిషిద్ధ దినములయందును ఆకులు మొదలగు వానితో చూపుడువ్రేలు విడిచి కడమవ్రేళ్ళతో తోమికొనవలయు. అన్నిదినములయందు తప్పక నాలుక గీచికొనవలయు.

ఆచమనవిధిః

శ్రౌతం స్మార్తం చ పౌరాణ మితిహ్యాచమనం త్రిధా॥

శ్రౌతాచమనము, స్మృత్యాచమనము, పురాణాచమనము అని ఆచమనములు మూడువిధములు.

శ్రౌతాచమనవిధిః

వామదేవ సంహితోక్తం
కారణోక్తం తథైవచ
ఆరణ్యకోక్తమన్యచ్చ
శ్రౌతముక్తం చతుర్విధం॥
వామదేవసంహితోక్తం యథా.

వామదేవ సంహితోక్తము, కారణాగమోక్తము, ఆరణ్యకోక్తము మున్యుక్తము నని శ్రౌతాచమనము నాలుగు విధములు. దీనికే శ్రుత్యాచమనమనియు పేరుగలదు.

౧ ఓం నమశ్శంభవేచస్వాహా
౨ ఓం మయోభవేచస్వాహా
౩ ఓం నమశ్శంకరాయచస్వాహా
ఇతి త్రిభిః పీత్వా.

ఈ మూడు మంత్రములచే మున్మూడు లాచమనము చేసి (ఆవు చెవివలెనుండు హస్తముతో మినుపగింజ మునుగునంత నీరును బ్రహ్మతీర్థముతో పుచ్చుకొనుట అన్ని యాచమనములయందు సమానము)

సర్వాంగుళ్యగ్రైః
(కుడిచేతి యన్నివ్రేళ్ళకొనలచే)

౪ మయస్కరాయచ (ఊర్ధ్వోష్ఠే) — అని పై పెదవియందును
౫ నమశ్శివాయచ (అధరోష్ఠే) — అని క్రింది పెదవియందును
౬ శివతరాయచ (చుబుకే) — అని గడ్డమునందును
స్పృశేత్. తాకవలయును.

అంగుష్ఠతర్జనీభ్యాం
(బొటనవ్రేలు చూపుడువ్రేలు ఈ రెండు వ్రేళ్ళచేతను)

౭ భవోద్భవాయనమః (దక్షిణ నాసికాయాం) — అని కుడి ముక్కునందును

౮ వామదేవాయనమః (వామ—అని యెడమముక్కునందును తాక
నాసికాయాంచ) స్పృశేత్ వలయును
అంగుష్ఠానామికాభ్యాం—(అంగుష్ఠముఅనామిక ఈ రెండు వ్రేళ్లతో)
౯ జ్యేష్ఠాయనమః (దక్షిణనేత్రే)—అని కుడికన్నును
౧౦ శ్రేష్ఠాయనమః (వామనేత్రే)—అని యెడమకన్నును
౧౧ రుద్రాయనమః (దక్షిణకర్ణే)—అని కుడిచెవిని
౧౨ కాలాయనమః (వామకర్ణే)—అని యెడమ చెవిని
కనిష్ఠాంగుష్ఠాభ్యాం—(చిటికెనవ్రేలు బొటనవ్రేలు ఈ రెండువ్రేళ్ళతో
౧౩ కలవికరణాయనమః(నాభౌ)స్పృశేత్—అనిబొడ్డును తాకవలయు॰
కరతలేన—(అరచేతితో)
౧౪ బలవికరణాయనమః(కుక్షౌ)స్పృశేత్—అనికడుపును తాకవలయును
అంగుళ్యగ్రైః—(అన్నివ్రేళ్ళకొనలచే)
౧౫ బలాయనమః (శిరసి)—అని శిరమును
౧౬ బలప్రమథనాయనమః (దక్షిణభుజే)—అని కుడిచేతిని
౧౭ సర్వభూతదమనాయనమః (వామభుజే)—అని యెడమచేతిని
౧౮ మనోన్మనాయనమః (వక్షసి)—అని రొమ్మునందును
౧౯ నమస్తే అస్తు భగవన్విశ్వేశ్వరా—అని (ఎడమచేయిఅరచేతితో)
యనమః (వామహస్తతలేన కుడిచేయి అరచేతిని
దక్షిణహస్తతలం)
౨౦ మహాదేవాయనమః(దక్షిణహస్తత—అని కుడిచేయిఅరచేతితో
లేన వామహస్తతలం) యెడమచేయి అరచేతిని
తాకవలయు
దక్షిణహస్తతలేన—(కుడిచేయి అరచేతితో)
౨౧ త్రియంబకాయనమః(దక్షిణపాదే)—అని కుడిపాదమునందును
౨౨ త్రిపురాంతకాయనమః (వామపాదే)—అని యెడమ పాదము
నందును

౨౩ త్రికాగ్ని కాలాయనమః (దక్షిణపార్శ్వే)—అని కుడిపార్శ్వము నందును

౨౪ కాలాగ్నిరుద్రాయనమః(వామపార్శ్వే)—అని యెడమపార్శ్వము నందును

౨౫ నీలకంఠాయనమః (కంఠే)—అని మెడయందును

౨౬ సర్వేశ్వరాయనమః (దక్షిణగండే)—అని కుడిచెక్కిలియందును

౨౭ సదాశివాయనమః(వామగండే)—అని యెడమచెక్కిలియందును.

౨౮ శ్రీమహాదేవాయనమః(ముఖే)—అని ముఖమునందును తాక

స్పృశేత్ — వలయు. ఈ యాచమనము సంధ్యా వందనాదుల యందును శివ పూజాదులయందును నుప యోగింపఁబడును.

౨ కారణాగమోక్తం యథా—కారణాగమోక్త మెట్లనిన

౧ ఓంహ్రీం ఆత్మతత్వాయస్వాహా—
౨ ఓంహ్రీం విద్యాతత్వాయస్వాహా—
3 ఓంహ్రీం శివ తత్వాయస్వాహా—

ఈ మూడు మంత్రములచే ముమ్మారుఆచమనముచేయ వలయు

శేషాణ్యంగాని తూష్ణీ—
మంగుళ్యగ్రైస్సంస్పృశేత్—

(వ్రేలికొనలచే) తక్కునంగముల నమంత్రకముగనే స్పృశింపవలయు ఈ యాచమనవిధి ఆబ్ధికాదుల యందు వినియోగింపఁబడును.

3 ఆరణ్యకోక్తంయథా—ఆరణ్యక శ్రుతియందుఁ జెప్పఁబడిన శ్రుత్యాచమనము ఎట్లనిన

త్రిరాచామేత్—ముమ్మారు లాచమనయు చేయవలయు.

ద్విః పరిమృజ్య—నీరిలోముంచిన యంగుష్ఠముతో రెండు పెదవులను రెండుమారులుతాకి

సకృదుపస్పృశ్య—మరల నొకసారి పెదవినితాకి

(సవ్యంపాణింపాదౌప్రోక్షతి)—ఎడమ చేతిమీదను రెండు పాదములమీదను ప్రోక్షించి

శిరశ్చక్షుషీనాసికే శ్రోత్రే—కరాగ్రముతో శిరమును, అంగుష్ఠానామికలతో కండ్లను, అంగుష్ఠతర్జనులతో రెండు ముక్కులను అంగుష్ఠానామికలతో చెవులను కరతలముతో రొమ్మును తాకవలయు.

హృదయమాలభ్య
ఇతి తై. ఆ. ౨. ౧౧.

ఈ యాచమనము బ్రహ్మయజ్ఞము చేయునప్పుడు ఆచరింపఁబడుచున్నది.

మున్యుక్తశ్రౌతాచమనం యథా—మున్యుక్తమగు శ్రుత్యాచమనము ఎట్లనిన
(దేవ్యాః పాదైస్త్రిభిఃపీత్వా)

౧ ఓంతత్సవితుర్వరేణ్యగ్గ్ స్వాహా
౨ భర్గోదేవస్యధీమహి స్వాహా
3 ధియోయోనఃప్రచోదయాత్స్వాహా
(అబ్లింగైర్నవభి స్పృశేత్)

ఈ మూడుమంత్రములచేతను ముమ్మాఱు లాచమనము చేయవలయు

౪ ఆపోహిష్ఠామయోభువః
౫ తానఊర్జేదధాతన

ఈ మంత్రములు జదువుచు చేతులు గడిగికొని

౬ మహేరణాయచక్షసే
౭ యోవశ్శివతమోరసః } ఈ మంత్రముజదువుచు అంగుష్ఠముతో నీరు గ్రహించి దానితో పెదవుల దుడుచికొనవలయు

౮ తస్యభాజయతేహనః
౯ ఉశతీరివమాతరః } అని రెండుమాఱులు శిరమున జలము చల్లుకొని

౧౦ తస్మాఅరంగమామవః— అని కుడిచేతితో నీరు తీసికొని యెడమచేతిమీద ప్రోక్షింపవలయు.

౧౧ యస్యక్షయాయజిన్వధ—అని పాదములమీద ప్రోక్షించుకొని

౧౨ ఆపోజనయథాచనః— అని శిరమున ప్రోక్షించుకొనవలయు
(సప్త వ్యాహృతి సంయుక్తా
గాయత్రీత్రిపదాశిరః)

౧౩ ఓం భూః—అని అన్నివ్రేళ్ళతో గడ్డముతాకి

౧౪ ఓం భువః
౧౫ ఓగ్ం సువః } అని అంగుష్ఠతర్జనులతో రెండు ముక్కులను తాకి

౧౬ ఓం మహః
౧౭ ఓం జనః } అని యంగుష్ఠానామికలతో రెండుకన్నులనుదాకి

౧౮ ఓం తపః
౧౯ ఓగ్ం సత్యం } అని యంగుష్ఠా నామికలతో రెండు చెవులను దాకి

౨౦ ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం—అని యంగుష్ఠకనిష్ఠికలతో నాభిని తాకి

౨౧ భర్గోదేవస్యధీమహి—అని కరతలముతో రొమ్మును దాకి

౨౨ ధియోయోనః ప్రచోదయాత్—అని కరాగ్రమునశిరసునుదాకి
౨౩ ఓమాపోజ్యోతీరసోమృతం—అని ముకుళహస్తముతో కుడిచేతిని
౨౪ బ్రహ్మభూర్భువస్సువరోం—అని యెడమచేతిని దాకవలయు.

ఈ యాచమనవిధి గాయత్రీ జపమునకు పూర్వమునందు పరము నందు వినియోగింపఁబడును.

స్మృత్యాచమనము.

సూత్రోదితంస్మృతి ప్రోక్తం స్మార్త-మాచమనంద్విథా. — ఆపస్తంబ సూత్రమునఁ జెప్పఁబడినదియు శౌనకస్మృతియందు జెప్పఁబడినదియునని స్మృత్యాచ మనము రెండువిధములు.

ఆపస్తంబసూత్రోదితం యథా—సూత్రోక్తమెట్లనిన

౧ తిష్ఠన్నాచామేత్ ప్రహ్వోవా — జలమునందుదక్క తక్కచోట నిలుచుండి గాని వంగికాని యాచమనము చేయఁగూడదు.

౨ ఆసీనస్త్రిరాచామేత్ హృదయంగమాభిరద్భిః — కూర్చుండి హృదయమువఱకు పోఫునంత జలముతో "స్వాహా" యనుచు ముమ్మారు లాచమనము చేయవలయు

౩ త్రిరోష్ఠౌ పరిమృజేత్ (ద్విరిత్యేకే) — తరువాత అంగుష్ఠమూలమున ముమ్మారు పెదవులు తుడుచుకొనవలయు. రెండుమారులని కొందఱుచెప్పుదురు.

౪ సకృదుపస్పృశేత్ (ద్విరిత్యేకే) — తరువాత తర్జనిమధ్యమా నామికలను మూడు వేళ్ళతో పెదవుల నొకసారి తాకవలయు. రెండుసార్లు తాకవలయునని కొందఱందురు.

౫ దక్షిణేనపాణినా సవ్యం ప్రోక్ష్య పాదౌ శిరశ్చ | దక్షిణహస్తముచేత నెడమచేతిమీదను పాదముల మీదను శిరము మీదను ప్రోక్షించి

౬ ఇంద్రియాణ్యుపస్పృశేత్ చక్షుషీ నాసికే శ్రోత్రేచ | కన్నులను ముక్కులను చెవులను తాకవలయు

౭ అథాప ఉపస్పృశేత్—అనంతరము జలముతాకవలయు.

స్మృతిప్రోక్తం యథా—శౌనకస్మృతియందు జెప్పఁబడిన స్మృత్యాచమన మెట్లనిన,

౧ త్రిః పిబేద్బ్రహ్మతీర్థతః—బ్రహ్మతీర్థముతో స్వాహాఅని ముమ్మాఱు లాచమనము చేయవలయు.

౨ తతః ప్రక్షాళ్యహస్తౌచ—తరువాత చేతులు గడిగికొని

౩ సంకుచ్యాంగుష్ఠమూలేన ద్విర్మార్జ్య—వ్రేళ్ళుముడిచి పెదవులను ముమ్మాఱు తుడువవలయు

౪ సంహతాంగుళిమూలైశ్చ—కూర్చఁబడిన వ్రేళ్ళతో నోరు ముమ్మాఱు తుడుచుకొనవలయు
త్రిః ప్రమృజ్యాత్తతోముఖం |

౫ ప్రక్షాళ్యహస్తౌ—చేతులు గడిగికొని

౬ చాభ్యుక్ష్యపాదశీర్షౌ తథైవచ—పాదములమీదను శిరముమీదను నీరుజల్లుకొని

౭ మధ్యమాంగుళి పృష్ఠైశ్చ—నడిమివ్రేళ్ళ వెనుకభాగముతో నాసికా
త్రిః స్పృశేత్ఘ్రాణమూలకం | మూలమును ముమ్మాఱుతాకి

౮ హస్తౌ ప్రక్షాళ్య—చేతులుగడిగికొని

౯ సంస్పృశ్యాఘ్రాణాది—ముక్కు మొదలగువానిని తాకవలయు.
ద్వయోశ్శః పృథక్ | ఎట్లనిన,

౧౦ అంగుష్ఠేనప్రదేశిన్యా—అంగుష్ఠతర్జనులతో ముక్కులను దాకవలయు
ఘ్రాణౌ పశ్చాదుపస్పృశేత్ |

శ్రీ

శివాయగురవేనమః

శైవసిద్ధాంతదీపికా.

అవర్ణ విగ్రహం దేవం వర్ణవిగ్రహావర్జితం ।
వర్ణవిగ్రహావక్తారం నమామిస్తౌమి సంశ్రయే ॥
చరాచరాత్మకం విశ్వమోతం ప్రోతంచ సర్వతః ।
పశుపాశ భిదాయేన సమస్తస్మై పురద్విషే ॥

ఇహతావ జ్జాతి కులాద్యభిమానాస్పదమిదం స్థూలదేహం పృథివ్యప్తేజో వాయ్వాకాశానాం సమవాయః । తత్రప్రాక్తన పుణ్య పాపానుకూలం బ్రాహ్మణాది వర్ణాంశ్చ రూపశ్రియా వింద్రియపాటవమపి బిభ్రతో నియతాయుషో నియతభోగాశ్చ భవన్తి భోక్తారఆత్మానః

ఈ ప్రపంచమునందు జాత్యభిమానము, కులాభిమానము మొదలగు వానికి నునికిపట్టైన యీ స్థూలదేహము భూమి, నీరు, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము నను పంచభూతములయొక్క సమవాయము.

అందు భోక్తలగుజీవులు తాము పూర్వజన్మమునఁజేసిన పుణ్యపాపములనుబట్టి బ్రాహ్మణాదివర్ణములను, రూపమును, సిరిని, ఇంద్రియపాటవమును వహించి నియతమగు నాయువు, నియతములగు భోగములను గలవారలై యున్నారు. నియతమనఁగా, పూర్వకర్మమునకు దగినంతయని యర్థము.

సృష్టి మొదలుకొని వచ్చియున్న పృథివీతత్త్వము మొదలుకొని కలాతత్త్వమువఱకుగల ముప్పది తత్త్వములు నీజీవుల భోగమునకు పరివారమై యున్నవి.

ఏతేషాం భోగపరికరీ భూతాని సృష్టిమారభ్యానీతాని పృథివీతత్త్వమారభ్య కలాతత్త్వాంతాని త్రింశత్తత్త్వాని। ఆత్మన్యాత్మని పృథక్ పృథక్ అత్యంతసూక్ష్మస్య కర్మణాప్రాప్తస్య ఆయుషోన్తే పూర్వశరీరం విహాయ తృణజలూకావ ద్వాశయిష్యన్న్యపరం శరీరం। తేనకృతానాం పుణ్యాపాపానా మాశ్రయ ఆత్మా శరీరాదన్యః జ్ఞానక్రియారూపః నిత్యః అమూర్తః వ్యాపకశ్చ ఆణవ కార్మమాయీయ బైందవరోధ శక్త్యాత్మక పాశపంచకబద్ధ స్సంసారీపురుషః।

అస్యభోగ పరికరీభూత సూక్ష్మశరీర భూతతత్త్వాని కానీతిచేత్ పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశ తత్త్వానీతి కథితానీమాని భూతానిపంచ

ఈ జీవులు కర్మచేప్రాప్తమగు నాయువు తుదముట్టగా పూర్వశరీరము విడిచిపెట్టి తృణజలూకా న్యాయమున వేరొకశరీరము నాశ్రయించుచుందురు.

తృణజలూక యనఁగా, గడ్డిజలగ. ఈ పురుగు ఒక గడ్డిపరక మీదనుండి పొడవుగాసాగి వేరొక గడ్డిపరకను బట్టుకొని తానున్న గడ్డిపరక వదలిపెట్టును. అటులే జీవుండును వాసనారూపమగు వేరొక శరీరమును గ్రహించి పూర్వశరీరమును విడుచునని గ్రహించునది.

ఆశరీరముచేఁ జేయఁబడు పుణ్యాపాపములు జీవుని నాశ్రయించి యుండును.

ఈ జీవుఁడు శరీరముకంటె భిన్నుఁడు, జ్ఞానక్రియా రూపుఁడు, నిత్యుఁడు, అమూర్తుఁడు, వ్యాపకుఁడునునై యుండి ఆణవము, కార్మికము, మాయీయము, బైందవము, రోధశక్తి అను నైదు పాశములచే బద్ధుఁడై సంసారియు, పురుషుఁడునని చెప్పఁబడు చుండును.

ఈజీవునకు భోగసాధనమైన సూక్ష్మశరీరముయొక్క తత్త్వము లెవ్వియన, భూమి, జలము, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము నను మహాభూతములైదు.

ఏతేషాంకారణం తన్మాత్రపంచకం కిమితిచేత్ గంధతత్త్వం రసతత్త్వం రూపతత్త్వం స్పర్శతత్త్వం శబ్దతత్త్వం చేతి ఏతద్దశకం కార్యమిత్యుచ్యతే వాక్పాణి పాదపాయూపస్థానీతి పంచకర్మేంద్రియాణి। ఏతేషాంగుణా వచన గమనాదాన విసర్గానందాః। శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వా ఘ్రాణానీతి పంచజ్ఞానేంద్రియాణి ఏతేషాంగుణాః శబ్దస్పర్శ రూపరసగంధాః। ఏతస్యవాగాది పంచకస్య శ్రోత్రాదిపంచకస్యచ కరణమిత్యభిహితం। మనశ్చాహంకారశ్చ బుద్ధిశ్చేతి త్రితయమేతత్ శ్రోత్రాందీంద్రియ పదస్మాచ్ఛరీరాద్బహిర్నిర్గత్య వ్యాపారమకృత్వాఽస్య శరీరస్యాంతరవకాశే స్థిత్వాక్రియాప్రవర్తకత్వాత్ అంతఃకరణ మిత్యేతేషాంత్రయా

ఈ పంచభూతములకు కారణములైన తన్మాత్రలెవ్వియన,

గంధతత్త్వము, రసతత్త్వము, రూపతత్త్వము, స్పర్శతత్త్వము, శబ్దతత్త్వము ననునవియగును. ఈపదితత్త్వములకు కార్యమనిపేరు. వాక్కు, చేతులు, పాదములు, గుదము, ఉపస్థ అనునైదును కర్మేంద్రియములు. పలుకుట, గ్రహించుట, నడచుట, మలము విడుచుట, ఆనందము ననునవి వరుసగా కర్మేంద్రియములయొక్క గుణములు.

చెవి, చర్మము, కన్ను, నాలుక, ముక్కు అనునైదును జ్ఞానేంద్రియములు, శబ్దము, స్పర్శము, రూపము, రసము, గంధము ననునవి వరుసగా జ్ఞానేంద్రియ గుణములు.

కర్మేంద్రియములు, జ్ఞానేంద్రియములు నగు పదింటికి కరణములని పేరు.

మనస్సు, అహంకారము, బుద్ధి అను నీమూఁడింటికి నంతఃకరణమనిపేరు. వీనికీపేరేల కలిగెననఁగా,

ఇవి శ్రోత్రాదీంద్రియముల వోలె నీశరీరమునుండి వెలుపలకుఁబోయి వ్యాపారముచేయక యీశరీరములోనేయుండి కార్యముచేయుచుండునవి గావున వీనికి అంతఃకరణమని పేరు కలిగెను.

ణాం నామ। అర్థానాంసంకల్పనంచ శ్రోత్రాదీంద్రియాణాం బాహ్య విషయేషు ప్రవర్తనంచ మనసోవృత్తిః। అభిమానకల్పనంచ ప్రాణా దివాయూనాం ప్రేరణంచ అహంకారవృత్తిః। అధ్యవసాయో బుద్ధే ర్వృత్తిః। ఏతద్రజతమేవ నశుక్తిరితి నిశ్చయోఽధ్యవసాయ ఇతి। పూర్వముక్తాని త్రయోవింశతితత్త్వాని। ఏతేష్వధ్యవసాయ కారణ భూతాద్బుద్ధి తత్త్వాత్ సాత్త్విక రాజసతామస భేదేన భిన్నోఽహం కారో జాయతే. అత్రసాత్వికాహంకారా న్మనశ్చ శ్రోత్రాది పంచ జ్ఞానేంద్రియాణిచ జాయన్తే. అత్రతామ సాహంకారాద్గంధాది తన్మాత్ర కం జాతం। ఏతస్మాత్తన్మాత్ర పంచకాద్భూతాని పంచజాతాని। ధారణాచ సమూహీకరణంచ దాహకత్వంచ అవయవ ఘటన కర ణంచ ఇతరభూత చతుష్టయస్యావకాశ దానంచ పంచభూతానాం

వీనిలో కార్యములను సంకల్పించుటయు, ఇంద్రియములను బాహ్యవిషయములమీఁది కనుపుటయు మనస్సుయొక్క వ్యాపారము.

అభిమానమును కల్పించుటయు, ప్రాణాదివాయువులను ప్రేరణ చేయుటయు అహంకారముయొక్క వ్యాపారము.

వెండినిఁజూచి యిది వెండియా? లేక ముత్యపుచిప్పయా అని సంశయము కలిగినప్పుడు ఇది వెండియెగాని ముత్యపుచిప్పగాదు అని నిశ్చయించుట బుద్ధియొక్క వ్యాపారము.

ఇట్లు భూమి, నీరు, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశమునను మహా భూతములైదు. గంధము, రసము, రూపము, స్పర్శము శబ్దమునను తన్మాత్రములైదు.

వాక్కు, చేతులు, పాదములు, గుదము, ఉపస్థ అను కర్మేంద్రి యములైదు.

చెవి, చర్మము, కన్ను, నాలుక, ముక్కు అను జ్ఞానేంద్రియములైదు

వృత్తయః | అత్రపృథివ్యాః శబ్దస్పర్శ రూపరసాస్సామాన్యగుణాః | గంధస్త్వసామాన్యగుణః | అపాం శబ్దస్పర్శరూపాణి సామాన్యగుణాః రసస్త్వసామాన్యగుణః | తేజసః శబ్దస్పర్శౌ సామాన్యగుణౌ రూపం చాసామాన్యగుణః | వాయోశ్శబ్ద స్సామాన్యగుణః స్పర్శస్త్వసామాన్యగుణః | ఆకాశస్యశబ్ద ఏక ఏవగుణః | అయంశబ్దః ప్రతిధ్వనిర్వర్ణాత్మకోన భవతి | ద్వావింశతేః పరస్య బుద్ధితత్వస్యకారణం గుణతత్వం | ఏతచ్చ సత్వమితిచ రజఇతిచ తమఇతిచాభిహితం | త్రిధాభూయ క్రమేణ సుఖదుఃఖ మోహానాంచ కారణం భవతి | అస్యగుణతత్వస్య కారణం ప్రకృతితత్వం | గుణతత్వం చతుర్వింశతితత్వం ప్రకృతితత్వం పంచవింశతితత్వం ఏతస్మిన్నుభయస్మిన్నపి తత్త్వే ప్రకృతితత్వస్యకార్యం గుణతత్వమితి ప్రతిపాదితం | గుణతత్వస్యకార్యం సుఖదుఃఖ మోహా

మనస్సు, అహంకారము, బుద్ధి అను సంతఃకరణములు మూడు నుచేరి యిరువదిమూడు తత్త్వములయ్యెను.

వీనిలో బుద్ధితత్వమువల్లనుండి సాత్వికాహంకారము, రాజసాహంకారము, తామసాహంకారము నని మూడహంకారములుగలిగెను.

ఇందు, సాత్వికాహంకారము వల్లనుండి మనస్సు జ్ఞానేంద్రియములైదును కలిగెను.

రాజసాహంకారమువల్లనుండి కర్మేంద్రియములు నైదును పుట్టెను. తామసాహంకారము వలన గంధము మొదలగు తన్మాత్రలైదును పుట్టెను.

గంధము మొదలగు తన్మాత్రలైదింటివలనను భూమిమొదలగు మహాభూతము లైదును బుట్టెను.

ఈమహాభూతములలో ధరించుట భూమియొక్క వ్యాపారము. కలుపుట జలముయొక్క వ్యాపారము. కాల్చుట అగ్నియొక్క వ్యాపారము. అవకాశములను కూర్చుట గాలియొక్క వ్యాపారము. తక్క,

హేతుత్వంచ స్వవ్యతిరిక్తాత్వాగ్బుధ్యాది త్రయో వింశతి తత్వానాం క్రమేణ కారణంచ. పృథివీతత్వమారభ్య ప్రకృతితత్వాంత పంచవింశతేః అశుద్ధాధ్వేతినామ ॥

ఇత ఊర్ధ్వం రాగతత్వం। అస్యవృత్తిః ప్రకృతి జాతవస్తూనా మాత్మనే ప్రరోచనం। అతఊర్ధ్వం నియతితత్వం అస్యవృత్తిః ఆత్మనః స్వేనస్వేనైవ కృతాని కర్మాణి ఆత్మనైవభోక్తవ్యా నీతినియమనం। ఇత ఊర్ధ్వం కాలతత్వం. అస్యవృత్తిః దీర్ఘకాలం భుజ్క్తే స్వల్పకాలం భుజ్క్తే ఇతి పురుషస్య భోగపరిచ్ఛేదః। అతఃపరం విద్యాతత్వం అస్య వృత్తిః విషయోపరక్తాంబుద్ధిం పురుషే గృహ్ణాతీతి కరణభూతత్వం। అస్మాత్పరం కలాతత్వం అస్యవృత్తిః ఆత్మనోఽనాదిభూతత్వామకాలికా వత్సహజమలశక్తే రేకదేశమపసార్య ఆత్మస్వరూపస్య ప్రకాశనం।

నాలుగు భూతములకు నవకాశమునిచ్చుట ఆకాశముయొక్క వ్యాపారము.

ఇందు, భూమికి శబ్దము, స్పర్శము, రూపము, రసము అను నాలుగు సామాన్యగుణములు. గంధముమాత్రము అసామాన్యగుణము.

(సామాన్యమనగా తక్కినవాటికి గూడ నుండునది యనియు అసామాన్యమనగా దీనికిమాత్రమే యుండునదియనియు నర్థము.)

జలమునకు శబ్దము, స్పర్శము, రూపముననుమూడును సామాన్యగుణములు. రసముమాత్రము అసామాన్యగుణము.

అగ్నికి శబ్దము, స్పర్శము అను రెండును సామాన్యగుణములు. రూపముమాత్రము అసామాన్యగుణము.

గాలికి శబ్దము సామాన్యగుణము, స్పర్శముమాత్రము అసామాన్యగుణము.

ఆకాశమునకు శబ్దము ఒక్కటేగుణము. ఇది ప్రతిధ్వని రూపమైనది గాని, వర్ణరూపమైనది కానేరదు.

అన్యకారణం మాయాతత్వం. పూర్వోక్త ప్రకృతితత్వ రాగతత్వ విద్యాతత్త్వానా ముత్పత్తిః కలాతత్త్వే। నియతికాల కలాతత్త్వానా ముత్పత్తిర్మాయాతత్త్వే। కలాతత్వ విద్యాతత్వ కాలతత్వ నియతితత్త్వ రాగతత్త్వాని పంచకంచుక మిత్యుచ్యతే. ఏతేనావృతస్య బోధ్యాత్మనః పుంస్త్వమితి మలస్య సద్భావాత్పురుషతత్వమితి వ్యపదేశః। రాగతత్వ మారభ్యకలా తత్వాంతాని పంచతత్త్వాని మిశ్రాధ్వేత్యుచ్యన్తే॥

ఏతాన్యేకత్రింశత్తత్త్వాని ఆత్మన్యాత్మని పార్థక్యేన సూక్ష్మదేహానిభవన్తి। ఏతేషాం కార్యాణాం భువనశరీరాణామాశ్రయిణాం

ఇట్లీ యిరువదిరెండు తత్త్వములకుపరమైనది బుద్ధితత్త్వము.ఇరువది మూడవదియగు బుద్ధితత్త్వమునకు గుణతత్త్వము కారణమగును.

ఈ గుణతత్త్వము సత్త్వము, రజస్సు, తమస్సు అని మూడువిధములు. ఇందు సత్త్వముసుఖమునకు, రజస్సు దుఃఖమునకు, తమస్సు మోహమునకును కారణమగును. మఱియునిది బుద్ధి మొదలగు నిరువది మూడు తత్త్వములకును క్రమముగా కారణమగును.

ఇట్లు ఇరువదినాల్గవదియగు గుణతత్త్వమునకు ప్రకృతితత్త్వము కారణమగును.

కావున ప్రకృతితత్త్వము ఇరువదియైదవది యగును.

ఈ విధమున భూమి మొదలుకొని ప్రకృతివఱకుగల యిరువదియైదు తత్త్వములకు అశుద్ధాధ్వ అనిపేరు.

దీనికిపైన రాగతత్త్వముగలదు.

ప్రకృతివలన గలిగిన వస్తువులను జీవునకురుచింపఁజేయుట రాగతత్త్వముయొక్క పని.

దీనికిపైన నియతి తత్త్వము కలదు.

ఏజీవుఁడు చేసిన కర్మములయొక్క ఫలము నాజీవుఁడే యనుభవింపవలయునని నియమించుట నియతితత్త్వముయొక్క పని.

భువనానా మాశ్రయాణాం సర్వాత్మనాం సాధారణాని త్రింశత్తత్త్వాని. ఏతేషాం సర్వేషాం కారణ మశుద్ధమాయాతత్వం । ఇదం మాయా తత్వం నిత్యం వ్యాపకం సమస్తాత్మకర్మసంబద్ధం । స్వవృత్తిద్వారేణ జ్ఞానక్రియాప్రకాశీభవదపి మోహకం । ఇతః పరం ద్వాత్రింశకం విద్యా తత్వం । ఇతః పరం త్రయస్త్రింశక మీశ్వరతత్వం । అస్మిన్ శుద్ధ విద్యాతత్త్వే సప్తకోటి మహామంత్రాః । శ్రీమత్కామికాద్యష్టా వింశతి సంహితాశ్చ నంద్యాదయోఽష్టౌ గణేశ్వరాశ్చ సిద్ధాన్తశాస్త్రేణ పూజ్యమానాః ఇన్ద్రాది లోకపాలాశ్చ ఏతేషామాయుధాని వజ్రా

దీనికిపైన కాలతత్త్వముకలదు. చాలసేపనుభవించుచున్నాఁడు. కొంచెముసేపనుభవించుచున్నాడు. అని జీవుని భోగమునకు తెంపుగలి గించుట కాలతత్త్వముయొక్కపని.

దీనికిపైన విద్యాతత్త్వము గలదు. బుద్ధియందు విషయాను రాగము గలిగెనని మొదలుగా జీవునకు దెలుపుట విద్యాతత్త్వము యొక్కపని.

ఇద్దానికిపైన కలాతత్త్వముగలదు. రాగియందు చిలుమువోలె జీవునియందనాదిసిద్ధమైయున్న యాణవమలమునందగు నొకభాగమును తొలగించి యాత్మస్వరూపమును దెలుపుట కలాతత్త్వము యొక్కపని.

ఈ కలాతత్త్వమునకు మాయాతత్త్వము కారణమగును.

లోగడఁ జెప్పఁబడిన ప్రకృతితత్త్వము, రాగతత్త్వము, విద్యా తత్త్వము అనునివి కలాతత్త్వమునఁ బుట్టుచున్నవి.

నియతి, కాలము, కల అను మూడుతత్త్వములు మాయాతత్త్వ మునఁ బుట్టుచున్నవి.

కల, విద్య, కాలము, నియతి, రాగము అను నైదుతత్త్వములకు పంచ కంచుకములని పేరు. ఇవియె జీవుని నావరించి బంధించుచున్నవి. రాగతత్త్వము మొదలుకొని కలాతత్త్వముదనుకనున్న యైదు తత్త్వము లకు మిశ్రాధ్వయని పేరు.

(ಖ) 0 – 4 – [illegible]
" 0 – 8 – [illegible]
" 0 – 3 – [illegible]
" 0 – 4 – [illegible]
" 0 – 4 – [illegible]
1 – 0 – [illegible]
(ಖ) 0 – 3 – [illegible]
" 0 – 2 – [illegible]
" 0 – 4 – [illegible]
" 0 – 2 – [illegible]
0 – 5 – [illegible]

3 – 13 –

